IZVJEŠĆE
O STANJU U PROSTORU
REPUBLIKE HRVATSKE
2008. - 2012.

Ministry of Construction and Physical Planning
MINISTARSTVO GRADITELJSTVA I PROSTORNOGA UREĐENJA

Zavod za prostorno planiranje

IZVJEŠĆE
O STANJU U PROSTORU REPUBLIKE HRVATSKE 2008.-2012.

Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja
Zavod za prostorno planiranje

MINISTARSTVO GRADITELJSTVA I PROSTORNOGA UREĐENJA • ZAVOD ZA PROSTORNO PLANIRANJE

MINISTARSTVO GRADITELJSTVA I PROSTORNOGA UREĐENJA REPUBLIKE HRVATSKE
Ministrica: Anka Mrak-Taritaš, dipl.ing.arh.

Zavod za prostorno planiranje
Pomoćnik ministrice: Danijel Meštrić, mag.ing.aedif.

Izrada:
Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja Republike Hrvatske
Zavod za prostorno planiranje

Koordinatorica i voditeljica izrade: Nevenka Koričančić (Zavod za prostorno planiranje)

Nositelji tema : Rafaela Kovačević-Pašalić, Velimir Dumičić, Ivana Radić i Sunčana Vrbat (Zavod za prostorno planiranje)
Sunčana Habrun, Vlasta Žinić Justić, Branka Flegar, Jasna Mikić, Roberta Đuroković Jagodić, Sanja Šute, Slađana Šepić, Marina Hlača, Aleksandra Dobra, Maja Cazin Lukavečki (Uprava za inspekcijske poslove)
Gordana Kovačević (Uprava za prostorno uređenje)
Ivana Liović (Uprava za energetsku učinkovitost u graditeljstvu, strateško planiranje i međunarodnu suradnju)
Josip Bienenfeld (Služba za zakonodavstvo)

Informatička priprema : Željko Veseli (Zavod za prostorno planiranje)
Grafička obrada : "Urbanistica" d.o.o. Zagreb
Tisak : MMV-94 d.o.o. Zagreb
Naklada : 1500 primjeraka, Zagreb, ožujak 2013.

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica – Zagreb

Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske 2008.-2012.
Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja RH

ISBN 978-953-6793-54-9
Cip Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu broj 837375

MINISTARSTVO GRADITELJSTVA I PROSTORNOGA UREĐENJA
Zavod za prostorno planiranje

IZVJEŠĆE O STANJU U PROSTORU REPUBLIKE HRVATSKE 2008.-2012.

Zagreb, prosinac 2012.

I. POLAZIŠTA

stranica

II. ANALIZA I OCJENA STANJA, PROVEDBE I TRENDOVA RAZVOJA U PROSTORU

I. P O L A Z I Š T A

I.1. OSNOVA I CILJEVI IZRADE IZVJEŠĆA

Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Izvješće) je dokument kojim se Vladu, Hrvatski sabor te stručnu i širu javnost izvješćuje o prostornom razvoju u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2008. do 2012. godine, na temelju analize i ocjene osnovne prostorne strukture, trendova prostornog razvoja, zaštite i korištenja posebno vrijednih prostora, kao i analize i ocjene provedbe strateških i drugih dokumenata prostornog planiranja te institucionalnog razvoja u tom području.

U okviru Izvješća ocjenjuje se učinkovitost planskih mjera za unapređenje sustava prostornog uređenja, daje se osnova za definiranje smjernica prostornog razvoja Republike Hrvatske te određuje potreba izmjene ili izrade nove Strategije i Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske i drugih dokumenata državne razine. Ovim dokumentom nastojalo se dobiti cjelovitu, argumentiranu i objektivnu spoznaju o hrvatskom prostoru kao temeljnom nacionalnom dobru. Povezivanjem svijesti o vlastitom prostornom potencijalu s praktičnim djelovanjem u području zaštite i uređenja prostora treba snažnije afirmirati vrijednosti prostora Hrvatske, te zaustaviti negativne pojave u prostoru. Jedan od ciljeva ovog Izvješća je, između ostalog, potaknuti raspravu u stručnoj i znanstvenoj javnosti o procesima i trendovima u prostoru i redefiniranju uloge prostornog planiranja u Hrvatskoj.

Izvješće daje uvid u ulogu mreže naselja i posebno gradova u formiranju cjelovitog urbanog sustava Hrvatske i potrebu njihove međusobne suradnje, uvid u procese koji koriste regionalne potencijale i pridonose ravnomjernijem razvoju odnosno smanjenju međusobnih razlika razvijenosti pojedinih prostornih cjelina te promovira ciljeve europske teritorijalne kohezijske politike. Ono ukazuje i na nužnost sistematizacije prostornih pokazatelja i podataka za praćenje stanja u prostoru putem korištenja informacijskog sustava, te na važnost edukacije i informiranja stručne i najšire javnosti o području urbanizma i prostornog planiranja.

Izvješće prioritetno prikazuje utvrđene probleme u prostoru, postojeća rješenja za poboljšanje stanja te ukazuje na mogućnosti daljnjih usmjerenja prostornog razvoja, odnosno analizira stanja i promjene u prostoru koje nastaju pod utjecajem različitih društvenih procesa i imaju veći ili manji neposredan utjecaj na prostor. Kao najvažnije teme izdvajaju se demografski procesi, promjene u korištenju prostora kao rezultat pritisaka pojedinih interesnih skupina, nužnost povećanja javnog interesa i zaštite općeg dobra, prestrukturiranje gospodarstva te sektorsko djelovanje i međusobna usklađenost različitih resora.

I.2.ZAKONODAVNO - INSTITUCIONALNI OKVIR

Obveza izrade Izvješća o stanju u prostoru utvrđena je odredbom čl. 47. Zakona o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine", br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11 i 50/12). Hrvatski sabor, odnosno predstavnička tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave razmatraju četverogodišnje izvješće o stanju u prostoru, koje se na razini države izrađuje u odnosu na Strategiju i Program prostornog uređenja Republike Hrvatske, druge strateške, razvojne, planske i programske dokumente i pokazatelje državne razine koji su od utjecaja na održiv razvoj u prostoru, prethodno izvješće o stanju u prostoru i dokumente prostornog uređenja do uključivo županijske razine. Izvješće se objavljuje u "Narodnim novinama".

Periodično izvješćivanje o stanju u prostoru i predvidivom razvoju bilo je propisano i prethodnim Zakonom o prostornom uređenju ("Narodne novine" br. 30/94, 68/98, 61/2000 i 32/2002) kroz obavezu izrade dokumenata o praćenju stanja u prostoru: Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske i Program mjera za unapređenje stanja u prostoru Republike Hrvatske, a njihova izrada bila je planirana i u Programu rada tadašnjeg Ministarstva zaštite okoliša i prostornog uređenja za 2002. godinu. Međutim, nedostatak kriterija i relativno skroman broj do sada korištenih pokazatelja, kao i nepostojanje kontinuiranog i sustavnog praćenja provedbe dokumenata prostornog uređenja u Republici Hrvatskoj, nikada nisu uspostavljeni.

Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske koje je pripremljeno 2003. godine pokušalo je dati pregled prostornog razvoja i sustava prostornog planiranja u vremenu od 1994. do 2003. godine kao i ocjenu učinkovitosti mjera što su ih poduzela nadležna tijela, te predvidjeti moguće razvojne trendove u prostoru. Međutim, kako ono nije usvojeno u Hrvatskom saboru, u ovom Izvješću je korišteno samo kao izvor podataka toga razdoblja.

2010. godine donesen je novi Pravilnik o sadržaju i obveznim prostornim pokazateljima izvješća o stanju u prostoru ("Narodne novine", br. 114/10 i 141/10). Ovim Pravilnikom detaljno je propisana struktura dokumenta koji u polazištima obuhvaća sljedeće teme: zakonodavno-pravni okvir, vremenski obuhvat, dokumentacijsku osnovu, europske trendove, te opća prostorna obilježja Republike Hrvatske. Problem provedbe ovog Pravilnika bio je u prevelikom obuhvatu i širini tema u sadržaju pojedinih poglavlja, dok u praksi ne postoje detaljni mjerljivi pokazatelji prostornog uređenja. Stoga se početkom 2012. godine pristupilo pripremi izrade novog Pravilnika, kako bi se ovim Izvješćem odredili potrebni pokazatelji i postavili kvalitetni temelji kontinuiranog praćenja aktualnih procesa u prostornom razvoju. U listopadu 2012. godine donesen je Pravilnik o sadržaju i obveznim prostornim pokazateljima izvješća o stanju u prostoru ("Narodne novine" broj 116/12). Odredbom čl. 4. propisan je sadržaj Izvješća prema kojoj ono sadrži:

(1) Analizu i ocjenu stanja koja obuhvaća prikaz ostvarenja osnovnih prostorno-planskih ciljeva, usmjerenja i određenja koja su sadržana u Strategiji i Programu prostornog uređenja RH, dokumentima prostornog uređenja županija, Grada Zagreba, velikih gradova, gradova i općina, te ukazuje na trendove i usklađenost, odnosno neusklađenost u provedbi.

(2) Analizu provođenja dokumenata prostornog uređenja i drugih dokumenata koja obuhvaća prikaz pokrivenosti područja dokumentima prostornog uređenja, daje podatke o važećim dokumentima prostornog uređenja i drugim strateškim, programskim i razvojnim dokumentima od važnosti za održiv razvoj u prostoru, ukazuje na osnove njihove provedbe, potrebu i učestalost njihove promjene, te daje osvrt na provođenje zaključaka, smjernica i preporuka iz prethodno usvojenog izvješća o stanju u prostoru.

(3) Prijedloge za unaprjeđenje prostornog razvoja s osnovnim preporukama za naredno razdoblje koji se razrađuju u cilju odlučivanja o daljnjem statusu strateških, programskih i planskih smjernica iz važećih dokumenata, odnosno o njihovom zadržavanju, ukidanju ili promjeni. Preporuke obuhvaćaju prijedlog potrebnih i prioritetnih aktivnosti u narednom razdoblju.

Sukladno odredbi čl. 9. navedenog Pravilnika, određeno je da Izvješće na razini Države izrađuje Hrvatski zavod za prostorni razvoj, a do njegove uspostave Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja. S obzirom da Hrvatski zavod za prostorni razvoj nije osnovan, ovo Izvješće izradio je Zavod za prostorno planiranje MGIPU. Donošenjem Izvješća o stanju u prostoru u Hrvatskom saboru ostvarit će se zakonski preduvjet za pokretanje postupka izrade nove ili izmjena i dopuna Strategije i Programa PURH.

I.3. METODOLOGIJA IZRADE IZVJEŠĆA

Početkom 2012. godine koncipiran je metodski okvir za izradu novog Izvješća o stanju u prostoru kojim su se uvažile primarno zakonske smjernice, dok se obujam pojedinih poglavlja prilagodio dostupnim izvorima, podacima i spoznajama. Nastavno na prethodno provedena relevantna istraživanja vezana uz problematiku praćenja procesa u prostoru, pristupilo se prikupljanju podataka iz važećih dokumenata prostornog uređenja, službeno objavljenih i dostupnih baza nadležnih tijela i ustanova, te drugih pravnih osoba s javnim ovlastima određenih posebnim propisima, te usvojenih sektorskih strateških, razvojnih, planskih i provedbenih dokumenata koji su od utjecaja na održiv razvoj u prostoru. Prilikom prikupljanja, obrade i posebice vrednovanja podataka, uočen je problem njihove međusobne neusklađenosti u odnosu na različite izvore. Kod neusklađenih podataka koristili su se oni podaci koji imaju službeni status. Također je primijećeno da se određeni podaci ne prate kontinuirano, odnosno da su nepotpuni te da je zamjetan dio podataka obrađivan prema različitim metodologijama.

Kriteriji vrednovanja stanja u prostoru za potrebe ovog Izvješća podijeljeni su na funkcijske (broj i struktura stanovništva, razmještaj djelatnosti i infrastrukturna opremljenost prostora), fizičke (količinsko vrednovanje) i morfološke (oblici i razmještaj strukture naselja, obilježja krajobraza).

Podatke za Izvješće je obradio i tekstove izradio Zavod za prostorno planiranje MGIPU uz suradnju Uprave za inspekcijske poslove, Uprave za prostorno uređenje i Uprave za energetsku učinkovitost u graditeljstvu, strateško planiranje i međunarodnu suradnju, te u suradnji sa svim nadležnim državnim tijelima, tijelima jedinica područne (regionalne) i lokalne samouprave, javnim ustanovama i pravnim osobama s javnim ovlastima određenim posebnim propisima, koje obavljaju poslove od utjecaja na sadržaj Izvješća.

Pri izradi Izvješća korištene su sektorske Strategije, razvojni programi i propisi, te razmatrani brojni dokumenti koji su bili ili jesu podloge za različite aktivnosti na državnoj razini u procesu uključivanja Hrvatske u Europsku uniju. Time je osigurano objektivno vrednovanje prostora i usporedivost sa sličnim dokumentima drugih država uz uvažavanje specifičnosti procesa i prilika na području Republike Hrvatske. Pri izradi Izvješća korišteni su tekstovi i analize iz arhive Ministarstva, iz stručnih i znanstvenih radova, kao i drugi posebno navedeni izvori podataka.

Iako je obavljen Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku objavio je 17. prosinca 2012. godine samo djelomične rezultate provedenog Popisa, pa je nepostojanje potpunih i službenih podataka za 2011. godinu onemogućilo kompletan prikaz demografskih trendova.

Nacrt Izvješća dostavljen je krajem studenog 2012. godine na očitovanje svim Ministarstvima, koja su u većini dostavila svoje prijedloge i primjedbe. O istome je raspravljao Savjet prostornog uređenja Vlade Republike Hrvatske na sjednicama održanim 7. studenog i 5. prosinca 2012. godine.

Na temelju članka 81. Ustava Republike Hrvatske i članka 122. Poslovnika Hrvatskog sabora, na 7. sjednici 22. veljače 2013. godine, a na prijedlog Vlade Republike Hrvatske, Hrvatski sabor donio je Zaključak (Klasa: 022-03/13-01/12, Ur.broj: 6511-12-05 od 25. veljače 2013. godine) kojim se prihvaća Izvješće o stanju u prostoru u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2008. - 2012. godine.

Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske 2008.-2012. objavljeno je na web stranici Ministarstva.

I.3. OSNOVNA PROSTORNA OBILJEŽJA REPUBLIKE HRVATSKE

I.3.1. PRIRODNA I GEOGRAFSKA OBILJEŽJA

Republika Hrvatska je europska država koja se nalazi na razmeđi mediteranskog i panonskog prostora u blizini jugoistočnih dijelova Alpa što njezin geografski položaj čini izrazito složenim. Na dodiru je velikih europskih geografskih cjelina: kontinentalni dio i geografski i kulturno pripada Srednjoj Europi a primorski dio Mediteranu. Gorsko-planinski pojas koji ih razdvaja poznat je kao "hrvatski prag". Hrvatska se pruža u obliku luka od Dunava na sjeveroistoku preko Gorskog kotara, Kvarnerskog primorja i Istre na zapadu do Konavala s Prevlakom na jugoistoku. Oblik i položaj hrvatskog državnog teritorija u velikoj je mjeri posljedica složenog geopolitičkog položaja zemlje i raznovrsnih vanjskih čimbenika u različitim povijesnim razdobljima.

Površina kopna Republike Hrvatske iznosi 56.594 km^2. Na tom prostoru, prema prvim rezultatima Popisa stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine, živi 4.284.889 stanovnika s prosječnom gustoćom naseljenosti 75,71 stanovnika po km^2. Ukupna duljina hrvatskih državnih granica na kopnu i moru iznosi oko 3.305 km. Državna granica na moru duga je oko 930 km i pruža se duž pučinskog ruba obalnog mora koje se sastoji od unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora (ukupne površine 31.067 km^2). Granica na moru udaljena je 12 nautičkih milja (oko 22,2 km) od pučinskih otoka ili obala kopna ispred kojih nema otoka (sjeverozapadna Istra i primorje južno od Cavtata). Suverenitet Republike Hrvatske odnosi se na cijelo njezino obalno more, a ograničen je jedino pravom neškodljivog prolaska brodova drugih država. S vanjske strane obalnog mora načelom "linije sredine" razgraničen je epikontinentalni pojas između Hrvatske i Italije. Obuhvaća morsko dno i podmorje nad kojim Hrvatska ima suverena prava na istraživanje i iskorištavanje prirodnih i drugih resursa. More iznad epikontinentalnog pojasa jest otvoreno more, slobodno za plovidbu i ribarenje. Od 2.375 km kopnenih granica na pogranične rijeke otpada 1.066 km. Od planinskih masiva, znatnim svojim dijelom prirodnu granicu prema Bosni i Hercegovini čini Dinara s Kamešnicom.

R e lj e f je najistaknutiji geografski element a u Hrvatskoj izdvajamo tri velike reljefne cjeline: Panonsku zavalu, sustav Dinarida i Jadransku zavalu. Prema visinama (dubinama), oblicima, raščlanjenosti i nagibima terena u Hrvatskoj se može izdvojiti šest glavnih tipova reljefa: nizinski ili ravničarski, ravnjački ili zaravanski, brežuljkasto-brdski, gorsko-planinski, obalni i podmorski reljef. Iako je Hrvatska znatnim dijelom brdovita zemlja, njezin najviši planinski vrh Dinara, na planini Dinari, visok je samo 1.831 metar. Podjela reljefa prema visinskim (hipsometrijskim) zonama pokazuje najveću zastupljenost nizinskih područja do 200 metara nadmorske visine. Na njih otpada 53% površine Hrvatske. Četvrtinu teritorija čine brežuljkasti krajevi i pobrđa (200-500 m), a samo petina Hrvatske nalazi se na visinama iznad 500 metara. Udio planina viših od 1.500 metara je neznatan.

Na k l i m u u Hrvatskoj utječe više čimbenika: umjerene geografske širine na "pola puta" između ekvatora i sjevernog pola, dominantan utjecaj zapadnih vlažnih oceanskih zračnih masa, položaj uz toplo Jadransko more, blizina velikih kopnenih površina Afrike na jugu i Euroazije na sjeveroistoku, otvorenost kontinentalnog dijela Hrvatske prema sjeveru i relativno visoka planinska barijera duž morske obale. Primorske planine i panonske gore znatne su orografske barijere na kojima se kondenzira veći dio vlage nego u drugim krajevima Hrvatske. U Hrvatskoj se razlikuju tri klimatska područja: mediteransko-jadransko, gorsko-planinsko i kontinentalno-panonsko. U panonskom dijelu Hrvatske kontinentalnost se povećava od zapada prema istoku, u gorsko-planinskom području razlike su najčešće posljedica različitih nadmorskih visina, a u primorju na klimatske razlike najviše utječu blizina mora, nadmorska visina i geografska širina. U kopnenom primorskom pojasu i na otocima klima je mediteranska (blage i vlažne zime te topla, suha i sunčana ljeta). U zaleđu su zime hladnije, a ljeta žarkija. Zimsku ugodu blage klime u primorju mogu poremetiti snažni udari hladnog i uglavnom suhog vjetra, bure, iz sjeveroistočnog smjera koji pri spuštanju prema moru poprima najveću brzinu i snagu. Niži dijelovi Gorske Hrvatske imaju obilježja pretplaninske klime, a najviši krajevi značajke planinske klime.

R i j e k e Hrvatske pripadaju vodnom području rijeke Dunav i jadranskom vodnom području tj. otječu u Crno i Jadransko more. Zbog posljedica pružanja razvodnice između jadranskog i crnomorskog slijeva duž dinarske planinske barijere u blizini jadranske obale čak 3.500 km ili 62% površine riječne mreže odvodnjava se prema Crnom moru a ne prema bližem Jadranskom moru. Jadranski je slijev gotovo dvostruko manji, a nalazi se u krškome kraju. Čak trećinu njegove površine čine zatvorena slivna područja bez površinskog otjecanja tekućica prema moru. Rijeke Hrvatske s dužinom toka duljom od 100km su: Sava (562km), Drava (305km), Dunav (188km), Kupa (296km), Bosut (143km), Korana (134km), Bednja (133km), Lonja-Trebež (132km), Česma (123km), Una (120km), Vuka (112km), Dobra (104km), Cetina (100km) i Glina (100km).

J e z e r a u Hrvatskoj su većinom vrlo malena. Najveća prirodna jezera nalaze se u primorskom dijelu Hrvatske. Ističu se Vransko jezero pokraj Biograda na Moru u Dalmaciji i Vransko jezero na otoku Cresu, a ubrajaju se u kriptodepresije jer su njihova dna niža od površine mora. Vransko jezero pokraj Biograda na Moru površinom je najveće hrvatsko prirodno jezero. Vrlo je plitko (sa samo 4 m dubine), a s morem je povezano 800 metara dugim kanalom pa je jezerska voda u jugoistočnom dijelu slankasta. U najveće umjetne akumulacije ubrajamo Peručko jezero na Cetini, na Dravi Ormoško jezero, Varaždinsko-čakovečko jezero i akumulaciju Dubrava, te u Lici Krušćičko jezero.

Osnovni podaci i pokazatelji

1. **Površina, stanovništvo i naselja 2011.godine**

- površina državnog prostora (ukupno)	87.661 km^2
- površina teritorija (kopna)	56.594 km^2
- površina akvatorija (mora)	31.067 km^2
- površina gospodarskog pojasa (mora)	23.870 km^2
- površina sveukupno (gospodarska)	111.531 km^2
- broj županija	20+1(Grad Zagreb)
- broj gradova	126+1 (Zagreb)
- broj općina	429
- broj naselja	6.755
- broj stanovnika	4.284.889
- gustoća naseljenosti	75,71 stan./ km^2
- broj kućanstava	1.535.635
- prosječan br. čl. kućanstva	2,79
- broj stanova	2.257.515

2. **Geografske koordinate krajnjih točaka**

- sjever-Žabnik,Sv.Martin na Muri	46°33" i 16°22"
- jug-otok Galijula (Palagruški otoci)	42°23" i 16°21"
- istok - Ilok (Radevac)	45°12" i 19°27"
- zapad Bašanija (rt Lako), Umag	45°29" i 13°30"

3. **Dužina granica**

- kopnenih — oko 2.374,9 km
  (sa Slovenijom 667,8km, sa Bosnom i Hercegovinom 1011,4km, sa Srbijom 317,6 km, sa Crnom Gorom 22,6 i Mađarskom 355,5 km)
- morskih — oko 930 km
- ukupno — oko 3.304,9 km

4. **Dužina morske obale**

- ukupno — 6.278 km
  (zračna udaljenost od rijeke Dragonje do rta Oštro 526 km; ind.razvedenosti 1:3,4)
- kopno — 1.880 km (29,95%)
- otoci — 4.398 km (70,05%)

5. **Otoci, hridi i grebeni**

- otoci ukupno	79
- otoci naseljeni	50
- otočići nenaseljeni	525
- hridi i grebeni	642
- sveukupno	1246

6. **Veći otoci**

	površina (km^2)	dužina obale (km)
1. Cres	405,7	268
2. Krk	405,2	219
3. Brač	395,4	181
4. Hvar	297,4	270
5. Pag	284,2	302
6. Korčula	271,5	191
7. Dugi otok	130,3	182
8. Mljet	98,0	135
9. Vis	89,7	85
10. Rab	86,1	121
11. Lošinj	74,7	112
12. Pašman	60,1	70
13. Šolta	58,2	79
14. V.Lošinj	52,6	77
15. Ugljan	51,0	79
16. Lastovo	40,8	49

7. **Rijeke** (dužine i površine porječja u Hrvatskoj)

	km	km^2
- Dunav	188	1.872
- Sava	562	23.243
- Drava	505	6038
- Mura	72	-
- Kupa	296	10.032
- Neretva	20	430
- Una	120	636
- Bosut	151	2.572
- Korana	134	2.595

8. **Jezera**

	km^2	m.n.m.	m
- Vransko jezero	30,7	0,1	4
- akumul. jezero Dubrava	17,1	138	-
- akumul. jezero Peruča	13,0	360	64
- Prokljansko jezero	11,1	0,5	25
- akumul. jezero Varaždin	10,1	158	-
- Vransko jezero (Cres)	5,8	16	74
- Krušćičko jezero	3,9	554	-
- Kopačevsko jezero	3,5	80	-
- Borovik (Vuka - akumul.)	2,5	-	-
- Lokvarsko jezero (akum.)	2,1	770	40
- Mljetska jezera (Veliko i Malo)	2,01	0	46
- Plitvička jezera (ukupno)	1,98	503-636	3-46

9. **Planine i planinski vrhovi**

	m
- Dinara - Dinara	1. 831
- Kamešnica - vrh Konj (u BiH)	1 .855
- Biokovo - Sveti Jure	1. 762
- Velebit - Vaganski vrh	1. 757
- Plješivica - Ozeblin	1. 657
- Velika kapela- Bjelolasica - Kula	1. 533
- Risnjak - Risnjak	1 .528
- Svilaja - Svilaja	1. 508
- Snježnik - Snježnik	1. 506
- Viševica - Viševica	1. 428
- Učka - Vojak	1. 396
- Mosor - Mosor	1. 339
- Šibenik - Veliki Šibenik	1. 314
- Mala kapela - Seliški vrh	1. 279
- Ćićarija - Veliki Plamik	1. 272

10. **Veća polja u kršu**

	m.n.m.	km^2
- Ličko polje (skup 5 polja)	565-590	465
- Imotsko polje (u RH)	48-283	95
- Gacko polje	425-481	80
- Krbavsko polje	626-740	67
- Sinjsko polje	295-301	64
- Ogulinsko polje	323	63
- Petrovo polje	260-330	57
- Vrgoračko polje	59-66	37

11. **Nacionalni parkovi**

	ha	m.n.m.
- Kornati	21.700	0-236
- Plitvička jezera	26.600	367-1.279
- Krka	10.900	0-253
- Paklenica (Velebit)	10.200	50-1.571
- Mljet	5.375	0-391
- Risnjak	6.400	680-1.528
- Brijuni	3.397	0-55
- Sjeverni Velebit	10.900	518-1.676

Izvori: DZS 2011., Hrvatski hidrografski institut Split, Upisnik zaštićenih područja MZOP, 2012.

Područja županija, općina, gradova i gradskih naselja

1. Zagrebačka županija
2. Krapinsko-zagorska županija
3. Sisačko-moslavačka županija
4. Karlovačka županija
5. Varaždinska županija
6. Koprivničko-križevačka županija
7. Bjelovarsko-bilogorska županija
8. Primorsko-goranska županija
9. Ličko-senjska županija
10. Virovitičko-podravska županija
11. Požeško-slavonska županija
12. Brodsko-posavska županija
13. Zadarska županija
14. Osječko-baranjska županija
15. Šibensko-kninska županija
16. Vukovarsko-srijemska županija
17. Splitsko-dalmatinska županija
18. Istarska županija
19. Dubrovačko-neretvanska županija
20. Međimurska županija
21. Grad Zagreb

MAĐARSKA

SLOVENIJA

BOSNA I HERCEGOVINA

CRNA GORA

ITALIJA

Područje prostorne jedinice
- Županija
- Grad
- Općina
- Gradska naselja - sjedišta gradova

Granica prostorne jedinice
- Država
- Županija
- Grad i općina
- Naselje

0 25 km 50 km

MGIPU - ZPP 2012.

Izvor podataka: Državna geodetska uprava, Zagreb, 2011.

I.3.2. UPRAVNO - TERITORIJALNA PODJELA

Na temelju članka 133. Ustava Republike Hrvatske teritorijalni ustroj Republike Hrvatske određen je Zakonom o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj ("Narodne novine", br. 86/2006, 125/2006 i 16/2007). Teritorij Hrvatske podijeljen je na 20 županija i Grad Zagreb koji ima status županije, 127 gradova uključujući Zagreb, 429 općina i 6755 naselja (*DZS, stanje 15.07. 2012.g.*).

Županije su jedinice područne (regionalne) samouprave, a jedinice lokalne samouprave su općine i gradovi, čije se područje određuje na način propisan zakonom. Grad Zagreb, kao glavni grad Republike Hrvatske, posebna je i jedinstvena, teritorijalna i upravna jedinica, kojoj se ustrojstvo uređuje Zakonom o Gradu Zagrebu ("Narodne novine", br. 62/2001, 125/2008 i 36/2009).

U Hrvatskoj se grad definira kao jedinica lokalne samouprave u kojoj je sjedište tijela županije, odnosno kao mjesto koje ima više od 10.000 stanovnika, a predstavlja urbanu, povijesnu, prirodnu, gospodarsku i društvenu cjelinu. U sastav grada, osim gradskog naselja, mogu biti uključena i prigradska naselja, koja s njime čine prirodnu, gospodarsku i društvenu cjelinu povezanu dnevnim migracijskim kretanjima i svakodnevnim potrebama stanovništva lokalnog značenja. Također, neovisno od tih uvjeta, gradom se može proglasiti i drugo mjesto, ako postoje posebni povijesni, gospodarski i geoprometni razlozi.

2011.godine je prema ovim uvjetima, osim 20 sjedišta županija i Grada Zagreba, utvrđeno 127 gradova (JLS), u kojima je prema Popisu stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine živjelo 2.221.029 ili 51,83% stanovnika. Od ukupno 6.755 naselja u Hrvatskoj, 2630 (38,91%) su gradska i prigradska naselja, tako da gustoća naselja na području gradova (JLS) iznosi 123,7 na 1.000 km^2. Najveću površinu teritorija grada (JLS) od 966,87 km^2 ima Gospić, a najmanju grad Kastav od 11,44 km^2, dok je najmanja JLS od 6,10 km^2 općina Dekanovec u Međimurskoj županiji. Površina svih gradova (JLS) iznosila je 37,57% državnog kopnenog teritorija Hrvatske, dok je površina gradskih naselja-sjedišta gradova u statističkim granicama iznosila je tek 4,93% istog teritorija. Površine svih gradskih naselja unutar statističkih granica su manje od 100 km^2, osim površine Zagreba (307,41 km^2).

U sustavu prostornog planiranja, s gledišta obrade statističkih podataka i prikaza prostornih pokazatelja (stanovništvo, stanovi i gustoće), teritorijalni ustroj gradova i općina u odnosu na veličinu statističkih površina nije optimalan.

I.3.3. STANOVNIŠTVO

Stvarnu socijalnu-demografsku sliku prostora, kao i procese u razvoju prostorne strukture u okviru cjelokupne revitalizacije prostora Republike Hrvatske, prikazuje analiza demografskih obilježja, od kvantitativnih (brojnosti) do kvalitativnih (dobno-spolni, gospodarski i socijalno-obrazovni sastav stanovništva). Zanemarivanje demografskih čimbenika u prostornom aspektu može utjecati na nepoželjne gospodarske, kulturne i socijalne posljedice.

Sadašnje demografske karakteristike u Republici Hrvatskoj nemaju pozitivnih obilježja. Štoviše, u odnosu na prethodni popis stanovništva, kućanstava i stanova iz 2001. godine, a prema Prvim privremenim rezultatima popisa stanovništva, kućanstava i stanova iz 2011. godine koji su dostupni, može se zaključiti da se i dalje nastavlja negativan trend - pad broja stanovnika na ovom prostoru, negativan prirodni priraštaj kao i negativan migracijski saldo. Za očekivati je da će se ove karakteristike negativno odraziti i na ostala demografske procese i obilježja stanovništva.

Broj stanovnika

Po Popisu stanovništva, kućanstava i stanova iz 2011.godine, na teritoriju Republike Hrvatske živjelo je **4.284.889** osoba. Uspoređujući podatke s prethodnim Popisom iz 2001.godine, proizlazi da je broj stanovnika u Hrvatskoj u padu za 152.571 osobu (indeks **96,56**).

Od ukupno 21 županije u Hrvatskoj, sada samo četiri županije imaju porast broja stanovnika :

1. Zadarska županija (indeks 104,92) ima najveći porast broja stanovnika
2. Zagrebačka županija (indeks 102,55) koja i dalje ima porast proja stanovnika
3. Grad Zagreb (indeks 101,40) koji i dalje ima porast broja stanovnika
4. Istarska županija (indeks 100,83) koja i dalje ima porast broja stanovnika

Sve ostale županije bilježe pad broja stanovnika. Najveći pad broja stanovnika imaju:

1. Vukovarsko – srijemska županija (indeks 87,67)
2. Brodsko – posavska županija (indeks 89,71) koja je u prethodnom popisu imala porast broja stanovnika i
3. Bjelovarsko–bilogorska županija (indeks 89,99)

Teritorijalni ustroj, stanovništvo i naselja Republike Hrvatske po strukturi NKPJS 2012. godine

ŽUPANIJA	BROJ STANOVNIKA				BROJ JLS 2001.				BROJ JLS 2012.**				POVRŠINA ŽUPANIJE U km²	GUSTOĆA NASELJ. st./km²	UDIO U %	
	2001.	2011.	INDEKS 2011/2001.	PORAST-PAD BROJA STAN.	GRADOVI	OPĆINE	UKUPNO	NASELJA	GRADOVI	OPĆINE	UKUPNO	NASELJA			U POVRŠINI RH	U BROJU STAN. RH
SJEVEROZAPADNA HRV.																
Grad Zagreb	779.145	790.017	101,40	10.872	1	0	1	70	1	0	1	70	641	1.232,48	1,13	18,44
Zagrebačka	309.696	317.606	102,55	7.910	8	26	34	697	9	25	34	694	3.060	103,79	5,41	7,41
Krapinsko-zagorska	142.432	132.892	93,30	-9.540	7	25	32	423	7	25	32	422	1.229	108,13	2,17	3,10
Varaždinska	184.769	175.951	95,23	-8.818	6	22	28	301	6	22	28	302	1.262	139,42	2,23	4,11
Koprivničko-križevačka	124.467	115.584	92,86	-8.883	3	22	25	264	3	22	25	264	1.748	66,12	3,09	2,70
Međimurska	118.426	113.804	96,10	-4.622	3	21	24	128	3	22	25	131	729	156,11	1,29	2,66
UKUPNO	1.658.935	1.645.854	99,21	-13.081	28	116	144	1883	29	116	145	1883	8.669	189,85	15,32	38,41
SREDIŠNJA I ISTOČNA																
Bjelovarsko-bilogorska	133.084	119.764	89,99	-13.320	5	18	23	323	5	18	23	323	2.640	45,37	4,66	2,79
Virovitičko-podravska	93.389	84.836	90,84	-8.553	3	13	16	190	3	13	16	188	2.024	41,92	3,58	1,98
Požeško-slavonska	85.831	78.034	90,92	-7.797	4	6	10	277	5	5	10	277	1.823	42,81	3,22	1,82
Brodsko-posavska	176.765	158.575	89,71	-18.190	2	26	28	185	2	26	28	185	2.030	78,12	3,59	3,70
Osječko-baranjska	330.506	305.032	92,29	-25.474	7	35	42	264	7	35	42	263	4.155	73,41	7,34	7,12
Vukovarsko-srijemska	204.768	179.521	87,67	-25.247	4	26	30	85	5	26	31	85	2.454	73,15	4,34	4,19
Karlovačka	141.787	128.899	90,91	-12.888	5	16	21	649	5	17	22	649	3.626	35,55	6,41	3,01
Sisačko-moslavačka	185.387	172.439	93,02	-12.948	6	13	19	456	6	13	19	456	4.468	38,59	7,89	4,02
UKUPNO	1.351.517	1.227.100	90,79	-124.417	36	153	189	2429	38	153	191	2426	23.220	52,85	41,03	28,64
JADRANSKA HRV.																
Primorsko-goranska	305.505	296.195	96,95	-9.310	14	21	35	536	14	22	36	510	3.588	82,55	6,34	6,91
Ličko-senjska	53.677	50.927	94,88	-2.750	4	8	12	252	4	8	12	255	5.353	9,51	9,46	1,19
Zadarska	162.045	170.017	104,92	7.972	6	26	32	221	6	28	34	229	3.646	46,63	6,44	3,97
Šibensko-kninska	112.891	109.375	96,89	-3.516	5	13	18	196	5	15	20	199	2.984	36,65	5,27	2,55
Splitsko-dalmatinska	463.676	454.798	98,09	-8.878	16	39	55	367	16	39	55	368	4.540	100,18	8,02	10,61
Istarska	206.344	208.055	100,83	1.711	9	30	39	648	10	31	41	655	2.813	73,96	4,97	4,86
Dubrovačko-neretvanska	122.870	122.568	99,75	-302	5	17	22	227	5	17	22	230	1.781	68,82	3,15	2,86
UKUPNO	1.427.008	1.411.935	98,94	-15.073	59	154	213	2447	60	160	220	2446	24.705	57,15	43,65	32,95
RH UKUPNO	4.437.460	4.284.889	96,56	-152.571	123	423	546	6759	127	429	556	6755	56.594	75,71	100,00	100,00

Teritorijalni ustroj, stanovništvo i naselja Republike Hrvatske po strukturi NKPJS od 01.01.2013. godine

KONTINENTALNA HRVATSKA	3.010.452	2.872.954	95,43	-137.498	64	269	333	4312	67	269	336	4309	31.889	90,09	56,35	67,05
JADRANSKA HRVATSKA	1.427.008	1.411.935	98,94	-15.073	59	154	213	2447	60	160	220	2446	24.705	57,15	43,65	32,95
RH UKUPNO	4.437.460	4.284.889	96,56	-152.571	123	423	546	6759	127	429	556	6755	56.594	75,71	100,00	100,00

Izvor: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2011.godine, DZS, Zagreb, 2011.

**Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., DZS, Zagreb, prosinac 2012.*

***Podaci Državne geodetske uprave, stanje 15.07.2012.*

I dalje Grad Zagreb sa 790.017 stanovnika (porast za 10.872 stanovnika u odnosu na 2001. godinu) sa svojom okolicom (Zagrebačka županija) obuhvaća oko četvrtine ukupnog stanovništva Republike Hrvatske.

Najbrojnije županije sa više od 300.000 stanovnika su:

1. Splitsko-dalmatinska županija (454.798)
2. Zagrebačka županija (317.606)
3. Osječko-baranjska županija (305.032)

Manje od 100.000 stanovnika imaju slijedeće županije:

1. Ličko-senjska županija (50.927) koja ujedno ima i najmanji broj stanovnika u od svih županija u Hrvatskoj
2. Požeško-slavonska županija (78.034)
3. Virovitičko-podravska županija (84.836)

Sadašnji raspored stanovništva bitno ne odstupa od prijašnje slike – najveća koncentracija stanovništva je u četiri makroregionalna središta (Zagreb,Rijeka, Split i Osijek) kao centrima ekonomske moći, što akcentira potrebu poticanja demografske obnove ruralnih područja.

Gustoća naseljenosti

Teritorij Republike Hrvatske obuhvaća površinu od 56.594 km² (kopneni dio) s prosječnom **gustoćom naseljenosti od 75,71 stanovnika/ km²** i pripada skupini rijetko naseljenih europskih zemalja. Cijeli teritorij je nejednoliko naseljen, od vrlo rijetkih do gusto naseljenih prostora u odnosu na prosjek Republike Hrvatske.

Ispod prosječnu gustoću naseljenosti imaju Ličko-senjska županija, koja ima najmanju prosječnu gustoću naseljenosti (9,51 stanovnika/km²) i pripada rijetko naseljenim prostorom, zatim slijedi Karlovačka, Šibensko-kninska, Sisačko-moslavačka, Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Bjelovarsko-bilogorska, Zadarska županija, Koprivničko-križevačka, Dubrovačko-neretvanska županija, Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska i Istarska županija.

Iznad prosječnu gustoću naseljenosti imaju Brodsko-posavska županija (78,12), Primorsko-goranska županija (82,55), Splitsko-dalmatinska županija (100,18), Zagrebačka županija (103,79), Krapinsko-zagorska županija (108,13), Varaždinska županija (139,42), a najveću imaju Međimurska županija (156,11) i Grad Zagreb (1.232,48).

Odstupanja u broju stanovnika u hrvatskim županijama vrlo su velika. Gustoća naseljenosti u Gradu Zagrebu je 7,89 puta viša nego u županiji koja je na drugom mjestu po gustoći naseljenosti (Međimurje) i 16,22 puta viša od hrvatskog prosjeka (76 stanovnika/km²). Ako izdvojimo Grad Zagreb, odnos između gustoće naseljenosti u najmanje naseljenoj županiji (Ličko-senjska) i najgušće naseljenoj županiji (Međimurje) i dalje je vrlo visok, 1:16,42. Najveća gustoća naseljenosti je i dalje oko velikih gradova koji i imaju najveći broj stanovnika kao što su Zagreb, Pula, Rijeka, Split i Osijek. Mala gustoća naseljenosti je na otocima, u unutrašnjosti Istre i Zagore te u istočnom i središnjem dijelu Hrvatske.

Republika Hrvatska ima površinu od 56.594 km² i u površini Europske unije sudjelovati će sa udjelom od samo 1,3%. **Gustoća naseljenosti od 75,71 stanovnika/km² za trećinu je ispod prosjeka EU-27, koji iznosi 115 stanovnika/km².** Hrvatska je, dakle, u odnosu na druge europske zemlje rijetko naseljena.

Prirodni priraštaj

Osnovne odrednice populacijske dinamike su priraštaj (prirodno kretanje) i migracije (prostorna pokretljivost) stanovništva kao rezultat prirodnih i društvenih čimbenika prostora. Iz pregleda kretanja broja stanovnika na području Hrvatske u razdoblju od 1968.-2001., proizlazi da je Hrvatska do 1991. imala pozitivan prirodni prirast. Razdoblje do 1995. obilježeno i ratnim stradanjima, ima negativni prirodni prirast, a zatim do 1997. slijedi razdoblje pozitivnog prirodnog prirasta. Nakon 1997. izrazito velik pad nataliteta rezultira ponovno razdobljem negativnog prirodnog prirasta.

Godine 2011. prirodni prirast u Republici Hrvatskoj je **- 9.822** osoba. Živorođenih je bilo 41 197 i umrlih 51 019 osoba. Analiza prirodnog prirasta stanovništva u razdoblju od 2001. do 2011. godine u Republici Hrvatskoj ima negativan trend što znači da je više ljudi umrlo nego što se rodilo. Ta desetgodišnja negativnost može se za Hrvatsku izraziti samo u kvantitativnim veličinama pa je najveći negativan pad bio u 2003.godine (-12 907), 2002.godine (-10 475) i 2007.godine (-10 457).

Analiza po županijama ukazuje da je 2011. godine samo jedna županija imala pozitivan prirodni priraštaj i to Grad Zagreb (15), a sve ostale županije imaju negativan prirodni prirast, dakle, više ljudi umire nego što se rađa. Najveći negativan prirodni prirast imale su Osječko-baranjska županija (-1 079), Sisačko moslavačka (-1 081) i Primorsko-goranska županija (- 1 014). Najmanji negativan prirodni prirast imale su županije Međimurska (-1) i Dubrovačko-neretvanska (-12). To su županije koje su u zadnjih pet godina bilježile porast rođenih od onih umrlih.

Broj stanovnika po županijama

1. Zagrebačka županija
2. Krapinsko-zagorska županija
3. Sisačko-moslavačka županija
4. Karlovačka županija
5. Varaždinska županija
6. Koprivničko-križevačka županija
7. Bjelovarsko-bilogorska županija
8. Primorsko-goranska županija
9. Ličko-senjska županija
10. Virovitičko-podravska županija
11. Požeško-slavonska županija
12. Brodsko-posavska županija
13. Zadarska županija
14. Osječko-baranjska županija
15. Šibensko-kninska županija
16. Vukovarsko-srijemska županija
17. Splitsko-dalmatinska županija
18. Istarska županija
19. Dubrovačko-neretvanska županija
20. Međimurska županija
21. Grad Zagreb

SLOVENIJA
MAĐARSKA
BOSNA I HERCEGOVINA
CRNA GORA
ITALIJA

113.804
175.951
132.892
115.584
790.017
317.606
119.764
84.836
305.032
296.195
208.055
128.899
172.439
78.034
158.575
179.521
50.927
170.017
109.375
454.798
122.568

broj stanovnika po županijama

- >501000
- 301000 - 500000
- 151000 - 300000
- 101000 - 150000
- <100000

0 25 km 50 km

MGIPU - ZPP 2012.

Izvor podataka: Popis stanovnika, kućanstava i stanova 2011., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2012.

Gustoća naseljenosti po županijama

1. Zagrebačka županija
2. Krapinsko-zagorska županija
3. Sisačko-moslavačka županija
4. Karlovačka županija
5. Varaždinska županija
6. Koprivničko-križevačka županija
7. Bjelovarsko-bilogorska županija
8. Primorsko-goranska županija
9. Ličko-senjska županija
10. Virovitičko-podravska županija
11. Požeško-slavonska županija
12. Brodsko-posavska županija
13. Zadarska županija
14. Osječko-baranjska županija
15. Šibensko-kninska županija
16. Vukovarsko-srijemska županija
17. Splitsko-dalmatinska županija
18. Istarska županija
19. Dubrovačko-neretvanska županija
20. Međimurska županija
21. Grad Zagreb

MAĐARSKA
SLOVENIJA
BOSNA I HERCEGOVINA
CRNA GORA
ITALIJA

156.11
139.42
108.13
66.12
1232.48
103.79
46.37
41.92
73.41
73.96
82.55
35.55
38.59
42.81
75.12
73.15
9.51
5.7
46.63
36.65
100.18
68.82

Broj stanovnika / km² po županijama

- do 25
- 26 - 50
- 51 - 75
- 76 - 100
- 101 - 125
- 126 - 150
- više od 151

0 25 km 50 km

MGIPU - ZPP 2012.

Izvor podataka: Popis stanovnika, kućanstava i stanova 2011., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2012.

Index kretanja broja stanovnika 2011./2001. po županijama

1. Zagrebačka županija
2. Krapinsko-zagorska županija
3. Sisačko-moslavačka županija
4. Karlovačka županija
5. Varaždinska županija
6. Koprivničko-križevačka županija
7. Bjelovarsko-bilogorska županija
8. Primorsko-goranska županija
9. Ličko-senjska županija
10. Virovitičko-podravska županija
11. Požeško-slavonska županija
12. Brodsko-posavska županija
13. Zadarska županija
14. Osječko-baranjska županija
15. Šibensko-kninska županija
16. Vukovarsko-srijemska županija
17. Splitsko-dalmatinska županija
18. Istarska županija
19. Dubrovačko-neretvanska županija
20. Međimurska županija
21. Grad Zagreb

SLOVENIJA
MAĐARSKA
BOSNA
I
HERCEGOVINA
CRNA
GORA
ITALIJA

96,1
95,23
93,3
92,86
101,4
102,55
89,99
90,84
92,29
96,95
100,83
90,91
93,02
90,92
89,71
87,67
94,86
104,92
94,86
98,09
99,75

> 100,00
90,00 - 100,00
< 90,00

0 25 km 50 km

MGIPU - ZPP 2012.

Izvor podataka: Popis stanovnika, kućanstava i stanova 2011., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2012.

Migracija stanovništva (vanjska)

Prostorna pokretljivost stanovništva – migracije i to one vanjske, po podacima iz 2011. godine ukazuju da je taj migracijski saldo bio *negativan* i iznosio je **- 4.165 osoba.** To znači da se više osoba iselilo iz Republike Hrvatske nego onih koji su se doselili iz inozemstva.

Taj negativan migracijski saldo ima i većina županija u Hrvatskoj. Samo šest županija imaju pozitivan migracijski saldo - Zagrebačka (120), Primorsko-goranska (110), Grad Zagreb (44), Varaždinska (42), Krapinsko-zagorska (33) i Zadarska (30), a sve ostale županije imaju negativan migracijski saldo.

Najveći negativan migracijski saldo u 2011. godini ima Sisačko-moslavačka županija (–1 041), a zatim slijedi Šibensko-kninska (-770), Vukovarsko-srijemska (- 461) i Karlovačka županija (-419). Najmanji negativni migracijski saldo imaju Dubrovačko-neretvanska (-7) i Koprivničko-križevačka (-10) županija.

Kroz desetgodišnjeg razdoblje se uočava da je migracijski saldo po županijama pozitivan do 2004. godine (ovdje se mora izuzeti Grad Zagreb), a nakon te godine već dolazi do više iseljenog nego useljenog stanovništva. Samo tri županije imaju konstantno pozitivan migracijski saldo (Zagrebačka, Varaždinska i Međimurska).

Struktura stanovništva po spolu i dobi

Analiza spolno–dobne strukture stanovništva ukazuje na odnos muškog i ženskog stanovništva, odnosno na njihov fiziološki okvir, a potencijalnu vitalnost i biodinamiku stanovništva ukazuje struktura po dobi.

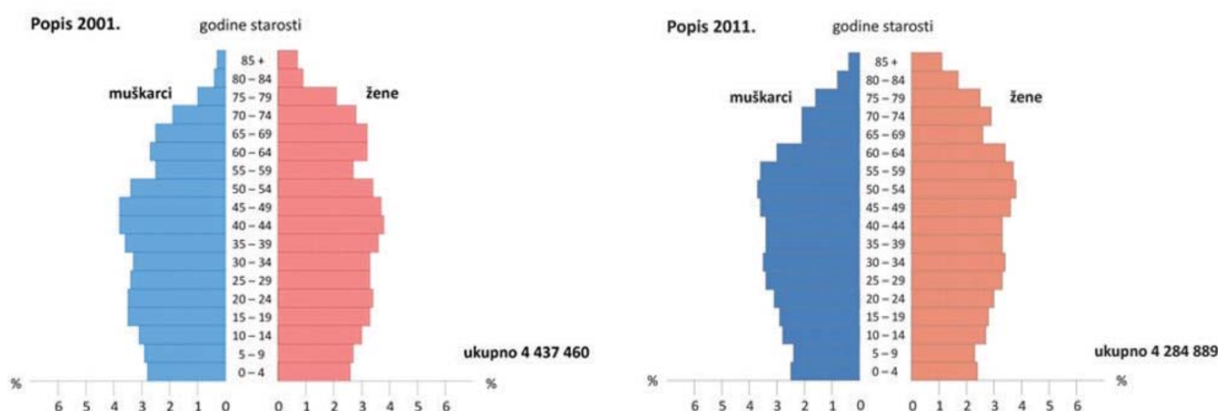
U Republici Hrvatskoj je 2011. godine bilo **2.066.335 ili 48,2% muškog stanovništva** i **2.218.554 ili 51,8% ženskog stanovništva** odnosno na 1.000 žena ima 931 muškarac.

U zadnjem desetgodišnjem razdoblju tj. od 2001. godine do 2011. godine proizlazi da se broj muškog i ženskog stanovništva smanjio, dok se udio muškog stanovništva neznatno povećao, a udio ženskog stanovništva također neznatno smanjio. Tako je 2001. godine bilo 2.135.900 muškaraca ili 48.1%, a 2011. godine 2.066.335 ili 48,2%. Ženske populacije je 2001. godine bilo 2.301.560 ili 51,9%, a 2011. godine 2.218.554 ili 51,8%.

Višak žena nad muškim stanovništvom prisutan je i dalje u svim županijama u Hrvatskoj, što je odraz cjelokupnih procesa i pojava u društvu koji više pogađaju muško nego žensko stanovništvo (duži radni vijek, stres, rat itd.).

Dobna struktura stanovništva u Hrvatskoj ima karakteristike stanovništva duboke starosti s **koeficijentom starenja od 1,150**. Ta starost je sve više izraženija Popisom 2011. godine, što se vidi iz priloženih podataka.

<u>**Dobno-spolna struktura stanovništva**</u>

Izvor: DZS Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011., Zagreb 2012.

Godine 2011. u Hrvatskoj je bilo 896.605 ili 20,9% mladog stanovništva (dobna skupina od 0 – 19 godina), zrelog stanovništva je bilo 2.356.911 ili 55,0% (dobna skupina od 20 – 59 godina) i starog stanovništva 1.031.373 ili 24,1% (dobna skupina od 60 i više godina). Prosječna starost stanovništva je **41,7 godina**.

Godine 2001. u Hrvatskoj je bilo 1.053.240 ili 23,7% mladog stanovništva, 2.409.359 ili 54,3% zrelog stanovništva i 955.556 ili 21,5% starog stanovništva. Koeficijent starenja iznosio je 0,907 a prosječna starost 39,3 godine. Dakle, u zadnjih deset godina broj i udio mladog i zrelog stanovništva je u padu, a broj i udio starog stanovništva je u porastu.

Slične karakteristike imaju i sve županije u Hrvatskoj s većim ili manjim koeficijentom starenja. Tako najstariju strukturu stanovništva ima Ličko-senjska županija (1,660), zatim Primorsko-goranska (1,553), Karlovačka (1,490), Istarska (1,368) i Sisačko-moslavačka županija (1,311). Najmlađu strukturu stanovništva ima Međimurska (0,918), zatim slijedi Brodsko-posavska (0,965), Vukovarsko-srijemska (0,983) i Požeško-slavonska županija (0,992). Ostale županije imaju nešto iznad ili ispod prosjeka Republike Hrvatske.

Dobna struktura stanovništva ne daje nimalo pozitivnu sliku stanja u Republici Hrvatskoj, a isto tako ne daje ni neki optimističniji pogled za buduće razdoblje. Iz prethodnih demografskih analiza proizlazi da je broj stanovnika u padu, da su negativni prirodni priraštaj i migracijski saldo, pa se ne može očekivati ni da bi dobna struktura stanovništva imala pozitivan trend. Starost je sve više prisutna na ovom području, što će sigurno negativno utjecati na cjelokupni društveno-gospodarski razvoj zemlje.

Kućanstva

Prema Prvim rezultatima Popisa 2011., u Hrvatskoj je bilo **1.535.635** kućanstava s prosječnim brojem članova kućanstva od **2,79 članova**. Uspoređujući podatke s prethodnim Popisom, vidi se, da se broj kućanstava povećao, ali se smanjio broj članova kućanstva. Godine 2001. broj članova kućanstva bio je 3,00 člana, a 2011.godine bio je 2,79 člana.

Broj kućanstava 2001. - 2011.godine

ŽUPANIJA	BROJ KUĆANSTAVA 2011.*	BROJ STANOVNIKA 2011.	PROSJ. BROJ ČLANOVA KUĆANSTVA 2011.	BROJ KUĆANSTAVA 2001.	BROJ STANOVNIKA 2001.	PROSJ. BROJ ČLANOVA KUĆANSTVA 2001.
Zagrebačka	102.753	317.606	3,09	94.274	309.696	3,29
Krapinsko - zagorska	42.379	132.892	3,14	43.832	142.432	3,25
Sisačko - moslavačka	63.692	172.439	2,72	65.269	185.387	2,84
Karlovačka	48.413	128.899	2,66	49.621	141.787	2,86
Varaždinska	56.076	175.951	3,14	56.095	184.769	3,29
Koprivničko - križevačka	38.322	115.584	3,02	39.584	124.467	3,14
Bjelovarsko - bilogorska	41.492	119.764	2,89	44.269	133.084	3,01
Primorsko - goranska	117.627	296.195	2,52	111.085	305.505	2,75
Ličko - senjska	19.999	50.927	2,55	19.900	53.677	2,70
Virovitičko - podravska	29.910	84.836	2,84	31.578	93.389	2,96
Požeško - slavonska	27.029	78.034	2,89	27.445	85.831	3,13
Brodsko - posavska	53.116	158.575	2,99	54.836	176.765	3,22
Zadarska	61.360	170.017	2,77	52.359	162.045	3,09
Osječko - baranjska	110.921	305.032	2,75	113.583	330.506	2,91
Šibensko - kninska	41.659	109.375	2,62	39.648	112.891	2,85
Vukovarsko - srijemska	62.673	179.521	2,86	66.977	204.768	3,06
Splitsko - dalmatinska	156.080	454.798	2,91	144.366	463.676	3,21
Istarska	79.377	208.055	2,62	72.379	206.344	2,85
Dubrovačko -neretvanska	42.077	122.568	2,91	39.125	122.870	3,14
Međimurska	35.999	113.804	3,16	35.688	118.426	3,32
Grad Zagreb	304.681	790.017	2,59	275.464	779.145	2,83
HRVATSKA	**1.535.635**	**4.284.889**	**2,79**	**1.477.377**	**4.437.460**	**3,00**

*Izvor : *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., Prvi rezultati po naseljima, DZS, Zagreb, 2011.*
Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., DZS Zagreb, prosinac 2012.
Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Od 21 županije, porast broja kućanstava imalo je 10 županija i to : Grad Zagreb koji je imao i najveći porast (29.217), a zatim slijede Splitsko-dalmatinska (11.714), Zadarska (9.001), Zagrebačka (8.479), Istarska (6.998), Primorsko-goranska (6.542), Dubrovačko-neretvanska (2.952), Šibensko-kninska (2.041), Međimurska (311) i Ličko-senjska županija (99).

Ostalih 11 županija imalo je pad broja kućanstava. Najveće smanjenje imala je Vukovarsko-srijemska županija (4.304 koja je imala i najveći pad broja stanovnika), a zatim slijede Bjelovarsko-bilogorska (2.777), Osječko-baranjska (2.662), Brodsko-posavska (1.720), Virovitičko-podravska (1.668), Sisačko-moslavačka (1.577), Krapinsko-zagorska (1.453), Koprivničko-križevačka (1.262), Karlovačka (1.208), Požeško-slavonska (416) i Varaždinska (19) županija.

Porast ili pad broja stanovnika neposredno su vezani i sa promjenom broja kućanstava, što ne znači da županije koje su imale porast broja stanovnika ili pad imaju i takav trend kada se analiziraju kućanstva. Zapravo, pola županija u Hrvatskoj imaju porast broja kućanstava (toliko ih nema što se tiče stanovnika), a pola ih imaju pad broja kućanstava. Iako su kućanstva u porastu u desetgodišnjem razdoblju, broj članova kućanstva je u padu. Sve je manje kućanstava s više članova, a sve više samačkih kućanstava, što ukazuje na već analizirane demografske procese koji su nezadovoljavajući, a i na društveno-gospodarsko razdoblje u kojem se Hrvatska nalazi.

Stanovanje

Ukupan broj stanova po županijama 2001. i 2011. godine

ŽUPANIJE	S T A N O V I						
	UKUPAN BROJ STANOVA			STANOVI ZA STALNO STANOVANJE			
	2001.	2011.*	PAD / PORAST	2001.	% od ukup. stanova	2011.*	% od ukup. stanova
Zagrebačka	120.867	139.938	19.071	103.297	85,46	121.492	86,82
Krapinsko-zagorska	59.095	62.659	3.564	48.780	82,55	50.683	80,89
Sisačko-moslavačka	85.505	94.027	8.522	79.582	93,07	87.422	92,98
Karlovačka	63.418	68.356	4.938	58.339	91,99	61.832	90,46
Varaždinska	66.702	76.596	9.894	59.951	89,88	64.918	84,75
Koprivničko-križevačka	49.552	53.105	3.553	43.163	87,11	46.485	87,53
Bjelovarsko-bilogorska	54.760	56.567	1.807	51.092	93,30	52.644	93,06
Primorsko-goranska	159.354	195.066	35.712	125.475	78,74	144.501	74,08
Ličko-senjska	35.876	46.268	10.392	27.694	77,19	30.788	66,54
Virovitičko-podravska	36.435	38.193	1.758	35.708	98,00	37.336	97,76
Požeško-slavonska	31.187	35.042	3.855	30.683	98,38	34.397	98,16
Brodsko-posavska	60.049	64.080	4.031	58.759	97,85	62.413	97,40
Zadarska	91.932	134.876	42.944	63.692	69,28	85.425	63,34
Osječko-baranjska	129.922	138.681	8.759	124.115	95,53	131.474	94,80
Šibensko-kninska	64.984	92.343	27.359	48.036	73,92	55.565	60,17
Vukovarsko-srijemska	69.346	76.740	7.394	68.086	98,18	74.814	97,49
Splitsko-dalmatinska	190.429	255.056	64.627	162.337	85,25	211.507	82,93
Istarska	102.465	134.251	31.786	84.559	82,52	103.695	77,24
Dubrovačko-neretvanska	52.048	64.994	12.946	45.279	86,99	52.972	81,50
Međimurska	40.298	43.733	3.435	37.859	93,95	40.726	93,12
Grad Zagreb	312.902	386.944	74.042	304.163	97,21	372.433	96,25
HRVATSKA	1.877.126	2.257.515	380.389	1.660.649	88,47	1.923.522	85,21

Izvor : DZS, Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2001. Zagreb, 2002.
**Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., Prvi rezultati po naseljima, DZS, Zagreb, 2011.*

Pod pojmom stanovanja, podrazumijevaju se elementi koji kao cjelina čine sustav stanovanja: stan, usluge, opskrba, obrazovanje, socijalne i zdravstvene djelatnosti, komunalni uređaji i rekreacijski prostori. Stanovanje je najveći potrošač i korisnik prostora, osnovni prevladavajući sadržaj ljudskih naselja, a uz to je i temeljni element prostornog i urbanističkog planiranja. Važnu komponentu socijalnog i ekonomskog razvitka, organizacije i uređenja prostora te podizanje životnog standarda stanovništva čini stanovanje – izgradnja stanova.

Po prvim rezultatima Popisa stanovništva, kućanstava i stanova iz 2011.godine, u Hrvatskoj je popisano **2.257.515** stanova, od čega stanova za stalno stanovanje **1.923.522 ili 85,2 %** od ukupnog broja stanova.

U zadnjih deset godina tj. od 2001. do 2011.godine, ukupan broj stanova se povećao za 380.389 (2001. godine bilo je 1.877.126 stanova). Povećao se i broj stanova za stalno stanovanje za 262.873 (2001. godine 1.660.649 stanova), ali njihov udio u ukupnom broju stanova je u padu (2001.godine bio je 88,47%, a 2011. godine je 85,21%).

Najveći porast broja stanova imaju slijedeći gradovi/županije :

1. Grad Zagreb (74.042)
2. Splitsko-dalmatinska županija (64.627)
3. Zadarska županija (42.944)
4. Primorsko-goranska županija (35 .712)
5. Istarska županija (31.786)
6. Šibensko-kninska županija (27.359)
7. Zagrebačka županija (19.071)
8. Dubrovačko-neretvanska županija (12.946)
9. Ličko-senjska županija (10.392)

Najveći udio stanova za stalno stanovanje imale su županije:

1. Požeško-slavonska (98,16)
2. Virovitičko-podravska (97,76)
3. Vukovarsko-srijemska (97.49)
4. Brodsko-posavska (97,40)
5. Grad Zagreb (96,25)
6. Osječko-baranjska (94,80), itd.

Najmanji udio stanova za stalno stanovanje imale su županije:

1. Šibensko-kninska (60,17)
2. Zadarska (63,34)
3. Ličko-senjska (66,54)
4. Primorsko-Goranska (74,08)
5. Istarska (77,24), itd.

Udio stanova za stalno stanovanje 2001. u odnosu na 2011. godinu po županijama je u padu osim u Zagrebačkoj županiji, dok se vrlo mali porast bilježi u Koprivničko-križevačkoj županiji.

Istovremeno se bilježi porast broja stanova iz čega se zaključuje da generalno na tržištu nema manjka stanova. Međutim, u srednjim i velikim gradovima u kojima je prisutan priljev stanovništva i gdje potražnja za slobodnim stanovima premašuje ponudu bez obzira na visoke cijene, kreditne uvjete i/ili visoke najamnine, stanova ipak nedostaje. Višak stambenog fonda postoji u manjim gradovima i naseljima u kojima nema gospodarskih aktivnosti i drugih sadržaja društvenog standarda.

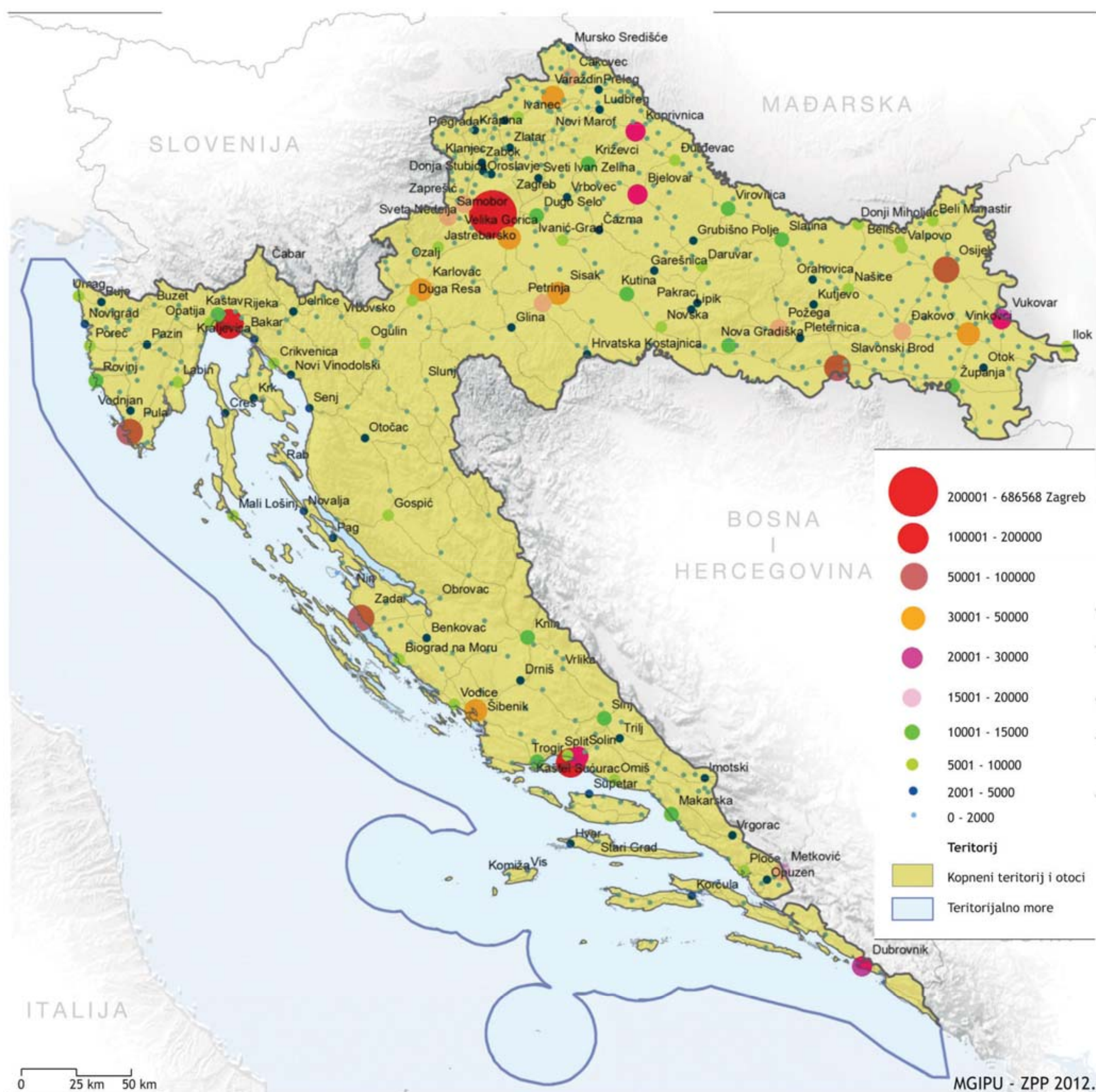
Uz pretpostavku revitalizacije društveno-gospodarskog razvitka zemlje, cjelokupnom stanovništvu gradskih i ostalih naselja treba omogućiti pristup odgovarajućem stambenom prostoru, opremljenom komunalnom infrastrukturom i svim drugim potrebnim pratećim objektima i funkcijama.

Analiza stanja

Hrvatska ima naglašeno neravnomjeran razmještaj stanovništva koji je posljedica niza činitelja. Neki od važnijih uzroka koji su doveli do takve prostorno-demografske neravnoteže su: složeno društveno-povijesno naslijeđe te migracije stanovništva uzrokovane ratnim događanjima (Drugi svjetski rat i Domovinski rat).

Jedno od temeljnih demogeografskih obilježja Hrvatske je disperzna naseljenost u velikom broju malih naselja zbog čega Hrvatska ima relativno malu gustoću naseljenosti. Stanovništvo Hrvatske je u kontinuiranom padu pa možemo reći da je demografski potencijal zemlje, s izuzetkom nekih županija i većih gradova, slab. U bližoj budućnosti tu se činjenicu može smatrati jednom od najvećih prepreka ekonomskom prosperitetu. Sadašnji razmještaj i struktura stanovništva za velik su dio državnog teritorija ograničavajući čimbenik gospodarskog razvoja.

Struktura gradskih naselja prema broju stanovnika 2011.

Izvor podataka: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - ZPP, Zagreb, 2012.

Gradovi sa više od 10.000 stanovnika u 2011. godini

GRADOVI	BROJ STANOVNIKA 2001.	2011.	PORAST / PAD
ZAGREB	779.145	688.163	-90.982
SPLIT	175.140	167.121	-8.019
RIJEKA	143.800	128.384	-15.416
OSIJEK	90.411	84.104	-6.307
ZADAR	69.556	71.471	1.915
PULA	55.594	57.460	1.866
SLAVONSKI BROD	58.642	53.531	-5.111
KARLOVAC	49.082	46.833	-2.249
VARAŽDIN	41.434	38.839	-2.595
ŠIBENIK	37.060	34.302	-2.758
SISAK	36.785	33.322	-3.463
VINKOVCI	33.239	32.029	-1.210
VELIKA GORICA	33.339	31.553	-1.786
DUBROVNIK	30.436	28.434	-2.002
BJELOVAR	27.783	27.024	-759
VUKOVAR	30.126	26.468	-3.658
KOPRIVNICA	24.809	23.955	-854
SOLIN	15.850	20.212	4.362
ZAPREŠIĆ	17.538	19.644	2.106
POŽEGA	20.943	19.506	-1.437
ĐAKOVO	20.912	19.491	-1.421
SAMOBOR	15.147	15.956	809
PETRINJA	13.801	15.683	1.882
METKOVIĆ	13.873	15.329	1.456
ČAKOVEC	30.455	15.147	-15.308
VIROVITICA	15.589	14.688	-901
KUTINA	14.814	13.735	-1.079
MAKARSKA	13.381	13.426	45
ROVINJ	13.467	13.056	-411
ŽUPANJA	13.775	12.090	-1.685
NOVA GRADIŠKA	13.264	11.821	-1.443
SINJ	11.468	11.478	10
KRIŽEVCI	11.541	11.231	-310
TROGIR	10.907	10.923	16
KNIN	11.128	10.633	-495
DUGO SELO	8.880	10.453	1.573
KASTAV	2.037	10.440	8.403
SLATINA	10.920	10.208	-712

Prvih 15 gradova sa najvećim porastom stanovnika

GRADOVI	BROJ STANOVNIKA 2001.	2011.	PORAST
KASTAV	2.037	10.440	8.403
SOLIN	15.850	20.212	4.362
ZAPREŠIĆ	17.538	19.644	2.106
ZADAR	69.556	71.471	1.915
PETRINJA	13.801	15.683	1.882
PULA	55.594	57.460	1.866
IVANIĆ GRAD	7.714	9.379	1.665
DUGO SELO	8.880	10.453	1.573
METKOVIĆ	13.873	15.329	1.456
SAMOBOR	15.147	15.956	809
VODICE	6.116	6.755	639
KAŠTEL SUĆURAC	6.236	6.829	593
GOSPIĆ	6.088	6.575	487
IMOTSKI	4.347	4.757	410
KRK	3.364	3.730	366

Prvih 15 gradova sa najvećim padom broja stanovnika

GRADOVI	BROJ STANOVNIKA 2001.	2011.	PAD
ZAGREB	779.145	688.163	-90.982
RIJEKA	143.800	128.384	-15.416
SPLIT	175.140	167.121	-8.019
OSIJEK	90.411	84.104	-6.307
SLAVONSKI BROD	58.642	53.531	-5.111
VUKOVAR	30.126	26.468	-3.658
SISAK	36.785	33.322	-3.463
ŠIBENIK	37.060	34.302	-2.758
VARAŽDIN	41.434	38.839	-2.595
KARLOVAC	49.082	46.833	-2.249
DUBROVNIK	30.436	28.434	-2.002
VELIKA GORICA	33.339	31.553	-1.786
NOVA GRADIŠKA	13.264	11.821	-1.443

Izvor : Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., DZS, Zagreb, 2012.
Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2001., DZS, Zagreb, 2002.

Upravo iz tih razloga Nacionalna populacijska politika RH nalaže provođenje redistributivne populacijske politike. Koncentrirana urbanizacija dodatno pogoduje neravnomjernom regionalnom razvoju i produbljuje postojeće nejednakosti između urbanih i ruralnih područja. U Hrvatskoj su nositelji ekonomskog, društvenog i kulturnog razvoja veći i veliki gradovi koji privlače obrazovno i reproduktivno najvitalnije stanovništvo. Istovremeno su se manji regionalni centri znatno slabije ekonomski razvijali što je dovelo do depopulacije znatnog dijela zemlje. Strategija regionalnog razvoja RH navodi da je dvije trećine hrvatskog državnog teritorija zahvaćeno dugogodišnjim depopulacijskim procesima te da se u tim prostorima tek u novije vrijeme počelo sustavno oblikovati infrastrukturne preduvjete kako bi se potaknuo njihov značajniji gospodarski razvoj.

Demografski trendovi

Hrvatska se suočava s velikim demografskim promjenama koje su slične onima koje se mogu uočiti u Europskoj uniji, prvenstveno u srednje i istočnoeuropskim zemljama koje su prošle kroz tranziciju društvenog uređenja. Prema rezultatima Popisa stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine Hrvatska ima 4.284.889 stanovnika. Projekcije Državnog zavoda za statistiku RH kažu da bi se broj stanovnika u Hrvatskoj mogao smanjiti za oko 700 000 (oko 16%) do 2050. godine ako svi uvjeti ostanu nepromijenjeni. Istovremeno bi se udio starih osoba (starijih od 64 godine) u ukupnom broju stanovnika mogao povećati na oko 27 % u 2050. godini, dok bi se udio mladih ljudi (15-24 godine) mogao smanjiti sa 13% na oko 10%. U istom razdoblju broj stanovnika radne dobi (15-64 godine) mogao bi se smanjiti za oko 780.000.

Od 21 hrvatske županije 16 ih ima više od 15% stanovnika u najstarijoj dobnoj skupini. Najveći udio ima Ličko-senjska županija, nakon koje slijede Primorsko-goranska županija, Karlovačka županija, Istarska županija i Sisačko-moslavačka županija. Glavni uzrok tih demografskih trendova je negativan prirodni prirast. Migracijska bilanca također je negativna.

ZAKLJUČNO

Demografska slika stanja na području Hrvatske je nepovoljna i nije u skladu s društveno – gospodarskim razvojnim potrebama. Prema Popisu stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine pad broja stanovnika, negativan prirodni priraštaj i negativne migracije, uz očekivane negativne rezultate ostalih demografskih procesa, samo ukazuju da je demografska slika stanja u uzročno-posljedičnom odnosu s društvenim i gospodarskim razvojem zemlje i da demografske promjene stanovništva Hrvatske i dalje imaju negativnu tendenciju. Stalnost i intenzitet negativnih demografskih procesa i dalje se uočava u otočnim, graničnim i manje gospodarski razvijenim područjima u kojima dosadašnje mjere za unapređenje regionalnog razvoja i pomoć demografsko ugroženim područjima još uvijek nisu ostvarile potreban učinak. Poboljšanje demografskog razvoja Hrvatske može se očekivati tek daljnjom sustavnom primjenom mjera iz Nacionalne populacijske politike (2006. godine) ali i gospodarskim, kulturno - obrazovnim i socijalno - zdravstvenim razvojem.

OBVEZA UTVRĐIVANJA STATISTIČKIH PROSTORNIH JEDINICA KAO DIO PRAVNE STEČEVINE EU

Utvrđivanje statističkih prostornih jedinica prema EU klasifikaciji (tzv. NUTS, fr. Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques) dio je pravne stečevine EU, koju je zemlja kandidat obavezna prihvatiti prije pristupanja Uniji. Klasifikacija statističkih regija utvrđuje se prema NUTS metodologiji propisanoj u Uredbi (EZ-a) br. 1059/2003 Europskog parlamenta i Vijeća Europske unije o donošenju zajedničke klasifikacije teritorijalnih jedinica za statistiku tijekom pregovora o poglavlju statistike. Nakon pristupanja EU sukladno spomenutoj Uredbi ta se klasifikacija (NUTS regije nove zemlje članice) i službeno prihvaća. Razvrstavanje prema NUTS-u ne bi se smjelo prečesto mijenjati a države članice postojeću klasifikaciju ne mogu mijenjati sljedeće tri godine.

Statistička klasifikacija prostornih jedinica (NUTS klasifikacija) do 2012.

Sadašnji sustav NUTS klasifikacije za svaku zemlju članicu EU-a predviđa pet hijerarhijskih razina statističkih regija: tri temeljne razine, NUTS I, NUTS II i NUTS III, te dvije dodatne razine, LAU 1 i LAU 2. Među važnije kriterije za uspostavu NUTS klasifikacije u državama članicama ubraja se uvjet broja stanovnika, propisan u čl.3 st.2 Uredbe (EZ-a) 1059/2003, i to kroz sljedeće parametre: razina NUTS 1 (3-7 milijuna stanovnika), razina NUTS 2 (800.000-3 milijuna stanovnika) i razina NUTS 3 (150.000-800.000 stanovnika).

Sukladno obvezi iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju koji je na snazi između RH i država članica EU, Državni zavod za statistiku je u ime Republike Hrvatske tijekom pregovora za pristupanje pripremio prijedloge teritorijalnih jedinica (statističkih regija) koji su u skladu s europskim statističkim standardom NUTS, te ih dostavio nadležnim službama Europske komisije (Eurostatu i Općoj upravi za regionalnu politiku) na provjeru i potvrdu. Po potvrdi Eurostata o usklađenosti prijedloga sa spomenutim kriterijima prijedlog se kao važeći objavljuje na stranicama Eurostata.

U ožujku 2007. godine Europska komisija je potvrdila usklađenost prijedloga podjele RH na tri NUTS 2 regije - Sjeverozapadna Hrvatska, Središnja i Istočna (Panonska) Hrvatska i Jadranska Hrvatska. U Hrvatskoj je tada na osnovi članka 43. Zakona o službenoj statistici (»Narodne novine", broj 103/2003.) Državni zavod za statistiku odredio uspostavu Nacionalne klasifikacije prostornih jedinica za statistiku (NKPJS), („Narodne novine", broj 35/2007), koju definira kao statistički standard koji se koristi za prikupljanje, upisivanje, obradu, analizu i diseminaciju podataka regionalne statistike prema razinama prostorne podjele Republike Hrvatske.

Prema kriterijima statističke podjele, Republika Hrvatska je prostorno podijeljena na slijedeće razine: NUTS I (cijela Hrvatska), NUTS II (Sjeverozapadna Hrvatska, Središnja i Istočna (Panonska) Hrvatska i Jadranska hrvatska), NUTS III (20 županija i grad Zagreb) i LAU 2 (općine i gradovi). Pri tome valja naglasiti da statističke prostorne jedinice ne predstavljaju pravnu niti administrativnu podjelu teritorija države.

NKPJS (Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku) je hijerarhijska klasifikacija kojom su se uspostavile prostorne jedinice za statistiku 1., 2. i 3. razine prema kojima se dijeli teritorij RH za svrhe regionalne statistike.

Prema Nacionalnoj klasifikaciji prostornih jedinica za statistiku (NKPJS) ("Narodne novine" broj 35/2007), ukupna površina Republike Hrvatske podijeljena je u tri regije NUTS-a 2 kako slijedi:

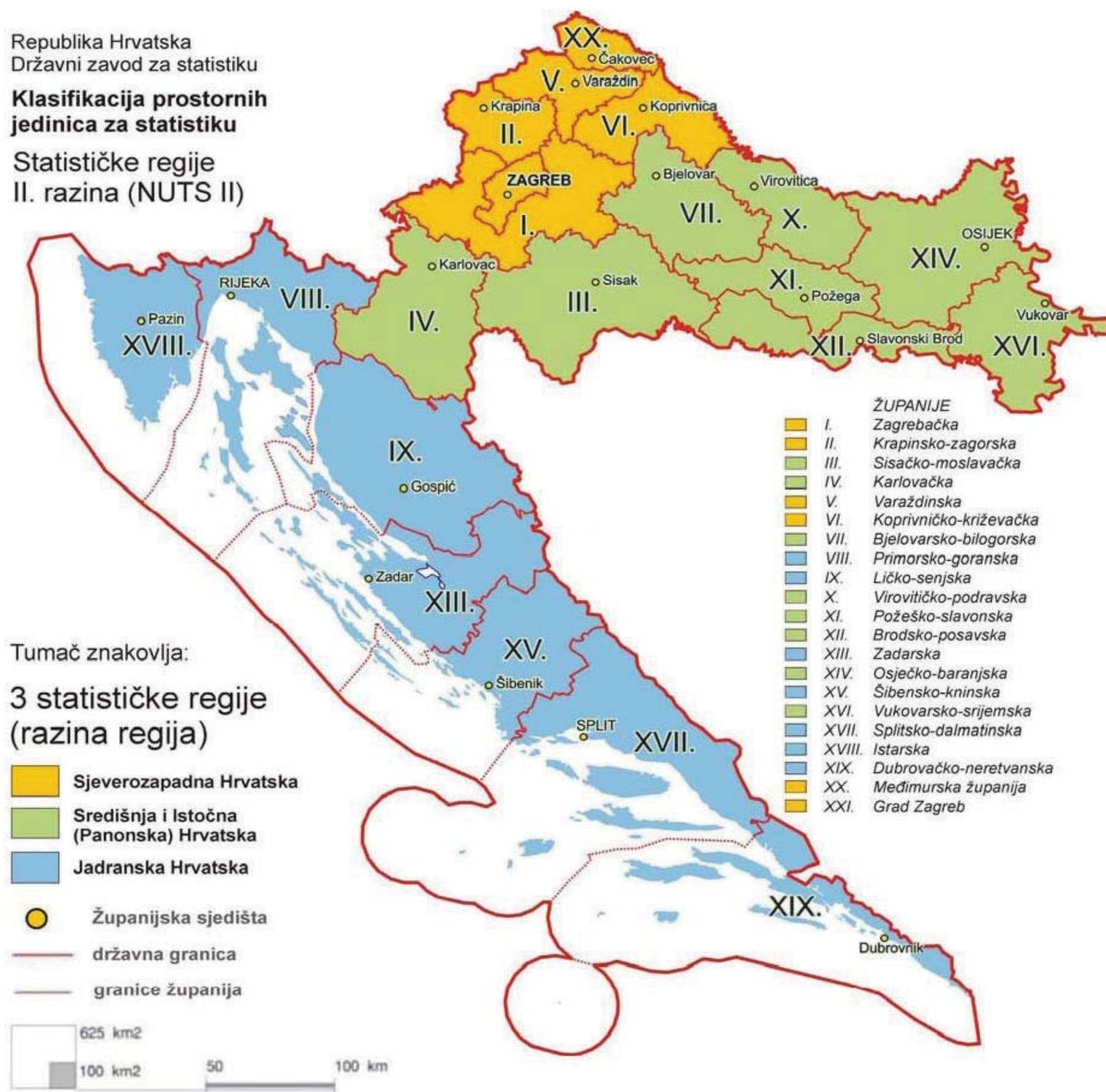
- Sjeverozapadna Hrvatska ima površinu od 8.669 km² i sudjeluje sa 15,32% u ukupnoj površini Republike Hrvatske. Riječ je o površinski najmanjoj regiji NUTS a 2 u Hrvatskoj.
- Panonska Hrvatska obuhvaća znatno veću površinu od 23.220 km² s udjelom od 41,03%.
- Jadranska Hrvatska površinski je najveća regija u Hrvatskoj i obuhvaća 24. 705 km² s udjelom u ukupnoj površini Hrvatske od 43,65%.

Prema privremenim rezultatima Popisa 2011. najveći broj stanovnika živio je u Sjeverozapadnoj Hrvatskoj, njih 1.645.854 odnosno 38,4%. To je najgušće naseljena regija u Hrvatskoj, s gustoćom naseljenosti od 189,85 stanovnika po km². Sjeverozapadna Hrvatska je dva i pol puta gušće naseljena nego Hrvatska i ujedno je gušće naseljena od prosjeka Europske unije. Razlog tome možemo tražiti u koncentraciji stanovništva u glavnom gradu Hrvatske, Zagrebu, koji je sastavni dio te regije, kao i činjenici da su sve županije Sjeverozapadne Hrvatske (osim Koprivničko-križevačke) gušće naseljene od prosjeka Hrvatske.

Nova statistička klasifikacija prostornih jedinica RH - NUTS 2

Na temelju članka 43. Zakona o službenoj statistici ("Narodne novine" br. 103/2003, 75/2009 i 52/12), Državni zavod za statistiku odredio je ove godine novu Nacionalnu klasifikaciju prostornih jedinica za statistiku 2012. - NKPJS 2012. ("Narodne novine" broj 96/12) kao statistički standard koji se koristi za prikupljanje, upisivanje, obradu, analizu i diseminaciju podataka regionalne statistike prema razinama prostorne podjele Republike Hrvatske. Time će klasifikacija prostornih jedinica za statistiku NKPJS – ("Narodne novine" broj 35/2007) prestati važiti danom primjene NKPJS 2012., odnosno 1. siječnja 2013. godine.

Podjela na statističke jedinice NUTS 2 i NUTS 3 razine

Izvor: CEMAT, Nacionalno izvješće Hrvatska, siječanj 2010.g.

Osnovni pokazatelji na razini NUTS 2 regija

NUTS 2 područje	Površina (kopno) km²	Udio u ukupnoj površini RH	Broj stanovnika	Udio u ukupnom broju stanovnika RH	Gustoća naseljenosti stan./km²	Broj gradova	Udio gradskog stanovništva
Sjeverozapadna Hrvatska	8.669	15,32%	1.645.854	38,41 %	189,85	29	56,4 %
Srednja i Istočna (Panonska) Hrvatska	23.220	41,03%	1.227.100	28,64 %	52,85	38	43,4 %
Jadranska Hrvatska	24.705	43,65%	1.411.935	32,95 %	57,15	60	53,9 %
Ukupno	**56.594**	100%	**4.284.889**	100 %	**75,71**	**127**	

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u RH 2011. godine, DZS, Zagreb i DGU, 2012.

Struktura Nacionalne klasifikacije prostornih jedinica za statistiku do 2012.

NUTS 1	NUTS 2	Županije NUTS 3
Hrvatska	Sjeverozapadna Hrvatska 6 županija	Krapinsko-zagorska
		Varaždinska
		Koprivničko-križevačka
		Međimurska
		Zagrebačka
		Grad Zagreb
	Središnja i Istočna (Panonska) Hrvatska 8 županija	Virovitičko-podravska
		Požeško-slavonska
		Brodsko-posavska
		Osječko-baranjska
		Vukovarsko-srijemska
		Bjelovarsko-bilogorska
		Karlovačka
		Sisačko-moslavačka
	Jadranska Hrvatska 7 županija	Ličko-senjska
		Primorsko-goranska
		Istarska
		Zadarska
		Šibensko-kninska
		Splitsko-dalmatinska
		Dubrovačko-neretvanska
1	3	21

Struktura Nacionalne klasifikacije prostornih jedinica za statistiku od 01. siječnja 2013.

NUTS 1	NUTS 2	Županije NUTS 3
Hrvatska	Kontinentalna Hrvatska 14 županija	Krapinsko-zagorska
		Varaždinska
		Koprivničko-križevačka
		Međimurska
		Zagrebačka
		Grad Zagreb
		Virovitičko-podravska
		Požeško-slavonska
		Brodsko-posavska
		Osječko-baranjska
		Vukovarsko-srijemska
		Bjelovarsko-bilogorska
		Karlovačka
		Sisačko-moslavačka
	Jadranska Hrvatska 7 županija	Ličko-senjska
		Primorsko-goranska
		Istarska
		Zadarska
		Šibensko-kninska
		Splitsko-dalmatinska
		Dubrovačko-neretvanska
1	2	21

NKPJS 2012. je hijerarhijska klasifikacija kojom se uspostavljaju prostorne jedinice za statistiku 1., 2. i 3. razine prema kojima se prostor Republike Hrvatske dijeli za svrhe regionalne statistike odnosno kojom se prostorne jedinice razvrstavaju u različite razine temeljem broja stanovnika. Prostorna jedinica za statistiku 1. razine je Republika Hrvatska kao administrativna jedinica. Prostorne jedinice za statistiku 2. razine sastoje se od 2 neadministrativne jedinice nastale grupiranjem županija kao administrativnih jedinica niže razine. Prostorne jedinice za statistiku 3. razine sastoje se od 21 administrativne jedinice (20 županija i Grad Zagreb).

Dosadašnja podjela na tri regije rezultirala bi nepovoljnim financijskim učincima za županije Sjeverozapadne Hrvatske. Posljedice takve kategorizacije za Sjeverozapadnu Hrvatsku bi bile:

- manji iznos dostupnih sredstava (otprilike 30% manje)
- niža stopa sufinanciranja projekata iz strukturnih fondova (oko 50% umjesto prosječnih 75-80%)
- niža razina dozvoljenih državnih potpora (tzv. 'regionalnih potpora') za gospodarstvo
- smanjenje apsorpcijskog kapaciteta (Grad Zagreb kao najrazvijenije područje ne bi više bio u prilici apsorbirati značajna sredstva)
- otežano praćenje provedbe Operativnog programa zbog potrebe vođenja posebne evidencije za projekte iz SZH

Prednosti NKPJS 2012.:

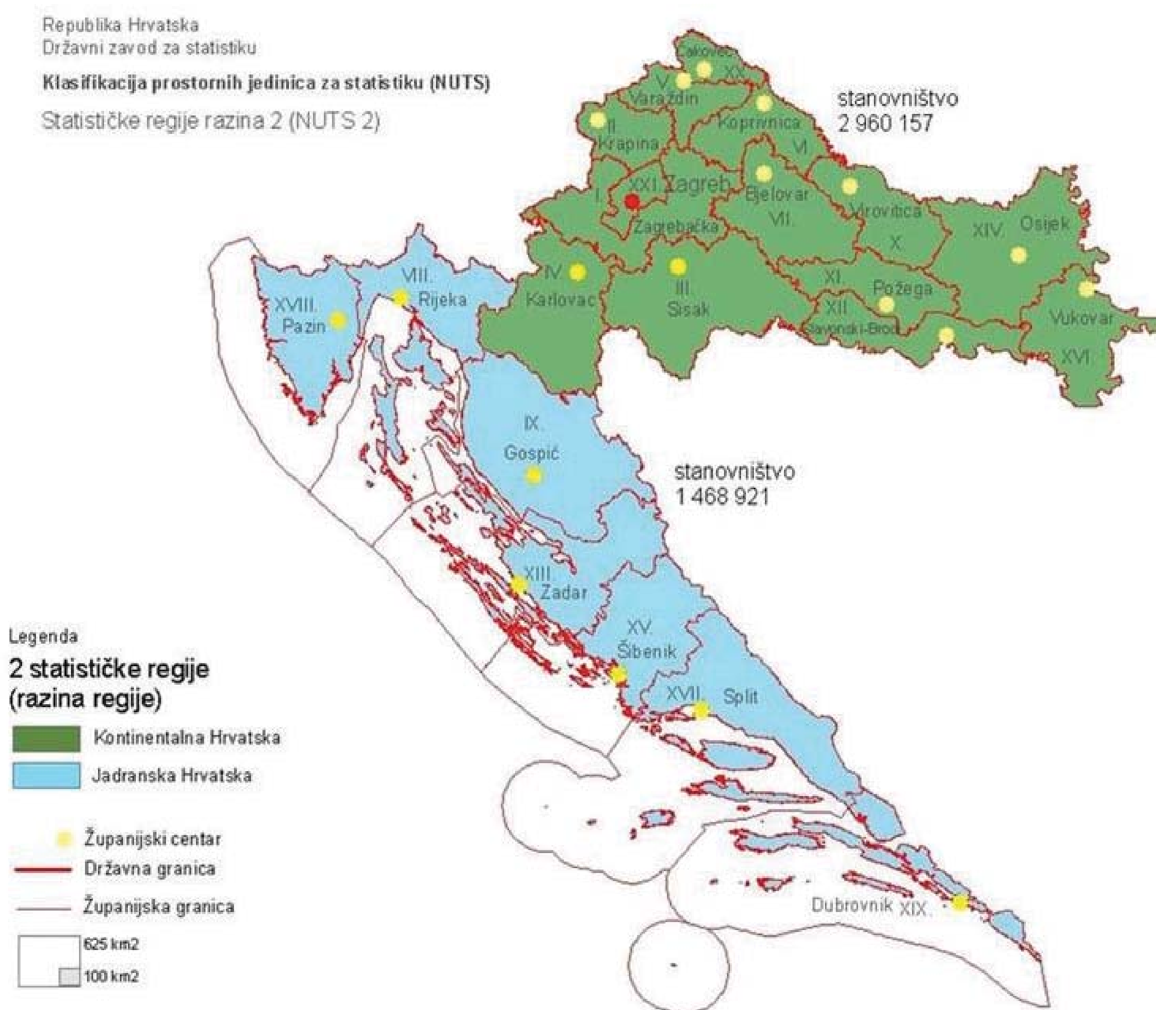
- sva područja RH će moći koristiti sredstva iz strukturnih fondova s najvećim stupnjem povoljnosti najmanje do 2027. godine
- omogućava se veća razina državnih potpora korisnicima na području Sjeverozapadne Hrvatske
- olakšava se planiranje i provedba razvojnih projekata zbog jednakih pravila na cijelom teritoriju RH
- zbog uključenosti grada Zagreba povećava se ukupni apsorpcijski kapacitet RH
- olakšava se administrativno praćenje provedbe operativnih programa

Važno je naglasiti da nova podjela i dalje omogućava fleksibilnost u pogledu usmjeravanja sredstava na pojedina područja unutar statističkih regija. Nova klasifikacija osigurat će veću ukupnu apsorpciju sredstava iz EU fondova i omogućit će korištenje 450 milijuna eura do kraja 2013. godine te preko 1 milijardu eura svake iduće godine.

ZAKLJUČNO

Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku NKPJS ("Narodne novine" broj 35/2007) prestaje važiti danom primjene NKPJS 2012., odnosno 1. siječnja 2013. Prema NKPJS 2012. Republika Hrvatska dijeli se na 2 statističke regije – Kontinentalnu i Jadransku regiju. Dogovor s Europskom unijom o novom preustroju statističkih regija u Hrvatskoj za rezultat treba imati ravnomjeran i brz regionalni razvoj na temelju korištenja fondova EU.

Teritorijalna podjela na statističke jedinice NUTS 2

Izvor: MRRFEU, 2012. (Popis stanovništva DZS, 2001)

Osnovni pokazatelji na razini NUTS 2 regija

NUTS 2 područje	Kopnena površina km²	Udio u ukupnoj površini RH	Broj stanovnika 2011.	Udio u ukupnom broju stanovnika RH	Gustoća naselje-nosti st/km²	Broj gradova	Udio gradskog stanovni-štva
Kontinentalna Hrvatska	31.889	56,3%	2.872.954	67,0 %	90,2	67	50,8 %
Jadranska Hrvatska	24.705	43,7%	1.411.935	33,0 %	57,2	60	53,9 %
Ukupno	**56.594**	100%	**4.284.889**	100 %	**75,71**	**127**	

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine, DZS, Zagreb i DGU, 2012.

I.3.4. SOCIJALNO - GOSPODARSKA STRUKTURA

Republika Hrvatska u razvojnom pogledu nije homogena gospodarska cjelina. Na temelju postupka ocjenjivanja stupnja razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave koje je provelo Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva, iste su razvrstane u četiri razvojne skupine, sukladno *Odluci o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti* ("Narodne novine" broj 89/10):

- I. skupina jedinica područne (regionalne) samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti manja od 75% prosjeka Republike Hrvatske u kojoj su: Bjelovarsko-bilogorska županija, Brodsko-posavska županija, Karlovačka županija, Koprivničko-križevačka županija, Ličko-senjska županija, Osječko-baranjska županija, Požeško-slavonska županija, Sisačko-moslavačka županija, Šibensko-kninska županija, Virovitičko-podravska županija i Vukovarsko-srijemska županija;
- II. skupina jedinica područne (regionalne) samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 75% i 100% prosjeka Republike Hrvatske u koju ulaze: Krapinsko-zagorska županija, Međimurska županija, Splitsko-dalmatinska županija, Varaždinska županija i Zadarska županija;
- III. skupina jedinica područne (regionalne) samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 100% i 125% prosjeka Republike Hrvatske kojoj pripadaju: Dubrovačko-neretvanska županija i Zagrebačka županija;
- IV. skupina jedinica područne (regionalne) samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti veća od 125% prosjeka Republike Hrvatske i u kojoj se nalaze: Grad Zagreb, Istarska županija i Primorsko-goranska županija.

Pokazatelji za izračun indeksa razvijenosti, izračun vrijednosti indeksa razvijenosti, udio pojedinog pokazatelja u ukupnoj vrijednosti indeksa razvijenosti i druga pitanja s tim u vezi određeni su *Uredbom o indeksu razvijenosti* ("Narodne novine" broj 63/10). Indeks razvijenosti izračunava se na temelju sljedećih pokazatelja: (1) stope nezaposlenosti, (2) dohotka po stanovniku, (3) proračunskih prihoda jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave po stanovniku, (4) općega kretanja stanovništva i (5) stope obrazovanosti.

I. skupinu jedinica područne (regionalne) samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti manja od 75% prosjeka Republike Hrvatske čini čak 11 županija čija površina čini 58,85% površine države i na kojoj živi 35,04% stanovništva Hrvatske. Nasuprot tome, IV. najrazvijenija skupina, koju čine Grad Zagreb, Istarska županija i Primorsko-goranska županija, zauzima 12,2% površine države sa nešto manjim brojem stanovnika (30,23%). Grad Zagreb i Zagrebačka županija iskristalizirali su se kao najvažnija socioekonomska jezgra. Na samo 6,6% površine Hrvatske okupljeno je 25% stanovništva (oko 1.110.517), gotovo 70% investicija u dugotrajnu imovinu, oko četvrtina aktivnoga stanovništva (24,6%) i ukupnog broja zaposlenih (26,8%) Hrvatske. Sekundarne jezgre nalaze se u Primorsko-goranskoj županiji i Istri, dakle u priobalju. Depopulacija periferije dovodi do daljnjeg smanjenja njezinog radnog i razvojnog potencijala tako da su prisutni regionalni dispariteti sve veći.

Zaostajanje u razvoju velikog broja županija u izravnoj je vezi s njihovom slabom populacijskom osnovom, odnosno malom gustoćom naseljenosti, nepovoljnom demografskom i obrazovnom strukturom stanovništva, ekonomskom nemoći i manjkom sredstava za razvoj, niskim regionalnim stopama zaposlenosti, nedostatnom dostupnosti izuzme li se generalno dobra mreža cestovne infrastrukture te oslabljenim funkcijama srednje velikih i malih gradova.

Velik broj županija u Hrvatskoj ulazi u kategoriju područja koja su primatelji državne pomoći, bilo da se radi o područjima od posebne državne skrbi (PPDS), o brdsko-planinskim područjima (BPP) ili o otocima. Prema postojećim kriterijima, oko 23% odnosno oko 1.023.000 ukupnog stanovništva Hrvatske ulazi u kategoriju područja koja primaju pomoć, koje živi na 64,3% teritorija.

Tržište rada

Dubinu današnje krize u Hrvatskoj pokazuje stanje na tržištu rada na kojem je 2011. godine bilo 160 tisuća manje zaposlenih, 75 tisuća više nezaposlenih te gotovo 70 tisuća umirovljenika više nego 2008. godine, a stopa aktivnosti stanovništva pala je na samo 45,7%. Prema podacima DZS-a, prosječna stopa registrirane nezaposlenosti u 2011. godini je iznosila 17,8 %, a za period siječanj- srpanj 2012. godine u Hrvatskoj iznosila je 18,8%. Iako od kolovoza 2011. broj nezaposlenih pada u među-godišnjoj usporedbi, isto se ne događa u sferi zapošljavanja. Naime, prema podacima HGK, na broj registriranih nezaposlenih osoba na HZZ-u značajno utječe brisanje iz registra zbog drugih razloga osim zapošljavanja te se smanjenje broja nezaposlenih ne prelijeva u rast broja zaposlenih. Stoga je broj zaposlenih *(1,408 milijuna u rujnu 2011.)* još uvijek ispod razine 2010.godine i to za znatnih 30 tisuća. Odljev iz nezaposlenosti koji se ne preljeva u zaposlenost rezultira još jednom negativnom činjenicom: aktivno stanovništvo je smanjeno do najniže razine *(1,692 milijuna)* od početka 2000. (do kraja 2011).

U usporedbi sa zemljama EU, razina stope nezaposlenosti za 2011.godinu *(13,5% prema međunarodno usporedivoj anketnoj stopi)* u Hrvatskoj je među najvišima: višu imaju zemlje u najvećim gospodarskim poteškoćama poput Portugala, Irske, Španjolske i Grčke. Za razliku od Hrvatske, u većini zemalja EU će prosječan broj zaposlenih u ovoj godini porasti u prosjeku 0,3%. Izuzetak su Irska, Grčka, Španjolska, Cipar, Nizozemska, Portugal, Slovenija, Bugarska i Danska. Rast zaposlenosti u Hrvatskoj možemo očekivati tek u 2013. godini.

Županije prema indeksu razvijenosti

1. Zagrebačka županija
2. Krapinsko-zagorska županija
3. Sisačko-moslavačka županija
4. Karlovačka županija
5. Varaždinska županija
6. Koprivničko-križevačka županija
7. Bjelovarsko-bilogorska županija
8. Primorsko-goranska županija
9. Ličko-senjska županija
10. Virovitičko-podravska županija
11. Požeško-slavonska županija
12. Brodsko-posavska županija
13. Zadarska županija
14. Osječko-baranjska županija
15. Šibensko-kninska županija
16. Vukovarsko-srijemska županija
17. Splitsko-dalmatinska županija
18. Istarska županija
19. Dubrovačko-neretvanska županija
20. Međimurska županija
21. Grad Zagreb

Izvor podataka: Odluka o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti (NN br.89/2010)

SLOVENIJA
MAĐARSKA
BOSNA I HERCEGOVINA
CRNA GORA
ITALIJA

14 6 16 9 1 12 16 19 10 2 3 7 13 15 18 20 21 8 11 4 5

IV. indeks > 125%
III. indeks 100% - 125%
II. indeks 75% - 100%
I. indeks < 75%

3 2 5 11
Pozicija županije

0 25 km 50 km

MGIPU - ZPP 2012.

Izvor podataka: Odluka o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti (NN br. 89/2010)

Gospodarstvo

Hrvatsko gospodarstvo i dalje bilježi pad aktivnosti u većem dijelu realnog sektora, pa je tako primjerice industrijska proizvodnja u 2011. godini na razini od oko 80% one iz 1990. godine. Razina ekonomske aktivnosti mjerena BDP-om je 8,3% niža nego u pretkriznoj 2008. godini. Nominalno je BDP u 2011. godini iznosio 334 mlrd. kuna, te je, u odnosu na prethodnu godinu povećan za 2,1%. No, u odnosu na 2008. godinu bio je i dalje nominalno 2,8% manji. U eurima je iznosio 44,9 milijardi, što bi Hrvatsku po ekonomskoj snazi svrstavalo na dvadeseto mjesto među članicama EU 27, dok je bruto domaći proizvod po glavi stanovnika iznosio 10.470 eura. Pritom treba uzeti u obzir da je, zbog korištenja preliminarnog podatka o broju stanovnika iz popisa 2011. godine, usporedba s prethodnim godinama okvirna.

Promet je u trgovini realno oko 16 % manji nego 2008., a nepovoljan trend nastavljen je i u građevinarstvu. Podaci HGK za 2011. pokazuju da su najviše smanjene investicije u građevinarstvu i to posebno u niskogradnji (ceste) jer je gradnja zgrada (uključujući stambene) najveći pad doživjela već 2009. godine. U putničkom je prometu zabilježen najveći pad u posljednjih 20 godina, a u robnom prijevozu nastavlja se negativan trend, ali ipak uz smanjenu dinamiku pada. Jedino se u turizmu i nadalje ostvaruju pozitivne tendencije kretanja fizičkog obujma, dok devizni prihod od turizma *de facto* stagnira na oko 6,5 milijardi eura te još nije dostignuta razina iz 2008. godine. Premda se očekivalo da će se u glavnoj gospodarskoj grani – turizmu zbog globalne recesije prihodi od turizma značajno smanjiti, turistički se sektor pokazao uvjetno stabilnim i nije slijedio najavljene negativne trendove.

Godine 2011. i na europskom i na globalnom tržištu ekonomska je situacija ponovo nepovoljnija jer se rast i na tim tržištima, nakon oživljavanja trenda 2010. godine, ponovo usporava (EU27, SAD, Kanada, Brazil, Kina, Indija), a u Japanu je zabilježen pad.

Građevinarstvo

Pokazatelji u građevinarstvu još uvijek ne upućuju na izlazak iz krize. Silazna putanja građevinske aktivnosti nastavljena je i u 2011. godini rezultirajući tako treću godinu zaredom padom fizičkog obujma građevinske aktivnosti. Stagnacija ukupne gospodarske aktivnosti uz snažan pad vrijednosti investicija, a time i pad njihova udjela u BDP-u na svega 19,1% (najniže od 2000. godine) nije ostavio prostora za oporavak građevinarstva. Stoga je u 2011. godini, u odnosu na prethodnu godinu, udio građevinarstva u bruto dodanoj vrijednosti snižen sa 6,7% na 6,0% , a istodobno je u toj djelatnosti izgubljeno daljnjih 10.700 radnih mjesta (od 2008. g. ukupno 36.400). Očito je da su u stanogradnji, gdje postoji znatan broj završenih, a neprodanih stanova problemi znatno izraženiji jer je, prema podacima HGK, pad aktivnosti na ostalim građevinama ipak bio dvostruko niži od pada aktivnosti na zgradama.

Izostanak snažnijeg gospodarskog rasta u Europskoj uniji rezultirao je nastavkom krize građevinarstva i u tim zemljama, uz polarizaciju na dio zemalja u kojima građevinska aktivnost ipak raste (npr. Poljska, Finska, Švedska) te na dio zemalja u kojima su problemi čak izraženiji nego u nas (npr. Grčka, Španjolska, Irska i Slovenija).

Ukupni dug države

Kako se naš dosadašnji rast uglavnom temeljio na inozaduživanju (i to primarno radi potrošnje, a ne radi proizvodnje i investicija), Hrvatska je visoko zadužena zemlja. Naime, unatoč sporijoj dinamici rasta u 2011. godini, inozemni je dug premašio razinu bruto domaćeg proizvoda. Proračunski se deficit produbio, što je induciralo daljnji rast javnog duga iako je dinamika njegova rasta ipak bila nešto usporenija. Razina duga opće države niža je od prosjeka Europske unije, ali je prirast udjela javnog duga u BDP-u u 2011. godini gotovo duplo brži nego u EU-27. Snažniji rast od našeg zabilježen je u samo sedam zemalja Europske unije. Kretanje ukupne gospodarske aktivnosti bilo je, prošle godine, nepovoljno i u usporedbi sa zemljama u okruženju kao i sa Europskom unijom, čija bi članica Hrvatska trebala uskoro postati. Naime, u susjednoj BiH je rast gospodarstva iznosio 2,4%, u Srbiji 1,6%, a u Makedoniji 3,0%. Istodobno je među članicama EU samo u Sloveniji, Portugalu i Grčkoj zabilježen pad BDP-a, pri čemu je u Sloveniji taj pad iznosio tek 0,2%. Takvo kretanje BDP-a u razdoblju od 2009. do 2011.godine udaljilo je Hrvatsku od prosječne razine razvijenosti Europske unije. Prema procjenama Eurostata, Hrvatska je 2009. godine bila na 64% tog prosjeka, a 2011. je pala na 61%.

ZAKLJUČNO

Gledano u kontekstu globalizacijskih procesa, prema analizi Centra za makroekonomske analize HGK, neosporna je činjenica da je recentna globalna kriza dijelom utjecala i na loše tendencije kretanja hrvatskoga gospodarstva u posljednje tri godine (2008.-2011.), ali to ipak nije temeljni razlog lošeg stanja nacionalne ekonomije već je to primarno dugogodišnja makroekonomska politika koja nije bila razvojna. Odnosno, nije postojala jasna strategija razvoja hrvatskoga gospodarstva prilagođena globalnim kretanjima.

Ekonomska stagnacija iz 2011. godine sugerira da iz krize ulazimo u depresiju. To razdoblje obilježava još uvijek niska razina proizvodnje, nedovoljna potražnja, visoka nezaposlenost i općenito niska razina gospodarske aktivnosti, a slijedi neposredno nakon krize i pretpostavlja razdoblje stvaranja uvjeta za novi ekonomski ciklus – oživljavanje i rast gospodarstva.

I.4. REPUBLIKA HRVATSKA U MEĐUNARODNOM OKVIRU PROSTORNOG UREĐENJA

I.4.1. Uključenje Republike Hrvatske u Europsku Uniju

Republika Hrvatska je u međunarodnu suradnju iz područja prostornog uređenja uključena još od devedesetih godina dvadesetog stoljeća, kada je usvojen referentni europski dokument pod nazivom Europska perspektiva prostornog razvoja (ESDP)[1]. Za Hrvatsku je u procesu pridruživanja Europskoj Uniji bilo posebno značajno sudjelovati i izravno pratiti evoluciju koncepta *europskog prostornog planiranja /uređenja*. Sve do stupanja na snagu Lisabonskog ugovora, u Uniji je prostorno uređenje bilo u isključivoj nadležnosti država članica, drugim riječima bilo je njihova diskrecijska politika.[2] Međutim, Lisabonski je ugovor dijelom revidirao ovu situaciju tako što su prostorne politike postale zajednička nadležnost zemalja članica i Europske komisije. Pri tome svakako valja spomenuti da je prostorno uređenje u primarno EU zakonodavstvo (Lisabonski ugovor) ušlo pod drugim nazivom – *teritorijalna kohezija /povezanost*. Istim je Sporazumom određeno da je, uz gospodarsku i društvenu, teritorijalna kohezija novi temeljni cilj Europske Unije.[3]

Jednoznačna definicija teritorijalne kohezije u Europskoj Uniji ne postoji no s druge strane potpuno je jasno da je teritorijalnu koheziju moguće ostvariti kroz tzv. teritorijalne politike – u prvom redu kroz regionalnu i prostornu politiku kao i kroz politike urbanog i ruralnog razvoja, dakle kroz sektore s izravnim prostornim učincima. Teritorijalna kohezija očituje se u prvom redu kroz ravnomjeran regionalni razvoj, smanjene regionalne disparitete, ujednačene urbano-ruralne odnose te uspostavljenu ravnotežu između centra i periferije, kako u zemljama članicama tako i unutar EU-a. Teritorijalna kohezija je višedimenzionalan cilj koji, da bi se uspješno ostvario, zahtijeva horizontalno usklađivanje i koordinaciju na razini središnje administracije (ministarstva) jednako kao i suradnju centralnih vlasti s regionalnom i lokalnom razinom. Ova se vrsta suvremenog upravljanja koje zagovara EU naziva višerazinsko upravljanje i bit će potrebno da mu se u skoroj budućnosti prilagode sve razine administracije u Republici Hrvatskoj.[4] Možemo reći da je višerazinsko upravljanje stvarna potvrda decentralizacije koja u nekim slučajevima postoji tek deklarativno.

Činjenica da je teritorijalna kohezija, uz gospodarsku i društvenu, jedan od ciljeva Europske Unije za posljedicu ima s jedne strane obaveze, a s druge strane prava. Prava su u prvom redu vidljiva u mogućnosti korištenja EU strukturnih fondova dok se obaveze odnose na nužnost usklađivanja nacionalnih s EU ciljevima i prioritetima te ugrađivanje istih u strateške dokumente.

Kao što je spomenuto, Republika Hrvatska prati aktivnosti Europske Unije iz područja prostornog uređenja još od kraja 1990.-ih godina, a 2007. se aktivno uključila prvo u rad EU Foruma za teritorijalnu koheziju, zatim Grupe za urbani razvoj te Grupe za stanovanje. Te je godine tadašnje Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva (MZOPUG), danas Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja (MGIPU), određeno za Nacionalnu kontakt točku prema EU za: teritorijalnu koheziju, urbani razvoj i stanovanje.[5] U suradnju s Unijom na navedenim područjima uključeni su predstavnici dviju uprava unutar Ministarstva: Zavoda za prostorno planiranje i Uprave za graditeljstvo, stanovanje i komunalne poslove.

Od 2007. godine naovamo aktivno sudjelovanje MGIPU-a u radu EU skupina zaduženih za teritorijalnu koheziju, urbani razvoj i stanovanje obuhvatilo je: redovito sudjelovanje na svim razinama sastanaka, ispunjavanje obaveza temeljem programa različitih EU predsjedništava (upitnici, ankete, studije, analize) te uključivanje u provedbu dokumenata koje su usvojile članice. Ove su mogućnosti proizašle iz činjenice što se suradnja s EU-om za ta područja kompetencije odvija na neformalnoj razini.

Punopravno članstvo Republike Hrvatske u Europskoj Uniji zahtijevat će stvarnu primjenu načela i polazišta teritorijalne kohezije, urbanog razvoja i stanovanja oko kojih su se usuglasili ministri zemalja članica i koja su ugrađena u referente europske dokumente. S druge strane, prostorno i urbanističko uređenje trebat će snažnije povezati s drugim sektorima u čijoj je nadležnosti provedba teritorijalnih politika, u prvom redu s regionalnim razvojem, zaštitom okoliša i prirode te ruralnim razvojem.

---

[1] *ESDP* - European Spatial Development Perspective*, Potsdam, 1999. na http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/sum_en.pdf*

[2] *Lisabonski sporazum službeno su potpisale sve zemlje članice EU-a 13.12.2007. u Lisabonu, a stupio je na snagu 01.12.2009. Ratificirale su ga sve članice Unije.*

[33] *Ugovor iz Lisabona kojim se mijenja Ugovor o Europskoj Uniji i Ugovor kojim se uspostavlja Europska Zajednice, potpisan u Lisabonu, 13.12.2007., Službeno glasilo Europske Unije, OJ 2007/C 306/01 na http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EN:HTML*

[4] *En.* - multi-level governance

[5] *NTCCP* – National Territorial Cohesion Contact Point; *UDG* – Urban Development Group; *HG* – Housing Group

I.4.2. Aktivnosti RH u međunarodnim programima i projektima

Uz međunarodnu suradnju s Europskom Unijom, MGIPU međunarodne aktivnosti iz prostornog i urbanističkog uređenja provodi i s drugim međunarodnim tijelima i organizacijama, u okviru bilateralnih ili višelateralnih međunarodnih komisija kao i kroz regionalne inicijative. Opća je slika da je u praćenje i provedbu međunarodne suradnje uključen relativno malen broj stručnjaka iz Ministarstva. S obzirom na očekivano pojačani intenzitet međunarodne suradnje u razdoblju neposredno prije, a pogotovo nakon pristupanja Hrvatske Europskoj Uniji, ovakvo se stanje može opisati kao nezadovoljavajuće i nužno će ga trebati mijenjati.

Međunarodna suradnja MGIPU-a s Vijećem Europe (VE) vrlo je intenzivna. Ona se odvija u okviru ***Konferencije ministara zaduženih za prostorno/regionalno planiranje (CEMAT)***[6] i Odbora dužnosnika CEMAT-a (CSO-CEMAT)[7]. Sudjelovanje RH u radu CEMAT-a i njegovih radnih tijela razlikuje se od suradnje s EU-om u dva temeljna aspekta: (1) Vijeće Europe je međuvladina organizacija koja okuplja 47 europske zemlje; i (2) polazište za sve aktivnosti Vijeća Europe, pa tako i CEMAT-a, je pitanje temeljnih ljudskih prava. U proteklom je razdoblju Republika Hrvatska u aktivnosti CEMAT-a, osim kroz radna tijela i ministarske konferencije, bila uključena i sudjelujući na njegovim međunarodnim simpozijima te izradivši nacionalno izvješće o sustavu prostornog planiranja (u dva navrata). Institucionalna reforma Vijeća Europe koja je u tijeku trebala bi utjecati na sadržaj i formu CEMAT-a, u prvom redu u smislu njegovog pozicioniranja u odnosu na tematiku kojom se bave EU forumi za teritorijalnu koheziju i urbani razvoj, te jasnijeg artikuliranja teritorijalnog aspekta ljudskih prava. Osnovna dodana vrijednost CEMAT-a je sveobuhvatno i višedimenzionalno sagledavanje prostorne problematike u kontekstu šire Europe odnosno Euro-Azije. S druge strane, CEMAT je možda manje konkretan od nekih drugih oblika međunarodne suradnje što pak proizlazi upravo iz njegovog međuvladinog i dobrovoljnog karaktera.

Daljnja suradnja s Vijećem Europe odnosi se na aktivnosti vezane uz provedbu ***Konvencije o europskim krajobrazima***.[8] Kao nositelj provedbe Konvencije na nacionalnoj razini, sukladno Zakonu o potvrđivanju Konvencije o europskim krajobrazima ("Narodne novine" broj 144/2002), navedeno je Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenje. Budući da je od donošenja Zakona došlo do nekoliko izmjena u ustrojstvu državne uprave, trebalo bi predložiti donošenje Zakona o izmjeni i dopuni Zakona o potvrđivanju Konvencije o europskim krajobrazima kojim bi se definirale nadležnosti pojedinih Ministarstava u provedbi Konvencije (prostorno uređenje, zaštita prirode, zaštita kulturne baštine). Konvenciju VE o krajobrazima u njezinom je punom smislu potrebno primijeniti ne samo na zaštićene i na krajolike iznimne prirodne i/ili kulturne ljepote i značaja, već i na one svakodnevne, degradirane i urbane. Danas se, međutim, zanemaruje činjenica da se radi o vrlo učinkovitom međunarodnom alatu za vrednovanje i zaštitu prostora kojeg je nacionalni pravni sustav prihvatio kroz navedeni Zakon. To je teško razumljivo ako imamo u vidu prostorne pritiske s kojima su, posebno od osamostaljenja RH do danas, suočeni upravo najvrjedniji dijelovi Hrvatske, bilo da se radi o potpuno prirodnim, ruralnim ili urbanim područjima. U nadolazećem razdoblju bit će dakle nužno osnažiti krajobrazno planiranje i zaštitu kao dio cjelovitog sustava upravljanja prostorom te intenzivirati suradnju nadležnih institucija na tom području.

Unija za Mediteran (UzM) je specifičan oblik međunarodne suradnje jer je riječ o forumu koji okuplja sve mediteranske zemlje kao i sve EU članice. UzM ima bitno izraženu političku komponentu, čak i u domeni stručnih tema kao što je održivi urbani razvoj, za koju je zaduženo Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja (provedbu je od Zavoda za prostorno planiranje u 2012. preuzela Uprava za prostorno uređenje). Kao međunarodna inicijativa UzM je uspostavljena 2008., no tek 2011. godine počinje se intenzivnije baviti urbanističkim i prostornim temama. Stoga je iskustvo suradnje MGIPU-a u okviru UzM-a relativno kratko, no već sada je jasno da se kroz UzM otvaraju brojne mogućnosti koje je potrebno dalje razvijati i koristiti. Pri tome je sve aktivnosti neophodno nastaviti koordinirati s Ministarstvom vanjskih i europskih poslova (MVEP).

Nadilazeći Europski kontinent kao važniji oblik međunarodne suradnje ističe se ona s Ujedinjenim narodima (UN). Od 1999. do 2004. MGIPU je kao nacionalna kontakt točka za ***UN Habitat*** aktivno pratilo rad Nacionalnog odbora RH za Habitat (NORH Habitat).[9] Povećanjem opsega međunarodnih poslova vezano uz pristupanje Hrvatske Europskoj Uniji, NORH Habitat od 2004. više nije aktivan u Ministarstvu, premda ne postoji službena odluka Vlade Republike Hrvatske (VRH) kojom se Odbor ukida. NORH Habitat svojevremeno je imao i provodio vrlo ambiciozan program za kojeg su u Državnom proračunu RH bila osigurana i sredstva. Program NORH Habitata bio je koncipiran na način da udovolji stvarnim potrebama prostorno-planerske struke s jedne strane te zahtjevima za primjenu stručnih međunarodnih (UN) standarda i metodologija s druge strane. Uz to, postojanje NORH Habitata je osim stručne imalo svoju vanjsko-političku komponentu koju je pratilo Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (MVEP). Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja ponovno pokreće suradnju s UN Habitatom 2008. godine. Od tada pa do 2012. daje stručnu podršku Hrvatskom saboru (HS) na poslovima vezanim uz Globalne parlamentarce za Habitat (GPH). 2012. HS u cijelosti na sebe preuzima ovu međunarodnu suradnju. Od drugih oblika suradnje koje

[6] *CEMAT* - Conférence du Conseil de l'Europe des Ministres responsables de l'Amengement du Territoire
[7] *CSO-CEMAT* - Committee of Senior Officials of CEMAT
[8] *Zakon o potvrđivanju Konvencije o europskim krajobrazima, NN-MU 12/02 na http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2002_10_12_144.html*
[9] *UN HABITAT - Agencija Ujedinjenih naroda za ljudska naselja*

MGIPU ima s UN-om tu je suradnja u okviru Programa UN-a za okoliš (UNEP)[10], konkretnije Mediteranskog akcijskog plana (UNEP-MAP).[11] UNEP-MAP poslove koordinira sektor Okoliša (MZOIP), dok je prostorno uređenje uključeno u dio koji se odnosi na Protokol o integriranom upravljanju obalnim područjima (ICZM Protokol).[12] U kontekstu buduće suradnje s UN-om, u nadolazećem će razdoblju u prvom redu trebati stručno-politički procijeniti potrebe, mogućnosti, opterećenja i dobrobiti eventualne rehabilitacije Nacionalnog odbora RH za Habitat.

Provedba međunarodne suradnje na projektnoj razini limitirana je u prvom redu nedovoljnim ljudskim kapacitetima, premda su oni dokazano korisni kako za razmjenu iskustava i znanja, tako za unapređenje metodologija i tehnologija rada. Značajniji međunarodni projekti u kojima je u razdoblju 2003.-2012. sudjelovalo / sudjeluje MGIPU su:

- CORINE[13] Land Cover (CLC Hrvatska) - Izrada baze CLC 2000 započela je 2002. godine u sklopu projekta Life III – Treće zemlje kojeg je provelo MGIPU (tada MZOPUG). Završetkom projekta 2005. referentna ustanova u Republici Hrvatskoj za CLC postaje Agencija za zaštitu okoliša (AZO);
- CONSPACE[14] - INTERREG IIIB CADSES[15] projekt, uz sudjelovanje Primorsko-goranske i Istarske županije, projekt dovršen 2006.;
- PLANET CENSE[16] - INTERREG IIIB CADSES projekt (u statusu promatrača), projekt dovršen 2007.;
- BLUE PLAN/PLAN BLEU –UNEP-MAP projekt u suradnji s PAP RAC-om[17] (u tijeku);
- COAST – projekt u suradnji s UNDP-om (u tijeku).

Preostale međunarodne aktivnosti koje obuhvaćaju tematiku prostornog uređenja odnose se na ***međudržavne komisije i povjerenstva***, od kojih svakako treba istaknuti dugogodišnju suradnju u okviru Stalne hrvatsko-bavarske komisije te Mješovite komisije RH i Savezne Države Baden Württenberg. Govorimo li o sudjelovanju Ministarstva u ***regionalnim inicijativama***, aktivnosti obuhvaćaju Srednjeeuropsku incijativu (CEI), Radnu zajednicu Alpe-Jadran (RZAJ), Pakt za stabilizaciju za Jugoistočnu Europu – Regionalnu inicijativu za migracije, azil i izbjeglice (MARRI), Jadransko-jonsku inicijativu (JJI) i drugo. Ovdje ulaze i drugi oblici ***ad hoc međunarodne suradnje*** i stručnih sastanaka s europskim i izvan-europskim zemljama.

I.4.3. Kohezijska politika EU

Međunarodni programi i projekti iz prostornog uređenja koje će trebati ostvariti u budućem razdoblju, ticati će se najvećim dijelom suradnje s Europskom Unijom. Premda je Lisabonski sporazum formalizirao ***teritorijalnu koheziju*** i time stvorio krov za tzv. europsko prostorno planiranje, politika prostornog uređenja nije bila dijelom pregovaračkog procesa za pristupanje Hrvatske Europskoj Uniji, odnosno ona nije dijelom pravne stečevine EU-a (tzv. *acquis*). Međutim, prostorno uređenje tangiraju brojne druge EU politike, s više ili manje izravnim teritorijalnim učincima, koje su u svojoj naravi formalne i koje se financiraju iz EU sredstava (strukturnih fondova).

Ciljevi ***Kohezijske politike EU-a*** su uspostavljanje gospodarske, društvene i teritorijalne kohezije na teritoriju Unije kroz instrumente koje omogućuje EU regionalna politika, a za čiju je provedbu nadležna Komisijina Glavna uprava za regionalnu politiku (DG REGIO). Osnovne teme i preokupacije teritorijalne kohezije su:

- Kako izvući dobrobiti iz snaga nekog teritorija, tako da one doprinesu održivom i uravnoteženom razvoju EU-a u cjelini;
- Na koji način upravljati koncentracijom, imajući u vidu kako pozitivne, tako i negativne učinke gradova;
- Kako bolje povezati gradove i omogućiti ljudima pristup javnim uslugama, učinkovitom prometu, pouzdanim energetskim mrežama i širokopojasnom Internetu, gdjegod oni živjeli;
- Kako razviti suradnju, ako znamo da se klimatske promjene i prometna zagušenja ne zaustavljaju na tradicionalnim administrativnim granicama te da su potrebni novi oblici suradnje između zemalja i regija (makro-regionalni pristup);
- Kako osnažiti urbano-ruralne veze.[18]

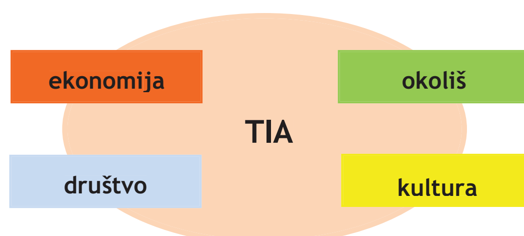
Jasno je, prema tome, da teritorijalna kohezija obuhvaća samu jezgru prostorno-planerske problematike. Imajući već sada u vidu skoro pristupanje Hrvatske Europskoj Uniji, Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja se početkom 2012. godine proaktivno uključilo u proces ***programiranja EU fondova*** kojeg kao krovno nacionalno tijelo za Kohezijsku politiku koordinira Ministarstvo regionalnog razvoja i EU fondova (MRRFEU). Recimo ovdje i to kako je sudjelovanje u programiranju strukturnih fondova Unije u prvi plan stavilo i potrebu boljeg horizontalnog povezivanja s drugim državnim tijelima, u prvom redu s MRRFEU, ali i vertikalne suradnje s regionalnim i lokalnim vlastima. Očekivani rezultat aktivnosti provedenih u okviru programiranja bit će alokacija strukturnih sredstava Unije za teme obuhvaćene ciljem teritorijalna kohezija.

[10] *UNEP* - United Nations Environment Program
[11] *UNEP-MAP* - United nations Environment Program-Mediterranean Action Plan
[12] *ICZM* - Integrated Coastal Zone Management
[13] *CORINE* - COoRdination in INformation on the Environment
[14] *CONSPACE* - Common Strategy Network for Spatial Development and Implementation
[15] *CADSES* - Central Adriatic, Danubian, South-Eastern European Space
[16] *PLANET CENSE* - PLAnners NETwork for CENtral and South East Europe
[17] *PAP/RAC* - Priority Actions Programme Regional Activity Centre
[18] *Izvor: DG REGIO na http://ec.europa.eu/regional_policy/what/cohesion/index_en.cfm*

Već u programiranju, međutim, jasno je uočen nedostatak ljudskih resursa za realizaciju ovih poslova. Ukoliko se u skoro vrijeme tim zadužen za poslove međunarodne suradnje dodatno ne ekipira, za očekivati je da će u provedbenoj fazi raspodjele EU sredstava doći do zastoja i kašnjenja.

Ulazak Republike Hrvatske u Europsku Uniju, osim pojačanog intenziteta poslova, otvara niz mogućnosti za unapređenje metodologija koje se primjenjuju u politikama prostornog i urbanističkog planiranja, a koje mogu dovesti do suštinskih (pozitivnih) zaokreta u valorizaciji, percepciji i korištenju prostornih potencijala Hrvatske. Tu se u prvom redu misli na metodologiju ***Procjene učinaka na prostor (TIA)***[19]. TIA metodologiju je moguće primijeniti na dvije razine: (1) Kao tehniku koju prostorno uređenje koristi na projektnoj razini i pomoću koje ono previđa i procjenjuje prostorne utjecaje sektorskih politika u odnosu na ciljeve održivog prostornog razvoja i; (2) kao metodologiju pomoću koje se sagledavaju učinci različitih EU politika na prostor države u cjelini. U prvom slučaju, kada se TIA primjenjuje kao alat za upravljanje prostorom, ona se provodi za tzv. 'prostorno relevantne' zahvate najmanje regionalnog značaja. Njezini su ciljevi na toj razini: upravljanje sukobima (dionika u prostoru); smanjivanje negativnih učinaka i troškova planiranja i realizacije; osiguravanje pouzdanosti planiranja; skraćivanje planske procedure; praktična primjena općih ciljeva prostornog planiranja i davanje potpore lokalnim administracijama. U tom smislu za TIA-u je nadležno MGIPU. S druge strane, procjenjivanje učinaka EU politika na teritorij treba pratiti s aspekta Kohezijske politike, za što je nadležno MRRFEU.

TIA kao prostorno-planerska tehnika uzima u obzir sve aspekte prostornog uređenja.

Razvojem i primjenom TIA metodologije se osim EU foruma za teritorijalnu koheziju bavi i ***ESPON***, odnosno Europska mreža za praćenje prostornog razvoja.[20] Hrvatska do sada nije bila u ESPON-u, no 2012. se uključila u Zajedničku radnu grupu[21] čiji je zadatak pripremiti ESPON-ov radni program za novo financijsko razdoblje EU-a. Za nacionalne predstavnike prema ESPON-u određena su dva ministarstva – MGIPU i MRRFEU. Na tematskoj razini ESPON je dokazano relevantna EU mreža čija je temeljna zadaća praćenje prostorno-razvojnih (regionalnih) trendova u Uniji i na njezinim vanjskim granicama putem kartografski izraženih indikatora. I kod ESPON-a, kao i kod TIA metodologije, jasno je vidljiva potreba metodološkog usklađivanja s EU. Prije nego postane EU članica, Republika Hrvatska u odnosu na svoje obaveze prema ESPON-u treba: (1) namijeniti proračunska sredstva za članstvo u toj mreži (ESPON se financira dijelom iz doprinosa zemalja članica, a dijelom iz sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj); (2) uspostaviti Nacionalnu ESPON mrežu; (3) odrediti žarišnu točku za ESPON i (4) odrediti nacionalnog predstavnika u ESPON-ovom Nadzornom odboru, bez obzira na institucionalnu reformu kroz koju ESPON trenutno prolazi.

Nadovezujući se na prostorne podatke i pokazatelje, buduće međunarodne aktivnosti sektora prostornog uređenja treba vezati i uz implementaciju tzv. ***INSPIRE direktive***.[22] INSPIRE direktiva dio je okolišnog *acquis-a*, no za njezinu je operativnu provedbu zadužena Državna geodetska uprava (DGU). Jedna od ključnih sastavnica koja treba omogućiti primjenu INSPIRE direktive u Hrvatskoj je Nacionalna infrastruktura prostornih podataka (NIPP), koju čini skup mjera, normi, specifikacija i usluga čiji je cilj učinkovito prikupljanje, vođenje, razmjena i korištenje georeferenciranih prostornih podataka. Tijela NIPP-a čine: Vijeće NIPP-a, Odbor NIPP-a i radne skupine, a na čelu Vijeća NIPP-a je MGIPU.

Politika teritorijalne kohezije EU-a polazi od slijedećih temeljnih premisa:

(1) prostorni razvoj treba se bazirati na endogenim potencijalima i teritorijalnom kapitalu nekog područja;
(2) gradovi nužno trebaju korespondirati sa svojim okolnim prostorom (regijama);
(3) teritorijalna suradnja često nadilazi administrativne granice i obuhvaća funkcionalna područja;
(4) međuregionalne razlike na razini Unije i unutar zemalja članica moguće je smanjiti sveobuhvatnim sagledavanjem prostorne problematike i tzv. 'teritorijalizacijom' sektorskih politika;
(5) znanje o prostorima preduvjet je za donošenje ispravnih, činjenično utemeljenih mjera i politika;
(6) provedba prostornih politika nužno zahtijeva tzv. višerazinsko upravljanje, odnosno horizontalno i vertikalno usklađivanje različitih (administrativnih) razina.

[19] *TIA* - Territorial Impact Assessment
[20] *ESPON* - European Spatial Planning Observation Network
[21] *ESPON JWG - ESPON* Joint Working Group
[22] *Direktiva 2007/2/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 14.03.2007. kojom se uspostavlja Infrastruktura za prostorne informacije Europske Zajednice (INSPIRE), OJ L 108, 25.4.2007, str. 1-14 na http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007L0002:EN:NOT*

Iako su neke od tih postavki već sada principijelno ugrađene u nacionalni sustav prostornog uređenja u RH, one će zahtijevati dodatnu *nadogradnju i prilagodbu postojećeg sustava prostornog uređenja*. To se u prvom redu odnosi na jačanje *urbanističkog planiranja* i njegovo (ponovno) povezivanje s prostornim planiranjem, za što će trebati osmisliti i intenzivirati dijalog s lokalnom razinom, u prvom redu s gradovima. S druge strane, funkcionalno povezivanje područja usmjeravat će suradnju prema ***makro-regijama*** (*Dunavska strategija, Jadransko-jonska makroregija*), za što će pak biti potrebni dodatni senzibilitet i kapaciteti. Kao opcija provedbe prekogranične i makro-regionalne suradnje ulaskom Hrvatske u EU javlja se i tzv. ***Europske grupacije za teritorijalnu suradnju (EGTC)***.[23]

Buduću međunarodnu suradnju u domeni prostornog i urbanističkog uređenja koja se ostvaruje ***izvan Europske unije*** potrebno je nastaviti provoditi jednakim intenzitetom kao do sada (Vijeće Europe, Unija za Mediteran). Istovremeno, trebat će procijeniti mogućnosti i potrebe oživljavanja Nacionalnog odbora RH za Habitat, u okviru suradnje koja se ostvaruje s UN-om. Sve zajedno moguće je postići jedino uz pretpostavku dodatnog stručnog ekipiranja tima zaduženog za međunarodnu suradnju unutar MGIPU-a te povezivanja nacionalnih s međunarodnim aktivnostima.

Suradnja MGIPU – EU

Razina / Tema	Radna razina [broj sastanaka godišnje]		Glavni direktori (DG)/pomoćnici [broj sastanaka godišnje]		Ministri [broj sastanaka godišnje]	
*Kohezijska politika**	3-4		2		1	
Teritorijalna kohezija						
Urbani razvoj		3-4		2		1
Stanovanje						
Ukupno	6-8		4		2	
Sveukupno	12-14					

*MGIPU nije nadležan za Kohezijsku politiku (već MRRFEU), ali sudjeluje na sastancima za Koheziju ako i kada je to predviđeno programom EU predsjedništva.

Glavni zaključci i preporuke za međunarodnu suradnju u prostornom i urbanističkom uređenju:

1. Kao temeljna pretpostavka, dodatno ekipirati stručni tim u Ministarstvu zadužen za provedbu programa i projekata međunarodne suradnje;
2. Prepoznati i prihvatiti paradigmu teritorijalne kohezije;
3. Iskoristiti iskustva europskih zemalja (EU) kako bi se osuvremenio administrativni sustav: prihvaćanje višerazinskog upravljanja (horizontalna i vertikalna koordinacija);
4. Nastaviti proaktivno sudjelovati u programiranju EU strukturnih fondova;
5. Osnažiti dijalog i koordinaciju s drugim sektorima, u prvom redu s onima zaduženim za politike s izravnim prostornim učincima: regionalnim razvojem, zaštitom okoliša i prirode, ruralnim razvojem i prometom;
6. Efektivno prihvatiti i primijeniti načela i polazišta (EU) teritorijalne kohezije, urbanog razvoja i stanovanja, koja su ugrađena u referentne europske dokumente;
7. Metodološki se prilagoditi i uskladiti s tendencijama u zemljama članicama EU: prihvatiti i započeti primjenjivati TIA-u;
8. Ojačati logičke i stvarne veze između prostornog i urbanističkog planiranja;
9. Poticati funkcionalno povezivanje područja (makro-regije) koje nadilazi administrativne granice;
10. Zalagati se za 'teritorijalizaciju' sektorskih politika i širenje znanja o različitim prostorima;
11. Ostvariti članstvo u ESPON-u, uspostaviti nacionalnu ESPON mrežu i odrediti nacionalnu kontakt točku za ESPON;
12. Nastaviti s provedbom odredbi INSPIRE direktive i radom NIPP-a;
13. Nastaviti surađivati s VE-CEMAT-om;
14. Dodatno se aktivirati u provedbi Konvencije VE o europskim krajobrazima i ojačati dijalog s MZOIP kao nositeljem provedbe Konvencije;
15. Nastaviti suradnju u okviru UzM-a;
16. Preispitati mogućnosti re-aktiviranja NORH Habitat, u okviru suradnje s UN-om.

[23] *EGTC* – European Grouping of Territorial Cooperation, *temeljem Uredbe (EK) broj 1082/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 05.07.2006. o Europskog grupaciji za teritorijalnu suradnju (EGTC), OJ L od 31.7.2006 na http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0019:0024:EN:PDF*

Referentni dokumenti EU foruma za teritorijalnu koheziju, urbani razvoj i stanovanje (2007.-2012.)

Vrijeme i mjesto usvajanja	*Naziv (EN)*	Naziv (HR)
Urbani razvoj i stanovanje		
24./25.05.2007., Leipzig, Njemačka	*LEIPZIG CHARTER on Sustainable European Cities*	LEIPZIŠKA POVELJA o održivim europskim gradovima
25.11.2008., Marseille, Francuska	*MARSEILLE STATEMENT on Urban Development*	IZJAVA IZ MARSEILLEA o urbanom razvoju
22.06.2010., Toledo, Španjolska	*TOLEDO DECLARATION on Urban Development and Housing*	DEKLARACIJA IZ TOLEDA o urbanom razvoju i stanovanju
Teritorijalna kohezija		
24./25.05.2007., Leipzig, Njemačka	*TERRITORIAL AGENDA of the European Union: Towards a More Competitive and Sustainable Europe of Diverse Regions*	TERITORIJALNA AGENDA Europske Unije: U smjeru konkurentnije i održivije Europe sastavljene od različitih regija
23.11.2007., Ponta Delgada, Azori, Portugal	*FIRST ACTION PROGRAMME for the Implementation of the Territorial Agenda of the European Union*	PRVI PROGRAM DJELOVANJA za provedbu Teritorijalne agende EU
10.05.2010., Sevilla, Španjolska	*TERRITORY MATTERS to Make Europe 2020 a Success: Joint Contribution by the Director Generals of Ministerial Departments Responsible for Territorial Development Policy in the European Union*	TERITORIJ JE VAŽAN za uspjeh strategije Europa 2020: Zajednički doprinos glavnih ravnatelja ministarskih odjela nadležnih za politiku teritorijalnog razvoja u Europskoj uniji
19.05.2011., Gödöllő, Mađarska	*TERRITORIAL AGENDA of the European Union 2020: Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions*	TERITORIJALNA AGENDA Europske Unije 2020: Prema uključivoj, pametnoj i održivoj Europi različitih regija
24./25.11.2011., Poznań, Poljska	*ROADMAP Towards Promoting and Enhancing an Integrated, Territorial Approach Based on the Territorial Agenda of the European Union 2020*	PLAN ka promicanju i unapređenju integriranog teritorijalnog pristupa koji se temelji na teritorijalnoj agendi EU 2020

Referentni dokumenti EU institucija za teritorijalnu koheziju i urbani razvoj (2007.-2012.)

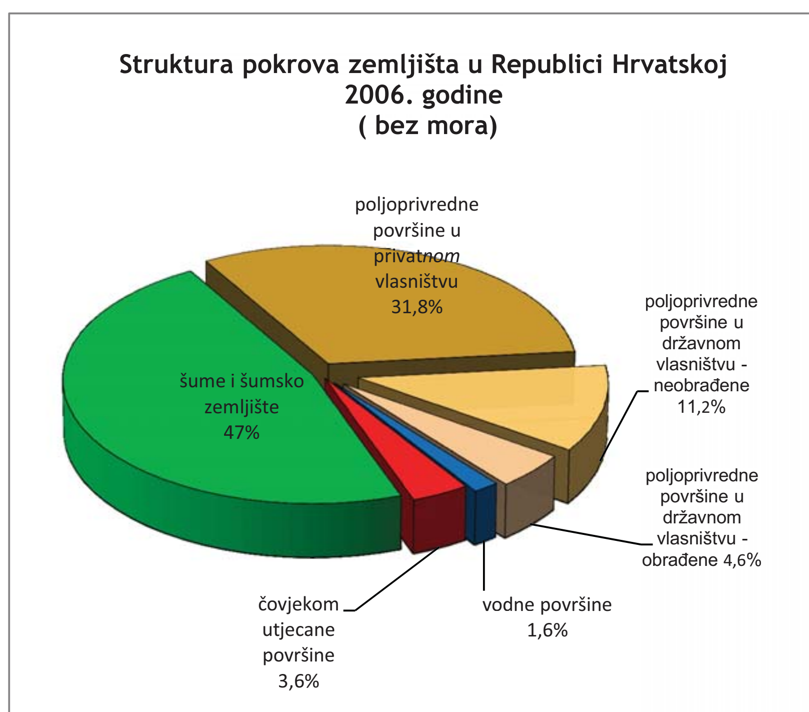
Vrijeme i mjesto usvajanja	*Naziv (EN)*	Naziv (HR)
21.02.2008., Brisel	*THE TERRITORIAL AGENDA AND THE LEIPZIG CHARTER - European Parliament resolution of 21 February 2008 on the follow-up of the Territorial Agenda and the Leipzig Charter: Towards a European Action Programme for Spatial Development and Territorial Cohesion (2007/2190(INI))*	TERITORIJALNA AGENDA I LEIPZIŠKA POVELJA - Rezolucija Europskog parlamenta donesena 21. veljače 2008. kao sljedbenik Teritorijalne agende i Leipziške povelje: prema europskom Programu djelovanja za prostorni razvoj i teritorijalnu povezanost (2007/2190 (INI))
6.10.2008., Brisel	*GREEN PAPER ON TERRITORIAL COHESION: Turning territorial diversity into strength - Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Committee of the Regions and the European Economic and Social Committee, COM(2008) 616 final*	ZELENA KNJIGA O TERITORIJALNOJ KOHEZIJI: Pretvaranje teritorijalne raznolikosti u prednost - Priopćenje Komisije Vijeću, Europskom parlamentu, Odboru regija i Europskom ekonomskom i socijalnom odboru, COM(2008) 616 final
studeni 2008., Brisel	*REGIONS 2020 - An Assessment of Future Challenges for EU Regions - Commission Staff Working Document, SEC (2008)*	REGIJE 2020. - Procjena budućih izazova za regije EU - Radni dokument osoblja Komisije, SEC (2008)
25.06.2009., Brisel	*SIXTH PROGRESS REPORT ON ECONOMIC AND SOCIAL COHESION - Report from the Commission to the European Parliament and the Council, COM(2009) 295 final*	ŠESTO IZVJEŠĆE O NAPRETKU ZA EKONOMSKU I SOCIJALNU KOHEZIJU - Izvješće Komisije Europskom parlamentu i Vijeću, COM(2009) 295 final
3.3.2010., Brisel	*EUROPE 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth - Communication from the Commission, COM(2010) 2020*	EUROPA 2020.: Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast - Priopćenje Komisije, COM(2010) 2020

Izvori:
Zajednička EU stranica za teritorijalnu koheziju i urbani razvoj na http://ntccp-udg.eu/ntccp
Europska komisija, Glavna uprava za regionalnu politiku na http://ec.europa.eu/regional_policy/index_fr.cfm
Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja na http://mgipu.hr/

II. ANALIZA I OCJENA STANJA , PROVEDBE I TRENDOVA RAZVOJA U PROSTORU

II.1. PROSTORNA STRUKTURA KORIŠTENJA I NAMJENE POVRŠINA RH

Snimak stanja zemljišnih površina prema načinu stvarnog korištenja u Hrvatskoj statistički se ne provodi. Zbog toga se struktura korištenja površina (zemljišta) prikazuje usporedbom raspoloživih statističkih podataka i podataka iz PPŽ i PPUO/G. Gospodarsko-strukturne promjene stavljaju velike zahtjeve na raspoložive površine. Odluke poduzeća i privatnih investitora i kućanstava o lokacijama, odnosno proizvodne strukture i obrasci potrošnje, te javni infrastrukturni zahvati utječu na razvoj struktura naselja. Takvi zahtjevi prema neobnovljivom i fiksnom resursu prostora uzrok su nerijetko i sukoba u pogledu korištenja, odnosno povećanja korištenja površina za naselja i gospodarske svrhe. To najčešće dolazi do izražaja kod planiranja prometnih putova i oko površina na kojima se namjeravaju eksploatirati mineralne sirovine, graditi objekti turističke namjene i dr.

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, Corine Land Cover, Agencija za zaštitu okoliša, 2010.

Praćenje promjene stanja u korištenju prostora i pokrovu zemljišta omogućuje digitalna, ažurna baza podataka o pokrovu zemljišta prema nomenklaturi CORINE Land Cover (CLC Hrvatske 2000.-2006.) koji jedinstvenom EU metodologijom, na temelju satelitskih slika kartira pokrov. Time je olakšano praćenje stanja u korištenju prostora, ali prvenstveno omogućeno praćenje promjena tijekom vremena. U posljednjih 10 godina promjene su zabilježene na oko 4% površine, a najveće promjene u namjeni površina zabilježene su u povećanju umjetnih površina (8332 ha CLC). Iako je očito širenje izgrađenog područja i smanjenje poljoprivrednog i šumskog zemljišta, isto se ne može potkrijepiti preciznim podacima s obzirom na neodgovarajuću statističku obradu podataka o zemljištu i nesređenim katastarskim podacima.

Nastavno na navedeno, prema evidenciji prostornih planova županija i jedinica područne (regionalne) samouprave, podaci o korištenju i namjeni površina se razlikuju od službenih CLC podataka, pa tako u zemljišnoj strukturi podjednako prevladavaju poljoprivredne i šumske površine s ukupno 87,62 % površina, dok je udio vodnih površina iznosio 1,64%. Površine koje se koriste za stanovanje, rad, promet - mobilnost, odmor i slobodno vrijeme unutar naselja zauzimaju oko 4,68% ukupnog teritorija Hrvatske.

Ukupna površina šuma i šumskih zemljišta u RH iznosi 45,54% kopnene površine države. Gradilišta, posebice autoceste, uzrokovale su značajne prenamjene u svim klasama šumske vegetacije, na pašnjačkim površinama te na poljoprivrednim površinama s udjelom prirodne vegetacije. S tim su povezane i prenamjene u bjelogoričnim šumama, šikarama i na pašnjačkim površinama uslijed otvaranja novih kamenoloma, šljunčara i slično. Međutim, u usporedbi s mnogim zemljama EU, može se zaključiti da se u RH u 2006., u odnosu na 1990. i 2000. godinu, nisu zbile drastične promjene.

Hrvatska s 0,63 ha poljoprivrednog, odnosno s 0,45 ha obradivog zemljišta po stanovniku, u skupini je zemalja koje su razmjerno bogate poljoprivrednim zemljištem, međutim racionalno gospodarenje zemljištem otežavaju brojni čimbenici (problemi usitnjenosti privatnog zemljišta, stalni gubitak poljoprivrednog zemljišta zbog urbanizacije, nedefinirano gospodarenje državnim zemljištem, znatan udio neobrađenog i zapuštenog zemljišta).

Prostorna struktura korištenja površina prema PPŽ :

Struktura	u ha	u %
Izgrađeni dio GP naselja	264.582	4,68
Izgrađene strukture izvan GP naselja	100.363	1,77
Ostale neizgrađene površine	117.024	2,06
Površine infrastrukturnih sustava	126.205	2,23
Poljoprivredne površine isključive namjene	1.652.531	29,21
Šumske površine isključive namjene	2.576.948	45,54
Ostale poljoprivredne i šumske površine	728.365	12,87
Vodne površine	93.001	1,64
Republika Hrvatska	**5.659.400**	**100,00**

MGIPU, listopad 2012.

Povećanje površine naselja pokazuje konstantni trend neovisno o kretanju broja stanovništva i razvoju gospodarstva. U tome su prevladavala zemljišta za stambene potrebe i radne funkcije (industrija, turizam, trgovina, usluge). Rast površina naselja u promatranom razdoblju odvijao se skoro isključivo na teret poljoprivrednih površina. U povećanju površina za naselja i promet odlučujuće je pridonio proces suburbanizacije stanovništva i radnih mjesta, odnosno povećanje broja stanovnika i radnih mjesta u okolnim područjima velikih gradova i aglomeracijskih područja, u kojima raste potražnja za površinama za potrebe naselja, posebno površina za poslovne prostore, unatoč opsežnim potencijalima u vidu neobrađenih površina unutar građevinskih područja gradskih naselja. Ti procesi su posljedica rastuće mobilnosti na sve udaljenija gravitacijska područja aglomeracija i na okolna područja urbaniziranih prostora. Uzrok tome je nedostatak građevnog zemljišta u aglomeracijama na kojem su uvjeti za gradnju povezani s visokim cijenama građevnog zemljišta.

Stanovanje je prostorno najznačajniji element (30-50%) u strukturi korištenja zemljišta naselja i bitno utječe na njihovu veličinu. Prema Popisu stanovništva, kućanstava i stanova iz 2011. godine odnosno prema Prvim privremenim i neslužbenim rezultatima navedenog Popisa, u Hrvatskoj je popisano 2.257.515 stanova, od čega stanova za stalno stanovanje 1.923.522 ili 85,2% od ukupnog broja stanova. U zadnjih deset godina tj. od 2001. do 2011. godine, ukupan broj stanova se povećao za 380.389 (2001. godine bilo je 1.877.126 stanova). Povećao se i broj stanova za stalno stanovanje za 262.873 (2001. godine 1.660.49 stanova), ali njihov udio u ukupnom broju stanova je u padu (2001. godine bio je 88,47%, a 2011. godine je 85,21%). Razloge tomu ne možemo analizirati jer detaljnijih podataka o stanovima za stalno stanovanje (a koji se dijele na nastanjene i nenastanjene, a nenastanjeni na privremeno napuštene i napuštene) još nemamo.

Broj nenastanjenih i napuštenih stanova relativizira zaključak o povećanju standarda stanovanja. Iako je broj stanova je u porastu i za pretpostaviti je da nema manjka stanova, činjenica je da je manjak stanova i dalje prisutan u srednjim i velikim gradovima gdje je postoji imigracija stanovništva i gdje potražnja za slobodnim stanovima premašuje ponudu bez obzira na visoke cijene, kreditne uvjete i/ili visoke najamnine. Višak je u manjim i malim naseljima u kojima nema gospodarskih aktivnosti i drugih sadržaja društvenog standarda.

Zbog toga je važno istaknuti da stvarno i planirano zauzimanje zemljišta za potrebe naselja pokazuje površina građevinskog područja (GP) svakog naselja. GP se određuju, osim za naselja i za izgrađene strukture izdvojenih namjena izvan naselja. Prema podacima iz PPŽ/GZ iz 2012., izgrađen dio GP naselja iznosi 4,68% teritorija Hrvatske, dok se površina ukupno izgrađenih dijelova i planiranih za razvoj svih GP odnosi na 6,74% teritorija Hrvatske.

Struktura korištenja površina

Izvor podataka: Corine Land Cover (CLC Hrvatske 2000. - 2006.)

II.2. SUSTAV NASELJA

II.2.1. Naselja i prostorni / razvojni koridori

Naselja i prostorni koridori obuhvaćaju velika područja visoke gustoće naseljenosti i ubrajaju se u prostore vrlo dinamičnog razvoja. Oni povezuju aglomeracijske prostore s najboljom i najučinkovitijom infrastrukturom, koja ih približava međusobno, a čime se povećavaju i njihove gospodarske prednosti. Takvi koridori fomirali su se i u europskim zemljama (Benelux, Njemačka, sjeverna Italija i u pravcu istok-zapad) koji, osobito preko istočnih granica Europske unije, preuzimaju transnacionalne i prekogranične razvojne funkcije.

U urbano-infrastrukturnim koridorima u sjeverozapadnoj Europi i na Sredozemlju koncentrirana su i čvorišta za međunarodne veze s drugim dijelovima svijeta (veliki zračne i pomorske luke), koji za čitavu Europu imaju funkcije velikih ulaznih vrata ("gateway") te raspolažu iznimnim uvjetima regionalne razvojne dinamike. Čvorišta istovremeno moraju snositi i sve nedostatke velikog pritiska naseljavanja i opterećenja prometom. Na čvorištima europskih prometnih osi se, uslijed pojačane percepcije njihovih lokacijskih prednosti, također očekuje generiranje značajnih impulsa rasta, kao što se to može očekivati i u središtima na krajnjim točkama osi, posebno onima smještenim u srednjoj i istočnoj Europi, te u brojnim manjim gradovima i regijama koji se nalaze između velikih čvorišta. Ove pojave su uzokovane povećanim umrežavanjem i europskim integracijskim procesom.

Uz veća monocentrična naselja sve jače se razvijaju trakaste strukture naselja. Dobra dostupnost, odnosno položaj na jednoj od europskih prometnih osi i nadalje su za mnoga poduzeća važan kriterij za izbor lokacije, jer tako mogu djelovati na prostorno većim tržištima. Budući da se svi veći prostori s velikom gustoćom naseljenosti uključuju u prometne mreže, "međuprostori" duž prometnih osi kao dostupne lokacije postaju sve privlačniji i za stanovanje. Naselja i prostorni koridori proširuju se stoga na sve veća gravitacijska područja, jer zahvaljujući dobroj infrastrukturi raspolažu odličnim pretpostavkama za razvoj.

Naseljenost Hrvatske, uz već opisane oblike, označava i razvoj prostornih koridora.

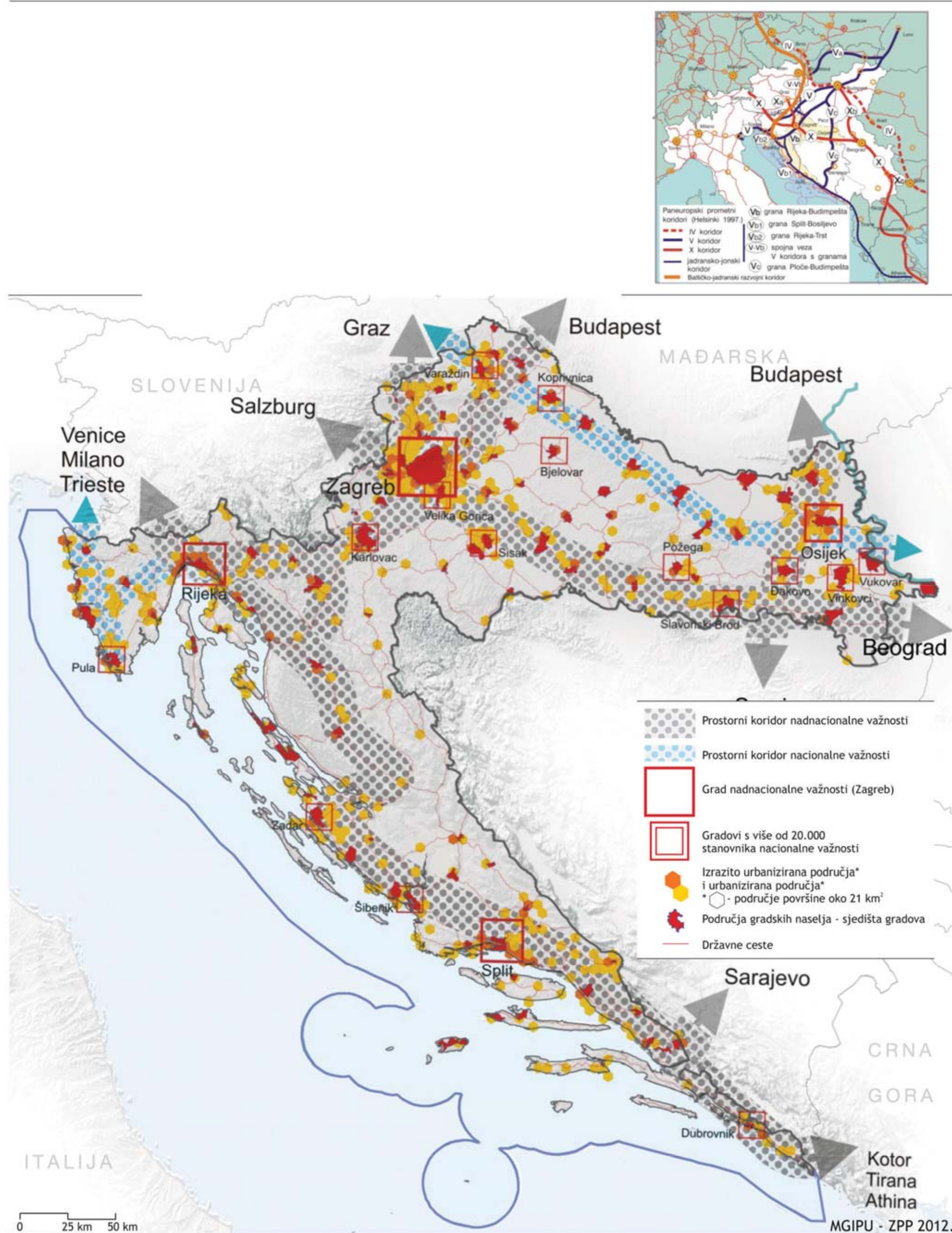
U Hrvatskoj je primjetan dugoročni trend napuštanja poljoprivredne djelatnosti i migracije ljudi iz brdsko-gorskih u nizinska područja te s otoka i iz kopnenog zaobalja u kopnena obalna područja. Broj stanovnika natprosječno raste samo u naseljima koja su smještena uz glavne prometne koridore, osobito cestovne i u većim naseljima na kopnenoj morskoj obali. Više od polovine stanovnika živi u suburbaniziranim naseljima, koja su pretežito smještena uz najznačajnije prometnice i morsku obalu.

Opremljenost infrastrukturom uvjet je funkcionalnog korištenja prostora. Razina takve opremljenosti upućuje na potencijal prostora za različit intenzitet korištenja ili se prema planiranoj namjeni, uvjetuje i kapacitet opremanja prostora infrastrukturom. Dobri infrastrukturni sadržaji su važna pretpostavka za ujednačene razvojne mogućnosti i gospodarsku kompetitivnost svih područja. Na prostoru Hrvatske mogu se izdvojiti prostorni koridori urbano-infrastrukturnih sustava međunarodnog značenja ukupne duljine oko 2.000km i to Posavski - 4.250km^2, Zapadni - 3.250km^2, Istočni - 3.500km^2 i Jadranski - 15.000km^2 i jedan koridor nacionalnog značenja Podravski - 3.500km^2 s čvorovima, koji povezuju urbanizirana područja s odgovarajućom infrastrukturom (cestovni, željeznički, TT, riječni i pomorski i cjevovodni sustavi, DV 220-400/110kV mreža).

Općenito, prostorni koridori mogu biti međunarodnog ili nacionalnog značenja. Međunarodni koridori su prostori širine 20 - 40km od osi najznačajnije prometne grane s minimalno tri prometno - energetska sustava. Prostorni koridor nacionalnog značenja se definira kao prostor širine 10 – 15 km, koji minimalno obuhvaća dva prometna ili prometno energetska sustava. Primjereno teritorijalnom razmještaju prometno - energetskih sustava, kroz Hrvatsku prolaze slijedeći prostorni koridori međunarodnog značenja:

- Europski koridor V.b: od granice s Republikom Mađarskom, preko Zagreba do Rijeke (cestovni, željeznički, riječni, pomorski, zračni, cjevovodni, elektroenergetski, TT promet), koji uključuje uz aglomeracijsko područja Zagreba i Rijeke i druge manje gradove i naselja;
- Europski koridor V.c: Cestovni, riječni, zračni, cjevovodni, elektroenergetski, TT i pomorsko – riječni promet: od granice Republike Mađarske preko Osijeka i Đakova do granice s Republikom Bosnom i Hercegovinom na rijeci Savi (Svilaj) i nastavkom od granice s Republikom Bosnom i Hercegovinom (Metković) do luke Ploče;
- Europski koridor X.: od granice s Republikom Slovenijom (Bregana) preko Zagreba, Kutine, Slavonskog Broda, Županje i Lipovca do granice sa Srbijom i Crnom Gorom (cestovni, željeznički, riječni, zračni, cjevovodni, elektroenergetski, TT promet), koji uključuje aglomeracijsko područje Zagreba te niz gradova i naselja;
- Europski koridor X.a: od Graza (Austrija) preko Maribora (Slovenija) do aglomeracijskog područja Zagreba (cestovni, zračni, elektroenergetski i TT promet);
- Paneuropski Jadransko-jonski koridor: od granice Republike Slovenije preko Pule, aglomeracijskog područja Rijeke te Gospića, Zadra, Šibenika, aglomeracijskog područja Splita, Makarske, Ploča, Dubrovnika do granice sa Srbijom i Crnom Gorom (cestovni, željeznički, pomorski, pomorsko-riječni, zračni, cjevovodni - lokalni bez značajnije magistralne mreže) elektroenergetski i TT promet.

Područja naselja i prostorni koridori

Izvor podataka: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - ZPP, 2012.

Prostorni koridor nacionalnog značenja podrazumijeva se od granice Republike Slovenije, preko Varaždina, Virovitice, Slatine, Našica, aglomeracijskog područja Osijeka do granice sa Srbijom i Crnom Gorom (cestovni, riječni, zračni, cjevovodni, elektroenergetski i TT promet).

Prostorni koridor nacionalnog značenja je i koridor kroz Istru kao potencijalni Baltičko-jadranski razvojni koridor, za koji je Njemačka pokrenula inicijativu uspostavljanja i koji bi u duljini od 1600 km izravno povezao prostor jugozapadne Skandinavije (Oslo, Göteborg, Kopenhagen) i Jadransko more (Trst, Koper, Rijeka) preko 11 europskih država (Norveška-Švedska-Danska-Njemačka-Poljska-Češka-Slovačka-Austrija-Mađarska-Italija-Slovenija-Hrvatska).

Shvaćen koncentrirano, takav urbano-infrastrukturni prostor zauzima oko 52,2% teritorija Hrvatske i omogućuje nedvojbeno zaštitu otvorenog prostora izvan tih koridora. Također i pretjerana koncentracija svih sustava može opteretiti stanovništvo koje živi i radi unutar takvih prostora, a na proširenje koridora može utjecati povećavanje cijene zemljišta u gradovima i prometna pristupačnost, koja je još uvijek jedan od najvažnijih lokacijskih činitelja za gospodarstvo.

Naselja i prometni koridori postaju značajan problem prostornog uređenja, iako su takve koncentracije poželjne, posebno u cilju očuvanja preostalih slobodnih prostora na drugim mjestima. Međutim prednosti koje se mogu time postići, umanjuje veliko opterećenje i sukobi u prostorima koridora. Negativni učinci rasta razvoja prometa i naselja očiti su, a time opada i kakvoća okoliša. Prometna opterećenja proizlaze iz načina korištenja površina s učinkom rascjepkanosti prostora zbog gustoće mreže i pritiskom na slobodne površine uslijed širenja površine naselja, kao i iz emisija osobnih i teretnih vozila, koje opterećuju zrak i tlo te emisija buke.

Razvoj naselja i prometa međusobno se isprepliću u razvojnom procesu. Razvoj prometa i opremanje infrastrukturom razmjerni su sa zgušnjavanjem stanovništva i radnih mjesta, a veće količine prometa uslijed urbanizacije stanovništva i radnih mjesta zahtijevaju dogradnju prometne infrastrukture kao i infrastrukture za opskrbu. Obrnuto, infrastruktura na velikom prostoru uz dobru dostupnost, tek stvara uvjete za stambene i poslovne lokacije izvan središta.

II.2.2. Sustav središnjih naselja

Sustav središnjih naselja (ili mreža gradova) bitna je odrednica kvalitetnog prostornog uređenja i razvitka svake države. Time se usmjerava i/ili kontrolira prostorna raspodjela stanovništva, potiče razvitak optimalne mreže naselja u svim dijelovima države usmjeravanjem gospodarskih djelatnosti i urbanotvornih funkcija, te podržava razvoj ostalih gradskih i ruralnih naselja koja imaju nužne preduvjete.

Opredjeljenje za policentričan razvitak RH, prema Strategiji prostornog uređenja RH iz 1997. godine, zasnivalo se na postojećoj strukturi i sustavu naselja. Politika policentričnog razvoja znači zalaganje za obzirni razmještaj stanovnika, djelatnosti, središnjih i drugih funkcija i infrastrukturnih sustava. Prema tome, određena središta trebala su se razvijati zajednički, međusobno povezano i usklađeno unutar metropolitanskih odnosno aglomeracijskih područja, gradskih regija ili kao konurbacija, dijeleći međusobno funkcije svojstvene za odgovarajuće kategorije središnjih naselja. Međutim, policentrični koncept razvoja nije u potpunosti uspio.

Razvojna politika, koja se na području naseljavanja morala ostvarivati pomoću mjera, smjernica ili preporuka, ostala je nedorečena dijelom zbog prekratkog predviđenog vremena za njenu provedbu, a dijelom što je primjena načela policentričnog razvoja naseljavanja shvaćena različito.

Zbog gospodarske, financijske i pravne moći bivših općina (100) i današnjih brojnih gradova i općina (556 JLS), policentrizam se ostvarivao prvenstveno na lokalnoj razini. Karakteristična raspršenost i usitnjenost mreže naselja, kao jedna od glavnih značajki naseljenosti hrvatskog prostora, bila je važan uzrok sporosti u ostvarivanju (neuspjeha) policentričnog koncepta razvoja.

U planiranju mreže i funkcija središnjih naselja polazi se od utjecaja tih naselja na razvoj njihovih gravitacijskih područja, kao i na procese urbanizacije i migracija, koji su temeljni dio politike prostornog uređenja u cilju optimalnoga prostornog razmještaja stanovništva i ravnomjernijeg i skladnijeg društveno-gospodarskog razvoja. Sustav središnjih naselja, razvojnih žarišta, prema Programu prostornog uređenja RH, čini hijerarhijska i funkcijska mreža naselja, s oko 650 - 750 gradova i važnijih naselja u urbaniziranom i ruralnom području. Program prostornog uređenja RH je naglasio osobitu važnost policentričnog razvoja, ali na realnim osnovama, prvenstveno osnaživanjem srednjih i manjih gradova te oko 600 lokalnih središta koja imaju uvjete za razvoj, a time i mogućnost utjecaja na pripadajuća gravitacijska područja. Ta se smjernica samo dijelom ostvarila, ali na razini osnovnih funkcija.

Problemi neravnomjernog prostornog razmještaja gospodarskih, uslužnih i drugih djelatnosti iskazuju se između ostalog, u slabijoj dostupnosti pojedinih područja i naselja te u opsežnim svakodnevnim migracijama. Slaba dostupnost usluga više razine posebno je značajna za brdsko-planinska i pogranična područja te mnoge otoke. Važno je reći da i među regijama (županijama) postoje velike razlike u smislu dostupnosti.

Osnovu urbanog sustava naselja Hrvatske čini planiran sustav središnjih naselja na državnoj razini na načelu policentričnog razvoja. Taj sustav podrazumijeva međusobne odnose gradskih i ostalih naselja te njihov razmještaj u prostoru, tako da više-rangirana i srednje-rangirana središta oblikuju prostornu strukturu i opskrbljuju stanovništvo i gospodarstvo potrebnim sadržajima i infrastrukturnim uslugama. Obilježja tog sustava su broj stanovnika, funkcija, veličina gravitacijske zone, gustoća, rang i prostorna funkcija naselja. Iako oko 16% stanovništva živi u metropoli, Hrvatska ima preduvjete za razvoj decentralizirane strukture naselja. Takva struktura povoljan je činitelj kako za Hrvatsku u cjelini, tako i za prilagodbu uvjeta života u pojedinim područjima. S ukupno 127 grada strukturno vrlo različitih, Hrvatska se još uvijek nalazi u razvoju sustava središnjih naselja, bilo pojavom novih gradskih naselja temeljem procesa preobrazbe manjih naselja, bilo diferenciranjem po veličini i značenju pojedinih kategorija naselja.

Aktualni sustav naselja, posebno onih većih od 10.000 stanovnika, ima složena obilježja. Sukladno tome mogu se raspoznati pojedine kategorije naselja, u kojima se izdvaja Zagreb kao neosporno središte najvećeg ranga, ali se u drugu kategorije osim makroregionalnih središta (Split, Rijeka i Osijek) priključuje i Zadar, iako iz kategorije većih regionalnih središta (Slavonski Brod, Pula, Karlovac, Varaždin, Šibenik, Sisak, Vinkovci, Dubrovnik, Vukovar i Bjelovar). U kategoriju regionalnih i manjih regionalnih središta (Koprivnica, Požega, Đakovo, Čakovec, Virovitica) uključuju se i drugi gradovi, koji imaju preduvjete za istaknutije nositelje razvoja svojih područja (Županja, Rovinj, Makarska, Nova Gradiška, Sinj, Knin, Slatina, Poreč, Kutina, Metković i Križevci). Neka od ovih središnjih naselja uključena su u konurbacijska područja Zagreba, Splita, Rijeke i Osijeka s kojima razvijaju posebnu urbanu i funkcionalnu međusobnu povezanost.

Sustav središnjih naselja je najvažniji dio strateških prostornih planova države, jer oblikuje prostore naselja i prirodne međuprostore te infrastrukturne i komunikacijske sustave za povezivanje naselja. Razvoj urbanog sustava Republike Hrvatske temelji se na očekivanom i optimalnom stupnju urbanizacije do 2015. (75-80% urbanog stanovništva) sukladno planiranoj društveno-gospodarskoj razvijenosti. U PPŽ su određeni sustavi središnjih naselja i razmještaj funkcija, ali često brojnom mrežom lokalnih središta u rangu koji danas nemaju i za koje su potrebna znatna ulaganja da bi to postali, tako da se u tom smislu dijelom odstupa od smjernica Programa PURH. Takav rezultat pokazuje da sustav središnjih naselja ne prati:

- utvrđen vrijednosni sustav i način vrednovanja vezan uz standardnu podjelu funkcija i
- dio sektorskih politika, osobito prometnih i mrežnih infrastrukturnih sustava.

U tome se ističu nedostaci:

- vrednovanje sustava središnjih naselja bez primjene dinamičnih i kvalitativnih činitelja,
- nepotpunost kriterija osobito za središta od nacionalnog interesa i
- neusklađenost pripadajuće regulative.

Gradska područja

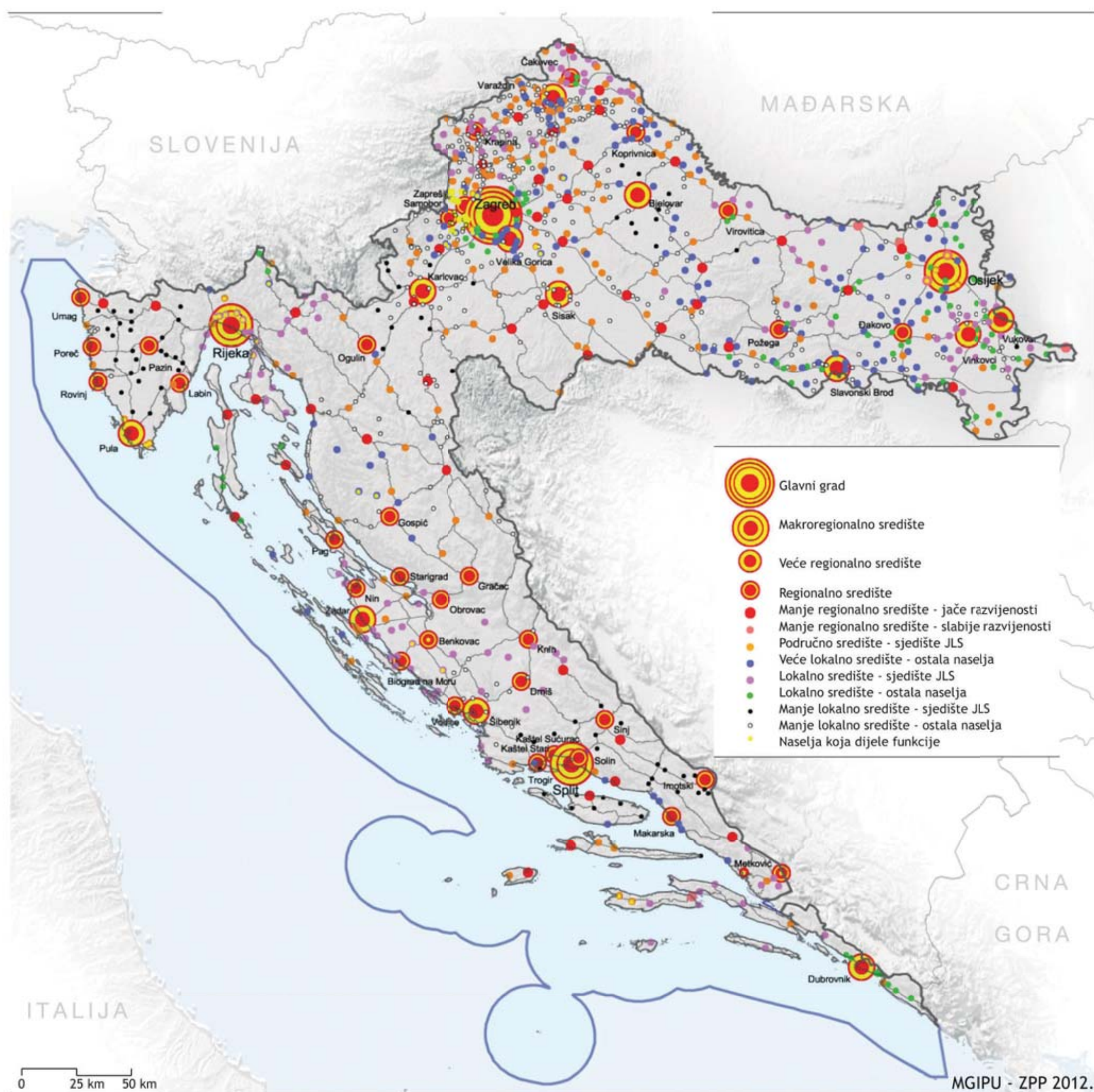
Hrvatska ima različita prirodna obilježja, tokove naseljavanja i socijalno-gospodarski razvoj, a prostorna preobrazba naselja i prerazmještaj stanovništva kao najizrazitiji oblik urbanizacije stalan je proces tijekom druge polovine prošlog stoljeća. Suvremeni gradovi nosioci su funkcionalne organizacije prostora za proizvodnju materijalnih dobara i uslužnih djelatnosti ne samo za stanovništvo tih gradova već i za pripadajuću regiju, makroregiju i državu. Posljedica je toga stalna cirkulacija ljudi, roba i informacija između gradova i drugih mjesta. Te cirkulacije različitog intenziteta i trajanja povezuju gradove u urbani sustav, koji se međusobno razlikuju po broju gradova, njihovoj veličini, hijerarhijskim odnosima, intenzitetu međusobnih interakcija, kao i veličinom prostora.

Od 1990. godine u neovisnoj Hrvatskoj započele su određene promjene urbanog sustava kao posljedica Domovinskog rata, novog ekonomskog sustava i političko-teritorijalne organizacije zemlje kao i novog graničnog položaja nekih gradova, koji može usporiti ili ubrzati njihov razvoj. Urbani sustav još uvijek ima nepravilna obilježja, vidljivo u prevlasti malih gradova, zaostajanju makroregionalnih središta za glavnim gradom, a u nekim regijama i nedostatku većih središta i njihovoj naglašenoj asimetričnosti.

Prostornu strukturu Hrvatske obilježavaju sljedeće kategorije:

- urbane aglomeracije Zagreba, Splita, Rijeke i Osijeka kao središnjih gradovia i drugih gradskih naseljima unutar tih aglomeracija, osobito Zagreba (Velika Gorica, Sesvete, Samobor, Zaprešić i Dugo Selo), Splita (Trogir, Solin, Kaštel Sućurac i Omiš) i Rijeke (Kastav, Bakar, Kraljevica);
- gradska naselja izvan aglomeracija osobito ona veća od 50.000 stanovnika (Zadar, Slavonski brod i Pula te gradska naselja veća od 20.000 stanovnika (Varaždin, Koprivnica, Bjelovar Karlovac, Sisak, Požega, Đakovo, Vinkovci, Vukovar, Šibenik i Dubrovnik). Taj sustav posebno u kontinentalnom području dopunjuju gradska naselja od 15.000-20.000 stanovnika (Čakovec, Virovitica) te gradska naselja od 10.000 - 15.000 stanovnika (Križevci, Petrinja , Kutina, Nova Gradiška, Slatina, Županja, Poreč, Rovinj, Knin, Sinj, Makarska i Metković), dok se sva ostala gradska naselja manja od 10.000 nalaze na području pretežito seoskih područja;

Sustav središnjih naselja u prostornim planovima županija

Izvor podataka: Prostorni planovi županija i Grada Zagreba, 2012.

- razvojna područja uz gradove osobito Središnje Hrvatske i dijela Istočne Hrvatske, Istre te dijela obalnog područja čine područja izrazitih urbanizacijskih procesa, jačeg demografskog potencijala i gospodarske dinamike, a izdvojena su na temelju demografskih kriterija;
- ostala razvojna područja, koja se u pravilu nastavljaju na razvojna područja uz gradove čine potencijalna područja urbanizacijskih procesa slabijeg intenziteta, a izdvojena su na temelju demografskih kriterija;
- seoska područja osobito u dijelu Karlovačke, Sisačko-moslavačke, Ličko Senjske i kopnenih dijelova Zadarske i Šibensko-kninske županije u pravilu čine područja izrazito slabog demografskog potencijala i imaju obilježja izumiranja.Izdvojena su na temelju kriterija gustoće naseljenosti (područja s manje od 60 stanovnika/km^2).

Struktura naselja izrazito je formirana i gušća na prostoru Središnje i Istočne Hrvatske i u užem obalnom području, dok ostali prostor obilježavaju brojna vrlo mala i raštrkana naselja. Takav razmještaj naselja uz sveukupne razvojne procese u Hrvatskoj, jedan je od bitnih činitelja u neravnomjernosti njenog ukupnog razvitka.

Osnovno je obilježje razvitka najvećeg broja naselja na području Hrvatske, od povijesno najranijeg vremena, neposredni utjecaj pojedinih prometnih putova, a gubitak i ponovno prometno značenja nekog puta, utjecalo je na razvitak novih ili na stagnaciju i postupno izumiranje postojećih naselja. Suvremeni demografski razvitak može se povezati i sa svim osnovnim prometnim smjerovima u kontinentalnom dijelu Hrvatske kao i longitudinalnim obalnim cestovnim smjerom, tako da gotovo i nema naselja koje je postiglo jači demografski razvitak, a da se ne nalazi na značajnom prometnom pravcu. Primjetno je da se i neka naselja koja čine značajnu okosnicu turističke privrede, osobito na otocima, našavši se izvan brzih ili linijskih veza, nalaze u demografskom opadanju.

Izrazita je polarizacija u prostoru između naselja obzirom na njihova dinamička i vitalna obilježja, te kulturni i društveno-gospodarski razvoj. Među njima se ističu gradska i njihova prigradska naselja, naselja na obali i lokalna središta, raštrkana naselja u graničnim područjima, na manjim otocima i u unutrašnjosti većih otoka s negativnim dinamičkim i vitalnim obilježjima te s nižim stupnjem kulturne i društveno-gospodarske razvijenosti. U blizini naselja s boljim demografskim prilikama i s razvijenijim radnim i uslužnim funkcijama, prigradska naselja većinom imaju i bolje demografske prilike, suprotno onima sa slabijim demografskim prilikama. Ta se negativna svojstva povećavaju s povećanjem udaljenosti od gradskog ili lokalnog središta. Sasvim je izvjesno očekivati da će većina naselja s manje od 50 pa i 100 stanovnika postupno nestajati, a u tu skupinu spadaju i sva ona naselja u kojima više nema stanovnika mlade dobne skupine do 19 godina.

Neka samostalna naselja imaju taj status zbog kriterija statističke službe iako su već širenjem urbanizacijskih procesa i društveno-gospodarske preobrazbe te razvijanjem susjednog većeg gradskog naselja prema svojoj okolici, povezana u šire aglomeracijsko područje. Uspoređujući naselja pojedinih područja može se utvrditi da su povoljnije demografske prilike u naseljima unutar šire gradske aglomeracije, koja uglavnom rastu prema broju stanovnika jer privlače novo i mlađe stanovništvo, imaju viši stupanj obrazovanosti te se ističu najrazvijenijom društveno-gospodarskom strukturom.

Veličinu grada određuje broj stanovnika, kao najvažniji podatak u određivanju stupnja koncentracije stanovništva i rangiranju gradova. Koncentraciju urbaniziranosti pokazuje poseban koeficijent urbanizacije, kao omjer stanovništva u gradskim naseljima određene veličine i ukupnog gradskog stanovništva. S obzirom da analiza još neobrađenih statističkih podataka Popisa stanovništva, domaćinstava i naselja 2011. godine tek slijedi, podatke i indikatore o npr. koeficijentu urbaniziranosti, ukupnoj gustoći naseljenosti gradskih naselja u Hrvatskoj, strukturi naselja, gradova i općina prema veličini u odnosu na broj stanovnika, o prostornom razmještaju naselja prema veličini, itd. trenutno nije moguće iskazati za ovo vremensko razdoblje.

Napomenuti ćemo samo neke opće konstatacije. Struktura naselja i istodobno gradova i općina prema veličini u odnosu na broj stanovnika pokazuje relativno ravnomjernu zastupljenost stanovništva u skupinama naselja od 5.000 do 100.000 stanovnika, kao i od 200 do 5.000 stanovnika. Pri tome je značajno da u Hrvatskoj preko 50% naselja ima do 200 stanovnika, oko 100 naselja nema stanovnika, a u oko 350 općina od 500 do 5.000 stanovnika živi samo oko 20% stanovnika. Prostorni razmještaj naselja prema veličini pokazuje neravnomjeran razmještaj najvećih gradskih naselja kao i onih do 10.000 stanovnika, posebno u središnjem dijelu kontinentalnog područja i karlovačko-ličko-zadarskog zaleđa. Izrazito velik broj naselja u skupni 2.000-5.000 stanovnika nalazi se u sjeveroistočnom dijelu i rezultat je značajnih migracijskih procesa u proteklim razdobljima.

Prostorni procesi poput suburbanizacije, povećanja prostorne raspršenosti i promjene tipoloških obilježja naselja i okoliša obilježavaju okolicu svih većih gradova u Hrvatskoj, a i sela u užem gravitacijskom području značajnijih središta. Tako nastaju nova suburbanizirana naselja individualnih stambenih kuća u blizini gradskih središta ili se mijenjaju nekadašnja sela. Ta naselja s prvenstveno stambenom i opskrbnom funkcijom ne ovise o okolnom poljodjelskom zemljištu i u njima živi neseosko stanovništvo zaposleno u obližnjem središtu. U zadnje vrijeme u okolicu velikih gradova doseljava se i stanovništvo tih gradova zbog ekološki problematičnih i prometno prezasićenih gradskih sredina.

Suburbanizirana područja često obilježava i neracionalna uporaba prostora (jednoobiteljska stambena izgradnja) osobito u odnosu na broj korisnika, funkcionalnost, prometnu dostupnost, infrastrukturnu opremljenost, utjecaj na okoliš i korištenje energije. Osim toga na tim područjima nastaje i veći broj bespravnih gradnji.

Održivi razvoj gradova podrazumijeva:

- nadzor nad njihovim prostornim širenjem, miješanje funkcija i socijalnih skupina,
- razborito gospodarenje urbanim ekosustavom uz štednju resursa (vode, energije i otpada),
- bolju pristupačnost različitim vrstama prijevoza, koji je učinkovit i čuva okoliš, te
- očuvanje i razvoj prirodnih vrijednosti i kulturnih dobara.

Aglomeracijska područja

Urbana aglomeracija je skupina gradskih naselja i drugih naselja oko gradova na relativno maloj udaljenosti koja su širenjem i spajanjem svojih građevinskih područja i razvojem zajedničke infrastrukture stvorila veća i pretežito izgrađena područja, kao novu prostorno-funkcionalnu cjelinu sastavljenu od više naselja (na području više općina i gradova) s izrazitom podjelom na središnje zone i periferiju i koridore velike infrastrukture.

Aglomeracijama se stvaraju snažne koncentracije i polarizira razvoj regije pri čemu se potpuno mijenja krajobraz te gube ili usitnjavaju površine vrijednih zemljišnih resursa. To su ujedno prostori s najvećom gospodarskom dinamikom i najvećim brojem radnih mjesta te izrazitim prometnim problemima koje prate unutarnje i vanjske migracije.

Aglomeracije (gradska područja) nastaju u okolici Zagreba (prvenstveno u smjeru prema Samoboru i Sesvetama, Dugom Selu, Velikoj Gorici, pa i prema Zaprešiću i Jastrebarskom), oko Splita i Rijeke (velikih gradova na morskoj obali Trogir-Split-Omiš i Opatija-Rijeka-Crikvenica), oko Osijeka i u okolici većih srednjih gradova (osobito Zadra, Pule, Slavonskog Broda, Varaždina, Karlovca i Siska).

S prostorno-planskog gledišta važno je uočiti zone koncentracije funkcija i smjerove širenja aglomeracijskih područja. Tako je zagrebačka aglomeracija razvijena izrazito radijalno, što omogućuje uravnoteženiji razmještaj funkcija u aglomeraciji (primjerice Velika Gorica, Sesvete, Samobor i Zaprešić). Ostale aglomeracije su pretežito linijske (obalne) s tim da se splitska i osječka postupno razvijaju i u dubinu prostora, ali na štetu vrijednih obradivih površina i u sukobu s obilaznim prometnim sustavima.

Koncentraciju stanovništva i funkcija na izrazito urbanim područjima i razmještaj ostalih potencijala na području županije, odnosno monocentričnost ili uravnoteženiju prostornu strukturu pokazuje udio površine aglomeracije u površini županije i udio broja stanovnika aglomeracije u ukupnom broju stanovnika županije. Struktura i procesi koji utječu na ove indikatore i trendove 1991.- 2001.- 2011. godine do sada nisu istraženi pojedinačno.

II.2.3. PROSTOR ZA RAZVOJ NASELJA

Građevinska područja naselja

Prostori za razvoj i uređenje naselja, kao sastavnica dokumenata prostornog uređenja, su građevinska područja naselja (u daljnjem tekstu: GP). GP naselja su jedan od najvažnijih planskih instrumenata te s utvrđenim granicama, razgraničavaju površine korištenih - uređenih dijelova naselja (izgrađene gradive i uređene negradive dijelove) i površine predviđene za razvoj naselja (nova gradnja i uređenje) od površina namijenjenih razvoju poljoprivrede i šumarstva i drugih djelatnosti koje se zbog svoje namjene mogu odvijati izvan građevinskih područja naselja.

Problematika urbaniziranih prostora ili prostora za razvoj naselja i drugih urbanih djelatnosti izvan naselja odnosno građevinskih područja naselja najvažnija je tema prostornih (PPŽ i PPUG/O) i urbanističkih planova (GUP, UPU). Iako se radi o svega nekoliko postotaka površine neke planske cjeline (države, županije, JLS grada i općine, grada i naselja) ovaj najbitniji sadržaj (i najskuplja namjena prostora) određuje sve druge planske sadržaje (namjene) i/ili ovaj je sadržaj (sve vrste GP-a) je posljedica uvažavanja svih prirodnih i kulturnih datosti prostora i optimalno je rješenje za prostorni razvoj neke društvene zajednice u nekom planskom razdoblju.

GP kao instrument prostornog uređenja u Republici Hrvatskoj utvrđuje se oko tridesetak godina (Zakon iz 1973. i osobito Zakon iz 1980. godine), a uspostavom državnog ustroja iz 1992. godine gradovi i općine dobivaju znatne ovlasti u pogledu kreiranja politike prostornog uređenja svojih područja. Stoga su bile dužne temeljiti svoju politiku upravo na načelu racionalnog korištenja prostora, kako je to pored ostalog obvezivao i ZPU iz 1994. godine, shvaćanjem vlastitog prostora temeljnim i često najvrednijim resursom.

Međutim, u brojnim izmjenama i dopunama prostornih planova (bivših) općina, također i izradom novih prostornih planova osobito do 2000., uočljiv je trend nekritičkog povećanja GP. Razlog tome je u želji za ubrzanim razvojem i rezervacijom dovoljnog prostora za graditeljske aktivnosti. Istodobno nisu uzete u obzir posljedice koje donosi neracionalno širenje građevinskih područja. Prvenstveno se to odnosi na uređenje zemljišta (priprema zemljišta te izgradnja komunalnih objekata i uređaja), koje iziskuje znatna materijalna sredstva u često vrlo malim proračunima JLS. Do donošenja druge generacije planova, postojeća GP, osim pojedinih iznimaka, činile su višestruko prevelike površine namijenjene izgradnji naselja, stihijski proširena često na najvrednija poljoprivredna ili šumska zemljišta, vodozaštitna područja, obale mora, rijeka i jezera, zemljišta uz državne i županijske ceste, zaštićene dijelove prirode i sl., ali i na nepodobna i nesigurna zemljišta, kao što su to klizišta, plavljena ili vrlo strma zemljišta, zagađena zemljišta ili na tektonskim rasjedima, zemljišta u blizini trajnih ili potencijalnih izvora opasnosti, zemljišta koja je neracionalno opremati komunalnom infrastrukturom.

U Programima mjera pojedinih JLS bilo je vidljivo da se o uređenju zemljišta unutar široko utvrđenih GP nije razmišljalo dovoljno. Takvo ponašanje često je negativno utjecalo na promjenu fizionomije krajolika i tipologije naselja. Neracionalna rezervacija prostora za razvoj naselja bila je prisutna, u većoj ili manjoj mjeri, na čitavom prostoru jadranskih županija, tj. u područjima gdje se ne odvijaju nikakve graditeljske aktivnosti.

Središnja uloga i značenje naselja u prostornim planovima naglašena je u Programu PURH te ponovno prilikom početka i tijekom izrade PPŽ. Očekivanja da će se problematici prostora naselja (građevinska područja) u novim dokumentima prostornog uređenja posvetiti osobita pažnja i ponuditi optimalna rješenja, ostvarila su se samo djelomično.

U Strategiji i Programu PURH je dimenzioniranju prostora za budući razvoj naselja posvećena posebna pažnja. Ti dokumenti obvezuje na racionalno korištenje prostora za izgradnju i konsolidaciju prostora naselja s povećanjem gustoća i prvenstveno rekonstrukciju i uređenje već izgrađenih dijelova naselja. Širenje naselja nužno je provoditi obazrivo, mora ga pratiti i istodobno uređenje zemljišta, a određena je okvirna smjernica o prihvatljivoj potrošnji zemljišta normom od 300m²/stanovniku na ukupnoj površini naselja (brutto).

Analiza PPŽ-a Hrvatske 2012.godine ukazala je da prosječna zauzetost građevinskog prostora iznosi:

- za **izgrađene dijelove GP** naselja iznosi oko **617 m²/stanovniku** *(2001. godine iznosila je 488 m²/stanovniku)*
- za **ukupno planirana GP** iznosi oko **891 m²/stanovniku** *(2001. godine iznosila je 1.043m²/stanovniku)*

Navedeno znatno odstupa od kriterija iz Programa PURH od 300m²/stanovniku koji je moguće zadovoljiti samo na području gradova i većih naselja, ali ne i u manjim naseljima i seoskom prostoru (osobito brežuljkastom). Potrošnja prostora po stanovniku stalno se povećava - primjerice: samo promjenom tipa i udjela stanovanja, višestambenih zgrada i obiteljskih kuća, posjedovanjem jedne obitelji nekoliko stanova u istom ili drugom naselju, povećanom potražnjom za prometnim površinama, sportsko-rekreacijskim površinama, kao posljedicom dijeljenja sadašnjih višegeneracijskih kućanstva na temeljne jednogeneracijske obitelji s djecom ili zbog sve većeg broja samačkih kućanstava i slično. Navedeno upućuje da je prijeko potrebna promjena ove norme i/ili diferencirano određenje prema tipu, veličini i regionalnim obilježjima naselja.

U novim PPŽ ocijenjena su postojeća GP i uvjeti za dimenzioniranje i oblikovanje u odnosu na već izgrađen dio naselja i onaj predviđen za izgradnju (neizgrađeni dio GP). Prosječno se omogućuje povećanje GP za veća i središnja naselja oko 30% izgrađenog dijela, uz pretpostavku povećanja broja stanovnika, što se izuzevši gradove, u većini naselja ne ostvaruje. Zbog toga se vjerojatno može u takvim naseljima očekivati smanjenje gustoća u GP.

Program PURH obvezuje provjeru i posebnu argumentaciju za neizgrađeni dio GP, ako je veći za više od 10% izgrađenog dijela. Unatoč tomu u većini važnijih središnjih gradskih naselja (gradovi s porastom stanovnika) određene su znatno veće građevinske površine, uz opravdanje prvenstveno zbog potreba gospodarskog razvoja i gradnje nedostajućih središnjih funkcija, ali i kao posljedica manipulacije zemljištem, koje uključivanjem u GP dobiva na vrijednosti.

Na lokalnoj razini u nekim županijama još uvijek je prisutan trend povećanja GP unatoč tome što izgrađeni dijelovi i oni još nedovršeni sadrže znatne prostorne rezerve za razvojne potrebe. Ta pojava rezultat je vlasništva i trgovine zemljištem s ciljem bržih komercijalnih učinaka, sve izraženije lokacijske vrijednosti zemljišta u gradskim zonama, na obali i uz prometnice s već izgrađenom infrastrukturom (trakasta naselja). U velikom broju slučajeva Program PURH u tom djelu nije moguće ostvarivati, jer su procesi formiranja naselja i izgradnje poodmakli.

U gradovima i drugim naseljima osobito je važno očuvati neizgrađen prostor, posebno nekih urbanih ili prirodnih kategorija kao što su prometni i ostali infrastrukturni koridori, pojas neposredno uz morsku obalu, vrijedno poljoprivredno zemljište, vrijedne prirodne krajobrazne cjeline i sl. Racionalno korištenje građevinskog prostora je nužnost unutarnje prostorne organizacije naselja.

Noviji problem javlja se kod zona postojeće izgradnje, koje su ekonomskim ili drugim zakonitostima postale nerentabilne te su za sobom ostavile zapuštenu infrastrukturu - industrijsku, prometnu, vojnu, turističku. Tzv. *brownfield* ulaganja u takve prostore koji ustvari imaju enormni potencijal za razvoj - u Puli, Rijeci, Bakru, Zagrebu, Šibeniku, Solinu, Sisku, Raši, itd., za sobom povlači proces urbane obnove kroz revitalizaciju četvrti i cijelih gradova. Razni vlasnički, pravni i planerski problemi, uz svu složenost, ipak ne bi smjeli poslužiti kao izgovor za neučinkovitost jer za takva ulaganja postoji interes raznih subjekata o čemu svjedoče brojni uspješni projekti revitalizacije koje potiče suvremena urbana politika razvijenih europskih sredina.

Osnovi podaci i pokazatelji o prostorima za razvoj naselja

U sklopu priprema za ovo Izvješće, u suradnji sa županijskim Zavodima za prostorno uređenje učinjena je analitička obrada donesenih Prostornih planova uređenja gradova/općina do listopada 2012. godine. Dobiveni podaci potvrđuju ranije navedene najave, kako se građevinski prostor naselja i drugih namjena **smanjio za oko 17,5%** u odnosu na GP (prostor za razvoj naselja) utvrđena u prvim PPŽ (a ta GP su ustvari bila GP određena u Postornim planovima bivših općina iz razdoblja 1980.-1994.).

To se može potkrijepiti i podacima da je odnos između izgrađenih površina GP i planiranih GP slijedeći - od ukupnog GP naselja (100%) **izgrađeni dio GP čini 69,3%** na **neizgrađeni dio GP** pripada **oko 30,7%.** Drugim riječima, izgrađena GP naselja povećavaju se manje od 50% , dok je to ranije najčešće bilo i do 100% (pa i više).

Podaci prema Prostornim planovima županija :

Republika Hrvatska - stanje 2008. godine

- Ukupno planirano građevinsko područje naselja (izgrađeno+planirano za razvoj) 462.670 ha (100%)
- Ukupno izgrađeno građevinsko područje naselja 216.360 ha (47%)
- Broj stanovnika 2001. godine na 1 ha izgrađenog GP naselja - 20,5

Republika Hrvatska (prema PPUG/O - stanje 2012. godine) :

- Ukupno planirano građevinsko područje naselja (izgrađeno+planirano za razvoj) **381.606 ha** (100%)
- Ukupno izgrađeno građevinsko područje naselja **264.582 ha** (69,3% u odnosu na ukupno planirano GP)
- Broj stanovnika 2012. godine na 1 ha izgrađenog GP naselja - **16,19**

Podaci o strukturi površina postojećih naselja i površina za razvoj naselja, te površina za djelatnosti izvan GP naselja po županijama, koji su pribavljeni iz važećih prostornih planova od županijskih Zavoda za prostorno uređenje u razdoblju od lipnja do listopada 2012. godine, dati su u tablicama u nastavku. Podaci o izgrađenom GP-u dobiveni su procjenom GIS metodom i nisu službeni, ali kritički gledano, u ovim okolnostima mogu se smatrati približno točnim (i jedinim) podacima na temelju kojih se mogu izrađivati daljnje analize stanja u prostoru.

Iako se GP u novim Prostornim planovima uređenja gradova i općina znatno smanjuju (zbog odredbi utvrđenim PPŽ, a u JLS uz morsku obalu i Uredbom o zaštićenom obalnom području) te znajući tehnološko-civilizacijska kretanja da se tijekom vremena (do planskih godina 2015. ili 2020.) potrošnja prostora po stanovniku stalno povećava (npr. samo promjenom tipa i udjela stanovanja, višestambenih zgrada i obiteljskih kuća, posjedovanjem jedne obitelji nekoliko stanova u istom ili drugom naselju, povećanom potražnjom za prometnim površinama, sportsko-rekreacijskim površinama, kao posljedicom dijeljenja sadašnjih višegeneracijskih kućanstva na temeljne jednogeneracijske obitelji s djecom ili zbog sve većeg broja samačkih kućanstava i slično) **realno je iznositi tvrdnju da su GP još uvijek znatno prevelika jer i takva kakva jesu omogućuju urbani život za oko 6 - 6,5 milijuna ljudi** (naših državljana ali i državljana EU koji će se stalno ili povremeno nastanjivati u Hrvatskoj).

Građevinska područja u RH - stanje listopad 2012. godine

GRAĐEVINSKA PODRUČJA REPUBLIKE HRVATSKE *Izvor: Podaci Županijskih Zavoda za prostorno uređenje - PPŽ i PPUO/G*	**Građevinsko područje naselja** (izgrađeni dio + planirano za razvoj) u ha	**Izgrađeni dio**, od građevinskog područja **naselja, u ha**	**% Udio izgrađenog dijela** GP naselja **u GP** naselja	**Neizgrađeni dio**, od građevinskog područja **naselja, u ha**	**% Udio neizgrađenog dijela** GP naselja **u GP** naselja	Ukupno planirano **građevinsko područje izvan naselja** (industrija i druge gospodarsko-poslovne funkcije, sport i rekreacija, odlagališta otpada, groblja i drugo)
Osječko-baranjska	30.339	24.256	79,9	6.084	20,1	2.487
Vukovarsko-srijemska	19.553	13.367	68,4	6.185	31,6	3.224
Brodsko-posavska	14.555	8.716	59,9	5.839	40,1	3.161
Virovitičko-podravska	12.385	9.835	79,4	2.550	20,6	2.383
Požeško-slavonska	9.155	7.101	77,6	2.054	22,4	1.202
Istočna Hrvatska - Ukupno	**85.987**	**63.276**	**73,6**	**22.711**	**26,4**	**12.457**
Grad Zagreb	19.660	13.495	68,6	6.165	31,4	2.657
Zagrebačka	31.666	21.447	67,7	10.218	32,3	11.526
Sisačko-moslavačka	26.673	20.983	78,7	5.691	21,3	9.587
Varaždinska	19.256	10.052	52,2	9.203	47,8	4.888
Krapinsko-zagorska	17.624	10.951	62,1	6.672	37,9	2.816
Karlovačka	15.729	13.616	86,6	2.113	13,4	5.558
Bjelovarsko-bilogorska	16.680	14.288	85,7	2.392	14,3	981
Koprivničko-križevačka	14.971	9.237	61,7	5.734	38,3	3.345
Međimurska	10.728	7.786	72,6	2.942	27,4	1.050
Središnja Hrvatska - Ukupno	**172.988**	**121.858**	**70,4**	**51.130**	**29,6**	**42.408**
Splitsko-dalmatinska	32.333	21.127	65,3	11.205	34,7	5.939
Primorsko-goranska	15.202	11.843	77,9	3.359	22,1	12.377
Zadarska	23.376	16.155	69,1	7.221	30,9	9.402
Istarska	19.389	10.044	51,8	9.345	48,2	8.962
Šibensko-kninska	14.739	7.970	54,1	6.769	45,9	2.776
Dubrovačko-neretvanska	7.120	4.650	65,3	2.470	34,7	2.972
Ličko-senjska	10.472	7.659	73,1	2.813	26,9	3.069
Jadranska Hrvatska - Ukupno	122.631	79.448	64,8	43.183	35,2	45.497
UKUPNO HRVATSKA	**381.606**	**264.582**	**69,3 %**	**117.024**	**30,7%**	**100.363**
Teritorij RH = 56.594 km²	6,74 %	4,68 %		2,06 %		1,77 %

Obrada: MGIPU, ZPP, listopad 2012. godine

Jadranska Hrvatska

Prema analizi obalnog područja (GIS PP MGIPU), ukupna dužina obalne crte u Republici Hrvatskoj je 6.278 km (1.880 na kopnu i 4.398 km na otocima). Tolika dužina obale rezultat je velikog broja otoka, hridi i grebena, kojih je 1.246, od čega su 143 površinom veća od 25 ha. Zaštićeno obalno područje (ZOP - proglašeno 2004. godine) obuhvaća sve otoke, pojas kopna u širini od 1.000 m od obalne crte i pojas mora od 300 m od obalne crte, a određeno je radi njegove zaštite, svrhovitog, održivog i gospodarski učinkovitog korištenja. Površina kopnenog dijela ZOP-a iznosi 4.639 km^2 i zahvaća 569 naselja.

Jadranska Hrvatska (prema PPŽ - travanj 2008.):
- Ukupno izgrađeno građevinsko područje naselja 53.900 ha (45%)
- Ukupno planirano građevinsko područje naselja 129.050 ha
- Broj stanovnika 2001. godine na 1 ha izgrađenog GP naselja - 24,6

Jadranska Hrvatska (prema PPUG/O - stanje 2012. godine):
- Ukupno izgrađeno građevinsko područje naselja **79.448 ha** (65%)
- Ukupno planirano građevinsko područje naselja **122.631 ha** (100%)
- Broj stanovnika 2012.godine na 1 ha izgrađenog GP naselja – **17,8** stan./ha

Prema analizi MZOPUG-a, do 1960. godine bilo je urbanizirano (izgrađeno ili uređeno u naseljima) oko 150 km morske obale. U razdoblju 1960.-2000. godine evidentirano je višestruko (oko 5 x) povećanje urbanizirane obale (od 150 km na 837 km). Od 2004. godine donošenjem novih propisa kojima je regulirano prostorno uređenje i zaštita obalnog prostora intenzivirana je kontrola i očuvanje obalnog i otočnog područja od neprimjerene gradnje. U novim prostornim planovima JLS gradova i općina uočava se proces smanjivanja planske urbanizirane obale a nova gradnja se usmjerava na površine naselja koje su udaljenije od obale.

Prema podacima županijskih ZPU (listopad 2012.) dužina obalne crte područja u kojima je novim prostornim planovima planirana (dopuštena) gradnja iznosi **1.562 km (24,8%** ukupne obalne crte od 6.278 km). Razvoj naselja (izgrađeni prostori kao i prostori za daljnji razvoj) odvijao bi se uz **1.033** km obale, što je oko **16,5**% njezine ukupne dužine, a za gospodarske djelatnosti izvan naselja, uključujući turističke zone, planski je osigurano **529** km obale **(8,4%).**

Dakle, u *pedeset godina evidentirano je povećanje urbanizirane obale od sedam puta.* Porast urbaniziranosti morske obale (stvarne izgrađene ili planirane za gradnju) u velikom dijelu je posljedica izgradnje u obalnim naseljima (stambeni objekti u funkciji turizma, apartmani, kuće za odmor) ili izvan naselja (kompleksne turističke zone, proizvodne i poslovne zone, infrastrukturni objekti i mreže i dr.).

Obzirom na teoretsko maksimalno vršno opterećenje urbaniziranih prostora Jadranske Hrvatske, prema analizi Zavoda za prostorno uređenje MZOPUG-a iz 2010. godine koja je i danas aktualna bez obzira na manje razlike u ulaznim podacima za 2012. godinu, ako bi se zadržala jednaka gustoća naseljenosti kao danas (a znamo da neće jer se urbana potrošnja svuda u Europi po stanovniku stalno povećava), u tim prostorima bi teoretski moglo živjeti najviše 2.163.000 stanovnika. Danas u naseljima živi oko 1.413.000, a Prostornim planovima županija realno je planirano da će 2010.-2015. godine živjeti oko 1.730.000 stalnih stanovnika. Preostali broj mogu činiti povremeni stanovnici (vikendaši). U naseljskim ugostiteljsko turističkim prostorima, koji mogu biti teoretski veliki do najviše 22.000 ha moglo bi se teoretski smjestiti (u izgrađene i planirane objekte) najviše 1.400.000 turista (kreveta) – kada bi gustoća bila jednaka kao i za ostale turističke zone izvan GP naselja. Treba odmah upozoriti da to nije realno za očekivati jer su to samo teoretske špekulacije.

Naime, ti prostori u naseljima danas ne postoje u navedenoj veličini a nije realno očekivati da će se u svim naseljima (radi se o GP 2.348 statističkih naselja) 1/5 prostora privesti toj namjeni. To se već dogodilo ili će se vjerojatno dogoditi samo u nekoliko stotina obalnih mjesta i to ne u navedenim veličinama. Nadalje, ovi prostori se u turističkim mjestima koriste i za druge ugostiteljsko turističke namjene (raznovrsni ugostiteljski objekti bez smještajnih ili s malim brojem smještajnih kapaciteta, kreveta). Zbog navedenog realno je očekivati da će u ugostiteljsko turističkim prostorima, pretežito obalnih naselja, biti sveukupno izgrađeno (postojeće i planirano) oko 600.000 do 700.000 kreveta.

Izračun kreveta/turista u ugostiteljsko turističkim zonama izvan GP naselja pokazuje da je na 10.317 ha izdvojenih turističkih zona (kojih ima oko 715 i PPŽ su utvrđene kao postojeće ili kao planirane) moguće smjestiti oko 660.000 kreveta-postelja (uz računsku pretpostavku gustoće 64 postelje /1 ha turističke zone).

Nadalje, u GP naselja (87.800 ha) smješteni su pored stanova za stalno stanovništvo i stanovi za povremeno korištenje (stanovi za odmor i privremeno nanastanjeni stanovi) kojih je 2001. godine prema Popisu bilo oko 200.000. Ako procjenimo da u njima ima prosječno 3,5 postelje/stanu onda je povremenih stanovnika-turista ukupno oko 700.000. Ova brojka je teoretska i kazuje moguće povremene stanovnike turističkih mjesta u špici sezone (vikendaše, prijatelje, rodbinu, turističke goste i dr.).

Zaključno - u GP naselja planirano je smjestiti, prema novim Prostornim planovima županija:

- od 1.450.000 do 1.730.000 stalnih stanovnika
- oko 700.000 povremenih stanovnika
- od 600.000 do 700.000 turističkih postelja

a u GP 715 turističkih zona izvan/pored GP naselje planira se sveukupno oko 660.000 turističkih postelja (danas je u dijelu tih zona izgrađeno oko 300.000 postelja-kreveta i moći će se izgraditi još oko 360.000 postelja-kreveta).

Teoretsko maksimalno vršno opterećenje urbaniziranih prostora (stambenih, mješovitih i turističkih građevinskih područja) Jadranske Hrvatske bi bilo (bez uvažavanja navedenih suvremenih trendova o stalnoj prosječnoj povećanoj potrošnji urbanog prostora po stalnom ili povremenom stanovniku ili turistu) oko **3.800.000 teoretskih vršnih korisnika.**

Izgrađene strukture izvan građevinskih područja naselja

Izgrađene strukture izvan građevinskih područja namijenjene su obavljanju djelatnosti koje po specifičnim prostornim zahtjevima nisu sukladne temeljnim funkcijama naselja ili uvjetuju specifično uređivanje prostora.

Gradnja izdvojenih struktura usitnjava resursni prostor, a urbana područja se proširuju, što otežava opremanje infrastrukturom i izrazito devastira krajobraz. Ova pojava jedan je od najozbiljnijih problema sadašnje prostorno planerske prakse, koja ne nalazi zadovoljavajuće rješenje u odnosu na potrebu određivanja selektivnih kriterija na temelju kojih bi se mogla dozvoliti gradnja izvan GP naselja.

Prema analizi dostavljenih podataka od županijskih ZPU, građevinska područja za razvoj izvan naselja iznose **100.363 ha ili 1,77%** od ukupnog teritorija RH. Ova područja obuhvaćaju građevinska područja izvan naselja gospodarske namjene (poslovne, proizvodne i ugostiteljsko-turističke zone), područja za sport i rekreaciju, groblja, odlagališta otpada i gospodarske objekte u funkciji obavljanja poljoprivredne djelatnosti.

Eksploatacijska polja mineralnih sirovina i istražni prostori (40.370 ha ili 0,71%), područja za sanaciju (1.197 ha ili 0,02%), područja posebne/vojne namjene (34.617 ha ili 0,61) kao i, u novije vrijeme, područja za obnovljive izvore energije (73.039 ha ili 1,29 % teritorija Hrvatske), iskazuju se posebno.

ZAKLJUČNO

Analitičkom obradom donesenih novih Prostornih planova uređenja JLS dobiveni su podaci koji sada potvrđuju ranije navedene najave, kako se ukupni građevinski prostor naselja i drugih namjena smanjio za oko **17,5%** u odnosu na GP utvrđena u prvim PPŽ-ima (a ta GP su ustvari bila GP određena u Prostornim planovima bivših općina iz razdoblja 1980.-1994.).

Uz navedeno, treba naglasiti da je odnos između izgrađenih površina GP i planiranih GP - 69% prema 31%, ili od ukupnog GP naselja (100%) izgrađeni dio GP čini **oko 69,3%** površine, a na neizgrađeni dio GP pripada oko **30,7%.**

Dakle, od 2007. godine, u novoj generaciji dokumenata prostornog uređenja JLS, primjećuje se pozitivan trend optimiziranja građevinskih područja svih vrsta.

Porast urbaniziranosti morske obale, koji danas iznosi **oko 16,5%** njezine ukupne dužine, treba sustavno regulirati učinkovitijom kontrolom provođenja prostornih i urbanističkih planova te provođenjem mjera za očuvanje obalnog i otočnog područja od neprimjerene gradnje.

LISTOPAD 2012.

2.1. STRUKTURA GRADOVA I OSTALIH NASELJA - GUSTOĆA NASELJENOSTI
2.3. STRUKTURA POVRŠINA POSTOJEĆIH NASELJA I POVRŠINA ZA RAZVOJ NASELJA - GRAĐEVINSKA POVRŠINA NASELJA

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
			REPUBLIKA HRVATSKA																
				Površina JLS				ZOP											
R. br.	MB	NAZIV ŽUPANIJE	Broj naselja JLS *	Kopno	Kopno	More	More	Broj naselja u ZOP-u	Površina kopnenog dijela ZOP-a	Površina otočnih dijelova ZOP-a	Površina morskog dijela ZOP-a	Duljina obalne crte **	Zauzetost obalne crte s građevinskim područjima naselja i/ili dijelovima naselja u	Zauzetost obalne crte s grad. područjima ugostiteljsko turističke namjene	Zauzetost obalne crte s grad. područjima izvan naselja ostalih namjena	Broj stanovnika u ZOP-u	gustoća naseljenosti u ZOP-u (br. st/km2)	Broj stanovnika u JLS (privremeni popis 2011)	gustoća naseljenosti (br stanovnika / km2)
			br	km²	ha	km²	ha	br	ha	ha	ha	km	km	km	km	br		br	
1	BB	BJELOVARSKO BILOGORSKA	323	2640,30	264030,00													119532	45,27
2	BP	BRODSKO POSAVSKA	184	2027,03	202703,00													159557	78,71
3	DN	DUBROVAČKO NERETVANSKA	230	1779,01	177900,50	7507,84	750783,74	97	35138,39	166,03	28862,17	1149,39	187,80	25,45	41,30			122783	69,02
4	GZ	GRAD ZAGREB	70	641,35	64135,00													792875	1236,26
5	IS	ISTARSKA	658	2812,97	281297,00	3781,93	378193,00	58	27419,08	1038,11	10867,32	528,32	155,15	87,33	33,52	94689	332,74	207015	73,59
6	KA	KARLOVAČKA	649	3627,63	362763,00													128749	35,49
7	KK	KOPRIVNIČKO KRIŽEVAČKA	265	1746,80	174680,00													116114	66,47
8	KZ	KRAPINSKO ZAGORSKA	423	1232,33	123233,00													133064	107,98
9	LS	LIČKO SENJSKA	254	5353,38	535338,00	651,28	65128,00	21		9336,00		200,00	31,56	13,21		11760	125,96	51022	9,53
10	ME	MEDJIMURSKA	131	729,25	72925,10													117511	161,14
11	OB	OSJEČKO BARANJSKA	262	4153,03	415303,00													304899	73,42
12	PG	PRIMORSKO GORANSKA	510	3587,28	358727,50	4345,04	434504,00	120	20136,69	94641,30	46415,31	1181,72	111,05	48,22	147,20	39450	34,37	296123	82,55
13	PS	POŽEŠKO SLAVONSKA	277	1815,23	181523,00													78031	42,99
14	SD	SPLITSKO DALMATINSKA	364	4540,21	454021,00			141	17526,41	45387,19	27301,40	1031,20	229,21					455242	100,27
15	SM	SISAČKO MOSLOVAČKA	456	4467,77	446777,00													172977	38,72
16	ŠK	ŠIBENSKO KNINSKA	198	2989,44	298944,00	2871,61	287160,88	43	16504,09	14306,91	39376,57	831,08	68,16	22,56	16,56	63637	206,54	109656	36,68
17	VP	VIROVITIČKO PODRAVSKA	188	2022,03	202203,00													84586	41,83
18	VS	VUKOVARSKO SRIJEMSKA	85	2448,48	244848,00													180117	73,56
19	VŽ	VARAŽDINSKA	302	1259,88	125988,00													176046	139,73
20	ZD	ZADARSKA	228	3646,57	364656,57			89	21125,44	46164,52	35990,70	1257,58	249,69	65,18	28,66	130040	193,25	170365	46,72
21	ZG	ZAGREBAČKA	694	3060,35	306035,35													317642	103,79
		RH UKUPNO:	6751	56580,31	5658031,02	19157,70	1915769,62	569	137850,10	211040,06	188813,47	6179,29	1032,62	261,95	267,24	339576	97,33	4293906	75,89

1	2	3	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
			GRAĐEVINSKA PODRUCJA NASELJA (uključivo izdvojeni dijelovi naselja i stambeno turističke zone)											
			u cijeloj JLS						u ZOP-u					
R. br.	MB	NAZIV ŽUPANIJE	Izgrađeni dio GP JLS ***	Neizgrađeni dio GP JLS	UKUPNO GP NASELJA	% GP / površina JLS	% izgrađenog GP / površina JLS	% Neizgrađenog GP / GP	Izgrađeni dio GP JLS ***	Neizgrađeni dio GP JLS	UKUPNO GP NASELJA	% GP / površina JLS	% izgrađenog GP / površina JLS	% Neizgrađenog GP / GP
			ha	ha	ha	%	%	%	ha	ha	ha	%	%	%
1	BB	BJELOVARSKO BILOGORSKA	14287,87	2391,82	16679,69	6,32	5,41	14,34						
2	BP	BRODSKO POSAVSKA	8716,35	5839,18	14555,53	7,18	4,30	40,12						
3	DN	DUBROVAČKO NERETVANSKA	4650,36	2469,80	7120,16	4,00	2,61	34,69	2976,88	1349,91	4326,79	2,43	1,67	31,20
4	GZ	GRAD ZAGREB	13495,18	6164,86	19660,04	30,65	21,04	31,36						
5	IS	ISTARSKA	10044,34	9345,12	19389,46	6,89	3,57	48,20	4188,98	2552,20	6741,18	2,40	1,49	37,86
6	KA	KARLOVAČKA	13615,95	2112,95	15728,90	4,34	3,75	13,43						
7	KK	KOPRIVNIČKO KRIŽEVAČKA	9236,76	5733,91	14970,67	8,57	5,29	38,30						
8	KZ	KRAPINSKO ZAGORSKA	10951,38	6672,29	17623,67	14,30	8,89	37,86						
9	LS	LIČKO SENJSKA	7659,11	2813,02	10472,13	1,96	1,43	26,86	465,26	282,10	747,36	0,14	0,09	37,75
10	ME	MEDJIMURSKA	7786,15	2941,92	10728,07	14,71	10,68	27,42						
11	OB	OSJEČKO BARANJSKA	24255,31	6083,86	30339,17	7,31	5,84	20,05						
12	PG	PRIMORSKO GORANSKA	11843,20	3358,96	15202,16	4,24	3,30	22,10	5434,34	1402,13	6836,47	1,91	1,51	20,51
13	PS	POŽEŠKO SLAVONSKA	7101,18	2054,34	9155,52	5,04	3,91	22,44						
14	SD	SPLITSKO DALMATINSKA	21127,45	11205,16	32332,61	7,12	4,65	34,66	6741,50	2228,72	8970,22	1,98	1,48	24,85
15	SM	SISAČKO MOSLOVAČKA	20982,82	5690,57	26673,39	5,97	4,70	21,33						
16	ŠK	ŠIBENSKO KNINSKA	7970,19	6769,13	14739,32	4,93	2,67	45,93	2398,49	1678,73	4077,22	1,36	0,80	41,17
17	VP	VIROVITIČKO PODRAVSKA	9835,26	2549,77	12385,03	6,13	4,86	20,59						
18	VS	VUKOVARSKO SRIJEMSKA	13367,74	6185,24	19552,98	7,99	5,46	31,63						
19	VŽ	VARAŽDINSKA	10052,58	9203,39	19255,98	15,28	7,98	47,79						
20	ZD	ZADARSKA	16155,21	7220,41	23375,62	6,41	4,43	30,89	1786,65	928,69	2715,34	0,74	0,49	34,20
21	ZG	ZAGREBAČKA	21447,15	10218,43	31665,58	10,35	7,01	32,27						
		RH UKUPNO:	264581,54	117024,14	381605,67	6,74	4,68	30,67	23992,10	10422,48	34.414,58	0,61	0,42	30,29

Izvori podataka: važeći PPŽ i PPUO/G, svi Županijski zavodi za prostorno uređenje, listopad 2012.

NAPOMENE:
- * Broj naselja i površina JLS ne odgovara najnovijim podacima DZS (2011.g), obzirom da su podaci preuzeti iz važećih PPUO/G
- ** Duljina obalne crte procijenjena od županijskih zavoda za prostorno uređenje (GIS)
- *** Procjena temeljem GIS metode

LISTOPAD 2012.

2.6. STRUKTURA IZDVOJENIH POVRŠINA ZA RAZVOJ IZVAN NASELJA - GRAĐEVINSKA PODRUČJA IZVAN NASELJA

ŽUPANIJA / REPUBLIKA HRVATSKA — GRAĐEVINSKA PODRUČJA IZVAN NASELJA

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
			GOSPODARSKA NAMJENA									SPORT I REKREACIJA			
			POSLOVNA			PROIZVODNA			UGOSTITELJSKO TURISTIČKA						
R. br.	MB	Naziv grada/općine (JLS)	UKUPNO GP POSLOVNA NAMJENA	Izgrađeno	% izgrađenosti GP poslovne namjene	UKUPNO GP PROIZVODNA NAMJENA	Izgrađeno	% izgrađenosti GP proizvodne namjene	UKUPNO GP UGOST. TURISTIČKA NAMJENA	Izgrađeno	% izgrađenosti GP ugost. turist. namjene	UKUPNO GP SPORT I REKREACIJA	Postojeće	Golf igrališta - planirana	% izgrađenosti GP namjene za sport i rekreaciju
			ha	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	ha	%
1	BB	BJELOVARSKO BILOGORSKA	2,88	1,55	53,82	737,69	149,65	20,29	73,93	16,33	22,09	52,62	17,79		33,81
2	BP	BRODSKO POSAVSKA	181,87	46,01	25,30	1775,84	261,40	14,72	137,70	21,51	15,62	209,18	83,80		40,06
3	DN	DUBROVAČKO NERETVANSKA	615,95	54,17	8,79	629,94	212,71	33,77	598,38	109,05	18,22	1062,33	289,97	625,84	27,30
4	GZ	GRAD ZAGREB	1151,85	1151,85	100,00	1061,42	1061,42	100,00	25,60	25,60	100,00	98,46	19,10		19,40
5	IS	ISTARSKA	1165,55	187,46	16,08	1409,16	469,70	33,33	2860,92	1264,47	44,20	3201,73	129,27	1639,50	4,04
6	KA	KARLOVAČKA	289,11	39,96	13,82	1287,57	365,50	28,39	703,43	37,71	5,36	1764,20	142,46	208,33	8,08
7	KK	KOPRIVNIČKO KRIŽEVAČKA	239,63	68,44	28,56	1182,21	463,10	39,17	251,40	134,61	53,54	210,82	133,61		63,38
8	KZ	KRAPINSKO ZAGORSKA	301,68	3,78	1,25	992,48	157,02	15,82	525,73	15,71	2,99	873,38	78,97		9,04
9	LS	LIČKO SENJSKA	296,93	70,77	23,83	478,36	107,85	22,55	447,50	69,22	15,47	1560,72	17,44	443,54	1,12
10	ME	MEDJIMURSKA	24,85	6,33	25,49	738,64	207,01	28,03	57,97	6,86	11,84	184,33	88,82	229,53	48,18
11	OB	OSJEČKO BARANJSKA	127,44			1217,32	205,07	16,85	519,93	73,26	14,09	135,73	25,20	430,41	18,57
12	PG	PRIMORSKO GORANSKA	1225,82	363,23	29,63	1168,89	742,74	63,54	1798,60	743,99	41,36	4557,88	505,34	614,85	11,09
13	PS	POŽEŠKO SLAVONSKA				633,74	111,73	17,63	353,74	43,49	12,29	93,26	45,00	281,08	48,25
14	SD	SPLITSKO DALMATINSKA	2094,18	71,54	3,42	1102,29			1502,09	59,10	3,93	1163,49	9,76	881,36	0,84
15	SM	SISAČKO MOSLOVAČKA	686,01	360,05	52,48	1246,81	456,42	36,61	89,18	10,89	12,21	531,25	115,25	100,00	21,69
16	ŠK	ŠIBENSKO KNINSKA	154,04			1603,09	271,38	16,93	153,56			775,54	0,75	140,00	0,10
17	VP	VIROVITIČKO PODRAVSKA				874,10			378,86	13,44	3,55	574,83			
18	VS	VUKOVARSKO SRIJEMSKA	261,63	2,00	0,76	1119,57	84,76	7,57	193,98	3,38	1,74	683,56	1,24	40,00	0,18
19	VŽ	VARAŽDINSKA	32,15	0,55	1,71	361,61	6,97	1,93	34,60			872,34	9,41	171,20	1,08
20	ZD	ZADARSKA	980,19	220,58	22,50	2439,18	465,07	19,07	2212,61	275,47	12,45	2786,44	65,99	1992,99	2,37
21	ZG	ZAGREBAČKA	695,61	251,75	36,19	4684,65	1055,99	22,54	269,29	20,81	7,73	2514,89	139,85	277,02	5,56
		RH UKUPNPO	10527,36	2900,03	27,55	26744,56	6855,48	25,63	13189,01	2944,90	22,33	23906,98	1919,02	8075,65	8,03

1	2	3	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
			GROBLJA			ODLAGALIŠTA OTPADA			OSTALO (upisati)						EKSPLOATACIJA MINERALNIH SIROVINA			POSEBNA NAMJENA		
R. br.	MB	Naziv grada/općine (JLS)	UKUPNO GP GROBLJA	Postojeće	% izgrađenosti GP namjenjene grobljima	UKUPNO GP CENTRI ZA ODLAGANJE OTPADA	Postojeće	% izgrađenosti GP za centre odlagališta otpada	UKUPNO GP OSTALO	Postojeće	% izgrađenosti GP za ostale namjene	UKUPNO GP izvan naselja	UKUPNO izgrađeno GP izvan naselja	% izgrađenosti GP izvan naselja / površina JLS	UKUPNO ISTRAŽNI PROSTOR	Postojeća EP	% površine EP / površini JLS	Površina	Vojne zračne luke	% područja posebne namjene / površina JLS
			ha	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	%
1	BB	BJELOVARSKO BILOGORSKA	80,43	80,43	100,00	26,42	9,86	37,32	7,27	3,61	49,66	981,24	279,22	0,11	951,40	351,12	0,36	905,80		0,34
2	BP	BRODSKO POSAVSKA	187,61	173,88	92,68	39,90			629,05	382,80	60,85	3161,15	969,40	0,48	112,23	112,23	0,06	19,21		0,01
3	DN	DUBROVAČKO NERETVANSKA	46,41	30,48	65,68	19,20	19,20	100,00				2972,21	715,58	0,40	229,69	140,35	0,13	523,73		0,29
4	GZ	GRAD ZAGREB	190,38	168,30	88,40	107,40	107,40	100,00	21,93	4,30	19,61	2657,04	2537,97	3,96	65,90	65,90	0,10	376,09		0,59
5	IS	ISTARSKA	56,36	1,38	2,45	3,01			265,21			8961,94	2052,28	0,73	1183,02	26,86	0,42	133,37	14,94	0,05
6	KA	KARLOVAČKA	1458,42	299,93	20,57	54,84						5557,57	885,56	0,24	351,75	148,86	0,10	21391,12		5,90
7	KK	KOPRIVNIČKO KRIŽEVAČKA	63,94	61,40	96,04	56,06	14,48	25,83	1341,03	374,70	27,94	3345,09	1250,35	0,72	108,37	494,27	0,06			
8	KZ	KRAPINSKO ZAGORSKA	97,57	19,21	19,69	24,79						2815,63	274,69	0,22	333,08	130,97	0,27	225,86		0,18
9	LS	LIČKO SENJSKA	103,02	74,98	72,78	53,65	36,31	67,68	128,42	34,57	26,92	3068,60	411,14	0,08	344,86	241,77	0,06	3309,40	187,00	0,65
10	ME	MEDJIMURSKA	34,51	29,72	86,12	10,11	10,11	100,00				1050,41	348,85	0,48	174,75	153,23	0,24			
11	OB	OSJEČKO BARANJSKA	145,98	94,23	64,55	79,45			260,67	35,95	13,79	2486,52	433,71	0,10		12472,56		3481,60		0,84
12	PG	PRIMORSKO GORANSKA	157,71	115,47	73,22	7,05	6,30	89,36	3461,34	2819,38	81,45	12377,29	5296,45	1,48	129,61	74,03	0,04	231,81	29,79	0,07
13	PS	POŽEŠKO SLAVONSKA	97,35	37,98	39,01	23,80	8,70	36,55				1201,89	246,90	0,14	642,00	431,45	0,35	140,49		0,08
14	SD	SPLITSKO DALMATINSKA	76,97									5939,02	140,40	0,03	3401,71		0,75	667,68		0,15
15	SM	SISAČKO MOSLOVAČKA	147,47	130,03	88,17	238,46	206,21	86,48	6648,18	6648,18	100,00	9587,36	7927,03	1,77	2083,83	520,68	0,47	12,00		0,00
16	ŠK	ŠIBENSKO KNINSKA	61,72	18,14	29,39	25,00			3,15			2776,10	290,27	0,10	469,83	781,94	0,16	120,40		0,04
17	VP	VIROVITIČKO PODRAVSKA	76,74			44,80			433,53			2382,86	13,44	0,01	266,32	99,46	0,13	25,19		0,01
18	VS	VUKOVARSKO SRIJEMSKA	75,67	5,83	7,70				889,63	2,12	0,24	3224,04	99,33	0,04	154,73		0,06	70,08		0,03
19	VŽ	VARAŽDINSKA	29,38	1,57	5,34				3658,29			4888,37	18,50	0,01	592,13		0,47	135,39		0,11
20	ZD	ZADARSKA	186,36	93,50	50,17	44,35			753,35	236,57	31,40	9402,48	1357,18	0,37	1078,54	1060,07	0,30	2356,61	1645,41	1,10
21	ZG	ZAGREBAČKA	263,44	39,64	15,05				3098,57	41,55	1,34	11526,45	1549,59	0,51	10380,82	9,74	3,39	491,61		0,16
		RH UKUPNPO	3637,43	1476,10	40,58	858,29	418,57	48,77	21499,62	10583,73	49,23	100363,25	27097,84	0,48	23054,57	17315,49	0,41	34617,44	1877,14	0,65

Izvori podataka: važeći PPŽ i PPUO/G, svi Županijski zavodi za prostorno uređenje, listopad 2012.

NAPOMENA: Izgrađene površine procijenjene su GIS metodom

LISTOPAD 2012.

2.6. STRUKTURA IZDVOJENIH POVRŠINA ZA RAZVOJ IZVAN NASELJA - GRAĐEVINSKA PODRUČJA IZVAN NASELJA u ZOP-u

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
ŽUPANIJA			GRAĐEVINSKA PODRUČJA IZVAN NASELJA u ZOP-u																									EKSPLOATACIJA MINERALNIH SIROVINA u ZOP-u			POSEBNA NAMJENA u ZOP-u		
REPUBLIKA HRVATSKA			GOSPODARSKA NAMJENA									SPORT I REKREACIJA				GROBLJA			ODLAGALIŠTA OTPADA			OSTALO (upisati)											
			POSLOVNA			PROIZVODNA			UGOSTITELJSKO TURISTIČKA																								
R. br.	MB	Naziv grada/općine (JLS)	UKUPNO GP POSLOVNA NAMJENA	Izgrađeno	% izgrađenosti GP poslovne namjene	UKUPNO GP PROIZVODNA NAMJENA	Izgrađeno	% izgrađenosti GP proizvodne namjene	UKUPNO GP UGOST. TURISTIČKA NAMJENA	Izgrađeno	% izgrađenosti GP ugost. turist. namjene	UKUPNO GP SPORT I REKREACIJA	Postojeće	Golf igrališta - planirana	% izgrađenosti GP namjene za sport i rekreaciju	UKUPNO GP GROBLJA	Postojeće	% izgrađenosti GP namjenjene grobljima	UKUPNO GP CENTRI ZA ODLAGANJE OTPADA	Postojeće	% izgrađenosti GP za centre odlagališta otpada	UKUPNO GP OSTALO	Postojeće	% izgrađenosti GP za ostale namjene	UKUPNO GP izvan naselja	UKUPNO izgrađeno GP izvan naselja	% izgrađenosti GP izvan naselja / površina JLS	UKUPNO ISTRAŽNI PROSTOR	Postojeće EP	% površine EP / površini JLS	Površina	Vojne zračne luke	% područja posebne namjene / površina JLS
			ha	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	%	ha		%
1	BB	BJELOVARSKO BILOGORSKA																															
2	BP	BRODSKO POSAVSKA																															
3	DN	DUBROVAČKO NERETVANSKA	90,95	32,74	36,00	382,05	159,34	41,71	597,23	105,33	17,64	367,25	23,56	281,80	6,42	22,78	8,42	36,96	9,60	9,60	100,00				1469,86	338,99	0,19	69,53	63,27	0,04	491,62		0,26
4	GZ	GRAD ZAGREB																															
5	IS	ISTARSKA	38,12	11,69	30,67	84,57	49,27	58,26	2519,86	1306,23	51,84	982,68	28,94	318,99	2,95	5,48	0,49	8,94				11,92			3642,63	1396,62	0,50	83,96		0,03	115,04		0,04
6	KA	KARLOVAČKA																															
7	KK	KOPRIVNIČKO KRIŽEVAČKA																															
8	KZ	KRAPINSKO ZAGORSKA																															
9	LS	LIČKO SENJSKA	21,69	11,82	54,50	50,00	1,00	2,00	243,80	53,13	21,79	7,06	3,33		47,17	4,00	3,20	80,00	13,62	15,42	113,22	10,78	0,38	3,53	350,95	88,28	0,02	15,19	15,19	0,00			
10	ME	MEDJIMURSKA																															
11	OB	OSJEČKO BARANJSKA																															
12	PG	PRIMORSKO GORANSKA	255,50	363,23	46,45	1168,89	452,83	63,54	1306,30	743,99	49,47	4557,88	211,76	614,85	26,98	157,71	77,65	73,22	6,30	6,30	100,00	3461,34	445,38	81,45	3774,51	5296,45	0,55	129,61	25,84	0,04	58,80	29,79	0,02
13	PS	POŽEŠKO SLAVONSKA																															
14	SD	SPLITSKO DALMATINSKA	117,95			36,95			1126,22	59,10	5,25	98,83		5,10		9,47									1389,42	59,10	0,01	207,11		0,05	223,65		0,05
15	SM	SISAČKO MOSLOVAČKA																															
16	ŠK	ŠIBENSKO KNINSKA	23,68			146,01	138,20	94,65	664,64	291,21	43,81	205,23		260,00		10,75									1050,31	429,41	0,14				68,92		0,02
17	VP	VIROVITIČKO PODRAVSKA																															
18	VS	VUKOVARSKO SRIJEMSKA																															
19	VŽ	VARAŽDINSKA																															
20	ZD	ZADARSKA	85,76	36,07	42,06	223,00	57,40	25,74	1864,26	280,92	15,07	1042,66	13,48	367,68	1,29	11,85	10,71	90,38				30,28	13,64	45,05	3257,81	412,22	0,11	63,39	63,39	0,02	249,59	23,42	0,07
21	ZG	ZAGREBAČKA																															
		RH UKUPNPO	633,65	455,55	71,89	2091,47	858,04	41,03	8322,31	2839,91	34,12	7261,59	281,07	1848,42	3,87	222,04	100,47	45,25	29,52	31,32	106,10	3514,32	459,40	13,07	14935,49	8021,07	0,14	568,79	167,69	0,01	1207,62	53,21	0,02

Izvori podataka: važeći PPŽ i PPUO/G, svi Županijski zavodi za prostorno uređenje, listopad 2012.

NAPOMENA: Izgrađene površine procijenjene su GIS metodom

LISTOPAD 2012.

STRUKTURA POLJOPRIVREDNIH, ŠUMSKIH, VODNIH POVRŠINA, i.t.d. / PODACI ZA EVIDENCIJU MGIPU

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
ŽUPANIJA REPUBLIKA HRVATSKA			POLJOPRIVREDNO TLO					ŠUME						PODRUČJA ZA SANACIJU (napuštena odlagališta otpada i ekspl. polja)	udio područja za sanaciju / površina JLS	VODNE POVRŠINE		PODRUČJA UZGAJALIŠTA	udio područja uzgajališta / površina JLS
R. br.	MB	Naziv grada/općine (JLS)	Osobito vrijedno tlo P1	Vrijedno obradivo tlo P2	Ostala obradiva tla P3	UKUPNO	udio polj. tla / površina JLS	Gospodarske šume Š1	Zaštitne šume Š2	Šume s posebnom namjenom Š3	Ostala polj. tla, šume, šum. Zemljišta PŠ	UKUPNO	udio šuma / površina JLS			akumulacije, jezera, vodotoci	udio vodnih površina / površina JLS		
			ha	ha	ha	ha	%	ha	ha	ha	ha	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1	BB	BJELOVARSKO BILOGORSKA		19.876,27	110.711,20	130.587,47	49,46	95.184,71	430,74	549,10	45.063,86	141.228,41	53,49			10542,90	3,99		
2	BP	BRODSKO POSAVSKA	26.283,83	21.362,81	37.303,00	84.949,64	41,91	55.584,01	2.594,38	1.817,17	27.073,64	87.069,20	42,95	21,85	0,01	7237,26	3,57	2088,63	1,03
3	DN	DUBROVAČKO NERETVANSKA	591,11	19.098,20	1.611,48	21.300,79	11,97	64.919,18		7.881,86	76.482,71	149.283,75	83,91	68,10	0,04	732,39	0,41	9878,41	9296,12
4	GZ	GRAD ZAGREB	6.208,00	5.957,00	3.511,00	15.676,00	24,44	9.790,00	38,00	5.628,00		15.456,00	24,10			597,30	0,93	0,03	0,00
5	IS	ISTARSKA	11.654,04	50.527,69	15.111,42	77.293,15	27,48	109.529,39	17.837,29	27.074,90	39.807,49	194.249,07	69,05	414,53	0,15	773,29	0,27	493,98	0,18
6	KA	KARLOVAČKA	12.387,13	16.074,65	70.102,73	98.564,51	27,17	127.928,65	11.338,37	11.474,32	33.107,61	183.848,94	50,68			4197,15	1,16	370,19	0,10
7	KK	KOPRIVNIČKO KRIŽEVAČKA	32.714,24	25.053,37	13.983,27	71.750,88	41,08	48.789,13	154,57	2.736,22	13.792,07	65.471,99	37,48	2,75	0,00	3344,46	1,91		
8	KZ	KRAPINSKO ZAGORSKA	1.448,09	3.133,66	32.700,14	37.281,89	30,25	37.660,51	2.930,41	555,03	18.542,05	59.688,00	48,44			1897,24	1,54		
9	LS	LIČKO SENJSKA	203,00	18.231,34	31.884,99	50.319,33	9,40	138.849,10	19.533,74	29.362,73	75.132,26	262.877,83	49,11	36,35	0,01	1460,00	0,27	45,02	0,01
10	ME	MEDJIMURSKA	11.250,80	19.731,66	6.884,10	37.866,56	51,93	7.030,77	4.199,56	1.722,64	9.340,90	22.293,87	30,57			3143,82	4,31		
11	OB	OSJEČKO BARANJSKA	29.399,38	122.763,79	84.445,36	236.608,53	56,97	85.310,29	1.315,90	4.482,80	24.267,33	115.376,32	27,78	1,60	0,00	18674,59	4,50		
12	PG	PRIMORSKO GORANSKA	398,62	7.848,89	15.709,32	23.956,83	6,68	167.250,40	20.769,47	41.434,98	87.401,13	316.855,98	88,33	32,32	0,01	7907,12	2,20	125,46	0,03
13	PS	POŽEŠKO SLAVONSKA	19.938,13	32.761,47	23.538,09	76.237,69	42,00	81.546,10	1.885,99	1.219,49	5.045,07	89.696,65	49,41			1429,35	0,79	1172,83	0,65
14	SD	SPLITSKO DALMATINSKA	3.691,83	3.988,43	9.327,83	17.008,09	3,75	6.531,76	16.630,73	201,16	22.361,12	45.724,77	10,07			1173,95	0,26		
15	SM	SISAČKO MOSLOVAČKA	34.143,47	65.320,16	64.547,52	164.011,15	36,71	139.213,85	11.923,87	8.371,35	76.999,90	236.508,97	52,94	58,34	0,01	7748,54	1,73	677,00	0,15
16	ŠK	ŠIBENSKO KNINSKA	8.886,61	11.271,62	22.638,57	42.796,80	14,32		49.195,17	4.634,13	77.947,14	131.776,44	44,08	87,70	0,03	3233,75	1,08	151,38	0,05
17	VP	VIROVITIČKO PODRAVSKA	4.258,04	86.545,01	25.894,97	116.698,02	57,71	56.872,62	361,34	8.861,77	149,67	66.245,40	32,76	79,51	0,04	4369,14	2,16	6,91	0,00
18	VS	VUKOVARSKO SRIJEMSKA	51.725,77	42.226,86	38.492,89	132.445,52	54,09	60.401,29	5.213,59	862,26	18.147,45	84.624,59	34,56	269,25	0,11	3517,21	1,44	16,66	0,01
19	VŽ	VARAŽDINSKA	1.245,96	12.616,45	21.077,00	34.939,41	27,73	31.588,29	2.478,42	6.101,22	24.739,35	64.907,28	51,52	15,30	0,01	2806,90	2,23	156,55	0,12
20	ZD	ZADARSKA	73.949,33			73.949,33	20,28	68.878,98			47.412,47	116.291,45	31,89			377,48	0,10		
21	ZG	ZAGREBAČKA	21.032,14	17.718,43	69.539,27	108.289,84	35,38	97.433,19	1.037,38	5.004,01	23.999,44	127.474,02	41,65	110,01	0,04	7837,51	2,56		
		RH UKUPNPO	351.409,52	602.107,75	699.014,16	1.652.531,43	29,21	1.490.292,22	169.868,92	169.975,14	746.812,66	2.576.948,93	45,54	1197,61	0,02	93001,36	1,64	15183,05	0,27

Izvori podataka: važeći PPŽ i PPUO/G, svi Županijski zavodi za prostorno uređenje, listopad 2012.

NAPOMENA: Izgrađene površine procijenjene su GIS metodom

2.3. STRUKTURA POVRŠINA POSTOJEĆIH NASELJA I POVRŠINA ZA RAZVOJ NASELJA - INFRASTRUKTURNA NAMJENA

1	2	3	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
ŽUPANIJA			INFRASTRUKTURA											
REPUBLIKA HRVATSKA			PROMET											
			ZRAČNE LUKE				CESTOVNI PROMET						ŽELJEZNIČKE PRUGE (sve)	Gustoća željezničkih pruga (km/1000km²)
R. br.	MB	Naziv grada/općine (JLS)	Međunarodne zračne luke		Ostale (zračna pristaništa i letjelišta)		Auto ceste	Brze ceste	Državne ceste	Županijske ceste	Lokalne ceste	Cestovna gustoća (km/1000km²)		
			broj	ha	broj	ha	km	km	km	km	km		km	
1	BB	BJELOVARSKO BILOGORSKA			10	94,60	43,30	61,17	307,02	574,83	593,80	598,46	72,47	27,45
2	BP	BRODSKO POSAVSKA			16	25,46	124,89	111,93	153,85	561,50	295,10	615,32	148,96	73,49
3	DN	DUBROVAČKO NERETVANSKA	1	179,50	3	260,00				86,06	9,50	97,52	387,31	66,52
4	GZ	GRAD ZAGREB			1	97,69	48,06		34,77		0,80	130,40	83,22	129,76
5	IS	ISTARSKA	1	236,00	2	34,98	123,88		330,95	680,94	717,50	658,83	144,14	51,24
6	KA	KARLOVAČKA			2	8,00	79,60	3,00	353,30	502,50	715,46	455,91	150,38	41,45
7	KK	KOPRIVNIČKO KRIŽEVAČKA							236,91	433,40	560,20	704,44	116,23	66,54
8	KZ	KRAPINSKO ZAGORSKA			1	20,20	38,40		232,90	434,70	232,80	761,81	103,17	83,72
9	LS	LIČKO SENJSKA			2	86,22	56,91	6,00	347,38	340,55	484,07	230,68	52,02	9,72
10	ME	MEDJIMURSKA			1	78,00	21,59		91,86	259,49	238,33	838,22	66,45	91,12
11	OB	OSJEČKO BARANJSKA	1	94,34	10	47,96	39,30		400,85	882,08	596,57	462,02	214,61	51,68
12	PG	PRIMORSKO GORANSKA					147,08	16,60	675,09	788,78	894,61	703,09	247,97	69,12
13	PS	POŽEŠKO SLAVONSKA			2	8,30			246,69	233,57	302,46	431,20	62,12	34,22
14	SD	SPLITSKO DALMATINSKA	1	141,50	10		121,11	11,67	704,53	812,52	913,23	564,52	58,52	12,89
15	SM	SISAČKO MOSLOVAČKA			3		62,94		375,62	709,07	648,99	402,13	250,43	56,05
16	ŠK	ŠIBENSKO KNINSKA			1	205,57	41,90		315,24	425,59		261,83	156,37	52,31
17	VP	VIROVITIČKO PODRAVSKA							160,60	320,90	353,58	412,99		
18	VS	VUKOVARSKO SRIJEMSKA			12	77,42			306,95	435,02	292,61	422,54	182,09	74,37
19	VŽ	VARAŽDINSKA			1	65,29	53,96	83,90	207,85	473,35	479,13	1030,41	91,23	72,41
20	ZD	ZADARSKA	1	37,50			81,42	37,95	454,21	617,81	684,69	514,48	118,60	32,52
21	ZG	ZAGREBAČKA	1	659,06	12	101,62	152,22	40,72	350,54	850,47	722,69	691,63	194,42	63,53
		RH UKUPNPO	6	1347,90	89	1211,31	1236,56	372,94	6287,10	10423,13	9736,11	495,86	2900,72	51,27

1	2	3	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
ŽUPANIJA			INFRASTRUKTURA												
REPUBLIKA HRVATSKA			ELEKTRONIČKE KOMUNIKACIJE		ENERGETSKI KORIDORI				PODRUČJA ZA OIE						
									VJETRO-ELEKTRANE		FOTONAPONSKE ELEKTRANE		OSTALE (biomasa itd)		SVEUKUPNO OIE
R. br.	MB	Naziv grada/općine (JLS)	Zatečene lokacije u prostoru	Planirane el.kom. zone	Naftovodi	Plinovodi	Produktovodi i kondenzatovodi	Dalekovodi	Postojeće	Planirane	Postojeće	Planirane	Postojeće	Planirane	
			broj	broj	km	km	km	km	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha
1	BB	BJELOVARSKO BILOGORSKA	28	40	163,27	1479,22	96,53	1608,28							
2	BP	BRODSKO POSAVSKA	3	55	122,70	108,17	110,04	365,99							
3	DN	DUBROVAČKO NERETVANSKA	314	30	364,01	6,15	22,82	12,83	52,00	84,00		153,94			11,30
4	GZ	GRAD ZAGREB	96	107		2904,00	13,98	40,60							
5	IS	ISTARSKA	95	130		296,27		698,02		3817,45		47,65		5,20	3870,30
6	KA	KARLOVAČKA			48,90	56,10									
7	KK	KOPRIVNIČKO KRIŽEVAČKA	34	114	73,72	326,04	125,35	285,48							
8	KZ	KRAPINSKO ZAGORSKA	20	77		1061,73		1124,46							
9	LS	LIČKO SENJSKA	27	13		27,75		2383,60	780,00	18314,66		891,21		305,00	20290,87
10	ME	MEDJIMURSKA	21	33	40,38	55,04	58,17	196,13				10,00			10,00
11	OB	OSJEČKO BARANJSKA	69	95				1049,27							
12	PG	PRIMORSKO GORANSKA			83,50	227,28	2,48	812,87							
13	PS	POŽEŠKO SLAVONSKA	33	36		170,96	13,00	229,70				7,20			7,20
14	SD	SPLITSKO DALMATINSKA						1095,21	630,74	21925,88		195,71			22752,33
15	SM	SISAČKO MOSLOVAČKA	53	129	308,00	387,30		791,90						2,10	2,10
16	ŠK	ŠIBENSKO KNINSKA	81	67		91,80		173,78	812,81	6795,87		591,80			8200,48
17	VP	VIROVITIČKO PODRAVSKA	81	40	1,96	183,96		289,03							
18	VS	VUKOVARSKO SRIJEMSKA	48	20	94,92	381,83		481,35							
19	VŽ	VARAŽDINSKA	30	77		97,47		155,18						10,41	10,41
20	ZD	ZADARSKA	82			119,85		575,07	6356,13	11382,09		145,75			17883,97
21	ZG	ZAGREBAČKA	80	182	23,32	295,80	44,53	922,62							
		RH UKUPNPO	1195	1245	1324,68	8276,71	486,90	13291,37	8631,68	62319,95		2043,26		322,71	73038,96

Izvori podataka: važeći PPŽ i PPUO/G, svi Županijski zavodi za prostorno uređenje, listopad 2012.

NAPOMENA: Izgrađene površine procijenjene su GIS metodom

3.7. TURIZAM, SPORT I REKREACIJA - STRUKTURA SMJEŠTAJNIH KAPACITETA

LISTOPAD 2012.

5.1. ZAŠTIĆENO OBALNO PODRUČJE MORA - ZAŠTITA OBALNOG PODRUČJA MORA

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
ŽUPANIJA REPUBLIKA HRVATSKA			LUKE POSEBNE NAMJENE								LUKE OTVORENE ZA JAVNI PROMET			LUKE SVEUKUPNO			RIJEČNE LUKE	
			LUKE NAUTIČKOG TURIZMA					OSTALE (ribarske, industrijske, športske, brodogradilišne)										
				Broj vezova		Površina			POVRŠINA			POVRŠINA			POVRŠINA			
R. br.	MB	Naziv grada/općine (JLS)	Broj	Na kopnu	Na moru	Kopneni dio luke	Akvatorij luke	Broj	Kopneni dio luke	Akvatorij luke	Broj	Kopneni dio luke	Akvatorij luke	Broj	Kopneni dio luke	Akvatorij luke	Broj	Površina (kopneni dio)
			Br	Br	Br	ha	ha	Br	ha	ha	Br	ha	ha	Br	ha	ha	broj	ha
1	BB	BJELOVARSKO BILOGORSKA																
2	BP	BRODSKO POSAVSKA															3	99,58
3	DN	DUBROVAČKO NERETVANSKA	37	400	6430	38,90	102,86	13	1,89	19,63	88	257,31	2.659,30	138	298,10	2.781,79	3	0,37
4	GZ	GRAD ZAGREB																
5	IS	ISTARSKA	40	1930	5780	112,07	134,00	43	68,47	87,00	36	75,95	187,41	119	256,49	408,41		
6	KA	KARLOVAČKA																
7	KK	KOPRIVNIČKO KRIŽEVAČKA																
8	KZ	KRAPINSKO ZAGORSKA																
9	LS	LIČKO SENJSKA	7	400	950	6,85	22,40	14	2,50	5,00	19	1,20	2,00	40	10,55	29,40		
10	ME	MEDJIMURSKA																
11	OB	OSJEČKO BARANJSKA															6	23,20
12	PG	PRIMORSKO GORANSKA	19	7	880	32,58	131,56	33	31,67	118,14	118	122,53	629,94	170	186,78	879,64		
13	PS	POŽEŠKO SLAVONSKA																
14	SD	SPLITSKO DALMATINSKA	39		6769	12,46	70,71	83	4,26	47,18	57	7,10	99,61	179	23,82	217,50		
15	SM	SISAČKO MOSLOVAČKA															2	
16	ŠK	ŠIBENSKO KNINSKA	21	885	4329	30,56	112,40	56	62,70	128,80	31	22,01	56,40	108	115,27	297,60		
17	VP	VIROVITIČKO PODRAVSKA																
18	VS	VUKOVARSKO SRIJEMSKA															4	3.825,00
19	VŽ	VARAŽDINSKA																
20	ZD	ZADARSKA	42	885	4203			34			76			152			1	
21	ZG	ZAGREBAČKA															1	46,76
		RH UKUPNPO	205	4507	29341	233,42	573,93	276	171,49	405,75	425	485,10	3.634,66	906	891,01	4614,34	20	3994,91

Izvori podataka: važeći PPŽ i PPUO/G, svi Županijski zavodi za prostorno uređenje, listopad 2012.

NAPOMENA: Izgrađene površine procijenjene su GIS metodom

II.2.4. RURALNI RAZVOJ

Uvod

Za razliku od urbanog prostora ili prostora velike gustoće naseljenosti, ovo su razmjerno rijetko naseljena područja. Zbog socijalno-gospodarske promjene struktura i napredujuće suburbanizacije postalo je teško razgraničiti ovu prostornu kategoriju, jer se urbane i ruralne strukture naselja miješaju, a izračuni i klasifikacije se razlikuju po metodologijama primjene. Prostorno strukturne promjene tijekom prošlih desetljeća nisu dovele samo do nestajanja jasne suprotnosti između grada i sela, već također i do višestruke diferencijacije samog ruralnog prostora. Različitim prostorima ruralnih obilježja zajednička je samo još manja gustoća naseljenosti u odnosu na prostore velike gustoće naseljenosti i njihove okolne prostore.

Ruralna područja

Program prostornog uređenja RH ("Narodne novine", broj 50/99) dijeli teritorij u tri kategorije: urbane sredine (12% naseljenog državnog teritorija i 63% svih stanovnika), tranzicijska mješovita područja, (27% naseljenog državnog teritorija i 16% svih stanovnika) i ruralna područja (61% naseljenog državnog teritorija i 21% svih stanovnika). Međutim, ruralna područja u Hrvatskoj su strukturno i funkcionalno raznolika. Izračuni i klasifikacije se razlikuju po metodologijama primjene, a za prostorno plansku paradigmu potrebna je specifičnija i detaljnija utemeljenost obrade i klasifikacije podataka na temelju ključnih indikatora.

U tom smislu značajno je istaći novi znanstveno utemeljeni pristup dr.sc. Aleksandra Lukića, koji u svom radu "'Mozaik izvan grada-tipologija ruralnih i urbaniziranih naselja Hrvatske" (2012.), analizira problematiku svih naselja u RH, polazeći od teze da su ruralni i urbani prostori neraskidivo vezani. Prema dva kriterija - gustoći naseljenosti i veličini glavnog središnjeg naselja, autor izdvaja na prostoru RH *urbana područja* (gustoća naseljenosti iznad prosjeka RH-78 st./km2 i veličina glavnog središnjeg naselja iznad 5000 stanovnika) i *ruralna područja* (sva ostala područja), odnosno:

- *izrazito urbana područja* (više od 70% stanovništva živi u urbanoj jedinici regionalne samouprave)
- *pretežito urbana područja* (50-70% stanovništva živi u urbanim jedinicama lokalne samouprave)
- *pretežito ruralna područja* (50-70% stanovništva živi u ruralnim jedinicama lokalne samouprave)
- *izrazito ruralna područja* (više od 70% stanovništva živi u ruralnim jedinicama lokalne samouprave)

Prijedlog tipizacije naselja u RH, iznesen u knjizi, prema podacima DZS (2001.), je slijedeći:

A – Dinamičana, strukturalno jača naselja (688 naselja, 747.054 stanovnika)
B – Dostupnija, o cirkulaciji ovisna naselja (638 naselja, 200.609 stanovnika)
C - Tržišno orijentirana poljoprivredna naselja (1.710 naselja, 522.234 stanovnika)
D – Ekonomski diverzificirana, pretežno turistička naselja (913 naselja, 267.833 stanovnika)
E - Naselja poljoprivredne ekstenzifikacije i slabe demografske dinamike (1380 naselja, 239.985 stanovnika)
F - Naselja ruralne periferije (991 naselja, 58.317 stanovnika)
G – Ostala izvangradska naselja (195 naselja, 7.682 stanovnika)

Očekuje se da će daljnje sustavno praćenje i istraživanje urbano-ruralnih procesa utjecati na formiranje prostornih standarda i odgovarajućih pokazatelja usporedivih s istim pokazateljima drugih zemalja, obzirom na postojeću kritiku OECD pristupa na kojoj se temelji Strategija ruralnog razvoja Hrvatske 2008.-2013. Ona koristi OECD definiciju za razlikovanje ruralnih od urbanih područja na temelju gustoće naseljenosti, a kritika OECD pristupu temelji se upravo na činjenici da je prosječna gustoća naseljenosti u Hrvatskoj za trećinu manja od EU.

Ruralna i urbana područja, stanovništvo i naselja prema OECD kriteriju

Klasifikacija	OECD kriterij					
	km^2	%	Broj naselja	%	Broj stanovnika	%
Ruralna područja*	51.872	91,6	6.001	88,7	2.110.988	47,6
Urbana područja	4.731	8,4	763	11,3	2.326.472	52,4
Ukupno	56.603	100	6.751	100	4.437.460	100

*Izvor: DZS, 2001. *Uključuju pretežito ruralna i značajno ruralna područja*

Primjenjujući kriterij OECD-a, koji definira ruralna područja kao područja koja imaju gustoću naseljenosti manju od 150 stanovnika po km², oko 48% ukupnog stanovništva Hrvatske živi u ruralnim područjima, a ruralno područje čini oko 92% ukupne površine Hrvatske.

U kontekstu strateškog promišljanja razvoja treba reći na koji način EU promatra ruralno područje. S ruralnim područjima koja od 2007. godine obuhvaćaju više od 90% ukupnog teritorija EU, 27 zemalja članica i 56% stanovnika, jačanje politike ruralnog razvoja dobiva na važnosti i uvršteno je među razvojne prioritete Europske unije.

U pedesetak godina provedbe Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP), razvoj ruralnih prostora tradicionalno se oslanjao na poljoprivrednu proizvodnju kao glavnog nositelja gospodarskog razvoja. Nakon suštinskih promjena provedenih 2003. i 2004. godine, ZPP se od politike podupiranja poljoprivredne proizvodnje preusmjerava prema povećanju kvalitete proizvoda, izazovima tržišta, korištenju novih razvojnih mogućnosti i očuvanju okoliša. Taj zaokret slijede i bitne promjene politike ruralnog razvoja koja se, u razdoblju 2007. – 2013. godine, usmjerava na tri glavna cilja:

- povećanje konkurentnosti poljoprivrede i šumarstva;
- poboljšanje stanja okoliša i krajolika;
- poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima i podupiranje diversifikacije ruralnog gospodarstva.

Države članice i regije, dužne su osiguravati uravnoteženu provedbu politike ruralnog razvoja primjerenom raspodjelom sredstava između triju navedenih tematskih područja. Dodatno se osiguravaju i sredstva za provedbu inicijative LEADER, europskog modela ruralnog razvoja koji se temelji se na pristupu odozdo prema gore (bottom up), uvažavanju lokalnih osobitosti i uspostavi lokalnih razvojnih partnerstva. Pristup sredstvima za razvoj ruralnih područja osiguran je putem programa IPARD koji je namijenjen upravo jačanju poljoprivrede i ruralnom razvoju, kao i putem dodatnih poticajnih mjera za razvoj ruralnih područja putem sufinanciranja razvojnih projekata poduzetničkog i javnog sektora, posebno onih koju su usmjereni na diverzifikaciju djelatnosti, podizanje konkurentnosti i zadovoljavanje standarda EU.

Analiza stanja

Usmjerena revitalizacija ruralnih područja bila je jedna od važnijih planskih preporuka Strategije i Programa prostornog uređenja RH. Međutim, bez detaljne razrade smjernica kroz planove nižih razina (PPUO/G, UPU, DPU) došlo je do depopulacije ruralnih područja koja su ostala izvan suvremenih razvojnih tokova, sa nedostatnom i zastarjelom infrastrukturom. Ruralni prostor danas uglavnom obilježava:

- zapuštenost ruralnih prostora i značajno preseljavanje stanovništva tih područja u gradove,
- značajna ugroženost kulturnog krajolika zbog utjecaja područja većih naselja i proširene gradnje izvan građevinskih područja,
- strukturna i tehnološka degradacija poljoprivrede kao posljedica usitnjenosti i brojnih malih i pretežno ostarjelih poljoprivrednih gospodarstava (problem zemljišne politike),
- smanjivanje poljoprivrednog zemljišta zbog urbanizacijskih procesa i napuštanja poljoprivredne djelatnosti te strukturnih promjena u poljoprivredi.

Manja naselja – sela još uvijek se nalaze u procesu urbane tranzicije, koji obilježava ubrzan razvitak gradskih žarišta s doseljavanjem seoskog stanovništva. Može se očekivati je da će se ovaj proces i dalje nastaviti pa se ovu veliku skupinu naselja mora dugoročno ciljano i usmjeravano revitalizirati, pri čemu je moguće razlikovati više tipova prioritetne revitalizacije s obzirom na čimbenike koji u njoj sudjeluju. To su revitalizacija važnijih naselja i sela za koje postoji nedvosmisleni javni interes zbog njihove uloge u prostornoj organizaciji, zatim revitalizacija sela gdje je javni interes ograničen samo na potporu u izgradnji minimalne tehničke infrastrukture, te revitalizacija gdje nije moguće identificirati javni interes i koja ovisi isključivo o autonomnoj motivaciji i vrijednostima lokalnih i privatnih sudionika. Isto tako dio malih seoskih naselja koja će u budućnosti ostati bez stalnog stanovništva, može se koristiti u funkciji sekundarnog stanovanja te seoskog turizma i rekreacije.

Planovima uređenja prostora utvrđuje se namjena kao i uvjeti uređenja i korištenja prostora, ovisno o prostornim i razvojnim značajkama područja. Određivanje namjene korištenja tla u poljoprivredne svrhe mora uzeti u obzir aspekte zaštite okoliša, demografsku i gospodarsku problematiku te donijeti propise i poticajne mjere kako bi se unaprijedilo održivo korištenje i upravljanje tlom.

ZAKLJUČNO

Revitalizacija ruralnih područja temelji se prioritetno na zaustavljanju procesa napuštanja sela. Sustavnim mjerama treba usporiti emigracije i stvarati pravno-gospodarski povoljne uvjete rada, a osobito poticati opstanak i razvoj početno malim, ali sigurnim ulaganjima u životni standard sela, uključujući kulturne i rekreacijske potrebe stanovništva. Isto tako treba promicati temeljne vrijednosti ruralnog nasljeđa, duhovnih i materijalnih dobara i tradicije te razvijati veze grada i sela. Ruralno stanovništvo mora imati uvjete za izgradnju kvalitetnih stambenih objekata ali uz dužnu pozornost prema tradicijskom graditeljstvu koja se odražava u poštovanju mjerila, oblika, strukturnih značajki i graditeljskih materijala. U cjelokupnom ruralnom prostoru treba osigurati suvremen infrastrukturni standard, odnosno iskoristiti utjecaj suvremene informatičke tehnologije koja će neutralizirati mnoge prednosti grada pred selom. Naglasak mora biti usmjeren prema podizanju vrijednosti lokalnih primarnih proizvoda, korištenju tradicijskih vještina, lokalnoj kontroli samostalnog i dioničkog poduzetništva.

Razvoj ruralnih područja jedan je i od ključnih razvojnih prioriteta kako Republike Hrvatske tako i Europske unije. Najveći razvojni fondovi usmjereni su upravo na revitalizaciju i razvoj diversifikacija/specijaliziranih djelatnosti u ruralnim područjima koje, manjim ulaganjima, omogućuju povećanje kvalitete života, zaustavljanje iseljavanja stanovništva i stvaranje novih radnih mjesta te poticanje razvoja agroturizma, ruralnog turizma i tradicijskih obrta u ruralnim područjima.

II.2.5. DRUŠTVENA SUPRASTRUKTURA

Strategija razvitka društvenih djelatnosti – javne službe (uprava, pravosuđe, prosvjeta, visoko školstvo i znanost, kultura, zdravstvo,socijalna skrb i šport), te udruge građana, političkih stranaka, vjerskih zajednica i drugih organizacija u svezi s njihovim glavnim obilježjima i svojstvima, rezultat su prirodnih, gospodarskih, društvenih i kulturnih polazišta i njihovih strateških ciljeva u prostoru. Razvitak javnih službi, tj. njihova struktura, razmještaj i dimenzioniranje, moraju slijediti razvoj i razmještaj njihovih korisnika, i ujedno podizati i poboljšati standard i kvalitetu života stanovništva.

U Republici Hrvatskoj brojne javne službe određuju zakonske i druge prosječne norme, kriterije i standarde o društvenoj i gospodarskoj prihvatljivosti razvijanja širine i razine njihovih mreža u određenim skupovima središnjih naselja. U područjima gospodarske nerazvijenosti, demografske ugroženosti ili prostorne izoliranosti potrebno je te uprosječene norme prilagođavati stvarnim životnim uvjetima s ciljem ostvarivanja optimalnog razvoja i strateških interesa države.

Mreža i sadržaji društvenih djelatnosti razmatrani su analizom važećeg zakonodavstva, prostorno planske dokumentacije (PPŽ), prostornih standarda, procjena, planova i odluka resornih ministarstava te pitanja važnih za dimenzioniranje pojedinih segmenata mreža. Analiza stanja je dana za glavne skupine pojedinih djelatnosti, iako se unutar tih skupina razlikuju brojne podskupine i još brojnije institucije raznih razina, nadležnosti i uslužnosti te njihov utjecaj u prostoru.

Ustanove javnih službi

Mreža javnih službi osigurava u skladu s propisima za sadržaje državne uprave, područne (regionalne) i lokalne samouprave, te ostale upravne službe i institucije, prostorne uvjete rada i razvoja. Na isti način obuhvaćene su i potrebe za pravosudne funkcije (sudovi, odvjetništvo, pravobraniteljstvo, javno bilježničke službe i dr.).

Mreža pravosudnih tijela po županijama i Grada Zagreba

ŽUPANIJE	Županijski sud	Županijsko državno odvjetništvo	Trgovački sud	Općinski sud	Općinsko državno odvjetništvo	Prekršajni sud	Upravni sud	Zemljišno knjižni odjel
	Ž U	Ž D O	T S	O S	O D O	P S	U S	Z K O
Zagrebačka	1	1	-	9	5	8	-	-
Krapinsko-zagorska	1	-	-	3	1	6	-	3
Sisačko-moslavačka	1	1	1	5	2	6	-	3
Karlovačka	1	1	1	2	1	4	-	3
Varaždinska	1	1	1	2	1	4	-	2
Koprivničko-križevačka	1	-	-	3	1	2	-	-
Bjelovarsko-bilogorska	1	1	1	5	2	5	-	-
Primorsko-goranska	1	1	1	8	2	8	1	3
Ličko-senjska	1	-	-	1	1	4	-	3
Virovitičko-podravska	1	-	-	4	1	4	-	-
Požeško-slavonska	1	-	-	2	1	2	-	-
Brodsko-posavska	1	1	1	2	2	2	-	-
Zadarska	1	1	1	5	2	3	-	1
Osječko-baranjska	1	1	1	6	3	6	1	-
Šibensko-kninska	1	1	1	3	2	2	-	1
Vukovarsko-srijemska	1	1	-	3	3	3	-	1
Splitsko-dalmatinska	1	1	1	10	3	12	1	1
Istarska	1	1	1	6	2	7	-	1
Dubrovačko-neretvanska	1	1	1	4	2	6	-	-
Međimurska	1	-	-	2	1	1	-	-
Grad Zagreb[1]	1	1	1	1	1	1	1	-
RH HRVATSKA	21	15	13	86	39	96	4	22

[1] Grad Zagreb još ima VSRH, VUS, VPS, VTS, DORH, USKOK, ORS i OKS

Izvor : Ministarstvo pravosuđa RH, 2012.

Ustanove prosvjetnih djelatnosti

Mreža objekata prosvjetne djelatnosti obuhvaća objekte osnovnog i srednjoškolskog i obrazovanja, te smještaja učenika u domovima, a prostor se osigurava u PPG/O i GUP i UPU.

Dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaraju programe predškolskog odgoja i osnovne škole

Programe predškolskog odgoja i obrazovanja te skrbi djece predškolske dobi, obavljaju se u dječjim vrtićima i drugim pravnim osobama. Početkom pedagoške godine 2010./2011. u Hrvatskoj je ukupno bilo ***1.495 vrtića*** s ukupno ***125.166 djece***, kao slijedi:

- *državnih* je bilo 1.165 ili 77,9% u kojima je bilo 107.311 djece ili 85,7%
- *privatnih* je bilo 276 ili 18,5% s ukupno 14.603 ili 11,7% djece i
- *vrtića vjerskih zajednica* 54 ili 3.6% s ukupno 3.252 ili 2,6% djece

Mreže ustanova sa predškolskim odgojem i obrazovanje djece nalaze se u svim županijama na području Hrvatske,u njihovim općinama , gradovima i naseljima (većina u središtima općina i gradova), a razlike su vidljive po njihovim vrstama (u 5 županija - Sisačko-moslavačkoj, Karlovačkoj, Bjelovarsko-bilogorskoj, Ličko-senjskoj, Virovitičko-podravskoj i Ličko-senjskoj županiji postoje samo državni vrtići, a nema dječjih vrtića vjerskih zajednica).

Osnovne škole

Sukladno Odluci o donošenju mreže osnovnih i srednjih škola, učeničkih domova i programa obrazovanja („Narodne Novine“, broj 70/11), mreža osnovnih škola ustrojava se na način da zadovoljava iskazane potrebe utvrđene ustavnim praćenjem i predviđanjem demografskih, gospodarskih i urbanističkih kretanja na području županije, da udovoljava zahtjevima dostupnosti i racionalnog ustrojstva upisanih područja te ispunjava uvjete i mjerila propisana Državnim pedagoškim standardom osnovnog-školskog sustava odgoja i obrazovanja.

Na početku školske godine 2010./2011. obavezno osnovno školovanje provodi se u ***2070 redovitih osnovnih škola*** (850 samostalnih i matičnih i 1220 područnih škola) u kojima je bilo ***349.423 učenika***. Po vrsti škola, najviše je bilo :
- *državnih* njih 2.059 ili 99,5% s ukupno 348.598 ili 99,8% učenika
- *privatnih* je bilo 9 ili 0,3% s ukupno 619 ili 0,2% učenika
- *2 ili 0,1% škola vjerskih zajednica* s 206 ili 0,06% učenika

Osim redovitih osnovnih škola, potrebno je spomenuti i *osnovno obrazovanje djece i mladeži s teškoćama u razvoju* kojih ima 60, te *osnovne umjetničke škole* (glazbene i baletne), gdje učenici pohađaju te škole usporedo s osnovnom školom i ima ih 88 (84 glazbene škole od kojih je 5 privatnih i u kojima je bilo 14.240 učenika i 4 baletne škole u kojima je bilo 451 polaznika i koje su sve državne). Iz analize rasprostranjenosti mreže osnovnih škola, vidi se da na prostoru Hrvatske sve županije imaju osnovnoškolske objekte, koji su raspoređeni po općinama i gradovima, odnosno naseljima, a sukladni su rezultatima praćenja demografskih, gospodarskih i urbanističkih kretanja, kao i ostalih elemenata koji su prezentirani navedenim Zakonom.

Osnovne škole za djecu i mladež s teškoćama u razvoju također se nalaze u svakoj županiji, većina ih je u gradovima – gradskim središtima, dok samo jedna županija ima takvu školu u općini (Krapinsko-zagorska županija). S obzirom na brojnost takve populacije, najviše takvih škola ima Grad Zagreb.

Srednje škole

Početkom školske godine 2010./2011. u Hrvatskoj je bilo ***431 srednjih škola***, odnosno 711 školskih jedinica različitih vrsta ovisno o vrsti nastavnog plana i programa (jedna srednja škola može imati nekoliko školskih jedinica različite vrste npr. gimnaziju, tehničku, industrijsku itd.), u koje je upisano ***180.158 učenika***.
Po vrsti programa, dijele se na:
- *državne,* kojih ima 660 ili 92,8% sa 174 782 ili 97,0% učenika
- *privatne,* kojih ima 33 ili 4,6% s ukupno 2.302 ili 1,3% učenika
- *vjerske,* kojih ima 18 ili 2,5% s ukupno 3.074 ili 1,7% učenika

Najviše ima tehničkih i srodnih škola (255), zatim industrijskih i obrtničkih škola (195), gimnazije (176), a zatim slijede umjetničke (48) i škole za mladež s teškoćama u razvoju (37).

Analizom rasprostranjenosti srednjih škola, proizlazi, da od 21 županije u Hrvatskoj, 9 ih imaju srednju školu u svojim gradovima i općinama (Krapinsko-zagorska, Sisačko-moslavačka, Varaždinska, Ličko-senjska, Virovi-tičko-podravska, Zadarska, Osječko-baranjska, Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko-neretvanska), a ostale županije samo u svojim gradovima. Najveći broj srednjih škola po lokaciji ima Grad Zagreb (85), Splitsko-dalmatinska (53) i Primorsko-goranska (35) županija.

Cilj srednjoškolskog obrazovnog programa je uspostavljanje racionalne mreže srednjih škola i programa obrazovanja, koja će biti dostupna svim građanima i koristiti će razvojnim potrebama društva, podizanje osnovne, opće i strukovne pismenosti te radnih i životnih sposobnosti stanovništva, poboljšanje kvalitete i učinkovitosti odgoja i obrazovanja, podizanje prosječne kvalitete i ujednačavanje obrazovnih postignuća učenika koji pripadaju različitim socijalnim skupinama i obrazuju se u različitim sredinama.

Ustanove prosvjetnih djelatnosti i učeničkih - studenskih domova - početak šk.godine 2010./2011. godine

ŽUPANIJE	PREDŠKOLSKI ODGOJ DJEČJI VRTIĆI	OSNOVNE ŠKOLE		SREDNJE ŠKOLE PO VRSTI PROGRAMA	UČENIČKI DOMOVI	STUDENSK DOMOVI
		OSNOVNE ŠKOLE	DJECA I MLADEŽ S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU			
Zagrebačka	87	125	2	33	1	-
Krapinsko-zagorska	29	86	2	23	1	-
Sisačko-moslavačka	33	90	4	29	1	-
Karlovačka	32	79	1	26	3	-
Varaždinska	52	70	2	27	2	1
Koprivničko-križevačka	44	89	4	18	1	-
Bjelovarsko-bilogorska	38	106	2	27	2	-
Primorsko-goranska	110	121	6	57	7	1
Ličko-senjska	13	52	-	12	2	-
Virovitičko-podravska	12	78	2	16	1	-
Požeško-slavonska	18	62	1	15	2	-
Brodsko-posavska	28	113	2	15	-	1
Zadarska	71	112	1	35	1	1
Osječko-baranjska	96	176	7	53	4	2
Šibensko- kninska	50	52	2	22	-	1
Vukovarsko-srijemska	48	91	2	27	1	-
Splitsko-dalmatinska	226	206	6	85	4	2
Istarska	133	106	1	43	2	-
Dubrovačko-neretvanska	50	72	1	28	3	-
Međimurska	54	58	1	19	2	-
Grad Zagreb	271	126	11	101	15	4
REPUBLIKA HRVATSKA	1495	2070	60	711	55	13

Izvor: 1. DZS, Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, kraj šk.g.2009./2010. i početak šk./ped.g.2010./2011., Statistička izvješća 1442/2011.
2. DZS, Srednje škole i učenički domovi, kraj šk.g. 2010./2011., Statističko izvješće 1443/2011.
3. DZS, Priopćenje - Učenički i studenski domovi u šk./ak.g. 2010./2011., Zagreb, lipanj 2011.

Učenički domovi

U Republici Hrvatskoj je početkom školske godine 2010./2011. bilo ***55 učeničkih domova*** s ukupno ***7.889 korisnika***. Od ukupno 21 županije, Brodsko-posavska i Šibensko-kninska županija nemaju učeničkih domova, a ostale županije imaju jedan do dva doma u gradskim središtima. Najveći broj domova je u Gradu Zagrebu (15), zatim u Primorsko-goranskoj (7 domova u gradovima i u općinama), Splitsko – dalmatinskoj (4 doma u gradovima i općinama) i Osječko – baranjskoj (4) županiji.

Ustanove visokog školstva, znanosti i tehnologije

U sklopu razvijanja središnjih funkcija većih i velikih gradova potrebno je preispitati ustrojstvo i mrežu visokog školstva i znanosti (sveučilišta, veleučilišta, visoke škole, privatne visoke škole s pravom javnosti, fakulteti, akademije, studenski centri, Nacionalna, sveučilišne i znanstvene knjižnice, HAZU, Leksikografski zavod i javni instituti) i tehnologije (Tehnološki centri), kao ustanove visokog obrazovanja i nositelja znanstvenoga, visokostručnog ili umjetničkog rada, u cilju bolje dostupnosti visokoškolskog obrazovanja i znanstvenog stvaralaštva sveukupnom stanovništvu zemlje. U Republici Hrvatskoj, trenutno postoje ***122 visoka učilišta*** sa statusom ustanove od toga:

- *7 javnih sveučilišta* koja su smještena u Zagrebu, Splitu, Osijeku, Rijeci, Puli, Zadru i Dubrovniku
- *3 privatna sveučilišta* koja se nalaze u Zagrebu, Splitu i Dubrovniku
- *13 javnih veleučilišta* koja se većinom nalaze u većim regionalnim centrima
- *2 privatna veleučilišta* u Zagrebu i Velikoj Gorici;
- *67 fakulteta i akademija*
- *27 privatne visoke škole* i
- *3 javne visoke škole* u Zagrebu, Virovitici i Križevcima

Mreža visokih učilišta rasprostranjena su na području svih županija, većinom u njegovim županijskim središtima, odnosno na području većih i velikih gradova koji za sada pružaju uslugu znanstvenog, visokostručnog i umjetničkog rada sveukupnom stanovništvu zemlje.

Mreža visokih učilišta, studijskih programa i visokih škola - postojeća u RH

GRADOVI	SVEUČILIŠTA		VELEUČILIŠTA		VISOKE ŠKOLE	
	JAVNA	PRIVATNA	JAVNA	PRIVATNA	JAVNA	PRIVATNA
Zagreb	1	1	3	1	1	17
Osijek	1	-	-	-	-	-
Pula	1	-	-	-	-	1
Rijeka	1	-	1	-	-	-
Zadar	1	-	-	-	-	-
Šibenik	-	-	1	-	-	-
Split	1	1	-	-	-	3
Dubrovnik	1	1	-	-	-	1
Čakovec	-	-	1	-	-	-
Varaždin	-	-	1	-	-	-
Velika Gorica	-	-	-	1	-	-
Slavonska Požega	-	-	1	-	-	-
Slavonski Brod	-	-	1	-	-	-
Osijek	-	-	-	-	-	-
Vukovar	-	-	1	-	-	-
Karlovac	-	-	1	-	-	-
Gospić	-	-	1	-	-	-
Knin	-	-	1	-	-	-
Virovitica	-	-	-	-	1	-
Križevci	-	-	-	-	1	-
Dugopolje	-	-	-	-	-	1
Višnjan	-	-	-	-	-	1
Krapina	-	-	-	-	-	1
Zaprešić	-	-	-	-	-	1
Bjelovar	-	-	-	-	-	1
UKUPNO	7	3	13	2	3	27

Izvor: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Izviješće o radu Nacionalnog vijeća za visoko obrazovanje u 2010.g.,Zagreb,rujan 2011.

Ustanove kulture i športa

Mreža ustanova za kulturu, informiranje i tjelesnu kulturu obuhvaća biblioteke, kazališta, kinematografe, muzeje, javne glazbene ustanove, otvorena ili pučka učilišta, arhive, javna glasila – televizijske i radio postaje, izdavačke ustanove, umjetničke organizacije, informativne službe, zajednice i udruge tehničke kulture i dr. Republika Hrvatska potiče razvijanje javnih potreba u športu od interesa za Hrvatsku, a ostale razine utvrđuju javne potrebe u športu (športske udruge, poduzeća, obrazovne ustanove, učenička i studenska društva, te druge pravne osobe i građani) te izgradnju i održavanje športskih objekata i drugih sadržaja i nekretnina za potrebe športa, rekreacije, zabave i odmora stanovnika i drugih korisnika. Mrežu športskih objekata u odnosu na moguće korisnike i minimalne sadržaje te prostorne uvjete, standarde i normative propisuje nadležno ministarstvo. U skladu s određenjem sportskih građevina od važnosti za Republiku Hrvatsku, u zadnje 4 godine realizirano je ***6 sportskih dvorana u Hrvatskoj i 3 golf terena***, te niz ostalih centara za različite oblike sportskih aktivnosti koje doprinose bržem i učinkovitijem razvitku područja ili naselja.

Rekreacijske površine i sadržaji namijenjene stanovništvu određuju se prvenstveno u planovima prostornog uređenja kao što su GUP, UPU ili DPU , dok su u okviru PPŽ-a i PPUO/G-a prepoznatljivi veći prirodni kompleksi šireg rekreacijskog značaja.

Studenski domovi

Početkom školske godine 2010./2011. u Republici Hrvatskoj je bilo ***13 studenskih domova*** s ukupno ***9.693 korisnika***. Najveći broj domova imao je Grad Zagreb (4) s ukupno 7.143 ili 73,7% korisnika u cijeloj Hrvatskoj, a zatim slijede ostale županije njih 7 koje imaju 1 do 2 doma u njihovim gradskim sjedištima, odnosno županijskim središtima. Studenski domovi se uklapaju u mrežu visokih učilišta.

Zdravstvene ustanove

Zdravstvena zaštita obuhvaća sustav društvenih, skupnih i individualnih mjera, usluga i aktivnosti za očuvanje i unapređenje zdravlja, sprečavanje bolesti, rano otkrivanje bolesti, pravodobno liječenje te zdravstvenu njegu i rehabilitaciju. Zdravstvena zaštita i zdravlje stanovništva ne ovise samo o djelovanju zdravstvenog sustava, već se

moraju promatrati kroz demografske, gospodarske, ekološke i obrazovne strukture stanovništva. Ustanove koje obavljaju zdravstvenu djelatnost su ustanove u državnom vlasništvu tj. vlasništvu županija i one u privatnom vlasništvu. U državnom vlasništvu su klinike, klinički bolnički centri i državni zdravstveni zavodi. U vlasništvu županija su domovi zdravlja, poliklinike, opće i specijalne bolnice, ljekarne, ustanove za hitnu medicinsku pomoć, za zdravstvenu njegu u kući te županijski zavodi za javno zdravstvo.

Mreža zdravstvenih ustanova dijele se na *primarnu* (dom zdravlja, ustanove za zdravstvenu njegu, ustanove za zdravstvenu skrb, ustanove za palijativnu skrb i ustanove za medicinu rada), *sekundarnu* (opća bolnica, specijalna bolnica, lječilište i poliklinike) i *tercijarnu zdravstvenu zaštitu* (klinički bolnički centar, klinička bolnica i klinika).

Mreža zdravstvenih ustanova

ŽUPANIJE	PRIMARNA ZDRASTVENA ZAŠTITA					SEKUNDARNA ZDRASTVENA ZAŠTITA				TERCIJARNA ZDRASTVENA ZAŠTITA		
	Dom zdravlja	Ustanova za zdravstven u njegu	Ustanova za zdravstven u skrb	Ustanova za palijativnu skrb	Ustanova za medicinu rada	Opća bolnica	Specijalna bolnica	Lječilište	Poliklinike	Klinički bolnički centar	Klinička bolnica	Klinika
Zagrebačka		10			1		2		15			
Krapinsko - zagorska	1	9				1	4		6			1
Sisačko - moslavačka	3	10				1	1	1	3			
Karlovačka	6	4				2	1		4			
Varaždinska	1	3				1	3		5			
Koprivničko - križevačka	1	6				1						
Bjelovarsko - bilogorska	1	4				1	1		6			
Primorsko - goranska	1	14	2		2		5	1	37	1		1
Ličko - senjska	5	1				1			1			
Virovitičko - podravska	1	6				1			5			
Požeško - slavonska	1	4				2	1		2			
Brodsko - posavska	2	9				2	1		1			
Zadarska	1	6				1	2		9			
Osječko - baranjska	6	14	1			1		1	14	1		
Šibensko - kninska	3	2				2		1	5			
Vukovarsko - srijemska	3	4	1			2			5			
Splitsko - dalmatinska	1	12	3		2		2	2	45	1		
Istarska	1	5				1	1	1	23			
Dubrovačko - neretvanska	5	7	1		1	1	1		14			
Međimurska	1	5				1			3			
Grad Zagreb	5	21	5	1	1		8		159	2	3	2
HRVATSKA	**49**	**156**	**13**	**1**	**7**	**22**	**33**	**7**	**362**	**5**	**3**	**4**

Izvor : Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2011.

Primarna zdravstvena zaštita

U Hrvatskoj je na dan 31. prosinca 2011. godine bilo ukupno **49 *domova zdravlja*** koja se nalaze u skoro svim županijama osim u Zagrebačkoj, ***156 ustanova za zdravstvenu njegu*** u svim županijama, ***13 ustanova za zdravstvenu*** skrb u 6 županija (Primorsko- goranska, Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska, Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko-neretvanska i Grad Zagreb), ***1 ustanova za palijativnu skrb*** u Gradu Zagrebu, i ***7 ustanova za medicinu rada*** u 5 županija (Zagrebačka, Primorsko-goranska, Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko-neretvanska i Grad Zagreb).

Sekundarna zdravstvena zaštita

Godine 2011. u Hrvatskoj je bilo ***22 opće bolnice*** koje se nalaze u većini županija osim u Zagrebačkoj, Primorsko-goranskoj, Splitsko-dalmatinskoj i Gradu Zagrebu, ***33 specijalnih bolnica*** koje se također nalaze u većini županija osim u Koprivničko- križevačkoj, Ličko-senjskoj, Virovitičko-podravskoj, Osječko-baranjskoj, Šibensko-kninskoj, Vukovarsko-srijemskoj i Međimurskoj županiji, ***7 lječilišta*** u Sisačko-moslavačkoj, Primorsko-goranskoj, Osječko-baranjskoj, Šibensko-kninskoj, Splitsko-dalmatinskoj i Istarskoj županiji i ***362 poliklinike*** koje se nalaze u svim županijama osim u Koprivničko-križevačkoj županiji.

Tercijarna zdravstvena zaštita

U Hrvatskoj je iste godine bilo ***5 kliničkih bolničkih centara*** i to 2 u Gradu Zagrebu, i po jedan u Osijeku, Rijeci i Splitu, ***3 kliničke bolnice*** u Gradu Zagrebu i ***4 klinike*** i to u Gradu Zagrebu 2, 1 u Krapinsko-zagorskoj županiji (Krapinske Toplice) i 1 u Primorsko-goranskoj županiji (Lovran).

Broj bolničkih postelja u Hrvatskoj 2010. godine iznosio je 25.017, odnosno prosječno 5,66 postelja na 1.000 stanovnika. Najmanji broj postelja na 1.000 stanovnika bio je u Zagrebačkoj (247 ili 0,75 po./1.000 stan.), Ličko-senjskoj (119 ili 2,43 po./1.000 stan.), Vukovarsko-srijemskoj (546 ili 2,79 po./1000 stan.) i Međimurskoj županiji (351 ili 2,98 po./1.000 stan.). Iznad prosjeka po broju postelja na 1.000 stanovnika bile su Varaždinska (2.043 ili 11,36 po./1.000 stan.), Grad Zagreb (7.316 ili 9,23 po./1.000 stan.), Krapinsko-zagorska (1.175 ili 8,66 po./1.000 stan.) i Sisačko-moslavačka županija (1.390 ili 8,20 po./1.000 stan). Ovim zdravstvenim ustanovama treba pribrojiti ***Zavode za javno zdravstvo*** kojih ima ***22***, ***ostale državne zavode*** kojih je ***6*** (Zavod za transfuzijsku medicinu, Zavod za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu, Zavod za toksikologiju, Zavod za hitnu medicinu, Zavod za telemedicinu, Zavod za javno zdravstvo), ***Ustanove za hitnu pomoć*** kojih ima ***21***, ***ljekarne*** kojih ima ***181*** i ***Trgovačka društva za obavljanje zdravstvene djelatnosti***, njih ***264***.

Socijalne ustanove

Domovi socijalne skrbi za djecu i odrasle osobe osnivaju se prema Zakonu o socijalnoj skrbi ("Narodne novine", broj 33/12) i Pravilniku o vrsti i djelatnosti doma socijalne skrbi, načinu pružanja skrbi izvan vlastite obitelji, uvjetima prostora, opreme i radnika doma socijalne skrbi, terapijske zajednice, vjerske zajednice, udruge i drugih pravnih osoba te centra za pomoć i njegu u kući ("Narodne novine", broj 64/2009) kao javne ustanove te pružaju stručnu i socijalnu pomoć osobama kojima je takva pomoć potrebna. Ustanove socijalne skrbi su domovi za djecu i mlađe punoljetne osobe, domovi za djecu i mlađe punoljetne osobe s poremećajima u ponašanju, domovi za odrasle osobe (to su domovi za starije i nemoćne osobe, domovi za psihički bolesne odrasle osobe, domovi za osobe ovisne o alkoholu, drogama ili drugim opojnim sredstvima), domovi za tjelesno ili mentalno oštećene osobe (djecu/odrasle osobe) i centri/podružnice za socijalnu skrb. Osim navedenih ustanova socijalne skrbi, socijalne usluge pružaju i druge pravne i fizičke osobe, odnosno organizacije civilnog društva kako je uobičajeno i u Europskoj uniji, sukladno odredbama gore navedenog Zakona.

U Republici Hrvatskoj bila su 2010. godine ***52 doma socijalne skrbi za djecu*** s ukupno 2.294 korisnika, ***u 196 domova socijalne skrbi za odrasle*** bilo je smješteno 19.257 osoba, a u ***49 domova socijalne skrbi za tjelesno ili mentalno oštećene osobe (djecu/odrasle)*** bilo je smješteno 5.113 osobe. Iz analiziranih podataka proizlazi da sve županije u Republici Hrvatskoj imaju domove za starije i nemoćne osobe kao i centre za socijalnu skrb, kao i da ustanove socijalne skrbi nisu ravnomjerno raspoređene po županijama. S obzirom da Ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi donosi mrežu socijalnih usluga kojom se utvrđuju potrebe za pružanjem socijalnih usluga u mreži korisnicima kojima je to pravo priznato sukladno navedenom Zakonu, ono ne može utjecati na to da pojedine fizičke i pravne osobe pružaju navedene usluge izvan mreže, neravnomjerno po određenim područjima.

Raspored ustanova socijalne skrbi po županijama 2010. godine

ŽUPANIJE	Dječji domovi	Domovi za djecu i ml. pun. osobe s poreme-ćajem u ponašanju	Domovi za starije i nemoćne osobe	Domovi za psihički bolesne odrasle osobe	Domovi soc. skrbi za tjel. ili ment. ošt. osobe djecu/od-rasle	Centri za socijalnu skrb
Zagrebačka	5	-	10	-	4	8
Krapinsko - zagorska	-	1	4	3	2	6
Sisačko - moslavačka	2	-	6	1	-	8
Karlovačka	1	1	3	-	5	6
Varaždinska	1	2	5	2	2	4
Koprivničko - križevačka	1	-	3	2	-	3
Bjelovarsko - bilogorska	-	-	4	1	1	5
Primorsko - goranska	4	3	12	2	6	9
Ličko - senjska	-	-	3	1	-	4
Virovitičko - podravska	-	-	2	1	-	3
Požeško - slavonska	1	-	6	1	-	2
Brodsko - posavska	1	-	4	-	-	2
Zadarska	-	1	3	2	2	6
Osječko - baranjska	5	1	14	3	-	6
Šibensko - kninska	-	-	3	-	2	3
Vukovarsko - srijemska	1	-	4	1	1	3
Splitsko - dalmatinska	3	1	19	1	6	12
Istarska	1	1	5	4	4	7
Dubrovačko - neretvanska	1	-	6	1	2	4
Međimurska	-	-	12	2	2	1
Grad Zagreb	10	4	37	1	10	11
UKUPNO RH	**37**	**15**	**165**	**29**	**49**	**113**

Izvor: DZS,Statistička izvješća 1448/2011. Socijalna skrb u 2009.i 2010.

II.2.6. PODRUČJA POSEBNOG DRŽAVNOG INTERESA

Područja posebnog državnog interesa su područja koja su određena *Zakonom o područjima posebne državne skrbi* ("Narodne novine", br. 86/2008 i 57/11), *Zakonom o otocima* ("Narodne novine", br. 34/99,149/99 i 32/2006), *Zakonom o brdsko-planinskom području* ("Narodne novine", br. 12/2002, 32/2002, 117/2003, 42/2005 i 80/2008), područja uz državnu granicu i ratom zahvaćena područja.

Područja posebne državne skrbi utvrđuju se radi postizanja što ravnomjernijeg razvitka svih područja Republike Hrvatske, poticanje demografskog i gospodarskog napretka, završetka programa obnove, povratka prijeratnog stanovništva i trajnog stambenog zbrinjavanja.

Provedba Nacionalnih programa za područja s otežanim uvjetima razvoja vršiti će se na temelju odredbi važećih prostornih planova uz potrebe izmjene i dopune kao i razradu na nižim planskim razinama.

Područja posebne državne skrbi (PPDS) određuju se u 3 skupine i to prva i druga skupina prema okolnostima nastalim na temelju posljedica agresije na Republiku Hrvatsku, a treća skupina utvrđena je prema tri kriterija i to:
- kriterij ekonomske razvijenosti,
- kriterij strukturnih poteškoća i
- demografskom kriteriju.

Područja posebne državne skrbi (PPDS) su :

- ***I skupina:*** tijekom Domovinskog rata okupirana područja gradova i općina koja se nalaze neposredno uz državnu granicu, a gradsko/općinsko središte nije od državne granice udaljeno više od 15 km zračne linije i nema više od 5000 stanovnika prema popisu pučanstava iz 1991.g., kao i sva preostala tada okupirana područja gradova, općina i naselja hrvatskog Podunavlja.

- ***II skupina:*** područja gradova općina i naselja koja su bila okupirana za vrijeme Domovinskog rata, a ne pripadaju u prvu skupinu.

- ***III skupina:*** općine i gradovi koji su ocijenjeni kao dijelovi Republike Hrvatske koji zaostaju u razvoju prema tri kriterija razvijenosti i to ekonomskom, strukturnom, i demografskom.

Obnova ratom zahvaćenih područja obuhvaća kompletnu revitalizaciju naselja. Ona je u nekim područjima pri završetku, a u drugima još uvijek traje (revitalizacija uključuje obnovu gospodarskog, demografskog, stambenog, infrastrukturnog, društvenog i prostornog razvoja, zaštitu prostornih vrijednosti, obnovu kulturnog identiteta, te sanaciju ugroženih dobara kao što su voda, tlo, vegetacija, spomeničke cjeline itd.).

Ovdje važnu ulogu imaju i ***minski sumnjiva područja*** koja uzrokuju čitav niz problema od gospodarskih do razvojnih, ekoloških, socijalnih, a naročito sigurnosnih problema lokalnog stanovništva . Po najnovijim podacima HCR-a minski sumnjivi prostor obuhvaća 12 županija, 100 gradova i općina u kojima se nalaze mine i neeksplodirana ubojna sredstva. Površina minski sumnjivih površina na prostoru Republike Hrvatske iznosi 713,85 km^2 (na dan 14. rujna 2012. godine), a u razdoblju 2007.-2011. godine ukupno je razminirano 157,57km^2.

Kako bi riješila problem minski sumnjivih područja, Republika Hrvatska je donijela Zakon o humanitarnom razminiranju ("Narodne novine", br. 153/2005, 63/2007 i 152/2008), osnovala Hrvatski centar za razminiravanje 1998. godine i usvojila Nacionalni program protuminskog djelovanja RH 2009-2019 ("Narodne novine", broj 120/2009), te provodi sve obveze preuzete pristupanjem Ottawskoj konvenciji i osigurava stalne i stabilne izvora financiranja u državnom proračunu, kroz zajmove Svjetske banke te od pravnih osoba u Republici Hrvatskoj.

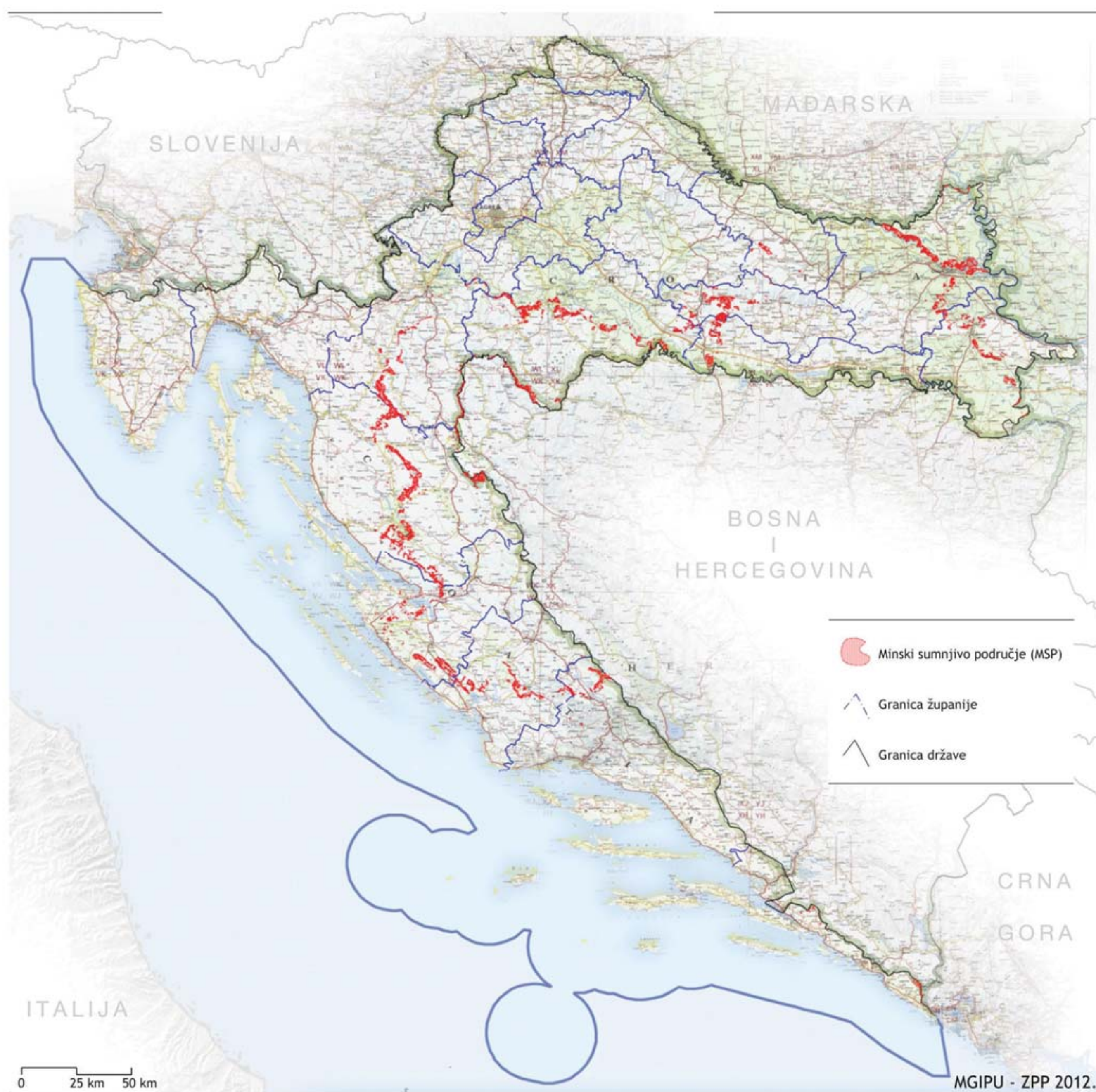
Otoci

Otoci kao hrvatsko prirodno bogatstvo, te nekretnine otoka osobitog nacionalnog, povijesnog, gospodarskog i ekološkog značenja, od interesa su za Republiku Hrvatsku i imaju njezinu osobitu zaštitu temeljem *Zakona o otocima* ("Narodne novine", br. 34/99,149/99 i 32/2006) ("Narodne novine", br. 34/99, 149/99, 32/2002 i 33/2006). Ovaj Zakon temelji se na načelima Nacionalnog programa razvitka otoka iz 1997. godine (u daljnjem tekstu: Nacionalni program) i njime se uređuje upravljanjem otočnim razvitkom na državnoj i županijskoj razini te na razini gradova, odnosno općina.

Republika Hrvatska ima ukupno 1.246 otoka, od čega 79 otoka te 525 otočića, 642 hridi i grebena. Ukupna površina otočnog dijela Jadranskog mora je 3.259 km^2, a ukupna duljina obalne crte otoka je 4.398 km. Pedesetak otoka je nastanjeno.

S obzirom na demografsko stanje i gospodarsku razvijenost otoci se razvrstavaju u dvije skupine i to :
- nedovoljno razvijeni i nerazvijeni te mali, povremeno nastanjeni i nenastanjeni otoci,
- svi otoci koji nisu razvrstani u prvu skupinu i poluotok Pelješac.

Minski sumnjiva područja u Republici Hrvatskoj

Izvor podataka: Hrvatski centar za razminiravanje, Zagreb, rujan 2012.

Program održivog razvitka otoka popisuje i vrednuje ukupna prirodna i izgrađena bogatstva otoka, odnosno otočnih skupina, određuje način njihovog čuvanja, odnosno potpunog i održivog korištenja u skladu s načelima i odrednicama Nacionalnog programa.

Bez obzira na podijeljenost otoka, na gradove i općine, svaki se otok uzima kao jedinstvena planska cjelina sa zajedničkim kriterijima korištenja i zaštite prostora (zbrinjavanja otpada i zaštiti od požara). Razvoj naseljenih otoka i njihovo uređenje iziskuje posebnu pažnju u demografskoj komponenti (zadržati stanovništvo na otocima) i o kvaliteti uvjeta života. To se prvenstveno odnosi na:

- bolje i kvalitetnije a naravno jeftinije povezivanje otoka s kopnom i međusobno s otocima (novi i brži brodovi, povećavanje brodskih linija, otočna karta tj. vinjeta, noćne linije),
- izgradnja prometne, komunalne i društvene infrastrukture (izgradnja, sanacija, dogradnja luka i cesta, izgradnja vodoopskrbnih sustava, izgradnja sustava odvodnje; izgradnja, rekonstrukcija, sanacija škola, dječjih vrtića, ambulanti, domova za starije itd.),
- razvoj gospodarstva,
- poboljšanje zdravstvene zaštite i socijalne skrbi,
- poboljšanje uvjeta obrazovanja i
- poboljšanje porezne i kreditne politike prema JLS.

Također, treba voditi računa o razvoju turizma koji je na ovim područjima osjetljiv i ujedno je ograničenog kapaciteta, o tradicionalnim djelatnostima stanovništva i očuvanje otočkih polja i šuma i specifične ekološki usmjerene poljoprivrede (uspostava poticajnih mjera), o povezivanju otočne infrastrukture u šire sustave kao i primjena specifičnih rješenja komunalne infrastrukture (naglasak je na štednji i zaštiti resursa). Na kraju treba voditi računa o očuvanju prirodnih, kulturnih i tradicijskih vrijednosti ovog područja.

Sve to iziskuje mjere subvencije, potpore i povoljne kreditne programe kako bi se došlo do boljitka na ovom dijelu Hrvatske.

Brdsko - planinsko područje (BPP)

Brdsko – planinska područja su područja od interesa i pod posebnom zaštitom Republike Hrvatske, radi poticanja njihove demografske obnove, naseljavanja i stvaranja preduvjeta za što kvalitetnije korištenje prirodnih i drugih gospodarskih resursa te za gospodarski razvoj ovih područja i Republike Hrvatske u cjelini, uz očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti.

Prema Zakonu o brdsko-planinskom području ("Narodne novine", br. 12/2002, 32/2002, 117/2003, 42/2005 i 80/2008), brdsko – planinsko područje je područje čija nadmorska visina, nagib i vertikalne raščlanjenosti terena te njime uvjetovane pedološke, klimatske i druge prirodne osobitosti predstavljaju otežane uvjete za život i rad stanovnika. Ova područja obuhvaćaju više županija i odnose se na podcjeline: Gorski kotar, Lika, Banovina, Kordun i Dalmatinska zagora.

S obzirom da nisu nedovoljno valorizirana, brdsko-planinska područja je potrebno vrednovati tako da se ne zanemare vrijednosti prostora kao ni dosadašnja nerazvijenost i nedostatak komunalne infrastrukture. Potrebno je očuvati cjelovitost i raznolikost njihovih krajobraza, a naročito rijetkih prirodnih oblika. Razvojne mogućnosti prvenstveno se odnose na :

- povezivanje s jadranskim turističkim tržištem kao dio ukupne turističke ponude;
- povezivanje s tržištima velikih urbanih prostora Središnje Hrvatske, također kao dio ukupne turističke ponude;
- razvoj poljodjelstva u funkciji turizma;
- proizvodnju zdrave hrane za domaće i inozemno tržište (stočarstvo i ratarstvo).

Područja uz državnu granicu

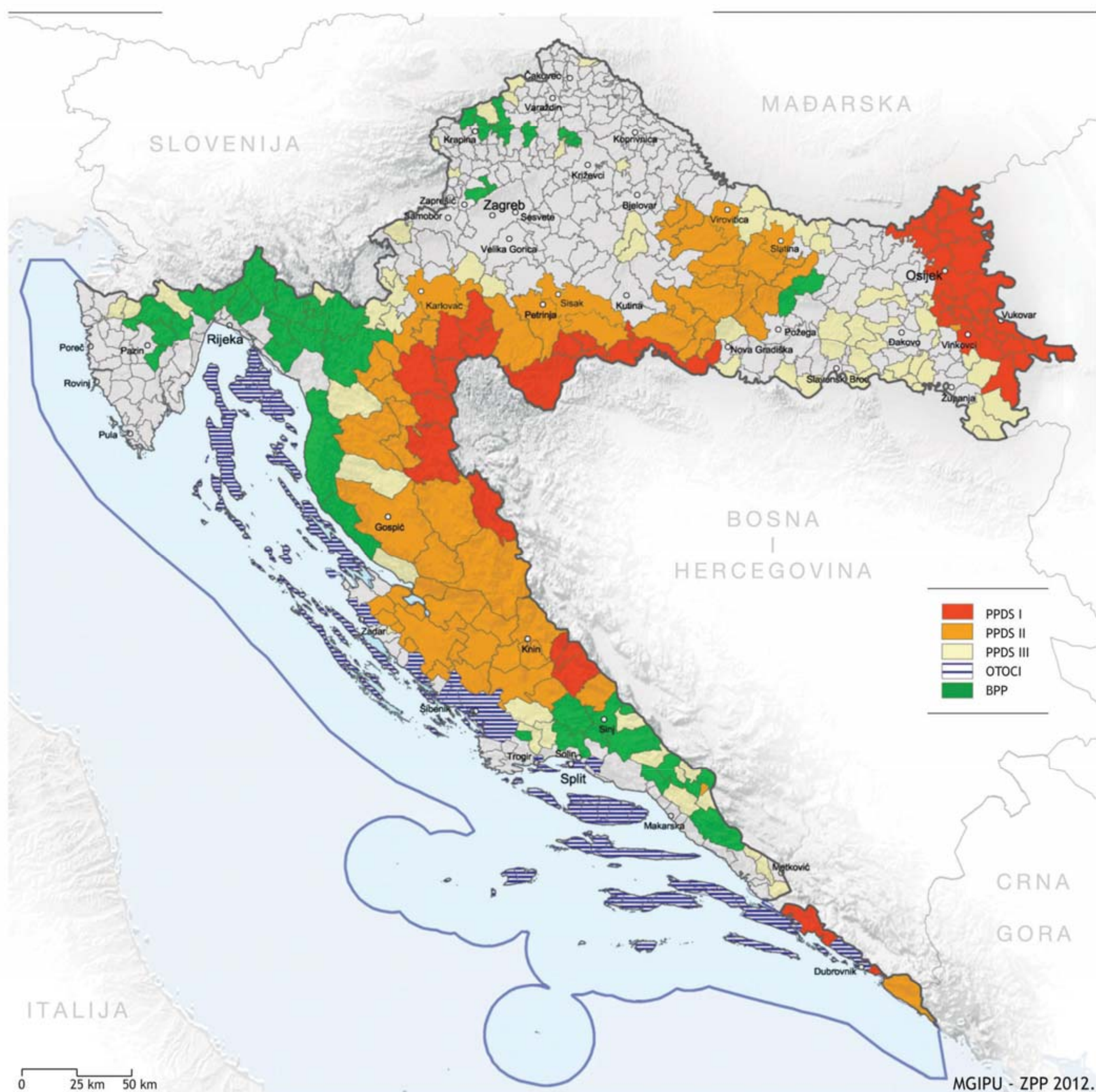
Područja uz državnu granicu su dodirna područja s neposrednim susjedima. Dužina kopnene granice RH iznosi oko 2.374,9 km, od čega sa Slovenijom 667,8 km, Mađarskom 355,5 km, Srbijom-Vojvodinom 317,6 km, Bosnom i Hercegovinom 1.011,4 km i Crnom Gorom 22,6 km.

S obzirom na raznolikost ovog područja (prirodna obilježja, demografske prilike, društveno-gospodarski razvoj, urbanizacija itd.), potrebno ga je i različito razmatrati i usmjeravati u daljnjem razvoju, kao i uređenju graničnih prostora. Taj razvoj ovisi o okolnostima i uređenosti odnosa Republike Hrvatske sa susjednim zemljama. Dio graničnog područja obuhvaćen je Nacionalnim programima primjerice za rural, obnovu ratom zahvaćenih područja i razvoj otoka.

Glavni razvojni ciljevi odnose se na :

- uređenje graničnih prijelaza,
- razvoj pograničnog gospodarstva i dinamiku razmjene dobara i
- zajedničke gospodarske programe, zapošljavanje, kulturne i gospodarske manifestacije.

Područja s posebnim razvojnim problemima

Izvor podataka: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Evropske unije, Zagreb, 2012.

Citirajući podatke Ministarstva regionalnog razvoja iz Nacionalnog izvješća Republike Hrvatske za CEMAT iz 2010. godine, navodi se da *područja s posebnim razvojnim problemima* postoje u velikom broju županija u Hrvatskoj i da državnu pomoć prima oko 1.023.000 stanovnika na 64,3% teritorija, bilo da se radi o područjima od posebne državne skrbi (PPDS), o brdsko-planinskim područjima (BPP) ili o otocima. Dakle nešto manje od ¼ stanovnika Hrvatske prima pomoć.

Mjere koje treba snažnije primjenjivati na granična područja su:

- osnaživanje funkcija naselja i usluga naročito onih koji se odnose na gospodarstvo, te ublažavanje nesrazmjera razvijenosti graničnih područja u odnosu na ostala područja države (poticajne mjere, gospodar-ski programi, infrastruktura, usmjerena ulaganja);
- postupno uspostavljanje cjelovitih graničnih funkcija na južnim i istočnim granicama (otvaranje prometnih rijelaza do viših stupnjeva suradnje), te unaprjeđenje postignutog stupnja razmjene na sjevernim i zapadnim granicama;
- uspostavljanje zajedničkih ekoloških kriterija korištenja i zaštite graničnih resursa (vodotoci, prirodne cjeline, ribarstvo).

Zone posebne namjene

U prostornim planovima županija utvrđene su zone posebne namjene kao zone vojnog područja od važnosti za državu. Prema podacima važećih prostornih planova svih županija, ukupna površina vojnih područja iznosi oko 36.495 ha.

Dugoročnim planom razvoja Oružanih snaga RH za desetogodišnje razdoblje definiraju se elementi ombrambenog sustava i isti je polazište za izradu svih razvojnih i provedbenih planova MORH-a. U okviru istog utvrđuju se vojni objekti od važnosti za potrebe obrane i u skladu s tim daju se smjernice za planiranje, razvoj, izgradnju i modernizaciju objekata i infrastrukture na perspektivnim vojnim lokacijama.

U svrhu zaštite vojnih objekata i osiguranja prostora za vojne lokacije, Ministarstvo obrane RH temeljem odredbi Zakona o obrani ("Narodne novine", br. 33/2002, 58/2002, 76/2007 i 153/2009) sudjeluje u postupcima izrade dokumenata prostornog uređenja i daje mišljenje na konačne prijedloge prostornih planova. Sukladno iskazanim interesima obrane države, u PPUO/G, kao i urbanističkim i detaljnim planovima uređenja, za vojne objekte i lokacije utvrđuju se točne granice zona posebne namjene i zona zaštite vojnih objekata.

Zaštitne i sigurnosne zone vojnih objekata definiraju se sukladno odredbama Pravilnika o zaštitnim i sigurnosnim zonama vojnih objekata ("Narodne novine", br. 175/2003), a obuhvaćaju područja s posebnim režimom korištenja prostora. Ovisno o važnosti, položaju i namjeni pojedinog vojnog objekta određuje se način korištenja prostora i mjere zaštite koje se odnose na zabranu i ograničavanje zahvata na tom prostoru, kako bi se omogućilo funkcionalno korištenje i održavanje vojnog objekta, povećala njegova sigurnost, ali isto tako i opća sigurnost ljudi i imovine na obuhvaćenom prostoru.

Sukladno važećoj zakonskoj regulativi, MORH sudjeluje u neposrednoj provedbi prostornih planova, pa tako u postupcima izdavanja propisanih dokumenata za izgradnju objekata utvrđuje posebne uvjete gradnje za određene vrste objekata i u slučajevim kada je lokacija gradnje obuhvaćena zaštitnom i sigurnosnom zonom vojnog objekta.

U prostornim planovima gradova i općina se u posebnim slučajevima, na tzv. neperspektivnim vojnim lokacijama, omogućava prenamjena prostora zone posebne namjene u drugu namjenu, ovisno o interesima jedinice lokalne samouprave, ali tek kada Ministarstvo obrane RH donese odluku o napuštanju određenog vojnog objekta. Ovakvi prostori, uglavnom već infrastrukturno opremljeni, predstavljaju značajan potencijal za razvoj jedinica lokalne samouprave, te omogućuju i potiču tzv. *brownfield* ulaganja kroz proces urbane obnove i revitalizaciju takvih područja.

II.3. GOSPODARSKE DJELATNOSTI

II.3.1. TURIZAM

Iako se u javnosti često raspravlja o turizmu, postoji relativno malo sustavnih znanstvenih istraživanja o turizmu i prostoru. Njihov odnos je već na prvi pogled složen, pogotovo ako se uzme u obzir ekonomski, pravni, socijalni, ekonomski i kulturni aspekt.

Još Strategijom prostornog uređenja RH (1997.) i Programom prostornog uređenja RH (1999.) određeno je da je očuvani visokovrijedan prostor strateški resurs hrvatskog turizma. Mnoge županije, gradovi i općine u Hrvatskoj, posebno uz obalu, turizam vide kao glavno sredstvo (način) razvoja, pogotovo nakon Domovinskog rata, kada su uslijedile velike društveno-ekonomske promjene.

Analiza i ocjena stanja

Obalno područje mora (otoci i obalno područje) jedan je od najvrednijih i najosjetljivijih dijelova prostora Hrvatske, a za tim dijelom prostora Hrvatske i dalje vlada intenzivnija potražnja nego za kontinentalnim područjem. Prema najnovijoj analizi MGIPU u suradnji sa županijskim ZPU (listopad 2012.), prema važećim prostornim planovima zauzetost obalne crte u područjima gdje je dopušten razvoj (izgrađena područja i područja planirana za razvoj) iznosi **1.562 km** (**24,8%** od ukupne dužine obalne crte). Ukupna dužina obalne crte iznosi 6.278 km, za kopno iznosi 1.880 km. Razvoj naselja planiran je uz **1.033 km** (**16,5%)** obale, a za gospodarske djelatnosti izvan naselja planski je predviđeno **529 km** (8,4%) obale. Stupanjem na snagu Uredbe o zaštićenom obalnom području mora, a kasnije i Zakona o prostornom uređenju i gradnji, intenzivirana je kontrola i očuvanje obalnog i otočnog prostora, koja se očituje na način da je u prostornim planovima općina/gradova smanjeno građevinsko područje uz obalu. Bez obzira na navedene trendove za očekivati je da će obalni prostor u Hrvatskoj i ubuduće biti izložen najvećem interesu za realizaciju investicija.

Prema prostornim planovima uređenja općina i gradova u Hrvatskoj (stanje 2012.) ukupno građevinsko područje (izgrađeno i planirano) iznosi 3.811 km^2 a od toga je izgrađeno 2.646 m^2 (69%). **U jadranskoj Hrvatskoj ukupno građevinsko područje iznosi 1.221 km^2 od čega je izgrađeno 794 km^2 (65%).**

Turizam kroz izgradnju turističkih smještajnih i pratećih objekata, cestovnih prometnica i nautičkih luka i velikog fizičkog prometa turista, umnogome je vizualno promijenio izvorna krajobrazna i ambijentalna obilježja jadranskog obalnog područja. U ljetnom razdoblju na brojnim dijelovima obale dolazi do saturacije prostora te psihološkog praga tolerancije turista i domicilnog stanovništva, što dovodi do neželjenih promjena i narušavanja dominantnih izvornih etno-socioloških i kulturnih vrijednosti.

Posljedice takvog dosadašnjeg razvojnog usmjerenja često su se pokazale razornima, u prvom redu zbog nekontroliranog i neracionalnog korištenja prostorno ograničenih potencijala na najatraktivnijim lokalitetima u mnogim primorskim turističkim područjima. U takvom razvojnom modelu gospodarska uspješnost se mogla postizati isključivo stalnim širenjem/dograđivanjem smještajnih kapaciteta. Nekontrolirano širenje građevinskih zona (često i zbog povećanjava proračuna lokalnih zajednica), te često neodgovarajuće rješavanje osnovne komunalne infrastrukture (promet, kanalizacija, vodoopskrba i zbrinjavanje otpada) dovelo je brojna turistička mjesta i područja u kaotično stanje i nesklad.

Posebno ozbiljan razvojno-koncepcijski promašaj u gotovo svim značajnijim turističkim područjima nastao je nekontroliranom ekspanzijom izgradnje privatnih kuća i objekata za odmor (vikendica) takvih razmjera da je njihov ukupan prihvatni smještajni kapacitet danas dvostruko veći od smještajnog kapaciteta u komercijalnim objektima, a višestruko nadmašuje kapacitet najkvalitetnije turističke ponude - hotela i sličnih objekata.

Zbog takvog često stihijskog razvoja i neuvažavanja elementarnih pravila i propisa s područja urbanizma i prostornog uređenja, mnoga današnja turistička mjesta nemaju riješenu odgovarajuću razinu komunalne infrastrukture, a uređenje javnih prostora (ulice, trgovi, šetnice, parkirališta, zelene površine i drugo) treba snažnije usmjeriti na način da se arhitektonskim rješenjima vrati fizionomija i privlačnost graditeljske tradicije primorskih i kontinentalnih mjesta. Kvaliteta prirodnih vrijednosti i očuvanost okoliša, posebice na otocima, ali i na mnogim područjima kontinentalne Hrvatske (toplice, brdsko-planinska područja, brojni gradovi i kulturno-povjesna odredišta), velika su šansa novog razvojnog koncepta hrvatskog turizma.

ZAKLJUČNO

S gledišta prostornog uređenja zapažene su osnovne problemske pojave u razvoju turističkog prostora:

- nedostatak odgovarajućih novih prostornih planova (UPU-a) za planirane i još neizgrađene turističke zone,
- potreba redefiniranja zakonske granice ZOP-a s obzirom na granice naselja i prirodne uvjete,
- neprimjerenost rekonstrukcija postojećih objekata na razinu europske potražnje i standarda,
- nesustavno promišljanje o poboljšanju svih infrastrukturnih sustava i zaštite okoliša,
- nova gradnja samo na atraktivnim lokacijama i zanemarivanje područja kojem je potrebna sanacija svake vrste,
- nedovoljno aktivan odnos prema revitalizaciji zapuštenih objekata i malih naselja u funkciji kvalitetne i cjelogodišnje turističke ponude,
- neprimjerenost oblikovanja turističkih objekata i nepoštivanje lokalnih graditeljskih uvjeta i ambijenta,
- neusuglašenost razmještaja i dimenzioniranja marina s ostalim korisnicima prostora i zaštitom vrijednih dijelova obale,
- nedostatakt novih oblika i sadržaja sporta i rekreacije osobito golf igrališta,
- nedostatak prostornih i funkcionalnih standarda osobito za obiteljske turističke jedinice, i
- prostorno neartikuliran odnos prema graditeljskoj i prirodnoj baštini radi očuvanja i aktiviranja istog u funkciji turizma.

Ipak, i pored navedenog, može se objektivno zaključiti da je u prostoru hrvatskog Jadrana ipak, u najvećoj mjeri očuvana ravnoteža između prirodnih i stvorenih vrijednosti, pa danas on predstavlja idealan prostorni okvir i supstancu za "europsko-mediteranski ekopark". Da bi se ta razvojna prilika ostvarila nužno je usmjeravati ukupan razvoj turizma, osobito u korištenju i uređenju prostora. Nadležne institucije trebaju stručno i sustavno pratiti i ocjenjivati sve njegove neposredne i posredne učinke na pojedine djelatnosti i gospodarstvo u cjelini, a osobito na očuvani visokovrijedni prirodni i tradicijski urbani prostor, koji će dugoročno, u turističkoj ponudi, zasigurno sve više dobivati na značaju.

Turistički pokazatelji:

Dolasci i noćenja turista u Hrvatskoj

Godina	Dolasci u milijunima	Noćenja u milijunima
1986.	10,2	68,2
2001.	7,3	42,6
2005.	9,2	50,3
2010.	10,6	56,4

Izvor: DZS

Ukupan broj stalnih ležajeva i struktura ležaja u %

Godina	Ukupno broj ležajeva	Struktura ležaja u %			
		Hoteli	Kampovi	Ostali kolektivni kapaciteti	Kućanstva
1989.	861.216	15	35	19	32
2001.	682.721	14	28	17	42
2005.	784.600	13	26	13	48
2010.	833.118	13	26	13	47

Izvor: DZS

Noćenje turista prema glavnim vrstama smještaja u Hrvatskoj (%)

Godina	Hoteli	Kampovi	Ostali kolektivni kapaciteti	Kućanstva
1986.	31	26	23	20
2001.	30	28	20	22
2005.	29	26	16	28
2010.	26	24	15	34

Izvor: DZS

Dolasci i noćenja u milijunima po regijama u Hrvatskoj

Godina	Sjeverni Jadran		Južni Jadran		Kontinentalna Hrvatska	
	Dolasci mil.	Noćenja mil.	Dolasci mil.	Noćenja mil.	Dolasci mil.	Noćenja mil.
1986.	4,8	38,1	3,4	26,2	1,9	4,0
2001.	4,3	26,8	2,3	14,4	0,7	1,4
2005.	4,7	28,0	3,5	20,4	1,0	2,0
2010.	5,2	30,3	4,2	23,9	1,2	2,2

Izvor: DZS

Broj luka i broj vezova u lukama nautičkog turizma u Hrvatskoj

Godina	Broj luka nautičkog turizma		Ukupan broj vezova
	Ukupno	Marine	
2001.	66	51	14.009
2005.	84	50	15.058
2010.	98	60	16.913

Izvor: DZS

Broj marina, broj vezova i površine marina u Hrvatskoj 2010.

	Broj marina	Broj vezova	Površina akvatorija m^2	Ukupna površina prostora na kopnu m^2
Sjeverni Jadran	27	7.707	1.487.514	341.649
Južni Jadran	33	9.206	1.825.596	414.889
Ukupno	60	16.913	3.313.110	756.538

Izvor: Nautički turizam – kapaciteti i poslovanje luka nautičkog turizma u 2010., DZS

Nautički turizam opisan je u dijelu II.4.1.3. Pomorski promet.

Golf

Jedna od ključnih točaka za razvoj hrvatskog turizma je i razvoj golfa. Golf je igra stara 600 godina i jedan je od najpopularnijih sportova u svijetu. Činjenica je da Hrvatska i dalje nema dovoljno izgrađenih golf terena, iako ima sve klimatske predispozicije da se razvije u razvojno održivu golfersku zemlju. Hrvatska trenutno raspolaže sa svega četiri golf igrališta s 18 polja, dva igrališta s devet polja i nekoliko vježbališta. Samim tim, Hrvatska u ovom trenutku nije konkurent na tržištu golf turizma. Pod pojmom golf projekta podrazumijeva se izgradnja, ne samo golf igrališta od 18 ili 27 polja već kompletnih golf centara s mnogostrukim pratećim i smještajnim sadržajima, koji pridonose obogaćivanju turističke ponude te podizanju kvalitete našeg turizma. S druge strane, oni pridonose otvaranju novih tržišta, povećanju inozemnih ulaganja, dolasku novih gostiju te u konačnici produljenju turističke sezone i poboljšanju imidža Hrvatske kao turističke destinacije.

Dok je u posljednjih 20-tak godina golf doživio snažan razvoj na Mediteranu i postao jedan od ključnih čimbenika rasta turističkog sektora i ukupnog gospodarstva, kod nas golf industrija još uvijek nije razvijena. S ciljem dodatnog proširenja mogućnosti razvoja ovog sasvim novog, trenutno zanemarivog dijela turističkog sektora, u prostornim planovima županija planirana je gradnja 89 golfskih igrališta, i to 55 igrališta u jadranskim županijama i 34 u kontinentalnim županijama. Najveći broj terena planiran je u Istarskoj (23), Zadarskoj (15) i Zagrebačkoj županiji (10), a planirana površina za golf projekte, prema podacima iz PPŽ-a, iznosi oko 8.100 ha. Danas je teško ocijeniti održivost takvog koncepta, ali kao i kod turističkih zona, vrijeme i okolnosti uvjetovat će stvaran i realan broj igrališta.

Gradnja pratećih i smještajnih sadržaja uz golf-terene jedno je od, u javnosti, najspornijih pitanja dosadašnje politike razvoja golfa zbog opasnosti od prikrivene apartmanizacije. Sukladno Zakonu o prostornom uređenju i gradnji, površine za golf smatraju se građevinskim područjem izvan naselja, a za svaki takav projekt ZPUG-om je propisana izrada Urbanističkog plana uređenja (UPU-a) na koji ovo Ministarstvo izdaje suglasnost. Obzirom na prihvatljivost ovakvih zahvata za okoliš provodi se postupak procjene utjecaja na okoliš kako je i propisano Zakonom o zaštiti okoliša ("Narodne novine", broj 110/2007), Uredbom o procjeni utjecaja zahvata na okoliš ("Narodne novine", broj 64/2008) i Pravilnikom o procjeni prihvatljivosti zahvata na prirodu ("Narodne novine", broj 89/2007), te se utvrđuju mjere zaštite okoliša koje treba primjenjivati prije i tijekom provođenja zahvata. Pri tome treba naglasiti da je najčešći ograničavajući čimbenik za funkcioniranje (navodnjavanje) golf igrališta neophodno osiguranje znatne količine voda.

Problem izgradnje golf igrališta u Hrvatskoj direktno je vezan i na rješavanje imovinsko-pravnih odnosa. Otkup zemljišta zapreka je investitorima koja se nastojala zaobići uvođenjem institucije izvlaštenja u starom Zakonu o igralištima za golf ("Narodne novine", br. 152/2008 i 80/10), a koji je izazvao reakcije u javnosti što je rezultiralo donošenjem Zakona o prestanku važenja Zakona o igralištima za golf ("Narodne novine", broj 132/11). Zbog vlasničke strukture zemljišta na kojem se planira gradnja golf projekata, pretpostavlja se da će od velikog broja planiranih zahvata u najkraćem roku biti izvedivi oni koji su planirani na državnom ili općinskom zemljištu. Daljnjim izmjenama zakonske legislative u cilju bržeg rješavanja imovinsko-pravnih odnosa treba dati poticaja razvoju ovog dijela turističke ponude.

Na kraju, napominjemo da je Savjet prostornog uređenja Hrvatske, u okviru zadaća propisanih Zakonom, izradio i tri dokumenta koji predstavljaju doprinos inače nedostajućoj stručnoj literaturi, posebno u odnosu na turizam u prostornom planiranju. To su:

- *Kriteriji i smjernice za planiranje golfskih igrališta* (2010), publikacija u kojoj je prikazan pregled razvoja golfa u svijetu, karakteristični tipovi igrališta sa svim elementima te norme za uređenja i gradnju, posebno pratećih sadržaja kao što su vile;
- *Kriteriji za planiranje turističkih predjela obalnog područja mora* (2009), gdje se daje sistematičan pregled regulative, današnje situacije i trendova, te predlažu poboljšanja regulative kao i norme, standardi, pravila za generalno i detaljno planiranje;
- *Smjernice i kriteriji za arhitektonsku vrsnoću građenja* (2011), gdje je dat opći pregled i definicije gradnje, važnost za prostor i ambijent, te smjernice za postupanje s ciljem dobivanja kvalitetnih rješenja.

II.3.2. POLJOPRIVREDA

Uvod

Poljoprivredno zemljište je prema Zakonu o poljoprivrednom zemljištu ("Narodne novine", br. 152/2008, 25/2009, 21/10, 39/11 i 63/11) dobro od interesa za Republiku Hrvatsku i ima njezinu osobitu zaštitu. Poljoprivrednim zemljištem se u smislu ovog Zakona smatraju sljedeće poljoprivredne površine: oranice, vrtovi, livade, pašnjaci, voćnjaci, maslinici, vinogradi, ribnjaci, trstici i močvare, kao i drugo zemljište koje se može privesti poljoprivrednoj proizvodnji. Poljoprivredne površine se koriste kao resurs za proizvodnju kvalitetnih poljoprivrednih proizvoda (zdrave hrane), radi poboljšanja opskrbe lokalnog stanovništva, te su važne za održavanje ekološke ravnoteže, krajobrazne, biološke raznolikosti i održivog razvitka prostora. Poljoprivredne površine se u Prostornim planovima određuju temeljem pedoloških studija, kao osobito vrijedno obradivo tlo (P1), vrijedno obradivo tlo (P2), te ostala obradiva tla (P3). Uočen je nesrazmjer u iskazu podataka o površini poljoprivrednih područja u PP i službenim podacima Ministarstva poljoprivrede i DZS, što treba tijekom slijedećeg razdoblja otkloniti.

S obzirom na vlasništvo, za Hrvatsku je karakteristično dvojno vlasništvo: poljoprivredno zemljište u državnom vlasništvu, odnosno u vlasništvu Republike Hrvatske i poljoprivredno zemljište koje je u privatnom vlasništvu fizičkih ili pravnih osoba.

Prostorna slika poljoprivrednog zemljišta prvenstveno je odraz prirodno-geografske osnove: površine visoko i srednje pogodne za poljoprivredu nalaze se najvećim dijelom u Panonskoj poljodjelsko-ekološkoj regiji koja se uglavnom poklapa s Istočnom i Središnjom Hrvatskom. Na te dvije regije koje čine 54,4% površine Hrvatske otpada 86% ukupno korištenog poljoprivrednog zemljišta u državi.

Prema podacima Ministarstva poljoprivrede, u Hrvatskoj ima ukupno 2.693.874 ha poljoprivrednog zemljišta, što čini **47,6% od ukupnog kopnenog teritorija RH** od 56.594 km^2 (*Statistički ljetopis DZS 2011.*). Od toga je u privatnom vlasništvu 67%, a u državnom 33% poljoprivrednog zemljišta. U strukturi državnog poljoprivrednog zemljišta 71% je neobradivog poljoprivrednog zemljišta, dok na obradivo poljoprivredno zemljište (oranice, vrtovi, vinogradi, voćnjaci, maslinici i livade) otpada 29%. Hrvatska, s 0,63 ha poljoprivrednog, odnosno s 0,45 ha obradivog zemljišta po glavi stanovnika, ulazi u skupinu zemalja koje su razmjerno bogate poljoprivrednim zemljištem.

Analiza i ocjena stanja

1. Praćenjem dokumenata prostornog uređenja jedinica lokalne samouprave uočena je tendencija prenamjene poljoprivrednog zemljišta u građevinsko područje naselja osnivanjem novih izdvojenih građevinskih područja izvan naselja određenih namjena ili proširenjem postojećih građevinskih područja. Koncentracijom i prostornim širenjem stambenih, gospodarskih i infrastrukturnih sadržaja povećava se potencijalna i stvarna ugroženost i gubitak tla. Radi očuvanja i zaštite poljoprivrednog zemljišta od prenamjene, ovakve trendove treba svesti na najmanju moguću mjeru i težiti da se što veće površinepoljoprivrednog zemljišta privedu osnovnoj namjeni, odnosno poljoprivrednoj proizvodnji.

2. U proteklom razdoblju u svrhu poljoprivredne proizvodnje učestala je izgradnja poljoprivrednih građevina čija je izgradnja kroz prostorne planove omogućena izvan granica građevinskih područja. Ovakva izgradnja, iako je u svrhu unapređivanja poljoprivredne proizvodnje, smanjuje obradive površine te je stoga potrebno detaljnije planiranje izgradnje izvan granica građevinskih područja kojim bi se spriječilo neopravdano zauzimanje poljoprivrednih površina i izgradnja građevina koje tijekom korištenja ne mogu opravdati svoju svrhu.

3. Prema podacima iz PPŽ-a, minirane poljoprivredne površine u Istočnoj Hrvatskoj još su razmjerno velike i uz šume čine najveći dio miniranih i minski sumnjivih površina. Razminiranje se sustavno vrši od 1998. godine, prema planovima razminiranja koji se donose na nivou države. Površina minski sumnjivih površina na prostoru čitav Republike Hrvatske iznosi 713,85 km^2 na dan 14. rujna 2012. godine, a u razdoblju 2007.-2011. godine ukupno je razminirano tek 157,57 km^2. Ukoliko se nastavi dosadašnjim tempom razminiravanja, prema podacima Hrvatskog centra za razminiranje, cjelokupno razminiravane potrajati će još više desetaka godina. Bitno je naglasiti činjenicu da je i nadalje potrebno sustavno djelovati u smjeru razminiravanja miniranih i minski sumnjivih površina kako bi se iste što prije privele namjeni utvrđenoj u prostorno planskoj dokumentaciji, odnosno kako bi ih se što prije integriralo u opći društveni i gospodarski razvitak države.

Osim toga, razminirane površine treba danas gledati i kao površine s velikim potencijalom za ekološki (organski) uzgoj hrane, obzirom da se radi o tlu koje već dugi niz godina nije tretirano nikakvim kemijskim sredstvima.

4. Hrvatska je, poput svih ostalih zemalja, izložena negativnim utjecajima sve prisutnijih klimatskih promjena. U nizinskim krajevima s intenzivnom poljoprivrednom proizvodnjom (Slavonija i Baranja) suše su sve češća pojava, a stanje dodatno pogoršava neadekvatno i nedovoljno razvijen sustav navodnja-vanja. Kao jedan od važnih uvjeta za učinkovitiji i brži razvoj poljoprivredne proizvodnje, izgradnja sustava za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta

zahtijeva sustavni pristup koji podrazumijeva izradu temeljnog planskog dokumenta. Na razini Republike Hrvatske izrađen je i usvojen Nacionalni plan navodnjavanja (NAPNAV) kao osnova za izradu županijskih planova navodnjavanja. Država je, putem Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, sufinancirala izradu projektne dokumentacije za navodnjavanje, koja se realizira na razini županija. U tu svrhu županije su izradile ili rade Planove navodnjavanja i Programe uređenja detaljne kanalske mreže, putem analize klimatološke, hidrološke, pedološke i agronomske osnove područja županija te vrednovanjem sadašnje pogodnosti poljoprivrednog zemljišta, kroz koje su utvrđene ili se utvrđuju melioracijske jedinice prioriteta za navodnjavanje i uređenje poljoprivrednog zemljišta. Županije predlažu programe i projekte navodnjavanja i imaju ulogu koordinacije interesa poljoprivrednih proizvođača i institucija koje gospodare javnim dobrom. Uz prisutan problem neusklađenosti dinamike provedbe i financiranja tih planova i programa, daljnje aktivnosti treba usmjeriti na hitnu pripremu odgovarajuće dokumentacije za izgradnju pilot-projekata navodnjavanja, pri čemu treba obaveznonastojati koristiti mogućnost povlačenja financijskih sredstava iz predpristupnih i strukturnih fondova Europske unije. Ne treba zanemariti ni problem suvišnih voda (potreba za hidromelioracijama) svih većih polja.

5. Prostorni razvoj poljoprivrednog sektora kroz promociju obnovljivih izvora energije sve više dobiva na važnosti, obzirom na obvezu Republike Hrvatske da poveća udio obnovljivih izvora u ukupnoj energetskoj bilanci do 10% za ulazak u EU. Okvir za korištenje obnovljivih izvora energije daju Strategija energetskog razvoja Republike Hrvatske donesena u listopadu 2009. godine, te politika zaštite okoliša, prvenstveno temeljem Zakona o zaštiti okoliša (2007.) i Strategije održivog razvitka RH (2009.).

Obnovljivi izvori nemaju odgovarajući udio i položaj u energetici Republike Hrvatske, iako imaju veliku važnost i raspoloživost (osobito sunčeva energija, energija vjetra i biomase), zbog čega korištenje alternativnih izvora energije, posebice energije iz biomase u panonskim županijama s intenzivnom poljoprivrednom i prehrambenom proizvodnjom treba dodatno poticati. Ne preporuča se prenamjena poljoprivrednog zemljišta (osobito vrijednog P1 i vrijednog obradivog tla P2) u svrhu izgradnje fotonaponskih elektrana jer time ono postaje trajno neiskoristivo u poljoprivredne svrhe.

6. Sadašnja veličina i rascjepkanost posjeda je ograničavajući čimbenik razvitka cjelokupne hrvatske poljoprivrede. Da bi se obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG), kao okosnica agrarnog razvoja odnosno temeljni oblik organizacije poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj, osposobilo za racionalnu i profitabilnu proizvodnju, nužno mu je osigurati optimalne proizvodne kapacitete. Stoga je privatizacija državnog poljoprivrednog zemljišta jedinstvena prilika za povećanje poljoprivrednih gospodarstava i rješavanje zemljišnih vlasničkih prava.

7. Obzirom na osobite značajke našeg područja i tradicionalnu usitnjenost posjeda, nužno je iznalaziti suvremene oblike okrupnjavanja zemljišnih čestica poljoprivrednih gospodarstava (komasacija i arondacija) kojima se utječe na smanjivanje proizvodnih troškova u poljoprivredi, ali oni zahtijevaju uređene vlasničke odnose te izgradnju kanalske i putne mreže. Zbog nesređenosti katastra, još uvijek na nacionalnoj razini ne postoji jedinstvena evidencija o poljoprivrednom zemljištu te oblicima njegova korištenja i raspolaganja. Tako ne postoji ni međusobna povezanost svih nadležnih tijela u provođenju učinkovite zemljišne politike u jedinstveni informacijski sustav.

Tablica korištenja poljoprivredne površine po kategorijama

godina	korištena poljopriv. površina	oranice i vrtovi	povrtnjaci	livade i pašnjaci [1]	voćnjaci	vinogradi	maslinici	rasadnici	košaračka vrba
					ha				
2006.	1 230 183	873 028	7 604	273 193	31 807	30 766	13 363	247	175
2007.	1 201 756	846 730	5 275	269 745	32 720	32 454	14 346	210	276
2008.	1 289 091	855 416	5 337	342 430	35 933	32 741	14 971	346	917
2009.	1 299 582	863 023	5 315	343 306	36 659	34 380	15 304	579	1 016
2010.	1 334 825	897 416	5 064	345 389	34 854	33 833	17 000	429	840

1) procjenjuje se da je površina veća jer više gospodarstava zajednički koristi državno zemljište za ispašu stoke

Izvor – Statistički ljetopis 2011., Državni zavod za statistiku

ZAKLJUČNO

Hrvatska je zemlja bogatih i kvalitetnih prirodnih resursa, u što ulaze zemljišta dobre plodnosti, klimatske pogodnosti i obilje vodenih resursa. Važnost poljoprivrede proizlazi ne samo iz primarne uloge osiguranja prehrambenih potreba stanovništva, već iz njene uloge u očuvanju ruralnog prostora, ekološke ravnoteže i održanju tradicijskih vrijednosti.

Rješavanje različitih problema kao što su sprječavanje prenamjene poljoprivrednog zemljišta, intenziviranje sređivanja imovinsko-pravnih odnosa u svrhu uređenja i povećanja iskorištenosti poljoprivrednih područja, okrupnjavanje i povećavanje prosječne veličine OPG-a, razminiranje, korištenje alternativnih oblika energije te zaštita poljoprivrednog zemljišta od negativnih klimatskih uvjeta, zaštita autohtonih prehrambenih proizvoda i poticanje eko-poljoprivrede, sve to zahtjeva međusobno veću suradnju i aktivnost različitih institucija na nacionalnoj i lokalnoj razini te gospodarskih subjekata, kako bi se provele mjere predviđene Strategijom ruralnog razvitka Republike Hrvatske 2008.–2013., odnosno proširio gospodarski program cjelokupnog ruralnog gospodarstva i poboljšali uvjeti i kvalitete života u ruralnim područjima.

Sukladno trendovima Zajedničke poljoprivredne politike (CAP) u Europskoj uniji za koju se, uz Kohezijsku politiku, izdvajaju najveća proračunska sredstva, ruralni razvoj kao bitna sastavnica europskog modela poljoprivrede postaje sve značajnije područje u oblikovanju poljoprivredne politike RH. Kako se ruralni razvoj EU, osim uz poljoprivredu, veže uz dostupnost osnovnih usluga, urbano-ruralne veze, funkcionalna područja i regije, čiste energije, turizam i sl., svrha je politike ruralnog razvoja oblikovati dosljedan i trajan okvir koji će zajamčiti budućnost ruralnom prostoru te stimulirati održivost i zapošljavanje.

II.3.3. ŠUMARSTVO

Uvod

Sukladno Zakonu o šumama ("Narodne novine", br.140/2005, 82/2006, 129/2008, 80/10, 124/10 i 25/12) šume i šumska zemljišta dobra su od interesa za Republiku Hrvatsku i imaju njezinu osobitu zaštitu. Šume i šumska zemljišta specifično su prirodno bogatstvo te s opće korisnim funkcijama šuma uvjetuju poseban način upravljanja i gospodarenja.

Šumarstvo Hrvatske ima dvjesto pedeset godišnji kontinuitet gospodarenja šumama. Gotovo polovica kopnene površine naše zemlje je pod šumama i šumskim zemljištem, pa se Hrvatsku ubraja u sam vrh europskih zemalja po šumovitosti. Ujedno je i jedna od rijetkih europskih zemalja čije su šume gotovo u potpunosti prirodnog sastava (95%). Kombinacija prirodnih uvjeta i tradicionalno dobrog gospodarenja u šumskoj struci i znanosti, osigurala je visoku biološku i krajobraznu raznolikost naših šuma.

Ukupna površina šuma i šumskih zemljišta prema podacima "Hrvatskih šuma" d.o.o., u RH iznosi 2.659.918 ha što je **47% kopnene površine države**. Od toga je oko 81% u vlasništvu RH, dok je 19% u vlasništvu privatnih šumoposjednika. Temeljna načela hrvatskog šumarstva su održivo gospodarenje s očuvanjem prirodne strukture i raz-nolikosti šuma, te trajno povećanje stabilnosti i kakvoće gospodarskih i općekorisnih funkcija šuma. Šumama i šumskim zemljištem u RH gospodari se na temelju šumskogospodarskih osnova, koje se donose za razdoblje od 10 godina. Glavninom šuma u vlasništvu države gospodare "Hrvatske šume" d.o.o. (2.106,9 ha). Osim po vlasništvu, šume se razvrstavaju i prema njihovoj namjeni i to na - gospodarske, zaštitne i šume s posebnom namjenom.

Hrvatske šume već stoljećima u svom gospodarenju primjenjuju princip održivosti i stoga iz šuma uzimaju znatno manje drveta nego ga priraste. Važećom Šumskogospodarskom osnovom područja utvrđeno je da je drvna zaliha u Republici Hrvatskoj 398 milijuna m^3 drva. Godišnji prirast drvne zalihe u RH iznosi 10,5 milijuna m^3, a ukupna godišnja sječiva drvna masa u šumama kojima gospodare "Hrvatske šume" d.o.o. iznosi u prosjeku 5,8 milijuna m^3.

ZAKLJUČNO

Izrazito velik potencijal šuma i šumskih površina, kao osnovni temelj razvoja, još nije do kraja iskorišten na što ukazuje veliki neiskorišteni potencijal šumske biomase. Poboljšano gospodarenje šumama može ostvariti nova radna mjesta i povećati proizvodnju dobara i usluga, a time i omogućiti novi dohodak. U svrhu očuvanja šuma, potrebno je potencirati zaštitnu ulogu šuma. Bez nužne opravdanosti ne treba smanjivati šumske površine i vršiti prenamjenu šumske ekološke i socijalne funkcije, te zaštićene šume u druge gospodarske namjene (eksploatacijska polja). Nužno je obnavljati opožarene i uništene šumske površine pošumljavanjem, te poticati razvitak urbanog šumarstva (park šume) i lovnog turizma.

II.3.4.RIBARSTVO

Uvod

Površina teritorijalnog mora i unutarnjih morskih voda Republike Hrvatske iznosi 31 067 km2.
Republika Hrvatska ima dugu tradiciju akvakulturne proizvodnje. Povijesno je bila dominantno ekstenzivnoga karaktera, fokusirajući se prvotno na uzgoj toplovodnih vrsta u slatkovodnim ribnjacima (Bojčić, 1987.) i uzgoj školjkaša u moru na visećim strukturama (pergolari), pričvršćenim na linijske fiksne, a tek u novije vrijeme i plutajuće uzgojne sustave.

Akvakultura je u svijetu već nekoliko desetljeća najbrže rastući sektor proizvodnje hrane. Ona danas osigurava više od pola ukupne količine riba za prehranu čovječanstva. Najveći se dio te proizvodnje odvija u slatkovodnim ribnjacima koji će i u budućnosti biti važan dio ribogojstva.

Analiza i ocjena stanja

Ribnjaci su proizvodni objekti koji su okruženi prirodnim ili umjetnim nasipima i hidrotehničkim objektima (upusti, ispusti, dovodno-odvodni kanali, izlovne jame i sl.) pomoću kojih se obavlja manipulacija vodom, ovisno o proizvodno-tehnološkim potrebama. Ribnjaci su sukladno Zakonu o poljoprivrednom zemljištu poljoprivredno zemljište.

Ribnjačarstvo Hrvatske već je dva desetljeća u krizi. Detaljnom su analizom i praćenjem stanja ovoga sektora dijagnosticirani njegovi glavni problemi ,prisutni već niz godina, a to su: pravni status ribnjaka, neriješeni problemi koje kontinuirano uzrokuju ribojedne ptice, problem financijske konsolidacije (dugovi, sudski postupci, i sl.) i restrukturiranja koja onemogućuju prijašnji neriješeni problemi te konačno, tehničko-tehnološka zastarjelost i nepostojanje marketinške strategije.

Slatkovodna i morska akvakultura ima dugu tradiciju na istočnoj strani Jadranskog prostora. Uzgoj školjkaša ima velike neiskorištene potencijale, uz napomenu da ta proizvodnja ponajprije ovisi o čistom i zdravom morskom okolišu, odnosno postizanju visokih higijensko-sanitarnih standarda, uključujući i sustav sljedivosti (engl. tracebility).

Toplovodni uzgoj zauzima oko 12.000 ha ribnjačarskih površina u kojima dominira šaranska proizvodnja s produktivnošću od 500 do 1000 kg/ha. Proizvodnja je umnogome ovisna o promjenjivim okolišnim uvjetima i često stradava od prirodnih nepogoda ili predatora poput ribojedih ptica, te se kao takva ne može smatrati sigurnom niti dugoročno održivom. Zahvaljujući naglom porastu uzgoja tuna (5500t), proizvodnja u marikulturi doseže vrijednost izvoza koji prelazi 100 milijuna USD godišnje, pa tako marikultura postaje važan ekonomski sektor, ali i značajan socijalni čimbenik u naporima da se poveća stopa zapošljavanja obalnih i otočnih zajednica.

ZAKLJUČNO

U RH, kao i u gotovo svim zemljama, razvoj intenzivne marikulture prati rastuća zabrinutost za njenu ekološku održivost, pribavljajući joj tako negativni razvojni predznak u sučeljavanju s drugim korisnicima obalnog prostora. Međutim, ispravno planirana i nadzirana akvakulturna proizvodnja može rezultirati značajnim socijalnim i gospodarskim učincima. Intenzitet utjecaja uzgajališta na okoliš ovisi o količini i sastavu uzgojem proizvedenog otpada i osjetljivosti predmetnog ekosustava. Brojne studije upozoravaju na rizike eutrofikacije. Mnogi se od negativnih učinaka akvakulture na okoliš mogu spriječiti ili umanjiti dobrom praksom upravljanja, posebno primjenom inovativnih zootehničkih rješenja i planiranjem smještaja uzgojnih instalacija u povoljne zone.

Klimatske promjene vjerojatno će rezultirati i nekim novim vrstama u Jadranu što može biti ekonomski i korisno i štetno. Istraživanja su već pokazala ekspanzivno kretanje prema sjeveru onih vrsta riba kojima više odgovaraju tople vode. Učinci globalnog zatopljenja na uzgoj školjkaša trebali bi biti pozitivni, a vjerojatno će biti potrebno usvojiti neke promjene običaja uzgoja kulture. Za smanjenje unosa organske tvari u vodeni ekosustav posebna je učinkovita, optimalna i potpuno kontrolirana hranidba, primjerena stvarnim potrebama uzgajanih organizama.

II.3.5. VODNOGOSPODARSKI SUSTAVI

Uvod

Činjenica da je voda jedinstven i nezamjenjiv prirodni resurs ograničenih količina i neravnomjerne prostorne i vremenske raspodjele, kao i činjenica da su svi oblici života i sve ljudske aktivnosti uvijek vezane uz vodu, jasno pokazuju kolika je važnost vode i našeg odnosa prema njoj. Vodni sektor je ujedno i važan pokretač gospodarstva, osobito kroz pripremu, izgradnju, opremanje, održavanje i pogon vodnih građevina i sustava, čime znatno pridonosi društveno-ekonomskom razvoju zemlje.

Danas u vodnom sektoru djeluju:

- vodno gospodarstvo - na državnoj je razini i obuhvaća poslove od javnog značenja,
- vodnokomunalno gospodarstvo – djeluje na lokalnoj, odnosno regionalnoj razini, na poslovima javne vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda i
- ostali gospodarski subjekti koji pri obavljanju djelatnosti koriste vodu i vodno dobro – svi dionici u vodnom sustavu koji djeluju na tržišnim osnovama, tj. koji korištenjem vode proizvode robu i usluge (proizvodnja električne energije, ribnjačarstvo, navodnjavanje, plovidba, turizam).

Institucije zadužene za upravljanje vodama imaju ovlasti, obvezu i mogućnosti osmisliti kvalitetna i usklađena rješenja, održiva za sve dijelove vodnog sustava i sve djelatnosti vodnoga i o vodi ovisnog gospodarstva, polazeći od obveze cjelovite zaštite okoliša i ostvarivanja općeg, gospodarskog i održivog razvoja, u skladu s razvojnom politikom države. Prioritetni zadatak vodnog gospodarstva je izrada planskih dokumenata svih razina za upravljanje i gospodarenje vodama.

Zakonodavni okvir

Vode su opće dobro i imaju osobitu zaštitu Republike Hrvatske. Odredbama *Zakona o vodama* ("Narodne novine", br. 153/2009 i 130/11), uređuju se pravni status voda, vodnoga dobra i vodnih građevina, upravljanje kakvoćom i količinom voda, zaštitu od štetnog djelovanja voda, detaljnu melioracijska odvodnja i navodnjavanje, djelatnosti javne vodoopskrbe i javne odvodnje, posebne djelatnosti za potrebe upravljanja vodama, institucionalni ustroj obavljanja tih djelatnosti i druga pitanja vezana za vode i vodno dobro.

Vodni resursi

Bilance površinskih i podzemnih voda pokazuju da Hrvatska raspolaže velikim nejednoliko prostorno i vremenski raspoređenim količinama površinskih i podzemnih voda i ubraja se u skupinu vodom relativno bogatih zemalja (*prema istraživanju UNESCO-a iz 2003. na 5. je mjestu u Europi i na 42. u svijetu).*

Prostorni raspored površinskih (rijeke, jezera, prijelazne i priobalne vode) i podzemnih voda i njihova veza primarno su određeni morfološkim i hidrogeološkim značajkama područja RH. Sve vode su dio crnomorskog ili jadranskog sliva, a razvodnica prolazi kroz gorsko-planinsko područje. Ukupna duljina svih prirodnih i umjetnih vodotoka na prostoru RH procjenjuje se na oko 32.000 km, od čega preko 13.000 km su vodotoci slivne površine veće od 10 km^2. Hrvatska ima malo prirodnih jezera, ali ona su specifična i još uvijek očuvanih prirodnih ljepota.

Kod podzemnih voda dominiraju dva tipa vodonosnika: međuzrnski, koji prevladava u panonskom dijelu i krški u području Dinarida. Zbog složenih hidrogeoloških odnosa te nedovoljne i neravnomjerne istraženosti vodonosnika, određivanje zaliha podzemnih voda temelji se dobrim dijelom na procjenama.

Hrvatska ima i akvatorij Jadranskog mora s velikim gospodarskim i ekološkim potencijalom, zatvorenog tipa koji čini 4,6% volumena Sredozemnog mora.

Navedeno upućuje na zaključak da Hrvatska ima dovoljno vodnih resursa za zadovoljenje postojećih i potencijalnih potreba korisnika. Realni odnosi nisu međutim tako povoljni zbog izrazite prostorne i vremenske neravnomjernosti voda. Osim toga, treba uzeti u obzir i objektivna ograničenja zbog kojih se samo dio voda iz prirode može privesti nekoj društveno-gospodarskoj svrsi (malovodna i velikovodna komponenta vodne bilance) kao i niz drugih tehničkih ekonomskih, okolišnih i političkih čimbenika koji ograničavaju mogućnost korištenja vodnih resursa.

Korištenje voda

Korištenjem voda, sukladno Zakonu o vodama, smatra se zahvaćanje, crpljenje i uporaba površinskih i podzemnih voda za različite namjene. Pri tome je opskrba stanovništva vodom za piće javni interes i ima prednost u odnosu na korištenje voda za ostale namjene, pretežno gospodarskog interesa (proizvodnja električne energije, navodnjavanje, uzgoj riba, plovidba, zahvaćanje mineralne i geotermalne vode, korištenje voda za sport i rekreaciju i sl.).

Pravilnikom o uvjetima za utvrđivanje zona sanitarne zaštite izvorišta ("Narodne novine", broj 66/11) propisuju se uvjeti za utvrđivanje zona sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za javnu vodoopskrbu, mjere i ograničenja koja se u njima provode, te rokovi i postupak donošenja odluka o zaštiti izvorišta. Zone sanitarne zaštite utvrđuju se temeljem provedenih vodoistražnih radova i elaborata zona sanitarne zaštite, na temelju čega se provodi rezervacija prostora za zone sanitarne zaštite u dokumentima prostornog uređenja radi usklađenja nasuprotnih potreba razvoja građevinskih područja i potreba zaštite vodonosnika.

Prema tipu vodonosnika postoje izvorišta sa zahvaćanjem podzemne vode iz vodonosnika s međuzrnskom poroznosti i iz vodonosnika s pukotinskom i pukotinsko-kavernoznom poroznosti, te izvorišta sa zahvaćanjem površinskih voda, i to iz akumulacija i jezera i iz otvorenih vodotoka. Ovisno o tipu izvorišta, navedenim Pravilnikom utvrđene su zone sanitarne zaštite izvorišta od IV. zone do I. zone, na sljedeći način:

- IV. zona - zona ograničenja koja obuhvaća sliv izvorišta izvan III. zone s mogućim tečenjem kroz pukotinsko i pukotinsko-kavernozno podzemlje u uvjetima velikih voda,
- III. zona - zona ograničenja i nadzora koja se utvrđuje radi smanjenja rizika onečišćenja podzemne vode od teško razgradivih opasnih i onečišćujućih tvari,
- II. zona – zona strogog ograničenja i nadzora koja se utvrđuje radi smanjenja rizika od onečišćenja podzemnih voda patogenim mikroorganizmima i drugih štetnih utjecaja koji se mogu pojaviti tijekom zadržavanja vode u podzemlju,

- I. zona - zona strogog režima zaštite i nadzora svih izvorišta gdje se zabranjuju sve aktivnosti osim onih koje su vezane za zahvaćanje, kondicioniranje i transport vode u vodoopskrbni sustav.

U IV., III. i II. zoni sanitarne zaštite izvorišta zabranjuju se, odnosno mogu se dopustiti određeni zahvati i djelatnosti u prostoru, uz elaboratom mikrozoniranja predviđene odgovarajuće mjere zaštite vodonosnika, kao što su npr. zahvat ispuštanja nepročišćenih otpadnih voda, svako privremeno i trajno odlaganje otpada, građenje građevina za oporabu, obradu i odlaganje opasnog otpada, građenje kemijskih industrijskih postrojenja opasnih i onečišćujućih tvari za vode i vodni okoliš, izgradnja benzinskih postaja bez spremnika s dvostrukom stjenkom, uređajem za automatsko detektiranje i dojavu propuštanja te zaštitnom građevinom (tankvanom), podzemna i površinska eksploatacija mineralnih sirovina osim geotermalnih i mineralnih voda, građenje prometnica, aerodroma, parkirališta i drugih prometnih i manipulativnih površina bez kontrolirane odvodnje i odgovarajućeg pročišćavanja oborinskih onečišćenih voda prije ispuštanja u prirodni prijamnik i izvođenje istražnih i eksploatacijskih bušotina, osim onih vezanih uz vodoistražne radove za javnu vodoopskrbu i obnovljive izvore energije.

U II. zoni sanitarne zaštite izvorišta primjenjuju se zabrane koje vrijede za III.zonu, a dodatno se zabranjuju još neke djelatnosti kao npr. poljoprivredna proizvodnja, osim ekološke proizvodnje bez primjene stajskog gnoja, gnojovke i gnojnice, stočarska proizvodnja, osim za potrebe poljoprivrednog gospodarstva odnosno farmi do 20 uvjetnih grla uz primjenu mjera zaštite voda sukladno posebnom propisu o dobroj poljoprivrednoj praksi u korištenju gnojiva, ispuštanje pročišćenih i nepročišćenih otpadnih voda s prometnica, formiranje novih groblja i proširenje postojećih, reciklažna dvorišta i pretovarne stanice za otpad, te ostalo propisano Pravilnikom.

U I. zoni sanitarne zaštite svih izvorišta zabranjuju se sve aktivnosti osim onih koje su vezane za zahvaćanje, kondicioniranje i transport vode u vodoopskrbni sustav.

Provođenje mjera zaštite unutar zona sanitarne zaštite otežano je na svim crpilištima u kršu i aluviju, posebno na vodoopskrbnim izvorima u blizini većih gradova, koji su ugroženi procesom urbanizacije, industrijalizacije, poljoprivrede, neuređenim odlagalištima otpada i otpadnim vodama.

Korištenje voda za javnu vodoopskrbu

Opskrba stanovništva vodom za piće javni je interes i ima prednost u odnosu na korištenje voda za ostale namjene. Obzirom na geomorfološku raznolikost zemlje kao i na izrazito nejednoliku rasprostranjenost količina vode, prosječni stupanj opskrbljenosti stanovništva vodom iz javnih sustava znatno se razlikuje među županijama, a osobito među gradovoma i općinama. Za potrebe javne vodoopskrbe zahvaća se voda s 376 izvorišta. U tome udio podzemne vode iznosi 90% svih zahvaćenih količina vode, dok preostali dio čini zahvaćanje površinskih voda iz vodotoka i višenamjenskih akumulacija.

Od 480 milijuna m^3 zahvaćene vode za potrebe javne vodoopskrbe u prosjeku je kućanstvima isporučivano oko 150 milijuna m^3, gospodarstvu 80 milijuna m^3, poddistributerima 40 milijuna m^3, a gubitak vode u sustavu iznosio je oko 44%. Gubitkom se smatra razlika između zahvaćene i naplaćene količine vode, što uključuje i svu neregistriranu potrošnju (voda za ispiranje cjevovoda, komunalne potrebe, vatrogasne službe i sl.), a ne samo gubitke zbog tehničkih nedostataka u vodoopskrbnim sustavima.

Prosječna specifična potrošnja vode u kućanstvima iznosi 135 l/st/dan i na razini je potrošnje u zemljama EU.

Područja namijenjena za zahvaćanje vode za piće štite se proglašavanjem zona sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste ili su predviđena za zahvaćanje vode za javnu vodoopskrbu, što je u nadležnosti jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave. U Registru zaštićenih područja evidentirani su podaci o zonama sanitarne zaštite za oko dvije trećine aktivnih izvorišta iz kojih se opskrbljuje većina stanovništva obuhvaćenog sustavom javne vodoopskrbe. Samo manji broj odluka o zaštiti izvorišta je usklađen s važećim Pravilnikom o uvjetima za utvrđivanje zona sanitarne zaštite ("Narodne novine", broj 66/2011), a za većinu izvorišta su odluke donijete prema ranijim propisima. Evidentirani su i prikazani podaci o svim proglašenim zonama, uz napomenu da bi dio tih zona mogao biti korigiran tijekom usklađivanja s novim pravilnikom, kojim je predviđeno višegodišnje prijelazno razdoblje za usklađivanje/potvrđivanje ranijih odluka o zaštiti izvorišta i taj proces je u tijeku.

Evidentirane zone sanitarne zaštite obuhvaćaju ukupno 11.468 km^2 ili 20% kopnenog teritorija Republike Hrvatske. Najveći dio površine vodozaštitnih zona su zone ograničenja i nadzora (III. zona), na koje otpada 67% ukupne površine proglašenih zona.

U javnoj vodoopskrbnoj mreži voda je pod stalnim nadzorom javnozdravstvenih službi i sanitarne inspekcije. Prema rezultatima kontrola, prosječni broj uzoraka vode koji ne zadovoljavaju sanitarne standarde na razini države iznosi manje od 10%. Poseban problem prisutan je na području Vukovarsko-srijemske i Osječko-baranjske županije, gdje je velik broj nezadovoljavajućih uzoraka prema kemijskim pokazateljima (mikro-biološki pokazatelji, amonijak, nitrati, organski spojevi i mutnoća). Povećanje (zdravstveno) sigurne opskrbljenosti stanovništva pitkom vodom nastoji se postići postupnim uključivanjem lokalnih vodovoda u sustave javne vodoopskrbe.

Vodnogospodarski sustav - Korištenje vodnih snaga za proizvodnju električne energije

Izvor podataka: Hrvatske vode, Zagreb, 2012.

Korištenje vodnih snaga za proizvodnju električne energije

Hidroenergetski objekti i postrojenja, u pravilu, imaju višenamjenski karakter sa širim društvenim i vodnogospodarskim značenjem (zaštita od poplava, osiguranje vode za vodoopskrbu, proizvodnja električne energije, osiguranje vode za navodnjavanje, regulacija režima malih voda, sport i rekreacija i drugo).

Za proizvodnju električne energije u Hrvatskoj u eksploataciji je 17 velikih i 8 malih hidroelektrana u sastavu HEP grupe i još nekoliko malih hidroelektrana izvan HEP grupe, akumulacijskog i protočnog tipa, koje čine više od polovice izvora u strukturi elektroenergetskog sustava.

Najpogodnije lokacije za proizvodnju hidroenergije u Hrvatskoj već su iskorištene. Preostale su uglavnom dolinske lokacije s mogućim većim utjecajem na okoliš, pa tako i na režim površinskih i podzemnih voda.

Izgradnja hidroenergetskih akumulacija ne može se smatrati zahvatom samo lokalnog značaja, budući da je njezin utjecaj značajan na režim voda i prirodne uvjete na širem području. Potrebno je vrlo pažljivo i detaljno proučiti prostor s aspekta svih sektora (šumarstvo, poljoprivreda, geomorfologija, zaštita prirode, zaštita od poplava) i rezultate uskladiti s interesima korisnika prostora i zahtjevima hidroenergetike.

Korištenja voda za navodnjavanje

Navodnjavane površine u Hrvatskoj procijenjene su 2012. godine na oko 18.000 ha. Podatak je to prema kojem je Hrvatska po navodnjavanju poljoprivrednih površina na dnu ljestvice europskih zemalja. Prema Nacionalnom projektu navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodama (NAPNAV) iz 2005. godine, Hrvatska je 2010. godine trebala imati 35 tisuća hektara navodnjavanih površina, a ne današnjih samo 18 tisuća. Dakle, ni proizvođači (uz iznimke), ni zajednice u kojima se oni nalaze (općine i županije), a ni država nisu proteklih godina učinili što je trebalo kako bi se smanjio utjecaj suše na proizvodnju hrane u Hrvatskoj. Stoga je očita potreba hitnog investiranja u sustavno infrastrukturno rješavanje problema navodnjavanja, kroz projekte u koje se uz državu trebaju uključiti i općine i županije.

Vode za navodnjavanje zahvaćaju se iz rijeka i jezera, a rasprostranjeno je i nekontrolirano zahvaćanje podzemnih voda. Procjenjuje se da se za postojeće navodnjavanje ukupno, zajedno s gubicima vode, godišnje iskoristi oko 15-20 milijuna m^3 vode, dok se prema podacima Državnog zavoda za statistiku godišnje za potrebe navodnjavanja koristi oko 5,5 milijuna m^3 vode. Posljednjih godina zabilježen je napredak u tehnologiji navodnjavanja, zbog kojeg se smanjuje specifična potrošnja vode po hektaru navodnjavane površine.

Najveće površine pod navodnjavanjem u kontinentalnom dijelu Hrvatske nalaze se u Varaždinskoj, Virovitičko-podravskoj, Vukovarsko-srijemskoj i Osječko-baranjskoj županiji, dok se u obalnom dijelu najviše navodnjava u Istri i Dalmaciji, i to naročito u dolini Neretve i na području Kaštela u Splitsko-dalmatinskoj županijiZa uzgoj nekih poljoprivrednih kultura (kukuruz, šećerna repa, rajčica i jabuka) u Hrvatskoj prosječno nedostaje od 100 do 600 mm vode u sušnim godinama (u prosjeku svake treće do pete godine), što ovisno o intenzitetu i trajanju suše smanjuje urod pojedinih kultura za 20 do 80%. Profitabilni uzgoj povrća i voća na jadranskim slivovima, neostvariv je bez navodnjavanja što jasno pokazuje njegov značaj.

Kako su za učinkovito navodnjavanje potrebne dostatne količine kvalitetne vode, nužno je uvažavanje interesa svih korisnika prostora, prvenstveno vodoopskrbe. Taj je problem još naglašeniji kod površina za navodnjavanje u području krša i u zaštićenim područjima.

Korištenje voda za uzgoj slatkovodnih riba

Značajne vodne površine, oko 13.500 ha, koriste se za toplovodne (šaranske) i hladnovodne (pastrvske) ribnjake. Toplovodni ribnjaci smješteni su uglavnom uz tokove većih rijeka u nizinskim krajevima Hrvatske. Za uzgoj hladno-vodne ribe izuzetno su važne kakvoća i količina vode, tako da su ti ribnjaci smješteni u blizini riječnih izvora ili u gornjim dijelovima vodotoka. Posljednjih godina šaranski ribnjaci stagniraju dok pastrvski ostvaruju porast proizvodnje i povećanje broja uzgajivača. Ribnjaci su ujedno važna staništa biljnih i životinjskih vrsta, posebno zaštićenih vrsta ptica.

Korištenje voda za plovne putove

Ovisno o značenju i položaju plovni su putovi razvrstani u međunarodne, međudržavne i državne. Promet na unutarnjim vodnim putovima u Hrvatskoj stagnirao je zbog ratnih okolnosti u razdoblju nakon 1990. godine.

Vodni putovi i luke na unutarnjim vodama su u nadležnosti Ministarstva pomorstva, prometa i infrastrukture, Agencije za vodne putove (razvoj) i lučkih uprava (upravljanje lukama i pristaništima). Vodni putovi na vodnom području rijeke Dunav dio su europskog plovnog sustava i kao takvi moraju se graditi i uređivati u skladu sa standardima koji su propisani za pojedine kategorije plovnosti.

Rijeka Dunav je međunarodni vodni put VI.c klase plovnosti na cijelom svom toku kroz Republiku Hrvatsku (137,5 km). Rijeka Drava je međunarodni vodni put od ušća u Dunav do Donjeg Miholjca, u duljini od 70 kilometara i to IV.

klase plovnosti do luke Osijek, III. klase plovnosti od Osijeka do Belišća i II. klase od Belišća do Donjeg Miholjca. Nastavno, do Terezinog Polja, odnosno rijeke Ždalice Drava je međudržavni vodni put II. klase plovnosti.
Rijeka Sava je međunarodni vodni put od granice sa Srbijom do Siska, u duljini od 376 kilimetara i to IV. klase plovnosti do Slavonskog Broda, odnosno III. klase plovnosti uzvodno od Slavonskog Broda. Međudržavni režim plovidbe vrijedi i na najnizvodnijoj dionici rijeke Kupe, u duljini od 6 km i rijeke Une, u duljini od 15 km. Dijelovi Save, Kupe i još nekih rijeka i jezera razvrstani su kao državni vodni putovi.

Luke međunarodnoga značaja su Osijek na Dravi i Vukovar na Dunavu, te Slavonski Brod na Savi i Sisak na Savi i Kupi. Luka u Osijeku radi na dvije lokacije i osposobljena je za prekrcaj gotovo svih vrsta tereta. Luka Vukovar je obnovljena i proširena i danas zauzima važno mjesto u riječnom teretnom i putničkom prometu u Republici Hrvatskoj. Pored luka za robni promet, postoje i pristaništa za putničke brodove u Iloku, Vukovaru i Osijeku, a u fazi gradnje su još neka putnička pristaništa.

Izgradnja obala i lukobrana u hrvatskom primorju vjerojatno ima najvažniji negativni utjecaj na biološku i krajobraznu raznolikost Jadranskog mora. Osobiti je problem što su to ireverzibilne aktivnosti jer se nasute obale gotovo nikad ne vraćaju u početno "prirodno" stanje. Izgradnja lukobrana dovodi i do promjena u fizikalno-kemijskim svojstvima područja.

Korištenje voda za sport i rekreaciju

Za sport i rekreaciju rijeke se koriste u skupini velikih ravničarskih rijeka (Sava, Drava, Dunav, Mura, dio Kupe i Une) i krških rijeka s kanjonskim obilježjima (Dobra, Mrežnica, Korana, Zrmanja, Krka Cetina i dio Kupe u gornjem toku). Športske aktivnosti obuhvaćaju vožnju kajakom i kanuom, sportski ribolov, rafting, kanyoing i izletničke aktivnosti.

Prirodnih jezera u Hrvatskoj ima malo i sva su na određeni način pod nekim režimom zaštite prirode (Plitvička jezera i Krka, Vransko jezero kod Biograda, Kopački rit, Baćinska jezera kod Ploča, Vransko jezero na Cresu, Crveno i Modro jezero kod Imotskog). Zbog toga za rekreaciju i šport služe ponajprije akumulacijska jezera hidro-elektrana (Perućko jezero na Cetini, jezera HE Čakovec i HE Dubrava na Dravi, jezera Sabljaci, Bajer i Lokvarsko jezero u Gorskom Kotaru).

U ravničarskim područjima uz Savu i Dravu koriste se umjetna jezera nastala iskopom mineralnih sirovina, a koja se prihranjuju podzemnom vodom. Neka od njih su uređena kao primjerice: na širem zagrebačkom području Jarun, Novo Čiče, Rakitje, Zajarki i Trstenik, Motičnjak kod Varaždina i Šoderica blizu Koprivnice.

Ljepote i mogućnosti korištenja voda za šport i rekreaciju nisu dovoljno iskorištene. Iako se u novije vrijeme sve više razvija takav tip turizma on još uvijek nije dovoljno promoviran i dostupan javnosti.

Korištenje mineralnih i geotermalnih voda

Na području Hrvatske poznato je malo izvora mineralne vode čija kvaliteta zadovoljava uvjetima propisanim pravilnikom. Svi ti izvori nalaze se u području savskog drenažnog sustava (Apatovac, Lipik, Glavnica Donja, Slani potok-Medvednica, Kamensko kraj Karlovca, Jamnica i Lasinja). Hladna mineralna voda iskorištava se na lokalitetu Jamnica u Pokuplju i u Lipiku, gdje se puni u boce i prodaje kao prirodna mineralna voda.

Najznačajniji geotermalni potencijal nalazi se u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske, na prostoru Panonskog bazena. Za sada se organizirano iskorištava samo manji dio potencijalnih lokacija utvrđenih hidrogeološkim istraživanjima i to za tradicionalni način korištenja vode u bazenima za kupanje i za terapiju (Varaždinske Toplice, Vučkovec, Bizovac, Krapinske Toplice, Tuheljske Toplice, Sutinske Toplice, Stubičke Toplice, Šemničke Toplice, Jezerčica, Topličica, Sv. Helena/Šmidhen, Toplice kod Sv. Jane, Sv. Ivan Zelina, Toplice Lešće, Lipik, Daruvarske Toplice, Velika i Topusko).

Ostala gospodarska korištenja voda

Tehnološke vode i voda za hlađenje

Zahvaćanje vode iz vlastitih zahvata radi korištenja u proizvodnom postupku obuhvaća tehnološku vodu i vodu za hlađenje postrojenja i procjenjuje se na 44 milijuna m^3/god. Kod vode za hlađenje oko 10% do 15% zahvaćene količine izgubi se u tehnološkom procesu, a ostatak se zagrijan ispušta natrag u vodotoke. Kao stvarno iskorištena količina vode uzima se samo količina izgubljena u procesu hlađenja. U razdoblju od 2004. do 2008. godine podaci o zahvaćenim količinama vode za tehnološke procese pokazuju smanjenje. Mogući je uzrok uvođenje zatvorenih tehnoloških sustava čime se smanjuju gubici.

Voda za prodaju na tržištu

Suočeni s promjenom klime i sve manjom količinom pitke vode u svijetu, posljednjih smo godina svjedoci velikog porasta zahvaćanja pitke vode visoke kakvoće koja se koristi kao prirodna izvorska voda i njezine prodaje na tržištu. U Hrvatskoj postoje izvorišta kvalitetne vode na više područja (Lika, Dalmacija, Hrvatsko Zagorje, Prigorje, Banovina i druga). Za zahvaćanje pitke, mineralne i termalne vode radi prodaje (u izvornom ili prerađenom obliku ili kao drugog napitka) na tržištu u bocama i drugoj ambalaži maksimalno je dopušteno korištenje 1 milijun m^3 vode godišnje. Svejedno treba vrlo racionalno i održivo gospodariti izvorištima pitke vode i vodnim bogatstvom, jer ono je jedan od najvrjednijih prirodnih i razvojnih resursa naše domovine i nezamjenjiv uvjet života i rada.

Zaštita voda

Zaštita voda provodi se na temelju Zakona o vodama i niza ostalih propisa iz područja zaštite voda od onečišćenja, uz uvažavanje i drugih zakona, propisa i dokumenata, kao i potpisanih međunarodnih sporazuma. Poslovi zaštite voda namjenski se financiraju iz naknade za zaštitu voda, koja se plaća prema količini ispuštene otpadne vode i stupnju utjecaja na pogoršanje kakvoće i uporabljivosti vode. Jedna od najdjelotvornijih mjera zaštite vode jest ekonomska mjera, odnosno primjena načela "onečišćivač plaća".

Izvori onečišćenja voda

Polazište za planiranje mjera zaštite voda jest procjena utjecaja onečišćenja na vode iz točkastih i raspršenih izvora onečišćenja.

U točkaste izvore onečišćenja uključena su onečišćenja iz kanalizacijskog sustava i/ili uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, koje je moguće svesti na jednu točku upuštanja onečišćene vode u prijamnik. Raspršene izvore onečišćenja čine onečišćenja na ili u tlu, koja oborinskim otjecanjem dolaze u vode (poljoprivredne površine, oborinske vode različitih slivnih površina i slično).

Dominantni izvori onečišćenja su stanovništvo i gospodarske aktivnosti. Točkasti se izvori onečišćenja pretežno odnose na naselja veća od 500 stanovnika i čine 82% ukupno procijenjenog tereta onečišćenja stanovništva.Niska razina izgrađenosti sustava javne odvodnje (kanalizacija i uređaji za pročišćavanje) s obzirom na europske norme, razlog je da većina onečišćenja nekontrolirano odlazi u okoliš.

Onečišćenje od turizma, posebno priobalnog područja, čini oko 3% (2006. godina) od ukupnog pritiska stanovništva. Na razini Jadranskog mora to nije veliki postotak, tim više što se pojavljuje u još uvijek kratkom razdoblju turističke sezone, koje je ujedno i pretežno sušno razdoblje.

Procjenom pritiska onečišćenja točkastih izvora iz industrije dobiva se orijentacijska veličina ukupnog tereta onečišćenja od gospodarstva veličine od oko 1.500.000 ES (ekvivalenta stanovnika). Najveći pritisak raspršenih izvora onečišćenja potječe od poljoprivrede i prometa i najviše je prisutan u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske i okolici većih gradova, posebno Zagreba. Prema obrađenim i analiziranim podacima, može se uočiti da su najveći tereti iz raspršenih izvora onečišćenja na slivovima Drave i Dunava, te na neposrednom slivu Save.

Izvanredna i iznenadna onečišćenja voda

U Hrvatskoj je u razdoblju od 2004. do 2008. godine zabilježeno ukupno 476 onečišćenja voda, od čega 433 odnosno 91% čini iznenadna, a 43 odnosno 9% izvanredna onečišćenja. Poznati počinitelji bili su u 295 slučajeva uzrok iznenadnim onečišćenjima (68%), dok su u 138 slučajeva to bili nepoznati počinitelji (32%).

Odlagališta otpada u Hrvatskoj su od značajnijih nekontroliranih izvora onečišćenja voda. Podaci o rasprostranjenosti neopasnog i opasnog otpada u prostoru su nepotpuni. Vrlo često se otpad odlaže na obale, inundacije, bivše rukavce, pa i u same vodotoke, kanale i stare šljunčare. Nelegalno odlaganje ili čak izravno ispuštanje otpada u vodotoke, kao i neadekvatno regulirano odlaganje opasnog otpada, čini posebnu opasnost za vode.

Zaštićena područja - područja posebne zaštite voda

Zaštićena područja su sva područja uspostavljena po određenim propisima u svrhu posebne zaštite površinskih voda, podzemnih voda i jedinstvenih i vrijednih ekosustava koji ovise o vodama, osobito:

- Područja namijenjena za zahvaćanje vode za piće (za koja je propisano proglašavanje zona sanitarne zaštite).

- Područja pogodna za zaštitu gospodarski značajnih vodenih organizama proglašena su na dijelovima kopnenih voda Odlukom o određivanju područja voda pogodnih za život slatkovonih riba ("Narodne novine" broj 33/2011) i na dijelovima Jadranskog mora Odlukom o određivanju voda pogodnih za život i rast školjkaša ("Narodne novine" broj 78/2011). Vode pogodne za život i rast školjkaša određene su na 18 područja, u ukupnoj površini od 1.653 km^2

od čega je 12 km² u prijelaznim vodama, 341 km² u priobalnim vodama, a 1.300 km² na otvorenom moru.

- Područja za kupanje i rekreaciju proglašavaju se odlukom jedinica lokalne samouprave (za kupališta na površinskim vodama kopna), odnosno područne (regionalne) samouprave (za morske plaže). Odluka o određivanju vode za kupanje za 2011. godinu donijeta je za 905 morskih plaža i dva kupališta na kopnenim površinskim vodama.

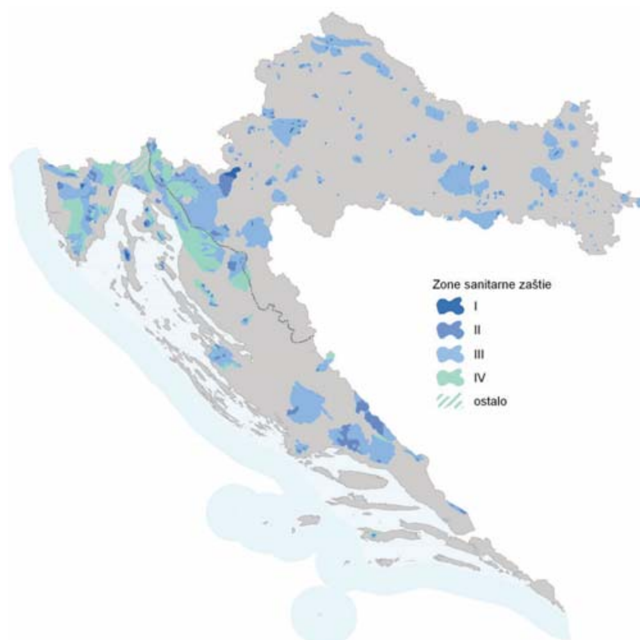
- Područja podložna eutrofikaciji i područja ranjiva na nitrate. Područja ranjiva na nitrate (ranjiva područja) proglašena su na slivovima vodnih tijela opterećenih nitratima poljoprivrednog podrijetla Odlukom o određivanju ranjivih područja u Republici Hrvatskoj ("Narodne novine", broj 130/2012). Odluka se donosi sukladno odredbama članka 50. Zakona o vodama, radi poduzimanja pojačanih mjera zaštite voda od onečišćenja nitratima poljoprivrednog podrijetla. Proglašena ranjiva područja obuhvaćaju oko 10% kopnenog teritorija Republike Hrvatske.

- Područja namijenjena zaštiti staništa ili vrsta gdje je održavanje ili poboljšanje stanja voda bitan element njihove zaštite prema propisima o zaštiti prirode. Uredbom o proglašenju ekološke mreže ("Narodne novine", broj 109/2007) uspostavljena je ekološka mreža Republike Hrvatske, u suradnji s Državnim zavodom za zaštitu prirode izvršeno je izdvajanje dijelova ekološke mreže gdje je održavanje ili poboljšanje stanja voda bitan element njihove zaštite i samo ta područja su evidentirana u Registru zaštićenih područja - područja posebne zaštite voda. Radi se o ukupnoj površini od 15.537 km². U Registru zaštićenih područja su kroz suradnju s Državnim zavodom za zaštitu prirode, a prema Zakonu o zaštiti prirode evidentirani podaci o zaštićenim područjima prirode gdje je održavanje ili poboljšanje stanja voda bitan element njihove zaštite.

- Područja loše izmjene voda u priobalnim vodama.

Područja podložna eutrofikaciji, uključujući područja loše izmjene voda u priobalnim vodama proglašena su na dijelovima Jadranskog mora Odlukom o određivanju osjetljivih područja ("Narodne novine", broj 81/2010) prema članku 49. Zakona o vodama. Radi se o 54 izdvojena područja koja su eutrofna ili bi mogla postati eutrofna zbog loše izmjene voda ili unosa veće količine hranjivih tvari. Proglašena područja podložna eutrofikaciji obuhvaćaju 1.732 km² i to 72 km² prijelaznih voda, 813 km² priobalnih voda i 847 km² otvorenoga mora izvan granica jadranskog vodnog područja. Slivovi proglašenih područja podložnih eutrofikaciji obuhvaćaju 10.466 km² kopnenog dijela jadranskog vodnog područja, uključujući 651 km² na otocima. Dodatno, vodno područje rijeke Dunav u cijelosti je proglašeno slivom osjetljivog područja, u skladu s odlukom donijetoj na međunarodnoj razini, suglasnošću država potpisnica Konvencije o zaštiti rijeke Dunav i Konvencije o zaštiti Crnoga mora, zbog eutroficirane delte Dunava.

Sukladno članku 48. Zakona o vodama, "Hrvatske vode" su uspostavile Registar zaštićenih područja u elektronskom obliku u kojega se unose podaci i informacije o formalno-pravno proglašenim zaštićenim područjima. Tijela ili osobe koje donose odluku o određivanju i/ili zaštiti pojedinog područja dužna su istu dostaviti "Hrvatskim vodama".

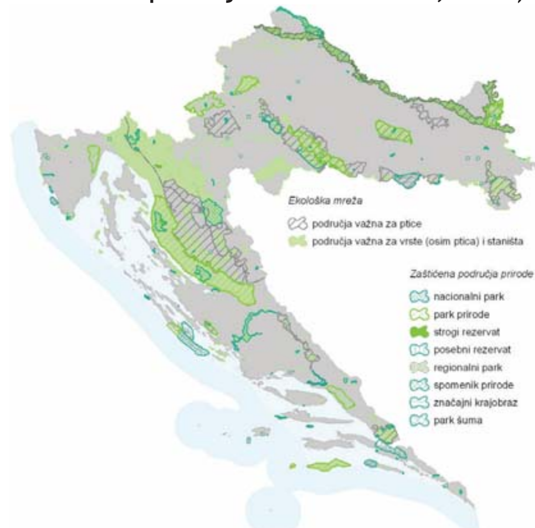
Pregledna karta zona sanitarne zaštite izvorišta (prema Registru zaštićenih područja "Hrvatskih voda", 2012.)

Pregledna karta voda pogodnih za život slatkovodnih riba i voda pogodnih za život i rast školjkaša i područja određenih za kupanje (prema Registru zaštićenih područja "Hrvatskih voda", 2012.)

Pregledna karta područja podložnih eutrofikaciji i njihovih slivova i ranijih područja (prema Registru zaštićenih područja "Hrvatskih voda", 2012.)

Pregledna karta područja ekološke mreže i zaštićenih područja prirode gdje je održavanje ili poboljšanje stanja voda bitan element njihove zaštite (prema Registru zaštićenih područja "Hrvatskih voda", 2012.)

Višenamjenski sustavi

Uređenje voda i zaštita od štetnog djelovanja voda uključuje građenje i održavanje regulacijskih i zaštitnih vodnih građevina, održavanje vodotoka i drugih voda i druge radove i mjere kojima se omogućuje kontrolirani i neškodljivi protok voda i njihovo namjensko korištenje. Umjesto parcijalnih rješenja, prednost se daje višenamjenskim sustavima uređenja i korištenja voda i zemljišta, koji su, u pravilu, gospodarski povoljni i ekološki prihvatljivi. Njihov razvoj bio je osobito intenzivan u drugoj polovici dvadesetoga stoljeća, sve do početka devedesetih, kada je zbog općeg nedostatka financijskih sredstava i različitih prioriteta pojedinih korisnika voda i zemljišta zaustavljen. U posljednje se vrijeme razvoj višenamjenskih sustava, kao primjerice projekt "Zagreb na Savi" ponovno aktualizira, jer su za pojedinačne korisnike voda i zemljišta takvi sustavi bitno racionalniji u odnosu na moguća jednonamjenska rješenja.

Zaštita od poplava

Tijekom posljednjeg desetljeća u cijelom se svijetu, pa tako i na slivovima Dunava i Jadranskog mora, učestalo bilježe ekstremni kišni događaji čije su posljedice pojave velikih vodnih valova u vodotocima koji dosežu ili čak i premašuju do tada maksimalno zabilježene vodostaje, što uzrokuje poplave. Iako su poplave prirodne pojave koje nije moguće u potpunosti spriječiti, redovitim održavanjem zaštitnih sustava i njihovom dogradnjom na kritičnim mjestima, te učinkovitom provedbom mjera operativne obrane od poplava, rizici od poplava mogu se smanjiti na prihvatljivu razinu.

Poplave se ubrajaju među opasnije elementarne nepogode i za posljedice mogu imati gubitke ljudskih života, velike materijalne štete, devastiranje kulturnih dobara i ekološke štete. Zbog prostranih brdsko-planinskih područja s visokim kišnim intenzitetima, prostranih dolina nizinskih vodotoka, velikih gradova i vrijednih dobara na potencijalno ugroženim površinama, te dijelom zbog nedovoljno izgrađenih zaštitnih sustava, Hrvatska je prilično ranjiva od poplava. Analize provedene za potrebe pripreme Strategije upravljanja vodama ("Narodne novine", broj 91/2008) su pokazale da poplave potencijalno ugrožavaju oko 15% državnoga kopnenog teritorija, od čega je veći dio zaštićen, ali s različitim razinama sigurnosti.

Na slivu Save je od velikih voda Save primjereno zaštićen samo grad Zagreb koji je, prema procjenama, siguran od 1.000-godišnjih velikih voda. Ostala područja uz Savu uglavnom su nedovoljno zaštićena. Uzvodno od Zagreba prema slovenskoj granici obrambeni nasipi samo su dijelom izgrađeni, pa su niski dijelovi šire zaprešićke i samoborske regije ugroženi od poplava. Nizvodno od Zagreba pa sve do granice sa Srbijom, mnoga područja uz Savu imaju nižu razinu sigurnosti od potrebne, jer je zaštitni sustav Srednjeg posavlja nedovršen, a postojeći obrambeni nasipi na mnogim su mjestima nedovoljno visoki za zaštitu od ekstremnih velikih voda koje se javljaju u posljednje vrijeme. Sustavom Srednje posavlje od poplava se izravno štite prostori uz Savu između Podsuseda i Stare Gradiške, te prostori uz Kupu nizvodno od ušća Dobre na kojima se nalaze veliki gradovi Zagreb, Sisak i Karlovac i na kojima danas živi više od milijun stanovnika. Zbog redukcije vršnih protoka poplavnih valova u nizinskim retencijama sustav Srednje posavlje ima ključnu važnost i u zaštiti od poplava slavonske dionice Save nizvodno od Stare Gradiške, te u zaštiti od poplava u susjednim državama Bosni i Hercegovini i Srbiji. Zaštita od poplava zasnovana na nizinskim retencijama i prostranim poplavnim površinama omogućila je zadržavanje ekološki povoljnih uvjeta, tako da je zbog svojih izuzetnih prirodnih vrijednosti dio zaštitnog sustava Srednje posavlje proglašen Parkom prirode Lonjsko polje.

Na slivovima savskih pritoka zaštitni sustavi također su nedovršeni ili ih uopće nema. Opasnosti posebno prijete naseljima Hrvatskog zagorja koje ugrožavaju Krapina i njezini bujični pritoci, gradu Zagrebu koji je od medvedničkih bujica usprkos djelomično izgrađenom zaštitnom sustavu od 19 brdskih retencija zaštićen samo od 20 do 50-godišnjih velikih voda, naseljima u Hrvatskom pounju koje ugrožava Una, te naseljima Požeške kotline koja su ugrožena od Orljave i njezinih bujičnih pritoka. Od bujičnih brdskih voda nedovoljno su zaštićeni i drugi gradovi i naselja na slivovima Save i Kupe, među kojima se posebno ističe Ogulin u čijoj zaštiti od poplava važnu ulogu ima hidroenergetski sustav Gojak. Ugrožene su i mnoge poljoprivredne površine i infrastrukturne građevine, a kao specifičnost se ističe ugroženost od poplava na zatvorenim krškim poljima Gorskog kotara i Like.

Zaštita od poplava Dunava, Drave i Mure temelji se na obrambenim nasipima i širokim inundacijskim područjima uz vodotoke. Nasipi su dovršeni na većem dijelu područja, osim na nekim dionicama uz stara korita hidroelektrana Varaždin, Čakovec i Dubrava, uz rijeku Vučicu i na manjem dijelu Baranje. Posljednje pojave velikih voda su ukazale da na nekim dionicama postojeći nasipi ne zadovoljavaju svojom visinom i dimenzijama, pa ih je potrebno rekonstruirati. Izgradnjom i kasnijom rekonstrukcijom Glavnog dravskog nasipa, nasipa Drava - Dunav i Zmajevac - Kopačevo omogućena je učinkovita zaštita Baranje od velikih voda Drave i Dunava, te očuvanje prostranih poplavnih površina uz ušće Drave u Dunav. Takvo rješenje ne samo da povoljno utječe na prirodni režim voda u Parku prirode Kopački rit nego i na zaštitu od poplava na nizvodnim područjima uz Dunav. Problem zaštite od poplava na Dunavu i donjoj Dravi predstavljaju i pojave ledostaja koje mogu prouzročiti ledene poplave. Za uklanjanje ledenih čepova koji ometaju nesmetano protjecanje vode koriste se brodovi ledolomci. Ujedno, putem Državne uprave za zaštitu i spašavanje, omogućuje se i uporaba minsko-eksplozivnih sredstava za potrebe razbijanja ledenih barijera i osiguranja protočnosti vodotoka na kritičnim lokacijama.

Najveći preostali problem zaštite od poplava na slivovima Drave i Dunava predstavlja veliki broj bujičnih vodotoka

koji ugrožavaju naselja i poljoprivredne površine u Međimurju, Podravini, Slavoniji i Podunavlju, što je potvrđeno brojnim poplavama na malim slivovima u posljednje vrijeme. Sustavi zaštite od brdskih voda većim su dijelom dovršeni samo na slivnim područjima Međimurja i Županijskog kanala, dok na ostalim slivnim područjima postoje samo pojedinačne regulacijske i zaštitne vodne građevine, koje bez izgradnje brdskih akumulacija i retencija ne mogu osigurati primjerenu zaštitu nizinskih dijelova slivova od poplava.

Zaštita od poplava na primorsko-istarskim slivovima vezana je uz zaštitu urbanih sredina, turističkih područja, prometnica i poljoprivrednih površina od bujičnih poplava, a kao posebna specifičnost ističe se odvodnja krških polja. U Istri su od poplava nedovoljno zaštićeni niži dijelovi Buzeta i Pazina koje ugrožavaju velike vode Mirne i Pazinskog potoka, te naselja i poljoprivredne površine u dolinama Mirne, Dragonje i Raše. Velike probleme mogu stvoriti i brojne bujice koje ugrožavaju gradove, naselja, prometnice i poljoprivredne površine na zapadnoj obali Istre. Na kvarnerskom području opasnost prijeti od zatrpavanja vodotoka klizištima (kanjon Rječine i Vinodolska dolina) koja mogu izazvati poplave većih razmjera, te od mnogih bujica koje ugrožavaju priobalne gradove Kvarnera i Hrvatskog primorja, te naselja i poljoprivredne površine na kvarnerskim otocima. Na ličkom je području od poplava Gacke i njezinih pritoka nedovoljno branjeno šire područje Otočca, a od poplava Like i njezinih pritoka nedovoljno je branjeno šire područje Gospića i Kosinjsko polje. Sustav zaštite od poplava na tom području dijelom je vezan uz funkcioniranje sustava hidroelektrane Senj. Poplave u Lici ugrožavaju i brojne poljoprivredne površine i infrastrukturne građevine, a kao specifičnost također se ističu rizici od poplava na zatvorenim krškim poljima. Najvećim dijelom brdske vode s Velebita ugrožavaju naselja i Jadransku magistralu duž čitavog područja od Senja prema Starigradu Paklenici.

Zaštita od poplava u Dalmaciji sastoji se od zaštite od poplava velikih rijeka Zrmanje, Krke, Cetine i Neretve, zaštite od bujica, te od odvodnje krških polja. Na slivovima Zrmanje i Krke regulacijski i zaštitni radovi djelomično su rađeni na kraćim dionicama uz vodotoke poradi zaštite naselja i poljoprivrednih površina. Područje Kninskog polja i dalje je nedovoljno zaštićeno, što se postupno rješava dogradnjom sustava. Značajniji zaštitni i melioracijski sustavi rađeni su na krškim poljima zadarskog i biogradskog zaleđa, Nadinskom blatu, Bokanjačkom blatu i Vranskom polju, što omogućuje poljoprivrednu proizvodnju na tim nekad često plavljenim prostorima. Zaštita od poplava na slivu Cetine vezana je uz rad hidroenergetskog sustava čije se građevine dijelom nalaze i na teritoriju susjedne Bosne i Hercegovine. Uz Cetinu u Sinjskom polju izgrađeni su obrambeni nasipi koji su omogućili razvoj intenzivne poljoprivredne proizvodnje na tom području. Opće stanje zaštite od poplava na slivu Cetine je dobro. Područje delte Neretve posebno je ranjivo od poplava. Izgrađeni zaštitni i melioracijski sustav još uvijek nije dovršen, pa su pojedini dijelovi područja nedovoljno zaštićeni. Najugroženiji su niži dijelovi Metkovića na desnoj obali Neretve, što će se riješiti izgradnjom nasipa. Neprimjerenom gradnjom u neposrednim zaobaljima Male Neretve spriječeno je normalno funkcioniranje zaštitnog sustava, što također utječe na porast rizika od poplava na tom području. S obzirom da Mala Neretva više ne može služiti kao oteretni kanal u zaštiti od poplava, izvršena je rekonstrukcija ustave u Opuzenu. Za prilagodbu novoj koncepciji zaštite od poplava u delti Neretve, potrebno je rekonstruirati i dio ostalih regulacijskih i zaštitnih vodnih građevina. Dalmatinsku obalu od Zrmanje do Prevlake, te dalmatinske otoke ugrožavaju i brojne neuređene bujice, ali i neprimjerena gradnja kojom su presječeni mnogi bujični tokovi. Poseban problem je odvodnja krških polja (Rastok, Vrgorsko polje, Imotsko - bekijsko polje) koja usprkos velikim naporima još uvijek nije adekvatno riješena.

Na temelju Zakona o vodama ("Narodne novine", broj 153/2009 i 130/11) obranom od poplava u Hrvatskoj upravljaju "Hrvatske vode". Operativno upravljanje rizicima od poplava i neposredna provedba mjera obrane od poplava uređeni su Državnim planom obrane od poplava ("Narodne novine", broj 84/10) i Glavnim provedbenim planom obrane od poplava.

Naučene lekcije iz posljednjih poplava koje upućuju da se poplave događaju i tamo gdje ih nitko ne očekuje, te da se u naravi javljaju i veće vode od velikih voda visokih povratnih razdoblja na koje su dimenzionirani postojeći zaštitni sustavi, potaknule su intenziviranje aktivnosti na sanacijama i dogradnjama zaštitnih sustava, naročito na uočenim kritičnim točkama.

Melioracijska odvodnja

Sustavi melioracijske odvodnje izvode se zbog odvođenja suvišnih voda s poljoprivrednoga i drugog zemljišta putem odgovarajućih vodnih građevina i uređaja kojima se neposredno ili posredno omogućuje brže i pogodnije otjecanje površinskih ili podzemnih voda i osiguravaju povoljniji uvjeti korištenja zemljišta i obavljanja gospodarskih i drugih djelatnosti. Veliki radovi te vrste realizirani su u razdoblju od 1975. do 1990. godine, kada je unaprijeđena zaštita od vanjskih voda i uređen režim unutarnjih voda na znatnom dijelu melioracijskih površina, uglavnom za potrebe tadašnjih poljoprivrednih kombinata. Tijekom ratnih i poratnih godina aktivnosti su bitno smanjene. Nije bilo novih zahvata a zatečeni sustavi nisu odgovarajuće održavani, što je dovelo do postupnog pogoršavanja vodnih prilika na većini poljoprivrednih površina. Izvedeno je oko 6.600 km kanala I. i II. reda, oko 24.000 km kanala III. i IV. reda, 75 crpnih stanica kapaciteta 320 m3/s i veći broj manjih regulacijskih i zaštitnih vodnih građevina. Na oko 845.000 ha potpuno su izgrađeni sustavi površinske ili podzemne odvodnje, a na oko 352.000 ha izgrađeni su djelomično.

U cjelini gledano, stanje sustava melioracijske odvodnje nije zadovoljavajuće, pa se zato tijekom posljednjih nekoliko godina provode opsežne aktivnosti na obnovi funkcionalnosti detaljne kanalske mreže. Zaključno s 2012. godinom Hrvatske vode su obnovile oko 50% detaljne kanalske mreže.

II.3.6. PROIZVODNJA, PODUZETNIŠTVO, TRGOVINA I OBRT

Uvod

Stagnacije gospodarstva, pogotovo proizvodnih djelatnosti, koju pratimojoš od devedesetih godina prošlog stoljeća, odrazila se bitno na prostornu distribuciju gospodarskih djelatnosti. Promjene koje je Republika Hrvatska doživjela u zadnjim desetljećima - osamostaljenje, suverenost, ratna stradanja s bespoštednim uništavanjem fizičke strukture brojnih urbanih i ruralnih krajolika, obnova, privatizacija i tržno gospodarstvo, globalizacija i globalna recesija sa svim neizbježnim prostornim posljedicama, utjecale su na značajni pad industrijske proizvodnje i razvoja, kao i zatvaranje značajnog dijela industrijskih djelatnosti. Prije dvadesetak godina svaki treći zaposleni u Hrvatskoj radio je u prerađivačkoj industriji, a danas u toj grani radi tek svaki sedmi zaposleni. U prošlih dvadeset godina propalo je više industrijskih postrojenja nego što ih je opstalo. Zaposlenost u industriji pala je s 567 tisuća 1990. na 207 tisuća 2012. godine. Gleda li se struktura hrvatskog BDP-a, danas samo 16 od 100 kuna dolazi iz industrije, dok je prije dva desetljeća 38 od 100 kuna stizalo iz proizvodnih pogona.

Proizvodnja i poduzetništvo

Analiza gospodarskih zona polazi od teze da su proizvodne i poslovne zone jedan od ključnih preduvjeta razvoja domaćeg gospodarstva za neposredna strana ulaganja. Bez pripremljenih i uređenih gospodarskih zona nemoguće je osigurati dobre uvjete poslovanja perspektivnih gospodarskih djelatnosti kao ni stvoriti preduvjete za korištenje bespovratnih sredstava EU za provedbu razvojnih programa. Za gospodarske zone od presudnog je značaja odnos između lokacije i ključnih faktora koji direktno pogoduju ili ograničavaju njihov razvoj. Ti faktori su:

- pristupačnost prirodnih resursa: nafte, plina, minerala, sirovinskog materijala, poljoprivrednog zemljišta
- postojeća infrastruktura: luke, aerodromi, ceste, željeznica, vodoopskrba, odvodnja, energetska infrastruktura, telekomunikacije;
- komplementarnost s okolnim sadržajima: poljoprivredno zemljište, gospodarske djelatnosti u okruženju, stanovanje;
- tehnološka infrastruktura i administrativna efikasnost: za istraživanje i razvoj, industrijska infrastruktura (podugovaranje, sveučilišta, veleučilišta), agencije za poticanje ulaganja i sl.;
- ograničenja: zaštita prirodnih vrijednosti, zone sanitarne zaštite voda, zaštita mora, zaštita zraka i
- pravni problemi: vlasnički odnosi.

Zapaža se da gospodarske, posebno industrijske zone, postaju dijelovi urbanih cjelina. Zone izgrađenih industrijskih djelatnosti prelaze u državno/ gradsko/ općinsko vlasništvo i upravljanje, ili privatizacijom u potpunosti u privatno vlasništvo. Samim tim nastaje potreba replaniranja nekadašnjih gospodarskih i industrijskih zona u kojima je ugasla proizvodnja te se ne koriste i zapuštene su, iako imaju veliki potencijal. Za razliku od *greenfield* investicija, koje su investicije od temelja do krova, *brownfield* investicija je kupnja postojećeg prostora na kojem se odvija određena gospodarska aktivnost, s namjerom poboljšanja ili promjene aktualne proizvodnje (npr. kupnja Željezare Sisak, prostor bivše koksare u Bakru, prostor bivšeg TEF-a u Šibeniku, djelom kompleks Borova u Vukovaru, brodogradilišta i dr.). Za *brownfiled* zemljišta postoji velik interes raznih subjekata, što je logično s obzirom na njihov često vrlo atraktivan položaj, međutim nema jasne koncepcije za njihovo korištenje unatoč brojnim planovima i projektima. Dio takvih zona se, s manje ili više uspjeha, prenamijenio u trgovačko-komercijalne zone, dok su područja za razvoj prvenstveno industrijskih djelatnosti planirana većinom izvan urbanih cjelina.

Poduzetničke namjere se mogu ostvarivati u postojećim planski određenim zonama, ali se u manjim naseljima i na rubovima gradova formiraju nove, uglavnom uz prometnice. Međutim to se u pravilu događa bez odgovarajuće cjelovite pripreme i uređenja zemljišta, neposrednim priključivanjem na postojeću, često nedostatnu infrastrukturu (osim izuzetaka primjerice u Varaždinu i drugdje). Lociraju se najčešće izmjenama i dopunama PPUO/G budući da stari planovi uglavnom imaju velike kompaktne zone koje po svojoj strukturi i drugim okolnostima ne odgovaraju manjim poduzetničkim inicijativama, ili su gašenjem velikih gospodarskih sustava te zone usitnjene, bez odgovarajuće prilagođene planske razrade. Gradnja novih gospodarskih sadržaja događa se uglavnom zahvaljujući privatnim inicijativama, kupnjom državnog, općinskog ili privatnog zemljišta, na kojem se onda planiraju gospodarske zone bez obzira je li to optimalno u odnosu na razvoj naselja (primjer-IKEA). Istovremeno, zapaža se neutemeljenost ili neargumentiranost poduzetničkih zahtjeva da se neka proizvodnja ili gradnja unese u prostorni plan. Kao primjer može poslužiti pritisak za gradnjom apartmana na obali dokazivanjem gospodarskih, turističko razvojnih učinaka i zapošljavanja koji realno ne postoje. Nude se «mega» projekti sumnjivih temelja i bez jasne spoznaje o učincima.

Nadalje, lociranje gospodarskih objekata u naseljima se vrši na temelju odredbi za građevinska područja opće namjene bez dovoljno izdiferenciranosti konkretne namjene površina. Tako se unose gospodarski sadržaji uz stanovanje, ali bez dovoljno jasnih kriterija i ne uzimajući u obzir prethodno potrebno usklađenje s mjerama zaštite okoliša i zaštite okolnih objekata.

Generalno, uvijek se kod prostornog planiranja pojavljuje problem nepostojećeg ili necjelovitog programa razvoja s jasnom strategijom, ciljevima i sagledivim dugoročnim učincima. Često je riječ o parcijalnim zahvatima i sagledavanju tek kratkoročnih učinaka, a na obalnom području učestala je praksa prodeji skupog zemljišta.

Gospodarski razvoj Hrvatske zasniva se na afirmaciji tržišnog gospodarstva. U stvaranju okruženja za razvoj poduzetništva važnu ulogu imaju država i lokalne zajednice. Razvoju gospodarstva, posebno malog gospodarstva, mogu doprinijeti i različiti oblici institucionalne potpore (poduzetnički ili tehnološki centri, poduzetnički inkubatori ili tehnološki parkovi, te poduzetničke, poslovne, gospodarske ili industrijske zone). Iako postoje institucije koje pružaju stručnu, tehničku i prostornu potporu poduzetnicima, njihov broj, teritorijalna rasprostranjenost i kvaliteta usluga ne zadovoljavaju potrebe poduzetnika, pa je nužno uspostaviti mrežu tih institucija na čitavom području Hrvatske. Istovremeno, brži lokalni i regionalni gospodarski razvoj traži da tijela jedinica područne (regionalne) i lokalne samouprave oblikuju razvojne uvjete i pri tome, kroz takve potporne institucije, potiču razvoj vlastitog potencijala i povezivanja gospodarskih subjekata.

Prema podacima Ministarstva poduzetništva i obrta (stanje svibanj 2012.), Republika Hrvatska raspolaže s **344 gospodarske zone** koje se prostiru na **11.103 ha**, što iznosi **prosječno 32,28 ha po poduzetničkoj zoni**.

Zone su, prema dokumentima prostornog uređenja, poslovne, proizvodne, gospodarske i mješovite namjene.

Pokazatelji kretanja površina u gospodarskim zonama po županijama

r.b.	Županija	Broj zaposlenih	Broj gospodarskih subjekata	Broj zona	Površina (ha)
1.	**Zagrebačka**	5.137	305	20	1.640
2.	**Krapinsko zagorska**	4.389	153	14	679
3.	**Sisačko moslavačka**	599	105	14	304
4.	**Karlovačka**	1.368	86	15	415
5.	**Varaždinska**	4.159	226	22	644
6.	**Koprivničko križevačka**	2.314	86	11	430
7.	**Bjelovarsko bilogorska**	955	67	15	182
8.	**Primorsko goranska**	3.978	240	25	734
9.	**Ličko senjska**	176	42	12	254
10.	**Virovitičko podravska**	876	68	15	324
11.	**Požeško slavonska**	830	33	8	195
12.	**Brodsko posavska**	1.101	53	20	552
13.	**Zadarska**	959	94	20	628
14.	**Osječko baranjska**	3.401	204	32	628
15.	**Šibensko kninska**	1.069	89	10	942
16.	**Vukovarsko srijemska**	316	43	12	276
17.	**Splitsko dalmatinska**	4.107	330	18	1.004
18.	**Istarska**	3.300	209	21	463
19.	**Dubrovačko neretvanska**	658	51	10	354
20.	**Međimurska**	5.004	177	30	456
21.	**Grad Zagreb**	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
	Ukupno (bez podataka grada Zagreba)	**44.696** + n.p.	**2.661** + n.p.	**344** + n.p.	**11.103** + n.p.

Izvor : MPO svibanj 2012.

Programom razvoja poduzetničkih zona na području Grada Zagreba (2005.), među ostalim, utvrđeni su kriteriji uključivanja poduzetnika u poduzetničke zone te definirana područja gospodarskih zona u kojima je moguće locirati poduzetničke zone. Zbog specifičnosti ustroja, funkcioniranja i potreba Grada Zagreba, kao i visoke cijene zemljišta i infrastrukture u odnosu na druga područja u Republici Hrvatskoj, prioritet za ulazak u poduzetničku zonu imaju poduzetnici koji se bave proizvodnjom i razvojem proizvoda, tehnologija i usluga, poduzetnici s područja visokih tehnologija i koji na svom području zaslužuju epitet izvrsnosti, odnosno poduzetnici koji udovoljavaju utvrđenim kriterijima iz Programa. Međutim, iako su Programom definirana područja gospodarskih zona u kojima bi se eventualno mogle organizirati poduzetničke zone, Gradu Zagrebu nedostaju adekvatna zemljišta za gradnju, prvenstveno u smislu veličine tj. potrebne površine. Stoga poduzetnici s predstavnicima Zagrebačke i Krapinsko-zagorske županije razmatraju mogućnosti osnivanja, odnosno organiziranja poduzetničkih zona izvan područja Grada Zagreba, u koje bi se uključili i zagrebački poduzetnici.

Trgovina i obrt

Poseban i vrlo izražen problem, ne samo sa društveno-gospodarskog već i prostorno-funkcionalno-urbanističkog gledišta predstavljaju veliki trgovački centri koji su gotovo blokirali neke rubne, ali i unutrašnje zone gradova, za koje su planski kriteriji i uvjeti smještaja oblikovani tek u novijim planovima.

Gradnja trgovačkih sadržaja postala je u Hrvatskoj prepoznatljiva pojava, osobito u velikim urbanim (gradskim) središtima. Sustavnim mjerama i različitim instrumentima nastoji se takva gradnja usmjeriti u željene okvire prostorno kontroliranih uvjeta razvoja naselja. Intenzitet gradnje trgovačkih prodavaonica, centara i cjelina koji znatno utječu na fizičku i poslovnu strukturu površina urbanih središta i njihovih rubnih dijelova te prometnu infrastrukturu i opće uvjete života u gradskim područjima, s već uočljivim oblicima osiromašenja središnjih gradskih prostora, značajan je i zbog toga što prostorno planerska struka kao niti javna administracija nisu na vrijeme prepoznalee ekonomsku snagu i prodornost privatnog kapitala u tom području. Zbog toga je u prostorno planskim dokumentima izostala pravodobna intervencija kojom bi se takva gradnja usmjerila na odgovarajuće lokacije, u funkciji razvoja naselja i s uvjetima oblikovanja koji bi osigurali da te, po površini značajne građevine i prostori, imaju nove javne, a ne samo trgovačke sadržaje. Prema svim pokazateljima tgovački su centri trenutno gospodarski najisplativiji, a njihovu pojavu potrebno je osmišljavati i koristiti kao razvojni poticaj za naselja u kojima su izgrađena.

Što se obrta tiče, s obzirom na postignute zadovoljavajuće rezultate u ostvarivanju poticajnih mjera iz Programa poticanja razvoja obrta, malog i srednjeg poduzetništva na nivou države i županija/Grada Zagreba, treba nastaviti sa sustavnom provedbomi mjere i aktivnosti usmjerenih na jačanje i daljnji razvoj obrta te malih i srednjih poduzetnika. Osim toga, nastavak provedbe svih poticajnih mjera i aktivnosti jedan je od načina ublažavanja utjecaja aktualne financijske i gospodarske krize na poslovanje obrtnika i poduzetnika.

Razvojna politika

Dosadašnjim razvojem gospodarskih zona uočava se nesustavnost u aktivnostima pripreme, pokretanja, upravljanja i povezivanja gospodarskih zona. Karakteristika navedenih aktivnosti je suradnja "svih sa svima". Nedostatak ovakvog stanja je u tome što sve politike koje se artikuliraju na brojnim razinama sustava, od države preko županije do grada i općine, nisu međusobno povezane u jasnu i ciljanu akciju za ostvarenje osnovnog cilja. Nizak stupanj iskorištenosti raznih potpornih fondova kao i nekoordinirana aktivnost subjekata unutar sustava daje nepovoljnu sliku pripremanja i upravljanja zonama. Dominiraju palijativna rješenja i voluntarizam pri čemu cijeli sustav ovisi o većoj ili manjoj zainteresiranosti pojedinca bilo u službama bilo na funkcijama u gradovima i općinama ili županijiama. Poseban problem je činjenica da ovakvo stanje ne može biti temelj na kojem će se izgraditi niti oblikovati cjelovita politika promicanja u funkciji novih ulaganja i novog zapošljavanja.

Na nacionalnoj razini cilj je dosadašnje politike bilo stvaranje što većeg broja poslovnih zona, za čije su potrebe postojale, i još uvijek postoje, financijske potpore. Stoga je često bilo važno dobiti sredstva za bilo koju namjenu, bez ozbiljnijeg osmišljavanja temeljne politike razvoja gospodarskih zona. Na regionalnoj i lokalnoj razini situacija je slična. No, ipak treba naglasiti da je u proteklom razdoblju, zbog takvih iskustava, došlo do postupnog mijenjanja kriterija za dodjelu financijskih sredstava za uspostavljanje gospodarskih, pretežno poslovnih zona.

ZAKLJUČNO

U odnosu na gospodarske zone potrebno je provoditi sveukupnu proaktivnu politiku, a to prije svega znači, investitorima ponuditi uređene i odgovarajuće površine opremljene neophodnom pratećom infrastrukturom u skladu s važećim planovima prostornog uređenja. Dosadašnji stav da se poslovne zone planiraju i realiziraju, ako je to moguće, uglavnom na prostorima u državnom vlasništvu ili u vlasništvu državnih poduzeća, ili na zemljištu u vlasništvu gradova i općina, nije do sada rezultiralo ubrzanjem procesa urbane komasacije niti predaje zemljišta u svrhu osnivanja poslovnih zona. U slučajevima kada se radi o privatnom zemljištu proces je dodatno usporen jer se događa da privatni vlasnici zemlje od trenutka spoznaje o namjeni zemljišta povećavaju cijenu, što rezultira probijanjem planskih sredstava namijenjenih za otkup što sve zajedno dovodi i do usporavanja postupka otkupa i daljnje realizacije poslovnih zona.

Na temelju informacija dobivenih u gradovima i općinama županija može se zaključiti da je sporost realizacije gospodarskih zona rezultat čekanja na izradu projekata energetike, cestovne infrastrukture, vodovoda ili kanalizacije, kao i rješavanja imovinsko-pravnih odnosa. Stoga se nameće zaključak da bi u fazi planiranja trebalo pronaći model za međusobno usklađenje planova, kao i da gospodarske zone dobiju status prioriteta u cijelom postupku, od ideje do realizacije.

II.3.7. EKSPLOATACIJA MINERALNIH SIROVINA

Uvod

Mineralne sirovine (rudno blago) predstavljaju prirodni resurs od interesa za Republiku Hrvatsku, te imaju njezinu osobitu zaštitu i mogu se iskorištavati isključivo pod uvjetima i na način propisan Zakonom o rudarstvu. Sve mineralne sirovine vlasništvo su Republike Hrvatske. Eksploatacijom mineralnih sirovina, u smislu Zakona o rudarstvu ("Narodne novine", br.75/2009 i 49/11) smatra se vađenje iz ležišta i oplemenjivanje mineralnih sirovina.

Za Hrvatsku osobito gospodarsko značenje imaju:
- arhitektonsko - građevinski kamen na obalnom području Hrvatske, posebno na otocima, gdje on uz pažljivu eksploataciju može pridonijeti razvoju otoka;
- tehničko-građevinski kamen kontinentalnog dijela u blizini velikih gradova i gradilišta velike infrastrukture;
- građevinski pijesak i šljunak u porječjima i drugim lokalitetima u blizini gradova i druge velike potrošnje radi izgradnje.

Posebno gospodarsko značenje sve više imaju energetske mineralne sirovine - ugljikovodici (nafta i prirodni plin) i geotermalna voda, kako se i navodi u Strategiji energetskog razvoja Republike Hrvatske (2009. godine) Eksploatacija ugljikovodika, posebice prirodnog plina, dobiva sve veće značenje obzirom na obvezu Republike Hrvatske da poveća udio obnovljivih izvora u ukupnoj energetskoj bilanci do 10% prije ulaska u EU. Pri tome treba uvažiti podatak i da su geotermalni gradijenti hrvatskog prostora znatno viši od europskog prostora, te da se geotermalne vode treba više iskorištavati u energetske svrhe, a ne samo balneološke.

Zakonodavni okvir

Gospodarenje mineralnim sirovinama temelji se na Strategiji gospodarenja mineralnim sirovinama RH (2008.), a uređeno je Zakonom o rudarstvu ("Narodne novine", br. 75/2009 i 49/11) i ostalim zakonskim i podzakonskim aktima.

S aspekta prostornog uređenja, u promatranom razdoblju od 2003. godine, a u skladu s odredbama starog Zakona o prostornom uređenju ("Narodne novine", br. 30/94, 68/98, 61/2000, 32/2002 i 100/2004) postojeći kamenolomi proglašavani su legalnima ukoliko su imali odobrenje za izvođenje rudarskih radova tadašnjih ureda državne uprave u jedinicama lokalne samouprave nadležnim za poslove gospodarstva ili bivših nadležnih institucija, bez obzira kada je ono izdano. U skladu s odredbama ZPU lokacijska dozvola se nije izdavala, a zakonitost postojećih kamenoloma nije se odnosila na čitavo eksploatacijsko polje, već na obuhvat za koji je dano odobrenje za izvođenje rudarskih radova.

Kako je obnova i ubrzana izgradnja utjecala na povećanje potreba i otvaranja novih eksploatacijskih polja, posljedično je došlo do intenzivnog protupravnog eksploatiranja mineralne sirovine (pijesak i šljunak, arhitektonsko-građevni i tehničko-građevni kamen, te glina). Država je reagirala ozakonjenjem provedbe postupka procjene utjecaja na okoliš za sva eksploatacijska polja (Zakon o zaštiti okoliša 2007. godine) i izdavanja lokacijske dozvole za eksploatacijsko polje prije izdavanja rudarske koncesije za izvođenje rudarskih radova (Zakon o prostornom uređenju i gradnji 2007.) Lokacijske dozvole za EP mineralnih sirovina od tada izdaje Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, sukladno Uredbi o određivanju zahvata u prostoru i građevina za koje Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva izdaje lokacijsku dozvolu i/ili građevinsku dozvolu ("Narodne novine", broj 116/2007).

Novim Zakonom o rudarstvu (čl. 7. i 133.) propisano je da su jedinice područne (regionalne) samouprave dužne za svoja područja izraditi Rudarsko-geološke studije koje moraju biti u skladu sa Strategijom gospodarenja mineralnim sirovinama RH. Na temelju Rudarsko – geoloških studija jedinice lokalne samouprave i jedinice područne (regionalne) samouprave dužne su u svojim razvojnim dokumentima planirati potrebe i način opskrbe mineralnim sirovinama. Rok za izradu Rudarsko – geološke studije je 01. Kolovoza 2012., a nakon tog datuma, ukoliko se studija ne izradi, dokumentima prostornog uređenja se neće moći planirati novi istražni prostori za eksploatacijska polja mineralnih sirovina.

Temeljem ovog Zakona u narednom će periodu biti potrebno izmijeniti i dopuniti PPŽ-ove, uvažavajući rezultate Studija kao i u međuvremenu donesenih propisa (posebice u djelokrugu zaštite prirode i okoliša i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem). Evidentno je da će istraživanje i eksploatacija mineralnih sirovina biti podvrgnuta sve strožem nadzoru i kontroli, a preispitivanju podliježu i financijski uvjeti i odnosi definirani koncesijama.

Stanje u prostoru

Mineralne sirovine se eksploatiraju na 670 lokacija. Ukupna površina EP i istražnih prostora (uključujući ugljikovodike) iznosi 309.860 ha što iznosi oko 5,47% udjela površine kopnenog dijela države.

Proizvodnja nafte i plina se zbog iscrpljenja pojedinih eksploatacijskih polja postupno smanjila iako postoje potencijalna nalazišta u Jadranskom moru (Srednji i Južni Jadran). Proizvodnja ugljikovodika u RH trenutno se

ostvaruje iz 43 naftnih polja i 13 plinskih i plinsko-kondenzatnih polja, a nafta i naftni plin proizvode se iz 799 proizvodno aktivnih bušotina, eksploatacija boksita je gotovo potpuno prekinuta, a eksploatacija ugljena je prestala zbog loše kakvoće i skupe proizvodnje. Na području Hrvatske najbrojniji su kamenolomi tehničko-građevnog kamena, a znatno manje ima kamenoloma arhitektonsko-građevinskog kamena (locirani uglavnom u Istri i na obalnom području srednjodalmatinskih otoka). Dosegnuta razina proizvodnje tehničko-građevnog kamena i građevnog pijeska i šljunka u potpunosti zadovoljava potrebe gospodarstva RH i nalazi se oko prosjeka država EU.

Odobrena eksploatacijska polja u Republici Hrvatskoj (23 vrste mineralnih sirovina uključujući ugljikovodike) - stanje na dan 31. prosinac 2009. godine (podaci Ministarstva gospodartsva, rada i poduzetništva):

Vrsta mineralne sirovine	Broj EP
tehničko-građevni kamen	266
ciglarska glina	44
građevni pijesak i šljunak	93
kremeni pijesak	11
karbonatna sirovina za industrijsku preradu	16
silikatna sirovina za industrijsku preradu	1
arhitektonsko-građevni kamen	120
sirovina za proizvodnju cementa	7
ker. i vatrostalne gline, milovka, tuf	13
gips	10
boksit	15
kreda	1
barit, bentonitna glina, kreda, morska sol, kvarcit	9
geotermalna voda	4
ugljikovodici (nafta, kondenzat, prirodni plinovi)	60
• Ukupno	670
• Ukupna površina EP	309.860 ha

Eksploatacija mineralnih sirovina u dokumentima prostornog uređenja:

Programom PURH određeno je da pri planiranju eksploatacijskih polja treba osobitu pažnju posvetiti:

- oblikovanju krajobraza i otklanjanju sukoba interesa različitih korisnika prostora,
- zaštiti okoliša,
- negativnom utjecaju na vodni režim i podzemne tokove,
- prostorima osjetljive stabilnosti terena, i
- tržišnim potrebama i izradi prostornih planova u svezi rješavanja konflikata poljoprivrede i vodnog gospodarstva.

Mjere, uvjeti i način iskorištavanja mineralnih sirovina u PPŽ za:

1.Postojeća eksploatacijska polja:

- u pravilu se mogu koristiti odnosno proširivati sukladno uvjetima utvrđenim PPUO/G i lokacijskom dozvolom, a eksploatacijska polja koja se napuštaju i zatvaraju potrebno je sanirati, revitalizirati ili prenamijeniti prema dokumentaciji za sanaciju izrađenoj na načelima zaštite okoliša (određeno na isti ili sličan način u svim PPŽ);
- napuštena eksploatacijska polja nužno je sanirati, a prostor urediti temeljem namjene određene u PPUO/G (određeno na isti ili sličan način u svim PPŽ).

Posebna ograničenja:

- eksploatacija šljunka, pijeska i tehničkog građevnog kamena ne može se povećavati, osim u dijelovima nužnim za sanaciju u funkciji privođenja konačnoj namjeni, najviše do 20% površine polja (Virovitičko-podravska županija),
- sva postojeća eksploatacijska polja u obalnom području moraju se prenamijeniti (Istarska županija),
- postojeći kamenolomi i šljunčare ne mogu se proširiti bez izvršene potpune sanacije eksploatacijskog polja, a za eksploatacijska polja i istražne prostore određena je uspostava stalnog monitoringa, odnosno praćenje kakvoće zraka, onečišćenja voda, tla, utjecaja na floru i faunu, buku te praćenje izvršenja sanacije i seizmičkih učinaka miniranja, i
- mogućnost, uvjeti i ograničenja korištenja unutar parkova prirode utvrđuju se u PPPPO.

2.Planirana eksploatacijska polja:

- u prostornim planovima županija lokacije za istraživanje i eksploataciju mineralnih sirovina odrediti na temelju županijske Rudarsko-geološke studije, sukladno Zakonu o rudarstvu (2009.), koju je do 2012. godine izradilo tek desetak županija,
- radi zaštite prostora EP planirati na najmanje vizualno osjetljivim lokacijama, a ne mogu se planirati u zaštićenim dijelovima prirode i obalnom području, te na prostoru šuma, osobito vrijednih poljoprivrednih površina i infrastrukturnih koridora,
- u većini PPUO/G su utvrđene detaljene planske mjere za sve elemente zaštite prostora i okoliša za vrijeme i nakon eksploatacije mineralnih sirovina, podrazumijevajući sanaciju i konačnu prenamjenu prostora, i
- za sva eksploatacijska polja se provodi, sukladno Zakonu o zaštiti okoliša (2007.), postupak procjene utjecaja na okoliš, kojim se utvrđuju mjere zaštite okoliša i program praćenja stanja okoliša.

Određeni uvjeti:

- eksploatacijska polja mogu se otvarati i koristiti samo izvan zaštićenog obalnog područja (osim arhitektonskog kamena na Braču), a eksploatacija mineralnih sirovina s miniranjem ne smije biti na udaljenosti manjoj od 500 m od postojećih građevina, odnosno granica građevinskih područja naselja, turističkih zona, gospodarskih zona, rekreativnih zona i zona posebne namjene, te utvrđenih koridora infrastrukture od važnosti za Državu i županiju, i

- preporuka otvaranja podzemnih eksploatacijskih polja (Istarska i Dubrovačko-neretvanska županija).

3. Istražni prostori:

- potencijalni istražni prostori predloženi u PPŽ ne podrazumijevaju utvrđenu namjenu tih lokaliteta i odredit će se u PPUG/O kao rezultat prethodno provedenih postupaka temeljem Zakona o rudarstvu (Rudarsko-geološka studija) i Zakona o zaštiti okoliša (procjena utjecaja na okoliš),
- pojedinačni uvjeti za izbor lokacije za istraživanje mineralnih sirovina unutar određenih prostora u PPŽ bitni su obzirom na specifičnost lokacije, npr. lokacija istražnog prostora mora biti na sigurnoj udaljenosti od građevinskih područja, izvan obalnog područja i temeljnih fenomena prirodnih vrijednosti (Istarska županija), itd.

Degradirana područja za sanaciju

Velik problem u prostoru su napuštena eksploatacijska polja, odnosno kopovi koji nakon dovršene eksploatacije nisu sanirani. Oni su krajobrazno devastirani prostor sa upitnim perspektivama za sanaciju. Iako je koncesionar za eksploataciju mineralnih sirovina dužan tijekom i/ili nakon završetka eksploatacije mineralnih sirovina, u skladu s lokacijskom dozvolom i rudarskim projektom na temelju kojeg izvodi radove u svrhu eksploatacije, sanirati eksploatacijskim radovima otkopane prostore, u velikoj je mjeri u prostoru prisutan problem nesaniranih područja. Tehničku sanaciju eksploatacijskih polja odnosno eksploataciju u svrhu sanacije nužno je zakonski utvrditi kroz odredbe novog Zakona o rudarstvu koji je u izradi.

Nelegalno iskorištavanje

Uz legalno iskorištavanje mineralnih sirovina, na području Hrvatske, napose u okolici Zagreba, te u Zagrebačkoj, Varaždinskoj, Međimurskoj i Ličko-senjskoj županiji već se duži niz godina intenzivno protupravno eksploatiraju mineralne sirovine (pijesak i šljunak, arhitektonsko-građevni i tehničko-građevni kamen, te glina). Pritom se protupravna eksploatacija pijeska, šljunka i tehničko-građevinskog kamena najčešće događa u područjima većih infrastrukturnih radova. O nelegalnim lokalitetima dužni se se očitovati JLS I JP(R)S i Državni inspektorat koji po posebnom Zakonu obavlja inspekcijske poslove nad provedbom Zakona o rudarstvu. Za sve nelegalne lokalitete određena je izrada elaborata i hitna provedba krajobrazne sanacije na račun koncesionara, a u Istarskoj županiji i Dubrovačko-neretvanskoj županiji zatvaranje nelegalnih polja.

ZAKLJUČNO

Svi prostorni planovi županija nemaju jasno utvrđen stav prema postojećim, planiranim i napuštenim eksploatacijskim poljima kao i istražnim prostorima, odnosno može se utvrditi da isti nisu jasno izraženi putem kriterija za njihovo planiranje u odnosu na udaljenosti od postojećih građevina, od granica građevinskih područja naselja, turističkih zona, gospodarskih zona, rekreativnih zona i zona posebne namjene, utvrđenih koridora infrastrukture od važnosti za državu i županiju, te pristupnih i transportnih puteva do kamenoloma. Svi PPUO/G nemaju utvrđene detaljne planske mjere za sve elemente zaštite prostora i okoliša za vrijeme i nakon korištenja mineralnih sirovina, podrazumijevajući pri tome sanaciju i konačnu (pre)namjenu prostora.

Potencijala eksploatacijska polja ugljikovodika kao značajnog energetskog resursa potrebno je strateški utvrditi kroz Izmjenu i dopunu Strategije prostornog uređenja RH (u izradi), te zakonski regulirati posebnim propisom sukladno Strategiji gospodarenja mineralnim sirovinama RH iz 2008. godine.

Planiranje novih istražnih prostora moguće je samo na osnovu Rudarsko-geološke studije sukladno Zakonu u rudarstvu ("Narodne novine", br. 75/2009 i 49/11), te u skladu sa drugim zakonskim propisima, posebno iz djelokruga zaštite prirode i okoliša i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem. Evidentno je da će istraživanje i eksploatacija mineralnih sirovina biti podvrgnuta sve strožem nadzoru i kontroli, a preispitivanju podliježu i financijski uvjeti i odnosi definirani koncesijama.

Za potrebe praćenja provedbe odredbi PPŽ kojima se omogućuje proširenje postojećih, odnosno osnivanje novih polja za iskorištavanje mineralnih sirovina, ocijenjuje se potrebnim pristupiti izradi Informacijskog katastra polja za iskorištavanje mineralnih sirovina unutar kojeg bi se evidentirale sve nastale izmjene. Osim grafičkih i numeričkih podataka o veličini polja predlaže se evidentiranje datuma uvođenja polja u upisnik polja za iskorištavanje mineralnih sirovina, vrsta sirovine koja se iskorištava, vrijeme do kada je studijom ili rudarskim projektom predviđeno iskorištavanje, posebni uvjeti propisani PPUO/G, način sanacije po zatvaranju, eventualna proširenja uz napomenu je li proširenje planirano u PPŽ ili je za to potrebno izvršiti izmjenu županijskog plana, itd.

II.4. OPREMLJENOST PROSTORA INFRASTRUKTUROM OD ZNAČAJA ZA DRŽAVU

II.4.1. Prometna infrastruktura

Uvod

Opremljenost infrastrukturom uvjet je funkcionalnog korištenja prostora. Razina takve opremljenosti upućuje na potencijal prostora za različitost namjena njegova korištenja. Razvijen prometni sustav olakšava i potiče mobilnost ljudi i roba te, smanjivanjem prometne izoliranosti, omogućava rast produktivnosti i stvara pretpostavke za uravnotežen regionalni razvoj. Dostupnost infrastrukture temeljna je pretpostavka rasta zapošljavanja jer utječe na kvalitetu i raznovrsnost poslovnih prilika, ali i sveukupnu privlačnost zemlje za poslovanje i investicije kao i njezinog djelotvornog uključivanja u zajedničko tržište EU.

Sukladno Strateškom okviru za razvoj 2006.-2013. (SOR) kojim su definirana temeljna polazišta u daljnjem razvoju infrastrukture, Hrvatska svoje infrastrukturne prometne prioritete ima na prometnicama koje se nalaze na trasi multimodalnih koridora i u prometnim područjima od sveeuropskog značenja u skladu s njihovom definicijom sa Sveeuropske konferencije u Helsinkiju 1997. godine. Multimodalni koridori koji prolaze kroz Hrvatsku i povezuju prostor centralne Europe sa Mediteranom i Jugoistočnom Europom su sljedeći:

- koridor **Vb:** Rijeka-Zagreb-Varaždin-Budapest / **Vb željeznica** Rijeka-Zagreb-Koprivnica-Botovo/Gyekenyes
- koridor **Vc**: Ploče-Sarajevo-Osijek-Budapest / **Vc željeznica** Ploče-Metković-Šamac- Vrpolje-Osijek-Beli Manastir
- koridor **X:** Salzburg-Villach-Ljubljana-Zagreb-Belgrade-Skopje-Thessaloniki / **X željeznica** Savski Marof-Zagreb Vinkovci-Tovarnik
- koridor **Xa**: Graz-Maribor-Zagreb / **Xa** željeznica željeznicaGraz-Maribor- Krapina-Zagreb
- koridor **VII**: rijeka Dunav – uključujući plovni put rijeke Save, Kanal Dunav-Sava te odgovarajuće lučke infrastrukture smještene na tim plovnim putovima
- **Jadransko-jonski koridor** (PETRA) kao dio Paneuropske transportne mreže

Treba spomenuti i potencijalni **Baltičko-jadranski razvojni koridor,** za koji je Njemačka pokrenula inicijativu uspostavljanja i koji bi u duljini od 1600 km izravno povezao prostor jugozapadne Skandinavije (Oslo, Göteborg, Kopenhagen) i Jadransko more (Trst, Koper, **Rijeka**) preko 11 europskih država (Norveška-Švedska-Danska-Njemačka-Poljska-Češka-Slovačka-Austrija-Mađarska-Italija-Slovenija-**Hrvatska**).

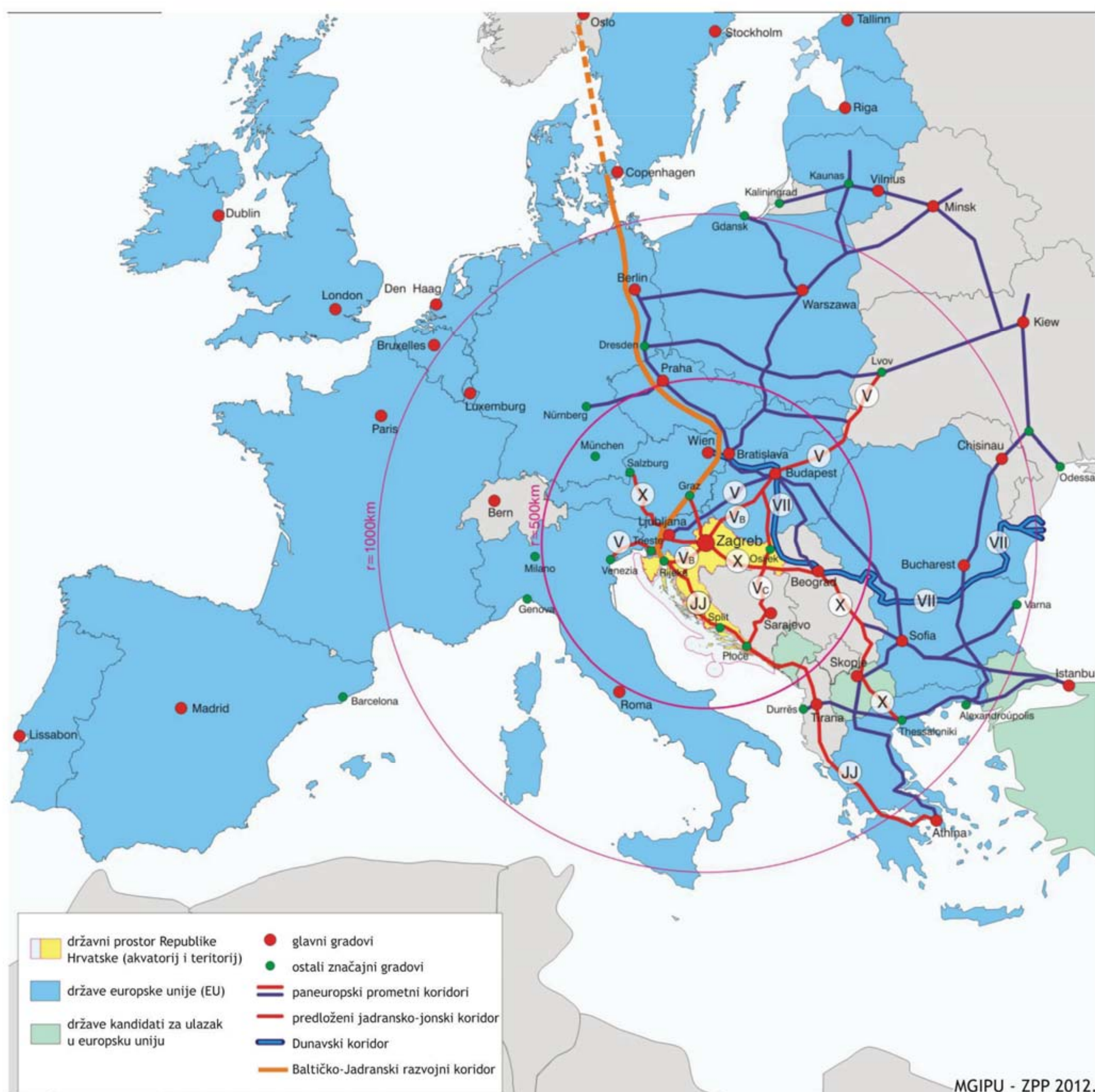
Strategija PURH (1997.) i Program PURH (1999.) u skladu su sa projekcijom razvoja prometnog sektora.

Dosadašnji razvoj prometnog sustava Hrvatske temelji se na Strategiji prometnog razvitka Republike Hrvatske ("Narodne novine", broj 139/99). Međutim, uslijed izmijenjenih okolnosti promet se više ne može rješavati odvojeno po pojedinim vrstama prometa, već integralno obzirom na europsku teritorijalno-kohezijsku politiku. Da bi se Hrvatska uključila u europske i svjetske prometne tokove potrebno je izraditi novu Strategiju prometnog razvoja, kako bi se definirali strateški ciljevi pojedinih sektora i kako bi se u Europskoj uniji pojavili kao ozbiljan i ravnopravan partner koji štiti svoj prostor, okoliš i nacionalne interese u svim gospodarskim djelatnostima. Osnovni cilj treba biti definiranje infrastrukturnih prometnih prioriteta koji će, u odnosu na razvijenije zemlje, omogućiti prometno uključivanje Hrvatske u sve prometne tijekove Europe, te u tehničko-tehnološkom i organizacijskom smislu poticati sve prometne aktivnosti koje omogućuju brži razvoj sveukupnog gospodarstva. Rad na novim sektorskim strategijama kao bazama za izradu nove Strategije prometnog razvoja, započeo je tijekom 2011. godine kroz rad sektorskih pododbora Ministarstva pomorstva, prometa i infrastrukture.

U proteklom desetogodišnjem razdoblju Vlada RH je naglasak razvoja stavila na izgradnju cestovne mreže, plinovodnog sustava i elektroničkih komunikacijskih sustava, a svi ostali infrastrukturni sustavi su djelomično rekonstruirani bez značajnijih proširenja. Postignuta stopa razvoja ova tri sustava bila je i veća nego u državama EU, a daljnji razvoj je zasnovan na unaprjeđenju posluživanja i dovršetku još nedostajućih dionica mreže.

Slijedeće desetogodišnje razdoblje, u uvjetima održivog razvoja, predviđa značajnije ostvarivanje razvoja željezničkog i riječnog prometa, kao i razvoja energetskih proizvodnih postrojenja (s naglaskom na korištenje obnovljivih izvora i ekološki prihvatljivih tehnologija) i prijenosnih sustava (prvenstveno cjevovodi i 400 kV dalekovodi) koji će omogućiti daljnji održivi gospodarski razvoj.

Europski okvir - Strateški i prometni položaj Republike Hrvatske

Izvor podataka: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - ZPP, 2012.

Nacionalna prostorna struktura

Izvor podataka: Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja - ZPP, 2012.

II.4.1.1. CESTOVNI PROMET

Temeljem donesene Strategije (1997.) i Programa PURH (1999.), nositelj gospodarskog razvoja RH bila je ubrzana izgradnja nacionalne mreže suvremenih cesta visoke usluge i propusne moći (autocesta i brzih cesta), kao i rekonstrukcija kritičnih dionica državnih cesta.

Ocjena stanja cestovne infrastrukture

Mreža izgrađenih/rekonstruiranih cesta dovedena je do razine koja zadovoljava današnji trenutak gospodarskog stanja i izvrsna je osnova daljnjeg desetogodišnjeg razvoja, bez obzira što su 2009., 2010. i dijelom 2011. godina bile recesijske godine. Stupanj izgrađenosti državne mreže autocesta i brzih cesta vrlo je visok (oko 85%) i Republika Hrvatska se uključila i pridružila europskoj cestovnoj mreži (mreža E-cesta) na najbolji način, poštujući elemente koji određuju standarde i prostorni razmještaj europskih cestovnih komunikacija, a to su, među ostalim, elementi od općeg zajedničkoga europskog interesa, od europskoga regionalnog interesa, od hrvatskoga državnog interesa i od hrvatskoga regionalnog i lokalnog interesa.

Hrvatsku presijecaju Paneuropski prometni koridori V, VII i X i njihovi ogranci. Zbog svog geografskog položaja Republika Hrvatska je iznimno značajna za uspostavu učinkovitih veza između Zapadne Europe i Balkana, te veza između područja Srednje i Sjeverne Europe i Jadranskog mora i Sredozemlja. Elementi od općeg europskog interesa su povezivanje državnih središta i središta međudržavnog/svjetskog gospodarstva, brzina, sigurnost, udobnost, cijena izgradnje održavanja i služnost, odnosno izgradnja autocesta najviših standarda posluživanja. Hrvatska raspolaže s tim elementima i opredijelila se za najpotrebnije pravce i koridore na kojima je u najvećem dijelu već izgradila, gradi ili želi graditi u okviru gospodarskih mogućnosti.

Unutar teritorija Republike Hrvatske izgradnja nacionalne mreže suvremenih državnih cesta provodila se na sljedećim prometnim pravcima i koridorima:

- izgradnja dionica autocesta (A1, A6 i A7) i brzih cesta na prometnom pravcu sjever-jug u koridoru koji prati središnju jedinstvenu državnu okosnicu razvitka i svladava u uskom području hrvatski gorski prag – tunelima Mala Kapela i Sv. Rok, radi boljeg i bržeg cestovnog povezivanja unutrašnjeg kontinentalnog područja zemlje i srednjoeuropskog Podunavlja sa Istrom, Hrvatskim Primorjem i Dalmacijom (do Ploča),
- početak izgradnje dionice A11 Zagreb – Sisak radi prometnog povezivanja sa Bosnom i Hercegovinom,
- rekonstrukcija i modernizacija Jadranske magistrale u skladu s intenzitetom prometa i razvitkom pojedinih područja,
- rekonstrukcija državnih cesta prve prioritetne skupine prema Strategiji prometnog razvitka Republike Hrvatske.

Danas je cestovna povezanost obalnog područja uzdužno i s kontinentalnim djelom Hrvatske te dalje s europskim pravcima izuzetno dobra, unaprijeđena u novije doba izgradnjom kako autocesta tako i novih brzih cesta ili modernizacijom postojećih cesta. One u potpunosti zadovoljavaju dnevni i godišnji promet a osobito se poboljšala situacija u turističkim špicama. Hrvatska danas ima oko 1.310 km autocesta i modernih brzih cesta. Osobitu atraktivnost predstavljaju izlasci iz tunela i ulazi u regije specifičnih obilježja i izuzetnih panoramskih vizura (Učka, Mala Kapela, Gacko polje, Sv Rok). Regionalna mreža dobro je razvijena, osim na otocima gdje je situacija nešto slabija iako su i otočne mreže sustavno poboljšavane.

Osnovna prostorno-razvojna obilježja cestovne infrastrukture od 2003.-2011. godine su:

- ubrzana izgradnja autocesta na osnovnim međudržavnim prometnim pravcima (povezivanje Srednje Europe s Jadranom/Mediteranom) unutar planiranih glavnih koridora,
- neodgovarajuća dinamika izgradnje drugih državnih i brzih cesta u funkciji uspostave cjelovitog sustava cestovne mreže,
- neodgovarajuća dinamika izgradnje kritičnih dionica i objekta, prvenstveno na mreži državnih cesta te na prilaznicama i obilaznicama većih gradova,
- nedovoljno ulaganje u održavanje cestovne infrastrukture koja ne osigurava puni standard održavanja usluga i servisiranja korisnika,
- nedovoljna izgrađenost i moderniziranost cesta osobito na otocima i drugim područjima od posebnog državnog interesa.

Prostorno-razvojna funkcija cestovnog prometa

Održivi i gospodarski opravdan razvoj cestovnog sustava države može se postići programskim usmjerenjem u kojem je prvi razvojni korak primjena tehnologija i sustava kombiniranog prometa, a drugi uvođenje integralnog prometa. Prvi strateški korak prometnog razvoja moguće je ostvariti na postojećim prometnim koridorima i u postojećim gospodarskim okolnostima, uz razumna ulaganja u cestovnu mrežu i prijevozna sredstva.

Dugoročna projekcija razvijenosti mreže do 2020. god. Predviđa, sukladno prijedlogu iz Strategije prometnog razvitka Republike Hrvatske ("Narodne novine", broj 139/99) oko 1820 km autocesta i oko 1350 km brzih cesta.

Dinamika izgradnje autocesta i brzih cesta

Dinamika gradnje	IZGRAĐENO autoceste i poluautoceste - travanj 2012.	Početak gradnje iza 2015..
%	83,46 %	16,54 %
Km	1.310,4	259,7
		Ukupno 1.570,1

Izvor podataka: Hrvatske autoceste d.o.o. i Hrvatske ceste d.o.o., 2012, NN 44/12.

Program razvoja cestovne mreže obuhvaća aspekte cjelovitog prometnog sustava, razvoj sektora u svim komponentama djelovanja te planiranje novih trasa na temelju gospodarskih parametara i drugih relevantnih pokazatelja opravdanosti i realnosti izvedbe u odnosu na:

- izgradnju autocesta i polu-autocesta na osnovnim državnim prometnim pravcima, s pripremama za izgradnju alternativnih suvremenih cestovnih veza i u ostalim prometnim koridorima;
- zadržavanje dominacije cestovnog prometa u prostoru Hrvatske zbog prostorne razvedenosti mreže i najprikladnijeg približavanja korisnicima;
- intenziviranje ulaganja u održavanje cestovne infrastrukture kako bi se osigurao puni standard služnosti te postupno rješavanje kritičnih dionica i objekata, prvenstveno na mreži državnih cesta, te na prilaznicama i obilaznicama većih gradova;
- primjenu mjera zaštite okoliša radi očuvanja našeg prostora;
- izgradnju i modernizaciju cesta na otocima, kako bi se postigla njihova bolja unutrašnja povezanost, i ujedno omogućila lakša veza s kopnom, odnosno cestovna komunikacija otoka s ostatkom države;
- poboljšavanje i omogućavanje što lakših ulaganja svim subjektima u održavanje cesta;
- uskladiti, u suradnji sa susjednim državama, cestovne granične prijelaze.

<u>**Prostorno-prioritetne smjernice**</u>

Prioriteti su utvrđeni s gledišta globalnih ciljeva i aktualnosti stanja. Dopune i promjene prioriteta utvrdit će se u sklopu nove Strategije prometnog razvoja. Prioriteti sa prostorno-planskog aspekta jesu:

- završetak započete izgradnje dionica autocesta i brzih cesta;
- cestovno povezivanje južnog dijela države s ostalom cestovnom mrežom;
- pojačanje cestovne komunikacije otoka s ostatkom države;
- poboljšanje postojeće mreže, osobito na kritičnim dionicama (uvođenje treće trake, poboljšanje tehničko-tehnoloških obilježja kolničke konstrukcije i dr., rekonstrukcije i reorganizacije prometa prema sadašnjem rangu prometnice kao prelazno razdoblje do puštanja u promet planiranih autocesta, polu-autocesta i brzih cesta, a pri tom koristiti postojeće koridore, itd.);
- izgradnja obilaznica svih većih mjesta na državnim cestama.

Ostale mjere i aktivnosti obuhvaćaju radove koji će:

- istražiti, u suradnji sa jugoistočnim susjednim državama, zajedničke cestovne prometne koridore;
- istražiti potrebu za novim cestovnim prostornim koridorima u pograničnim i područjima od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku;
- osposobljavanje korištenja kombiniranog (intermodalnog) prometa na pravcu luka Vukovar – luka Rijeka;
- poboljšati opremljenost autocesta pratećim uslužnim objektima;
- uvesti nove tehnologije / tehnike kombiniranog (intermodalnog) odnosno gdje je moguće i integriranog prometa.

Prostorna dokumentacija omogućila je da se ubrzano ostvari izgradnja autocesta ili rekonstrukcija dijelova cestovne mreže. Razvoj gospodarskih aktivnosti i povezivanje s EU omogućit će i uvjetovati poboljšanje opremljenosti međunarodnih koridora. U tijeku izrade planova razvoja nužno je da se i ostali koridori opreme odgovarajuće, kako bi se barem zadržala sadašnja opterećenost prostora na međunarodnim koridorima, odnosno izbjeglo devastiranje/depopulacija državnih koridora i ostalog prostora. Nedostatak gospodarskih razvojnih programa i planiranja rasterećenja glavnih koridora rezultirat će nepovoljno na opterećenost, odnosno neravnomjernost razvoja prostora i praktički neće se moći govoriti o održivom razvoju i korištenju prostornog resursa države.

<u>**Prostorno – planska dokumentacija**</u>

Strategijom PURH (1997.) i Programom PURH (1999.) omogućen je nesmetan razvoj cestovnog prometa na državnoj, županijskom i lokalnoj razini. Tijekom zadnjih desetak godina, uz postojeću dokumentaciju koja je omogućavala nesmetan proces planiranja i izgradnje, uočeno je da su se provodile, kao i da su trenutno u izradi, manje izmjene prostorno-planske dokumentacije županijske i lokalne razine radi usklađenja trasa/koridora zahvata sa mjerama zaštite okoliša i mjerama ublažavanja utjecaja na ekološku mrežu utvrđenim u postupku procjene utjecaja na okoliš, sukladno regulativi iz područja zaštite okoliša i područja zaštite prirode. Obzirom da je stupanj izgrađenosti državne mreže autocesta i brzih cesta vrlo visok (83,46%), a i preostali neizgrađeni dio je praktički u visokom stupnju određen, ne očekuju se problemi u ostvarenju izgradnje preostalih cestovnih smjerova, s obzirom na utvrđenost zahvata dokumentima prostornog uređenja.

Pokazatelji cestovne mreže				
Duljina 26.647,70 km Površina 1.131,00 km² Linearna gustoća 0,475 km/km² Površinska gustoća 0,238 km²/km²	Duljina cesta prema skupinama razvrstanih cesta [km']			
	autoceste	državne ceste	županijske ceste	lokalne ceste
	1.310,40	6.584,60	9.788,40	8.964,30
	Udio pojedinih vrsta cesta [%]			
	autoceste	državne ceste	županijske ceste	lokalne ceste
	4,92	24,70	36,73	33,65
	Cestovna gustoća (duljina cesta / površina teritorija RH) [km/km²]			
	autoceste	državne ceste	županijske ceste	lokalne ceste
	0,02	0,11	0,19	0,18

Izvor: HAC, HC, ožujak.2012. ; NN 44/12

ZAKLJUČNO

Gospodarski razvoj Republike Hrvatske nije moguć bez nastavka razvoja cestovnog prometa. Značaj cestovnog prometa u prostoru Hrvatske proizlazi iz prostorne razvedenosti mreže i najprikladnijeg približavanja korisnicima. Osnovne prostorno-prioritetne smjernice razvitka cestovne infrastrukture u Hrvatskoj su:

- dovršiti izgradnju autocesta, polu-autocesta i brzih cesta na osnovnim međudržavnim i magistralnim prometnim pravcima (povezivanje Srednje Europe i Baltika s Jadranom / Mediteranom) unutar glavnih koridora, i nastaviti s pripremama za izgradnju alternativnih brzih cesta i drugih suvremenih cestovnih veza i unutar ostalih prometnih koridora države;
- postupno rješavati kritične dionice i objekte, prvenstveno na mreži državnih / magistralnih cesta te na prilaznicama i obilaznicama većih gradova. Postupci modernizacije i odgovarajućeg opremanja cesta ne zahtijevaju značajnije proširenje cestovnog koridora, što znači da se na taj način čuva i štiti prostor i okoliš;
- intenzivirati ulaganja u održavanje cestovne infrastrukture kako bi se osigurao puni standard održavanja te postići da usluge / servisiranje korisnika bude na što višoj razini uz najveću moguću mjeru optimalnog korištenja i zaštite prostora;
- u izgradnji cesta implementirati mjere zaštite okoliša i krajobraza kako bi se sačuvale vrijednosti hrvatskog prostora;
- izgraditi i modernizirati ceste na otocima, kako bi se bolje međusobno povezali, odnosno preko veza s priobaljem bolje uključili u prometni sustav države.

II.4.1.2.ŽELJEZNIČKI PROMET

<u>Ocjena stanja željezničke infrastrukture</u>

Postojeća željeznička mreža sastavni je dio mreže međunarodnih i nacionalnih željezničkih koridora. Stanje željezničke infrastrukture u Hrvatskoj obilježava:

- zastarjela željeznička mreža nedovoljnog kapaciteta i opremljenosti;
- kritični dijelovi dionica pruga (nagib, nosivost, radijusi, brzina, propusna moć) i željeznički prometni objekti (kolodvori, postaje, ranžirni i rasporedni kolodvori itd.), prvenstveno na mreži državnih/europskih – magistralnih pruga;
- nedovoljno ulaganje u redovno održavanje željezničke infrastrukture ne osigurava puni standard davanja usluga/servisiranja korisnika;
- nedostatak potpune dokumentacije za izgradnju nizinske pruge Rijeka – Zagreb i podloge za željezničko povezivanje Istre, Ploča i Dubrovnika na postojeću željezničku mrežu.

U Hrvatskoj je, od izgrađenih 2.726 km svih željezničkih pruga, 90,7% jednokolosječnih i 9,3% dvokolosječnih željezničkih pruga, a elektrificirano je gotovo 100% dvokolosječnih pruga i samo 3,4% jednokolosječnih pruga.

U razdoblju od 2003.-2011. godine od većih zahvata treba istaknutu obnovu dionice ŽP Gradec-Sv.Ivan Žabno i ŽP Oštarije-Knin-Split, te obnovu većeg broja ŽCP-a (željezničko-cestovnih prijelaza) s ciljem povećanja razine sigurnosti pometa. Obnovom i ponovnim puštanjem u promet EU koridora X. Kao i rekonstrukcijom i obnovom koridora V.b, bez značajnijih proširenja željezničkih koridora u prostoru, postojeća željeznička mreža stavljena je u punu funkciju.

Uključivanje i pridruživanje željezničke mreže Hrvatske europskoj željezničkoj mreži (mreža TER) zahtijeva poštivanje elemenata koji određuju standarde i prostorni razmještaj europskih željezničkih komunikacija, a to su povezivanje državnih središta međudržavnog gospodarstava, brzina, sigurnost, udobnost, cijena izgradnje, održavanja i služnost, odnosno modernizacija postojećih željezničkih pruga do najviših standarda posluživanja. Za učinkovitost gospodarskog razvoja Republike Hrvatske bitna je pretpostavka modernizacija željezničkog prometa, koju se planira izvršiti na najpotrebnijim pravcima i koridorima, u okviru gospodarskih mogućnosti, do 2015. godine.

Prometna infrastruktura - željeznički promet

Izvor podataka: Hrvatske željeznice d.d., Zagreb, 2012., MPPI 2012.

Takvi zahvati kao i odgovarajuće opremanje željezničke mreže i objekata ne zahtijevaju značajnije proširenje željezničkog koridora, pa se time čuva i štiti prostor i okoliš.

Prostorno-razvojna funkcija željezničkog prometa

Iako se ukupan, osobito gospodarski razvoj, oslanja se na cestovni promet za individualne usluge, za masovne prometne usluge okosnica je željeznički promet. Dugoročna projekcija razvijenosti mreže do 2015. predviđa (sukladno Strategiji prometnog razvitka Republike Hrvatske, 1998.) moderniziranu magistralnu mrežu (25t/120kmh za teretni promet, 160 km/h za putnički promet), povezanu istarsku željezničku mrežu i luku Ploče, te izrađenu projektnu dokumentaciju za povezivanje do Dubrovnika.

Održivi i gospodarski opravdan razvoj željezničkog sustava države može se postići programskim usmjerenjem u kojem je prvi razvojni korak primjena tehnologija i sustava kombiniranog prometa, a drugi uvođenje integralnog prometa. Prvi strateški korak željezničkog razvoja moguće je ostvariti na postojećim prometnim koridorima i u postojećim gospodarskim okolnostima, uz razumna ulaganja u željezničku mrežu i prijevozna sredstva.

Program modernizacije mreže obuhvaća aspekte cjelovitog prometnog sustava, razvoj sektora u svim komponentama djelovanja te planiranje novih trasa na temelju gospodarskih parametara i drugih relevantnih pokazatelja opravdanosti i realnosti izvedbe u odnosu na:

- zadržavanje dominacije željezničkog prometa (masovnih tereta) u prostoru Hrvatske zbog prostorne razvedenosti mreže;
- intenziviranje ulaganja u održavanje željezničke infrastrukture kako bi se osigurao puni standard služnosti te postupno rješavanje kritičnih dionica i objekata;
- primjenu mjera zaštite okoliša i krajobraza kako bi se sačuvale prednosti očuvanosti našeg prostora;
- poboljšavanje i omogućavanje što jednostavnijih ulaganja svim subjektima u održavanje pruga i objekata (po privatizaciji i predviđenim preustrojem HŽ);
- usklađenje kategorija i opremljenosti željezničkih graničnih prijelaza u suradnji sa susjednim državama.

Prostorno-planska dokumentacija

Svi željeznički postojeći i planirani koridori nalaze se u donesenoj prostornoj dokumentaciji svih razina. Međutim, kako realizacija značajno kasni, nužna je eventualna revizija prostorno-planske dokumentacije za potrebe izgradnje željezničke infrastrukture, obzirom na potrebu poštivanja odredbi u međuvremenu donesenih Zakona o zaštiti okoliša i Zakona o zaštiti prirode, a odnose se na postupak procjene utjecaja na okoliš i uvjete zaštite prirode i postupak ocjene prihvatljivosti za ekološku mrežu.

U slijedećem periodu najvažniji zadaci su:

- pripremiti dokumentaciju za izgradnju nizinske pruge Rijeka – Zagreb;
- pripremiti podloge za željezničko povezivanje Istre, luke Ploče i Dubrovnika na postojeću željezničku mrežu;
- istražiti potrebu za novim željezničkim prostornim koridorima u pograničnim područjima i područjima od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku i
- izrada dokumentacije za povezivanje ostalih prometno izoliranih područja države.

Prostorno-prioritetne smjernice

Gospodarski razvoj Republike Hrvatske nije moguć bez nastavka modernizacije željezničkog prometa, s vrlo malim prostornim zahtjevima. Prioriteti (do 2011.godine koji su produljeni do 2015. godine) utvrđeni su s gledišta globalnih ciljeva i aktualnosti stanja. Dopune i promjene prioriteta utvrdit će se u sklopu nove Strategije razvoja željezničkog prometa, Poslovnog plana i plana investicija HŽ 2003—2006. (produljeni do 2015.) i Programa mjera za unapređenje stanja u prostoru (na državnoj i lokalnoj razini).Osnovne prostorno-prioritetne smjernice razvitka željezničke infrastrukture u Hrvatskoj su:

- postupno rješavati kritične dionice i objekte, prvenstveno na mreži državnih/europskih-magistralnih pruga. Postupci modernizacije i odgovarajućeg opremanja željezničke mreže i objekata ne zahtijevaju značajnije proširenje željezničkog koridora, što znači da se na taj način čuva i štiti prostor i okoliš;
- povećati ulaganja u održavanje željezničke infrastrukture na svim razinama kako bi se osigurao puni standard održavanja te postići da usluge/servisiranje korisnika bude na što višoj razini uz najveću moguću mjeru optimalnog korištenja i zaštite prostora (javni gradski i međugradski promet);
- ubrzati modernizaciju mreže i pratećih objekata;
- u modernizaciji primjenjivati mjere zaštite okoliša i krajolika kako bi se sačuvale vrijednosti hrvatskog prostora;
- pripremiti dokumentaciju za izgradnju nizinske pruge Rijeka – Zagreb i pripremiti stručne podloge za željezničko povezivanje Istre i Dubrovnika na postojeću željezničku mrežu.

Pokazatelji željezničke mreže				
Duljina 2.722,00 km Površina 73,49 km^2 Linearna gustoća 0,048 km/km^2 Površinska gustoća 0,001 km²/km^2	**Duljina pruge prema vrsti [km]**			
	jednokolosječne	dvokolosječne	ukupno	elektrificirane
	2468	254	2722	985
	Udio pojedinih vrsta željezničkih pruga [%]			
	jednokolosječne	dvokolosječne	ukupno	elektrificirane
	90,67	9,33	100	36,1
	Gustoća željezničkih pruga (duljina pruga/površina teritorija RH [km/km²]			
	jednokolosječne	dvokolosječne	ukupno	elektrificirane
	0,043	0,004	0,047	0,001

Izvor: MPPI svibanj 2012.; HŽ svibanj 2012.

Duljina željezničkih pruga po županijama [km]

županija	međunarodne	regionalne	lokalne	ukup. Dulj. Kolosijeka otvor.pruge
Bjelovarsko-bilogorska	0	0	72,4	72,4
Brodsko-posavska	230,7	0	9,2	238,5
Dubrovačko-neretvanska	22,7	0	0	22,7
Grad Zagreb	143,5	0	3,7	147,3
Istarska	0	91,1	53	144,1
Krapinsko-zagorska	0	45,2	59	104,2
Karlovačka	133,4	0	64,2	197,6
Koprivničko-križevačka	48,4	50,1	34,6	133,1
Ličko-senjska	106,9	0	0	106,9
Međimurska	42,4	9,1	17,9	69,4
Osječko-baranjska	100,1	104,4	49	253,5
Požeško-slavonska	0	0	93,3	93,3
Primorsko-goranska	158,3	0	2	160,3
Sisačko-moslavačka	170,9	22,7	72,8	266,4
Splitsko-dalmatinska	44	0	5,3	49,3
Šibensko-kninska	149,3	26,2	0	175,5
Varaždinska	0	59,6	32,6	92,2
Virovitičko-podravska	0	82,6	10,4	93
Vukovarsko-srijemska	133,3	59,6	64,3	257,2
Zadarska	94,3	16,4	0	110,7
Zagrebačka	133,8	16,8	16,7	167,2
ukupno	**1712**	**583,8**	**660,4**	**2.955,60**

Izvor: MPPI 11.05.2012.; DZS Ljetopis 2003/08/11

Ostale mjere i aktivnosti obuhvaćaju radove kojima će se :

- istražiti potrebe za novim željezničkim prostornim koridorima u pograničnim i područjima od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku;
- poboljšati opremljenost pratećih uslužnih objekata (postaje, kolodvori, ranžirni kolodvori) i
- uvesti nove tehnologije / tehnike kombiniranog (intermodalnog) odnosno gdje je moguće i integriranog prometa.

ZAKLJUČNO

Prioritet u ulaganjima imaju željeznički pravci značajni za prijevoz tereta, koji mogu osigurati dodatni poticaj razvoju pomorskog prometa i pomorskih luka te ojačati poziciju Hrvatske kao tranzitnog područja. Modernizacija željezničke infrastrukture temelji se na nadopunjavanju s ostalim oblicima prometa, što također zahtijeva ukidanje onih željezničkih pravaca koji su zbog konkurencije s cestovnim i /ili zračnim prometom izgubili na ekonomskom značaju. Ulaganjima u željezničku infrastrukturu potrebno je, korištenjem suvremenih tehnologija u upravljanju prometom, osigurati sigurnost, kvalitetu i pouzdanost ove vrste prometa s ciljem što bržeg uključivanja u jedinstveni Europski željeznički sustav.

II.4.1.3.POMORSKI PROMET

Ocjena stanja pomorske infrastrukture

Sva mjesta na obali i otocima raspolažu prostorom za pristajanje/vezivanje plovila kojima se obavlja odgovarajuća usluga u pomorskom prometu. Zakonom i uredbama definiran je status luka otvorenih za javni promet koje se prema veličini i značaju za Republiku Hrvatsku razvrstavaju u luke osobitog (međunarodnog) gospodarskog interesa za Republiku Hrvatsku, luke županijskog značaja i luke lokalnog značaja. Oko 90% operativnih površina nalazi se u urbanim cjelinama, a posljedica toga je ograničena mogućnost prostornog razvoja luka. Osim prostorne ograničenosti, opremljenost potrebnim sredstvima i uređajima je manjkava i zastarjela. Program gospodarskog razvoja Republike Hrvatske upućuje na pomorski promet kao razvojni element, a specifične okolnosti smještaja gotovo svih luka u urbanim cjelinama uvjetuju da se svi planovi razvoja ove prometne djelatnosti temelje na razvojnim odlukama koje će vrednovati prvenstveno mogućnost prostornih uvjeta za njihov razvoj/proširenje.

Pomorski promet, koji ima velike potencijale, gotovo je potpuno zapostavljen u lokalnom putničkom prometu. Posebni programi povezivanja otoka i dosadašnja ulaganja države donekle su poboljšali prometnu povezanost otoka s kopnom, ali stanje je još uvijek na nekim udaljenijim otocima nepovoljno.

Pomorski promet obilježava:
- započeti projekti izgradnje i modernizacije infrastrukture u šest morskih luka državnog značaja (Rijeka, Zadar, Šibenik, Split, Ploče i Dubrovnik);
- neusklađenost gospodarskog i turističkog korištenja lučkih prostora županijskog i lokalnog značaja i
- neodgovarajuće održavanje i opremljenost lučkih prostora županijskog i lokalnog značaja.

Pomorska infrastruktura od državnog značaja sadržana je u svim dokumentima prostornog planiranja kao i elementi planova razvoja svih državnih luka (Rijeka, Zadar, Šibenik, Split, Ploče i Dubrovnik). Prostorno-planskom dokumentacijom, kao i izrađenim planovima razvoja državnih luka omogućen je daljnji razvoj u postojećim prostornim obuhvatima. Uz određene zahvate koji su poboljšali upotrebu postojećih lučkih površina, odnosno nasipavanjem morskih površina omogućila se rekonstrukcija i izgradnja prvenstveno produljenja obala za prihvat većeg broja brodova više nosivosti i povećanje operativno skladišnih prostora. U šest luka osobitog (međunarodnog) gospodarskog interesa za Republiku Hrvatsku temeljem navedenog, a sukladno Pretpristupnoj pomorskoj strategiji RH, provedeno je:

Luka Rijeka
- 2009. godine završen putnički terminal koji sadržava 2 veza za putničke brodove i trajekte, zgradu putničkog terminala, kao i novi most na lukobranu;
- započeti radovi na kontejnerskom terminalu Brajdica, čijom izgradnjom će se dobiti operativna obala u duljini od 620 m, a površina terminala povećati za 50.000 m². Rok završetka predviđa se 2013. godine.

Luka Zadar
- nova luka Zadar-Gaženica će obuhvaćati 250.000 m² površine odnosno12 gatova (6 za lokalni promet, 3 za dužobalni i međunarodni promet, 3 za Ro-Ro brodove i brodove na kružnim putovanjima);
- projekt obuhvaća 3 faze gradnje; u tijeku je nasipavanje putničke luke a završetak je predviđen 2013. godine;
- planirana gradnja kontejnerskog terminala, koji će omogućiti višestruko povećanje prometa u teretnoj luci.

Luka Šibenik
- planirana je dogradnja sadašnjeg gata Vrulje za novih 9.800 m² tako da bi nova operativna obala iznosila ukupno 510 m. Završetak projekta najavljen je za kraj 2013. Godine;
- u izradi je plan prenamjene postojeće teretne luke.

Luka Split
- 2010. godine završeni su radovi produljenja gata Sv.Duje u trajektnoj luci Split. Dobiveno je dodatnih 150 m operativne obale (mogućnost 2 veza za brodove u međunarodnoj plovidbi i na kružnim putovanjima);
- do 2015. godine treba produžiti Gat sv.Nikole u Gradskoj luci Split, s ciljem specijalizacije putničkog prometa (terminal za domaći i međunarodni promet);
- U Vranjičko-Solinskom bazenu (Sjeverna luka) planira se proširenje i modernizacija kontejnerskog terminala, te uređenje infrastrukture;
- INA Solin – u tijeku je izrada projektne dokumentacije za sanaciju obale za prihvat brodova za prijevoz naftnih derivata;
- Kaštelanski bazen A i B – obavljat će se tekuće održavanje i manji zahvati na sanaciji obala za prihvat brodova za prijevoz cementa;
- 2013. izrada projektne dokumentacije za drugu fazu izgradnje Pomorskog putničkog terminala u Resniku. Početak radova planira se u 2014. godini.

Prometna infrastruktura - Pomorski promet

Izvor podataka: Ministarstvo pomorstva, prometa i veza, Zagreb, 2008./2010.

Luka Ploče

- 2010. godine završena Faza IA –kontejnersko/višenamjenskog terminala (Obala br. 7 dužine od 280 metara, širine 27 metara sa Ro-Ro rampom, skladišni prostor, ceste i prostor za pretovar kapaciteta 40.000 TEU jedinica, osigurana dubina mora od 13,5 metara, opskrba vodom, sakupljanje otpadnih i oborinskih voda, energetska postrojenja na terminalu te cestovni priključak za spomenuti terminal);
- 2012./2013. slijedi završetak faze I terminala za rasute terete (dužina obale 350 metara sa mogućnošću prihvata brodova do 80.000 DWT).

Luka Dubrovnik

- 2010. izgrađena je obalna infrastuktura u luci Gruž (nova operativna obala u dužini 900 m i nova površina od 15.400 m², istovremena mogućnost prihvata do 3 broda na kružnim putovanjima, iskrcaj/ukrcaj 10.000 putnika istovremeno).
- 2010. godine pokrenute su aktivnosti za potpisivanje ugovora za izgradnju lučke infrastrukture na području Batahovine – izmještaj lokalnog trajektnog putničkog prometa na novu lokaciju.

Pokazatelji pomorske lučke infrastrukture:

Luke	Ukupno	Državne	Županijske	Lokalne	Linearna gustoća [km/km^2]	Površinska gustoća [km^2/km^2]
Broj luka	304	6	38	260		
Površina u km^2						
luka	6,94	5,09	0,99	0,86		0,000012
akvatorij	177,99	125,46	10,77	41,75		0,000315
duljina operativne obale [m]	57.838,15	19.288,45	16.097,00	22.452,70	0,0397	0,000039

Izvor: DSZRH (prometni ljetopisi), MMTPR (interni podaci Uprave za pomorstvo i Uprave za turizam) i PPŽ 2010.

Gospodarske okolnosti države pokazuje da su sve značajne državne i županijske luke izgrađene i da ih je potrebno modernizirati i opremiti na postojećim lokacijama. U kontekstu lučkog sustava treba posebnu pozornost dati inicijativi razvoja "luka Autocesta mora" kao i opremanju luka uređajima i opremom za prihvat zauljenih voda, otpada i ostataka tereta. Gospodarski uvjeti naglasak stavljaju na razvoj luka nautičkog turizma.

Luke nautičkog turizma

Doneseni prostorni planovi sedam „jadranskih“ županija predstavljaju pravni temelj za planiranje, koncesijsko korištenje te novu izgradnju na pomorskom dobru što vrijedi i za kapacitete LNT tj. Nove vezove. Njima se određuju lokacije i maksimalni kapacitet svake pojedine LNT koju određeni akvatorij može podnijeti.. Prostornim planovima županija predviđeno je proširenje postojećih i izgradnja novih prihvatnih kapaciteta na oko 300 potencijalnih lokacija, što je više nego jedan i po puta od postojećih.

Zahtjevi za povećanjem kapaciteta LNT od strane županija, koji bi doveli do 33.655 novih vezova, ukazali su na veliku neusklađenost u planiranju između županija, što je sve bilo uzrokovano nepostojanjem državne strategije nautičkog turizma u vrijeme izrade i usvajanja prostornih planova. Radi planiranog velikog broja novih vezova pristupilo se izradi *Strategije razvoja nautičkog turizma Republike Hrvatske za razdoblje 2009.-2019.* koja je usvojena 2008. godine, a koja je prihvatila odrednice razvoja Studije razvoja nautičkog turizma (Oceanografski institut Split 2007.) koji predlaže izgradnju 15.000 vezova kroz deset godina, od čega 1/3 u moru, 1/3 na kopnu i 1/3 u lukama otvorenim za javni promet.

Studija je do navedenog broja od 15.000 vezova došla temeljem hidrografskih istraživanja planiranih lokacija za luke, uvažavanjem preporuka iz oceanografskih istraživanja bio-raznolikosti Jadranskog mora i analize ugroženosti pojedinih lokacija s naslova sigurnosti plovidbe. Predlaže se, također, poželjan raspored novih kapaciteta po županijama, s namjerom da se izgradnjom novih kapaciteta ublaže postojeće razlike u prihvatnim mogućnostima pojedinih županija, uvažavajući njihova obilježja, te uzimajući u obzir i maksimalne kapacitete predviđene prostornim planovima pojedinih županija.

Usporedba postojećih vezova, novo planiranih vezova po prostornim planovima županija i novo planirani vezovi po Strategiji razvoja nautičkog turizma

ŽUPANIJA	Postojeći	Novo planirani po PPŽ	Novo planirani po SRNT	Novo planirani po SRNT		
				Od toga lučice	Od toga suhe marine	Od toga marine
Istarska	4.662	14.430	2.500	600	1.300	600
Primorsko- goranska	5.166	3.100	1.640	650	400	590
Ličko-senjska	0	1.650	910	400	0	510
Zadarska	4.706	1.800	1.250	400	550	300
Šibensko-kninska	3.695	2.140	2.250	450	1.050	750
Splitsko-dalmatinska	1.971	3.185	2.950	500	1.200	1.250
Dubrovačko- neretvanska	820	7.350	3.500	2.000	500	1.000
SVEUKUPNO	21.020	33.655	15.000	5.000	5.000	5.000

Izvor: PPŽ-MGIPU, Strategija razvoja nautičkog turizma 2008.

Sukladno provedenim istraživanjima i analizama, te zaključcima Studije razvoja nautičkog turizma Republike Hrvatske, za Republiku Hrvatsku prikladan je umjereni scenarij razvoja nautičkog turizma utemeljen na utvrđenom nosivom kapacitetu prostora, umjerenoj godišnjoj stopi rasta i načelu uravnoteženog regionalnog razvoja (s mogućnošću odstupanja zbog uvažavanja obilježja pojedinih županija), koje je usklađeno s razvojem prateće komunalne i druge infrastrukture i potrebama osiguranja pune zaposlenosti stanovništva. U svrhu njegove realizacije potrebno je smanjiti planirane kapacitete prihvata plovnih objekata predviđenih županijskim prostornim planovima, na što obvezuje i čl.11. Zakona o prostornom utvrđenju i gradnji koji se odnosi na načelo vertikalne integracije i usuglašavanje interesa, te za svaku namjeravanu LNT, sukladno Zakonu o zaštiti okoliša, provesti postupak procjene utjecaja na okoliš.

Ukupni kapacitet vezova u moru i mjesta za smještaj plovnih objekata na kopnu, prema podacima Ministarstva mora, prometa i infrastrukture i Državnog zavoda za statistiku je 21.020 mjesta i to u moru 15.834 i na kopnu 5.186. Površina prihvatnog kapaciteta je u moru 3.309.958 m^2 (u dužini obale od 117.127 m) i na kopnu 1.113.529 m^2.

Osnovni pravci razvoja nautičkog turizma u prostoru

Nautički turizam, u smislu korištenja prostora, razvijati će se u dva osnovna pravca. Prioritet je zaštita iznimno vrijednih prirodnih područja (nenaseljenih, neurbaniziranih obala, otoka, otočića, zaljeva i uvala), koja su motiv dolaska domaćih i stranih nautičara, te planiranje izgradnje novih luka nautičkog turizma najviših standarda zaštite okoliša na manje vrijednim područjima.

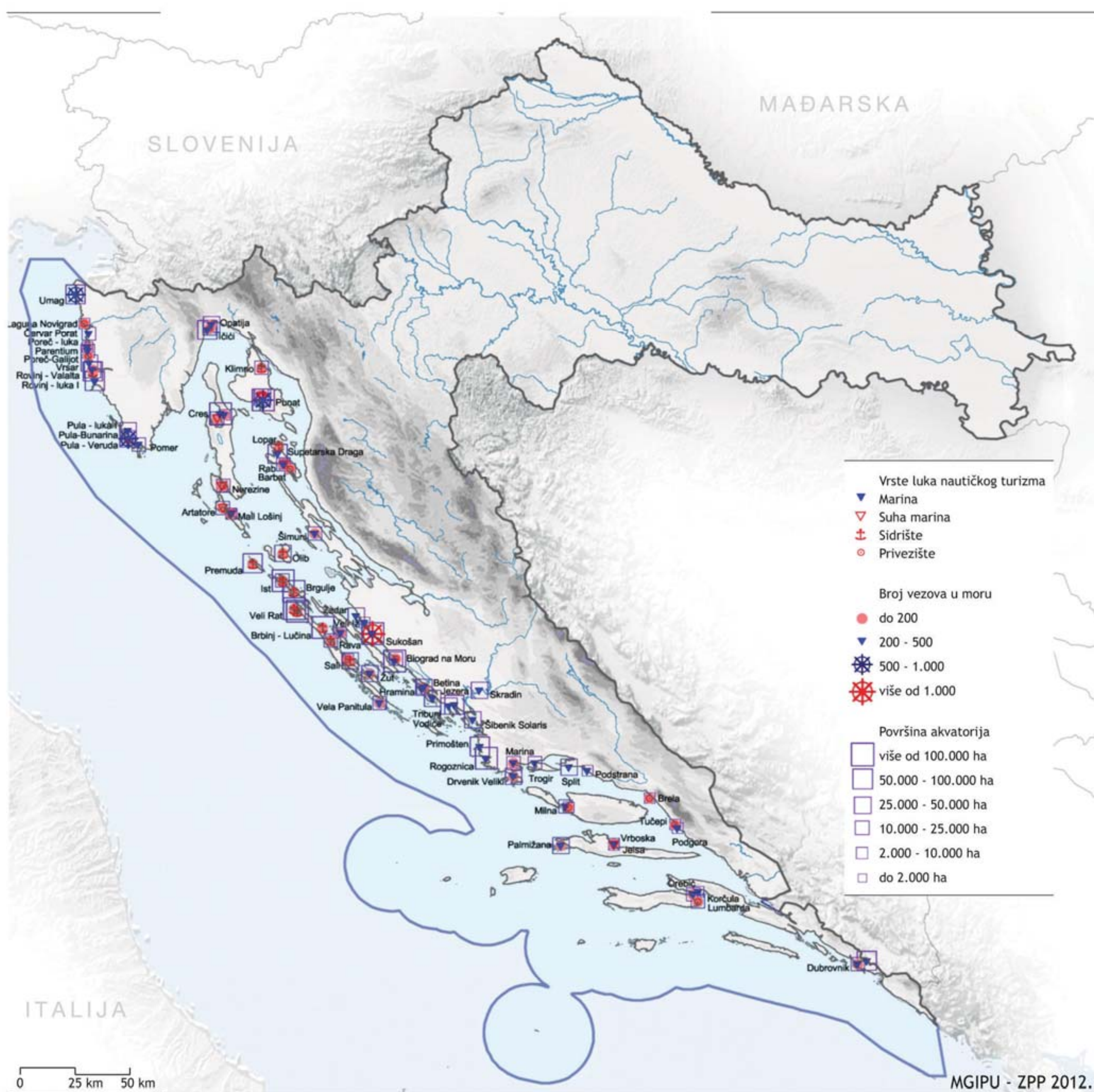
Prilikom planiranja izgradnje luka nautičkog turizma potrebno je valorizirati i primijeniti više kriterija, a svakako jedan od najvažnijih je kriterij odabira lokacije. Prvenstveno, područja planiranja izgradnje luka nautičkog turizma trebaju biti devastirana područja i to posebno ona koja imaju program sanacije (bivše vojne luke i industrijska postrojenja, i sl.). Nadalje, kriteriji planiranja izgradnje luka nautičkog turizma su:

- geografske i demografske karakteristike lokacije,
- povezanost na prometnu mrežu (blizina cestovnih čvorišta i zračnih luka),
- gustoća pomorskog prometa,
- dostupnost infrastrukture,
- izbjegavanje gradnje u prirodnim zaštićenim uvalama i
- dimenzioniranje luka u odnosu na neposredno zaleđe.

Primjenom kriterija, kojima se usmjerava izgradnja, može se značajno doprinijeti racionalnom i kontroliranom korištenju prirodnog prostora. Isto tako, potrebno je voditi računa o razvoju postojećih luka nautičkog turizma uvažavajući kapacitet prostora i ograničenja zbog narušavanja ekološke ravnoteže i negativnog utjecaja na biološku raznolikost.

Ograničavajući kriterij za planiranje izgradnje ili proširenje luka nautičkog turizma su zaštićena područja i područja ekološke mreže na obali, otocima i moru, kojih sveukupno ima 623. Navedena područja ne isključuju mogućnost izgradnje ili dogradnje prihvatnih kapaciteta, ali uz posebne i strogo kontrolirane uvjete i mjere zaštite okoliša.

Turizam - Luke nautičkog turizma

Izvor podataka: Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, Zagreb, 2008./2010.

Ostali prihvatni kapaciteti

Osim u lukama nautičkog turizma vezovi za plovne objekte postoje i u lukama otvorenim za javni promet, ali i u sportskim, industrijskim, ribarskim i bivšim vojnim lukama. U Republici Hrvatskoj postoje 304 luke otvorene za javni promet od čega je 6 od državnog značaja, dok je ostalih 298 luka od županijskog i lokalnog značaja. U svrhu razvoja nautičkog turizma osim analize prihvatnih kapaciteta u lukama nautičkog turizma sagledane su i mogućnosti prihvatnih kapaciteta za nautičke plovne objekte u postojećim sportskim lukama kao i u proširenom području za nautičku namjenu luka otvorenih za javni promet.

Važno je skrenuti pozornost na činjenicu da vezovi u sportskim lukama prema važećim propisima nisu namijenjeni za plovne objekte u nautičkom turizmu već isključivo za plovne objekte pod hrvatskom zastavom u vlasništvu građana koji su članovi sportskih udruga, a koje su ovlaštenici koncesija za takve luke.

Prostorno – planska dokumentacija

Pomorska infrastruktura od državnog značaja sadržana je u svim dokumentima prostornog planiranja, kao i elementi planova razvoja svih državnih luka. Ostale luke se zadržavaju u postojećim okvirima i provoditi će se samo poboljšanja za što nije potrebno mijenjati državne i županijsku prostornu dokumentaciju već samo PPUO/G.

U postupku razvoja luka nautičkog turizma mogu se pojaviti određeni problemi, i to prvenstveno što u prostornim planovima postoji više planiranih luka nautičkog turizma nego što ih je određeno donesenom *Strategijom razvoja nautičkog turizma Republike Hrvatske za razdoblje 2009.-2019.* (2008. godine). Ova neusklađenost zahtijeva među-resorsku suradnju, isto kao i problem utvrđivanja granica pomorskog dobra i granica lučkog područja.

Prostorno-prometne razvojne funkcije

Prihvaćen Program gospodarskog razvoja RH upućuje na to da se gradnja lučke infrastrukture kao razvojni element temelji na zahtjevima tržišta i utvrđenim kriterijima, na kvalitativnoj i tehnološkoj modernizaciji, te prometnom povezivanju s glavnim cestovnim i željezničkim koridorima radi ostvarenja bolje integracije s gospodarskim zaleđem kako bi se stvorili preduvjeti za razvitak intermodalnog prometa.

Radi specifičnih okolnosti, planovi razvoja luka otvorenih za javni promet temelje se na slijedećim prostorno-prometnim-razvojnim funkcijama :

- korištenje postojećeg prostora prema kriterijima održivosti;
- primjena planova razvoja (master planovi) luka državnog značaja temeljenih na Strateškom programu MPPI 2011.-2013. godine;
- primjena programa korištenja svih ostalih luka kao i načina proširenja djelatnosti u postojećim prostornim obuhvatima;
- usklađenje gospodarskog korištenja luka i s turističkim djelatnostima (prvenstveno nautički turizam);
- poboljšanje i opremanje lučkih prostora nedostajućom opremom (prema kategoriji i namjeni luke);
- mogućnost izgradnje novih luka na novim lokacijama (kao zamjena ili nova potreba);
- temeljem mjera zaštite okoliša i prostora od prijevoza opasnih roba nužno je predvidjeti prostor za slučaj nužde (prostor koji bi se mogao koristiti za sprečavanje većih razmjera okoliša);
- uređenje već postojećih lučkih objekata i akvatorija;
- uz suradnju međunarodnih institucija poboljšati uvjete rada u pomorskom prometu.

Prostorno-prioritetne smjernice

Prioriteti (do 2013. godine), utvrđeni s gledišta otvaranja prometnih koridora X, Vb, Vc i TEM/TER, kao i regionalnog razvoja Sredozemlja odnosno zemalja srednje Europe, te nacionalnog gospodarskog razvitka su:

- utvrđivanje granice pomorskog dobra posebice u urbanim sredinama i na dijelovima obale interesantnim za investiranje, a koji su predviđeni dokumentima postornog uređenja;
- implementirati GIS bazu podataka kao alata za donošenja odluka o upravljanju pomorskim dobrom, te zaštiti istoga;
- povezivanje s glavnim cestovnim i željezničkim koridorima;
- primjenom novih tehnika i tehnologija pomorskog prometa podići opremljenost postojeće lučke infrastrukture potrebnim sredstvima i uređajima;
- razviti luke nautičkog turizma prema prijedlogu Strategije razvoja luka nautičkog turizma.

ZAKLJUČNO

Izgradnja lučke infrastrukture kao razvojni element i dalje će se temeljiti na zahtjevima tržišta i utvrđenim kriterijima, na kvalitativnoj i tehnološkoj modernizaciji, te prometnom povezivanju s glavnim europskim cestovnim i željezničkim koridorima radi ostvarenja bolje integracije te stvaranja preduvjeta za razvoj intermodalnog prometa.

Međutim, govorimo li o pomorstvu kao tradiciji, ono na našim otocima stagnira i ukoliko ne poduzmemo značajne mjere poboljšanja, doći će do još veće depopulacije i dezertifikacije otočnog područja. Osnovni cilj pomorskog prometa je osiguranje uvjeta za obavljanje ekološko prihvatljivih gospodarskih aktivnosti, čime će se omogućiti zadržavanje stanovništva, kao minimum stabilnosti državnog sustava.

Ovaj cilj postići će se:

- dobrom organizacijom flote, uključujući nabavku novih vrsta plovnih sredstava, što ne bi trebalo postaviti značajnije prostorne zahtjeve (izgrađene luke omogućuju primjenu novih pomorski tehnologija posluživanja posebno kad se to odnosi na posluživanje putnika);
- povećanjem broja kratkolinijskih plovidbi (tzv. Cabotage linija) i uvođenjem i ostalih vidova prometa prema otocima (prvenstveno zrakoplovnog prometa /aerodromi, hidrodromi i helidromi s odgovarajućim popratnim sustavom povezivanja) i
- pravnim reguliranjam statusa pomorskog dobra i drugom pravnom regulativom pospješiti da se i mali investicijski sustavi zainteresiraju za korištenje pomorskog prometa i pomorskih objekata /propisima i preporukama na temelju prihvaćenog zakona o pomorskom dobru i pomorskim lukama/.

Što se tiče nautičkog turizma, sukladno provedenim istraživanjima i analizama te zaključcima Studije razvoja nautičkog turizma Republike Hrvatske, za Republiku Hrvatsku prikladan je umjereni scenarij razvoja nautičkog turizma utemeljen na utvrđenom nosivom kapacitetu prostora, umjerenoj godišnjoj stopi rasta i načelu uravnoteženog regionalnog razvoja (s mogućnošću odstupanja zbog uvažavanja obilježja pojedinih županija), koje je usklađeno s razvojem prateće komunalne i druge infrastrukture i potrebama osiguranja pune zaposlenosti stanovništva. U svrhu njegove realizacije potrebno je smanjiti planirane kapacitete prihvata plovnih objekata predviđenih županijskim prostornim planovima, te izraditi strateške procjene utjecaja na okoliš.

II.4.1.4. RIJEČNI PROMET

<u>**Ocjena stanja riječne infrastrukture**</u>

Republika Hrvatska upravlja izgradnjom, održavanjem i modernizacijom infrastrukture luka unutarnjih voda putem lučkih uprava unutarnjih voda u gradovima gdje su prirodno smještene luke od međunarodnog značaja: Sisak, Vukovar, Slavonski Brod i Osijek. Bitno obilježje hrvatskog lučkog sustava na unutarnjim vodama je njegova prometna razjedinjenost pa se može posebno govoriti o lukama u savskom bazenu sa lukama Sisak i Slavonski Brod, koji se nalazi na sjecištu dva Pan-Europska prometna koridora (X i Vc), i u dunavskom sustavu, koji uključuje luke Vukovar (smještene na Koridoru VII), Osijek, te potencijalne županijske luke i pristaništa (Ilok, Batina, Aljmaš, Osijek itd). Lučki sustav u savskom bazenu mora se promatrati kao posebna cjelina jer ga sačinjavaju i luke susjednih graničnih država (luke Brčko, Šamac, itd.). Usklađenost razvojnih strategija savskih luka je preduvjet za njihovu tržišnu konkurentnost. Obzirom na granični položaj glavnih vodnih putova (Dunav, Drava i Sava), neophodna je koordinacija s nadležnim tijelima susjednih država, kao i međunarodnim institucijama nadležnim za plovidbu i vodne putove, a to su Dunavska komisija i Međunarodna komisija za sliv rijeke Save.

Ukupna dužina klasificiranih vodnih putova unutar granica Republike Hrvatske je 1016,8 km, od kojih je 740,2 km vodnih putova na kojem je moguća trgovačka plovidba. Postojeće stanje vodnih putova unutarnjih voda karakterizira da je od 1.016,8 km razvrstanih unutarnjih vodnih putova, 611,6 rkm uvršteno u međunarodnu mrežu vodnih putova, od čega – prema AGN ugovoru (European Agreement on Main Inland Waterways of International Importance, kojeg je RH potpisnica od 23.06.1997. godine) - samo 287,4 rkm rijeka (Dunava, Save i Drave) ili 47% udovoljava uvjetima međunarodne klase plovnosti (klasa IV i više). Plovidba i vodni promet u RH u protekla dva desetljeća obilježeni su nedostatkom investiranja u održavanje vodnih putova i razvoj plovidbene infrastrukture, zbog čega je prijevoz tereta danas značajno niži u odnosu na razinu iz 1990. godine.

Najznačajniji vodni putovi u Hrvatskoj su rijeke Dunav i Sava, ali su kao prometni potencijal relativno neiskorišteni. Jednom, kad se uvjeti za plovidbu uspostave barem na prijeratnu razinu, potencijal za promet unutarnjim vodnim putovima kao ekološki najprihvatljivijim vidom transporta, u kombinaciji sa željezničkim i intermodalnim transportom, moći će biti maksimalno iskorišten kao opravdana alternativa trenutno dominantnom cestovnom prometu. K tome, promreženost Hrvatske vodnim putovima iznosi 14 km na 1.000 km^2 što joj daje komparativnu prednost u odnosu na EU čija gustoća mreže vodnih putova iznosi svega 9,4 km na 1.000 km^2. Vodni put rijeke Dunav je dio Pan-europskog koridora VII koji povezuje Sjeverno more (luka Rotterdam) i Crno more (Constanca) i jedan je od glavnih europskih transportnih ruta sa značajnim razvojnim potencijalom. Infrastruktura hrvatskih unutarnjih plovnih putova je nerazvijena uslijed devastacije i nemogućnosti održavanja plovnog puta tijekom rata i u poslijeratnom periodu, te uskih grla, čime je smanjena i sigurnost plovidbe, a dodatan problem je nepovezanost rijeka Dunav i Sava unutar granica Hrvatske.

Stanje komercijalne flote hrvatskih brodara također je u nezavidnom položaju: sastoji se od svega 60 brodova, većina je starosti preko 40 godina, s ukupnim kapacitetom oko 50.000 tona.

Sadašnje stanje i poziciju hrvatskog lučkog sustava karakteriziraju sljedeća obilježja:

- tehničko-tehnološka zastarjelost i manjak kapaciteta;
- neuravnotežena tržišna potražnja za transportom roba na Savi i Dunavu;
- porast interesa za specijalizacijom lučkih usluga;
- uvođenje Riječnih informacijskih usluga na rijekama Dunavu i Dravi uz uvjet da se povežu u zajedničku informatičku mrežu na razini EU-a i uključe u logističke transportne lance;
- problemi koji umanjuju funkcionalnost ukupnog lučkog sustava (vlasnički odnosi na lučkom području, nepostojanje financijske snage za pokretanje razvojnog ciklusa, nejednaki status svih javnih luka - s obzirom na obilježja, financijsku snagu i opća ekonomska načela nije moguće sve četiri luke istovremeno razvijati, nedovoljno izgrađena lučka infrastruktura, slaba tehnološka opremljenost, održavanje vodnih putova i prilaza lukama, ispunjavanje uvjeta iz AGN ugovora).

Pokazatelji riječnog prometa

Broj luka/pristaništa	**19**
Duljina plovnih putova	**876 km**
Površina luka	**3 km^2**
Gustoća linearna	**0,015 km/km^2**
Gustoća površinska	**0,00002 $km2/km^2$**

Broj riječnih luka prema veličini i rijeci				
veličina/rijeka	**Dunav**	**Sava**	**Drava**	**Kupa**
luke	1	2	2	1
pristaništa	3	4	4	2

Klase i duljina(km) plovnih putova				
VI	**V**	**IV**	**III**	**II**
Dunav	VKDS	Sava / Drava	Sava / Drava / Kupa	Sava/ Drava/Una / Kupa
138	60	140 / 22	376 / 60 / 7	70 / 116 /15 / 27

Izvor: MMPI 2008/10., (Strateški program 2011-13.)

Tijekom proteklih desetak godina, Republika Hrvatska je, obzirom na relativno skromna financijska sredstva, uložila maksimalne napore i poduzeto je niz aktivnosti s ciljem rehabilitacije hrvatskih vodnih putova, što je rezultiralo slijedećim:

- plovidba Dunavom se odvija bez prekida, uz ograničenja gaza kod niskih vodostaja (sektor Kopački rit - Apatin), radi nedovoljnog stupnja uređenosti i nedovoljnog održavanja;
- plovidba Dravom također se odvija uz ograničenja gaza plovila za vrijeme niskih vodostaja zbog intenzivnog pronosa nanosa i nedovoljnog stupnja tehničkog održavanja;
- vodni put rijeke Save ne udovoljava uvjetima IV međunarodne klase plovnosti cijelom svojom duljinom. Od 380,2 km međunarodnog vodnog puta, čak 244,3 km ne udovoljava uvjetima IV klase.

Za planirani višenamjenski kanal Dunav-Sava usvojena je Studija utjecaja na okoliš i Prostorni plan osebnih obilježja, čime su stečeni uvjeti za dovršetak izrade tehničke domunetacije, ishođenje potrebnih dozvola za građnje, rješavanje izvora financiranja i početak građenja. Izgradnjom VKDS-a RH planira:

- poboljšati povezivanje Dunavske europske mreže vodnih putova sa Siskom i nastavno kopnenim putem s Jadranskim morem;
- povezati mrežu hrvatskih vodnih putova u jedinstvenu mrežu (sada je mreža razdvojena i povezana je Savom i Dunavom preko susjedne države tj. Republike Srbije);
- skratiti plovidbu od Siska i Slavonskog Broda prema Srednjoj Europi (uzvodno od Vukovara) za 417 km, a prema nizvodnim lukama (nizvodno od Beograda) za 85 km.

Temeljem važeće prostorno-planske dokumentacije u lukama na unutrašnjim plovnim putovima od značaja za državu provedeno je:

Luka Vukovar

- rješavanje imovinsko pravnih odnosa kojim se zemljište na lučkom području luke Vukovar dovodi u vlasništvo Republike Hrvatske,
- izrada idejnog i glavnog projekta komunalnog pristaništa i pristaništa tijela državne uprave,
- projektiranje 2. faze Nove luke Istok – izrada idejnog projekta i studije utjecaja na okoliš,
- izgradnja luke u Iloku 2010.-2016. godine (planirano u Srednjoročnom planu razvitka vodnih putova i luka unutarnjih voda RH).

Luka Slavonski Brod

- rješavanje imovinsko-pravnih odnosa otkupom zemljišta potrebnog za izgradnju rezervoara za skladištenje naftnih derivata, izgradnju riječnog brodogradilišta i kontejnerskog terminala u lučkom području Slavonski Brod,
- izgradnja 221 m armirano-betonske vertikalne obale sa pilotima s kranskom stazom, kolosijecima i odvodnjom kao sastavni dio pristaništa luke Slavonski Brod,
- izrada idejnog rješenje putničkog pristaništa.

Luka Osijek
- izrada glavnog projekta i ishođenje građevinske dozvole za projekt terminala za pretovar rasutih tereta,
- izrada idejnog projekta i ishođenje lokacijske dozvole za rekonstrukciju i izgradnju južne obale,
- izrada idejnog projekta i ishođenje lokacijske dozvole za projekt izgradnje intermodalne infrastrukture zapadnog dijela luke; izrada glavnog projekta i u tijeku je ishođenje građevinskih dozvola po fazama (1. obalne građevine, 2.prometna infrastruktura, 3. sjeverni dio željezničke infrastrukture i nasipanje do kote 87,5 m/nv, 4.južni dio željezničke infrastrukture i nasipanje do kote 87,5 m/nv) i
- izrada koncepcijskog rješenja za projekt izgradnje sjeverne obale - umjetno nastalog otoka.

Luka Sisak
- rješavanje imovinsko-pravnih odnosa, proglašenje Lučkog područja,
- nastavak realizacije projekta gradnje Hrvatskog riječnog nautičkog centra,
- izgradnju komunalnog pristaništa na rijeci Kupi,
- izgradnja plutajućih pontona u zoni Sisak-Lonjsko polje za turističke brodove,
- razvoj Luke Crnac predviđa: projektiranje obale, veza i pristupa, rekonstrukcija i izvedba sustava pontona za prihvat objekata, te dovršenje opremanja punilišta brodova pogonskim gorivom,
- izgradnja operativne obale u Luci Sisak sa vertikalnom obaloutvrdom i cestovne komunikacije u svrhu prihvata tereta zahtjevnijih po težini i gabaritima.

Prostorno-planska dokumentacija

Prostorna dokumentacija za razvoj riječnog prometa postoji, međutim za razvoj je nužno osigurati provođenje međunarodnih i međudržavnih ugovora o statusu i režimu korištenja. Sve četiri državne luke imaju izrađene planove razvoja/upravljanja temeljem *Strategije razvitka riječnog prometa u RH (2008-2018*) i master planova luka. Postojećim važećim i prostornim planovima u izradi predviđena je mogućnost proširenja lučkog područja i operativnog akvatorija. Jedino se može pojaviti potreba izrade izmjene i/ili dopune u prostornim planovima Sisačko – moslavačke županije radi mogućeg proširenja lučkog područja Caprag (luka rasutog tereta).

Jedan vid razvoja na rijekama u prostorno planerskom smislu nije naglašen a to je razvoj riječnog plovidbenog turizma, što će imati za posljedicu reviziju određenih prostornih planova lokalne razine.

Prostorno-razvojna funkcija riječnog prometa

Osnovni prioritet razvoja je uključivanje i pridruživanje riječnog prometa i mreže luka u europske mreže plovnih putova i luka uz poštivanje elemenata koji određuju standarde i prostorni razmještaj na europskoj odnosno državnoj razini. Smjernice razvoja su :
- uključivanje luka Sisak i Slavonski Brod u mrežu malih i srednjih luka dunavskog prometnog koridora,
- uređenje već postojećih riječnih objekata, prvenstveno osposobljavane postojećih plovnih putova Save i Drave za postizanje veće duljine i kategorije plovnih putova,
- projekt uređenja plovnog puta rijeke Save na IV. klasu plovnosti,
- uz suradnju međunarodnih institucija poboljšati uvjete rada u riječnom prometu,
- razviti turističke djelatnosti na rijekama ("marine"),
- radovima tehničkog održavanja održavati plovnost u okvirima postojeće klase plovnosti svakog pojedinog vodnog puta, te održavati postojeće objekte sigurnosti plovidbe.

Osnovni pokazatelji

Rijeka Plovni put		Klasa	duljina (km)	Min. gabarit ispod mostova (m)	Linearna gustoća km/km^2	Površinska gustoća km^2/km^2
Dunav	**1433-1295,5**	VIc	137,5	9,1	0,000241	0,000024
Drava	**22,0-0-00**	IV	22	5,2-7,0	0,000039	0,0000039
Drava	**82,0-22,0**	III	60	4,0-5,0	0,000106	0,0000106
Drava	**198,6-82,0**	II	116,6	3,0-5,0	0,000206	0,0000206
Sava	**507,0-207,0**	III	300	4,0-5,0	0,000531	0,0000531
Sava	**583,0-507,0**	III	76	4,0-5,0	0,000134	0,0000134
Sava	**653,0-583,0**	II	70	3,0-5,0	0,000124	0,0000124
Kupa	**5,00-0,00**	III	5	4,0-5,0	0,000001	0,0000001

Izvor : Program PURH 1999., PPŽ 2009.

Prostorno-prioritetne smjernice

Prioriteti, utvrđeni s gledišta otvaranje prometnih koridora X i TEM/TER, regionalnog razvoja Podunavlja odnosno zemalja srednje Europe, kao i nacionalnog gospodarskog razvitka su :

- pravno reguliranje statusa graničnih rijeka,
- osposobljavanje plovnih putova za uvjete plovidbe na razini 1990.godine,
- kao jedno od lako primjenjivih razvojnih pravaca, uz vrlo niske investicije, razvijanje riječnog brodskog turizma (putem riječnih putničkih brodova ili riječnih turističkih plovila).

Vladom prihvaćen Program razvoja gospodarstva omogućava ravnopravnu ponudu riječnog prometa na tržištu prometnih usluga, bez zahtjeva za proširenjem postojećih obuhvata zahvata koji su već uneseni u postojeću prostorno-plansku dokumentaciju.

ZAKLJUČNO

Proces političke i gospodarske integracije zemalja jugoistočne Europe u Europsku uniju stvara pretpostavke za povećanje ekonomske razmjene roba na jedinstvenom tržištu i stoga je potrebno poticati strateški razvitak riječnog prometa u Hrvatskoj koji ima povoljan omjer transportnog učinka i troškova, ekološku prihvatljivost, sigurnost te povezivanje mreže vodnih putova Hrvatske s povezanošću u jedinstveni sustav Rajna - Majna – Dunav.

Preduvjet za podizanje razine pouzdanosti vodnih putova je integracija u intermodalnu transportnu mrežu i izgradnja najvećeg infrastrukturnog projekta u riječnom prometu – višenamjenskog kanala Dunav-Sava. Preduvjeti za razvoj tržišta u riječnom prometu je obnova lučkih građevina i objekata, razvoj sustava riječnih informacijskih servisa te povezivanje luka s glavnim cestovno-željezničkim koridorima.

Izradom planskih dokumenata kao i projektom Upravljanja infrastrukturnim projektima, Republika Hrvatska nastoji povećati efikasnost i pouzdanost riječne plovidbe, a kroz razvoj luka i industrije u zaleđu dati podršku održivom razvoju regija, povećati kapacitete za prekrcaj, godišnji promet luka, sigurnost i efikasnost lučkog poslovanja, povećati mjere za zaštitu okoliša i ispuniti uvjete koje treba imati E-luka.

II.4.1.5.ZRAČNI PROMET

Ocjena stanja zračne infrastrukture

Prema broju zračnih luka u odnosu na površinu i broj stanovnika, Hrvatska se ubraja u razvijenije države Europe. U Republici Hrvatskoj u funkciji je sedam međunarodnih aerodroma, dva manja aerodroma te letjelišta i helidromi. Zračni promet obilježava:

- tehničko-tehnološka zastarjelost i nepotpuna opremljenost postojećih zrakoplovnih površina i
- nedostatna ulaganja u održavanje infrastrukture zračnog prometa

Situacija na aerodromima zahtijeva kontinuirano ulaganje u infrastrukturu, kako bi se zadovoljile potrebe sigurnog i efikasnog zračnog prometa, a koje za sada nisu u potpunosti zadovoljene zbog uskih grla odlaznog i dolaznog prostora za putnike, nedostatka zaštitnih ograda i protupožarnih pojasa, nedovoljne širine uzletno sletnih staza, manevarskih površina i slično. U cilju poboljšanja aerodromske infrastrukture u proteklom razdoblju su, kroz sufinanciranje sredstvima državnog proračuna, podržavani projekti (zahtjevi) aerodroma, koji su se odnosili na izradu projektne dokumentacije, otkup zemljišta za proširenje uzletno-sletnih staza i stajanki te izvođenje radova na ostaloj pratećoj infrastrukturi za prihvat putnika i zrakoplova na aerodromima, helidromima manjim i regionalnim (otočnim) aerodromima. Broj podržanih projekata (zahtjeva) aerodroma u proteklom razdoblju ovisio je o veličini projekta i kretao se u rasponu od 3 do 7 projekata godišnje. Infrastrukturne projekte na aerodromima uglavnom i u najvećoj mjeri financiraju sami aerodromi uz sufinanciranje države proračunskim sredstvima.

Pokazatelji zračnog prometa

Zračni promet	Broj	Prosječna površina km^2	Prosječna duljina PSS km	Linearna gustoća km/km^2	Površinska gustoća km^2/km^2
Zračne luke	9	0,86	2,75	0,00005	0,000015
Zračna pristaništa	14	0,53	1,14	0,00002	0,000012
Letjelišta	6	0,24	0,67	0,00001	0,000003

Izvor : ACZ, svibanj 2012.

.

Prometna infrastruktura - Riječni i zračni promet

Izvor podataka: Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture Zagreb, 2010.

Zračni promet zahtijeva relativno velik prostor za smještaj i rad. Prostorni razmještaj zračnih luka relativno je zadovoljavajući, ali za druge oblike zračnih građevina uočava se velika neravnomjernost razmještaja (npr. letjelišta). Potrebe za daljnji razvitak infrastrukture koja opslužuje subjekte u zračnom prometu utvrdit će se sukladno strateškim dokumentima i smjernicama Republike Hrvatske, sigurnosnim, prometnim i komercijalnim potrebama svih sudionika zračnog prometa u RH, prometnoj povezanosti/izoliranosti određene regije i sl.

Prostorno - prioritetne smjernice zračnog prometa

Polazeći od postojećeg stanja u budućnosti je potrebno mijenjanje i nadopunjavanje dotrajale aerodromske opreme kao i proširenja i gradnja novih građevina i površina, kako na velikim, tako i na malim aerodromima u zemlji. Tim aktivnostima stvorit će se uvjeti da aerodromi u Republici Hrvatskoj ostvare svoj strateški cilj povećanja opsega prometa i povećanja broja zračnih prijevoznika. Na poboljšanje aerodromske infrastrukture u sljedećem razdoblju, utjecat će se kroz povećanje broja sufinanciranih odnosno podržanih projekata (zahtjeva) aerodroma te helidroma koji su od državnog i lokalnog značaja.

Temeljem do danas napravljenih dokumenata razvoja zračnog prometa, smjernice razvoja su :

- tehničko-tehnološko unapređenje opreme na postojećim zrakoplovnim površinama,
- poboljšanje organizacije prihvata i otpreme putnika i tereta,
- unutar teritorija RH, posebno priobalja i na otocima, razviti mrežu malih aerodroma za lokalne potrebe,
- pojačati ulaganja u održavanje tehničko-tehnoloških kapaciteta postojeće mreže aerodroma u RH.

Prioriteti razvoja zračnog prometa su :

- izrada strateškog dokumenta kojim se definira razvoj zračnog prometa u RH,
- povećanje trenutačne razine sigurnosti zračnog prometa,
- uvođenje novih tehnologija u prihvatu i otpremi zrakoplova, putnika i tereta,
- uvođenje naprednijih i efikasnijih metodologija zaštite civilnog zračnog prometa.

Prostorno – planska dokumentacija

Razvoj zračnog prometa definiran je na državnoj razini i postojeća dokumentacija omogućava planirani razvoj. Postoji mogućnost da se pojavi potreba izrade prostorno – prometne dokumentacije za ostvarivanje inicijative povezivanja državnog teritorija serijom malih letjelišta (prvenstveno helidroma i aerodroma na vodi), posebno na otocima. Iako je sa stajališta prostorno-razvojne funkcije zračnog prometa u Strategiji i Programu PURH osigurana mogućnost razvoja zračnog prometa, odredbama PPUG/O treba predvidjeti detaljne prostorno-razvojne kriterije za smještaj takvih zahvata.

ZAKLJUČNO

Zračni promet se razvio na prihvatljivim pretpostavkama koje su omogućile da raspolažemo s primjerenom mrežom komercijalnih i malih zračnih luka. Relativno malim dopunama i što je važnije, interpolacijom pojedinih novih zračnih luka možemo postići optimum za državni teritorij. Ciljevi razvoja zračnog prometa u narednom periodu su:

- poboljšanje opreme i kvalitete usluga u postojećim zračnim lukama, što će se postići ugradnjom opreme za bolje i sigurnije korištenje svakog od postojećeg aerodroma i opreme za posluživanje, prvenstveno putnika,
- izgradnja posebnih teretnih terminala sa svim sadržajima brzog i sigurnog posluživanja tereta,
- planiranje povezivanja zračnog prometa s ostalim vidovima prometa,
- općom prometnom strategijom odrediti razinu interesa države u postupcima komercijalizacije zračnih luka, odnosno razinu kontrole države u postupcima određivanja stupnja slobode korištenja zračnog prostora, itd.,
- na temelju nove prometne strategije predložiti na kojim se prostorima predviđa proširenje djelatnosti izgrađenih zračnih luka i
- postojeći pravni okvir potrebno je kontinuirano usklađivati s relevantnom pravnom stečevino EU te istim omogućiti efikasnije upravljanje svim aspektima zračnog prometa u Republici Hrvatskoj kao i lakše definiranje i izvršavanje državnih interesa u području zračnog prometa.

II.4.1.6. ELEKTRONIČKE KOMUNIKACIJE

Zakonodavni okvir

Prema Zakonu o elektroničkim komunikacijama ("Narodne novine", br. 73/2008, 90/11 i 133/12) elektronička komunikacijska infrastruktura, obavljanje djelatnosti elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga, gradnja, održavanje, razvoj i korištenje elektroničkih komunikacijskih mreža i elektroničke komunikacijske infrastrukture i povezane opreme te upravljanje i uporaba radiofrekvencijskog spektra i adresnog i brojevnog prostora, kao prirodno ograničenih općih dobara, od interesa su za Republiku Hrvatsku, jer stupanj razvijenosti gospodarstva svake zemlje ovisi, između ostalog, i o stupnju razvijenosti i korištenja ove infrastrukture. Razvojem elektroničkih

komunikacija postiže se sinergijski učinak u svim segmentima razvoja infrastrukture i usluga u Republici Hrvatskoj. Sav zakonodavni i regulatorni okvir u elektroničkim komunikacijama u potpunosti je usklađen s pravnom stečevinom EU.

Prostorno – razvojna funkcija

Glavni cilj *Strategije razvoja širokopojasnog pristupa u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2012. do 2015. godine* je stvaranje preduvjeta za ubrzani razvoj infrastrukture širokopojasnog pristupa i usluga za koje su potrebne velike brzine pristupa, kao temelja koji će omogućiti daljnji razvoj informacijskog društva i društva znanja. Strategijom se utvrđuju strateški ciljevi za razvoj širokopojasnih mreža i usluga kao jedne od ključnih grana gospodarskog razvoja, osobito na razini lokalne i područne (regionalne) samouprave, s posebnim naglaskom na područja gdje ne postoji dostatan komercijalni interes za ulaganja u ovu vrstu infrastrukture.

Razvoj širokopojasne elektroničke komunikacijske infrastrukture omogućuje stvaranje i primjenu novih, zahtjevnijih usluga, tehnologija i aplikacija te poboljšanje postojećih, čime se potiče gospodarski rast kroz stvaranje novih dobara, privlačenje novih ulaganja i otvaranje novih radnih mjesta. Također, razvoj širokopojasnih komunikacija utječe i na produktivnost mnogih postojećih gospodarskih grana i procesa, što dovodi do većeg dohotka i bržeg povrata ulaganja. Dostupnost širokopojasnih usluga jedan je od ključnih elemenata koji lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi omogućuje i olakšava privlačenje ulaganja, uvođenje rada na daljinu, podizanja konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva, poticanja gospodarskog razvoja ruralnih područja, djelotvornije i brže usluge zdravstvene skrbi, kvalitetnije obrazovanje te kvalitetnije i pristupačnije usluge javne uprave.

Pokazatelji elektroničke komunikacijske infrastrukture

Broj korisnika telefonske usluge u nepokretnoj javnoj komunikacijskoj mreži	**1.491.739**
Broj priključaka širokopojasnog pristupa putem nepokretne mreže	**879.597**
Gustoća korisnika telefonske usluge u nepokretnoj javnoj komunikacijskoj mreži	**34,8%**
Broj korisnika telefonske usluge u pokretnoj javnoj komunikacijskoj mreži	**5.262.986**
Broj priključaka širokopojasnog pristupa putem pokretnih mreže	**371.230**
Broj baznih stanica	**4.392**
Gustoća korisnika telefonske usluge u pokretnoj javnoj komunikacijskoj mreži	**122,66%**
Gustoća priključaka širokopojasnog pristupa internetu	**29,15%**
Broj priključaka kabelske televizije	**144.608**
Broj priključaka televizije temeljene na internetskom protokolu (IPTV)	**355.869**
Broj priključaka satelitske televizije	**102.763**
Broj korisnika samo digitalnog zemaljskog televizijskog signala u RH	**892.468**

Izvor: HAKOM, rujan 2012.

Prostorno-prioritetne smjernice

Dostupnost širokopojasnog pristupa moguće je ostvariti ulaganjem u razvoj postojećih komunikacijskih mreža i izgradnju nove infrastrukture širokopojasnog pristupa, pri čemu treba voditi računa o načelima uslužne i tehnološke neutralnosti i neutralnosti mreže. Povećanje dostupnosti novih, naprednijih, širokopojasnih usluga moguće je postići :

- rekonstrukcijom, objedinjavanjem i stavljanjem na tržište svjetlovodne EK infrastrukture trgovačkih društava u 100% državnom vlasništvu te razvojem širokopojasne infrastrukture u područjima u kojima ne postoji dostatan komercijalni interes za takva ulaganja kroz projekte na državnoj i lokalnoj razini uz korištenje sredstava strukturnih fondova Europske unije;
- u područjima gdje ne postoji dostatan komercijalni interes za ulaganja u infrastrukturu širokopojasnog pristupa moguće ju je ostvariti uz ciljane projekte na regionalnoj i lokalnoj razini.

Razvoj mreža nove generacije od iznimne je važnosti za gospodarski razvoj Republike Hrvatske. Poticanje razvoja mreža nove generacije u područjima u kojima ne postoji dostatan interes za ulaganja u infrastrukturu navedenih tehnologija, omogućit će stvaranje novih usluga koje će uvelike pridonijeti širem korištenju širokopojasnih usluga. Osim toga, ravnomjernom pokrivenošću teritorija i primjenom najnovijih tehnologija povezivanja omogućiti će se obavljanje velikog dijela poslova u mjestu boravka korisnika, čime se smanjuje opterećenje prostora prometom i omogućava decentralizirani razvoj gospodarstva.

Prioriteti razvoja su :

- 100% pokrivenost teritorija elektroničkom komunikacijskom mrežom koja omogućuje širokopojasni pristup,
- usklađenje potreba razvoja elektroničke komunikacijske infrastrukture i druge povezane opreme s prostornim planovima na svim razinama,

- usklađenje postojećih tehnologija s planiranim uvođenjem novih tehnologija,
- uvođenje najnovijih bežičnih komunikacijskih sustava.

Prostorno-planska dokumentacija

Izrada prostornih planova županija nije mogla na odgovarajući način pratiti brze tehnološke promjene u telekomunikacijskim/elektroničkim tehnologijama, što je imalo za posljedicu nemogućnost izgradnje mreže elektroničke komunikacijske infrastrukture izvan urbanih sredina. Temeljem Upute MZOPUG-a (studeni, 2008.), devetnaest županija je donijelo izmjene i dopune Prostornih planova županija, u cilju osiguravanja nužnih preduvjeta za izgradnju baznih postaja (antenskih stupova), dok su izmjene i dopune kojima će se ovi preduvjeti osigurati za Koprivničko-križevačku i Splitsko-dalmatinsku županiju još u izradi.

Kako bi se naglasila važnost planiranja elektroničke komunikacijske infrastrukture u dokumentima prostornog uređenja, Vlada je u donijela Uredbu o mjerilima razvoja elektroničke komunikacijske infrastrukture i druge povezane opreme koju je donijela Vlada Republike Hrvatske ("Narodne novine", broj 131/2012). Prilikom prve izmjene i dopune postojećih prostornih planova navedena Uredba mora se u cijelosti primijeniti u dokumentima prostornih planova u dijelu koji se odnosi na elektroničku komunikacijsku infrastrukturu i drugu povezanu opremu. Planiranje i izgradnja elektroničke komunikacijske infrastrukture i druge povezane opreme ubuduće mora biti bolje međuresorski koordinirana (MGIPU, MPPI, MZOIP, MUP i MZ), što do sada nije uvijek bio slučaj.

ZAKLJUČNO

Elektroničke komunikacije su postale indikator sveukupnog razvoja društva, a svako zaostajanje u praćenju trenda razvoja elektroničke komunikacijske infrastrukture i druge povezane opreme biti će prepreka razvoju gospodarstva i društva u cijelosti. Kako bi se pratio trend razvoja i omogućila implementacija sve šireg spektra širokopojasnih usluga, potrebno je na svim razinama tijela javne vlasti prepoznati važnost planiranja i izgradnje elektroničke komunikacijske infrastrukture i druge povezane opreme. Postojeća infrastruktura dosegla je svoj tehnološki maksimum i implementacija novih (naprednijih) širokopojasnih usluga je otežana i ograničena, te je postepeno potrebno graditi mreže nove generacije koje se zasnivaju na svjetlovodu kao prijenosnom mediju. Svjetlovodne mreže i novi bežični komunikacijski sustavi omogućavaju implementaciju novih širokopojasnih usluga.

II.4.2. ENERGETSKI SUSTAVI

Ocjena stanja

Ovisnost Republike Hrvatske o uvozu energije se povećava. Danas Republika Hrvatska iz uvoza pokriva preko 50% svojih energijskih potreba. U hrvatskoj bilanci potrošnje primarne energije nafta i naftni derivati sudjeluju s oko 50%, a prirodni plin s oko 25%. Potrošnja tih energijskih oblika u budućnosti će rasti, dok će domaća proizvodnja nafte i prirodnog plina, zbog iscrpljenja ležišta, opadati. Osim toga, problem današnjih postrojenja u Hrvatskoj, i proizvodnih i prijenosnih, je neujednačena amortizacija (starost), kao i struktura s obzirom na obnovljive i neobnovljive energetske resurse. U vezi s tim, ulaskom u EU bit ćemo u obvezi poštivanja strožih kriterija korištenja energenata i zaštite okoliša kao i nužne zamjene postojećih kapaciteta energetski učinkovitijim i okolišno prihvatljivijim.

Ublažavanje uvozne energijske ovisnosti treba postići izgradnjom takve energetske strukture koja će i u neizvjesnim uvjetima pokazivati svoju konkurentnost i jamčiti sigurnost opskrbe, naročito iskorištavanjem vlastitih resursa i potencijala, učinkovitom uporabom energije, raznolikošću korištenih energijskih oblika i tehnologija, raznolikošću dobavnih pravaca i izvora energije te uporabom obnovljivih izvora energije.

Osnovni energetski sustav je električna energija, kojom je opskrbljeno oko 95% korisnika što je zadovoljavajuća opskrbljenost. U prostoru dominira zračna mreža s tendencijom da se u urbanim sredinama mreža premjesti podzemno, najčešće unutar cestovnog koridora. Ostali energenti se koriste u daleko manjem učešću.

Temeljem prihvaćenih obveza EU-a, Hrvatska mora ispuniti obveze prema prijedlogu Direktive Europske unije o poticanju obnovljivih izvora energije o udjelu obnovljivih izvora energije, uključujući i velike hidroelektrane, u bruto neposrednoj potrošnji energije u iznosu od 20% do 2020. godine. Trenutno Hrvatska raspolaže opskrbljenošću energijom iz obnovljivih izvora manjom od 5% ukupne potrošnje.

Prihvaćanjem Nacionalnog programa energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije i Pravilnika o korištenju obnovljivih izvora energije i kongeneracije ("Narodne novine", broj 67/2007), u sve županijske prostorne planove (u izradi ili u izmjenama i dopunama) uvode se preduvjeti za razvoj i istraživanje lokacija za obnovljive/dopunske/alternativne izvore energije, i to sa stajališta izgradnje objekata proizvodnje, prerade i distribucije. Nacionalni program obuhvaća izgradnju malih hidroelektrana (MAHE), Sunčevu energiju (SUEN), bioenergiju (BIEN), energiju vjetra (ENWIN), geotermalnu energiju (u paketu razvoja i primjene plina-PLINACRO),

Prometna infrastruktura - Elektroničke komunikacije

Izvor podataka: HAKOM, 2012.

Elektroenergetski sustav - prijenosna i proizvodna infrastruktura

Izvor podataka: Ministarstvo gospodarstva, Zagreb, 2012.

uvođenje centralnih toplinskih sustava naselja (KUEN-CTS), unapređenje toplinske izolacije objekata (KUEN-zgrada) i povećanje energetske efikasnosti (MIEE) kao metode za primjenu obnovljivih izvora energije odnosno razvoja tehnologija za potrebe unapređenja obnovljivih izvora energije.

Izrađivači prostornih planova županija su Nacionalni program i Pravilnik nastojali primijeniti u najpovoljnijem i najprofitabilnijem obliku za svaku pojedinu županiju, što za posljedicu ima neravnomjeran raspored pojedinih vrsta objekata obnovljivih izvora energije u prostoru države, i po važnosti obnovljivog izvora energije i po stupnju i načinu odabira lokacija.

Sa stajališta obnovljivih izvora energije Republiku Hrvatsku načelno možemo podijeliti na dva dijela:

- *kontinentalni* u kojem dominiraju geotermalni, bio-energetski, hidro-energetski i djelomično sunčani obnovljivi izvori energije,
- *priobalni* u kojem dominiraju energija sunca, vjetra i dijelom hidro-energetski obnovljivi izvori.

Reciklažna skupljališta otpada za spalionice otpada u kongeneraciji s proizvodnjom topline i struje, razmatrane su u okviru programa zbrinjavanja otpada, međutim, radi velikih otpora lokalnih zajednica nisu planirane/izgrađene.
2009. godine donesena je nova *Strategija energetskog razvoja Republike Hrvatske*. Cilj te Strategije je da Republika Hrvatska u neizvjesnim uvjetima globalnog tržišta energije i uz oskudne domaće energetske resurse izgradi održivi energetski sustav.

Strategija predviđa izgradnju novih termoelektrana i hidroelektrana, početak nuklearnog programa i korištenje obnovljivih izvora energije. Osim termo-elektrana koje trebaju činiti osovinu energetskog razvoja, značajna je novost predviđeno pokretanje nuklearnog programa te do 2012. godine donošenje konačne odluke o izgradnji nuklearne elektrane. Isto tako, Strategijom se predviđa izgradnja novih velikih hidroelektrana te zadržavanje udjela HE i obnovljivih izvora energije na dosadašnjih 35%, što bi uz prosječan godišnji porast potrošnje električne energije od 4,1% značilo važniju ulogu obnovljivih izvora energije, premda se eksplicitno ne spominje ciljani udio, osim projekcije od 9,2%. Što se tiče Sunčeve energije, nastavlja se s poticanjem dobivanja električne energije iz fotonaponskih sustava. Planska predviđanja daju veliki značaj vjetro-elektranama, osobito u zaobalnom području. Jedna od važnih stavki u Energetskoj strategiji jest dovršenje plinifikacije Hrvatske izgradnjom magistralnog plinovoda tlaka 75 bara, izgradnja terminala za ukapljeni plin (LNG) te poticanje primjene ukapljenog plina na otocima i u područjima izvan dosega standardne distribucije plina. Također, bitno je skrenuti pažnju na namjeru primjene malih kogeneracijskih postrojenja i dizalica topline.

Prostorno-planska dokumentacija
Dokumenti prostornog uređenja, Strategija i Program prostornog uređenja Republike Hrvatske doneseni su 1997/99. godine temeljem spoznaja i okolnosti koje su tada omogućavala uvjetno ograničavajuća polazišta za planiranje infrastrukturnih sustava. Posljedica tog pristupa u postupku planiranja bila je korištenje metode "backcastinga", temeljene u najvećoj mjeri na stečenom iskustvu u prostornom planiranju, a u cilju osiguranja potrebnih kapaciteta i kvalitete primjerenih europskim mjerilima. Takav način planiranja omogućio je da se u razdoblju od 2003.-2011. godine, kroz Izmjene i dopune Prostornih planova županija omogući obnova i razvoj infrastrukturnih građevina, pogotovo cjevovoda (nafta i plin) i pratećih energetskih postrojenja.

S druge strane, zbog izostanka međuresorske suradnje došlo je do planiranja velikog broja ploha za korištenje obnovljivih izvora energije posebice energije vjetra i sunca bez uvažavanja prirodnih vrijednosti prostora odnosno rasprostranjenosti ugroženih i rijetkih tipova staništa i rijetkih i ugroženih vrsta, kao i neravnomjernog rasporeda pojedinih vrsta objekata obnovljivih izvora energije u prostoru države, i po važnosti obnovljivog izvora energije i po stupnju i načinu odabira lokacija.

S obzirom da se sukladno Strategiji energetskog razvoja predviđa do 2020. godine izgradnja energetskih građevina instalirane snage oko 1500 MW, u dokumentima prostornog uređenja mora se utvrditi lokacija novih termo-elektrana i nuklearnih elektrana. U ovisnosti o lokacijama za termoelektrane, treba odrediti i transportne kapacitete. S obzirom na prometni značaj Jadranskog mora logično bi bilo predvidjeti te lokacije na moru, dakle u priobalnoj Hrvatskoj gdje su upravo i najveće potrebe za termoenergetskim objektom.

II.4.2.1. Prijenosna infrastruktura

Prijenosna infrastruktura je tijekom Domovinskog rata pretrpjela velike štete i razaranja. Važeća prostorno-planska dokumentacija omogućila je obnovu kao i zamjenu postojećih prijenosnih sustava u postojećim koridorima tako da je stanje današnje elektroprijenosne mreže zadovoljavajuće tj. omogućen je prijenos električne energije za sve potrebe gospodarstva i široke potrošnje. Nije bilo značajnijih potraživanja za novim koridorima, već su postojeći modernizirani i povećan im je kapacitet prijenosa.

U narednom razdoblju pojavit će se potreba otvaranja novih 400 kV koridora u Primorsko-goranskoj, Istarskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji, u svrhu čega treba pristupiti hitnoj izradi Izmjene i dopune Strategije i Programa prostornog uređenja RH i ostalih dokumenata prostornog uređenja nižeg reda.

Duljine i površine koridora nadzemnih vodova 400 kV, 220 kV i 110 kV

	Dalekovodi ukupno		
	Duljina (km)		Lin.gustoća km/km²
	7.515,0		0,1327
	Dalekovod 400 kV		
Mreža 400/220/110 kv	Duljina (km)	Udio u mreži (%)	Lin.gustoća km/km²
Proizvodnja bruto 12.616,0 GWh	1.274,0	17,0	0,0225
Gustoća linearna 0,0664	**Dalekovod 220 kV**		
Potrošnja 15.831,0 GWh	Duljina (km)	Udio u mreži (%)	Lin.gustoća km/km²
	1.274,0	17,0	0,0225
	Dalekovod 110 kv		
	Duljina (km)	Udio u mreži (%)	Lin.gustoća km/km²
	4.993,9	67,0	0,0882

Izvor: HEP svibanj,.2012.

II.4.2.2. Proizvodna infrastruktura

Osnovni energetski sustav je električna energija, kojom se opskrbljuje oko 95% korisnika što je zadovoljavajuće. U prostoru dominira zračna mreža s tendencijom da se u urbanim sredinama mreža premjesti podzemno, najčešće u cestovne koridore.

Prostorno-planska dokumentacija sadrži sve lokacije za razvoj proizvodnih energetskih objekata, pa tako i većinu onih koji su odlukom Vlade RH stavljeni u prioritete (HE Podsused, Prečko, Zagreb, Drenje, Senj, Kosinj, Ombla i Plomin), osim za prijedlog lokacije Molve I i II, za koje je nužna izmjena i dopuna Strategije i Programa prostornog uređenja RH i ostalih dokumenata prostornog uređenja nižeg reda.

Za energetske objekte iz obnovljivih izvora prostorno-plansku dokumentaciju treba dopuniti, posebno u kontinentalnom dijelu, kao i pojednostaviti postupke ishođenja dozvola.

	hidroelektrane		
	broj	instalirana snaga (MW)	površina akumulacija (km^2)
	26	2.028,52	141,11
	Termoelektrane		
	broj	instalirana snaga (MW)	površina (km^2)
	12	1.687,0	11,68
	Energane obnovljivih izvora vjetro elektrane		
	broj	instalirana snaga (MW)	površina (km^2)
	9	129,75	141,6
	Energane obnovljivih izvora solarne		
Energetske građevine u RH	broj	instalirana snaga (MW)	površina (km^2)
Broj energana 41	32	1,2	nema
Instalirana snaga 3.715,5 MW			
Proizvodnja bruto 12.675,0 GWh	**Energane obnovljivih izvora biomasu**		
(Potrošnja 17.162,0 GWh	broj	instalirana snaga (MW)	površina (km^2)
	3	6,7	nema
	Energane obnovljivih izvora bio plin		
	broj	instalirana snaga (MW)	površina akumulacija (km^2)
	6	5,2	nema
	Energane obnovljivih izvora deponijski plin		
	broj	instalirana snaga (MW)	površina (km^2)
	1	2,5	nema
	Energane obnovljivih izvora kongeneracija		
	broj	instalirana snaga (MW)	površina (km^2)
	3	10,5	nema
	Energane obnovljivih izvora male hidroelektrane		
	broj	instalirana snaga (MW)	površina akumulacija (km^2)
	2	0,03	nema

Izvor: HEP svibanj, 2012

Prostorno-razvojne smjernice

Održivi i gospodarski opravdan razvoj infrastrukturnog sustava države može se postići programskim usmjerenjem u kojem je prvi razvojni korak primjena novih tehnologija i sustava kombinirane infrastrukturne mreže. Prvi strateški korak infrastrukturnog razvoja moguće je ostvariti na postojećim infrastrukturnim koridorima i u postojećim gospodarskim okolnostima, uz razumna ulaganja u infrastrukturne sustave i :

- sigurno i kvalitetno infrastrukturno (promet/energetika) povezivanje svih područja unutar Hrvatske i njeno potpuno i funkcionalno povezivanje s Europom i drugim prometnim tokovima,
- osiguranje energetskih potreba u proizvodnji energije i unutarnjim povezivanjem svih dijelova Hrvatske stvaranjem energetske cjeline uz najviši stupanj zaštite prostora i uklapanje hrvatskog sustava u europske energetske sustave,
- postizanje boljeg korištenja postojećih kapaciteta te provođenje mjera racionalizacije potrošnje i korištenja energenata, a izgrađene kapacitete uključiti na optimalan način u planove daljnjeg energetskog i prostornog razvitka.

Zbog velikih troškova realizacije infrastrukturnog sustava potrebno je prioritete u gradnji planirati prvenstveno s gledišta njihovih poticajnih učinaka na sveukupni razvoj države kao i područja kroz koja prolaze, te brzog povezivanja s europskim infrastrukturnim mrežama.

II.4.2.3. Cjevovodni promet

Ocjena stanja

Cjevovodni naftni i plinski transportni sustav ima veliko učešće u kontinentalnom dijelu Hrvatske i pokriva potrebe opskrbe plinom i naftom. Cjevovodni promet obilježava:

- pouzdan i siguran transport tj. raspoloživost kapaciteta za preuzimanje, transport i isporuku, kao i mogućnost dodatnog korištenja prostora i za druge namjene koje ne ugrožavaju sigurnost cjevovoda,
- neujednačenost rasprostiranja državnim teritorijem,
- tehničko-tehnološka nedostatnost popratne opreme,
- zastarjelost tehničko-tehnoloških rješenja sustava prijenosa i upravljanja na dijelu dionica.

Za razvoj cjevovodne infrastrukture u razdoblju od 2003.-2011. godine, temeljem važeće dokumentacije prostornog uređenja i u međuvremenu izrađenih dopuna/izmjena pojedinih Prostornih planova županijske i lokalne razine, prioritetno zbog usklađivanja trasa infrastrukturnih koridora, može se reći da je postignut ostvarenjem planirane izgradnje u postojećim i planiranim infrastrukturnim koridorima. Ostvareno je :

- izgradnja magistralnog plinovoda Pula – Karlovac, plinovodnog sustava Like i Dalmacije: Bosiljevo – Split (četiri dionice), magistralnog plinovoda Split – Ploče (u izgradnji), međunarodnog plinovoda Drava Szerdehely – Donji Miholjac, magistralnog plinovoda Vodnjan – Umag, početak rekonstrukcije i dogradnje naftnog Terminala Omišalj na Krku, početak radova na rekonstrukciji Terminala naftnih derivata Žitnjak, Zagreb, itd.,
- rekonstrukcije tehnološko-tehničkih energetskih sredstava i postojećih sustava,
- provedba SUO i priprema dokumentacije za izgradnju podmorskog prijelaza naftovoda otok Krk-kopno, međunarodnog plinovoda Ploče – Dubrovnik - Prevlaka – Dobreč CG, plinovodnog sustava Središnje i Istočne Hrvatske: Slobodnica – Sotin i Osijek – Vukovar, magistralnog plinovoda Kutina – Dobrovac, itd.

Prostorno-prioritetne smjernice

Daljnji razvoj plinskog transportnog sustava ponajprije je usmjeren na stvaranje preduvjeta za nastavak razvoja transportnog sustava završetkom radova na postojećem 75 bar sustavu (MRS) i izgradnjom transportnog sustava sukladno *Planu razvoja, izgradnje i modernizacije plinskoga transportnog sustava 2007–2011. godine,* izgradnju interkonekcijskih i tranzitnih plinovoda kojima bi se istodobno povećala i iskoristivost kapaciteta osnovnoga, nacionalnog plinskog transportnog sustava. U tom se smislu nastavljaju razvojne aktivnosti vezane uz međunarodne projekte Južni tok (South Stream), Jonsko–jadranski plinovod (IAP), NETS inicijativa, te posebno na projektu LNG Omišalj na otoku Krku – terminal za ukapljeni prirodni plin i odgovarajuća plinska elektrana. Cilj je osigurati diverzificiranu opskrbu te mogućnost korištenja različitih izvora dobave, ali i maksimalna korist svih mogućnosti ostvarivanja prihoda od tranzita plina.

Razvojni planovi naftovodnog sustava odnose se na rekonstrukciju i povećanje kapaciteta postojećeg JANAF-a i naftovoda Adria koji povezuju hrvatsku luku Omišalj s južnom Družbom, završetak projekta reverzibilnog transporta nafte na dionici Sisak-Omišalj (ASM projekt) koji obuhvaća dogradnju Terminala Omišalj, potencijalnu dogradnju spremničkih prostora na Terminalu Omišalj, Terminalu Sisak i Terminalu Žitnjak, Projekt Jugoistočno europskog produktovoda i međunarodni naftovoda Projekt PEOP (Pan Europan Oil Pipeline) i višenamjenski međunarodni produktovod u koridoru Trase Omišalj-Sisak i u planiranom podmorskom prijelazu Krk-kopno.

Ostale razvojne aktivnosti odnose se na:

- poticanje primjene ukapljenog plina na otocima i u područjima izvan dosega standardne distribucije plina,
- procesna povezivanja procesnih industrija produktovodima,

Cjevovodni promet - nafta i plin

Izvor podataka: INA Naftaplin, 2009., JANAF d.d., 2012., PLINACRO d.o.o., 2012., Ministarstvo gospodarstva, 2012.

- unapređenje i povećanje korištenja centralnih toplinskih sustava i
- održavanje tehnoloških objekata sustava u stanju stalne raspoloživosti.

Radi sezonskih oscilacija potrošnje plina planira se dogradnja Podzemnog skladišta plina Okoli, izgradnja vršnog skladišta plina u Grubišnom Polju i izgradnja novog strateškog skladišta plina u Beničancima, te zbrinjavanje CO2 u geološkim strukturama.

Radi provedbe planiranih aktivnosti, ishođenja dozvola i suglasnosti, odnosno omogućavanja daljnjeg razvoja državnih infrastrukturnih i energetskih objekata, Vlada je donijela odluke o izradi Izmjena i/ili dopuna Strategije i Programa prostornog uređenja RH („Narodne Novine“, broj 96/12).

Pokazatelji cjevovodnog prometa - plinovodi, 2006/11.

Ukupna duljina 4.235,65 km **Linearna gustoća** 0,075 km/km^2 **Površinska gustoća** 0,004 km2/km^2	JANAF		
	Duljina (km)	Površina (km^2)	Linearna gustoća (km/km^2)
	603,03	60,303	0,0106
	Plinovodi		
	Duljina (km)	Površina (km^2)	Linearna gustoća (km/km^2)
	2.701,5	135,05	0,0477
	Naftovodi i produktovodi		
	Duljina (km)	Površina (km^2)	Linearna gustoća (km/km^2)
	931,12	46,55	0,0164

Izvor: INA Naftaplin, Zagre2008, Ministarstvo gospodarstva, 2007/09.; Plinacro svibanj 2012; Janaf svibanj 2012.

Pokazatelji cjevovodnog prometa - toplovodi, 2012.

Duljina 462 km **Broj priključenih zgrada** 151.298	Duljina vodova za grijanje (km)
	462,0
	Broj i udio zgrada priključenih na centralizirane toplinske s fosilnim izvorima energije
	151.298,0

Izvor: operatori cjevovodnog prometa. lipanj 2012

S obzirom na povoljan geopolitički položaj potencijalno tranzitne zemlje za naftu, prirodni plin i električnu energiju Hrvatska ima dobre perspektive za :

- nastavak gradnje i uspostavu infrastrukturnih sustava, u cilju osiguranja potrebnih kapaciteta i kvalitete primjereno europskim mjerilima,
- sigurno i kvalitetno prometno povezivanje svih područja unutar Hrvatske i njeno potpuno i funkcionalno povezivanje s Europom i drugim prometnim tokovima,
- osiguranje zadovoljenja energetskih potreba proizvodnjom energije i unutarnjim povezivanjem svih dijelova Hrvatske stvaranjem energetske cjeline uz najviši stupanj zaštite prostora i uklapanje hrvatskog sustava u europske energetske sustave,
- postizanje boljeg korištenja vlastitih resursa i potencijala, te provođenje mjera racionalizacije potrošnje i korištenja energenata, te uključenje izgrađenih kapaciteta u planove daljnjeg energetskog i prostornog razvitka na optimalan način.

ZAKLJUČNO

U razdoblju od 2003.-2011. godine Vlada je naglasak razvoja stavila na izgradnju cestovne mreže, plinovodnog sustava i elektroničkih komunikacijskih sustava, a svi ostali infrastrukturni sustavi su djelomično rekonstruirani bez značajnijih proširenja. Postignuta stopa razvoja ova tri sustava bila je i veća nego u državama EU, a daljnji razvoj je zasnovan na unaprjeđenju posluživanja i dovršetku još nedostajućih dionica mreže. Slijedeće desetgodišnje razdoblje, u uvjetima održivog razvoja, predviđa značajnije ostvarivanje razvoja željezničkog i riječnog prometa, kao i razvoja energetskih proizvodnih postrojenja (s naglaskom na korištenje obnovljivih izvora i ekološki prihvatljive tehnologije) i prijenosnih sustava (prvenstveno cjevovodi i 400kV dalekovodi) koji omogućuju daljnji održivi gospodarski razvoj. Za neke od planiranih zahvata prethodno je potrebno izraditi izmjenu i/ili dopunu Strategije i Programa PURH.

II.4.3. OPSKRBA PITKOM VODOM I ODVODNJA OTPADNIH VODA

Sustavi vodoopskrbe

Vodnokomunalno gospodarstvo djeluje na poslovima javne vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda. Pravo na zahvaćanje vode iz vodotoka i drugih prirodnih ležišta, za piće, sanitarne potrebe i druge osobne potrebe domaćinstva – pravo opće uporabe vode, stječe se iznimno bez koncesije. Za sve ostale namjene, sukladno Zakonu o vodama, voda se iskorištava temeljem koncesije.

Stupanj pokrivenosti (udio stanovništva koje ima mogućnost priključka na sustav javne vodoopskrbe) na razini Republike Hrvatske iznosi u prosjeku 80 - 82%. Stupanj priključenosti (udio stanovništva priključenog na sustav javne vodoopskrbe) je nešto niži i procijenjen je na prosječnih 74%. Postoje znatne razlike u razini pokrivenosti među regijama.

Vodoopskrba otoka specifičan je problem, koji se rješava na različite načine. Primjerice, na otoke Brač, Hvar i Šoltu dovodi se voda s kopna. U manjem opsegu vodoopskrba otoka je iz vlastitih izvora (Cres, Vis). Individualna opskrba se odvija skupljanjem kišnice u cisterne. Za vrlo male otoke ili incidentne situacije uglavnom se dovozi voda brodovima-vodonoscima. Koristi se i prerada bočate vode putem desalinacije (Lastovo, Mljet) ili se kombiniraju različiti izvori (Krk, Pag, Korčula).

Stanovnici koji nisu priključeni na sustave javne vodoopskrbe opskrbljuju se vodom iz tzv. lokalnih vodovoda ili iz individualnih vodozahvata (bunari, cisterne), kod kojih nije uspostavljen sustav kontrole kakvoće vode, nego se ona provodi prema potrebi i procjeni korisnika.

Iako se ne očekuje porast stanovništva u sljedećih petnaestak godina, povećanje potrebe za vodom proizaći će iz povećanja stupnja priključenosti stanovništva na javne vodno-opskrbne sustave. U turističkim područjima očekuje se povećanje potrebe za vodom zbog očekivanog povećanja broja turista i postizanja viših kategorija turističkih usluga.

Sustavi javne odvodnje

Javna odvodnja obuhvaća sakupljanje otpadnih voda, njihovo dovođenje do uređaja za pročišćavanje, pročišćavanje, ispuštanje u površinske vode te obradu mulja koji nastaje u procesu pročišćavanja. Javna odvodnja uključuje i upravljanje građevinama javne odvodnje te crpljenje i odvoz otpadnih voda iz septičkih i sabirnih jama. Način prikupljanja i sistematizacije podataka o prikupljanju i pročišćavanju otpadnih voda u ovom izvještajnom razdoblju postupno se prilagođava metodologiji Europske unije. Sukladno tome, uvodi se i pojam aglomeracije, koja predstavlja područje na kojem su stanovništvo i gospodarske djelatnosti dovoljno koncentrirani da se komunalne otpadne vode mogu prikupljati i odvoditi do uređaja za pročišćavanje otpadnih voda ili do krajnje točke ispuštanja u prijemnik.

Priključenost stanovništva na sustave javne odvodnje razlikuje se ovisno o veličini aglomeracije, pri čemu je jasan trend da postotak priključenosti raste s veličinom aglomeracije. Za aglomeracije veće od 150 000 ES, u kojima živi 30% stanovništva, priključenost stanovništva na sustave javne odvodnje je najveća i iznosi 74%, dok s druge strane za 469 aglomeracija s manje od 2000 ES, u kojima živi oko 13% stanovništva, priključenost stanovništva na sustave javne odvodnje iznosi oko 7%, što je posljedica tehnički i financijski zahtjevnijeg načina rješavanja odvodnje.

Ukupna priključenost stanovništva na sustave javne odvodnje iznosi oko 44%, uz znatne razlike među regijama i još veće među županijama, odnosno općinama i gradovima

Uređaji za pročišćavanje otpadnih voda

Pročišćavanjem otpadnih voda obuhvaćeno je oko 1,421 milijuna stanovnika (28% ukupnog stanovništva), priključenih na 103 komunalna uređaja za pročišćavanje otpadnih voda različitoga stupnja pročišćavanja. Od toga je 26 uređaja s prethodnim stupnjem pročišćavanja otpadnih voda, 21 uređaj je s prvim stupnjem, 55 ih je s drugim stupnjem, a jedan je s trećim stupnjem pročišćavanja otpadnih voda.

Promijenjeni uvjeti gospodarstva, zasnovani na tržišnim osnovama, uvjetovali su i promjene u koncepciji pročišćavanja industrijskih otpadnih voda (uređaji za prethodno pročišćavanje). Velik dio industrije izgradio je tako samostalne uređaje za pročišćavanje otpadnih voda. Istodobno, razina priključivanja stanovništva na kanalizacijske sustave sa središnjim komunalnim uređajima, nije se realizirala planiranom dinamikom. Razlog tome su nepovoljni gospodarski uvjeti te visoki troškovi izgradnje sekundarne mreže i plaćanja priključaka. Zbog toga veliki dijelovi mnogih naselja još uvijek nisu priključeni na uređaje za pročišćavanje otpadnih voda.

Pročišćene otpadne vode za sada se ne koriste, a zbrinjavanje mulja koji nastaje kao rezultat rada uređaja zapročišćavanje otpadnih voda još uvijek nije sustavno rješeno. U pravilu se odlaže na sanitarnim odlagalištima iako se, uz određenu doradu, može koristiti kao sirovina (u poljoprivredi, materijal u proizvodnji opeka, kao energent i slično).

Podmorski ispusti

Sukladno Zakonu o vodama, podmorski je ispust vodna građevina za ispuštanje pročišćene otpadne vode u more, na udaljenosti od obalne crte ne manjoj od 500m i na dubini većoj od 20m od površine vode. Uz izgrađen i funkcionalan sustav javne odvodnje, s uređajima za pročišćavanje otpadnih voda, izgradnja podmorskih ispusta važna je dopunska mjera zaštite voda.

Iako se, uz mnoštvo problema, postojeći uređaji za pročišćavanje voda održavaju a novi grade, nužna je suradnja i usklađivanje aktivnosti između vodnogospodarske i komunalne djelatnosti na regionalnom nivou.

ZAKLJUČNO

Ulaskom Republike Hrvatske u EU očekuje se intenzivniji razvoj koji može imati negativne utjecaje na stanje voda s jedne strane, a s druge strane bitno rastu i standardi zaštite ekološkog stanja voda. Zbog toga zaštita voda i gospodarenje vodnim resursima postaju sve značajniji. Odgovarajuće prostorno planiranje i planiranje korištenja zemljišta mogu značajno doprinjeti poboljšanju kakvoće voda. Veći projekti s potencijalnim učinkom na vode zahtijevaju procjenu utjecaja na okoliš te široku javnu i stručnu raspravu.

II.4.5.GOSPODARENJE OTPADOM

Zakonodavni okvir

Neodgovarajuće gospodarenje otpadom može uzrokovati štetne emisije u vode, zrak i tlo, a utjecaj na okoliš ovisi o količini, svojstvima i načinu gospodarenja otpadom. Temeljni pravni dokument koji definira politiku i mjere gospodarenja otpadom (osim radioaktivnog otpada) je Zakon o otpadu ("Narodne novine", br. 178/2004, 111/2006, 60/2008, 87/2009) sukladno kojem je otpad tvar ili predmet koju posjednik odbacuje, namjerava ili mora odbaciti, a gospodarenje otpadom je skup aktivnosti, odluka i mjera usmjerenih na sprječavanje nastanka otpada, smanjivanje količine otpada i/ili njegovoga štetnog utjecaja na okoliš, obavljanje skupljanja, prijevoza, oporabe, zbrinjavanja i drugih djelatnosti u svezi s otpadom, nadzor nad obavljanjem tih djelatnosti, te skrb za odlagališta koja su zatvorena. Otpad je po definiciji tvar ili predmet koju posjednik odbacuje, namjerava ili mora odbaciti, a gospodarenje otpadom predstavlja skup aktivnosti, odluka i mjera usmjerenih na sprječavanje nastanka otpada, smanjivanje količine otpada i/ili njegovoga štetnog utjecaja na okoliš, obavljanje skupljanja, prijevoza, oporabe, zbrinjavanja i drugih djelatnosti u svezi s otpadom, nadzor nad obavljanjem tih djelatnosti, te skrb za odlagališta koja su zatvorena. Gospodarenje otpadom od interesa je za Republiku Hrvatsku.

Na temelju Zakona o otpadu i tada važećih načela i direktiva EU, 2005. godine usvojena je Strategija gospodarenja otpadom Republike Hrvatske ("Narodne novine", broj 130/2005), a 2007. godine i Plan gospodarenja otpadom u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2007.-2015. godine ("Narodne novine", br. 85/2007, 126/10, 31/11), kojima se predviđa uspostava cjelovitog sustava gospodarenja otpadom u Republici Hrvatskoj. Okvirna EU Direktiva o otpadu 2008/98/EC donesena 2008. godine, koja je zamijenila nekoliko ranijih direktiva, danas daje pravni okvir za gospodarenje otpadom u EU. Navedenom Direktivom modernizira se zakonodavstvo vezano uz gospodarenje otpadom uvođenjem koncepata nusproizvoda, prestanka statusa otpada te koncepta praćenja životnog ciklusa, a poseban naglasak stavlja se na sprečavanje nastanka otpada i uporabu korisnih materijala iz otpada, čime bi se znatno smanjila količina otpada odloženog na odlagališta.

Iako je zbog povećanja životnog standarda kao i načina funkcioniranja potrošačkog društva, izgledan stalni rast količina komunalnog i sličnog otpada, djelovanjem mjera određenih Strategijom i Planom gospodarenja otpadom, te odgovarajućim propisima, predviđa se rast količine recikliranog i obrađenog komunalnog otpada, te postupno smanjivanje količine odloženog i neobrađenog komunalnog otpada, osobito biorazgradivog dijela. Uz to se predviđa i kontinuirani rast udjela stanovništva obuhvaćenog organiziranim skupljanjem komunalnog otpada. Strateško opredjeljenje RH je i sanirati i zatvoriti sva postojeća odlagališta otpada, te istovremeno uspostaviti mrežu županijskih i regionalnih Centara za gospodarenje otpadom (CGO) i time ostvariti cjeloviti sustav gospodarenja otpadom na području cijele RH. U skladu s obavezama koje je Hrvatska preuzela u pregovorima za pristupanje EU rok za uspostavu takvog sustava je kraj 2018. godine.

Prema obvezama i odgovornostima u gospodarenju otpadom koje proizlaze iz Zakona o otpadu država je odgovorna za gospodarenje opasnim otpadom i za spaljivanje i suspaljivanje otpada; županije i Grad Zagreb odgovorni su za gospodarenje svim vrstama otpada, osim za opasni otpad i spaljivanje, a gradovi i općine odgovorni su za gospodarenje komunalnim otpadom. Inspekcija zaštite okoliša provodi nadzor nad primjenom propisa u gospodarenju otpadom. Agencija za zaštitu okoliša (AZO) vodi informacijski sustav gospodarenja otpadom na temelju podataka koje su joj svi proizvođači otpada i subjekti koji sudjeluju u gospodarenju otpadom obvezni dostavljati, te izrađuje izvješća o stanju na području gospodarenja otpadom. Fond za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost osigurava dodatna sredstva za financiranje projekata i programa u području očuvanja, održivog korištenja, zaštite i unapređenja okoliša.

Planiranje gospodarenja otpadom

Planiranje gospodarenja otpadom podrazumijeva analizu postojećeg stanja, te propisivanje mjera koje je potrebno provesti kako bi se dosegnuli zadani ciljevi u politici gospodarenja otpadom. Obvezu izrade plana gospodarenja otpadom imaju županije, Grad Zagreb, gradovi i općine (donose se za razdoblje od osam godina), te proizvođači otpada koji godišnje proizvedu više od 150 tona neopasnog otpada i/ili više od 200 kilograma opasnog otpada (za razdoblje od četiri godine). Izvršavanje plana provjerava se godišnje putem izvješća. Planovi moraju definirati aktualno stanje gospodarenja otpadom, sadržavati projekcije stvaranja pojedinih vrsta otpada, te kroz akcijski plan aktivnosti ponuditi rješenja za odgovarajuće zbrinjavanje. Prema Planu gospodarenja otpadom RH, do 2007. godine su trebali biti doneseni svi planovi gospodarenja otpadom županija i gradova/općina, a do 2015. godine treba biti uspostavljen jedinstveni sustav nadzora. Do kraja 2011. godine, plan gospodarenja otpadom izradile/usvojile su sve županije osim Grada Zagreba. Nadalje, prema dostupnim podacima AZO do travnja 2011. godine, plan gospodarenja otpadom izradilo/usvojilo je 26 od 127 gradova, te 21 od 429 općina, a također je evidentirano i 2537 planova gospodarenja otpadom proizvođača otpada (najveći broj tvrtki je s područja Grada Zagreba - 367, Osječko-baranjske - 261, Splitsko-dalmatinske - 193, Istarske - 159, te Primorsko-goranske županije - 159).

Građevine za zbrinjavanje otpada, prema Zakonu o otpadu, su: regionalni i županijski centri za gospodarenje otpadom, odlagališta opasnog, neopasnog i inertnog otpada, te građevine namijenjene za spaljivanje otpada (spalionice). Gradnja građevina namijenjenih obradi, skladištenju i zbrinjavanju otpada od interesa je za RH.

Županija, Grad Zagreb, grad i općina, odnosno izrađivač dokumenata prostornog uređenja, dužan je planirati lokacije za gradnju tih objekata. Prema dosadašnjem iskustvu, javnost čije je sudjelovanje u postupcima donošenja planova, programa i konkretnih odluka osnaženo odgovarajućim zakonima, iako načelno prihvaća građevine za zbrinjavanje otpada kao važne objekte zaštite okoliša, najčešće izražava snažno protivljenje da takva građevina bude smještena u njezinoj blizini (tzv. nimby učinak: "Not in my Backyard"). Međutim, ako jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave svojim prostornim planovima ne odrede lokacije predmetnih građevina u roku određenom posebnim propisom, odluku o tim lokacijama, sukladno Zakonu, na prijedlog ministra, donijet će Vlada Republike Hrvatske.

Centri za gospodarenje otpadom

Strategijom i Planom gospodarenja otpadom RH predviđena su, uz istovremeno zatvaranje postojećih odlagališta komunalnog otpada, dva koncepta sustava gospodarenja komunalnim otpadom: tzv. županijski koncept (po jedan CGO u svakoj županiji) i tzv. regionalni koncept (osam regionalnih i pet županijskih CGO). Ovi koncepti zbrinjavanja otpada, prema Planu gospodarenja otpadom, napravljeni su dijelom na temelju dostupnih podataka iz (nacrta) županijskih planova gospodarenja otpadom, a dijelom su rezultat provedenih istraživanja i analiza:

Županijski koncept (*izvor : Plan gospodarenja otpadom RH):*

Županija	Lokacija ŽCGO
I Zagrebačka	PTOO-Zagreb istok (Resnik) CGO-lokacija odlagališta nije određena
II Krapinsko-zagorska	nije određeno
III Sisačko-moslavačka	varijante: Četvrtkovac, Blatuša, Kurjakana, Banski Grabovac, Ćore i Rađenovci
IV Karlovačka	varijante: Lemić brdo, Babina gora i Okić
V Varaždinska	Motičnjak
VI Koprivničko-križevačka	Piškornica
VII Bjelovarsko-bilogorska	nije određeno
VIII Primorsko-goranska	Marišćina
IX Ličko-senjska	Lički Osik
X Virovitičko-podravska	Jasenaš
XI Požeško-slavonska	nije određeno
XII Brodsko-posavska	varijante: Šagulje-Ivik, Baćanska, Općine Gornja Vrba, Podcrkavlje, Vrpolje i Vrbje
XIII Zadarska	Benkovac (Biljane Donje)
XIV Osječko-baranjska	Antunovac
XV Šibensko-kninska	Bikarac
XVI Vukovarsko-srijemska	Stari Jankovci
XVII Splitsko dalmatinska	Lećevica (Kladnjice)
XVIII Istarska	Kaštijun
XIX Dubrovačko-neretvanska	Badovinje Rupe
XX Međimurska	Pustošija
XXI Grad Zagreb	PTOO-Zagreb istok (Resnik) CGO-lokacija odlagališta nije određena

Regionalni koncept (izvor : *Plan gospodarenja otpadom RH):*

<table>
<tr><th>Županija</th><th>Lokacija RCGO/ŽCGO</th></tr>
<tr><td>III Sisačko-moslavačka</td><td>varijante: Četvrtkovac, Blatuša, Kurjakana, Banski Grabovac, Ćore i Rađenovci</td></tr>
<tr><td>XV Šibensko-kninska</td><td>Bikarac</td></tr>
<tr><td>XVII Splitsko dalmatinska</td><td>Lećevica (Kladnjice)</td></tr>
<tr><td>XVIII Istarska</td><td>Kaštijun</td></tr>
<tr><td>XIX Dubrovačko-neretvanska</td><td>Badovinje Rupe</td></tr>
<tr><td>IV Karlovačka</td><td rowspan="2">varijante: Lemić brdo, Babina gora i Okić</td></tr>
<tr><td>IX Ličko-senjska (35%)</td></tr>
<tr><td>VI Koprivničko-križevačka</td><td rowspan="4">lokacija nije potvrđena</td></tr>
<tr><td>II Krapinsko-zagorska</td></tr>
<tr><td>V Varaždinska</td></tr>
<tr><td>XX Međimurska</td></tr>
<tr><td>VIII Primorsko-goranska</td><td rowspan="2">Marišćina</td></tr>
<tr><td>IX Ličko-senjska (15%)</td></tr>
<tr><td>XII Brodsko-posavska</td><td rowspan="2">varijante: Šagulje-Ivik, Baćanska, Općine Gornja Vrba, Podcrkavlje, Vrpolje i Vrbje</td></tr>
<tr><td>XI Požeško-slavonska</td></tr>
<tr><td>XIII Zadarska</td><td rowspan="2">Benkovac (Biljane Donje)</td></tr>
<tr><td>IX Ličko-senjska (50%)</td></tr>
<tr><td>XIV Osječko-baranjska</td><td rowspan="2">Antunovac</td></tr>
<tr><td>XVI Vukovarsko-srijemska</td></tr>
<tr><td>X Virovitičko-podravska</td><td rowspan="2">Jasenaš</td></tr>
<tr><td>VII Bjelovarsko-bilogorska</td></tr>
<tr><td>XXI Grad Zagreb</td><td rowspan="2">PTOO-Zagreb istok (Resnik) CGO-lokacija odlagališta nije određena</td></tr>
<tr><td>I Zagrebačka</td></tr>
</table>

Županije i Grad Zagreb kroz svoje planove gospodarenja otpadom trebaju odrediti sustav gospodarenja na svom području i definirati lokaciju. Međutim, neovisno o tome potencijalne lokacije CGO-a, kriteriji i smjernice za njihovu gradnju moraju biti planirane prostornim planovima županija. Konačne lokacije odabiru se nakon obavljenih istražnih radova i provedenog postupka procjene utjecaja na okoliš koji prethodi postupku izdavanja lokacijske dozvole. Pregled stanja po županijama na temelju donesenih županijskih planova za gospodarenje otpadom i županijskih prostornih planova:

Županija	Plan gospodarenja otpadom (službeno glasilo županije)	Prostorni plan županije (službeno glasilo županije)
I. **Zagrebačka** Prema Planu gospodarenja otpadom Zagrebačke županije donesenom 2011. godine, osnovu sustava gospodarenja otpadom županije čini ŽCGO, koji je prema Prostornom planu županije smješten na lokaciji Tarno (Ivanić-Grad). Alternativna lokacija ŽCGO se nalazi kod naselja Tedrovec (Općina Brckovljani), te se kroz izmjene i dopune Prostornog plana županije, koje su u tijeku, očekuje njena potvrda.	28/2011	3/02 6/02 (ispravak) 8/05 8/07 4/10 10/11 14/12 (proč.tekst) u izradi V. I/D
II. **Krapinsko-zagorska** Prema Planu gospodarenja otpadom županija se orijentirala na regionalni koncept gospodarenja otpadom. Planirano rješenje nije određeno i Prostornim planom županije. RCGO sjeverozapadne Hrvatske (razvija se u suradnji Koprivničko-križevačke, Varaždinske, Međimurske i Krapinsko-zagorske županije) predviđen je u Koprivničko-križevačkoj županiji na lokaciji Piškornica (Općina Koprivnički Ivanec).	5/2008	4/02 6/10
III. **Sisačko-moslavačka** Plan gospodarenja otpadom predviđa uspostavu ŽCGO, za gradnju kojeg predlaže 6 potencijalnih lokacija: Blatuša (Topusko/Gvozd), Kurjakana (Novska), Četvrtkovac (Sunja), Banski Grabovac (Petrinja), Ćore (Dvor), Rađenovci (Novska), koje su sve navedene i Prostornim planom županije, uz napomenu da će se najpovoljnija lokacija odrediti kroz izmjene i dopune Plana gospodarenja otpadom, te da će se na odabranoj lokaciji moći odobriti izgradnja ŽCGO bez potrebe izmjene prostornog plana sukladno provedenoj procjeni utjecaja na okoliš.	2/2006	4/01 12/10
IV. **Karlovačka** Planom gospodarenja otpadom i Prostornim planom županije mikrolokacija budućeg CGO određena je na Babinoj gori (područje Grada Karlovca).	4/2008	26/01 33/01 (ispravak) 36/08 u izradi II. I/D
V. **Varaždinska** Planom gospodarenja otpadom i Prostornim planom županije, lokacija Motičnjak (područje Grada Varaždina) određena je za ŽCGO. Naknadno se Županija orijentirala na regionalni koncept gospodarenja otpadom, te je u tom smislu pokrenut postupak izmjene i dopune Plana gospodarenja otpadom. RCGO sjeverozapadne Hrvatske (razvija se u suradnji Koprivničko-križevačke, Varaždinske, Međimurske i Krapinsko-zagorske županije) predviđen je u Koprivničko-križevačkoj županiji na lokaciji Piškornica (Općina Koprivnički Ivanec).	9/2008	8/00 29/06 16/09
VI. **Koprivničko-križevačka** Planom gospodarenja otpadom i Prostornim planom županije odabran je regionalni koncept zbrinjavanja otpada. RCGO sjeverozapadne Hrvatske (razvija se u suradnji Koprivničko-križevačke, Varaždinske, Međimurske i Krapinsko-zagorske županije) predviđen je u Koprivničko-križevačkoj županiji na lokaciji Piškornica (Općina Koprivnički Ivanec).	5/2008	8/01 8/07 u izradi II. I/D u izradi III. I/D

VII. **Bjelovarsko-bilogorska** Planom gospodarenja otpadom i Prostornim planom županije lokacija Doline (područje Grada Bjelovara) određena je za ŽCGO.	16a/2007	2/01 13/04 13/04 7/09 u izradi IV. I/D
VIII. **Primorsko-goranska** Planom gospodarenja otpadom lokacija Marišćina je određena za ŽCGO. Prostornim planom županije određene su četiri potencijalne lokacije centralne zone za gospodarenje otpadom: Dolčina, Marišćina, Nova i Rojno. U tijeku je izrada novog Prostornog plana u kojem se obrađuje županijski koncept zbrinjavanja otpada.	17/2007	14/00 12/05 50/06 (ispravak) 8/09 3/11 u izradi novi plan
IX. **Ličko-senjska** Planom gospodarenja otpadom i Prostornim planom županije odabran je županijski koncept zbrinjavanja otpada, te se za potrebe uređenja i izgradnje ŽCGO određuje lokacija Ostrvica-Lički Osik.	7/2010	16/02 17/02 (ispravak) 19/02 (ispravak) 24/02 3/05 3/06 15/06 (proč.tekst) 19/07 13/10 22/10 (proč.tekst) 19/11
X.**Virovitičko-podravska** Prema Planu gospodarenja otpadom u Virovitičko-podravskoj županiji predviđene su 3 lokacije za Centralno županijsko odlagalište: Jasenaš (Virovitica), Dabrovica (Suhopolje), Lukavac (Slatina). Prostornim planom županije određena je lokacija CGO Jasenaš (Grad Virovitica).	3/2007	7a/00 1/04 5/07 1/10 3a/10 (proč.tekst) 2/12 4/12 (proč.tekst) u izradi V. I/D
XI. **Požeško-slavonska** Planom gospodarenja otpadom i Prostornim planom županije predviđen je ŽCGO na lokaciji Vinogradine (kod naselja Alilovci).	18/2007	5/02 5a/02 4/11
XII. **Brodsko-posavska** Planom gospodarenja otpadom i Prostornim planom županije predviđen je ŽCGO na lokaciji Šagulje (područje Grada Nova Gradiška).	15/2008	4/01 6/05 11/08 14/08 (proč.tekst) 5/10 9/12
XIII. **Zadarska** Planom gospodarenja otpadom i Prostornim planom županije, lokacija ŽCGO određena je na području postojećih kamenoloma (Busište 2 i Busište 3) zapadno od naselja Biljane Donje (područje Grada Benkovca).	15/2009	2/01 6/04 2/05 17/06 25/09 3/10 (ispravak) u izradi IV. I/D
XIV. **Osječko-baranjska** Planom gospodarenja otpadom i Prostornim planom županije predviđen je ŽCGO na lokaciji Orlovnjak (područje Općine Antunovac).	15/2006	1/02 4/10
XV. **Šibensko-kninska** Planom gospodarenja otpadom i Prostornim planom županije određen je ŽCGO na lokaciji Bikarac.	15/2007	11/02 10/05 3/06 5/08 6/12 u izradi IV. I/D
XVI. **Vukovarsko-srijemska** Prema Planu gospodarenja otpadom u županiji su predviđene dvije varijante gospodarenja otpadom: ŽCGO Stari Jankovci i RCGO u Osječko-baranjskoj županiji. Prostornim planom županije određena je lokacija ŽCGO Stari Jankovci.	11/2008	7/02 8/02 8/07 (I) 9/07 (ispravak) 9/11 (II) u izradi III. I/D u izradi IV. I/D

XVII. **Splitsko dalmatinska** Planom gospodarenja otpadom i Prostornim planom županije predviđen je ŽCGO na lokaciji Kladnjice (područje Općine Lećevica).	1/2008	1/03 8/04 5/05 5/06 (ispravak) 13/07 u izradi IV. I/D
XVIII. **Istarska** Planom gospodarenja otpadom i Prostornim planom županije predviđen je ŽCGO Kaštijun u Puli.	14/2008	2/02 1/05 4/05 14/05 (proč.tekst) 10/08 7/10 16/11 (proč.tekst) u izradi IV. I/D
XIX. **Dubrovačko-neretvanska** Prema Planu gospodarenja otpadom potencijalna lokacija za gradnju ŽCGO je Banjevica u Općini Dubrovačko primorje (makrolokacija navedena prostornim planom). Prema Prostornom planu županije ŽCGO je predviđen na lokaciji Lučino Razdolje u Općini Dubrovačko primorje (na širem području naselja Trnovica i Točionik).	8/2008	6/03 3/05 3/06 7/10 1/11 (ispravak) 4/12 (ispravak) u izradi III. I/D
XX. **Međimurska** Prema Planu gospodarenja otpadom i Prostornom planu županije predviđene su dvije varijante gospodarenja otpadom: RCGO izvan Međimurske županije i ŽCGO na jednoj od potencijalnih lokacija: Totovec i Pustošija. RCGO sjeverozapadne Hrvatske (razvija se u suradnji Koprivničko-križevačke, Varaždinske, Međimurske i Krapinsko-zagorske županije) predviđen je u Koprivničko-križevačkoj županiji na lokaciji Piškornica (Općina Koprivnički Ivanec).	12/2006	7/01 (odluka) 8/01 (prov.odredbe) 23/10 3/11 (proč.tekst)
XXI. **Grad Zagreb** Plan gospodarenja otpadom nije donesen. Prostornim planom Grada Zagreba utvrđuju se: lokacija postrojenja za termičku obradu otpada (na lokaciji Žitnjak-istok, neposredno uz Centralni uređaj za pročišćavanje otpadnih voda), te ograničeni vremenski uvjeti korištenja odlagališta Prudinec. Lokacija centra za gospodarenje otpadom nije određena. Lokacija za odlaganje ostataka termičke obrade trebala se, temeljem tada važećeg sporazuma, locirati na prostoru Zagrebačke županije. U tijeku je izrada ciljanih izmjena i dopuna Prostornog plana Grada Zagreba u vezi gospodarenja otpadom.	- (u svibnju 2009. godine izrađen je Prijedlog plana gospodarenja otpadom za razdoblje 2009-2015)	8/01 16/02 11/03 2/06 1/09 8/09 u izradi VI. I/D u izradi novi plan

Na kraju treba reći da dinamika gradnje CGO-a postavljena Planom gospodarenja otpadom RH, odnosno uspostava županijskih i regionalnih CGO-a do kraja 2011. godine, nije ostvarena.

Komunalni i neopasni proizvodni otpad

Sukladno važećoj zakonskoj regulativi razlikuje se više od 800 vrsta otpada, koji po svojstvima može biti inertan, neopasan i opasan, a po mjestu nastanka komunalni ili proizvodni.

Komunalni otpad je otpad iz kućanstava, te otpad iz proizvodne i/ili uslužne djelatnosti koji je po svojstvima i sastavu sličan otpadu iz kućanstava. Sastav komunalnog otpada mijenja se ovisno o sredini u kojoj nastaje i ovisi o mnogim faktorima, kao što su: standard stanovništva, tip naselja, postignuta razina komunalne higijene, svijest stanovništva i sl. Taj se otpad redovito prikuplja i zbrinjava u okviru komunalnih djelatnosti. Neopasni proizvodni otpad je otpad koji nastaje u proizvodnom procesu u industriji, obrtu i drugim procesima, a po sastavu i svojstvima se razlikuje od komunalnog otpada. Neopasni proizvodni otpad ne smije imati niti jedno od svojstava opasnog otpada (npr. eksplozivno, kancerogeno, zapaljivo, itd). Sav proizvodni otpad proizvođač otpada mora predati osobi koja posjeduje važeću dozvolu za gospodarenje otpadom Zakonom o otpadu zabranjuje se uvoz otpada radi zbrinjavanja i korištenja u energetske svrhe.

Obuhvat stanovništva i općina/gradova organiziranim skupljanjem komunalnog otpada u stalnom je porastu. S 86% u 2004. godini obuhvat je povećan na 93% u 2008. godini, u 2010. je iznosio čak 96% (izvor: AZO), čime je postignut Planom predviđeni kvantitativni cilj od 95% za 2015. godinu.

U Republici Hrvatskoj najveće količine proizvedenog otpada još uvijek završavaju na odlagalištima. Prema dostupnim podacima (izvor: AZO, broj dokumenta 25-12-624/12, ožujak 2012) za 2010. godinu, na odlagališta komunalnog otpada ukupno je bilo odloženo 1858127 t otpada, s tim da su najveće količine otpada odložene u Gradu Zagrebu (18,2%), Splitsko-dalmatinskoj županiji (12,7%) i Zadarskoj županiji (10,4%).

Od 300 službenih odlagališta početkom 2012. godine završena je sanacija 107 odlagališta, u tijeku je sanacija 48 lokacija, a u pripremi sanacije je 146 lokacija odlagališta.

Prema Pravilniku o o načinima i uvjetima odlaganja otpada, kategorijama i uvjetima rada za odlagališta otpada ("Narodne novine“, br. 117/2007, 111/11) postojeća odlagališta koja ne zadovoljavaju uvjete iz Pravilnika, moraju biti sanirana i zatvorena najkasnije godinu dana od dana puštanja u rad centra za gospodarenje otpadom za područje županije na čijem se području nalaze. Osim toga, sukladno planiranom konceptu gospodarenja otpadom, na otocima se više ne dopušta trajno odlaganje otpada.

Opasni otpad

Opasni otpad je otpad koji ima neko od svojstava (eksplozivnost, zapaljivost, toksičnost, kancerogenost, mutagenost, itd.) koja ga čine opasnim i kao takav se mora posebno nadzirati, izdvojeno skupljati i zbrinjavati. Zakon o otpadu zabranjuje uvoz opasnog otpada, osim u slučaju oporabe, kada se materijalnom oporabom dobiva novi proizvod ili sirovina koja prestaje biti otpad.

Mreža sabirnih centara za opasni otpad, prema Planu gospodarenja otpadom RH, planirana je u okviru: prostora postojećih skladišta za opasni otpad koje posjeduju ovlaštene tvrtke; centara za gospodarenje otpadom; te reciklažnih dvorišta u jedinicama lokalne samouprave za otpad iz kućanstava. U RH ne postoje lokacije uređene za odlaganje opasnog otpada te se on izvozi (prema podacima AZO tijekom 2010. godine izvezeno je 18937 t), ali je vjerojatno da se dijelom ipak gospodari na neodgovarajući način.. Naime, iako se bilježi se porast količina prijavljenog opasnog otpada s 35.543 t u 2005. na 58.432 t u 2008, odnosno 58.321 t u 2010. godini, prema Planu gospodarenja otpadom RH, odnosno tada raspoloživim podacima i stručnoj analizi, procijenjene količine opasnog otpada za Hrvatsku iznose oko 213.000 t/g.

Radioaktivni otpad

Način skladištenja i zbrinjavanja radioaktivnog otpada propisan je Zakonom o zaštiti od ionizirajućeg zračenja (NN 64/06). Radioaktivnog otpada iz različitih izvora u Hrvatskoj (medicina, industrija, istraživanja) ima razmjerno malo i za sada se privremeno skladišti, budući da RH nema odlagalište za tu vrstu otpada. Prema Programu prostornog uređenja RH („Narodne Novine“, broj 50/99), odlaganje nisko i srednje radioaktivnog otpada treba riješiti na jednoj lokaciji. Na temelju preliminarnih istraživanja Trgovska gora (Sisačko-moslavačka županija) je utvrđena kao prostor za izgradnju odlagališta, na kojem treba osigurati uvjete za daljnja istraživanja, kojima će se pokazati konačna (ne)prihvatljivost ove lokacije za smještaj odlagališta. Međutim, izmjenom i dopunom Prostornog plana Sisačko-moslavačke županije ("Službeni glasnik" broj 12/2010) brisane su odredbe koje se odnose na zbrinjavanje nisko i srednje radioaktivnog otpada, a određeno je da će se planiranje mikrolokacija građevina od važnosti za Državu provoditi temeljem detaljnih studijskih i projektnih istraživanja.Uvoz, prerada, skladištenje i zbrinjavanje radio-aktivnoga otpada koji nije nastao u Republici Hrvatskoj Zakonom je zabranjeno.

ZAKLJUČNO

Daljnjim ulaganjima u razvoj infrastrukture za gospodarenje otpadom, provođenjem odgovarajućih propisa, informiranjem javnosti, a posebno neprekidnom edukacijom već od najranije dobi u svrhu podizanja razine ekološke svijesti, doprinijet će se uspostavi efikasnog sustava gospodarenja otpadom, a time i smanjenju količina otpada koja završe na odlagalištima.

Gospodarenje otpadom uvijek treba započeti mjerama sprečavanja i smanjivanja kako nastanka otpada, tako i opasnih svojstava otpada. Kod već nastalog otpada treba odabrati optimalnu metodu obrade ili konačnog zbrinjavanja, koja će proizvesti najmanji rizik za ljudsko zdravlje i okoliš. Odlaganje se smatra najmanje poželjnim načinom zbrinjavanja otpada, a oporaba otpada recikliranjem, ponovnom uporabom ili obnovom odnosno drugim postupkom koji omogućava izdvajanje sekundarnih sirovina, ili uporabu otpada u energetske svrhe, predstavlja jedan od ciljeva gospodarenja otpadom.

II.5. ZAŠTITA I KORIŠTENJE POSEBNIH VRIJEDNOSTI PROSTORA

II.5.1.Zaštićene prirodne vrijednosti

Značajnost prirodnih vrijednosti

Sukladno Zakonu o zaštiti prirode ("Narodne novine", br. 70/2005, 139/2008 i 57/11) i Strategiji i akcijskom planu zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti RH ("Narodne novine", broj 143/2008), priroda je definirana kao sveukupna biološka i krajobrazna raznolikost. Zaštita prirode provodi se očuvanjem biološke i krajobrazne raznolikosti, dakle nje same, i nužan je preduvjet opstanka čovjeka na ovom planetu. Cilj zaštite prirode je očuvati što veću raznolikost biotopa životinjskog i biljnog svijeta, postići što prirodniju biološku ravnotežu i stvoriti krajobraz koji u čovjeku izaziva što snažnije dojmove. Ova tri povezana cilja jasno pokazuju da je zaštita prirode stvarna i da uzima u obzir osnovne čovjekove potrebe.

Između velikog bogatstva biološke i krajobrazne raznolikosti kojom RH raspolaže, struka je prepoznala neke vrijednosti od državnog i regionalnog značaja. One su kao takve zaštićene zakonom, prema vrstama i u različitim kategorijama zaštite *(vidi tablice kategorija zaštite*). Zaštićenim područjima prepoznata je i obuhvaćena raznolikost prirodnog bogatstva RH, uvjetovana njezinim položajem na razmeđi nekoliko biogeografskih regija, razvedenošću reljefa, geološkim, pedološkim, hidrološkim i klimatskim prilikama.

Struktura nacionalnih parkova i parkova prirode dobro ilustrira bogatstvo i raznolikost prirodnih vrijednosti, odnosno četiri cjeline u koje se Hrvatska može podijeliti prema prirodnim obilježjima. Prepoznaje se tako gorska Hrvatska kroz planinski prostor s osebujnom vegetacijom i reljefom te krškom hidrografijom i morfologijom, sredozemna obalna i otočna Hrvatska te Jadransko more kroz jedinstveni uski, rubni primorski prostor, otočnu morfologiju i akvatorij, i nizinska Hrvatska kroz bogatstvo nizinsko-poplavnih područja.

Nacionalni park Plitvička jezera uvršten je na Listu svjetske baštine (UNESCO), a nakon Parka prirode Velebit koji je na popisu rezervata biosfere od 1977.godine, u srpnju 2012. godine UNESCO je kao drugi rezervat biosfere u Hrvatskoj proglasio prekogranični rezervat biosfere Mura – Drava – Dunav, u čijem je obuhvatu sa hrvatske strane RP Mura-Drava. Na Ramsarskom popisu močvara od međunarodne važnosti, nalaze se PP Kopački rit, PP Lonjsko polje, posebni rezervat-ihtiološko-ornitološki Delta Neretve-jugo-istočni dio i posebni rezervat - ornitološki Crna Mlaka.

Prosječan postotak površina pod posebnim režimom zaštite unutar zemalja EU iznosi 15%, a u Republici Hrvatskoj područja zaštićena temeljem Zakona o zaštiti prirode zauzimaju 736.854,74 ha ili 8,36% ukupne (kopnene i morske) površine RH (stanje na dan 20.08.2012., bez preventivno zaštićenih područja i točkastih lokaliteta zaštićenih područja, prema podacima Državnog zavoda za zaštitu prirode).

Posebno područje zaštite odnosi se na geobaštinu (zaštićene minerale, sirovine i fosile), koja ponovo pronalazi svoje mjesto unutar zaštite prirode. Neživa priroda, odnosno geološka i geomorfološka baština RH je vrijedna i bogata, a posebna joj je vrijednost velika raznolikost na relativno malom prostoru. Ukupni broj zaštićenih objekata prirodnih vrijednosti, prema podacima DZZP, iznosi 433, na površini od oko 736.422,5 ha površine države.

Ekološka mreža u sustavu prostornog uređenja

Uvidjevši postojeću ugroženost prostora i njegovu sve veću opterećenost urbanim razvojem, produktivnijom poljoprivredom, infrastrukturnim projektima, pošumljavanjem i neograničenim širenjem turizma, EU je već osamdesetih godina prošlog stoljeća shvatila važnost očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti. Ambiciozan cilj zaustavljanja gubitka biološke raznolikosti EU pokušava ostvariti svojim temeljnim propisima: Direktivom o pticama (Council Directive 79/409/EEC; 2009/147/EC, prihvaćenom 1979. godine) i Direktivom o staništima (Council Directive 92/43/EEC, prihvaćenom 1992. godine), cilj kojih je stvaranje ekološke mreže očuvanih područja u cijeloj Europi - mreže NATURA 2000. Stvaranje mreže NATURA 2000, tog složenog sustava biotopa životinjskih i biljnih vrsta, predstavlja najambiciozniju inicijativu ikad pokrenutu u cilju očuvanja vrijednih vrsta i staništa na području svih zemalja članica EU-a. Hrvatska je Uredbom o proglašenju ekološke mreže ("Narodne novine", broj 109/07) u listopadu 2007. godine proglasila ekološku mrežu RH, koja je prvi korak u prepoznavanju potencijalnih NATURA 2000 područja. Ta područja, kao i svaka država članica EU-a, nakon pristupanja je dužna predložiti za njihovo uključivanje u europsku ekološku mrežu. Osim toga, slijedom obveze propisane Direktivom o staništima (CE 92/43/EEC), Zakonom o zaštiti prirode utvrđena je obveza ocjene prihvatljivosti plana, programa i zahvata za ekološku mrežu. Navedenim se postupkom ocjenjuje utjecaj plana, programa i zahvata samog ili u kombinaciji sa drugim planovima, programima ili zahvatima na ciljeve očuvanja i cjelovitost područja ekološke mreže.

U pogledu korištenja prostora te budućeg razvoja, važno je uočiti i odmah osvijestiti velik postotak pokrivenosti Republike Hrvatske ekološkom mrežom te njezinu nepravilnu rasprostranjenost na oko 2.677.209 ha površine države.

Ekološka mreža RH rasprostire se na 47% kopnenog i 38,5% morskog teritorija Republike Hrvatske te obuhvaća dva koridora: koridor za morske kornjače i koridor Palagruža-Lastovo-Pelješac (područje važno za selidbu ptica).

Natura 2000

Budući da je Hrvatska po biološkoj raznolikosti jedna od najbogatijih zemalja Europe, njen je doprinos mreži NATURA 2000 i očuvanju biološke raznolikosti u cijeloj Europskoj uniji ključan. Utvrđenih 788 potencijalnih NATURA 2000 područja, na 2.093.598 ha površine države treba pomoći spašavanju oko 250 vrsta i 70 stanišnih tipova koji se pojavljuju u Hrvatskoj, a navedeni su u europskim direktivama.

Prema sadašnjoj statistici, koja nije konačna, postotak površine potencijalnih NATURA 2000 područja iznosi 36,99% kopnenog i 16,58% morskog teritorija RH, što u ukupnoj (kopnenoj i morskoj) površini RH iznosi 29,68% ili 261.7010,25 ha (stanje na dan 20.08.2012., bez točkastih lokaliteta).

U podacima su uračunate realne površine Područja posebne zaštite SPA (Special Protection Areas) iz Direktive o pticama i predloženih Područja važnosti za zajednicu pSCIs (Sites of Community Importance) iz Direktive o staništima, izuzimanjem površina područja preklapanja (ponavljanja) u više županija odnosno regija (*Izvor: DZZP 2012.*).

Od ukupne površine zaštićenih područja, 91,06% (670.989,29 ha) je obuhvaćeno potencijalnim NATURA 2000 područjima, dok se 8,94% (65.865,45 ha) nalazi izvan površina potencijalnih NATURA 2000 područja. Udio površine zaštićenih područja u površini potencijalnih NATURA 2000 područja iznosi 25,64%.

U Republici Hrvatskoj je 2.682.875,70 ha ili 30,43% ukupne (kopnene i morske) površine pod zaštitom kombiniranom od zaštićenih područja i potencijalnih NATURA 2000 područja.

Preklapanje zaštićenih područja i potencijalnih NATURA 2000 područja iznosi 7,61% ukupne (kopnene i morske) površine RH, dok se 0,75% državnog teritorija nalazi pod zaštitom temeljem Zakona o zaštiti prirode, a da nije obuhvaćeno potencijalnim NATURA 2000 područjima. S druge strane, 22,07% državnog teritorija određeno je kao površina potencijalnih NATURA 2000 područja, a da nije zaštićeno temeljem Zakona o zaštiti prirode.

Natura 2000 u zemljama EU

Vrlo je teško uspoređivati postotak i površine područja Nature 2000 u pojedinim zemljama, jer podatak nije jednoznačan i usporediv. Različite zemlje imaju različit postotak zaštićenih područja u različitim kategorijama i Natura 2000 područja, a način/obrazac na koji se ona preklapaju nije uvijek isti.

Slovenija i Bugarska npr. uzimaju se, sa značajnih 35,5% i 34%, kao zemlje s najvećim postotkom nacionalnog teritorija prekrivenog Natura 2000 područjem. Slijede Slovačka (29%) i Cipar (28%). Interesantno je napomenuti da sve četiri spomenute zemlje novije članice EU-a. Španjolska i Grčka vrlo su blizu s oko 27% pokrivenosti Naturom 2000, uz napomenu da apsolutnu površinu prekrivenog teritorija zemlje Natura 2000 područjima od oko 139.000 km^2 ima Španjolska.

Slijedi ju Francuska sa oko 25,3% kopnenog teritorija prekrivenog zaštitom u kombinaciji državnih zaštićenih područja i Nature 2000. Natura 2000 zauzima oko 12,5% površina (68 000 km^2) i preklapa se s državnom zaštitom na oko 4,15% teritorija.

U Mađarskoj je oko 22,5% teritorija pod zaštitom kombiniranom od zaštićenih područja i područja pod Naturom 2000. Natura 2000 prostire se na 21,4% mađarskog teritorija i preklapa se s oko 8,1% područja pod državnom zaštitom. To ujedno znači da je oko 13,3% državnog teritorija određeno kao Natura 2000 područje, a da nije pod državnom zaštitom.

U Austriji je oko 27% teritorija pod kombiniranom zaštitom, od čega je Natura 2000 na 14,7% a preklapanje s državnom zaštitom iznosi oko 10,8%.

U cjelini, postotak zaštićenog kopnenog teritorija EU 27 je oko 25%, što je više od postotka Kine (gotovo 17%) i SAD-a (oko 13%) ali manje od postotka zaštićenosti Brazila (preko 26 %).

Implementiranjem zaštite Natura 2000 značajno je povećana površina zaštićenih područja u zemljama EU-a. Danas mreža Natura 2000 prekriva oko 70% površine svih zaštićenih područja u Europskoj uniji.

Sukobi i zapreke u zaštiti prirodnih vrijednosti

Zaštita prirode i njezini rezultati u stvarnosti nažalost nisu na razini očekivanja. Razloga tome je mnogo. Prvenstveno treba naglasiti nejasno definirane ciljeve i interese na državnoj i lokalnoj razini, iz čega proizlaze i

međusektorski sukobi. Tome svakako doprinosi velika pokrivenost teritorija značajnim prirodnim vrijednostima kao i granice takvih područja koje nisu jednoznačno određene i prikazane na kartama, snažan pritisak tržišnog gospodarstva, stalno (neopravdano) širenje građevinskog područja (tzv. urbani 'sprawl'), zauzimanje prostora infrastrukturnim koridorima, eksploatacija mineralnih sirovina bez privođenja područja svrsi nakon prestanka korištenja, neuvažavanje prirodnih vrijednosti pri planiranju korištenja obnovljivih izvora energije, nesređeni imovinsko pravni odnosi te stalno povećanje turističkih kapaciteta. Nažalost, ni prostorno planskom dokumentacijom u pojedinim slučajevima nije se onemogućilo neprimjereno korištenje vrijednih prirodnih i kulturnih krajobraza.

Zaštita prirode ne ograničava se, osim toga, samo na zaštićena područja, već se proteže na cjelokupni krajobraz. Budući da na nivou lokalne samouprave, koja bi trebala aktivno provoditi zaštitu, još uvijek nije razvijena svijest o potrebi zaštite sveobuhvatne prirode, današnja, regulativom određena zaštita u obliku utvrđivanja posebnih uvjeta zaštite prirode, samo je formalna, a njezino neprovođenje se ne sankcionira. Potrebno je stoga da državna uprava spozna svoju odgovornost te da organizirano i planski educira stanovništvo svih starosnih skupina (od predškolske pa do umirovljeničke dobi), kako bi informirano građanstvo postalo svjesno značaja prirode i njene zaštite, kao jednog od glavnih temelja daljnjeg, održivog, ekonomskog razvitka zemlje.

Prirodne vrijednosti i prostorno planiranje

Prostorni planovi područja posebnih obilježja (PPPPO) doneseni su za svih osam nacionalnih parkova (NP):

1. PPPPO NP Plitvička jezera („Narodne Novine“, broj 34/86) - nap. izrada novog plana je u fazi ponavljanja javne rasprave
2. PPPPO NP Krka ("Narodne novine", broj 01/90) – nap.izrada novog plana je u tijeku
3. PPPPO NP Paklenica ("Narodne novine", broj 23/2001)
4. PPPPO NP Mljet ("Narodne novine", broj 23/2001)
5. PPPPO NP Risnjak ("Narodne novine", broj 23/2001)
6. PPPPO NP Brijuni ("Narodne novine", broj 45/2001)
7. PPPPO NP Kornati ("Narodne novine", broj 118/2003)
8. PPPPO NP Sjeverni Velebit ("Narodne novine", broj 35/12)

Od jedanaest parkova prirode za četiri su doneseni prostorni planovi, a za ostale kako slijedi:

1. PP PP Učka ("Narodne novine", broj 24/2006)
2. PP PP Kopački rit ("Narodne novine", broj 24/2006)
3. PP PP Lonjsko polje ("Narodne novine", broj 37/10)
4. PP PP Vransko jezero ("Narodne novine", broj 58/12)
5. PP Telašćica ("Službeni vjesnik", broj 11/92) - nap. izrada novog plana je u tijeku
6. PP Medvednica - završen je prijedlog plana za ponovljenu javnu raspravu
7. PP Biokovo - izrađena je stručna podloga zaštite prirode

8.-11. PP Papuk, PP Velebit, PP Žumberak-Samobor-sko gorje i PP Lastovsko područje - planovi su u izradi

ZAKLJUČNO

Temeljno načelo integralnog pristupa planiranju i uređenju prostora sadrži zaštitu prirode i okoliša kao kontinuiranu i u svim segmentima prisutnu komponentu. Ekološka mreža RH i buduća mreža NATURA 2000 područja su jedna od temeljnih polaznih podloga za prostorno planiranje. Očekuje se stoga da se, obzirom na implementaciju EU direktive u vezi uključenja u europsku ekološku mrežu NATURA 2000 područja, u postupku donošenja nove Strategije prostornog uređenja i ostalih strateških i provedbenih prostornih planova, ovisno o njihovoj razini, multidisciplinarno sagleda prostor i njegova cjelovita zaštita, odnosno da se detaljno razrade prepoznate, definirane vrijednosti prirodnog i kultiviranog (stvorenog) krajobraza te propišu, u prostoru primjenjive i konkretne mjere zaštite prirode. U tom smislu treba:

- prostorno planskom dokumentacijom onemogućiti neprimjereno korištenje vrijednih prirodnih i kulturnih krajobraza, a kroz PPUG/O detaljnije razmotriti i sagledati problematiku zaštićenih područja i dati primjeren značaj lokalnim prirodnim vrijednostima,
- upotpuniti bazu podataka o prostoru i njegovim prirodnim vrijednostima novim istraživanjima i cjelovitom evidencijom,
- poticati izradu i donošenje "krajobraznih osnova" za pojedine prostorne cjeline,
- usporiti prenamjenu vrijednih prirodnih područja kroz proces urbanizacije i izgradnju infrastrukture i poticati uvođenje mjera za ublažavanje nepovoljnog djelovanja izgradnje infrastrukture i velikih zahvata kako bi se ublažio i usporio proces "erozije" prirodnih vrijednosti,
- zainteresirati javnost, posebno mlađu populaciju, utjecati na njihovo obrazovanje, educirati ih i senzibilizirati za problematiku zaštite prirode,
- jačati nadzor i uvesti stroge kazne u slučaju nepridržavanja zakonom propisanih mjera zaštite,
- što prije naći rješenja za provedbu otkupa zemljišta u zaštićenim i prirodno vrijednim područjima, što može uključiti isplaćivanje određenih poticajnih naknada vlasnicima zemljišta unutar istih,
- spriječiti napuštanje tradicijskih aktivnosti u krajobrazima koje dovodi do erozije krajobrazne i biološke raznolikosti.

Zaštićene prirodne vrijednosti

Izvor podataka: Državni zavod za zaštitu prirode, 2012.

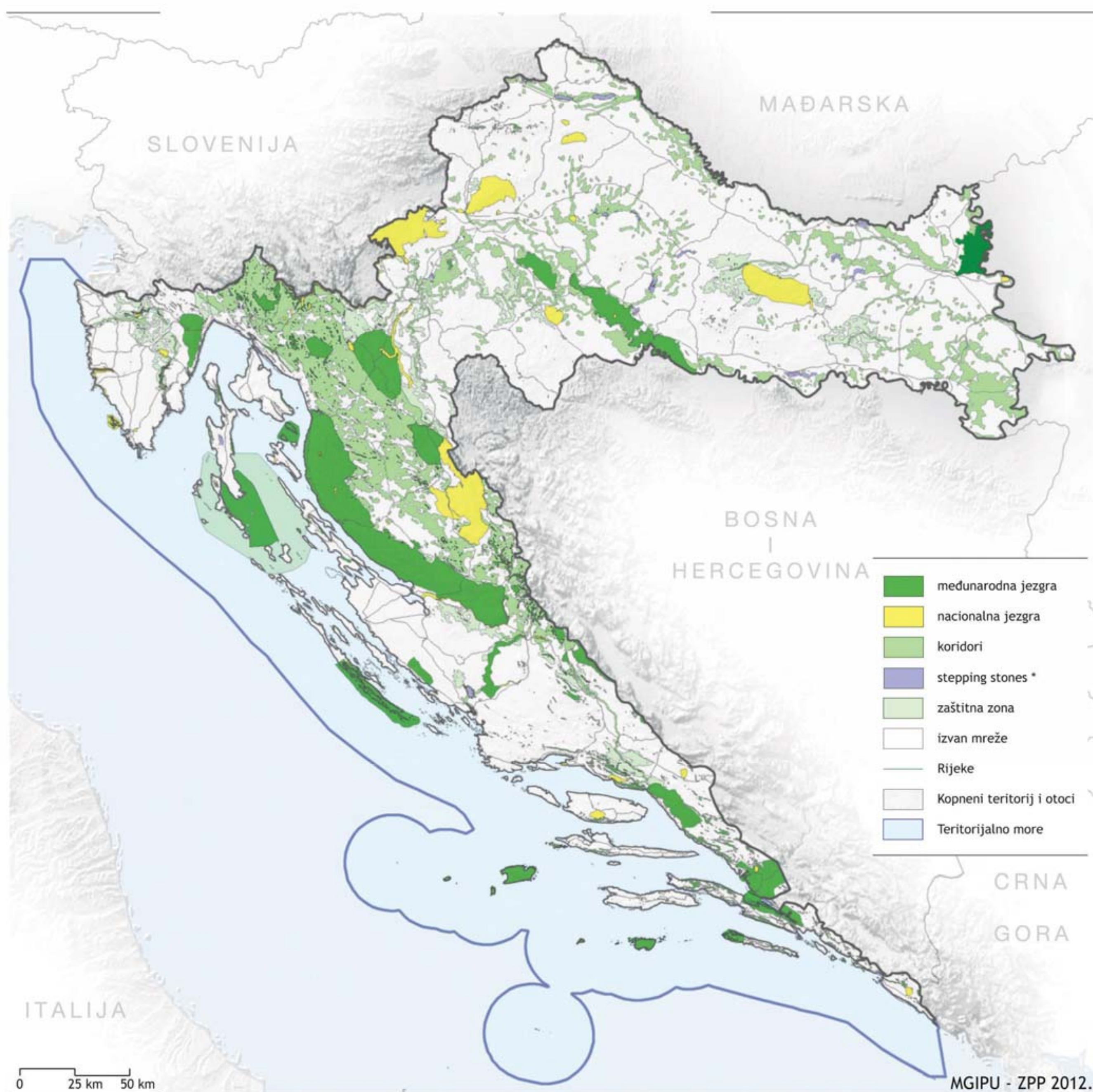
Broj zaštićenih područja i njihovog udjela u površini RH

kategorija zaštite	broj područja			površina u ha (uključujući preklapanja zaštićenih područja)			realna površina u ha (bez preklapanja zaštićenih područja)			udio realne kopnene površine ZP u kopnenoj površini RH	udio realne morske površine ZP u morskoj površini RH	udio realne ukupne površine ZP u ukupnoj površini RH	ukupna realna površina ZP po stanovniku
	zaštićenih	preventivno zaštićenih	ukupno zaštićenih	kopno	more	ukupno	kopno	more	ukupno	%	%	%	ha /100 stanovnika
1. nacionalni park	8		8	76297,72	21648,58	97946,30	70022,70	21648,58	91671,28	1,24	0,69	1,04	2,14
2. park prirode	11		11	413451,15	18856,97	432308,12	382959,74	18856,97	401816,71	6,77	0,60	4,56	9,37
3. strogi rezervat	2		2	2421,43		2421,43	2421,43		2421,43	0,04	0,00	0,03	0,06
4. posebni rezervat	79	1	80	28983,36	11487,90	40471,26	28875,85	11487,90	40363,75	0,51	0,36	0,46	0,94
5. regionalni park	2		2	102794,87		102794,87	88353,48		88353,48	1,56	0,00	1,00	2,06
6. park šuma	33		33	3348,12		3348,12	3346,61		3346,61	0,06	0,00	0,04	0,08
7. značajni krajobraz	82	3	85	98998,87	9770,17	108769,04	98068,15	9341,17	107409,32	1,73	0,30	1,22	2,50
8. spomenik prirode	85	1	86	226,40		226,40	226,40		226,40	0,004	0,00	0,003	0,01
9. spomenik parkovne arhitekture	126		126	813,47		813,47	813,47		813,47	0,01	0,00	0,01	0,02
ukupno	**428**	**5**	**433**	**727335,39**	**61763,62**	**789099,01**	**675087,83**	**61334,62**	**736422,45**	**11,93**	**1,94**	**8,35**	**17,16**

Napomena: iskazane površine utvrđene su temeljem GIS analiza (Gauss-Krüger koordinatni sustav, 5. zona, Transverse Mercator projekcija na Bassel 1841 elipsoidu i Hermannskogel map datumu). Iz svih površinskih analiza izuzeta su preventivno zaštićena područja.

Izvori podataka:
1. *Zaštićena područja Hrvatske, Baza podataka Državnog zavoda za zaštitu prirode, stanje na dan 12.07.2012.*
2. *Središnji registar prostornih jedinica, Državna geodetska uprava.*
3. *Popis stanovništva Republike Hrvatske 2011. - Prvi rezultati - Ukupan broj stanovnika RH, Državni zavod za statistiku (http://www.dzs.hr/)*

Ekološka mreža RH

* Koridor koji nema kontinuiranu strukturu, ali osigurava funkcionalni kontinuitet.

Izvor podataka: Državni zavod za zaštitu prirode, 2012.

Broj i površina područja ekološke mreže te njenog udjela u površini RH u 2012.

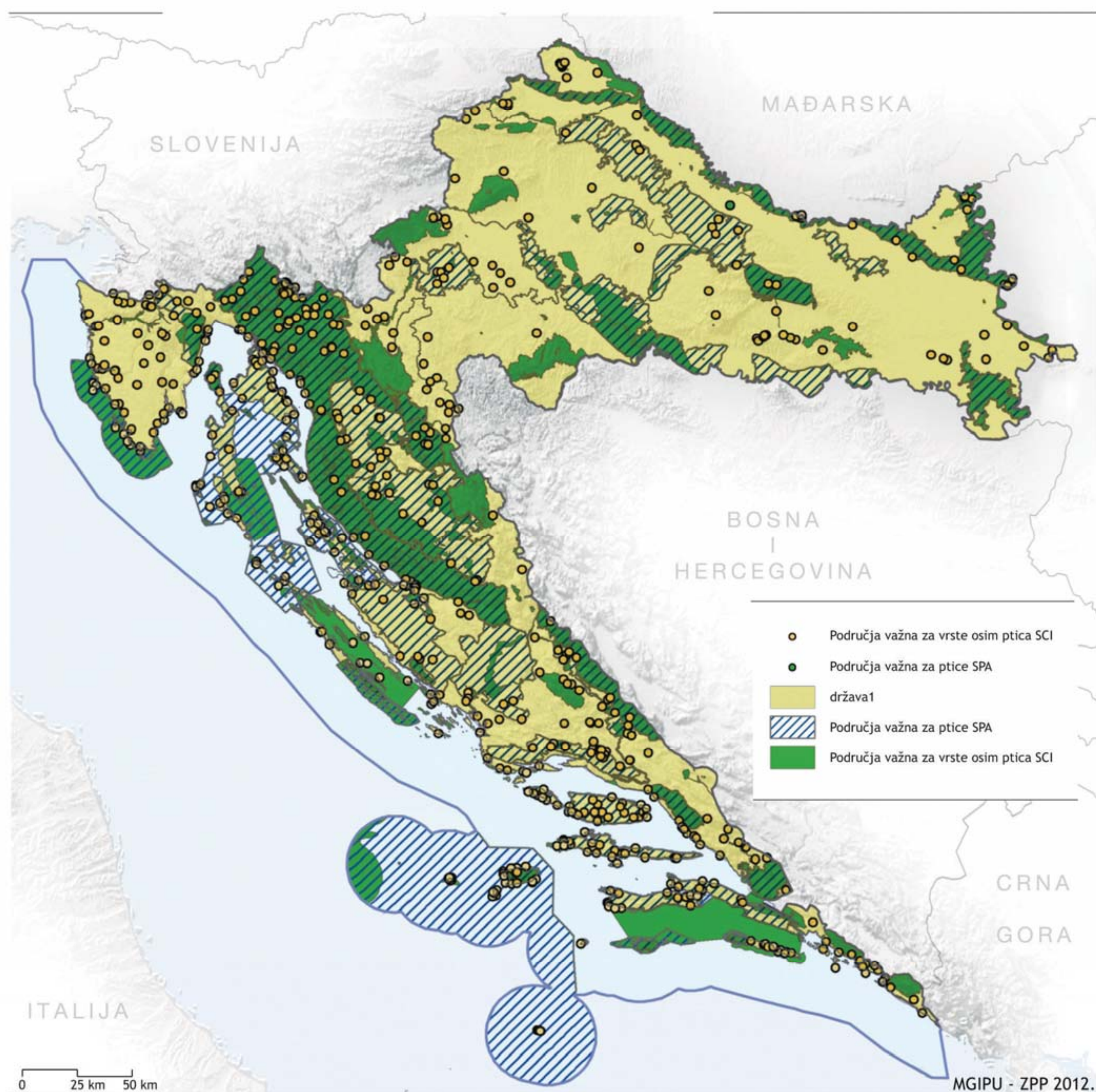
Županija / prostorna cjelina	broj područja ekološke mreže			površina područja EM u ha						udio EM u kopnenoj površini RH u %	udio EM u morskoj površini RH u %	udio EM u ukupnoj površini RH u %	ukupna (realna) površina EM po stanovniku ha/100 stanovnika
	područja važna za divlje svojte i stanišne tipove	međunarodno važna područja za ptice	ukupno	područja važna za divlje svojte i staništa (površine uključuju preklapanja pojedinih područja)		međunarodno važna područja za ptice (površine uključuju preklapanja pojedinih područja)		ukupna površina (realna - bez preklapanja pojedinih područja)					
				kopno	more	kopno	more	kopno	more				
Virovitičko-podravska	22	6	28	38878,80		61853,78		63380,33		1,12		0,72	74,93
Požeško-slavonska	20	2	22	30598,78		23981,59		32657,78		0,58		0,37	41,85
Brodsko-posavska	19	2	21	32042,98		61415,63		70110,93		1,24		0,80	44,22
Osječko-baranjska	31	4	35	134081,65		102065,29		108423,36		1,92		1,23	35,56
Vukovarsko-srijemska	25	2	27	63580,27		50768,68		60070,03		1,06		0,68	33,35
Istočna Hrvatska	**105**	**12**	**117**	**299182,48**		**300084,97**		**334642,43**		**5,91**		**3,80**	**41,51**
Zagrebačka	79	6	85	44011,61		60783,53		99796,16		1,76		1,13	31,42
Krapinsko-zagorska	7	1	8	11910,61		105090,55		115285,89		2,04		1,31	86,64
Sisačko-moslavačka	25	3	28	125307,28		119031,97		161460,73		2,85		1,83	90,06
Karlovačka	75	4	79	121038,38		80318,33		139970,74		2,47		1,59	108,72
Varaždinska	26	4	30	35292,37		30312,88		38425,40		0,68		0,44	21,83
Koprivničko-križevačka	24	2	26	33687,58		64922,33		65316,36		1,15		0,74	56,51
Bjelovarsko-bilogorska	10	3	13	6716,47		121463,17		122240,65		2,16		1,39	102,09
Međimurska	22	2	24	25861,25		8283,79		22887,27		0,40		0,26	20,00
Grad Zagreb	13	1	14	12967,01		26,56		12985,53		0,23		0,15	1,64
Središnja Hrvatska	**255**	**13**	**268**	**416792,56**		**590233,11**		**778368,73**		**13,75**		**8,83**	**37,58**
Primorsko-goranska	265	5	270	261418,63	70133,99	312463,04	155170,61	313812,26	156227,56	5,54	4,95	3,67	158,73
Ličko-senjska	139	6	145	346732,21	4126,82	442224,72	7952,80	487381,33	9860,42	8,61	0,31	7,23	974,56
Zadarska	153	9	162	91446,84	73441,41	231048,76	107428,26	237731,25	150389,78	4,20	4,76	3,17	227,77
Šibensko-kninska	94	8	102	58661,83	43041,39	155770,48	17145,02	168269,63	41499,02	2,97	1,31	6,27	191,88
Splitsko-dalmatinska	244	7	251	97146,82	43392,68	202677,48	378489,41	214436,72	384927,22	3,79	12,19	3,33	131,66
Istarska	119	2	121	18127,27	82870,65	25057,41	79242,37	29830,49	79440,47	0,53	2,52	4,79	52,42
Dubrovačko-neretvanska	181	5	186	59927,38	152957,39	92659,72	262198,88	112736,57	392392,34	1,99	12,43	15,06	411,40
Jadranska Hrvatska	**1162**	**22**	**1184**	**933460,98**	**469964,33**	**1461901,61**	**1007627,35**	**1564198,25**	**1214736,81**	**27,64**	**38,48**	**31,52**	**196,62**
Hrvatska - ukupno	**1512**	**40**	**1552**	**1649436,02**	**469964,33**	**2352219,69**	**1007627,35**	**2677209,41**	**1214736,81**	**47,30**	**38,48**	**44,15**	**90,71**

Izrada: Državni zavod za zaštitu prirode, 20.08.2012.

Napomena: Iskazane površine utvrđene su temeljem GIS analiza (Gauss-Krüger koordinatni sustav, 5. zona, Transverse Mercator projekcija na Bassel 1841 elipsoidu i Hermannskogel map datumu). Iz svih površinskih analiza izuzeta su područja Ekološke mreže RH koja su u bazi podataka Državnog zavoda za zaštitu prirode definirana kao točkasti lokaliteti. Broj područja Ekološke mreže RH po regijama i ukupno za Republiku Hrvatsku utvrđen je izuzimanjem preklapanja područja koja se pojavljuju (ponavljaju) u više županija odnosno regija,te iz tog razloga ne odgovaraapsolutnom zbroju broja područja po županijama u pojedinoj regiji odnosno broja područja svih regija u Hrvatskoj.

Izvori podataka:
1. Područja Ekološke mreže Republike Hrvatske, Baza podataka Državnog zavoda za zaštitu prirode, stanje na dan 20.08.2012.
2. Središnji registar prostornih jedinica, Državna geodetska uprava.
3. Popis stanovništva Republike Hrvatske 2011. - Prvi rezultati - Ukupan broj stanovnika RH, Ukupan broj stanovnika po županijama, Državni zavod za statistiku (http://www.dzs.hr/)

Potencijalna Natura 2000 područja

Broj i površina potencijalnih NATURA 2000 područja te njihovog udjela u površini RH u 2012.

županija / prostorna cjelina	broj potencijalnih NATURA 2000 područja			površina potencijalnih NATURA 2000 područja u ha						udio potencijalne NATURE 2000 u kopnenoj površini RH u %	udio potencijalne NATURE 2000 u morskoj površini RH u %	udio potencijalne NATURE 2000 u ukupnoj površini RH u %	ukupna (realna) površina potencijalne NATURE 2000 po stanovniku ha/100 stanovnika
	Predložena područja od značaja za Zajednicu (pSCI)	Područja posebne zaštite (SPA)	ukupno	Predložena područja od značaja za Zajednicu (pSCI) (površine uključuju preklapanja pojedinih područja)		Područja posebne zaštite (SPA) (površine uključuju preklapanja pojedinih područja)		ukupna površina (realna - bez preklapanja pojedinih područja)					
				kopno	more	kopno	more	kopno	more				
Virovitičko-podravska	10	6	16	38636,34		43834,84		44700,07		0,79		0,51	52,85
Požeško-slavonska	16	2	18	40570,74		23533,34		41915,26		0,74		0,48	53,72
Brodsko-posavska	15	2	17	23877,67		53633,31		63290,12		1,12		0,72	39,92
Osječko-baranjska	14	4	18	90288,40		85339,34		96933,43		1,71		1,10	31,79
Vukovarsko-srijemska	7	1	8	54133,10		43540,98		54078,72		0,96		0,61	30,02
Istočna Hrvatska	**46**	**11**	**57**	**247506,25**		**249881,81**		**300917,60**		**5,32**		**3,41**	**37,33**
Zagrebačka	23	5	28	46890,56		32031,50		70406,16		1,24		0,80	22,17
Krapinsko-zagorska	6		6	11895,26				11895,26		0,21		0,13	8,94
Sisačko-moslavačka	18	3	21	124954,31		118768,97		161967,53		2,86		1,84	90,34
Karlovačka	45	3	48	115237,96		70810,40		127632,42		2,26		1,45	99,13
Varaždinska	17	3	20	12123,90		16345,12		20832,80		0,37		0,24	11,83
Koprivničko-križevačka	13	2	15	19014,34		51648,18		53991,64		0,95		0,61	46,71
Bjelovarsko-bilogorska	16	3	19	10152,22		69764,01		72379,75		1,28		0,82	60,45
Međimurska	7	2	9	13074,81		4375,21		13074,81		0,23		0,15	11,43
Grad Zagreb	4		4	8590,20				8590,20		0,15		0,10	1,08
Središnja Hrvatska	**125**	**11**	**136**	**361933,56**		**363743,39**		**540770,57**		**9,55**		**6,13**	**26,11**
Primorsko-goranska	112	3	115	291994,79	70179,53	272470,18	16181,44	276142,10	69644,63	4,88	2,21	3,19	116,77
Ličko-senjska	61	6	67	308532,39	3980,63	268728,99	2195,37	311505,23	4970,41	5,50	0,16	4,45	620,27
Zadarska	94	8	102	128004,07	68466,78	165055,62	31267,66	181893,50	80717,73	3,21	2,56	2,53	154,12
Šibensko-kninska	57	8	65	76743,03	43099,43	127163,09	16546,38	147256,68	41463,47	2,60	1,31	2,73	172,63
Splitsko-dalmatinska	140	6	146	132930,95	98339,90	166403,98	2392,67	181035,22	93503,18	3,20	2,96	2,95	60,31
Istarska	57	2	59	37328,73	81976,95	23877,06	13894,62	52043,01	79360,15	0,92	2,51	2,33	63,04
Dubrovačko-neretvanska	100	6	106	80211,74	151855,58	79660,09	22272,06	102034,35	153752,42	1,80	4,87	7,09	208,32
Jadranska Hrvatska	**593**	**22**	**615**	**1055745,70**	**517898,80**	**1103359,01**	**104750,20**	**1251910,09**	**523411,99**	**22,12**	**16,58**	**20,14**	**125,61**
Hrvatska - ukupno	**750**	**38**	**788**	**1665185,51**	**517898,80**	**1716984,21**	**104750,20**	**2093598,26**	**523411,99**	**36,99**	**16,58**	**29,68**	**60,99**

Napomena: Iskazane površine utvrđene su temeljem GIS analiza (Gauss-Krüger koordinatni sustav, 5. zona, Transverse Mercator projekcija na Bassel 1841 elipsoidu i Hermannskogel map datumu). Iz svih površinskih analiza izuzeta su potencijalna NATURA 2000 područja koja su u bazi podataka Državnog zavoda za zaštitu prirode definirana kao točkasti lokaliteti.
Broj potencijalnih NATURA 2000 područja po regijama i ukupno za Republiku Hrvatsku utvrđen je izuzimanjem preklapanja područja koja se pojavljuju (ponavljaju) u više županija odnosno regija, te iz tog razloga ne odgovara apsolutnom zbroju broja područja po županijama u pojedinoj regiji odnosno broja područja svih regija u Hrvatskoj. Prema važećoj terminologiji Ekološke mreže
RH odnosno u kontekstu prijedloga europske ekološke mreže NATURA 2000 "Područja važna za divlje svojte i stanišne tipove" predstavljaju "Predložena područja od značaja za Zajednicu (pSCI)" , a "Međunarodno važna područja za ptice" predstavljaju "Područja posebne zaštite (SPA)".

Izvori podataka:
1. Potencijalna NATURA 2000 područja u Hrvatskoj, Baza podataka Državnog zavoda za zaštitu prirode, stanje na dan 20.08.2012.
2. Središnji registar prostornih jedinica, Državna geodetska uprava.
3. Popis stanovništva Republike Hrvatske 2011. - Prvi rezultati - Ukupan broj stanovnika RH, Ukupan broj stanovnika po županijama, DZS (http://www.dzs.hr/)

II. 5.2. ZAŠTITA I OČUVANJE OKOLIŠA

Uvod

Potrebe društva za stalnim gospodarskim razvojem i rastom standarda uzroci su rastućeg iskorištavanja potrošnje prirodnih resursa i velikog opterećenja na okoliš, pa su pitanja zaštite okoliša i održivog razvitka od prvorazrednog značaja. Zdrav i očuvan okoliš je temeljno ljudsko pravo.

Okoliš je prirodno okruženje organizama i njihovih zajednica uključivo i čovjeka, koje omogućuje njihovo postojanje i njihov daljnji razvoj: zrak, voda tlo, zemljina kamena kora, energija te materijalna dobra i kulturna baština kao dio okruženja kojeg je stvorio čovjek; svi u svojoj raznolikosti i ukupnosti uzajamnog djelovanja. Tako je Zakonom o zaštiti okoliša ("Narodne novine", broj 110/2007) definiran okoliš. Kako je,prema definiciji, okoliš kompleksna kategorija sastavljena od niza različitih tematskih područja, tako je i zaštita okoliša jedna od najzahtjevnijih i najsloženijih aktivnosti. Širinom svojih tematskih područja (voda, more. zrak, šume, poljoprivredno zemljište, biološka raznolikost, kulturna baština, zdravlje i kvaliteta života ljudi), zaštita okoliša zadire u sve dijelove organizacije ljudskog društva i provodi se putem određenih ovlaštenih sektora.

Uzimajući u obzir međusobnu povezanost i među-utjecaje sastavnica okoliša te činjenicu da okoliš ne poznaje granice, problemi okoliša globalnog su karaktera. Stoga je, više nego ikada u povijesti narasla svijest o potrebi zajedničke akcije za njegovo očuvanje. No, rješavanje problema ipak treba započeti na razini pojedinih zemalja, kako bi se, na temelju harmoniziranog međusektorskog i interdisciplinarnog pristupa, djelovalo na zaštitu okoliša u cjelini. Očigledno je da postojeće obrasce proizvodnje i potrošnje moramo mijenjati, želimo li sačuvati okoliš za buduće generacije.

Zakonodavni okvir

Upravni i stručni sustav zaštite okoliša u Hrvatskoj proizlazi iz sustava prostornog uređenja, tako da je već sedamdesetih godina prošlog stoljeća, pri izradi prostornih planova veoma važno određenje bio utjecaj na, tada nazivanu, čovjekovu sredinu. Institut studije utjecaja na okoliš institucionalno, pravno i metodološki se normirao Zakonom o prostornom planiranju iz 1980.godine. Prvi Zakon o zaštiti okoliša donesen je 1994.godine ("Narodne novine", broj 82/94) zajedno sa Zakonom o prostornom uređenju ("Narodne novine", broj 30/94) . Drugi i sada važeći Zakon o zaštiti okoliša donesen je 2007. godine. Tijekom vremena, područje zaštite okoliša postaje sve zahtjevnije te se sektorski osamostaljuje, a od 2012.godine odvaja se od prostornog planiranja u zasebno Ministarstvo zaštite okoliša i prirode. U pregovorima o pristupanju u EU okoliš je bio zasebno i veoma opširno poglavlje *(Poglavlje 27)*. Kako prostorna komponenta ne pripada u pravnu stečevinu (Aquise Comunitaire), prostorno planiranje i zaštita okoliša se kroz razne programe, mreže i direktive usklađuju kroz europske aktivnosti koje usmjeravaju razvoj ka teritorijalnoj koheziji.

Analiza i ocjena stanja

Izvještavanje o stanju okoliša se osamdesetih godina nastavlja na praćenje realizacije Programa zaštite i unapređenja okoline i prostornog uređenja, a posljednje izvješće kojim se daje ocjena ukupnog stanja okoliša države te procjenjuje učinkovitost primije-njenih mjera zaštite okoliša za promatrano razdoblje 2005.-2008. godine, izradila je Agencija za zaštitu okoliša RH. Hrvatski sabor je navedeno nacionalno Izvješće o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj prihvatio u lipnju 2012. godine.

Izvješće o stanju okoliša na državnoj razini, izrađeno temeljem Zakona o zaštiti okoliša, izrađeno je za potrebe praćenja ostvarivanja ciljeva iz dokumenata održivog razvitka i zaštite okoliša, strateških i planskih dokumenata vezanih uz pojedine sastavnice okoliša te zbog cjelovitog uvida u stanje okoliša. Navedeno Izvješće, temeljeno na indikatorskom pristupu, obradilo je 230 različitih pokazatelja za sastavnice okoliša, sektorska opterećenja i opća pitanja zaštite okoliša, te obradilo ocjenu stanja i ostvarenje ciljeva Nacionalne strategije zaštite okoliša (NSZO) i Nacionalnog plana djelovanja za okoliš (NPDO) u sektorima: prostor i stanovništvo, energetika, industrija, poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo i akva-kultura, lovstvo, promet, turizam, kemikalije i gospodarenje otpadom. Nastavno dane su sastavnice okoliša koje su prikazane kao stanje zraka, klimatskih promjena, voda, mora, tla, biološke raznolikost te odnos okoliša i zdravlja u odnosu na ciljeve NSZO i NPDO. Jedan dio Izvješća postao je dijelom Europskog izvješća o stanju okoliša (*The European environment – state and outlook 2010*) još u studenome 2010. godine.

Zaključkom te navođenjem priloga i podataka, Izvješće ističe kao prihvaćeno mišljenje da je opće stanje okoliša u Hrvatskoj relativno dobro. Prirodni okoliš u Hrvatskoj smatra se ključnim elementom ekonomskog i društvenog kapitala u smislu gospodarskog razvoja putem turizma. S druge strane, stupanj zaštite okoliša je i dalje na nižoj razini nego u ostalim razvijenim EU zemljama. U većini europskih zemalja, ulaganja u zaštitu okoliša i tekući rashodi javnog sektora čine između 0,25 - 0,9% BDP-a u 2009. godini Hrvatska (0,02%), ispod je prosječnog raspona.

Treba biti svjestan da je okolišno zakonodavstvo Europske unije, s čijom se prilagodbom Hrvatska suočila, veoma opsežno i složeno te se konstantno nadopunjuje i mijenja u skladu s novim saznanjima ili procjenama sadašnjeg i budućeg stanja okoliša. S obzirom da je naše okolišno zakonodavstvo u značajnoj mjeri usklađeno s europskim te da su stvoreni preduvjeti za implementaciju, predstoji posao same primjene/ implementacije koji zahtijeva značajne investicije. Najveće i najzahtjevnije bit će u industriji u kojoj se treba prilagoditi zahtjevima objedinjenih uvjeta zaštite okoliša (IPPC direktiva) i Pravilniku o Registru onečišćavanja okoliša ("Narodne novine", broj 35/2008). S tim je u vezi i pridržavanje potpisanog Kyoto sporazuma i Post-Kyoto procesa, u području gospodarenja vodama, zaštiti Jadrana, zaštiti biološke raznolikosti, gospodarenju otpadom i prilagodbi načelima održive proizvodnje i potrošnje.

Vezano uz opterećenja iz sektora, gledano u cjelini, napravljeno je niz pomaka, ali s obzirom na neujednačenost u razini dostupnosti, kakvoći i opsegu podataka i informacija kao i na različitosti u metodologiji obrade i procjene, te specifičnosti postojećih zakonodavnih okvira među različitim tematskim područjima, procjena stanja pojedinih sastavnica okoliša i razina utjecaja sektorskih opterećenja na okoliš ne može se dati sveobuhvatno.

U promatranom razdoblju od 2005.-2008. godine očit je porast ulaganja u području zaštite okoliša. U odnosu na prethodno izvještajno razdoblje, postignut je značajan napredak u postizanju ciljeva određenih u Nacionalnom planu djelovanja za okoliš.

U području zaštite biološke raznolikosti zamjetni su brojni pozitivni pomaci, vezano uz aktivnosti i projekte uspostave Natura 2000 područja, uspostavu registara ugroženih svojti i planove upravljanja zaštićenim područjima.

Iako je zamjetan napredak u pristupu reguliranja uporabe pa i zaštite tla, kao dugoročno kritičnog resursa RH, sustavne aktivnosti na zaštiti i unapređenju stanja tla još uvijek su u začetku te napredak ili pogoršanje stanja u ovom području u cjelini nije moguće realno ocijeniti.

Instrumenti zaštite okoliša

Zaštita okoliša se provodi kroz izradu i donošenje prostornih planova i njihovu primjenu, kao i kroz druge *instrumente zaštite okoliša,* propisane Zakonom o zaštiti okoliša, Uredbom o strateškoj procjeni utjecaja plana i programa na okoliš ("Narodne novine", broj 64/2008), Uredbom o procjeni utjecaja zahvata na okoliš ("Narodne novine"', broj 64/2008), Uredbom o postupku utvrđivanja objedinjenih uvjeta zaštite okoliša ("Narodne novine", broj 114/2008) i drugim propisima, a to su strateška procjena utjecaja na okoliš, procjena utjecaja zahvata na okoliš, ocjena o potrebi procjene utjecaja na okoliš, utvrđivanje objedinjenih uvjeta zaštite okoliša (za postrojenja) i sl. Svrha im je već u ranoj fazi prostornog planiranja sagledati sa svih aspekata mogućnosti, kvalitete i zahtjeve određenog prostora te ih sukladno tome uskladiti s namjeravanim zahvatima u prostoru.

Strateška procjena utjecaja na okoliš provodi se za plan i program koji se donosi na državnoj i područnoj (regionalnoj) razini iz područja poljoprivrede, šumarstva, ribarstva, energetike, industrije, rudarstva, prometa, telekomunikacija, turizma, gospodarenja otpadom i gospodarenja vodama i za prostorni plan županije i Prostorni plan Grada Zagreba. Strateška procjena provodi se tijekom izrade nacrta prijedloga plana ili programa. Direktiva 2001/42/EZ o procjeni učinaka pojedinih planova i programa na okoliš (Direktiva o strateškoj procjeni) dio je pravne stečevine Europske Unije i prenesena je u zakonodavstvo RH. Postupak je obvezan kako za sektorske planove i programe tako i za prostorne planove. Strateška procjena uključuje prepoznavanje mogućih značajnih utjecaja (sekundarne, kumulativne, sinergijske, stalne, privremene i dr.), te predlaganje mjera zaštite okoliša i programa praćenja stanja okoliša. Također, u postupku se ocjenjuju varijantna rješenja plana i programa, te se predlaže ona koja je najprihvatljivija za okoliš. Postupak strateške procjena zahtjeva multidisciplinarni pristup što podrazumijeva da osim prostorno planerske struke budu uključene i sve ostale odgovarajuće struke iz područja zaštite okoliša i prirode.

Procjena utjecaja zahvata na okoliš (PUO) je Zakonom propisan postupak procjene mogućih značajnih utjecaja namjeravanih zahvata na okoliš. U tom se postupku utvrđuje mogući izravni i neizravni utjecaj konkretnog zahvata na tlo, vodu, more, zrak, šumu, klimu, ljude, biljni i životinjski svijet, krajobraz i kulturnu baštinu, uzimajući u obzir njihove međuodnose, te propisuju mjere zaštite okoliša koje je nositelj zahvata dužan provoditi prije, tijekom i nakon korištenja zahvata.

Kad se zahvat odnosi na postrojenje za kojeg se sukladno Zakonu obavezno utvrđuju *objedinjeni uvjeti zaštite okoliša*, procjena utjecaja zahvata na okoliš i utvrđivanje objedinjenih uvjeta zaštite okoliša spajaju se u jedinstveni postupak. Objedinjeni uvjeti zaštite okoliša utvrđuju se za nova postrojenja, u slučaju rekonstrukcije starih postrojenja te za postojeća postrojenja koja spadaju u jednu od aktivnosti navedenih Dodatku I Uredbe o postupku utvrđivanja objedinjenih uvjeta zaštite okoliša (takozvana IPPC postrojenja). Direktiva IPPC 2008/1/EC prenesena je u hrvatsko zakonodavstvo preko Zakona o zaštiti okoliša ("Narodne novine", broj 110/2007), Uredbe o informiranju i sudjelovanju javnosti i zainteresirane javnosti u pitanjima zaštite okoliša ("Narodne novine", broj 64/2008) te Uredbe o postupku utvrđivanja objedinjenih uvjeta zaštite okoliša ("Narodne novine", broj 114/2008).

Ukoliko navedeni postupci procjena uključuju i ocjenu prihvatljivosti plana, programa i zahvata za ekološku mrežu, taj se postupak provodi u okviru postupaka strateške procjene ili procjene utjecaja zahvata na okoliš.

Pojačan interes javnosti za pitanja okoliša na svim razinama i za sve sastavnice okoliša, jačanje organizacija civilnog društva, posebice na regionalnim i lokanim razinama, poboljšana transparentnost komunikacije nadležnih i javnih tijela s javnošću i udrugama, u smislu informiranja o stanju i promjenama, poduzetim aktivnostima i njihovim rezultatima, ali i mogućnosti utjecaja prije donošenja odluka važnih za okoliš, sve su to obilježja provedbe politike zaštite okoliša i ukupnog održivog razvitka Hrvatske, sukladno Uredbi o informiranju i sudjelovanju javnosti i zainteresirane javnosti u pitanjima zaštite okoliša ("Narodne novine", broj 64/2008).

U cilju što kvalitetnijeg, lakšeg, financijski isplativijeg i bržeg postizanja postavljenih ciljeva uputno je već u ranoj fazi izrade studija, procjena i planske dokumentacije uključiti i informirati javnost i zainteresiranu javnost. Samo upućena, svjesna i obaviještena javnost bit će koristan sugovornik u konstruktivnom rješavanju eventualno nastalih problema.

Procjene utjecaja na okoliš prema vrsti zahvata:

	Procjene utjecaja na okoliš prema vrsti zahvata:	2008	2009	2010	2011	UKUPNO
1.	EKSPLOATACIJA MINERALNIH SIROVINA	22	18	18	24	82
2.	ENERGETSKE GRAĐEVINE	14	5	11	12	42
3.	GRAĐEVINE NA ZAŠTIĆENOM PODRUČJU	3	0	1	1	5
4.	GRAĐEVINE ZA GOSPODARENJE OTPADOM	5	10	2	2	19
5.	GRAĐEVNE CJELINE	16	9	3	3	31
6.	PROIZVODNE GRAĐEVINE	31	24	14	5	74
7.	PROMETNE GRAĐEVINE	15	17	16	14	62
8.	SPORTSKE GRAĐEVINE	2	1	1	1	5
9.	VODNE GRAĐEVINE	19	13	13	8	53
	UKUPNO :	127	97	79	70	373

Izvor: Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, 2012.

Do kraja 2011. godine nije završen niti jedan postupak strateške procjene utjecaja plana ili programa na okoliš. Tijekom 2012. godine završena su 2 prekogranična postupka na državnoj razini. Na državnoj razini u tijeku je 6 postupaka od čega su 3 prekogranična, a na županijskoj razini se provode 4 postupka strateške procjene.

ZAKLJUČNO

Činjenica je da su izazovi s kojima se društvo suočava sve složeniji i da gospodarski razvoj uzrokuje direktne i ponekad nepovratne učinke na okoliš i prirodne resurse. Prihvaćanje nužnosti održivog razvitka RH, bez obzira na stanje i probleme pojedinog sektora, može osigurati dugoročnu zaštitu okoliša na državnoj razini. Iako je u proteklih desetak godina na tom području uočen pozitivan pomak, on je još uvijek više na formalnoj nego na provedbenoj razini. Stoga je u razdoblju koje je pred nama izuzetno važno osigurati da pristup i zahtjevi zaštite okoliša budu integralni dio strateških i planskih dokumenta gospodarskih sektora i grana koji su izvori opterećenja na okoliš (industrija, energetika, poljoprivreda, turizam, promet, itd.).

U funkciji cjelovite analize stanja i trendova prostornog razvoja s obzirom na okoliš relevantni su podaci koji se odnose na onečišćene (crne točke) i sanirane dijelove okoliša te prostorno planersko uključivane u te procese. Modeli tumačenja prostornih sustava moraju biti interdisciplinarni odnosno takvi da su u stanju uskladiti međusobne odnose i utjecaje koji čine kako ekološke, tako i gospodarske i društvene procese.

Jednako je važno osigurati sustavno praćenje i nadzor nad provedbom mjera zaštite okoliša zacrtanih njihovim planskim i razvojnim dokumentima te političku volju i podršku javnosti u implementaciji istih.

II. 5.3. ZNAČAJNOST KRAJOBRAZA

Uvod

Hrvatska, kao malo koja zemlja u Europi, uz utjecaj različitih kulturnih sfera ima raznovrstan reljef i raznolik krajobraz. Krajobrazi predstavljaju jednu od najvećih prostornih vrijednosti i važnu sastavnicu nacionalnog identiteta Hrvatske. U prostorno-planskom kontekstu pojam krajobraza označava cjelovitu prostornu, biofizičku i antropogenu strukturu, u rasponu od potpuno prirodne do pretežno ili gotovo potpuno antropogene strukture (visoko-urbanizirani ili tehničko-tehnološki prostori*)*. Krajobraz je dio područja viđen ljudskim okom, čija je narav rezultat međusobnog djelovanja prirodnih i/ili ljudskih čimbenika a odnosi se na cjelokupni teritorij države. Vrednovanje krajobraza jedno je od neophodnih polazišta u vrednovanju prostora u cjelini.

Zakonodavni okvir

Zaštita krajobraza temelji se na međunarodnim obavezama, strateškim dokumentima i zakonskoj regulativi.

Hrvatski je Sabor 2002. godine donio Zakon o potvrđivanju *Konvencije o europskim krajobrazima* ("Narodne novine - Međunarodni ugovori", broj 12/2002), kojim je potvrdio *European Landscape Convention,* potpisanu 2000. godine u Firenci. Hrvatska se tako, među prvim zemljama, obvezala na zaštitu, upravljanje i planiranje krajobraza putem njegove identifikacije, jačanja svijesti o vrijednostima krajobraza, obrazovanja te međunarodne suradnje. Konvencija je stupila na snagu u ožujku 2004. godine, nakon što ju je potpisalo i ratificiralo deset država članica Vijeća Europe.

Strategijom prostornog uređenja RH (t. 4.5.4.3.) i Programom prostornog uređenja RH (t. 5.4.) još je 1997. i 1999. godine planirana izrada Krajobrazne osnove Hrvatske, kao prostorno planske podloge integralne zaštite, upravljanja i planiranja prirodnih i kulturno-povijesnih vrijednosti područja zajedničkih obilježja/identiteta krajobraza. 1999. godine Zavod za prostorno planiranje tadašnjeg Ministarstva izradio je Sadržajnu i metodsku podlogu Krajobrazne osnove Hrvatske, u čijoj izradi su sudjelovali svi eminentni stručnjaci s tog područja. Međutim sama Krajobrazna osnova, kao jedna od bitnih prostorno planskih podloga i dugoročan projekt zasnovan na multidisciplinarnoj suradnji, do danas nije izrađena pa tako ne postoji niti institucionalni okvir vezan za rješavanje problema krajobraza.

U važećoj zakonskoj regulativi, krajobraz se tretira nedosljedno i nedovoljno:

- U Zakonu o prostornom uređenju i gradnji **(**"Narodne novine", broj 76/2007) navodi se da je "krajobraz određeno područje viđeno ljudskim okom, čija je narav rezultat međusobnog djelovanja prirodnih i/ili ljudskih čimbenika" točno po Konvenciji, ali u ostalim člancima Zakona uočavaju se određene nedosljednosti.

- U Zakonu o zaštiti okoliša ("Narodne novine", broj 110/2007) u pojašnjenju pojmova opisuje se značenje krajobraza, a zatim se navodi kao sastavnica okoliša i da je šteta nanesena krajobraznim strukturama i šteta okoliša.

- Zakon o zaštiti prirode ("Narodne novine", br. 70/2005, 139/2008 i 57/11) prepoznaje vrijedne dijelove teritorija Hrvatske u kojima, osim prirodnih, postoje i uvelike su očuvani i antropogeni elementi. Prema vrstama podijeljeni su u devet kategorija (strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma i spomenik parkovne arhitekture).

- U okviru Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", broj 69/99 i 151/2003) *krajolik ili njegov dio koji sadrži povijesno karakteristične strukture, koje svjedoče o čovjekovoj nazočnosti u prostoru,* prepoznat je kao entitet i vrsta nepokretnog kulturnog dobra.

Neusklađenost legislative je ozbiljna zapreka pokretanju obaveznom djelovanju u provođenju Konvencije.

Analiza i ocjena stanja

Prostorni izgled Hrvatske rezultat je djelovanja najraznovrsnijih prirodnih datosti kao i mnoštva oblika ljudskog djelovanja. Velika prirodna i krajobrazna raznolikost te različite povijesne i gospodarske okolnosti rezultirale su različitim lokalnim tradicijama korištenja prostora. Kako se danas u svijetu krajobrazna raznolikost (landscape diversity) sve više uzima kao vrijednost i bogatstvo neke zemlje, nedvojbeno je da Hrvatska to bogatstvo ima.

Krajobrazi Hrvatske u posljednjim desetljećima prolaze bitne promjene uvjetovane političkim, gospodarskim, socijalnim i vlasničkim zahtjevima investitora, ponajprije u obliku eksplozije građenja. Prostor opterećuje ubrzana gradnja u i izvan naselja, urbanizacija morske obale, promjene u namjeni površina, tipu izgradnje te fragmentaciji prostornih cjelina. Praćenje promjene stanja u korištenju prostora i pokrovu zemljišta omogućuje digitalna, ažurna baza podataka o pokrovu zemljišta prema nomenklaturi CORINE Land Cover (CLC Hrvatske 2000-2006). U zadnjih 10 godina promjene su zabilježene na oko 4 % površine, a najveće promjene u namjeni površina zabilježene su u povećanju umjetnih površina (8332 ha CLC). Iako je očito širenje izgrađenog područja i smanjenje poljoprivrednog

i šumskog zemljišta, isto se ne može potkrijepiti preciznim podacima s obzirom na neodgovarajuću statističku obradu podataka o zemljištu i nesređenim katastarskim podacima.

Problemi zaštite, upravljanja i planiranja krajobraza uzrokovani su nepostojanjem konzistentnog i kompetentnog institucionalnog okvira za rješavanje problema krajobraza, nejasne regulative, neodređenim sustavom nadležnosti, nedostatkom kvalitetne baze podataka o komponentama koje tvore krajobraznu raznolikost, nepostojanjem prihvaćene metode za identifikaciju, klasifikaciju i kategorizaciju krajobraza, te slijedom toga, nepostojanja odluke o izradi Krajobrazne osnove RH.

Analitički pristup identifikaciji kultiviranog krajobraza zahtijeva višedimenzionalni, multidisciplinarni i interaktivni pristup, što je ujedno i stav država članica Vijeća Europe i potpisnica *Konvencije o europskim krajobrazima*. Da bi se djelotvornije upravljalo vrijednostima krajobraza i iskoristile mogućnosti koje on nudi za prostorni i gospodarski razvoj, potrebno je, u skladu s Konvencijom, kroz prostorno plansku dokumentaciju ostvariti postavljene ciljeve.

Aktivnosti

U proteklih desetak godina, u svjetlu pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji i uspostave novog zakonodavnog i institucionalnog okvira te usklađenja zakonodavstva s propisima Europske unije, iako su se dogodile značajne promjene u području zaštite krajobraza, sustavne aktivnosti se ne provode već se ostvaruju pojedinia parcijalna istraživanja, dijelom kao segmenti međunarodnih projekata uglavnom financiranih iz EU fondova (CORINE Land Cover, GEF, MedPAN South, IPA 2007, COAST). U nastavku se navode neke od provedenih značajnijih aktivnosti:

- 2006.godine izrađena je Studija valorizacije krajobraza širega područja Limskoga kanala, kao podloga za redefiniciju planskih dokumenata i izradu Prostornog plana područja posebnih obilježja Limski kanal. Ta studija osobito je važna jer se smatra metodološkom inovacijom u prostornom planiranju.
- Noviji primjer inovativnog pristupa u valorizaciji krajobraza je "Inventarizacija, vrednovanje i planiranje obalnih krajobraza Dalmacije", podprojekt koji je proveden u sklopu projekta COAST, uz potporu Ureda UNDP-Globalni fond za okoliš (UNDP-GEF projekt 00050301). U okviru ovog projekta razvijena je metodologija tipološke klasifikacije i vrednovanja krajobraza, procjene ranjivosti krajobraznih kvaliteta, te analize pogodnosti smještaja turističke djelatnosti u prostor. Također su dane mjere zaštite krajobraza i njegovog održivog korištenja. Cjelokupni postupak je testiran na nekoliko odabranih demo lokacija (područje Stona i Janjine s Malostonskim zaljevom, otok Vis, otok Cres), kako bi se ukazalo na mogućnost korištenja ove metode kao podrške u donošenju prostorno planerskih odluka.
- Krajobrazna osnova Grada Zagreba (2010.godine) je recentni projekt u okviru kojega je provedena tipologija krajobraza, izvršena ocjena osjetljivosti i značaja, te analizirani pritisci, a na temelju toga izrađene su i strateške smjernice za očuvanje karaktera krajobraza.

Održano je nekoliko međunarodnih skupova i radionica na temu krajobraza, uključujući :

- 10.konferencija ECLASA (Europskog udruženja škola za krajobraznu arhitekturu) u Dubrovniku 2000.godine,
- Međunarodna radionica Mreže europskih krajobraznih arhitekata na Hvaru 2005.godine,
- Ljetna škola arhitekture – Konavle,
- Istarska županija pod stručnim vodstvom nevladine udruge "Put" iz Labina provodi projekt 'Eko teensi – vrednovanje i zaštita krajobraza', od 2005.godine,
- U Tuheljskim Toplicama održana je 2010.godine dvodnevna međunarodna radionica u organizaciji Krapinsko-zagorske županije i Hrvatske sekcije ECOVAST (Europskog vijeća za sela i male gradove) na kojoj se tematizirala Zaštita krajolika u funkciji održivog razvitka pod nazivom: *Krajolik Hrvatskog zagorja: prošlost, stanje, perspektive*.

ZAKLJUČNO

Prepoznavanje i zaštita kultiviranog krajobraza su potrebni kako bi se odredili način upravljanja prostorom i mogućnosti unapređenja krajobraza radi zadovoljavajućeg prostornog i gospodarskog razvoja.

Gotovo sve Europske zemlje osnovale su međuresorsko koordinacijsko tijelo za usklađivanje poslova provedbe *Konvencije o europskim krajobrazima*, koje usklađuje doprinose svojih sektora, nadsektorskih i intersektor-skih zadaća i regulira nadležnosti, te utvrđuje metodu izrade, te su izradile Krajobrazne osnove.

Slijedom obaveza iz Konvencije i oslanjajući se na europske prakse potrebno je :

- sustavno pristupiti očuvanju krajobraza kroz međusektorsku suradnju,
- osnovati nacionalni koordinaciju za krajobraz koju bi činili predstavnici nadležnih službi za prostorno uređenje, zaštitu prirode, zaštitu kulturne baštine te prosvjete i znanosti,

- osigurati implementaciju *Konvencije o europskim krajobrazima* donošenjem nacionalnog programa temeljem kojeg će se uskladiti postojeći zakoni, jasno razgraničiti odgovornosti i zadaci pojedinih resora shodno kompetencijama, te *osigurati planiranje, zaštitu i gospodarenje krajobraza putem donošenja posebnih mjera,*
- imenovati nosioca izrade i izraditi Krajobraznu osnovu Hrvatske koja će valorizirati krajobraze Hrvatske kroz identifikaciju, tipologizaciju i znanstveno-stručno vrednovanje uz sudjelovanje javnosti, a potom izraditi krajobrazne osnove za lokalne cjeline koje će biti relevantna podloga za izradu prostornih planova,
- implementirati Krajobraznu osnovu Hrvatske zajedničkim djelovanjem relevantnih sektora (prostorno planiranje, zaštita prirode, okoliša i kulture, promet, graditeljstvo, turizam, šumarstvo, poljoprivredu, vodno gospodarstvo, rudarstvo, energetika, prosvjeta i znanost i dr.),
- pokrenuti aktivnosti koje imaju za cilj jačanje svijesti stanovništva o vrijednostima i značaju krajobraza i provoditi obuku i obrazovanje šire javnosti o području zaštite i očuvanja krajobraza.

II.5.4. ZAŠTITA I OČUVANJE KULTURNIH DOBARA

Republika Hrvatska je bogata raznolikom kulturnom baštinom. Izdvojeno od cjelokupne kulturne baštine, kulturna dobra su od osobitog interesa za Republiku Hrvatsku i uživaju njezinu zaštitu temeljem Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine" br. 69/99, 151/2003, 157/2003, 87/2009, 88/10, 61/11 i 25/12), kojim su kulturna dobra definirana kao pokretna, nepokretna i nematerijalna kulturna dobra. Istraživanjem, analizom i vrednovanjem graditeljske baštine kontinuirano se bavi Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, u suradnji s 19 konzervatorskih odjela, dva ureda i Gradskim zavodom za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu. Do 2006. godine djelovalo je 12 konzervatorskih odjela nakon čega se formiraju novi konzervatorski odjeli u Trogiru, Krapini, Imotskom, Sisku, Gospiću, Vukovaru i Bjelovaru.

Visoka vrijednost pojedinačnih nepokretnih kulturnih dobara i kulturno-povijesnih cjelina vrednovana je upisom na UNESCO-vu Listu svjetske baštine na kojoj je šest hrvatskih lokaliteta: od prvih upisa Starog grada Dubrovnika i povijesnog kompleksa Splita s Dioklecijanovom palačom 1979. godine, Episkopalnog kompleksa bazilike Eufrazijane u Poreču i povijesnog središta Trogira 1997., katedrale sv. Jakova u Šibeniku te posljednjeg upisa Strigradskog polja na otoku Hvaru 2008. g., dok se još 16 kulturnih dobara nalazi na Pristupnoj listi UNESCO-a, s koje se kulturna dobra nominiraju na Listu svjetske baštine što je značajna baza kulturno-turističkih resursa.

Utvrđivanje svojstava kulturnog dobra te reviziju Registra (javna knjiga kulturnih dobara koju vodi Ministarstvo kulture) provodi Uprava za zaštitu kulturne baštine u suradnji s konzervatorskim odjelima, a na osnovi zaključaka Stručnog povjerenstva za utvrđivanje svojstava kulturnog dobra. Nakon dugogodišnjeg rada na stvaranju novog informatičkog sustava, u ožujku 2012. godine objavljen je na web stranicama Ministarstva kulture online Registar. Prema navedenom Registru danas je ukupan broj zaštićenih kulturnih dobara 8445, od toga broja je s danom 31.12.2011. godine 5936 zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara. Lista kulturnih dobara od nacionalnog značaja broji 33 nepokretna kulturna dobra, što iznosi 0,5% od ukupnog broja zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara. Broj zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara je 5305, odnosno 89,3% udjela, dok je 631 preventivno zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara, udjela od 10,6%. Prema podacima Registra, na cjelokupnom prostoru RH svojstvo kulturnog dobra (zaštićena i preventivno zaštićena) ima 473 kulturno-povijesnih cjelina, dok je 5463 pojedinačno zaštićenih kulturnih dobara. Veliki dio kulturno-povijesnih cjelina čine naselja ili dijelovi naselja, osobito na obalnom pojasu tako da najveći broj zaštićenih cjelina nalazimo na području Splitsko-dalmatinske, Primorsko-goranske i Istarske županije. Novim Zakonom 1999. godine uvedena je nova kategorija kulturnog dobra - kulturni krajolik. Obzirom da jedinstvena metodologija valorizacije krajolika nije usvojena u stručnim krugovima, do danas nije registriran veći broj kulturnih krajolika na području RH, već svega 8.

Također, u postupku registracije, važeći Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara propisuje, uz obaveznu dokumentaciju, i izvod iz zemljišnih knjiga. Općenito uzevši, uslijed neriješenih imovinsko-pravnih odnosa za pojedina kulturna dobra, dolazi do zaustavljanja procesa uspostave zaštite na kulturnom dobru, što u praksi predstavlja veliki problem. Pravna zaštita kulturnih dobara osnova je za sve daljnje radnje na kulturnom dobru u cilju njihove zaštite i očuvanja. Sredstva za održavanje i očuvanje kulturnih dobara osigurava vlasnik kulturnog dobra, dok sredstva iz državnog proračuna na temelju nacionalnog programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara, kao dijela Programa javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske, raspoređuje Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine. Prema podacima, na području Republike Hrvatske u cijelosti je obnovljeno, u razdoblju od 2007. godine do kraja 2011. godine, 1304 kulturnih dobara (21,9% udjela), dok je 665 kulturnih dobara uključeno u programe obnove (11,2% udjela), koji se većinom provode kroz višegodišnji period. Navedeni podaci su tablično prikazani po županijama.

Ugroženim kulturnim dobrima smatraju se nepokretna dobra upisana u Listu svjetske baštine ili u Listu ugrožene svjetske baštine, kao i kulturna dobra upisana u Registar kojima je položaj ugroženog kulturnog dobra utvrđen odlukom ministra kulture, a na prijedlog Hrvatskog vijeća za kulturna dobra. Nadležni konzervatorski odjeli su, temeljem kriterija narušenog stanja kulturnog dobra, izradili liste najugroženijih kulturnih dobara na područjima njihove nadležnosti, te danas lista broji ukupno 557 kulturnih dobara, odnosno 9,3% udjela. Za navedeni popis možemo reći da je preliminarna lista obzirom da još uvijek nije potvrđen od strane navedenog Vijeća.

Broj zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara, obnovljenih kulturnih dobara i kulturnih dobara u obnovi u razdoblju od 1995. do 2011.godine:

Županija	Uk.broj nepokret -nih kulturnih dobara	N lista	Z lista	P lista	Obno -vljena kultur- na dobra	Udjel	Kultur- na dobra u obnovi	Udjel
Bjelovarsko-bilogorska	178		167	11	5	2,8 %	18	10%
Brodsko-posavska	108	4	83	25	12	11,1 %	18	16,6 %
Dubrovačko-neretvanska	488	1	451	37	149	30,5 %	21	4,3 %
Grad Zagreb	597		575	22	215	36 %	46	7,7 %
Istarska	289	7	267	22	74	25,6 %	42	14,5 %
Karlovačka	218		198	20	70	32,1%	32	14,6 %
Koprivničko-križevačka	122		111	11	7	5,7 %	28	22,9 %
Krapinsko-zagorska	188		179	9	/	/	39	20,7 %
Ličko-senjska	217		177	40	13	5,9 %	20	9,2 %
Osječko-baranjska	386		328	58	76	19,6 %	44	11,3 %
Požeško-slavonska	174		137	37	24	13,7 %	12	6,8 %
Primorsko-goranska	408		394	14	27	6,6 %	26	6,3 %
Sisačko-moslavačka	237		209	28	42	17,7 %	50	21,1 %
Splitsko-dalmatinska	959	2	844	115	382	39,8 %	69	7,1 %
Šibensko-kninska	296	1	278	18	31	10,4 %	39	13,1 %
Međimurska	58	3	42	16	/	/	9	15,5 %
Varaždinska	195	6	179	16	56	28,7 %	52	26,6 %
Virovitičko-podravska	94		77	17	/	/	7	7,4 %
Vukovarsko-srijemska	182		156	26	72	39,5 %	22	12,1 %
Zadarska	275	9	234	41	28	10,1 %	36	13,1 %
Zagrebačka	267		219	48	21	7,8 %	35	13,1 %
UKUPNO	**5936**	**33**	**5305**	**631**	**1304**	**21,9 %**	**665**	**11,2 %**

Izvor: Ministarstvo kulture, 2012.

Broj i udjel ugroženih kulturnih dobara po županijama na prostoru Republike Hrvatske :

Županija	broj registriranih kulturnih dobara	broj ugroženih kulturnih dobara	Udjel ugroženih k.d.
Bjelovarsko-bilogorska	178	47	26,4 %
Brodsko-posavska	108	12	11,1 %
Dubrovačko-neretvanska	488	77	15,7 %
Grad Zagreb	597	25	4,1 %
Istarska	289	76	26,2%
Karlovačka	218	29	13,3%
Koprivničko-križevačka	122	15	12,2%
Krapinsko-zagorska	188	15	7,9%
Ličko-senjska	217	22	10,1%
Osječko-baranjska	386	45	11,6%
Požeško-slavonska i Virovitičko-podravska	174+ 94	25	9,3%
Primorsko-goranska	408	32	7,8%
Sisačko-moslavačka	237	10	4,2%
Splitsko-dalmatinska	959	16	1,6 %
Šibensko-kninska	296	28	9,4 %
Varaždinska i Međimurska	195+58	16	6,3%
Vukovarsko-srijemska	182	19	10,4 %
Zadarska	275	14	5,1%
Zagrebačka	267	36	13,4%
UKUPNO	**5936**	**557**	**9,3%**

Izvor: Ministarstvo kulture, 2012.

U skupinu ugroženih kulturnih dobara na području teritorija RH možemo ubrojiti i većinu arheoloških nalazišta, etnološku kulturnu baštinu, industrijsku baštinu i fortifikacijske građevine, dvorce kao i veći broj kulturno-povijesnih cjelina zbog zapuštenosti ili neadekvatnih intervencija prijašnjih godina.

Broj konzervatorskih podloga za prostorne planove (od 2007.-2011.) po godinama:

Županija	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	UKUPNO
Bjelovarsko-bilogorska	/	/	/	1	/	1
Brodsko-posavska	6	12	15	13	1	47
Dubrovačko-neretvanska	1	4	5	4	2	16
Grad Zagreb	5	5	1	2	/	13
Istarska	4	4	8	10	8	34
Karlovačka	1	1	5	3	/	10
Koprivničko-križevačka	/	/	1	/	/	1
Krapinsko-zagorska	2	1	1	2	/	6
Ličko-senjska	/	/	1	/	/	1
Osječko-baranjska	18	27	23	15	14	97
Požeško-slavonska	10	2	1	/	/	13
Primorsko-goranska	8	1	1	1	1	12
Sisačko-moslavačka	/	/	1	/	1	2
Splitsko-dalmatinska	7	10	16	3	6	42
KO Trogir	/	2	/	1	/	3
KO Imotski	/	1	/	1	/	2
Šibensko-kninska	1	1	3	/	/	5
Međimurska	/	/	/	/	/	/
Varaždinska	1	2	/	/	/	3
Virovitičko-podravska	1	2	/	/	/	3
Vukovarsko-srijemska	1	/	1	/	/	2
Zadarska	1	14	19	2	1	37
Zagrebačka	4	6	7	1	/	18
UKUPNO	**71**	**95**	**109**	**59**	**34**	**368**

Izvor: Ministarstvo kulture, 2012.

Konzervatorske podloge se izrađuju na zahtjev jedinica lokalne samouprave, a prema važećim propisima ugrađuju se u sve vrste prostornih planova. One uključuju inventarizaciju prostora svih zaštićenih kulturnih dobara kao i onih koja se predlažu za zaštitu, njihovu valorizaciju, te sustav mjera zaštite. U slučaju da nadležno tijelo ne izradi konzervatorsku podlogu, dužno je, na zahtjev donositelja dokumenta prostornog uređenja, utvrditi sustav mjera zaštite nepokretnih kulturnih dobara koja se nalaze u obuhvatu plana. U skladu sa važećim propisima, pri izradi planova koriste se predložene konzervatorske mjere zaštite, preporuke i smjernice za zaštitu kulturne baštine u donesenim prostorno-planskim dokumentima, u cilju povećanja iskorištenosti kulturne baštine kao važnog elementa turističkog i gospodarskog razvoja područja za koja se donose prostorni planovi. U razdoblju od 2007. godine do kraja 2011. godine izrađeno je ukupno 368 konzervatorskih podloga za dokumente prostornog uređenja, a brojni su planovi doneseni uz suglasnost nadležnih konzervatorskih odjela. U tom razdoblju uočeno je da određeni broj dokumenata prostornog uređenja dostavljenih na suglasnost u konzervatorske odjele nema razrađen sustav mjera zaštite nepokretnih kulturnih dobara. Stoga se uvjeti zaštite definiraju na osnovi nepotpunih podataka. Obzirom na broj JLS u Hrvatskoj te ukupni broj prostornih planova, razvidan je problem ispunjavanja propisanih zahtjeva u organizacijskom, kadrovskom i financijskom smislu.

U razmatranom razdoblju (2007.-2011.) najveći razvojni projekt u Hrvatskoj bila je izgradnja mreže autocesta, drugih prometnica i plinovoda. Sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturne baštine i Pravilniku o arheološkim istraživanjima, građevinskim radovima prethodile su stručne podloge s prikazima već registriranih arheoloških nalazišta kao i pregled terena kako bi se utvrdili položaji dosad nepoznatih arheoloških nalazišta. Svi novootkriveni lokaliteti su upisani u Listu preventivno zaštićenih dobara Republike Hrvatske. U pojedinim slučajevima, kod nailaska na iznimno važna nalazišta, trase prometnica bile su izmaknute. Takvi lokaliteti uključeni su u turističku ponudu kraja u kojem se nalaze (npr. stancija Peličeti u Istri). Na području RH u razdoblju od 2007. do kraja 2011. Prema podacima Ministarstva kulture izvedeno je više od 1500 sustavnih i zaštitnih arheoloških istraživanja, koja su financirana iz državnog proračuna, proračuna lokalne samouprave, kao i od strane privatnih investitora (fizičke i pravne osobe).

Nadležni konzervatorski odjeli, temeljem Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i ostalih propisa, sudjeluju i donose rješenja o posebnim uvjetima građenja te prethodna odobrenja u postupcima izdavanja lokacijske i građevinske dozvole kao i veliki broj stručnih mišljenja na upite i zahtjeve vlasnika i korisnika kulturnih dobara. Nadalje, MGIPU i MK zajednički su uključeni u rad na različitim projektima vezanim za prostorni razvoj i uređenje s drugim državnim tijelima i nevladinim organizacijama, sve u cilju uspostave integralnog procesa i standardiziranja postupaka povezivanja prostornog planiranja i zaštite i korištenja ukupne nacionalne kulturne baštine.

II.5.5. OBALNO PODRUČJE

Uvod

Definicija obalnog područja kao prostorno-planske kategorije određuje se kao područje ili pojas na kojem se primjenjuju posebne mjere i kriteriji uređenja i korištenja prostora. Određeno je dokumentima prostornog uređenja-prostornim planovima. Na razini države Strategija i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske određuju obalno područje kao prostor posebnih obilježja definiran s 3 km u dubinu kopna ili do 50 m nadmorske visine i obuhvaća oko 790 naselja. Ta definicija ima analitičko-smjernični karakter i obvezuje na promatranje i istraživanje tog područja kako bi se kroz prostorne planove pobliže analizirale konkretno definirale prostorno-funkcionalne cjeline uz obalu.

Zakonodavni okvir

Izričita fizička granica obalnog dijela teritorija Republike Hrvatske kao specifične prostorne cjeline nacionalnog interesa određena je kao:

- **Zaštićeno obalno područje** (ZOP) određeno je Zakonom o prostornom uređenju iz 2004. god. i to: 1000 m u kopno i 300 m u more te sve otoke u cjelini. Time je uspostavljena posebna prostorna cjelina. Ta je definicija potvrđena Zakonom o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br.76/07). Ukupna površina tako određenog zaštićenog područja je 4.639 km^2 od čega kopneni dio 1.401 km^2 a otoci 3.238 km^2. Linija ZOP-a određena je na topografskim podlogama unificirano i cjelovito za cijelo obalno područje od strane Državne geodetske uprave i unesena u sve prostorne planove.

- **Pomorsko dobro** definirano kao nacionalno dobro na kojem se ne može steći vlasništvo i koje pripada RH, a određeno je Zakonom o pomorskom dobru koji određuje minimalnu širinu kopna od 6 m od crte koja je vodoravno udaljena od crte srednjih viših visokih voda. Međutim granica pomorskog dobra određuje se posebnim postupkom za pojedine obalne situacije gdje postoje prostorno-funkcionalne cjeline uz obalu i gdje se planira gradnja ili drugi načini korištenja prostora. U pripremi je izrada posebnog propisa s jedinstvenom definicijom i kartiranjem pomorskog dobra za cijelo obalno područje s definiranim iznimkama gdje se ono i dalje utvrđuje posebnim postupkom.

- **Otoci** za koje je donesen poseban Zakon o otocima i Nacionalni Program razvitka otoka koji obuhvaća niz mjera različitog karaktera potaknut prije svega potrebom revitalizacije otoka i poboljšanja uvjeta života na njima.

Kao područja od posebnog interesa za državu Zakon o prostornom uređenju određuje i područja uz državnu granicu što se odnosi djelom na cijelo obalno područje (morska granica i granica županija) te zaštićene povijesne cjeline kojih je najviše na obalnom području.

Analiza i ocjena stanja

Obalna područja najgušće su naseljeni i najintenzivnije korišteni prostori na Zemlji. Takvo koncentriranje stanovništva nije slučajno jer ova područja imaju mnoge usporedne prednosti za život ljudi. Prirodni izvori i pogodni uvjeti obalnih područja osnova su za brojne, u njima koncentrirane gospodarske djelatnosti. Mnogi obalni resursi su kategorija zajedničkog / javnog dobra, što otvara mogućnost konflikta oko njihova korištenja, problem korištenja preko granica održivosti, i sl.

Jadransko obalno područje jedan od najvrednijih i najosjetljivijih dijelova prostora RH. Iako je već desetljećima izloženo brojnim negativnim utjecajima ljudskih djelatnosti, zahvaljujući geografskim osobitostima i povijesnim okolnostima još uvijek je, u ekološkom pogledu, u daleko boljem stanju od najvećeg dijela Sredozemnog mora. Ipak, neke gospodarske i druge aktivnosti predstavljaju sve veći pritisak na okoliš u kojem djeluju, što postupno vodi njegovoj umanjenoj kvaliteti ili vrijednosti. Među najznačajnije i najuočljivije posljedice svakako ubrajamo vizualno narušavanje vrijednosti krajolika (dužobalno širenje naselja, opožarena područja, obalne cestovne prometnice), čestu ugroženost kulturne baštine neprimjerenim gradnjama, gubitak ili umanjenje vrijednosti poljoprivrednog i šumskog tla, razgrađivanje tradicionalnih načina življenja, preopterećenje obnovljivih morskih resursa, uništenje staništa i drugo. umanjenje vrijednosti poljoprivrednog i šumskog tla, razgrađivanje tradicionalnih načina življenja, preopterećenje obnovljivih morskih resursa, uništenje staništa i drugo.

Značajni problemi zaštite okoliša, a time i održivog razvitka priobalnog područja i mora su pretjerana gradnja u obalnom području koja često ima lošu komunalnu opremljenost kao i prostorno planiranje u kojem prevladava urbanizam vlasničkih parcela bez provedene urbane komasacije. Nadalje, to je nedostatak uređaja za pročišćavanje urbanih i industrijskih otpadnih voda, izlov i prelov ribljeg fonda a posebno značajan utjecaj ima proces bespravne izgradnje u nekim područjima. Taj proces prati i nedostatak političke volje u brojnim JLS da se suprotstavljaju takvoj gradnji i pored svih donesenih strateških dokumenata prostornog uređenja (PPŽ i PPU JLS G/O). Turizam je glavni pokretač gospodarskih aktivnosti na priobalnom području i za određene obalne i otočne zajednice ima cijeli niz pozitivnih gospodarskih učinaka. No, uz pozitivne učinke, turizam nosi i veliko opterećenje za morski okoliš i obalni prostor. Svaki od navedenih problema nosi ozbiljne rizike za okoliš uz moguće značajne ekonomske i socijalne posljedice.

ZAKLJUČNO

Razvojni pritisci na obalnom području uz nedostatak integriranog upravljanja obalnim prostorom, rezultirali su problemskim pojavama od kojih se izdvajaju:

- nekontrolirano širenje gradnje duž obalne crte i privatizacija pomorskog dobra te smanjivanje/ gubitak cjelovitosti i kvalitete obalnog krajolika;
- nepravilan izbor lokacija i neprimjerena/bespravna gradnja na obalnoj crti i u uskom obalnom pojasu, te gubitak javnog obalnoga pojasa;
- nekvaliteta izgradnje i infrastrukturnog uređenja naselja, osobito turističkih i rekreacijskih lokacija;
- narušavanje biološke raznolikosti i integriteta osobito vrijednih obalnih kopnenih i morskih ekosustava;
- potreba egzaktnog utvrđivanja granice pomorskog dobra;
- potreba redefiniranja zakonske granice ZOP-a obzirom na granice naselja i prirodne uvjete;
- nedostatak informacijskog sustava za prikupljanje i obradu podataka radi praćenja održivoga razvitka u obalnim i otočnim područjima i mogućnosti rješavanja konfliktnih stanju u iskorištavanju mora i kopna.

Mjere za očuvanje obalnog i otočnog područja od neprimjerene urbanizacije ne provode se u željenom opsegu i dinamici. I dalje se koncentrira gradnja na kontaktnoj liniji kopno–more i privatizira pomorsko dobro, što ukazuje na nužnost učinkovitije kontrole provođenja prostornih i urbanističkih planova. Primjerice znatnu očuvanost prirodne obale moguće je postići racionalnijim korištenjem postojećih 300-ak turističkih zona i odmjerenim aktiviranjem samo dijela od oko 350 planiranih turističkih zona. Svi prostorni planovi JLS nisu rađeni na načelima održivog razvoja, a programi održivog razvoja, iako doneseni za sve otočne skupine, nisu u cjelini ugrađeni u novu generaciju dokumenata prostornog uređenja. Zbog nastavka nepoželjnih trendova, Vlada RH donijela je 2004. Uredbu o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora, kojom se intenzivira kontrola i očuvanje obalnog i otočnog područja od neprimjerene gradnje. Spomenuta uredba ugrađena je u Zakon o prostornom urenenju i gradnji 2007. godine, u kojem je posebno obrađeno zaštićeno obalno područje mora. Savjet za prostorno uređenje RH je 2009. godine donio kriterije za planiranje turističkih predjela uz more te se ocjena njihove provedbe tek očekuje.

Unatoč pokušajima, posljednjih desetljeća izostalo je planiranje i provođenje cjelovitog upravljanja obalnim područjem. Odluke o zahvatima u moru, na otocima i u obalnom kopnenom pojasu često su donošene bez dovoljne stručne, znanstvene i društvene procjene kako na lokalnoj tako i na državnoj razini. Uzrok takvog stanja je često nepostojanje sektorskih planskih podloga za izradu prostornih planova - iako većina sektora ima obvezu snimati stanje, pratiti trendove i donositi svoje razvojne planove/programe. Nadalje, neki sektori žele da se njihovi planovi provode direktno ili da se rade u sklopu postupka izrade prostornih planova - što značajno poskupljuje i usporava postupak izrade i donošenja prostornih planova. Kvalitetno očuvanje i zaštita priobalnog područja, otoka i mora moguća je samo na osnovi multidisciplinarnog vrednovanja društvenih, gospodarskih i ekoloških osobitosti dijelova priobalja (i mora), te sukladno stručnim analizama treba poticati razvijanje određenih aktivnosti primjerenih pojedinim prostorima.

III. ANALIZA IZRADE I PROVEDBE DOKUMENATA PROSTORNOG UREĐENJA

III.I. ORGANIZACIJA, USPOSTAVA I PROVEDBA SUSTAVA PROSTORNOG UREĐENJA

Prostorno uređenje temelji se na sveobuhvatnoj prirodi prostornog planiranja u odnosu na planiranje pojedinih gospodarskih područja, na uvažavanju opće prihvaćenih načela zaštite prostora, znanstvenih i stručnih spoznaja i najbolje prakse te na poštivanju međunarodnih smjernica i dokumenata u području prostornog uređenja.

Prostornim uređenjem podržava se održivi razvitak na način da se na temelju praćenja, analize i ocjene razvoja pojedinih djelatnosti i osjetljivosti prostora, osigura kvaliteta životnog i radnog okoliša, ujednačenost standarda uređenja pojedinih područja, učinkovitost gospodarenja energijom, zemljištem i prirodnim dobrima, očuvanje prostorne osobnosti i dugoročna zaštita prostora kao osnova zajedničke dobrobiti i pretpostavka za lokalnu konkurentnost.

Sustav prostornog uređenja čine subjekti, dokumenti, akti i postupci kojima se osigurava praćenje stanja u prostoru, određivanje uvjeta i načina izrade, donošenja i provođenja dokumenata prostornog uređenja te uređenje građevinskog zemljišta.

III.1.1. Subjekti prostornog uređenja

Zakon o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11,90/11 i 50/12, u daljnjem tekstu Zakon ili ZPUG*)* uređuje sustav prostornog uređenja i gradnju, nadležnosti tijela državne vlasti i tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u upravnim i drugim postupcima, te upravni i inspekcijski nadzor. Prostornim se uređenjem ostvaruju pretpostavke za unaprjeđenje gospodarskih, društvenih, prirodnih, kulturnih i ekoloških polazišta održivog razvitka u prostoru kao osobito vrijednom i ograničenom nacionalnom dobru na načelu integralnog pristupa prostornom planiranju.

Učinkovitost prostornog uređenja Države osiguravaju Hrvatski sabor i Vlada Republike Hrvatske te predstavnička i izvršna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, donošenjem dokumenata prostornog uređenja i drugih dokumenata određenih Zakonom. Stručnu utemeljenost navedenih dokumenata osiguravaju nadležna tijela državne uprave i tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ustrojena, odnosno osnovana za obavljanje stručnih poslova prostornog planiranja, te pravne osobe osnovane i registrirane za izradu tih dokumenata i ovlašteni arhitekti koji samostalno obavljaju stručne poslove prostornog planiranja.

Hrvatski sabor

Hrvatski Sabor kao vrhovno zakonodavno tijelo u Republici Hrvatskoj, osim donošenja dokumenata prostornog uređenja i drugih dokumenata određenih Zakonom, između ostalog prati i razmatra stanje u prostoru i ostvarenje prostornog razvoja te utvrđuje i donosi odgovarajuća polazišta za prostorno uređenje države. U djelokrugu rada Odbora za prostorno uređenje i graditeljstvo, kao radnog tijela Hrvatskog sabora, su poslovi utvrđivanja i praćenja provođenja prostorne politike, a u postupku donošenja zakona i drugih propisa Odbor ima prava i dužnosti matičnoga radnog tijela u područjima koja se odnose na:
- promicanje uređenja prostora u svrhu učinkovitijeg korištenja, gospodarenja i zaštite prostora
- usklađivanje djelatnosti na zaštiti prostornih resursa
- usklađivanje regionalnoga prostornog razvoja
- zaštićena područja od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku i izgradnju građevina od važnosti za Republiku Hrvatsku
- korištenje i zaštitu graditeljske baštine
- uvjete i način izrade, donošenja i provođenja dokumenata prostornog uređenja
- sustav praćenja stanja u prostoru (informacijski sustav prostornog uređenja i izvješća o stanju u prostoru)
- uređenje građevinskog zemljišta
- druga pitanja prostornog uređenja
- graditeljstvo

U Saboru RH među ostalim djeluju i drugi odbori koji također, iako neki u manjoj mjeri, utječu na održivi razvoj u prostoru i prostorno uređenje države.

Vlada RH

Sustav izvršne vlasti čine Vlada RH i tijela državne uprave (provedba propisa, inspekcijski nadzor te upravni i stručni poslovi). U obavljanju izvršne vlasti Vlada određuje, usmjerava i usklađuje provedbu politika i programa te u tu svrhu predlaže i donosi strategije, daje smjernice, donosi akte te poduzima druge mjere potrebne za uređenje odnosa iz područja svoje nadležnosti. Vlada predlaže Hrvatskom saboru zakone i druge akte te državni proračun i završni račun, provodi zakone i druge odluke Hrvatskoga sabora, donosi uredbe za izvršenje zakona, vodi vanjsku i unutarnju politiku, usmjerava i nadzire rad državne uprave, brine o gospodarskom razvitku zemlje, usmjerava djelovanje i razvitak javnih službi te obavlja druge poslove određene Ustavom i zakonom.

Savjet za prostorno uređenje i razvoj

U cilju osiguravanja uvjeta za ravnomjerniji prostorni razvoj Države, te stručne i znanstvene utemeljenosti dokumenata prostornog uređenja i drugih dokumenata u području prostornog uređenja, Vlada je, temeljem Zakona o prostornom uređenju, osnovala Savjet prostornog uređenja Države ("Narodne novine" br. 44/2008 i 83/2008), koji je djelovao do kraja izvještajnog razdoblja. Za predsjednika savjeta imenovan je Stjepo Butijer, a za članove Matija Salaj, akademik Ante Vulin, Miljenko Domijan, prof.d.sc. Mladen Obad Šćitaroci, mr.sc. Helena Knifić Schaps prof.dr., sc. Ivan Rogić i prof.dr.sc. Srećko Pegan. Savjet je, sukladno navedenom Zakonu, davao mišljenja, prijedloge i ocjene o prijedlozima dokumenata prostornog uređenja državne i regionalne razine i drugih dokumenata određenih istim, preporuke o pojedinim pitanjima iz područja prostornog uređenja te obavljao i druge poslove. Rad i stavovi Savjeta za prostorno uređenje države iskazani su u dokumentima upućenim i prihvaćenim na Vladi Republike Hrvatske:

- Prijedlog prijeko potrebnih mjera za unapređenje politike uređenja prostora, Zagreb, 2005.
- Procjena stanja u prostoru i preporuke za unapređenje uređenja prostora Republike Hrvatske, Zagreb, 2006.
- Izvješće o radu 2004.-2007., Zagreb, 2007.
- Izvješće o radu u 2008., Zagreb, 2008.
- Kriteriji za planiranje turističkih predjela obalnoga područja mora, Zagreb, 2009.
- Kriteriji i smjernice za planiranje golfskih igrališta, Zagreb, 2010.
- Smjernice i kriteriji za arhitektonsku vrsnoću građenja, Zagreb, 2010.
- Izvješće o radu u 2011., Zagreb, 2011.
- Zbornik radova i Zaključci znanstveno-stručnog skupa Perspektive prostornog razvoja Republike Hrvatske, Zagreb, 2011.

Obavljanje djelatnosti prostornog uređenja za državu, županije i Grad Zagreb

Djelatnost prostornog uređenja, sukladno Zakonu o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11 i 50/12), obavljaju Hrvatski zavod za prostorni razvoj za Državu i zavodi za prostorno uređenje za županije, odnosno Grad Zagreb, osnovani kao javne ustanove.

Hrvatski zavod za prostorni razvoj nije osnovan već je do kraja 2011. godine šire područje zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva bilo u nadležnosti tadašnjeg Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva (u nastavku MZOPU). Prema Uredbi o unutarnjem ustrojstvu MZOPU ("Narodne novine" broj 30/2005), za djelatnost prostornog uređenja prioritetno su bile zadužene Uprava za prostorno uređenje i Zavod za prostorno planiranje.

Uprava za prostorno uređenje obavljala je upravne i stručne poslove provođenja politike prostornog uređenja, izdavala lokacijske dozvole za zahvate u prostoru od važnosti za Republiku Hrvatsku, pratila stanje u području provođenja dokumenata prostornog uređenja, obavljala poslove međunarodne suradnje, sudjelovala u izradi i davala stručna mišljenja, tumačenja i upute za provedbu Zakona i propisa, te obavljala i druge poslove koje je odredio pomoćnik ministra ili ministrica. U Upravi za prostorno uređenje bili su ustrojeni Sektor za prostorno-plansku dokumentaciju i Sektor za zahvate od važnosti za Republiku Hrvatsku.

Zavod za prostorno planiranje u okviru MZOPU bio je zadužen za izradu i praćenje provođenja Strategije i Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske i drugih dokumenata prostornog uređenja koje donosi Hrvatski sabor, te Programa unaprjeđenja stanja u prostoru Republike Hrvatske, izradu prostorne osnove korištenja prostora Republike Hrvatske i Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske.

Zavod je obavljao i stručno analitičke poslove iz područja prostornog planiranja i uređivanja prostora te osiguravao financijska sredstava za izradu dokumenata koji su mu u nadležnosti, kao i za istraživanja nužnih za njihovu izradu. U okviru svojih nadležnosti Zavod je imao zadaću obavljati sljedeće poslove: uspostavljati i voditi informacijski sustav o prostoru te dokumentaciju o prostoru i prostornom planiranju Republike Hrvatske, sudjelovati u pripremi i međunarodnim projektima iz područja prostornog planiranja i izradi posebnih programa od interesa za Republiku Hrvatsku, koordinirati prostorno planske komponente regionalnog prostornog razvoja kao i planiranja urbanih prostora te koordinirati, pripremati i izrađivati prostorne planove područja posebnih obilježja, sudjelovati u stručnoj pripremi za izdavanje suglasnosti na prostorne planove te sudjelovati u radu Komisija i stručnih Povjerenstava, odgovarati na upite iz djelokruga svog rada, surađivati na stručnoj pripremi dokumentacije za potrebe izdavanja lokacijskih dozvola te sudjelovati u izradi stručnih podloga za izradu Zakona i propisa iz područja prostornog uređenja kao i drugih poslove koje odredi ravnatelj Zavoda ili ministar. Zavod je obavljao stručne poslove za potrebe rada Savjeta prostornog uređenja Republike Hrvatske.

Od siječnja 2012. godine djelatnost prostornog uređenja na razini države obavlja Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja. Zakonom o prostornom uređenju i gradnji utvrđeni su poslovi Zavoda za prostorno uređenje županija, odnosno Grada Zagreba, koji izrađuju i prate provedbu dokumenata prostornog uređenja područne (regionalne), odnosno razine Grada Zagreba, izrađuju izvješće o stanju u prostoru, vode registre podataka u okviru informacijskog sustava prostornog uređenja, pripremaju polazišta za izradu, odnosno stavljanje izvan snage

prostornih planova užih područja, izdaju mišljenja u postupku izrade i donošenja dokumenata prostornog uređenja u skladu s važećim Zakonom te izrađuju prostorne planove gradova i općina i urbanističke planove uređenja te obavljaju stručno analitičke poslove iz područja prostornog uređenja ako mu izradu tih planova, odnosno obavljanje poslova, povjeri Ministarstvo ili županijska skupština.

Nadležnost jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave

Prema ZPUG-u, prostorno uređenje u nadležnosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave obuhvaća osobito usmjeravanje prostornog razvoja jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave sa specifičnim ciljevima i smjernicama za prostorno uređenje u skladu s polazištima i smjernicama iz dokumenata prostornog uređenja državne razine, donošenje dokumenata prostornog uređenja područne (regionalne) i lokalne razine, prihvaćanje izvješća o stanju u prostoru, propisivanje detaljnijih mjerila i uvjeta, kojima se određuju namjena površina i prostorni razmještaj građevina u prostoru u odnosu na očuvanje i korištenje prirode te prirodnih i kulturnih vrijednosti i dobara lokalnog značenja, zaštitu okoliša i na zaštitu od prirodnih i drugih nesreća, planiranje zahvata u prostoru županijskog i lokalnog značenja, provođenje mjera za ostvarivanje dokumenata prostornog uređenja područne (regionalne) i lokalne razine, provođenje mjera aktivne zemljišne politike i uređenja građevinskog zemljišta i vođenje registra podataka iz informacijskog prostornog uređenja u skladu sa Zakonom.

Iznimno, za županije te velike gradove, određene prema posebnom zakonu, prostorno uređenje obuhvaća i izdavanje lokacijskih dozvola, potvrda parcelacijskog elaborata, rješenja o utvrđivanju građevne čestice, rješenja o uvjetima građenja, potvrda glavnog projekta, rješenja o izvedenom stanju, potvrda izvedenog stanja, te uporabnih dozvola i dozvola za uklanjanje.

Ostali subjekti prostornog uređenja

Za pitanja prostornog uređenja bila su posredno, u okviru svoje nadležnosti, zadužena i ostala ministarstva koja su u većoj ili manjoj mjeri surađivala sa MZOPU, državne institucije te pravne osobe osnovane i registrirane za izradu dokumenata prostornog uređenja te ovlašteni arhitekti koji samostalno obavljaju stručne poslove prostornog planiranja uz prethodno pribavljenu suglasnost Ministarstva za obavljanje tih poslova, sukladno ***Pravilniku o uvjetima i mjerilima za davanje suglasnosti za obavljanje stručnih poslova prostornog uređenja*** ("Narodne novine" broj 118/2009).

III.1.2. Regulativa prostornog uređenja

Republika Hrvatska ima dugu tradiciju prostornog planiranja, ali promjenom političkog sustava 1990. godine temeljito su se izmijenili ciljevi, smjernice te pristup planiranju. Uslijedile su, osim političkih, i gospodarske promjene kroz slijedeći niz godina. Uvažavajući sva ta događanja, u travnju 1994. godine donesen je ***Zakon o prostornom uređenju*** ("Narodne novine" broj 30/94), koji se mijenjao i dopunjavao 1998., 2000., 2002. i 2004. godine ("Narodne novine" br. 68/98, 61/2000, 32/2002 i 100/2004). Ovim Zakonom uređena su temeljna načela hrvatskog pravnog poretka u području prostornog uređenja, a njegova struktura bila je utemeljena na načelima supsidijarnosti na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini što je zahtijevalo dobro osposobljene i iskusne stručne izrađivače prostornih planova i administrativni kapacitet (tijela državne uprave i jedinica lokalne samouprave). Ta pretpostavka nije ispunjena zbog nedovoljne mogućnosti za osposobljavanje nove administracije i manjka zadovoljavajuće obučenog tadašnjeg kadra.

Zakon je podržao sveobuhvatni integrirani pristup planiranja, u kojem se prostorno planiranje vodi kroz sustavnu i formalnu hijerarhiju planova na tri razine (nacionalna, županijska i lokalna), naglasio održivi razvoj i zaštitu okoliša u području prostornog uređenja i time zadovoljio jedan od glavnih ciljeva EU politike. U strukturi i praksi Zakon je bio u tranzicijskoj fazi i imao je određena manjkava rješenja, a u potpunosti su mu nedostajale odredbe o upravljanju i uređenju građevinskog zemljišta. Iz tog razloga gradovima i općinama nedostajala su osnovna pravna sredstva, odnosno ključni instrumenti provedbe planova na lokalnoj razini, kao što su preraspodjela zemljišta, naknada i kontrola uređenja zemljišta – urbana komasacija, urbana obnova te osiguranje lokalne javne infrastrukture.

Na temelju *Zakona o prostornom uređenju* doneseno je više podzakonskih propisa od kojih se posebno izdvaja ***Uredba o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja*** iz 2004. godine, kojom je utvrđeno *zaštićeno obalno područje mora* koje obuhvaća sve otoke, pojas kopna u širini od 1000 metara i pojas mora u širini od 300 metara od obalne crte, te kojom su po prvi puta određena zajednička pravila i uvjeti za planiranje tog područja od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku. Navedena Uredba danas nije na snazi, ali njene odredbe su zbog važnosti propisane sadašnjim i važećim Zakonom o prostornom uređenju i gradnji.

Daljnjom analizom *Zakona o prostornom uređenju* zaključeno je da istome nedostaje suvremena interakcija s posebnim zakonima i interesima na nacionalnoj razini, osobito za područje zaštite okoliša, a niti nacionalno zakonodavstvo o gradnji nije u cjelosti bilo vezano uz taj Zakon. Osim toga planiranje državne i regionalne

infrastrukture nije bilo precizno određeno, postupci planiranja nisu bili dovoljno pravno uređeni, a informacijski sustav o prostoru je bio fragmentiran te je dostupnost informacijama i podacima o prostoru bila nedovoljna. Obavezna izrada detaljnih prostornih planova za određena područja ocijenjena je nepotrebnom, a i broj provedbenih planova na lokalnoj razini činio se prevelik posebno s gledišta ograničenih financijskih i stručnih kapaciteta, što je rezultiralo usporavanjem razvoja u prostoru. Primjena instrumenta lokacijske dozvole u praksi nije na odgovarajući način bila povezana s gradnjom, a dvostruki upravni postupci s građevinskom dozvolom otežavali su i produljivali ostvarivanje i provedbu prostornih planova, koji nisu bili prepoznati kao sredstvo za podržavanje i provedbu razvoja Strategije, već su služili samo za administriranje prostorom. U Zakonu o prostornom uređenju nedostajao je i pojmovnik.

Zakon o gradnji ("Narodne novine" br. 175/2003 i 100/2004), u primjeni od 1. siječnja 2004. godine, nastavio je svojim odredbama započeto sustavno uređivanje područja gradnje na načelima europskog usklađivanja tehničkog zakonodavstva i stvorio je osnove za poboljšanje sigurnosnih i zdravstveno-ekoloških svojstava građevina, a osobito za izjednačavanje prava osoba smanjene pokretljivosti. Postizanje zadovoljavajućih energetskih svojstva građevina nije još u potpunosti usklađeno. Iako je tim Zakonom, osobito novelom iz 2004. godine znatno pojednostavljen postupak izdavanja građevinske dozvole, uveden diferencirani postupak za nezakonito izgrađene građevine, a pojedinim odredbama unapređuje se i inspekcijski nadzor, sustav prostornog uređenja i gradnje još uvijek nije djelovao kao zajednička osnova zaštite prostora i graditeljske obnove prostora Republike Hrvatske, niti su u Zakon ugrađeni svi zahtjevi europskih načela dobre gradnje.

Obzirom da je 2007. godine istodobno u postupku izrade i donošenja bio nacrt Prijedloga *Zakona o zaštiti okoliša,* kojim se nastojao učiniti značajan korak k usklađivanju s pravnom stečevinom EU-a na području zaštite okoliša, a time posredno i na područje prostornog uređenja i gradnje rješenjima jedinstvenih upravnih postupaka u planiranju dokumenata za koje je propisana strateška procjena utjecaja na okoliš, kao i u građevina za koje je propisan postupak procjene utjecaja na okoliš i objedinjenih uvjeta zaštite okoliša, ocijenjeno je da postoje uvjeti za izradu novog zakona.

Od 1. listopada 2007. godine u primjeni je ***Zakon o prostornom uređenju i gradnji*** ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11, 50/12 – u daljnjem tekstu Zakon ili ZPUG) kojim se uređuje sustav prostornog uređenja i gradnja, nadležnosti tijela državne vlasti i tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u upravnim i drugim postupcima, te upravni i inspekcijski nadzor. Donošenjem ovog Zakona i pripadajućih podzakonskih akata, Republika Hrvatska dobiva jedinstveni Zakon kojim je objedinjena problematika prostornog uređenja i gradnje.

Ovim Zakonom uređuju se:
- osnovni ciljevi, načela i uloga sustava prostornoga uređenja i upravnog područja gradnje,
- osnovni pojmovi i prostorni pokazatelji koji se rabe u upravnom području prostornog uređenja i gradnje,
- uvjeti koje moraju ispunjavati službenici ovlašteni za vođenje postupaka i izdavanje akata u vezi s provedbom prostornih planova i građenjem,
- osnovni uvjeti koje moraju ispunjavati odgovorne osobe koje u svojstvu zaposlenika obavljaju stručne poslove prostornog uređenja i građenja,
- uvjeti za obavljanje poslova ispitivanja građevina i istraživanja bitnih za projektiranje, građenje i održavanje građevina,
- osnovni zahtjevi i drugi uvjeti koje moraju ispunjavati građevni proizvodi i građevine,
- subjekti prostornoga uređenja i njihova prava i obveze u pogledu osiguranja prostornog uređenja,
- sustav praćenja stanja u prostoru (informacijski sustav prostornih podataka i izvješće o stanju u prostoru),
- zaštićena područja od posebnog interesa za Državu (zaštićeno obalno područje mora, zaštićene prirodne vrijednosti i kulturno-povijesne cjeline) i osnovni uvjeti njihove zaštite,
- sustav dokumenata prostornog uređenja (razine, namjena, sadržaj, značaj, financiranje izrade, međusobna usklađenost, postupka izrade donošenja i sudjelovanja javnosti u tome, dostupnost),
- provođenje dokumenata prostornog uređenja (lokacijska dozvola, parcelacija građevinskog zemljišta i rješenje o utvrđivanju građevne čestice),
- uređenje građevinskog zemljišta (cilj, obaveza, radnje i radovi uređenja, mogućnost građenja u građevinskom području, privremena zabrana građenja do donošenja detaljnijeg plana, obveza prodaje zemljišta od strane države, te jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, predaja zemljišta u vlasništvo jedinice lokalne samouprave, pravo prvokupa, ugovor o financiranju uređenja građevinskog zemljišta i urbana komasacija),
- građenje, uporaba, održavanje i uklanjanje građevina (sudionici u gradnji, projektiranje građevina, dozvole i akti na temelju kojih se može pristupiti građenju, početku uporabe i uklanjanju građevina – građevinska dozvola, potvrđivanje glavnog projekta, rješenje o uvjetima građenja, uporabna dozvola, potvrda izvedenog stanja, rješenje o izvedenom stanju, uređenje gradilišta, upis građevina u katastarski operat),
- nadzor nad provedbom Zakona (urbanistička inspekcija, građevinska inspekcija, upravni nadzor i kaznene za prekršaje) i
- postupni prijelaz iz dosadašnjeg sustava prostornog uređenja i gradnje u novi.

Provedba ZPUG-a u praksi ukazala je na određene nedostatke i uvjetovala je njegove izmjene i dopune:

(1) Zakon o prostornom uređenju i gradnji prvi puta je mijenjan i dopunjavan 2009. godine radi usklađenja sa *Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi* ("Narodne novine" broj 109/2007) kojim su bila ukinuta općinska, gradska i županijska poglavarstva, a njihove ovlasti povjerene neposredno izabranim općinskim načelnicima, gradonačelnicima i županima pa je sukladno tome prava i ovlasti koja su prema ZPUG-u imala županijska, gradska, odnosno općinska poglavarstva trebalo propisati kao prava i ovlasti župana, gradonačelnika, odnosno predstavničkog tijela JLS.

(2) Drugom izmjenom i dopunom 2011. godine ZPUG je, između ostalog, usklađivan s novim *Zakonom o općem upravnom postupku* ("Narodne novine" broj 47/2009) koji je stupio na snagu 1. siječnja 2010. godine.

(3) Tijekom primjene ZPUG-a, kroz postupke izrade i donošenja dokumenata prostornog uređenja, kroz brojne prvostupanjske i drugostupanjske upravno - pravne postupke izdavanja akata za provođenje tih dokumenata, akata za građenje i uporabu građevina te kroz postupke upravnog i inspekcijskog nadzora, uočene su određene nejasnoće i nedostaci koji su negativno utjecali na njegovu provedbu. U svrhu otklanjanja istih uslijedila je treća izmjena i dopuna ZPUG-a koja je u primjeni od 10. kolovoza 2011. godine ("Narodne novine" broj 90/11). Jedan od uočenih problema vezan je uz institute za postupanje s nezakonito izgrađenim zgradama (*rješenje o izvedenom stanju* i *potvrda izvedenog stanja*), čijom primjenom nije bilo moguće ozakoniti značajan broj zgrada, a time i riješiti stanje u prostoru u onoj mjeri zbog čega su i ustanovljeni. U tu svrhu, istovremeno sa navedenim izmjenama i dopunama Zakona, donesen je i ***Zakon o postupanju sa nezakonito izgrađenim zgradama*** ("Narodne novine" broj 90/11) koji je pojednostavio postupak ozakonjenja nezakonito izgrađenih zgrada. Nadalje, trećom izmjenom i dopunom ZPUG-a uvedeno je i stavljanje zabilježbe u zemljišne knjige akta na temelju kojeg se građevina smije rabiti i (oborive) predmjeve da se građevina koja je upisana bez takve zabilježbe smatra građevinom izgrađenom bez akta na temelju kojeg se može pristupiti građenju, odnosno bez akta za uporabu, s time da se može dokazati suprotno.

(4) Četvrta, posljednja izmjena i dopuna ZPUG-a uslijedila je godinu dana kasnije, u svibnju 2012. ("Narodne novine" broj 50/12), kao posljedica nerazumijevanja prethodno spomenutog (oborivog) predmjeva te se brišu odredbe kojima je isto propisano. Ta tzv. *pozitivna zabilježba*, osim toga, unijela je dosta veliku pomutnju na tržištu nekretnina.

Temeljem ZPUG-a su nastali ili su naslijeđeni i brojni podzakonski propisi – pravilnici i uredbe – kojima su detaljnije riješena određena pitanja iz područja prostornog uređenja i područja gradnje, od kojih je za izradu prostornih planova najznačajniji ***Pravilnik o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima i standardu elaborata prostornih planova*** ("Narodne novine" br. 106/98, 39/2004, 45/2004 i 163/2004). Taj Pravilnik svoja polazišta veže uz postupak standardiziranja pojedinih elemenata prostorne strukture značajnih za sadržaj prostornih planova i koji je započeo još sredinom 80-tih godina. Sam Pravilnik donesen je tek 1998. godine. Međutim, nedovršenost ostale regulative u područjima koja sadrže osnovne elemente i prostorne pokazatelje potrebne u izradi prostornih planova (katastar nekretnina i državna izmjera), kao i drugih područja koja su tada započela s izradom odgovarajućih propisa, normativa i kategorizacija na temelju prostornih pokazatelja, utjecala je na stvarnu primjenu Pravilnika u praksi. Osim toga, novi propisi doneseni posljednjih nekoliko godina, osobito u vezi s institucionalnom pripremom za pridruživanje Republike Hrvatske Europskoj uniji, uvjetovali su prilagodbu i usklađenje regulative u pojedinim područjima, osobito u području zaštite okoliša. Zbog svega toga pristupilo se izradi novog Pravilnika 2009. godine, koji je i donesen 2010. godine, ali uskoro stavljen van snage zbog neprimjenjivosti koje proizlaze iz neusklađenosti istoga sa važećom zakonskom regulativom.

Zbog izmijenjenih okolnosti, a i činjenice da Pravilnik nije rađen i prilagođen (metodološki i sadržajno) GIS zahtjevima, očekuje se u narednom razdoblju izrada novog Pravilnika o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima i standardu elaborata prostornih planova.

ZAKLJUČNO

Hrvatska je jedna od rijetkih zemalja koja se može pohvaliti dugom tradicijom prostornog planiranja.Međutim, u današnje doba, kada su se procesi globalizacije gospodarstva i trgovine, liberalizacije međunarodnih tokova kapitala uz rast nadnacionalnih korporacija ubrzali, Hrvatska se sve više suočava sa istim problemima kao i europske zemlje. Uvažavajući tu činjenicu, naše zakonodavstvo iz oblasti prostornog uređenja i gradnje treba dati odgovarajuće okvire za ostvarenje usvojenih načela održivog razvitka koji se između ostalog temelje i na prostornom razvitku, planerskoj organizaciji korištenja prostora, zaštiti prostora, prostornoj preobrazbi naselja te zaštiti interesa budućih generacija.

Važno je istaknuti da su od 1994. godine, kada je donesen Zakon o prostornom uređenju ("Narodne novine" br. 30/94, 68/98, 61/2000, 32/2002 i 100/2004), sve do važećeg Zakona o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11 i 50/12), sve županije, gradovi i općine u Hrvatskoj su, do svibnja 2012. godine, donijele prostorne planove *druge generacije*.

Kako su kroz višegodišnju primjenu ZPUG-a u praksi jasno definirani problemi u (1) planiranju i uređenju prostora – od postupka izrade i donošenja dokumenata prostornog uređenja do provedbe istih, zatim u (2) projektiranju i građenju kojima se ostvaruju sigurnosna, zdravstveno–ekološka i energetski učinkovita svojstva građevina uz primjenu europskih načela, te u (3) području stručnog upravnog i inspekcijskog (urbanističkog i građevinskog) nadzora, ocjenjuje se da je došlo vrijeme za izradu novog/novih Zakona, na način da se, primjenjujući dosadašnja znanja i iskustva, učini kvalitetan pozitivan pomak u određenju različitih interesa u strogo određenim okvirima koje čini prostor kao temeljno nacionalno dobro, uvažavajući pri tome temeljna načela sustava prostornog uređenja usklađena sa trendovima EU.

Povijesni pregled regulative prostornog uređenja 1961. – 2011.

Godina	R.b.	Naziv propisa
1961.	1.	Zakon o urbanističkom i regionalnom prostornom planiranju (NN br. 21/61, 40/64)
	2.	Uredba o provođenju Zakona o urbanističkom i regionalnom planiranju (NN broj 41/61)
1962.	3.	Uputstvo o prijavi za građenje objekata zemljoradnika u neušorenim selima (NN broj 2/62)
1964.	4.	Zakon o urbanističkom i regionalnom prostornom planiranju - pročišćen tekst (NN br. 46/64, 29/66)
1966.	5.	Zakon o urbanističkom i regionalnom prostornom planiranju - pročišćen tekst (NN br. 39/66, 18/69)
1973.	6.	Zakon o prostornom uređenju i korištenju građevinskog zemljišta (NN broj 14/73)
1980.	7.	Zakon o prostornom planiranju i uređivanju prostora (NN br. 54/80, 16/86, 18/89, 47/89, 34/91, 61/91, 49/92, 59/93, 14/94)
1981.	8.	Pravilnik o mjerilima topografskih odnosno katastarskih podloga za izradu prostornih planova (NN br. 37/81, 36/85)
1982.	9.	Pravilnik o objektima koji su od važnosti za Republiku (NN broj 45/82)
	10.	Pravilnik o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uvjetima i normativima za sprečavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih barijera (NN broj 47/82)
1983.	**11.**	**Pravilnik o mjerama zaštite od elementarnih nepogoda i ratnih opasnosti u prostornom planiranju i uređivanju prostora** (NN br. 29/83, 36/85, 42/86)
1984.	12.	Pravilnik o izradi studije o utjecaju na okolinu (NN broj 31/84, 14/90)
1985.	13.	Pravilnik o sadržaju i načinu izrade prostornih planova (NN broj 1/85)
	14.	Pravilnik o prostornim standardima i normativima te urbanističko-tehničkim uvjetima za planiranje mreže objekata fizičke kulture (NN broj 36/85)
	15.	Zaključci o mjerama i aktivnostima u oblasti planiranja, uređivanja, korištenja i zaštite prostora i građevinskog zemljišta te sprečavanja uzurpacije poljoprivrednog zemljišta, šuma i šumskog zemljišta (NN broj 2/85)
	16.	Smjernice za sređivanje stanja u oblasti uređivanja prostora i zemljišne politike (NN broj 2/85)
1987.	17.	Pravilnik o načinu izrade i sadržaju prostornih planova, te o geodetskim podlogama za izradu prostornih planova (NN broj 3/87)
1988.	**18.**	**Zakon o naseljima (NN broj 54/88)**
1991.	19.	Pravilnik o prostornim standardima, normativima te urbanističko-tehničkim uvjetima za planiranje mreže športskih objekata (NN broj 38/91)
	20.	Uredba o prostornom planiranju i uređivanju prostora za vrijeme ratnog stanja ili u slučaju neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske (NN broj 55/91)
1992.	21.	Zakon o postupanju s objektima građenim protivno prostornim planovima i bez odobrenja za građenje (NN broj 20/92)
	22.	Uredba o prostornom uređenju u ratom zahvaćenim područjima Republike Hrvatske (NN br. 44/92, 77/92)
	23.	Uredba o načinu utvrđivanja visine naknade za narušene vrijednosti i potencijal prostora (NN broj 45/92)
	24.	Pravilnik o prostornim standardima, urbanističko – tehničkim uvjetima i normativima za sprečavanje stvaranja arhitektonsko – urbanističkih barijera (NN broj 47/92)
	25.	Uputa o obrascima za prijavu namjere za gradnju (NN broj 49/92)
1993.	26.	Uredba o prostornom uređenju u ratom zahvaćenim područjima Republike Hrvatske (NN broj 59/93)
1994.	27.	Uredba o prostornom uređenju u ratom zahvaćenim područjima Republike Hrvatske (NN broj 14/94)
	28.	Zakon o prostornom uređenju (NN br. 30/94, 68/98, 35/99, 61/2000, 32/2002)
	29.	Pravilnik o službenoj iskaznici urbanističkog inspektora (NN broj 57/94)
	30.	Pravilnik o izdavanju suglasnosti za upis u sudski registar pravnih osoba koje obavljaju stručne poslove prostornog uređenja (NN broj 93/94)
	31.	Pravilnik o određivanju zahvata u prostoru za koje se ne izdaje lokacijska dozvola (NN broj 93/94)
	32.	Uredba o određivanju građevina od važnosti za Republiku Hrvatsku (NN broj 96/94)
1995.	33.	Zakon o prestanku važenja Zakona o postupanju s objektima građenim protivno prostornim planovima i bez odobrenja za građenje (NN broj 33/95)
	34.	Uredba o određivanju građevina od važnosti za Republiku Hrvatsku (NN broj 90/95)
	35.	Pravilnik o određivanju zahvata u prostoru za koje se ne izdaje lokacijska dozvola (NN broj 89/95)

1998.	**36. Zakon o grobljima**** (NN br. 18/98, 50/12)
	37. Pravilnik o vođenju grobnog očevidnika i registra umrlih osoba** (NN broj 143/98)
	38. Zakon o Hrvatskoj komori arhitekata i inženjera u graditeljstvu (NN broj 47/98)
	39. Uredba o javnoj raspravi u postupku donošenja prostornih planova (NN broj 101/98)
	40. Pravilnik o uvjetima koje mora ispunjavati županijski odnosno Gradski zavod za prostorno uređenje za obavljanje poslova izrade prostornih planova (NN broj 104/98)
	41. Pravilnik o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima i standardu elaborata prostornih planova (NN br. 106/98, 39/2004, 45/2004, 163/2004 – ne važi stupanjem na snagu Pravilnika o općinama koje mogu donijeti prostorni plan uređenja općine smanjenog sadržaja i sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza i obveznim prilozima toga plana NN broj 135/10)
1999.	**42. Pravilnik o nostrifikaciji projekata*** (NN br. 98/99, 29/2003)
	43. Pravilnik o određivanju zahvata u prostoru za koje se ne izdaje lokacijska dozvola (NN broj 98/99)
	44. Pravilnik o službenoj iskaznici inspektora u urbanističkoj inspekciji (NN broj 122/99)
	45. Pravilnik o izdavanju suglasnosti za upis u sudski registar pravnih osoba koje obavljaju stručne poslove prostornog uređenja (NN broj 127/99)
2000.	**46. Pravilnik o uvjetima i mjerilima za davanje ovlaštenja za kontrolu projekata*** (NN br. 2/2000, 89/2000)
	47. Pravilnik o materijalno - tehničkim uvjetima za rad građevinskih inspektora i nadzornika* (NN broj 2/2000)
	48. Pravilnik o uvjetima i načinu vođenja građevnog dnevnika* (NN broj 6/2000)
	49. Uredba o određivanju građevina od važnosti za Republiku Hrvatsku (NN br. 6/2000, 68/2003)
	50. Pravilnik o načinu obavljanja inspekcijskog nadzora građevinske inspekcije* (NN br. 9/2000, 99/2002)
	51. Pravilnik o kontroli projekata* (NN broj 89/2000)
2002.	52. Pravilnik o službenim iskaznicama službenika inspekcija u Ministarstvu zaštite okoliša i prostornog uređenja (NN broj 15/2002)
	53. Pravilnik o vrsti i sadržaju projekta za javne ceste* (NN broj 53/2002)
	54. **Pravilnik o grobljima**** (NN broj 99/2002) – Ministarstvo za javne radove, obnovu i graditeljstvo (prestao važiti Pravilnik o uređenju groblja i sahrani umrlih NN broj 2/62)
2003.	**55. Zakon o komunalnom gospodarstvu**** (NN br. 26/2003 – pročišćeni tekst, 82/2004, 110/2004 – Uredba, 178/2004, 38/2009, 79/2009, 49/11)
2004.	56. Pravilnik o određivanju zahvata u prostoru za koje se ne izdaje lokacijska dozvola (NN br. 86/2004, 138/2004)
	57. Pravilnik o tehničkom pregledu građevine* (NN broj 108/2004)
	58. Uredba o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora (NN broj 128/2004)
	59. Odluka o općinama koje mogu donijeti prostorni plan uređenja sa smanjenim sadržajem (NN broj 163/2004)
2005.	60. Pravilnik o službenoj iskaznici inspektora urbanističke inspekcije Ministarstva zaštite okoliša prostornog uređenja i graditeljstva (NN broj 1/2005)
	61. Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivosti* (NN br. 151/2005, 61/2007)
2006.	62. Pravilnik o davanju i oduzimanju suglasnosti za obavljanje stručnih poslova prostornog uređenja (NN br. 21/2006, 53/2006)
	63. Pravilnik o načinu utvrđivanja obujma građevine za obračun komunalnog doprinosa** (NN br. 136/2006, 135/10, 14,11, 55/12) (prestao važiti Pravilnik o načinu utvrđivanja obujma građevine za obračun komunalnog doprinosa NN broj 23/2000)
2007.	**64. Zakon o prostornom uređenju i gradnji** (NN br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11, 50/12) Stupio na snagu 1.10.2007. osim članka 204. stavka 3. i 4. koji stupa na snagu danom prijama RH u Europsku uniju, a prestali su važiti Zakon o prostornom uređenju NN br. 30/94, 68/98, 61/2000, 32/2002, 100/2004 i Zakon o gradnji NN br. 175/2003, 100/2004
	65. Uredba o određivanju zahvata u prostoru i građevina za koje Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva izdaje lokacijsku i/ili građevinsku dozvolu (NN br. 116/2007, 56/11)
2008.	**66. Pravilnik o stručnom ispitu te upotpunjavanju i usavršavanju znanja osoba koje obavljaju poslove prostornog uređenja i graditeljstva** (NN br. 24/2008, 141/2009, 23/11, 129/11) (prestao važiti Pravilnik o stručnom ispitu te upotpunjavanju i usavršavanju znanja osoba koje obavljaju poslove graditeljstva NN broj 82/2005)
	67. Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati zavodi za prostorno uređenje za obavljanje djelatnosti prostornog uređenja (NN br. 24/2008, 19/10)
	68. Pravilnik o davanju i oduzimanju suglasnosti za obavljanje stručnih poslova prostornog uređenja (NN broj 24/2008)
	69. Pravilnik o uvjetima i mjerilima za osobe koje provode energetske preglede i energetsko certificiranje zgrada* (NN br. 113/2008, 89/2009)

	70.	**Zakon o arhitektonskim i inženjerskim poslovima i djelatnostima u prostornom uređenju i gradnji** (NN br. 152/2008, 49/11) Vidi članak 76. Zakona o reguliranim profesijama i priznavanju inozemnih stručnih kvalifikacija NN br. 124/2009
2009.	71.	**Pravilnik o suglasnosti za započinjanje obavljanja djelatnosti građenja*** (NN broj 43/2009) (Pravilnik o uvjetima i mjerilima za davanje suglasnosti za započinjanje obavljanja djelatnosti građenja NN br. 89/2006, 139/2006)
	72.	**Pravilnik o potrebnim znanjima iz područja upravljanja projektima*** (NN broj 45/2009)
	73.	**Pravilnik o jednostavnim građevinama i radovima*** (NN br. 21/2009, 57/10, 126/10, 48/11) (prestao važiti Pravilnik o jednostavnim građevinama i radovima NN br. 101/2007, 93/2008)
	74.	**Zakon o postupanju i uvjetima gradnje radi poticanja ulaganja*** (NN br. 69/2009, 128/10)
	75.	**Pravilnik o uvjetima i mjerilima za davanje suglasnosti za obavljanje stručnih poslova prostornog uređenja** (NN broj 118/2009)
2010.	76.	**Pravilnik o energetskom certificiranju zgrada* (NN br. 36/10, 135/11)** (prestao važiti Pravilnik o energetskom certificiranju zgrada NN br.113/2008, 91/2009)
	77.	**Pravilnik o produženju razdoblja stručnog usavršavanja znanja osoba koje obavljaju poslove prostornog uređenja i graditeljstva** (NN br. 87/10, 23/11)
	78.	**Pravilnik o načinu obračuna površine i obujma u projektima zgrada*** (NN br. 90/10, 111/10, 55/12)
	79.	Pravilnik o sadržaju i obveznim prostornim pokazateljima izvješća o stanju u prostoru (NN br. 114/10, 141/10)
	80.	**Pravilnik o službenoj iskaznici i znaku urbanističkog inspektora** (NN broj 126/10)
	81.	**Pravilnik o općinama koje mogu donijeti prostorni plan uređenja općine smanjenog sadržaja i sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza i obveznim prilozima toga plana** (NN broj 135/10)
	82.	Pravilnik o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima, standardu elaborata i obveznih priloga prostornih planova (NN broj 148/10)
2011.	83.	**Pravilnik o prestanku važenja Pravilnika o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima, standardu elaborata i obveznih priloga prostornih planova** (NN broj 9/11)
	84.	**Zakon o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama*** (NN broj 90/11)
	85.	**Uredba o naknadi za zadržavanje nezakonito izgrađenih zgrada u prostoru*** (NN broj 101/11)

Napomena : *Propisi napisani podebljano su na snazi*
** Propisi iz područja gradnje*
*** Propisi iz područja komunalnog gospodarstva*

III.1.3. DOKUMENTI PROSTORNOG UREĐENJA

Temeljna načela koja se primjenjuju u postupku planiranja prostora su:

- ravnomjeran gospodarski, društveni i kulturni razvoj države, uz njegu i razvijanje regionalnih prostornih osobitosti,
- održivi razvoj i racionalno korištenje i zaštita prostora,
- zaštita temeljnih vrijednosti prostora,
- zaštita i unapređenje stanja okoliša,
- zaštita spomenika kulture i osobito vrijednih dijelova prirode.

Postupak planiranja prostora u pravilu znači:

- usuglašavanje interesa korisnika prostora i prioriteta djelovanja u prostoru,
- usuglašavanje prostornog uređenja pojedinih dijelova prostora Države,
- povezivanje prostora Države s europskim prostornim ustrojem,
- javnost i slobodan pristup podacima i dokumentima značajnim za prostorno uređenje,
- uspostava sustava informacija o prostoru u svrhu planiranja, korištenja i zaštite prostora.

Temeljna načela prostornog planiranja ostvaruju se dokumentima prostornog uređenja kojima se određuje svrhovita organizacija, korištenje i namjena prostora, te mjerila i smjernice za uređenje i zaštitu prostora države / županije / Grada Zagreba / velikih gradova / gradova / općina. Dokumenti prostornog uređenja imaju snagu i pravnu prirodu podzakonskog propisa.

Dokumenti prostornog uređenja s obzirom na namjenu jesu strateški i provedbeni, a s obzirom na razinu donošenja dijele se na :

- dokumente prostornog uređenja državne razine, a to su Strategija prostornog uređenja RH, Program prostornog uređenja RH i prostorni planovi područja posebnih obilježja, ukoliko su propisani ZPUG-om,
- dokumente prostornog uređenja područne (regionalne) razine, a to su prostorni plan županije, odnosno Grada Zagreba te prostorni planovi područja posebnih obilježja, ako je obveza njihove izrade i donošenja određena tim planovima, te

- dokumente prostornog uređenja lokalne razine, a to su prostorni plan uređenja velikoga grada / grada / općine, urbanistički plan uređenja i detaljni plan uređenja.

Temeljem odredbi ZPUG-a i propisima donesenim na temelju ZPUG-a (Pravilnik o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima i standardu elaborata prostornih planova i Uredba o javnoj raspravi u postupku donošenja prostornih planova), definirani su obvezni dokumenti prostornog uređenja, sadržaj, način izrade i postupak njihovog donošenja.

Izrada dokumenata praćenja stanja u prostoru u ZPUG-u je propisana kao stalna četverogodišnja obveza na svim razinama s ciljem uspostave kontinuiteta prostornog planiranja.

III.1.3.1. Dokumenti prostornog uređenja na državnoj razini

Sukladno Zakonu o prostornom uređenju ("Narodne novine" br. 30/94, 68/98, 61/2000, 32/2002 i 100/2004) kao i danas važećem Zakonu o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11 i 50/12), temeljni dokumenti gospodarenja prostorom, prostornog razvoja i planiranja na razini Države su Strategija prostornog uređenja i Program prostornog uređenja Republike Hrvatske.

Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske je usvojena u Zastupničkom domu Sabora Republike Hrvatske dana 27. lipnja 1997. godine i predstavlja temeljni državni dokument za usmjerenje razvoja u prostoru, koja na osnovu ciljeva prostornog razvoja utvrđenih Zakonom o prostornom uređenju i gradnji i u skladu s ukupnim gospodarskim, društvenim i kulturnim razvojem, te u vezi s drugim temeljnim državnim razvojnim i strateškim dokumentima određuje dugoročne zadaće prostornog razvoja, strateška usmjerenja razvoja djelatnosti u prostoru i polazišta za koordinaciju njihovih razvojnih mjera u prostoru.

Zakon o prostornom uređenju i gradnji određuje Strategiju kao dokument prostornog razvoja (ne više prostornog uređenja), a donosi ju Hrvatski sabor za 8-godišnje razdoblje.

Iako su načela, ciljevi i usmjerenja Strategije iz 1997. godine još uvijek jednim dijelom i danas aktualni, s obzirom na činjenice i procese u proteklih 15 godina kao i aktualne uvjete EU (posebno u konceptu ostvarenja europskih regionalnih politika), Strategiju u cijelosti treba preispitati. Prije svega u odnosu na promijenjenu demografsku sliku Hrvatske, na sustav mreže naselja, na odnos prema slabo naseljenim prostorima i prostorima s poteškoćama u razvoju, zatim na implementaciju EU direktive u vezi uključenja ekološke mreže RH u europsku ekološku mrežu NATURA 2000 područja, na važnost integralnog (intermodalnog) prometa, na nove velike gospodarske lokacije, na ojačanje zaštitne funkcije poljodjelstva, na nova urbana pravila, na strateški okvir razvitka turizma, na vodno gospodarstvo i dr. Izrada nove Strategije prostornog uređenja prioritetni je zadatak struke i znanstvenika u slijedećem četverogodišnjem razdoblju.

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske je donesen u Zastupničkom domu Sabora Republike Hrvatske dana 7. svibnja 1999. godine i objavljen u "Narodnim novinama" broj 50/99. Program je utvrdio mjere i aktivnosti za provođenje Strategije prostornog uređenja RH i odredio u skladu sa Strategijom temeljna pravila, kriterije i uvjete prostornog uređenja na državnoj, područnoj (regionalnoj) i lokalnoj razini. Strategija i Program prostornog uređenja čine jedinstveni dokument prostornog uređenja, kojeg donosi Hrvatski državni sabor.

Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske i Program prostornog uređenja Republike Hrvatske, kao osnovni dokumenti prostornog razvoja Republike Hrvatske doneseni su krajem devedesetih, a nakon toga, unatoč zakonske obveze novi dokumenti nisu doneseni. Donošenjem novog Zakona o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11 i 50/12) ukida se obveza izrade Programa mjera i ostaje samo obveza izrade izvješća o stanju u prostoru, kao četverogodišnjeg dokumenta praćenja stanja u prostoru na državnoj, područnoj (regionalnoj) i lokalnoj razini.

Prostorni plan područja posebnih obilježja (PPPPO) uz poštivanje smjernica Strategije i zahtjeva Programa, uvažavanjem prirodnih, krajobraznih i kulturnopovijesnih vrijednosti te uvjeta zaštite okoliša i prirode, razrađuje ciljeve prostornog uređenja na području posebnih obilježja i određuje organizaciju, zaštitu, namjenu i uvjete korištenje prostora. Prostorni plan područja posebnih obilježja donosi se obvezno za područje nacionalnog parka i parka prirode te za područja određena Strategijom ili prostornim planom županije.

III.1.3.2. Dokumenti prostornog uređenja na područnoj (regionalnoj) razini

Prostorni planovi županija (PPŽ) , uz poštivanje ciljeva prostornog uređenja određenih Zakonom o prostornom uređenju, smjernica i zadaća iz Strategije, Programa i drugih razvojnih dokumenata te uvažavanjem specifičnih potreba koje proizlaze iz regionalnih osobitosti, prirodnih, krajobraznih i kulturnopovijesnih vrijednosti i mjera

zaštite okoliša iz postupka strateške procjene utjecaja na okoliš određenih prema posebnim propisima, razrađuje ciljeve prostornog uređenja i određuje racionalno korištenje prostora i u skladu u najvećoj mogućoj mjeri sa susjednim županijama, prostorni razvoj i zaštitu prostora.

Prostorni plan županije određuje osobito: sustav središnjih naselja regionalnog značenja, odgovarajuću regionalnu gospodarsku strukturu županije, osnovu ekološki održive namjene prostora s razmještajem gospodarskih djelatnosti, smjernice za očuvanje i unapređenje krajobraznih, prirodnih i kulturno-povijesnih vrijednosti, prihvatljivu upotrebljivost područja pogodnih za rekreaciju, osnovu gospodarski i okolišno održive razvojne prometne, javne i druge infrastrukture i usluga, a osobito održivo korištenje voda i mineralnih sirovina, osnove prometne, javne, komunalne i druge infrastrukture otoka u detaljnijem mjerilu, mjere zaštite okoliša iz postupka strateške procjene utjecaja na okoliš određenih prema posebnim propisima, kriterije i uvjete za planiranje zahvata u prostoru županijskog značenja, smjernice za izradu dokumenata prostornog uređenja lokalne razine, program mjera za provedbu osnove prostornog razvoja županije i druge elemente od važnosti za županiju.

U skladu s ovim planom izrađuju se i donose dokumenti prostornog uređenja užeg područja, a to su prostorni planovi uređenja gradova i općina, urbanistički planovi uređenja i detaljni planovi uređenja. PPŽ i PPUO/G određuju Zakonom propisan minimum prostorno planske dokumentacije.

Prostorni plan područja posebnih obilježja regionalne razine (PPPPO regionalne razine) je prostorni plan čija se obveza izrade određuje prostornim planom županije.

Prema Zakonu o zaštiti prirode, dijelovi prirode koji su utvrđeni ili proglašeni zaštićenima na temelju ovog Zakona su strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma i spomenik parkovne arhitekture. Nacionalni park i park prirode proglašava Hrvatski sabor zakonom, a stroge i posebne rezervate proglašava Vlada Republike Hrvatske uredbom na prijedlog Ministarstva nadležnog za poslove zaštite prirodne baštine. Regionalni park, značajni krajobraz i park-šumu koji se nalaze na području županije ili Grada Zagreba proglašava županijska skupština ili Gradska skupština Grada Zagreba uz prethodno pribavljenu suglasnost Ministarstva i središnjeg tijela državne uprave nadležnog za poslove poljoprivrede i šumarstva. Spomenik prirode i spomenik parkovne arhitekture koji se nalaze na području županije ili Grada Zagreba proglašava županijska skupština ili Gradska skupština Grada Zagreba uz prethodnu suglasnost Ministarstva. Zaštićena područja koja se nalaze na području dvije ili više županija, proglašava Vlada uredbom na prijedlog nadležnog Ministarstva.

Prema obvezi izrade PPPPO regionalne razine na području svih županija planirana je izrada 45 PPPPO-a od čega je doneseno pet, a u izradi su četiri prostorna plana posebnih obilježja regionalne razine. Za ovu vrstu planova potrebno je kroz zakonsku regulativu definirati nositelje izrade plana i način financiranja njihove izrade.

Prostorni plan uređenja velikog grada, grada ili općine (PPUG/O) utvrđuje osobito: osnovu naseljenosti uključivo površine naselja, urbanu obnovu postojećih izgrađenih područja te sanaciju degradiranih urbanih i ruralnih područja, razmještaj djelatnosti u prostoru sa smjernicama i prioritetima za postizanje ciljeva prostornog uređenja, osnovu s prikazom poljoprivrednih i šumskih zemljišta, vodnih izvora i vodnogospodarskih sustava, područja mineralnih sirovina, prirodnih i kulturnopovijesnih i krajobraznih vrijednosti te ugroženih područja, osnovu prometne, javne, komunalne i druge infrastrukture, zahvate u prostoru lokalnog značenja te uvjete za provedbu prostornog plana s granicama građevinskih područja.

Prostorni plan uređenja velikog grada, grada ili općine mora biti usklađen s PPŽ-om što znači da se ovim prostornim planom ne prenose već se detaljnije razrađuju i konkretiziraju odredbe PPŽ-a koje proizlaze kao obveza iz plana šireg područja, kao što se određuju i drugi elementi koji su od važnosti za uređenje, korištenje i zaštitu područja velikog grada, grada ili općine.

Generalni urbanistički plan (GUP)

Generalni urbanistički plan donosio se, temeljem Zakona o prostornom uređenju ("Narodne novine" br. 30/94, 68/98, 61/2000, 32/2002 i 100/2004.) za naselja u kojima je sjedište županija, Grad Zagreb te druga naselja koja imaju više od 15.000 stanovnika. Zakon o prostornom uređenju i gradnji iz 2007. briše obavezu izrade GUP-a i ostavlja ih na snazi najdulje deset godina od dana stupanja na snagu Zakona tj. do 1. listopada 2017. Međutim, do kraja kolovoza 2012. godine na snazi je 41 Generalnih urbanističkih planova koji su prošli jednu ili više izmjena i dopuna. Obzirom da su se u praksi GUP-ovi pokazali kao potrebna razina prostornog plana između planskih određenja PPUG-a i UPU-a, treba razmisliti o njihovom ponovnom uvođenju u zakonsku regulativu.

Urbanistički plan uređenja (UPU) donosi se obvezno za neizgrađene i neuređene dijelove građevinskog područja naselja i neizgrađena izdvojena građevinska područja izvan naselja te za dijelove tih područja planiranih za urbanu obnovu.

Velika afirmacija urbanističkog plana uređenja je nastala donošenjem Uredbe o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora ("Narodne novine" broj 128/2004), kojom je određeno da u ZOP-u, u smislu članka 45.a.

Zakona o prostornom uređenju, ako nije donesen urbanistički plan uređenja, ne može se graditi nova, rekonstruirati, odnosno zamijeniti postojeća pojedinačna ili više građevina na građevnoj čestici ili prostornoj cjelini izgrađenog dijela građevinskog područja naselja površine veće od 5000 m^2. Urbanistički plan uređenja detaljnije određuje prostorni razvoj naselja ili dijela naselja s osnovom prostornih i funkcionalnih rješenja, uvjeta i oblikovanja pojedinih prostornih cjelina naselja.

Urbanistički plan uređenja određuje načine i oblike korištenja i uređenja javnih i drugih prostora. Pri tome valja voditi računa da treba razgraničiti javno od privatnog. Potrebno je označiti područja posebnih ograničenja u načinu korištenja kao što su na primjer sačuvane oblikovne vrijednosti područja naselja, zaštićena područja ili posebno vrijedne ili osjetljive gradske i seoske sredine.

Urbanističkim planom uređenja treba omogućiti realizaciju sadržaja namjene koja je definirana planovima šireg obuhvata, odnosno utvrditi optimalne prostorne, sadržajne i oblikovne mogućnosti prostora stvaranjem preduvjeta za artikulaciju i afirmaciju prostora.

Detaljni plan uređenja (DPU) u skladu s prostornim planom uređenja velikog grada, grada ili općine odnosno urbanističkim planom uređenja detaljno razrađuje uvjete za gradnju i uređenje pojedinih zahvata u prostoru, osobito u odnosu na njihovu namjenu, položaj, veličinu, opće smjernice oblikovanja i način priključivanja na komunalnu infrastrukturu te određuje mjere za zaštitu okoliša, prirodnih, krajobraznih, kulturnopovijesnih i drugih vrijednosti.

Detaljni plan uređenja donosi se obvezno za dijelove naselja na kojima je određeno provoditi urbanu komasaciju, te prema Zakonu o grobljima.

Kada je riječ o provedbenim dokumentima prostornog uređenja bitne promjene je donijela Izmjena i dopuna Zakona o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" broj 90/11), budući da je istom određeno da se za neizgrađene i neuređene dijelove građevinskog područja naselja i neizgrađena i neuređena izdvojena građevinska područja izvan naselja te za dijelove tih područja planiranih za urbanu obnovu obvezno donosi urbanistički plan uređenja ili detaljni plan uređenja. Na području za koje je donesen urbanistički plan uređenja ne može se donijeti detaljni plan uređenja niti određivati obveza njegova donošenja, osim u svrhu provođenja urbane komasacije.

Jednako tako odredom članka 78. Zakona o prostornom uređenju i gradnji, određeno je da se odlukom o izradi provedbenog dokumenta prostornog uređenja može odrediti uži ili širi obuhvat tog dokumenta od obuhvata određenog dokumentom prostornog uređenja šireg područja te se može odrediti obuhvat provedbenog dokumenta prostornog uređenja i za područje za koje obuhvat nije određen dokumentom prostornog uređenja.

III.1.3.3. Provođenje dokumenata prostornog uređenja

1. Suglasnost MZOPU / MGIPU

Zakonom o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" broj 76/2007) propisano je da prije donošenja prostornog plana županije odnosno Grada Zagreba, prostornih planova područja posebnih obilježja, svih prostornih planova unutar ZOP-a i prostornih planova čiji se dijelovi nalaze unutar tog područja, nositelj izrade je dužan pribaviti suglasnost Ministarstva. Novelom Zakona iz kolovoza 2011. godine određen je rok od četiri mjeseca od završetka javne rasprave u kojem nositelj izrade dostavlja Ministarstvu zahtjev za suglasnost na prostorni plan, te je obveza pribavljanja suglasnosti Ministarstva određena za sve strateške dokumente prostornog uređenja tj. prije donošenja prostornog plana županije odnosno Grada Zagreba, prostornog plana područja posebnih obilježja, prostornog plana uređenja velikog grada, grada ili općine te provedbenog dokumenta prostornog uređenja za izdvojeno građevinsko područje izvan naselja, unutar ZOP-a ili čiji se dio nalazi unutar tog područja.

U postupku izdavanja suglasnosti Ministarstvo, na temelju prethodno pribavljenog mišljenja Zavoda za prostorno uređenje županije, provjerava usklađenost prostornog plana s Zakonom i propisima donesenim na temelju tog Zakona, odnosno s dokumentima prostornog uređenja državne, područne (regionalne) odnosno lokalne razine. Ministarstvo je dužno izdati, odnosno odbaciti izdavanje suglasnosti na prostorni plan te navesti razloge za odbijanje i prijedloge za otklanjanje nepravilnosti. Ako Ministarstvo u zadanom roku ne izda niti odbaci izdavanje suglasnosti, smatra se da je suglasnost izdana.

Za prostorne planove unutar ZOP-a i planove čiji se dijelovi nalaze unutar tog područja koji do dana stupanja na Zakona o prostornom uređnji i gradnji iz 2007. godine nisu dobili suglasnost Ministarstva propisanu Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o prostornom uređenju (»Narodne novine« broj 100/2004) morali su se uskladiti s odredbama Zakona kojima se uređuje ZOP. Odluku o usklađenju donosilo je općinsko, odnosno gradsko vijeće bez provođenja javne rasprave, a po ishođenoj suglasnosti Ministarstva. Prostorni plan unutar ZOP-a i planovi čiji se dijelovi nalaze unutar područja za koji nije data suglasnost Ministarstva, prestali su važiti 1. travnja 2008. godine.

2. Lokacijska dozvola

Donošenjem Zakona o prostornom uređenju 1994. godine, poštivajući dotadašnju tradiciju izdavanja dozvola, ali vodeći računa o nekim novim ekonomskim i gospodarskim čimbenicima uvedeno je niz novina, od kojih je najveća novina, uz uspostavljanje nove strukture dokumenata prostornog uređenja, bila lokacijska dozvola.

Kada je riječ o lokacijskoj dozvoli bitna izmjena Zakona o prostornom uređenju bila je 1998. godine kojom je ukinuta obveza izdavanja lokacijske dozvole na područjima za koje je donošen detaljni plan uređenja. Za zahvate u prostoru na takvim područjima izdavao se izvod iz plana i temeljem istog građevinska dozvola.

Jednako tako bitna značajka u provođenju dokumenata prostornog uređenja, u odnosu na lokacijsku dozvolu bilo je donošenje Pravilnika o određivanju zahvata u prostoru za koje se ne izdaje lokacijska dozvola ("Narodne novine" broj 98/99) kojim je određeno da se lokacijska dozvola ne izdaje za gradnju obiteljske kuće. Promjenom Zakona o prostornom uređenju 2004. god. i donošenjem novog Pravilnika o određivanju zahvata u prostoru za koje se ne izdaje lokacijska dozvola ("Narodne novine" br. 86/2004 i 138/2004), ponovo se za obiteljsku kuću izdavala lokacijska dozvola.

Donošenjem Zakona o prostornom uređenju i gradnji značaj i uloga lokacijske dozvole ostaje nepromijenjen, ali je postupak izdavanja iste izmijenjen u želji za ubrzanjem i racionalizacijom istog. Uveden je novi akt – rješenje o uvjetima građenja čija je uloga dvojaka. On je u isto vrijeme akt provedbe dokumenata prostornog uređenja te kao takav zamjenjuje lokacijsku dozvolu, ali i akt na temelju kojeg se smije pristupiti građenju određenih građevina, dakle zamjenjuje građevnu dozvolu odnosno potvrdu na glavni projekt. Rješenje o uvjetima građenja izdaje se za zgrade čija građevinska (bruto) površina nije veća od 400 m^2, zgrade za obavljanje isključivo poljoprivrednih djelatnosti čija građevinska (bruto) površina nije veća od 600 m^2. Nadalje, sukladno Pravilniku o jednostavnim građevinama i radovima ("Narodne novine" br. 21/2009, 57/10, 126/10 i 48/11), određene su jednostavne građevine i radovi čijem građenju, odnosno izvođenju se može pristupiti bez rješenje o uvjetima građenja, potvrđenog glavnog projekta i građevne dozvole.

3. Uvjerenje o izgrađenosti do 15. veljače 1968.

Zakonom o prostornom planiranju i uređenju prostora ("Narodne novine SRH" broj 54/80) regulirano je da će građevinski inspektor odrediti rušenje objekata koji se gradi ili je izgrađen bez građevinske dozvole samo ako je izgrađen poslije 15. veljače 1968. godine. Dakle, uvođenjem datuma 15. veljače 1968. godine omogućena je tzv. *"opća legalizacija"* te je za navedene građevine potrebno ishoditi dokaz da su građene prije navedenog datuma.

Jednako tako sukladno odredbi članka 330. Zakona o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11 i 50/12) određeno je da se građevina izgrađena do 15. veljače 1968. godine smatra izgrađenom na temelju pravomoćne građevinske dozvole, odnosno drugoga odgovarajućeg akta nadležnoga upravnog tijela. O vremenu evidentiranja takve građevine uvjerenje izdaju katastarski ured, odnosno Središnji ured Državne geodetske uprave na temelju podataka s kojima raspolažu (katastarski operat, katastarski plan, posjedovni list, Hrvatska osnovna karta, snimke iz zraka) koji se smatraju dokazom da je neka građevina izgrađena do 15. veljače 1968. godine.

Ako katastarski ured, odnosno Središnji ured Državne geodetske uprave ne raspolažu podacima na temelju kojih se može izdati uvjerenje tada isto izdaje nadležno upravno tijelo. Sastavni dio tog uvjerenja je snimka postojećeg stanja građevine i preslika katastarskog plana s ucrtanom građevinom ili geodetski situacijski nacrt stvarnog stanja (situacija) za izgrađenu građevinu na građevnoj čestici koji je podnositelj zahtjeva dužan priložiti uz zahtjev za izdavanje toga uvjerenja.

4. Akti za građenje

Sukladno odredbama Zakona o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11 i 50/12) građenju građevina može se postupiti na temelju tri različita akta a to su: rješenje o uvjetima građenja, potvrda glavnog projekta i građevinske dozvole. O rješenju o uvjetima građenja vidi pod *2.Lokacijska dozvola*. Građevinska dozvola se izdaje za gradnju velikih infrastrukturnih građevina koje su određene Uredbom o određivanju zahvata u prostoru i građevina za koje ovo Ministarstvo izdaje lokacijsku i/ili građevinsku dozvolu ("Narodne novine" br. 116/2007 i 56/11) i građevina koje se nalaze na području dviju ili više županija i Grada Zagreba. Dakle, građevinsku dozvolu izdaje samo Ministarstvo, dok se za sve ostale zahvate u prostoru izdaje potvrda na glavni projekt.

Ostali akti vezani uz građenje i uporabu su bili ili jesu: građevinska dozvola, rješenje o uvjetima građenja, potvrda glavnog projekta, rješenje za građenje, građevna dozvola, lokacijska dozvola kojom se dozvoljava građenje, građevna dozvola za jednostavne građevine, rješenje o uvjetima uređenja prostora, uporabna dozvola, potvrda tijela nadležnog za poslove graditeljstva da je zaprimilo završno izvješće nadzornog inženjera, uvjerenje za uporabu, potvrda upravnog tijela nadležnog za poslove graditeljstva da se za uporabu građevine ne izdaje akt za uporabu, dozvola za upotrebu, rješenje o izvedenom stanju i potvrda izvedenog stanja.

5. Akti za uporabu

Stupanjem na snagu Zakona o prostornom uređenju i gradnji određeno je da se:

- za izgrađenu građevinu na temelju građevinske dozvole, odnosno drugoga odgovarajućeg akta nadležnog tijela izdanog do 19. lipnja 1991. godine ne izdaje uporabna dozvola,
- za izgrađenu građevinu na temelju građevinske dozvole izdane od 20. lipnja 1991. godine do dana stupanja na snagu ovoga Zakona umjesto uporabne dozvole nadležno upravno tijelo na zahtjev investitora odnosno vlasnika građevine izdaje uvjerenje za uporabu kojim se utvrđuje da je građevina izgrađena u skladu s građevinskom dozvolom u pogledu vanjskih gabarita i namjene.

Nadalje, izgrađena zgrada čija građevinska (bruto) površina nije veća od 400 m² i zgrada za obavljanje isključivo poljoprivrednih djelatnosti čija građevinska (bruto) površina nije veća od 600 m² mogu se početi koristiti, odnosno staviti u pogon, te se može izdati rješenje za obavljanje djelatnosti prema posebnom zakonu, nakon što investitor nadležnom upravnom tijelu dostavi za tu zgradu završno izvješće nadzornog inženjera o izvedbi građevine.

Građevine za koje je Ministarstvo izdalo lokacijsku dozvolu mogu se početi koristiti, odnosno staviti u pogon, te se može izdati rješenje za obavljanje djelatnosti prema posebnom zakonu, nakon što Ministarstvo izda za tu građevinu uporabnu dozvolu. Ostale građevine, osim jednostavnih građevina određenih u Pravilniku o jednostavnim građevinama i radovima ("Narodne novine" br. 21/2009, 57/10, 126/10 i 48/11), mogu se početi koristiti, odnosno staviti u pogon, te se može izdati rješenje za obavljanje djelatnosti prema posebnom zakonu, nakon što nadležno upravno tijelo, koje je izdalo potvrdu glavnog projekta, izda za tu građevinu uporabnu dozvolu.

Odredbom članka 257. Zakona o prostornom uređenju i gradnji, određeno je da uporabnu dozvolu izdaje Ministarstvo za izgrađenu građevinu za koju je izdalo građevinsku dozvolu, a nadležno upravno tijelo za izgrađenu građevinu za koju je izdalo potvrdu glavnog projekta. Uporabnu dozvolu izdaje Ministarstvo odnosno nadležno upravno tijelo, nakon što se tehničkim pregledom utvrdi da je građevina izgrađena u skladu s građevinskom dozvolom, odnosno potvrđenim glavnim projektom, a osobito glede ispunjavanja bitnih zahtjeva za građevinu. Nadalje, uporabna dozvola za građevinu za koju se prema posebnim propisima utvrđuju objedinjeni uvjeti zaštite okoliša, u dijelu koji se odnosi na te uvjete, prestaje važiti u roku i pod uvjetima određenim tim propisom.

III.1.3.4. Dokumenti praćenja stanja u prostoru

Izvješće o stanju u prostoru

Izvješće o stanju u prostoru i Program mjera za unapređenje stanja u prostoru dokumenti su čija je izrada do 2007. godine bila propisana Zakonom o prostornom uređenju ("Narodne novine" br. 30/94, 68/98, 61/2000, 32/2002 i 100/2004). Donošenjem novog Zakona o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 76/2007, 90/11 i 50/12) ukida se obveza izrade Programa mjera i ostaje samo obveza izrade izvješća o stanju u prostoru, kao četverogodišnjeg dokumenta praćenja stanja u prostoru na državnoj, područnoj (regionalnoj) i lokalnoj razini.

Svrha izrade izvješća je dobivanje sveobuhvatnog pregleda prostornog razvoja i prostornog planiranja sa sustavom prostornog uređenja. Cilj izrade izvješća je predvidjeti prostorno razvojne trendove temeljene na postojećim uvjetima, prikazati instrumente prostornog planiranja te učinkovite mjere što su ih nadležna tijela poduzela u određenom razdoblju na svim razinama planiranja. Izvješće sadrži polazišta, analizu i ocjenu stanja, provedbe i trendova razvoja u prostoru, analizu provedbe dokumenata prostornog uređenja i drugih dokumenata i prijedloge za unaprjeđenje razvoja s osnovnim preporukama za naredno razdoblje razmatra ga Hrvatski sabor, odnosno predstavnička tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave a objavljuje se u "Narodnim novinama", odnosno u službenom glasilu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Posljednje pripremljeno Izvješće o stanju u prostoru iz 2003. trebalo je na razini države dati sveobuhvatan pregled prostornog razvoja i sustava prostornog planiranja kao i učinkovitost mjera što su ih poduzela nadležna tijela te predvidjeti moguće razvojne trendove u prostoru. Međutim, navedeno izvješće Hrvatski sabor nije usvojio tako da ono predstavlja samo izvor podataka toga razdoblja. Odgovornost nadležnih službi u slučaju nedonošenja i neobjavljivanja dokumenata praćenja stanja u prostoru nije propisana, pa se zakonski rokovi u većini slučaja ni ne poštuju.

ZAKLJUČNO

Slijedom navedenog, očito je da je tijekom vremena dolazilo do promjena dokumenata prostornog uređenja. U odnosu na *lokacijsku dozvolu* i obvezu za što je ista potrebna, a za što nije, treba nastaviti na promišljanju potrebe izdavanja lokacijske dozvole, ali imajući na umu obvezu procjene utjecaja na okoliš i prirodu, sve propise koji se vežu uz sadašnji institut lokacijske dozvole (Zakon o poljoprivrednom zemljištu, Zakon o šumama, Zakon o vodama, itd.) kao i problematiku Pravilnika o jednostavnim građevinama i radovima ("Narodne novine" br. 21/2009, 57/10, 126/10 i 48/11).

U cilju racionalizacije izdavanja akata za gradnju treba detaljnije definirati zahvate u prostoru i u odnosu na iste definirati složenost i zahtjevnost *građevinske dozvole i uporabne dozvole* uvažavajući utjecaje i problematiku drugih čimbenika u procesu građenja, slijedeći pri tome temeljna načela sustava prostornog uređenja, usklađena sa trendovima EU. U konačnici, usporedo sa razvojem GIS–portala Ministarstva, treba razvijati sustav *e-dozvole* kao jednog i jedinstvenog akta za građenje na području cijele države.

Uspostavom informatičkog sustava prostornog uređenja na nivou cijele države i uspostavom NIPP-a (*Nacionalna infrastruktura prostornih podataka*), stvoriti će se pretpostavke za sustavno ažuriranje baze podataka GIS-a prostornim planovima (PPŽ, PPU JLS G/O, PPPPO za NP i PP, GUP i UPU većih gradova) i drugim relevantnim podacima (npr. zahvati u prostoru od državnog značaja, izdani akti, posebni uvjeti, provođenje dokumenata prostornog uređenja, katastarski podaci, podaci o šumskom i poljoprivrednom zemljištu, državnoj imovini i drugi metapodaci iz ostalih sektora), odnosno omogućiti će se kontinuirano praćenje stanja u prostoru putem e-servisa.

III.1.4. ANALIZA I OCJENA STANJA SUSTAVA PROSTORNOG UREĐENJA

III.1.4.1. Analiza sustava prostornog planiranja

Sustav prostorno - planske dokumentacije određen je Zakonom o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11 i 50/12), a ustrojen je na temelju administrativno-teritorijalne podjele zemlje. Do kraja 2011. godine sve županije (njih 20 i Grad Zagreb) donijele su županijske prostorne planove, a prostorne planove uređenja općina/gradova do lipnja 2012. godine donijele su sve jedinice lokalne samouprave, njih 556, uključujući Grad Zagreb. Do sredine 2012. godine doneseno je 904 UPU-a (760 u izradi) i 1014 DPU-a (184 u izradi).

U uvjetima ograničenih materijalnih i stručnih mogućnosti postojeća prostorno planska dokumentacija, iako sadrži odredbe za korištenje i zaštitu prostora i okoliša, više ne odgovara u cijelosti novim okolnostima, a osobito potrebama nužne integracije elemenata održivog razvoja u prostorni razvoj Republike Hrvatske temeljem načela EU (neprilagođenost planskih koncepcija novim inicijativama, subjektima i vlasničkim odnosima, novi pristup održivom iskorištavanju resursa, potreba implementacije područja Natura 2000, promjene značenja i funkcija glavnih infrastrukturnih sustava, itd.). Osim toga, sporost i problemi u pripremi, izradi ili izmjeni i dopuni dokumenata prostornog uređenja kao glavnih instrumenata za osiguranje integralnog gospodarskog razvoja, upravljanja i zaštite prostora na lokalnoj razini su dobar indikator nedovoljnog prioriteta u provedbi tih aktivnosti i jedan od glavnih faktora neučinkovitosti razvoja prostora.

U postupku izrade i donošenja prostornih planova, u odnosu na stanje u prostoru, uočava se slijedeće:

- još uvijek prisutan problem dominacije uskog sektorskog planiranja umjesto interdisciplinarnog pristupa planiranju prostora kao i neusklađenost sektorskih politika i ciljeva;
- upravno-teritorijalni ustroj države koji se odražava na prostorno planiranje na način da je u zakonskoj obvezi izrada (pre)velikog broja prostornih planova, a sa urbanističkim i detaljnim, potrebna su veća materijalna sredstva i vrijeme. Izrada UPU-a i DPU-a pokreće se najčešće temeljem parcijalnih interesa;
- ograničenost upravno-teritorijalnim uređenjem države utječe na istraživanje određenih regionalnih (prostornih) razvojnih problema i pojava;
- nedovoljno odnosno nepravovremeno uključivanje državnih institucija i drugih subjekata u izradu prostornih planova kao i neefikasnost postupanja nadležnih tijela i pravnih osoba u izdavanju velikog broja podataka, posebnih uvjeta i mišljenja u zakonskom roku od 30 dana;
- problem broja i kvalitete stručnih kadrova u izradi planova, gdje često odabir financijski najpovoljnijeg izrađivača plana ne jamči zadovoljavajući nivo kvalitete izrade plana;
- nedostatna primjena prostornih standarda u urbanističkom planiranju s pozicije vrsnoće građenja, radi očuvanja identiteta prostora i pronalaženja ravnoteže između urbane obnove i krajobraznih vrijednosti;
- nedovoljan kontinuitet praćenja i reagiranja na pojave i procese u prostoru, što je rezultiralo nepravovremenom i nedovoljnom zastupljenošću zakonske regulative za neke razmjerno novije ili naglašeno isplative djelatnosti (dopunskih/alternativnih i obnovljivih izvora energije);
- nezadovoljavajuća institucionalna organiziranost stručnog i istraživačkog kadra u području prostornog planiranja kao elementa potpore provođenju politike prostornog uređenja (ne postoji znanstvena ili institucija agencijskog tipa za prostorno planiranje).

ZAKLJUČNO

Obzirom na sve navedeno, nameće se izrada *treće generacije* prostornih planova koja u današnjim novim okolnostima osobito zahtijeva generalnu promjenu strukture dokumenata prostornog planiranja s obzirom na namjenu, a sve u svrhu racionalizacije i učinkovitosti sustava prostornog uređenja. Obzirom da su se u praksi, za naselja veća od 10 000 stanovnika, GUP-ovi pokazali kao potrebna razina prostornog planiranja između planskih određenja PPUG-a i UPU-a, treba razmisliti o njihovom ponovnom uvođenju u zakonsku regulativu. Obavezu izrade urbanističkog plana uređenja ili detaljnog plana uređenja, obzirom na njihov sadašnji utvrđeni preveliki broj, trebalo bi propisati samo za neuređena i neizgrađena građevinska područja koja se privode namjeni.

Izrada prostorno-planske dokumentacije, uz strukturne promjene, neophodno zahtijeva:
- konačno i obvezno uvođenje geodetskih, katastarskih i orto-foto podloga, odnosno uvođenje GIS-a gdje se geopozicioniranjem i topografskom obradom podataka mogu precizno odrediti prostorno-planski podaci (i postojeći i planirani),
- preispitivanje planova zbog mogućih promjena administrativnih granica obzirom na neusklađenost teritorijalnih granica i granica katastarskih općina, ponegdje i granica JLS, što u konačnici rezultira drugačijim prostornim pokazateljima,
- ažuriranje podataka o demografskim kretanjima i procjena budućih demografskih procesa,
- usklađenje sa državnim i županijskim strategijama razvoja i drugim razvojnim i operativnim planovima JLS,
- reguliranje obveze donošenja prostornih planova obzirom na rok, vrstu, faznost i kontinuitet,
- donošenje stručnih kriterija / prostornih i urbanih standarda za prostorno i urbanističko planiranje u svrhu osiguranja kvalitete i vrsnoće prostorno-planske dokumentacije,
- usklađenje sa nacionalnom ekološkom mrežom koja je propisana Uredbom o proglašenju ekološke mreže, a obuhvaća ekološki važna područja od međunarodne važnosti (Natura 2000). Uvjete za zaštitu područja vrijednih dijelova prirode izvan zaštićenih područja, temeljem posebnog propisa, potrebno je propisati kroz PPUG/O na način da budu, kao i uvjeti zaštite prirode za zaštićena područja, dostatno obrađeni i primjenjivi,
- redefinirati granicu Zaštićenog obalnog područja (ZOP-a) obzirom na prirodne uvjete, a izgradnju u ZOP-u utvrditi poštujući osnovne kriterije određene *Protokolom o integralnom upravljanju obalnim područjima Sredozemlja (Madrid 2008.),* koji Hrvatska nije ratificirala, ali je neizravno u obvezi njegove primjene budući da ga je Europska Unija već ratificirala,
- analizu mogućnosti korištenja dopunskih/alternativnih i obnovljivih izvora energije, te usvajanje odgovarajućih opredjeljenja koja bi bila temelj za stvaranje posebnih prostorno-planskih pretpostavki za realizaciju takvih građevina,
- usklađenje sa načelima europske razvojne politike i održivog razvoja kao univerzalnog zahtjeva na kojem se temelje osnovni ciljevi – teritorijalna, socijalna i gospodarska kohezija.

III.1.4.2. Analiza sustava prostornog uređenja

Zaštita jednakovrijednih uvjeta života utemeljena je Ustavom Republike Hrvatske i znači da u svim regijama treba osigurati jednake mogućnosti za stanovanje, posao i obrazovanje, opskrbu dobrima i uslugama te dobre uvjete okoliša i rekreacije, što ovisi i o različitim regionalnim uvjetima, tradiciji i vrijednostima. Hrvatska pokazuje veliku različitost snaga i slabosti svojih regija, pa prostorna politika mora prepoznati ciljeve u razvoju, uravnoteženju i zaštiti prostora u skladu s tim regionalnim razlikama.

Europska razvojna politika slijedi održivi razvoj kao univerzalan zahtjev na kojem se temelje njezini osnovni ciljevi, a to su gospodarska, teritorijalna i socijalna kohezija. Takva generalna strategija prenosi se u područje prostornog razvoja na način da okolišu prihvatljiv održivi razvoj treba temeljiti na čvrstoj i uravnoteženoj prostornoj strukturi.

Snage i prednosti sustava prostornog uređenja :

- Budući da prostorni plan da ima pravnu snagu podzakonskog propisa te da je to integralni dokument kojim se uređuju sva prostorno-razvojna i zaštitna pitanja, planovi imaju sve pretpostavke da osiguraju čvrstoću strateških postavki, usklađeno djelovanje aktera, učešće javnosti i pravnu sigurnost;
- Sustav prostornog uređenja u RH je decentraliziran. Prostorni planovi su izrađeni za sve razine upravljanja (od regionalne do lokalne), što omogućuje uvid u bitne prostorno razvojne projekcije i podatke;
- Planovi određuju prostor i uvjete za lociranje raznih namjena, a sustav omogućava prilagodbu potrebama putem izmjene i dopune planova;
- Usprkos brojnim pritiscima na prostor, sustav je uspio očuvati i zaštititi njegove važne prirodne i kulturne vrijednosti;
- Postoji institucionalni ustroj koji tematski i prostorno pokriva područje države na svim razinama.

Hrvatska se, kao i većina drugih zemalja u tranziciji, susreće s problemima koji nastaju kada se opće prihvaćena načela i ciljevi trebaju provoditi na nižim razinama, do lokalne, što je posebno vidljivo kada je neophodno usklađivanje sektorskih, inače samostalnih politika. Kako na planiranje, to se odnosi i na usklađivanje regulative i drugih mjera koji bi zajedno trebali činiti sustav za održivo gospodarenje i upravljanje prostorom. Analizirajući politiku prostornog uređenja, uočen je niz **slabosti i nedostataka**:

- Još uvijek dominira usko sektorsko planiranje i nedovoljno se primjenjuje integrirani pristup prostornom uređenju zbog čega su sektorske politike i ciljevi često neusklađeni i međusobno suprotstavljeni;
- Gospodarski ciljevi i aktivnosti su nedovoljno usklađeni s prostornim planiranjem i zaštitom okoliša, te nedostaje mjerljivost učinaka određenih zahvata u prostoru;
- Prostorno uređenje je nedovoljno povezano s urbanim politikama i regionalnim razvojem. Primjerice, nema osmišljene provedbe urbane obnove;
- Prostorni pokazatelji nisu metodološki usklađeni s pokazateljima EU-a za teritorijalnu koheziju i urbani razvoj;
- Nedostaju referentna pravila, kriteriji, standardi i norme u prostornom uređenju i urbanizmu;
- Nedostaju definicija javnog interesa i instrumenti njegove provedbe u postupcima i zahvatima uređenja prostora;
- Zakonska regulativa za neke razmjerno novije ili naglašeno isplative djelatnosti je manjkava (eksploatacija mineralnih sirovina, voda, vjetroelektrane, fotonaponske elektrane, marikultura i drugo);
- Nadležne administracije na svim razinama su nezadovoljavajuće organizirane i kadrovski ekipirane. Kod izrade planova javlja se problem broja i kvalitete kadrova. Lokalna tijela su nedovoljno osposobljena za vođenje procesa planiranja i za provedbu planova. Kao rezultat, planove izrađuju brojni biroi koji nemaju dovoljno znanja i iskustva tako da vidljivo opada kvaliteta planova, kako u konceptualnom i kreativnom, tako i u elaboracijskom smislu;
- Stručni i istraživački rad u području prostornog planiranja, kao potpora provođenju politike prostornog uređenja, je nezadovoljavajuće organiziran (ne postoji znanstvena ili institucija agencijskog tipa za prostorno planiranje). Hijerarhijski ustroj, (pre)velik broj, sadržajna složenost te čvrstoća planskih odredbi kao i složenost procedura izrade i donošenja planova doživljavaju se kao komplicirani, a često i kao prepreka razvojnim aktivnostima;
- Nedostatna je provedba instrumenata uređenja građevinskog zemljišta kao što su: izvlaštenje (osim za objekte od interesa za državu), urbana komasacija, uređenje zemljišta kao preduvjet gradnji i drugo;
- Usprkos zakonskih odredbi i provedbi mjera za uklanjanje bespravnih građevina, sustav nije uspio spriječiti daljnju bespravnu gradnju, nekontrolirano širenje građevinskih područja, posebno u jadranskim županijama, i nastavak apartmanizacije obale;
- Nedostaju instrumenti, propisi i norme za provedbu zemljišne politike, a metodologije izrade planova su nedorečene;
- S gledišta gospodarskog razvitka planovi se rade bez jasnih programa i u pravilu uključuju namjere i interese koji često nisu sagledani sa svih aspekata;
- Planovi se često rade pod pritiskom različitih grupnih ili pojedinačnih interesa pri čemu se ignoriraju već prihvaćena načela i pravila struke.

Mogućnosti i prilike djelovanja:

- Razvitak Republike Hrvatske usmjeren je na internacionalizaciju i globalizaciju uglavnom gospodarskih i ekoloških pitanja. Na toj osnovi sve je očitija potreba za međusektorskom suradnjom koja kao bitan faktor usklađivanja strateških i razvojnih usmjerenja države, treba uključiti politiku prostornog uređenja;
- Izgradnja kvalitetnih cesta i prometne infrastrukture omogućit će aktiviranje slabije razvijenih područja, posebno ruralnih, gorsko-planinskih i pograničnih, smanjujući regionalne disparitete i pozitivno djelujući na policentričnu mrežu naselja. Istovremeno, međutim, treba očekivati koncentraciju kapaciteta duž i unutar prometnih koridora;
- Pristupanje Hrvatske Europskoj uniji trebalo bi pozitivno djelovati na različite aspekte prostornog uređenja, od idejno-koncepcijskih, preko stručno-metodoloških, do provedbeno-financijskih;
- Ulazak EU zahtijeva uspostavu učinkovitog informacijskog sustava prostornog uređenja, povezanog s drugim sektorskim sustavima, primarno onih s izravnim prostornim učincima. Osim interoperabilnosti, taj će sustav trebati udovoljiti zahtjevima javne dostupnosti podataka;
- Pristupanjem u EU neuređene zemljišne knjige i katastar koji, prema sadašnjoj ocjeni, dodatno usporavaju provedbu planske dokumentacije, dovest će se u uredno i ažurno stanje.

Opasnosti i prijetnje

- Ulaganje velikog truda i sredstava za izradu planova koji nisu realno utemeljeni i učinkoviti, a za čiju provedbu nema dovoljno instrumenata niti financijskih mogućnosti;
- Nastavak koncentracije stanovništva i ekonomskih aktivnosti u nekoliko većih gradova mogu dovesti do njihovog nekontroliranog rasta, kritičnih situacija s prometnog, infrastrukturnog i zdravstvenog aspekta, društvenih tenzija, te daljnje stagnacije i pražnjenja ruralnih, otočkih i drugih depriviranih prostora;

- Širenje naselja bez dovoljne planske i zemljišne pripreme uz skupu infrastrukturu ugrožava kvalitetu tih naselja, krajobrazne vrijednosti i identitet prostora, uz zagađenje okoliša i stvaranje problema u prometu;
- Neselektivan izbor vrsta i kapaciteta djelatnosti, lociranje funkcija neprimjereno značajkama prostora, formiranje monofukcionalnih struktura, uvođenje tehnologija neprimjerenih okolišu, sve to dovodi u pitanje provedbu načela održivog razvoja;
- Sve veći utjecaj pojedinačnih interesa u korištenju prostora, a posebno pritisak izgradnje na obalno područje, može dovesti do gubljenja temeljnih vrijednosti prostora i do izostanka željenih gospodarskih učinaka;
- Nekontrolirani ekonomski pritisci često se 'maskiraju' i predstavljaju kao razvojne ili investicijske mogućnosti, proglašavajući prostorno planiranje zaostalom i blokirajućom politikom;
- Racionalnom i svrhovitom korištenju prostora prijete "točkaste" intervencije, "ad hoc" planiranje bez dovoljno sagledane cjelovitosti i kumulativnih učinaka;

ZAKLJUČNO

Analizirajući sustav prostornog uređenja u odnosu na učinke u prostoru, kroz njegove mogućnosti, slabosti, prilike, okolnosti i prijetnje ali uzimajući u obzir i druge nepovoljne socijalno-društvene okolnosti i pojave, možemo zaključiti da stanje u prostoru obilježava:

- nepovoljna demografska slika koja i dalje ima tendenciju pada prirodnog rasta stanovništva, starenja i smanjivanja udjela aktivnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika, naročito u graničnim i manje razvijenim područjima u kojima dosadašnje mjere za unapređenje regionalnog razvoja i pomoć demografsko ugroženim područjima još uvijek nisu ostvarile potreban učinak;
- neučinkovitost modela policentričnog razvoja središnjih i drugih naselja i nedovoljno istaknuta uloga manjih i srednjih gradova u formiranju cjelovitog urbanog sustava Hrvatske;
- jačanje interesa izgradnje i ulaganja na osobito vrijednim prostorima (obala) i područjima uz gradove što dovodi do velikih razlika u razvojnoj dinamici i opterećenosti prostora;
- nedovoljno promišljena funkcionalna i sadržajna preobrazba pojedinih područja u korištenju i namjeni zemljišta (tranzicija namjene) i nedovoljno korištenje postojećih potencijala u izgrađenim zonama (urbana obnova, transformacija, modernizacija);
- neprovođenje aktivne zemljišne politike koja je uzrokovala manipulacije sa građevinskim zemljištem;
- relativna očuvanost resursa poljoprivrednih površina, šuma, voda i vrijednih dijelova prirode i kulturne baštine uz uočene probleme neiskorištenosti i zapuštenosti;
- neravnomjernost razvoja prometne i energetske infrastrukture;
- dugotrajni postupci (ne)rješavanja problema gospodarenja otpadom;
- bespravna gradnja objekata i drugih zahvata u prostoru (npr. eksploatacija mineralnih sirovina) zbog nedosljedne provedbe zakonske regulative i neučinkovitosti mjera kojima se sankcionira takva pojava;
- nepostojanje strategije gospodarenja zemljišnom imovinom i nekretninama u vlasništvu države, područne (regionalne) i lokalne samouprave, kao važnog potencijalnog razvojnog resursa.

Daljnjim sustavnim mijenjanjem zakonodavnog i institucionalnog okvira treba težiti ostvarenju glavnih ciljeva uređenja prostora koji će pridonijeti njegovu održivom razvoju, a to su:

- ukloniti posljedice pravnog nereda i razviti kulturu odnosa u prostoru;
- osigurati javni interes i kontinuirano usklađivanje suprotstavljenih interesa u prostoru;
- osigurati primjenu prostornih mjera u skladu s demografskom politikom;
- poticati funkcionalno povezivanje područja (makro-regija) koje nadilazi administrativne granice;
- osigurati edukaciju i istraživačke djelatnosti te uspostaviti promocijske djelatnosti u vezi s kvalitetom prostorno-planskih rješenja;
- efektivno prihvatiti i primijeniti načela i polazišta (EU) teritorijalne kohezije, urbanog razvoja i stanovanja, koja su ugrađena u referentne europske dokumente;
- poticati učinkovito sudjelovanje javnosti u odlučivanju o uređenju prostora.

III.1.5. Uređenje građevinskog zemljišta

Pod pojmom uređenja građevinskog zemljišta, najkraće rečeno, podrazumijeva se sustav konkretnih organizacijskih, financijskih i imovinskopravnih javnopravnih instrumenata kojima se osigurava (omogućava) izgradnja i rekonstrukcija infrastrukture nužne za građenje, rekonstrukciju i uporabu zgrada u skladu s prostornim planovima te za život u naselju.

Zakonodavni okvir

Neposredno prije i neko vrijeme nakon osamostaljenja Republike Hrvatske uređenje građevinskog zemljišta u navedenom smislu bilo je uređeno Zakonom o građevinskom zemljištu ("Narodne novine" br. 54/80, 42/86, 41/88, 48/88 - pročišćeni tekst, 16/90. i 53/90.), Zakonom o eksproprijaciji ("Narodne novine" br. 10/78, 5/80, 30/82, 46/82 - pročišćeni tekst, 28/87, 39/88 i 73/91), Zakonom o komunalnim djelatnostima ("Narodne novine" br. 15/79, 18/79 i 26/93) i Zakonom o prostornom planiranju i uređivanju prostora ("Narodne novine" br. 54/80, 16/86, 18/89, 34/91, 61/91 i 59/93). Sustav uređenje građevinskog zemljišta prema tim zakonima temeljio se na društvenom vlasništvu građevinskog zemljišta, te općini kao nosiocu prava korištenja (i raspolaganja), prava i obveza uređenja tog zemljišta.

Zamjena "starog" sustava uređenja građevinskog zemljišta tekla je postupno i usporedno sa zamjenom instituta starog društveno-ekonomskog sustava utemeljenog na društvenom vlasništvu i udruženom radu s novim sustavom utemeljenom na vlasništvu pravnih subjekata i slobodnom poduzetništvu. Ova zamjena počinje i odvija se ograničavanjem odnosno gašenjem pojedinih *imovinsko-pravnih instrumenata* korištenja i raspolaganja građevinskim zemljištem u društvenom vlasništvu, prije svega, donošenjem Zakona o zabrani prijenosa prava raspolaganja i korištenja određenih nekretnina u društvenom vlasništvu na druge korisnike odnosno u vlasništvo fizičkih i pravnih osoba ("Narodne novine" broj 53/90), Zakona o izvlaštenju ("Narodne novine" broj 9/94) i konačno donošenjem Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ("Narodne novine" broj 91/96) čijim stupanjem na snagu prestaje važiti Zakon o građevinskom zemljištu. Od tog trenutka pa do stupanja na snagu Zakona o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" broj 76/2007.) – u daljnjem tekstu ZPUG, mogućnost rješavanja imovinsko-pravnih odnosa u svrhu uređenja građevinskog zemljišta u naselju svedena je na institute građanskog prava uređene Zakonom o obveznim odnosima i Zakonom o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (ugovorno stjecanje vlasništva nekretnina i drugih stvarnih prava).

Zamjena *organizacijskih instrumenata* "starog" sustava uređenja građevinskog zemljišta započinje donošenjem Zakona o prostornom uređenju ("Narodne novine" broj 30/94) i uvođenjem novog organizacijskog instrumenta uređenja građevinskog zemljišta. To je *program mjera za unapređenje stanja u prostoru* kojega na temelju Izvješća o stanju u prostoru donose predstavnička tijela Republike Hrvatske, županija, gradova i općina svake dvije godine, a nakon novele Zakona iz 2004. svake četiri godine. *Uređenje građevinskog zemljišta* prema definiciji Zakona o prostornom uređenju obuhvaća pripremu zemljišta za izgradnju (izrada prostornih planova, imovinsko-pravne radnje i drugo), te izgradnju komunalnih i telekomunikacijskih instalacija, objekata i uređaja individualne i zajedničke potrošnje.

Prestankom važenja Zakona o građevinskom zemljištu gase se osnovni *instrumenti financiranja* uređenja građevinskog zemljište – *naknada za dodijeljeno zemljište i renta za povećanu vrijednost zemljišta*, a novi instrument financiranja uređenja građevinskog zemljišta u dijelu koji se odnosi na izgradnju određenih objekata i uređaja komunalne infrastrukture, tj. *komunalni doprinos* uvodi se Zakonom o komunalnom gospodarstvu ("Narodne novine" broj 36/95) čijim stupanjem na snagu prestaje važiti Zakon o komunalnim djelatnostima i način financiranja uređen tim Zakonom. Zakonom o komunalnom gospodarstvu uvodi se i *program izgradnje objekata i uređaja komunalne infrastrukture* koji predstavlja novi organizacijski instrument uređenja građevinskog zemljišta. Ova dva nova instrumenta uvedena Zakonom o komunalnom gospodarstvu, uz određene izmjene, ostaju do danas, dok je program mjera za unapređenje stanja u prostoru zbog neispunjavanja očekivane uloge i nepotrebnog administrativnog otežavanja donošenja novih prostornih planova te preklapanja s programom izgradnje objekata i uređaja komunalne infrastrukture u dijelu koji se odnosi na planiranje uređenja građevinskog zemljišta, donošenjem ZPUG-a napušten.

Uređenje građevinskog zemljišta u naselju danas uređeno je Zakonom o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11,90/11 i 50/12), Zakonom o komunalnom gospodarstvu ("Narodne novine" br. 36/95, 109/05-Uredba, 21/2006-Odluka Sabora RH, 70/97, 128/99, 57/2000, 129/2000, 59/2001, 26/2003-pročišćeni tekst, 82/2004 i 178/2004) i Zakonom o izvlaštenju ("Narodne novine" br. 9/94, 35/94-ispravak, 112/2000-odluka USRH, 114/2001 i 79/2006).

Obveza, cilj, sadržaj, i organizacija uređenja građevinskog zemljišta

Prema odredbama ZPUG-a uređenje građevinskog zemljišta je obveza jedinice lokalne samouprave te obuhvaća sljedeće radnje i radove:

- osiguranje sredstava za uređenje građevinskog zemljišta u proračunu jedinice lokalne samouprave i iz drugih izvora,
- pribavljanje projekata i druge dokumentacije, rješavanje imovinskopravnih odnosa u skladu s ZPUG-om i posebnim zakonom i ishođenje akata potrebnih za provedbu radova u svrhu uređenja građevinskog zemljišta,
- građenje u svrhu proširenja i/ili poboljšanja komunalne i druge infrastrukture sukladno posebnim propisima, ako ZPUG-om nije određeno drukčije,
- sanaciju terena (odvodnjavanje, izravnavanje, osiguranje zemljišta i sl.),
- poticanje i organizaciju suradnje u svrhu koordinacije gradnje pravnih osoba s javnim ovlastima i drugih subjekata u čijem je djelokrugu prema posebnim propisima građenje građevina prometne, elektroopskrbne i telekomunikacijske infrastrukture te zdravstvenih, obrazovnih, upravnih i drugih javnih građevina potrebnih za život i rad u jedinici lokalne samouprave.

ZPUG ne sadrži instrument kojemu bi svrha bila organizirani pristup uređenja građevinskog zemljišta već se u tom pogledu oslanja na program izgradnje objekata i uređaja komunalne infrastrukture koji je uređen ZKG-om. Isto tako ZPUG, uz iznimku ugovora o financiranju uređenja građevinskog zemljišta, ne sadrži instrument kojemu bi svrha bila osiguranje financijskih sredstava za uređenje građevinskog zemljišta već se u tom pogledu oslanja na proračun jedinice lokalne samouprave i propise kojima se uređuje njihova financiranje, te druge posebne propise kojima se uređuje građenje određene infrastrukture.

Važno je reći da se prilikom uređenja pojedinih dijelova građevinskog zemljišta ili građenja pojedinih građevina, prema odredbama članka 124. ZPUG-a, mora voditi računa o *redoslijedu uređenja* tako da se omogući trenutačna i konačna usklađenost i funkcionalna povezanost tih dijelova. Nove građevine i uređaji komunalne infrastrukture ili njihovi novi dijelovi te druge infrastrukturne građevine ne mogu se priključivati na postojeće građevine i uređaje komunalne infrastrukture, odnosno druge infrastrukturne građevine koje kapacitetom ili drugim obilježjima ne udovoljavaju novim građevinama i uređajima odnosno njihovim dijelovima.

Značenje uređenja građevinskog zemljišta u faktičnom – tehničko tehnološkom smislu proizlazi iz činjenice da u današnje vrijeme zgrade nije moguće graditi niti rabiti bez određene infrastrukture (pristupnog puta, vodovoda,kanalizacije, struje) niti je bez te infrastrukture moguć život u naselju. Značenje uređenja građevinskog zemljišta u formalno – pravnom smislu proizlazi iz odredbi ZPUG-a kojima se uređuje (ne)mogućnost građenja u građevinskom području, odnosno (ne)mogućnost izdavanja lokacijske dozvole, rješenja o uvjetima građenja i rješenja o izvedenom stanju na zemljištu koje nije uređeno do određene razine u skladu s prostornim planom na temelju kojeg se izdaje ta dozvola odnosno rješenje. Naime, prema odredbama članka 125. ZPUG-a, lokacijska dozvola, rješenje o uvjetima građenja, rješenje o izvedenom stanju i potvrda izvedenog stanja za zgrade na dijelu građevinskog područja za koji je prema ZPUG-u propisana obveza donošenja urbanističkog plana uređenja ili detaljnog plana uređenja može se izdati samo za građenje na uređenoj građevnoj čestici (pristup s prometne površine, odvodnja otpadnih voda i propisani broj parkirališnih mjesta) u skladu s urbanističkim planom uređenja, odnosno detaljnim planom uređenja ili čije je uređenje započeto na temelju programa gradnje građevina i uređaja komunalne infrastrukture prema posebnom zakonu na način da su izvedeni barem zemljani radovi u skladu s navedenim planom. Isto tako, prema odredbama članka 126. ZPUG-a, lokacijska dozvola, rješenje o uvjetima građenja, rješenje o izvedenom stanju i potvrda izvedenog stanja za zgrade na dijelu građevinskog područja za koji tim Zakonom nije propisana obveza donošenja urbanističkog plana uređenja ili detaljnog plana uređenja, može se izdati samo za građenje na uređenoj građevnoj čestici (pristup s prometne površine, odvodnja otpadnih voda i propisani broj parkirališnih mjesta) u skladu s prostornim planom na temelju kojega se izdaje dozvola odnosno rješenje ili čije je uređenje započeto na temelju programa gradnje građevina i uređaja komunalne infrastrukture prema posebnom zakonu na način da su izvedeni barem zemljani radovi u skladu s navedenim planom. Međutim, ova pravila ne odnosi se na izdavanje lokacijske dozvole i rješenja o uvjetima građenja za građenje zamjenskih građevina i za rekonstrukciju postojećih građevina jer je za pretpostaviti da su ove izgrađene na uređenom zemljištu.

Instrumenti uređenja građevinskog zemljišta prema ZPUG-u

U svrhu omogućavanja učinkovitijeg uređenje građevinskog zemljišta ZPUG-om iz 2007. godine u hrvatski pravni sustav uveo se jedan novi **prostorno-planerski instrument** - *zabrana izdavanja dozvola i drugih akata*, jedan novi **instrument financiranja uređenja građevinskog zemljišta** - ugovor o financiranju uređenja građevinskog zemljišta i četiri nova **imovinskopravna instrumenata** - *obveza prodaje zemljišta, predaja zemljišta u vlasništvo jedinice lokalne samouprave, pravo prvokupa i urbana komasacija.* Na taj način izvlaštenje više nije jedini administrativni instrument rješavanja imovinsko-pravnih odnosa u svrhu uređenja građevinskog zemljišta.

Od svih naprijed navedenih instrumenata, svojom složenošću i učinkovitošću, ističe se urbana komasacija koja je uređena odredbama članka 137. do 176. ZPUG-a i čija je **provedba od interesa za Republiku Hrvatsku**. Urbana komasacija provodi se radi preoblikovanja čestica građevinskog zemljišta u području komasacije u građevne čestice, uz istodobno sređivanje vlasničkih i drugih stvarno-pravnih odnosa na tom zemljištu, tako da se vlasnicima nekretnina, čije se čestice zbog svoje površine, oblika, položaja, neodgovarajućeg pristupa na javnu površinu i/ili drugih razloga nisu mogle bez komasacije racionalno urediti i koristiti, te jedinici lokalne samouprave

omogući građenje, uporaba, odnosno uređenje građevinskog zemljišta u skladu s detaljnim planom uređenja. Provedba postupka komasacije i područje komasacije određuje se prostornim planom uređenja općine ili grada ili urbanističkim planom uređenja, a područje komasacije je obuhvat detaljnog plana uređenja u skladu s kojim se komasacija provodi. Predmet komasacije su sva zemljišta na području komasacije osim:

- građevnih čestica izgrađenih u skladu s važećim detaljnim planom uređenja,
- neizgrađenih čestica koje imaju oblik i površinu određenu važećim detaljnim planom uređenja,
- izgrađenih čestica koje se promjenom oblika i površine mogu uskladiti s važećim detaljnim planom uređenja (dio ove čestice koji prema važećem detaljnom planu uređenja ne čini građevnu česticu, predmet je komasacije) i
- čestica na kojima su izgrađene građevine bez građevinske dozvole odnosno drugog odgovarajućeg akta u skladu s detaljnim planom uređenja koje se promjenom oblika i površine mogu uskladiti s tim planom.

Rješenjem o komasaciji odlučuje se o:

- izvlaštenju građevina i trajnih nasada koji se nalaze na zemljištu koje je predmet komasacije i drugim prethodnim pitanjima značajnim za provedbu komasacije,dodjeljivanju građevnih i drugih čestica,
- dodjeli zemljišta potrebnog za formiranje izgrađenih građevnih čestica,
- naknadama koje se plaćaju u postupku komasacije i
- prelaganju stvarnih prava i tereta na zemljištu koje je predmet komasacije, a čija svrha nije prestala provedbom komasacije.

Pravomoćnošću rješenja o komasaciji prestaje vlasništvo i druga stvarna prava na zemljištu koje je predmet komasacije te se stječe vlasništvo zemljišta i druga stvarna prava na tom zemljištu prema tom rješenju, a zemljišta namijenjena detaljnim planom uređenja općoj uporabi prema tom rješenju postaju javno dobro u općoj uporabi u vlasništvu jedinice lokalne samouprave.

ZAKLJUČNO

Uređenje građevinskog zemljišta u naselju danas je uređeno Zakonom o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11 i 50/12*)*, Zakonom o komunalnom gospodarstvu ("Narodne novine" br. 36/95, 109/05-Uredba, 21/2006-Odluka Sabora RH, 70/97, 128/99, 57/2000, 129/2000, 59/2001, 26/2003-pročišćeni tekst, 82/2004 i 178/2004) i Zakonom o izvlaštenju ("Narodne novine" br. 9/94, 35/94-ispravak, 112/2000-odluka USRH, 114/2001 i 79/2006).

Zakonom o prostornom uređenju i gradnji otklonio se niz uočenih pravnih manjkavosti i neprimjerenost određenih instrumenata u području prostornog uređenja. U hrvatski pravni sustav uveo se instrument urbane komasacije i drugi učinkoviti instrumenti uređenja građevinskog zemljišta nužni za provođenje urbanističkih planova. Jasno se odredila obveza izrade urbanističkog plana uređenja kao uvjeta za izgradnju i uređenje neizgrađenih dijelova građevinskog područja i obnovu izgrađenih dijelova tog područja, te se jasno propisala obveza uređenja građevne čestice u skladu s tim planom kao uvjetom za izdavanje lokacijske dozvole i rješenja o uvjetima građenja. Za građenje zgrada, u pravnom području urbanističkog planiranja i uređenja naselja, izlazi se iz tranzicijskih pravnih okvira i stvaraju se pretpostavke za smislenu i racionalnu izgradnju i uređenje naselja kakva postoji u razvijenim zemljama Europske unije. Stvaranju europskog pravnog ozračja u području urbanističkog planiranja i uređenja naselja svakako doprinosi i prenošenje nadležnosti za izdavanje dozvola odnosno akata potrebnih za građenje i uporabu građevina te obavljanje drugih poslova s tim u vezi sa države na županije i velike gradove, te povećavanje uloge i odgovornosti ovlaštenih arhitekata i inženjera u postupcima izdavanja tih dozvola i drugih akata.

III.1.6. Zemljišna politika

Zemljišna politika je sastavni dio ukupne razvojne politike države i neophodan uvjet za ostvarivanje politike uređivanja prostora. Osnovni ciljevi zemljišne politike su u funkciji ostvarivanja racionalnog korištenja i očuvanja poljoprivrednih i šumskih zemljišta, racionalnog korištenja građevinskog zemljišta i racionalnog korištenja prirodnih i radom stvorenih vrijednosti.

Iako se i u važećim propisima u području prostornog uređenja i korištenja građevinskog zemljišta omogućava vođenje primjerenije zemljišne politike, oni se još uvijek ne provode zadovoljavajuće. Ta se ocjena prvenstveno odnosi na utvrđivanje i provođenje politike uređenja građevinskog zemljišta, a potom na korištenje i zaštitu građevinskog zemljišta, osiguranje uvjeta za očuvanje, razvitak i razumno korištenje prirodnih i radom stvorenih vrijednosti, posebno zemljišta u gradskim i ostalim naseljima s gradskim obilježjima, zatim uz državne i županijske ceste, morsku obalu, obale rijeka, jezera i druga dobra javnog interesa.

Nezadovoljavajuće provođenje zakonskih propisa, kao i nepostojanje ili neprovođenje prostornih i urbanističkih planova u zadnjih desetak godina dovelo je do različitih uzurpacija zemljišta. Karakteristična je izgradnja i širenje naselja na poljoprivrednim površinama, bespravna gradnja uz državne i druge ceste i na morskom obalnom pojasu, te u turističkim zonama. Prema dosadašnjim analizama stanja u prostoru, takvih degradiranih područja je mnogo, a posebno u velikim gradovima i u obalnom području. Ostvarivanje politike korištenja prostora u skladu s javnim

interesima društvenog razvoja odgovarajuće je riješen u određenoj mjeri prvenstveno donošenjem odgovarajućih dokumenata prostornog uređenja, a donošenjem ZPUG-a 2007.godine razvilo se zakonodavstvo koje značajnije regulira ili utječe na korištenje zemljišta. Uvođenje novih pravnih instrumenata (*zabrana izdavanja dozvola i drugih akata),* instrumenata financiranja uređenja građevinskog zemljišta (ugovor o *financiranju uređenja* građevinskog zemljišta), novih imovinskopravnih instrumenata (*obveza prodaje zemljišta, predaja zemljišta u vlasništvo jedinice lokalne samouprave, pravo prvokupa i urbana komasacija* uz postojeće izvlašćenje), kao i trajno osiguravanje financijskih sredstava za planiranje, uređenje i zaštitu prostora, predstavljaju obveze za JLS koje proizlaze iz ustavnih i zakonskih rješenja. Međutim, današnje zakonodavstvo koje regulira ili utječe na korištenje zemljišta omogućava, ali i dalje teško osigurava dugoročnije promjene i smislenu etapnu gradnju gradova i drugih naselja.

U dosadašnjem razdoblju uglavnom se nije uspjelo obuhvatiti dodatne vrijednosti, koje nastaju zbog izmijenjenih lokacijskih značajki uložene infrastrukturne opreme pojedinih zemljišta u gradovima, a nedostaje i sredstava za vođenje dugoročne i sustavne zemljišne politike. Instrumenti porezne politike mogu, s umanjivanjem transakcijskih troškova i preglednošću postupaka pri prometu nekretnina, osigurati učinkovitije djelovanje tržišta nekretnina, posebice zemljišta.

Ključni izvor sredstava, koja omogućuju sustavno vođenje zemljišne politike, je porez na vlasništvo nekretnina odnosno zemljišta, a posebno onih koja su u prostornim planovima uređenja gradova i općina utvrđena neizgrađenim građevinskim zemljištem.

Sustav zemljišne administracije u RH

Nužan preduvjet za ostvarivanje osnovnih ciljeva zemljišne politike, odnosno za djelotvornu zemljišnu politiku je jedinstvena i ažurna evidencija o svim oblicima korištenja zemljišta (osobito zemljišne knjige i katastar). Sadašnje evidencije nisu dovoljno u funkciji prostornog uređenja, niti se njima prate promjene stvarnog stanja i korištenja nekretnina, već su izvorno u funkciji poreznih organa. Takvo stanje u proteklom periodu otežavalo je rad nadležnih tijela za prostorno uređenje, imovinsko-pravne poslove i graditeljstvo. Zbog toga je na razini Hrvatske 2003. godine pokrenut postupak uređivanja, usklađivanja i ažuriranja svih propisanih evidencija, posebno evidencije zgrada i zemljišta, kako bi JLS pomoću osmišljenog korištenja propisanog instrumentarija, mogle kreirati i provoditi zemljišnu politiku u svim njenim aspektima.

Hrvatski sustav registriranja nekretnina i prava na njima zasniva se na dva registra: katastru i zemljišnoj knjizi. Taj sustav ima višestruke zadaće, a najvažnije su uspostava sigurnosti u pravnome prometu nekretnina i zaštita prava upisanih u registre. Zato katastar i zemljišne knjige ubrajamo u temeljne registre na kojima počiva pravna država. U skladu sa Zakonom o državnoj izmjeri i katastru nekretnina ("Narodne novine" br. 16/2007 i 124/10). Državna geodetska uprava je nadležna i odgovorna za poslove i podatke katastra zemljišta i katastra nekretnina.

Katastarski podaci koji se danas održavaju u nekim katastarskim uredima u velikoj mjeri su nastali još u vrijeme Austro-Ugarske Monarhije (porezni katastar iz 19-og stoljeća), stoga Državna geodetska uprava u okviru reforme katastra i zemljišnih knjiga započetoj 2001. godine kontinuirano radi na poboljšanju kvalitete katastarskih podataka putem prevođenja katastarskih planova iz papirnatog oblika u digitalni oblik.

Rast tržišta nekretnina uvijek stvara snažan pritisak na katastar i zemljišne knjige, stoga je 2003. godine Vlada Republike Hrvatske putem Ministarstva pravosuđa i Državne geodetske uprave u okviru Nacionalnog programa sređivanja zemljišnih knjiga i katastra (skraćenog naziva Uređena zemlja) započela realizaciju *Projekta sređivanja zemljišnih knjiga i katastra.* Osnovni cilj projekta je izgradnja učinkovitog sustava zemljišne administracije implementacijom odgovarajuće tehnologije i izradom poslovnih procesa, odnosno stvaranje Zajedničkog informacijskog sustava zemljišnih knjiga i katastra (ZIS). U okviru tog projekta izgrađeni su kapaciteti DGU-a za uspostavu i provedbu jedinstvenog nacionalnog katastarskog sustava u ruralnim i urbanim područjima.

Isto tako, putem servisa Vlade Republike Hrvatske HITRO-HR Državna geodetska uprava osigurala je elektronički servis alfanumeričkih podataka e-Katastar za cijelo područje Republike Hrvatske. Nadogradnjom alfa-numeričkih podataka grafičkim podacima katastra u razdoblju 2013.–2015. godine postupno će se uspostaviti jedinstveni elektronički servis katastra.

ZAKLJUČNO

U srpnju 2012. godine Državna geodetska uprava putem Preglednika Geoportal (središnje mjesto pristupa prostornim podacima) objavila je katastarske planove u digitalnom obliku koji su transformirani službenim državnim parametrima (7P) u novi datum i novu projekciju (HTRS96/TM). U okviru Projekta uspostave integriranog sustava zemljišnoknjižne administracije Vlada Republike Hrvatske do prosinca 2015. godine planira dovršiti reformu zemljišnih knjiga i katastra njihovim integriranjem u Zajednički informacijski sustav zemljišnih knjiga i katastra (ZIS). Cilj projekta je stvaranje učinkovite i moderne zemljišne administracije, osiguranje potpune pravne sigurnosti u pravnom prometu nekretnina, zaštita prava vlasništva, transparentnost i dostupnost sustava svim zainteresiranim korisnicima, uz poslovnu komercijalizaciju sustava.

III.1.7. INFORMACIJSKI SUSTAV PROSTORNOG UREĐENJA REPUBLIKE HRVATSKE (ISPU)

Razvoj ISPU

Informacijskim sustavom vezanim uz podatke o prostoru prvenstveno se podrazumijeva Geografski informacijski sustav (Geographic Information System - GIS). GIS je alat za učinkovitu podršku upravljanju prostorom i provođenje zemljišne politike. Nužni preduvjeti za razvoj Geoinformacijskog sustava prostornih planova kao važnog dijela složenijeg Informacijskog sustava prostornog uređenja Republike Hrvatske, ostvareni su donošenjem Zakona o prostornom uređenju ("Narodne novine" br. 30/94 i 68/98.) i Pravilnika o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima i standardu elaborata prostornih planova ("Narodne novine" broj 106/98). Tim se propisima naručitelje i izrađivače prostornih planova obvezalo da ih izrađuju u digitalnom formatu pomoću GIS računalnih programskih paketa. Tako je započeo proces izrade potpuno nove generacije dokumenata prostornog uređenja (i u tehnološkom i u sadržajnom smislu), od regionalne do lokalne i urbane razine. Do danas ih je izrađeno više od 4.500.

Na osnovama tako stvarane digitalne prostorno-planske dokumentacije Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva (MZOPUG) je 2004. godine započelo razvoj GIS-a prostornih planova Jadranske Hrvatske (GIS PPJH) u suradnji s jadranskim županijskim Zavodima za prostorno uređenje i geoinformatičkom tvrtkom Gisdata d.o.o. iz Zagreba. Područje Jadranske Hrvatske, koje čini 7 jadranskih županija, odabrano je zato što ima najveći razvojni potencijal u Republici Hrvatskoj (posebice područje ZOP-a). Ovo područje je već danas, a zasigurno će i sljedećih desetljeća biti, najzanimljiviji poduzetnički i graditeljski prostor u zemlji koji će trajno dobivati na vrijednosti, osobito nakon ulaska Hrvatske u Europsku Uniju. Veliki dio prostornih podataka i informacija u navedenom GIS-u od ključne je važnosti za efikasno i odgovorno upravljanje tim vrijednim područjem, a njegova temeljna svrha je bila stvaranje kvalitetne baze podataka za izradu Prostornog plana područja posebnih obilježja Hrvatski Jadran (u tijeku pripremni radovi).

Uspostava GIS-a Prostornih planova Jadranske Hrvatske (PPJH) započela je 2004. godine kroz više razvojnih stupnjeva i do sada je uglavnom dovršena sadržajna struktura sustava. Sustav je preko posebno uređenog korisničkog sučelja interno dostupan zaposlenicima Ministarstva, a kada se u GIS-u PPJH ugradi baza podataka o donesenim prostornim planovima, prostorni planovi županija, prostorni planovi uređenja JLS (gradova i općina), prostorni planovi nacionalnih parkova i parkova prirode, urbanistički planovi uređenja (i GUP-ovi) većih gradova, kartografske i druge podloge, foto-dokumentacija, statistički podaci popisa stanovništva, stanova i ostalog, sustav će biti otvoren i određenom broju drugih korisnika (mjerodavna ministarstva, županijski Zavodi za prostorno uređenje, javne i znanstvene ustanove i javna poduzeća). Iako se sve navedeno očekivalo tijekom 2010. godine, uspostava sustava još je u tijeku.

Sadržajna struktura GIS-a PPJH:

GIS Prostornih planova Jadranske Hrvatske (slično i GIS Panonske Hrvatske - samo dio PPU JLS)
1. modul: Informacije o planovima u Sustavu
Proces donošenja Planova
Proces GIS obrade i ugradnje Planova
Cjeloviti Planovi
2. modul: Prostorni planovi županija
Vektori - odabrane teme (oko 110 tema)
Karta 1 - Namjena; Karta 2 - Infrastruktura; Karta 3 - Zaštita
Rasteri - geopozicionirani
Karta 1 - Namjena; Karta 3 - Zaštita
Cjeloviti Planovi - svi tekstovi i kartografski prikazi elaborata
3. modul: Prostorni planovi uređenja JLS (gradova i općina)
Vektori - odabrane teme (oko 70 tema)
Karta 1 - Namjena; Karta 2 - Infrastruktura; Karta 3 - Zaštita
Rasteri - geopozicionirani
Karta 1 - Namjena; Karta 3 - Zaštita
Cjeloviti Planovi - svi tekstovi i kartografski prikazi elaborata
4. modul: PPPPO Nacionalnih parkova i Parkova prirode
Rasteri - geopozicionirani
Cjeloviti Planovi - svi tekstovi i kartografski prikazi elaborata
5. modul: Urbanistički planovi (GUP i UPU većih naselja)
Rasteri - geopozicionirani
Cjeloviti Planovi - tekstovi i kartografski prikazi elaborata
6. modul: Prostorna podjela - vektori
Administrativna podjela - SRPJ (županije, gradovi, općine, naselja)
Zaštićeno obalno područje mora (ZOP)
Karte i podloge
Ceste
7. modul: Karte i druge podloge - rasteri geopozicionirani
Karte - TK200, TK100, TK25-nova i TK25-stara, HOK5 (boja i sivo)
Digitalni ortofoto
Corine - pokrov (korištenje) zemljišta 2000.
Digitalni model reljefa (boja i sivo)
Satelitski snimak
8. modul: Podaci iz Popisa 2001. i druga statistika
Stanovništvo
Stanovi
Turizam
9. modul: Multimedija - rasteri, slike, tablice i ostalo
Aerofotogrametrijske snimke
Podaci iz prostornih planova (tablice)
Građevinska područja većih naselja iz PPU
Turističke zone – usklađenje PPŽ sa ZOP-om
Obalno područje u PP bivših općina
Projekt - Brijuni Rivijera
Kamenolomi u PPU JLS
Internet veze - MZOPUG i Zavodi

Od 2008. godine MZOPUG razvija i GIS Prostornih planova Panonske Hrvatske (13 županija i Grad Zagreb) sa sadržajnom strukturom sličnom GIS-u Jadranske Hrvatske. Oba sustava se temelje na jedinstvenoj bazi geo-pozicioniranih prostornih i planskih podataka.

Donošenjem Zakona o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11 i 50/12), uspostavljeni su novi odnosi između brojnih subjekata iz djelokruga prostornog planiranja i prostornog uređenja. Zakon iz 2007. godine prvi puta detaljno određuje što je Informacijski sustav prostornog uređenja (ISPU), njegov sadržaj i način uspostave, vođenja i održavanja, koje su obveze dostave podataka i informacija te pristup javnosti tom sustavu. Zakonom se jasno razdvajaju nadležnosti između Zavoda za prostorno planiranje (budućeg Državnog zavoda za prostorni razvoj) koji uspostavlja ISPU na razini države i jedinica područne (regionalne) i lokalne samouprave koje su obvezne razvijati informacijski sustav za svoje područje i utvrđenu razinu podataka. Razvoj, održavanje i vođenje ISPU-a, od razine države do razine županija i JLS gradova/općina, provodi se prema Programu razvoja ISPU kojeg predlaže Ministarstvo (Zavod), a donosi Vlada Republike Hrvatske.

Svrha, cilj i sadržaj

ISPU se uspostavlja za potrebe trajnog praćenja stanja u području prostornog uređenja sa svrhom cjelovitog upravljanja zaštitom prostora, te radi izrade Izvješća o stanju u prostoru i praćenja provedbe Strategije prostornog uređenja, Programa prostornog uređenja i drugih dokumenata prostornog uređenja.

Konačni cilj razvoja ovoga sustava je objedinjavanje svih mjerodavnih podataka u jedinstvenu i ažurnu GIS bazu podataka povezanu s izvornim bazama GIS-a županijskih Zavoda za prostorno uređenje, koja će biti brzo i razumljivo dostupna kroz web-sučelje. Njeni ovlašteni korisnici biti će sve službe MGIPU, mjerodavna tijela javne vlasti i znanstvene i stručne institucije. Veliki dio podataka u sustavu bit će dostupan i najširoj javnosti.

ISPU sadrži registre podataka o prostoru i druge registre podataka i informacija u vezi s prostornim uređenjem, a osobito sadrži podatke i informacije o: (1) stvarnom korištenju zemljišta s listom prostornih pokazatelja, (2) osnovnoj namjeni prostora/površina određenoj u dokumentima prostornog uređenja, (3) uvjetima i ograničenjima korištenja prostora utvrđenih prostornim planovima, (4) javnoj, komunalnoj i drugoj infrastrukturi, (5) upravnim i drugim aktima nadležnih tijela donesenim u svrhu provedbe dokumenata prostornog uređenja, (6) planovima i programima u izradi ili onima koji su doneseni u svrhu zaštite prostora. ISPU se vodi kao informacijski sustav sastavljen od većeg broja dislociranih, međusobno usklađenih i povezanih informacijskih sustava tematskih područja i potpodručja, a za to se određuju nadležni referentni centri u županijama.

Ocjena stanja

Stanje na uspostavi ISPU do kraja 2011. godine nije na očekivanoj razini. U razdoblju od 2004. do kraja 2011. godine razvijan je GIS prostornih planova RH, koji još uvijek nije u potpunoj funkciji. U skladu s aktualnim organizacijskim i informatičkim rješenjima sličnih sustava i u svrhu bržeg aktiviranja raspoloživih potencijala s mogućim koristima, predlaže se prioritetno intenzivirati uspostavu i korištenje geoinformacijskog sustava prostornih podataka vezano uz sve aktivnosti MGIPU.

Pri tome treba naglasiti sljedeće:

- iako su doneseni svi PPŽ i u arhivu Ministarstva prikupljene značajne količine prostornih podataka, dobiveni rezultati su neujednačeni i vrlo ih je teško bez značajnih prilagodbi u tehničkom smislu koristiti kao građu nacionalne baze podataka;
- sustavna ugradnja u GIS baze podataka o prostornim planovima (PPŽ, PPU JLS G/O, PPPPO za NP i PP, GUP i UPU većih gradova) i drugim relevantnim podacima (npr. Izvješća o stanju u prostoru, zahvati u prostoru od državnog značaja, provođenje dokumenata prostornog uređenja, katastarski podaci, podaci o šumskom i poljoprivrednom zemljištu, državnoj imovini i dr.), kao ni njihovo ažuriranje, ne prate planirane rokove;
- realizacija georeferenciranih baza podataka prostornih planova uređenja općina i gradova, te sustavno ažuriranje podataka u bazama županijskih Zavoda za prostorno uređenje (ZPU) nije na zadovoljavajućoj razini, a u nekim JLS aktivnosti nisu niti započele zbog nedostatka financijskih sredstava;
- nedostaju stručno osposobljeni djelatnici u Ministarstvu, većini županijskih ZPU i jedinicama lokalne uprave i samouprave, koji bi u budućem ISPU morali imati značajnu ulogu;
- nedovoljna suradnja i koordinacija između JLS i ZPU, te ZPU i Ministarstva radi uključivanja u ISPU i korištenja zajedničkih podataka, računalnih resursa i standarda.

ZAKLJUČNO

Na ubrzavanje aktivnosti na daljnjem razvoju ISPU, koje je nužno, utjecat će novi način rada i djelovanja Ministarstva graditeljstva i prostornoga uređenja koje će ubuduće postupno prenositi, pored ostalog, zadaće na razvoju GIS-a prostornih planova RH te prikupljanje i obradu geoinformacijskih prostorno-planskih podataka na razini županija i jedinica lokalne samouprave na županijske zavode za prostorno uređenje, a zadržati, kroz

djelovanje Hrvatskog zavoda za prostorni razvoj, prikupljanje i obradu geoinformacijskih prostorno-planskih podataka na razini Države ili regija (Jadranska Hrvatska, Panonska Hrvatska i drugo).

Za potrebe izrade nove prostorno-planske dokumentacije potrebno je:

- za podlogu pribaviti od Državne geodetske uprave nove digitalne ortofotokarte DOF5 (uključujući DOF2, HOK5 i TK25);
- izrađivati dokumentaciju prema (za sada) važećem Pravilniku o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima i standardu elaborata prostornih planova ("Narodne novine" br. 106/98, 39/2004, 45/2004 i 163/2004), ali koji će sukladno okolnostima zahtijevati novu izmjenu;
- radi vođenja baze prostornih podataka, zakonskom regulativom propisati da su županijski zavodi, gradovi i općine dužni izrađenu prostorno plansku dokumentaciju dostavljati Ministarstvu / Državnom zavodu za prostorni razvoj, u digitalnom obliku uz primjenu službenog koordinatnog sustava Republike Hrvatske.

Nadalje, MGIPU će kroz rad i djelovanje budućeg Hrvatskog zavoda za prostorni razvoj i trajno razvijanje ISPU RH stvarati kvalitetnu bazu prostorno-planskih georeferenciranih podataka s kojima će mjerodavno sudjelovati u razmjeni, pristupu i korištenju prostornih podataka između brojnih subjekata Nacionalne infrastrukture prostornih podataka (NIPP-a) u Republici Hrvatskoj, kao i u razmjeni metapodataka sa zemljama članicama Europske Unije.

INSPIRE DIREKTIVA I NACIONALNA INFRASTRUKTURA PROSTORNIH PODATAKA

INfrastructure for SPatial Information (INSPIRE) je direktiva 2007/2/EZ Europskoga parlamenta i Vijeća Europske Unije od 14. ožujka 2007. godine, koja je stupila na snagu 15. svibnja 2007. godine. INSPIRE direktiva daje smjernice za NIPP-ove unutar država članica EU, a zahtijeva harmonizaciju postojećih prostornih podataka.

Osnovna načela INSPIRE direktive:

- prostorni podaci se pohranjuju, raspoloživi su te se održavaju na najprikladnijoj razini,
- omogućiti kombiniranje prostornih podataka iz različitih izvora diljem Europske Unije i njihovo zajedničko korištenje između različitih korisnika i aplikacija,
- prostorni podaci prikupljeni na jednoj razini državne vlasti dijele se s drugim državnim tijelima,
- prostorni podaci moraju biti raspoloživi pod uvjetima koji ne ograničavaju bezrazložno njihovu širu uporabu,
- omogućiti lako otkrivanje raspoloživih prostornih podataka, ocijeniti njihovu prikladnost za ostvarenje cilja i saznati uvjete koji se primjenjuju za njihovu uporabu.

Osnovne komponente INSPIRE direktive čine metapodaci, interoperabilnost prostornih podataka i usluga, mrežne usluge (otkrivanje, pregledavanje, preuzimanje, transformacija i pozivanje), zajedničko korištenje prostornih podataka i usluga, koordinacija te mjere nadzora i izvještavanja.

NACIONALNA INFRASTRUKTURA PROSTORNIH PODATAKA (NIPP)

Prostorni podaci su se stoljećima interpretirali i vizualizirali na analognim kartama koje su nam do nedavno bile glavno pomoćno sredstvo prilikom percepcije, razumijevanja objekata i događaja u prostoru i orijentacije u prostoru. Pojavom i razvojem GIS-a i prostornih baza podataka otvorile su se nove mogućnosti upravljanja prostornim podacima, kao i svijest o potrebi njihove standardizacije. Stoga *Nacionalnu infrastrukturu prostornih podataka (NIPP)* definiramo kao skup mjera, normi, specifikacija i usluga koje imaju za cilj omogućiti učinkovito prikupljanje, vođenje, razmjenu i korištenje georeferenciranih prostornih podataka u državnim tijelima, gospodarstvu, nekomercijalnom i javnom sektoru i akademskoj zajednici.

Implementacija INSPIRE Direktive i NIPP-a obuhvaća uspostavu sustava metapodataka, skupova prostornih podataka, usluga prostornih podataka i mrežnih tehnologija, sporazume o razmjeni, pristupu i korištenju prostornih podataka i mehanizme koordinacije i nadzora te primjenu stanardiziranih procesa i procedura. Prostorni podaci obuhvaćeni NIPP-om su hidrografski podaci, podaci o prometnicama, podaci o zaštićenim i štićenim područjima ili objektima, prostorno-planski podaci, podaci o zaštiti okoliša, podaci iz georeferenciranih registara (katastara) koji se vode po posebnim propisima, georeferencirani statistički podaci, geološki, pedološki i drugi specijalizirani georeferencirani podaci i zemljišno-knjižni podaci. Tijela NIPP-a čine Vijeće NIPP-a, Odbor NIPP-a i radne skupine, u koja su uključeni predstavnici ovog Ministarstva.

ZAKLJUČNO

Uspostava hrvatske Nacionalne infrastrukture prostornih podataka i informacijskih servisa nacionalnog geoportala jedan je od ciljeva MGIPU, definiran Strateškim planom za razdoblje 2012.- 2014. godine. Pokazalo se nužnim osmisliti i implementirati efikasan sustav prikupljanja, obrade i distribucije prostornih informacija kako bi tijela državne i regionalne uprave, lokalne samouprave, kao i svi drugi stvaratelji podataka o prostoru, izrađivali podatke iz svog djelokruga rada u standardiziranom obliku i time omogućili njihovu razmjenu na unaprijed dogovoreni način čime bi se ostvarila ažurnost, izbjeglo dupliciranje te osigurala dostupnost svima kojima su potrebni, uključujući svu zainteresiranu javnost. Koordinacija izrade, korištenja i razmjene prostornih baza podataka na svim razinama utvrdit će se Zakonom o Nacionalnoj infrastrukturi prostornih podataka, čija je izrada u tijeku.

III.1.8. UKLJUČIVANJE I SUDJELOVANJE JAVNOSTI U PROSTORNOM PLANIRANJU

U procesu prostornog planiranja bitnu ulogu ima zakonska obveza sudjelovanja javnosti i to u postupcima izrade i donošenja prostornih planova. Osim toga, javnost ima pravo pristupa informacijama, odnosno podacima o prostoru kojima raspolažu Ministarstvo i nadležna tijela.

U postupku donošenja prostornih planova, još uvijek je javna rasprava temeljni oblik uključivanja i sudjelovanja javnosti te ostvarivanje prava i potreba svih korisnika prostora. Kroz povijest regulative prostornog uređenja može se pratiti i razvoj instituta javne rasprave kao dio postupka donošenja prostornih planova. Iako su svi dosadašnji propisi o prostornom uređenju određivali način izrade i donošenja prostornih planova uz postupak javne rasprave, upućenost i sudjelovanje javnosti nije bilo dovoljno naglašeno. Prema Zakonu o prostornom uređenju iz 1994. godine, postupak provođenja javne rasprave utvrđivao se statutom općine, grada, odnosno županije, ovisno o prostornom planu koji se donosi. Izmjenama i dopunama Zakona o prostornom uređenju 1998. godine uvode se odredbe na temelju kojih se uređuje jedinstven način i postupak donošenja prostornih planova na teritoriju Republike Hrvatske, te slijedom toga, iste godine nastaje i Uredba o javnoj raspravi u postupku donošenja prostornih planova. Uredbom se određivao način i postupak provođenja prethodnih i javnih rasprava, ali također se određivalo i tko sudjeluje u tim u postupcima. Stupanjem na snagu Zakona o prostornom uređenju i gradnji 2007. godine (u daljnjem tekstu: ZPUG) prestala je važiti navedena Uredba, a postupak prethodne i javne rasprave u procesu izrade i donošenja prostornih planova određen je u samom ZPUG-u.

Donošenjem ZPUG-a nastojalo se jače i svjesnije uključiti javnost u rješavanje pitanja zaštite prostora a time i njenog sudjelovanja u postupcima donošenja dokumenata prostornog uređenja. ZPUG-om je propisano da Država i tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave moraju obavješćivati javnost, omogućiti i poticati njezino sudjelovanje razvijanjem društvene povezanosti i jačanjem svijesti o potrebi zaštite prostora. Dokumenti prostornog uređenja u svim fazama izrade, donošenja i važenja, osim onog sadržaja koji je prema posebnom zakonu povjerljive naravi, moraju biti dostupni na uvid javnosti u sjedištu nositelja izrade. Odluka o izradi prostornog plana i provođenja javne rasprave obvezno se objavljuju u javnim glasilima, sukladno ZPUG-u.

Javna rasprava kao dio procesa donošenja prostornih planova svojim sudionicima – nadležnim tijelima, udrugama i građanima, kroz javni uvid i javno izlaganje omogućava iznošenje mišljenja, prijedloga i primjedbi na prijedlog prostornog plana. Sva iznesena očitovanja se obrađuju o čemu se sastavlja izvješće o javnoj raspravi, a ukoliko određeni prijedlozi i primjedbe nisu prihvaćeni, ili su tek djelomično prihvaćeni, svim sudionicima dostavlja se pisana obavijest s obrazloženjem o razlozima neprihvaćanja. Osim u postupku donošenja prostornih planova, javna rasprava prisutna je i u njihovoj provedbi, odnosno u postupku izdavanja pojedinačnih akata prostornog uređenja (lokacijska dozvola), te kada se provodi procjena utjecaja zahvata na okoliš i ocjena prihvatljivosti zahvata za ekološku mrežu postupcima određenim posebnim propisima o zaštiti okoliša i o zaštiti prirode, a za koje je od siječnja 2011. godine nadležno novoustrojeno Ministarstvo zaštite okoliša i prirode.

Treba još napomenuti da je Republika Hrvatska u prosincu 2007.godine ratificirala Aarhušku konvenciju o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša, koja je donesena u lipnju 1998.godine u danskom gradu Aarhusu. Ona predstavlja međunarodni pravni okvir u području zaštite okoliša. Tim se dokumentom utvrđuju prava u vezi s okolišem kao pouzdana osnova za uključivanje građana u politike okoliša i održivi razvoj koji se može postići jedino uključivanjem svih sudionika u društvu. Usmjerena je na demokratsku suradnju javnosti s tijelima javne vlasti te utire put novom postupku sudjelovanja javnosti u dogovaranju i provedbi međunarodnih sporazuma. Provedbom Aarhuške konvencije kroz pristup informacijama, omogućeno je sudjelovanje javnosti kod donošenja odluka i pristup pravosuđu u pitanjima okoliša.

Odredbe Aarhuške konvencije i direktiva EU prenijete su u hrvatsko zakonodavstvo kroz *Zakon o potvrđivanju Konvencije o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša* ("Narodne novine" broj 01/2007*), Zakon o zaštiti okoliša* ("Narodne novine" broj 110/2007*), Zakon o pravu na pristup informacijama* ("Narodne novine" broj 172/2003), *Uredbu o informiranju i sudjelovanju javnosti i zainteresirane javnosti u pitanjima zaštite okoliša* ("Narodne novine" broj 64/2008*) , Uredbu o procjeni utjecaja zahvata na okoliš* ("Narodne novine" broj 64/2008*)* i *Uredbu o strateškoj procjeni utjecaja plana i programa na okoliš* ("Narodne novine" broj 64/2008).

ZAKLJUČNO

U skladu sa hrvatskim zakonodavstvom te načelima Aarhuške konvencije potrebno je svoj zainteresiranoj javnosti :

- omogućiti pristup informacijama o svim namjeravanim i izvršenim zahvatima u prostoru na proaktivan i transparentan način;
- omogućiti sudjelovanje zainteresirane javnosti u odlučivanju o zahvatima u prostoru i intervencijama u (izgrađenu) okolinu;
- osigurati mogućnost pravodobne i efektivne pravne zaštite u slučajevima kršenja prava na pristup informacijama i prava na sudjelovanje u odlučivanju o pitanjima razvoja (izgrađene) okoline.

Obrazovanje i pristup informacijama

Posebne institucije i stručni timovi-planeri specijalizirani za planiranje prostora u integralnom smislu pristupa problematici ne postoje. Za pojedine segmente ili teme postoje sektorske institucije i eksperti (promet, energetika, ribarstvo, zaštita mora, pomorstvo i sl.).

U tom smislu postoji sustav edukacije kroz obrazovni sustav (srednje i visoke škole, poslijediplomski studiji i specijalističko obrazovanje). Prostorno planiranje i urbanizam dio su programa Arhitektonskog fakulteta a nastavni programi na drugim učilištima obuhvaćaju teme vezane za obalno područje (promet, turizam, krajobraz, poljoprivreda, vode i drugi aspekti).

Savjet prostornog uređenja RH dao je poseban naglasak, u svom izvješću za 2007. godinu, edukaciji stručnjaka te sugerira osnaživanje prostornog planiranja na fakultetu i potrebu drugih oblika edukacije. Jednako tako Savjet je u tijeku svog rada upozoravao na potrebu posvećivanja veće pažnje kvaliteti prostornih rješenja. U cjelini gledano sektorska specijalizirana znanja pokrivaju sve aspekte ali se javlja potreba osposobljavanja za sveobuhvatno promatranje prostora i planiranje razvoja u prostoru istovremeno prožeto s ekološkim aspektima.

Edukacija se provodi kroz tečajeve i brojne seminare, simpozije. Važnu ulogu imaju publikacije (primjerice redovite edicije "Ekološka revija", "Hrvatske vode" i sl.), zbornici sa simpozija (za otočku problematiku, nacionalne parkove i parkove prirode obalnog područja i drugi) te brojna literatura autora koji se posvećuju nekom području ili problematici. Osobito je bogata literatura i znanstveni radovi na temu mora i podmorja te zaštite kulturne baštine. Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Agencija za zaštitu okoliša, Fond za energetsku učinkovitost, te druge resorne institucije redovito su izdavale i izdaju publikacije i periodična izvješća. PAP-RAC redovito izdaje publikacije na temu obalnog područja osobito izvješćujući o aktualnim međunarodnim inicijativama i dokumentima.

Sredstva javnog informiranja, kako tiskana tako i elektronska, vrlo često i kontinuirano prate i izvješćuju javnost, najčešće na temu ekološki osjetljivih projekata, akcidenata, zaštite i prezentiranja vrijednosti prostora.

U praksi se osobito pokazuje nedostatnost i potreba osposobljavanja i edukacije lokalnih čelnih struktura za vođenje politike prostornog uređenja, razvoja i zaštite okoliša.

Paralelno, kroz različite programe udruga ili obrazovnih i kulturnih institucija, provode se tematske radionice i edukacija koristeći međunarodnu potporu i fondove kao npr. CARDS projekt. Značajnu ulogu u edukaciji stanovništva različite dobi imaju udruge civilnog društva koristeći sredstava državnog proračuna koja se dodjeljuju temeljem natječaja Ministarstava, a odnose se na zaštitu okoliša i prirode.

Informiranost javnosti o svim aspektima obalnog područja je zadovoljavajuća i vrlo brzo se unapređuje koristeći suvremena komunikacijska sredstva. O svim aktivnostima prostornog planiranje i zaštite okoliša redovito se organiziraju konferencije za medije.

Informiranost o cjelovitosti i među utjecajima različitih faktora na obalnom području naročito dolazi do izražaja prilikom izrade sektorskih strategija ili planiranja nekih zahvata u prostoru, pokretanja projekata. Iako procedure donošenja odluka o nekim zahvatima u prostoru u načelu dobro funkcioniraju i u pravilu su javnosti dostupne informacije postoji potreba za unapređenje funkcioniranja međuresorne koordinacije. Poseban problem čini suradnja i informiranost između lokalnih jedinica međusobno i može se ocijeniti nedostatnom, upravo na obalnom području i prilikom planiranja obalnih turističkih i drugih kapaciteta.

U svim resorima postoje uredi ili službe za odnose s javnošću - glasnogovorništva koja daju građanima ili javnim glasilima odgovore na sve upite. Redovito se o svim važnijim pitanjima organiziraju konferencije za sredstva javnog informiranja. Svi službeni usvojeni akti i dokumenti (primjerice prostorni planovi) dostupni su javnosti a nadležni uredi dužni su ih dati na uvid i rastumačiti građanima.

Sva ministarstva imaju web-stranice i redovito objavljuju sve propise, relevantne dokumente i podatke.

III.1.9. Istraživanje prostora

Potreba za istraživanjem prostora i izrade određene prostorne dokumentacije kojima će se sagledati i predložiti rješenja problema razvoja pojedinih područja i sustava istaknuta je u Programu PURH, u cilju stvaranja stručne i znanstvene osnove za praćenje stanja u prostoru, optimalno korištenje prostora u smislu održivog razvoja i ostvarivanje složenih gospodarskih i infrastrukturnih sustava od važnosti za državu.

PPŽ-om / PPGZ-om definiraju se tematska područja za istraživanje, koja se temelje na aktualnim problemima razvoja pojedinih područja i sustava uz određeno proširenje sadržaja sa specifičnim lokalitetima ili procesima koji obilježavaju pojedinu županiju, a posebno su naglašene specifične potrebe pojedinih prostora i/ili izrijekom navedeni naslovi studija s planom realizacije. Zajedničko je većini PPŽ da su navedena istraživanja određena u svrhu pripreme ocjene stanja i praćenja pojava u prostoru u okviru dokumenata Izvješća o stanju, kojima JLS predlažu mjere za rješavanje problema pojedinih konfliktnih situacija u prostoru, a najčešće za izradu daljnje prostorno planske dokumentacije.

U većini županijskih planova određena su *tematska područja* za istraživanje:
- izvorišta pitke vode i vodozaštitna područja s ciljem praćenja kvalitete, stanja zaštite, potencijalnog ugrožavanja i onečišćenja,
- poplavna područja s ciljem praćenja promjena i zaštite u slučaju potencijalnog ugrožavanja ljudi, imovine i okoliša,
- eksploatacija mineralnih sirovina (nadzemna i podzemna postojeća, napuštena i planirana eksploatacijska polja) s ciljem praćenja korištenja i sanacije te pravodobne intervencije radi zaštite prostora,
- zaštita i očuvanje prirodnih i kulturno-povijesnih obilježja i vrijednosti prostora, biološke i krajobrazne raznolikosti s ciljem cjelovite prosudbe vrijednosti, praćenja stanja, načina korištenja te potencijalnog ugrožavanja i onečišćenja kao i značenja pojedinog zaštićenog dijela prirode,
- infrastruktura i građevine od važnosti za državu i županije s ciljem praćenja dinamike realizacije izgradnje, ravnomjernijeg povezivanja područja te istraživanja alternativnih pravaca,
- demografska kretanja s ciljem praćenja trendova te sagledavanja moguće neravnoteže i predlaganja mjera,
- razvoj kontinentalnog turizma s ciljem revitalizacije napuštenih tradicijskih sela i unapređenja gospodarskog stanja u ruralnim područjima,
- građevinska područja naselja s ciljem praćenja načina korištenja i predlaganja eventualnih promjena u smislu racionalnog dimenzioniranja i korištenja,
- lokaliteti i odlagališta neopasnog i opasnog otpada te
- pogranična, otočka, brdska i manje razvijena područja s ciljem praćenja stanja, pojava i procesa te učinaka provedenih mjera.

Ostala područja i lokaliteti nisu zastupljeni u većem broju županija i odraz su posebnih zahtjeva i obilježja određenih županija, kao npr:
- razminiranja s ciljem definiranja miniranih prostora s utvrđenom listom prioriteta i posebni oblici zaštite (sklanjanje ljudi, zone ugroženosti, zaštita od rušenja i zaštita od požara karakterističnih za područja koja su pretrpjela štetu od neposrednog ratnog djelovanja,
- posebni infrastrukturni objekti i
- planske cjeline zajedničkih obilježja koje će se detaljnije razmatrati u prostornim planovima područja posebnih obilježja, itd.

ZAKLJUČNO

Proces prilagodbe sustava prostornog uređenja standardu i praksi EU traži sustavno praćenje i istraživanje prostora i procesa koji bi morali rezultirati odgovarajućim pokazateljima usporedivim s istim pokazateljima drugih zemalja.

Uz kritičku primjenu određenih EU standarda, potrebno je formirati sustav istraživanja koja bi rezultirala prostornim standardima za pojedine djelatnosti u prostoru. U tom je procesu naročito važna suradnja s JLS, osobito istraživanja u svrhu dobivanja podataka i formiranja pokazatelja, kao i kritičkih procjena predloženih kriterija i formiranja zasebnih cjelina na regionalnoj razini.

III.2. PROVEDBA STRATEGIJE PROSTORNOG UREĐENJA RH

Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske, donesena u Zastupničkom domu Sabora Republike Hrvatske 27. lipnja 1997. godine, jest temeljni državni dokument za usmjerenje razvoja u prostoru koja na osnovu ciljeva prostornog razvoja utvrđenih Zakonom o prostornom uređenju i gradnji i u skladu s ukupnim gospodarskim, društvenim i kulturnim razvojem, te u vezi s drugim temeljnim državnim razvojnim i strateškim dokumentima određuje dugoročne zadaće prostornog razvoja, strateška usmjerenja razvoja djelatnosti u prostoru i polazišta za koordinaciju njihovih razvojnih mjera u prostoru.

Zakon o prostornom uređenju i gradnji određuje da je Strategija dokument prostornog razvoja (ne više prostornog uređenja), kojeg donosi Hrvatski Sabor za 8-godišnje razdoblje.

Ciljevi Strategije PURH

Strategija prostornog uređenja RH iz 1997. godine se odredila prema tri osnovne zadaće prostornog uređenja: gospodarenju prostorom, zaštiti prostora i upravljanju prostorom.

Strategijom su predložena načela prostornog uređenja:

- načelo održivosti u prostoru,
- načelo zaštite vrijednosti prostora,
- načelo nacionalne integracije prostora,
- načelo međunarodne integracije prostora,
- načelo razvitka i poboljšanje životnih uvjeta,
- načelo suglasja javnog i privatnog interesa i
- načelo vodoravne i okomite integracije sudionika u prostornoj politici.

Strategija je jasno odredila opće i posebne ciljeve i usmjerenja prostornog uređenja:

- osnaživanje policentričnog modela razvitka koji uključuje mrežu gradova, prometne pravce i opremljenost infrastrukturom,
- podupiranje ubrzanog, ali održivog razvitka sukladno zahtjevima zaštite i nacionalnim interesima,
- zaštitu prirodne i kulturne baštine kao nacionalni prostorni identitet,
- iskorištenje sredozemnog i podunavskoga položaja Hrvatske za unutrašnju konsolidaciju i međunarodnu integraciju,
- očuvanje fizičke i ekološke cjelovitosti područja i resursa,
- razvitak infrastrukturnih sustava za funkcionalnu integraciju hrvatskog teritorija i uključivanje u europske mreže i razvijanjem integralnoga prometa,
- smanjivanje širenja velikih gradova, a posebnost dati srednjim i manjim gradovima,
- diferenciranje posebnih cjelina nacionalne važnosti kao što su područja očuvane biosfere (Lika, Gorski kotar, nacionalni parkovi, parkovi prirode) i područja s ograničenjima u razvitku (ruralna, brdska, uz državnu granicu, otoci).

Iako su načela, ciljevi i usmjerenja Strategije iz 1997. godine još uvijek najvećim djelom i danas aktualni, s obzirom na činjenice i procese u proteklih 15 godina kao i aktualne uvjete EU članstva (posebno u konceptu ostvarenja europskih regionalnih politika), neke njezine dijelove treba preispitati. To se prije svega odnosi na: promijenjenu demografsku sliku Hrvatske, sustav mreže naselja, odnos prema slabo naseljenim prostorima i prostorima s poteškoćama u razvoju, zatim na implementaciju EU direktive kojom se ekološka mreža RH uključuje u europsku ekološku mrežu NATURA 2000, na ulogu integralnog (intermodalnog) prometa, na nove velike gospodarske lokacije, ojačanje zaštitne funkcije poljodjelstva, nova urbana pravila i prostorne standarde, strateški okvir razvitka turizma, vodno gospodarstvo i dr.

Provedba Strategije PURH

(1) Strategijom PURH je utvrđena povoljna mreža i raspored gradova kao preduvjet za policentrični razvoj države. Međutim, primjećuje se neučinkovitost modela policentričnog razvoja središnjih i drugih naselja, zaostajanje funkcionalnog osnaživanja srednjih i manjih gradova te lokalnih središta kao i neracionalno korištenje prostora za razvoj naselja odnosno izgradnju. Navedeni problemi posebno se odnose na infrastrukturne objekte u naseljima, odvodnju i predtretman otpadnih voda te zbrinjavanje otpada.

Čitav niz razvojnih potencijala Republike Hrvatske nije dovoljno iskorišten. Neprimjerena je prostorno-razvojna i gospodarska orijentacija u odnosu na glavne europske prostorne sustave, te je nedovoljno istaknuta uloga gradova u formiranju cjelovitog urbanog sustava Hrvatske, kao i važnost njihove međusobne suradnje. Stručna javnost se slaže da je premalo istražena aglomeracijska preobrazba naselja u području velikih gradova Zagreba, Splita, Rijeke i Osijeka te konurbacijski procesi na području drugih urbanih središta, kao i pritisci suburbanizacijskih procesa na prostor unutar prostorno razvojnih koridora i koridora prometnica. Strateško usmjerenje na prioritetno korištenje već zauzetog prostora i postojećih kapaciteta u izgrađenim zonama nije dovoljno iskorišteno (urbana obnova, transformacija, modernizacija).

(2) Suprotno strateškim načelima racionalnog i održivog razvitka, često primjećujemo prekomjernu i ekstenzivnu upotrebu vrijednih prostora koja se očituje kao nedovoljno promišljena funkcionalna i sadržajna preobrazba pojedinih područja u korištenju i namjeni zemljišta (tranzicija namjene) i neracionalno upravljanje prostorom. Nekritično i dugoročno opasno širenje građevnih područja na prostoru poljoprivrednog i zaštićenoga zemljišta, posljednjih godina naročito je potencirano nepostojanjem jasne definicije javnog i privatnog interesa u prostornim zahvatima i njihovog međusobnog nesuglasja.

Građevinska područja neko su vrijeme praktično bila, a i sada su najčešće, jedini razlog i sadržaj izmjena prostornih planova općina i gradova, dok je urbanizam kao disciplina zapostavljen iako je dobro poznato da se tek urbanističkom razradom naselja osigurava uravnotežena i usklađena naseljska struktura, zadovoljenje potreba stanovništva te optimalno lociranje funkcija u očuvanom prostoru i zdravom okolišu.

(3) Turizam kao djelatnost od strateškog nacionalnog interesa zahtijeva cjelovit pristup ne samo kroz regulativu, nego i kroz odgovarajuće analize te strategijske i planske interpretacije načelnih stavova. Nažalost, posljednjih petnaestak godina dozvolilo se da profiterski shvaćena i arhitektonski uglavnom nevrijedna turistička izgradnja, uglavnom nezakonita, zauzme velike površine jadranske obale i degradira obalne prostore. U planiranju razvoja turizma u prostoru vidljivo je da je oslabljen autoritet Strategije PURH. U interesu prostorno-planske politike turizma kao razvojne gospodarske djelatnosti, konkurentne na europskom i svjetskom tržištu, nužno je strateški postaviti stručno prihvatljive i dugoročno održive kriterije za prostorni razvoj turizma u Hrvatskoj (na obali, kontinentalni, urbani, lovni, lječilišni, kongresni turizam,itd.), kroz različite oblike koordinacije upravnih i stručnih tijela, te usklađivanjem prostornih mogućnosti i vrijednosti sa Strategijom razvoja turizma koja je trenutno u izradi. Problematiku ZOP-a i izgradnje u ZOP-u treba redefinirati poštujući osnovne kriterije određene *Protokolom o integralnom upravljanju obalnim područjima Sredozemlja (Madrid 2008.),* koji Hrvatska nije ratificirala, ali je neizravno u obvezi njegove primjene budući da ga je Europska Unija već ratificirala.

(4) Temeljem strateških opredjeljenja dio osnovnih ciljeva konsolidacije prostorne strukture države i povezivanja njenih dijelova realiziran je izgradnjom autocesta, na području energetske i telekomunikacijske mreže te dijelom u vodoopskrbi. Uz to dobro je razvijena mreža pa i kapaciteti morskih i zračnih luka ali uz nužnost modernizacije.

Međutim, prisutna je neuravnoteženost u cestovnom i željezničkom prijevozu, odnosno zapostavljanje željeznice i javnog putničkog prometa. Presporo je unapređenje regionalnog i lokalnog prometnog povezivanja, dotrajala je i manjkava infrastrukturna opremljenost prostora, osobito u opskrbi pitkom vodom i odvodnji otpadnih voda koja utječe i na onečišćenje voda, tla i zraka, što povećava pritiske na okoliš.

Bitno poboljšano prometno povezivanje ali i interes za neke prostore aktualne u svjetskim razmjerima (npr. obala mora, atraktivni prirodni predjeli) otvorili su i otvaraju mnoga područja za razvojne inicijative i ulaganja koja često nisu u skladu s općim strateškim usmjerenjima. Istovremeno, uz prometno razvojne koridore pojačava se koncentracija gradnje te migracije iz ruralnih prostora u urbane s koncentracijama funkcija u gradovima (osobito velikim).

(5) Usmjerena revitalizacija ruralnih područja je jedna od važnijih planskih preporuka Strategije i Programa PURH. Međutim, planovi nižih razina u tom dijelu nisu detaljno razradili smjernice te je došlo do depopulacije ruralnih područja koja su ostala izvan suvremenih razvojnih tokova, opremljena nedostatnom i zastarjelom infrastrukturom. Ruralni prostor Hrvatske danas uglavnom obilježava:

- zapuštenost ruralnih prostora i značajno iseljavanje stanovništva tih područja u gradove,
- značajna ugroženost kulturnog krajolika zbog utjecaja područja većih naselja i proširene gradnje izvan građevinskih područja,
- strukturna i tehnološka degradacija poljoprivrede kao posljedica usitnjenosti i velikog broja malih i pretežno ostarjelih poljoprivrednih gospodarstava (problem zemljišne politike),
- smanjivanje ukupno dostupnog poljoprivrednog zemljišta zbog urbanizacijskih procesa i napuštanja poljoprivredne djelatnosti te strukturnih promjena u poljoprivredi.

Dakle, nužan je novi integralni prostorno-planski pristup koji će sveobuhvatno vrednovati ruralni prostor radi njegovog korištenja i zaštite, u skladu sa odrednicama *Strategije ruralnog razvoja RH 2008.-2013. godine*.

(6) Strategija PURH, u vrijeme svog nastajanja 90-tih godina, nije razmatrala neka danas aktualna pitanja. Zbog nedovoljne orijentiranosti na dugoročna pitanja, ona nije dovoljno pripremila sustav planiranja za davanje odgovora na prostorne pritiske kao što su: interesi za izgradnju marina, bavljenje marikulturom, izgradnja vjetrolelektrana, fotonaponskih elektrana i drugih oblika obnovljivih izvora energije, eksploatacija mineralnih sirovina, korištenje vode i vodnih resursa, i slično. Isto tako, Strategija ne korespondira s neravnomjernom socijalno-gospodarskom razvijenosti zemlje, tehnološkim stagniranjem i zamjetnim nazadovanjem gospodarskog i socijalnog razvoja, osobito u bivšim industrijskim područjima i područjima od posebnog državnog interesa.

(7) Nemogućnost dosljednog provođenja Strategije i Programa prostornog uređenja RH bez jasno izražene političke podrške, kao i druge okolnosti vezane na dosadašnji razvoj Republike Hrvatske, rezultirale su sljedećim generalnim prostornim činjenicama:

- izdiferenciranost područja države na velike regionalne cjeline koje stvaraju specifične razvojne modele i razlike u razvijenosti između i unutar regija (županija);
- jačanje interesa izgradnje i ulaganja na osobito vrijednim prostorima (obala) i područjima uz gradove, što dovodi do velikih razlika u razvojnoj dinamici i opterećenosti prostora;
- nedovoljno istražena aglomeracijska preobrazba naselja u području velikih gradova Zagreba, Splita, Rijeke i Osijeka te konurbacijskih procesa na području drugih urbanih središta;
- relativna očuvanost resursa poljoprivrednih površina, šuma, voda i vrijednih dijelova prirode i kulturne baštine uz probleme neiskorištenosti i zapuštenosti;
- migracije stanovništva iz graničnih i manje razvijenih područja u kojima dosadašnje mjere za unapređenje regionalnog razvoja i pomoć demografsko ugroženim područjima još uvijek nisu ostvarile potreban učinak.

ZAKLJUČNO

Opća je ocjena znanstvene i stručne javnosti da Strategija nije uspjela postati integralni krovni dokument prostornog razvoja, kao i da je Hrvatska podrazvijena u odnosu na raspoložive mogućnosti.

Provedba Strategije prostornog uređenja nije postavljena na odgovarajuću nadsektorsku razinu te nije u dovoljnoj mjeri ostvarena suradnja različitih državnih resora i dionika, što su uvjeti neophodni za postizanje zamišljenih sinergijskih učinaka. Iz toga proizlazi da je provedba Strategije od strane države bila samo normativno podržana. Promijenjeni kontekst prostornog razvoja i uvjeta korištenja prostora, kao i zakonske obveze, nalažu hitnost donošenja izmjena i dopuna i/ili izradu nove Strategije programa prostornog razvoja Republike Hrvatske, kako zbog novih okolnosti, potreba praćenja procesa u prostoru i davanja odgovora na pritiske u prostoru, tako i zbog potrebnih usklađenja s EU pravilima.

Za učinkovitiju primjenu nove Strategije, kao integralnoga dokumenta za razvoj prostora države, nužno je formirati državnu instituciju za prostorni razvoj. Ona treba biti strateška planerska ustanova sa zadatkom usklađivanja svih resornih ministarstava i korisnika u prostoru, koja će pripremati i izrađivati metodologiju, normative i standarde za prostorne sustave te nadzirati provedbu strategijskih ciljeva i razvoj prostornih cjelina od državnog interesa.

III.3. IZRADA DOKUMENATA PROSTORNOG UREĐENJA I PRAĆENJA STANJA U PROSTORU

Dokumentima prostornog uređenja određuje se svrhovita organizacija, korištenje i namjena prostora te mjerila i smjernice za uređenje i zaštitu prostora Države, županija, Grada Zagreba, velikih gradova, gradova i općina. Dokumenti prostornog uređenja donose se na državnoj razini i kao prostorni planovi na područnoj (regionalnoj) i lokalnoj razini. Prostorni planovi imaju snagu i pravnu prirodu podzakonskog propisa.

S obzirom na namjenu dokumenti prostornog uređenja su strateški i provedbeni. Strateški dokumenti prostornog uređenja su: Strategija prostornog razvoja i Program prostornog uređenja Republike Hrvatske, prostorni plan područja posebnih obilježja, prostorni plan županije odnosno Grada Zagreba i prostorni plan uređenja velikoga grada, grada, odnosno općine. Provedbeni dokumenti prostornog uređenja su urbanistički plan uređenja i detaljni plan uređenja.

Temeljem odredbi ZPUG-a i Pravilnika o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima i standardu elaborata prostornih planova ("Narodne novine" br. 106/98, 39/2004, 45/2004 i 163/2004), definirani su obvezni dokumenti prostornog uređenja, sadržaj, način izrade i postupak njihovog donošenja.

Izrada izvješća kao dokumenta praćenja stanja u prostoru u ZPUG-u je propisana kao stalna četverogodišnja obveza na svim razinama, s ciljem uspostave kontinuiteta prostornog planiranja.

III.3.1. IZRADA DOKUMENATA PROSTORNOG UREĐENJA DRŽAVNE RAZINE

1. Strategija prostornog uređenja i Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

Sukladno *Zakonu o prostornom uređenju* ("Narodne novine" br. 30/94, 68/98, 61/2000, 32/2002 i 100/2004) kao i danas važećem *Zakonu o prostornom uređenju i gradnji* ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11 i 50/12), temeljni dokumenti gospodarenja prostorom, prostornog razvoja i planiranja na razini Države su Strategija prostornog uređenja i Program prostornog uređenja Republike Hrvatske.

Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske (donesena u Zastupničkom domu Sabora Republike Hrvatske 27.lipnja 1997.godine) je temeljni državni dokument za usmjerenje razvoja u prostoru, koja na osnovu ciljeva prostornog razvoja utvrđenih Zakonom o prostornom uređenju i gradnji i u skladu s ukupnim gospodarskim, društvenim i kulturnim razvojem, te u vezi s drugim temeljnim državnim razvojnim i strateškim dokumentima određuje dugoročne zadaće prostornog razvoja, strateška usmjerenja razvoja djelatnosti u prostoru i polazišta za koordinaciju njihovih razvojnih mjera u prostoru.

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske ("Narodne novine" broj 50/99) utvrđuje mjere i aktivnosti za provođenje Strategije prostornog uređenja RH i određuje u skladu sa Strategijom temeljna pravila, kriterije i uvjete prostornog uređenja na državnoj, područnoj (regionalnoj) i lokalnoj razini. Strategija i Program prostornog uređenja čine jedinstveni dokument prostornog uređenja, kojeg donosi Hrvatski državni sabor.

2. Prostorni planovi područja posebnih obilježja (PPPPO)

Prostorni plan područja posebnih obilježja uz poštivanje smjernica Strategije i zahtjeva Programa, uvažavanjem prirodnih, krajobraznih i kulturnopovijesnih vrijednosti te uvjeta zaštite okoliša i prirode, razrađuje ciljeve prostornog uređenja na području posebnih obilježja i određuje organizaciju, zaštitu, namjenu i uvjete korištenje prostora. Prostorni plan područja posebnih obilježja koji donosi Hrvatski sabor izrađuje se za područje nacionalnog parka i parka prirode te za područja određena Strategijom i Programom prostornog uređenja RH.

Prema Zakonu o zaštiti prirode dijelovi prirode koji su utvrđeni ili proglašeni zaštićenima na temelju ovog zakona su zaštićena područja: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma i spomenik parkovne arhitekture.

Prostorni planovi područja posebnih obilježja doneseni su za svih osam nacionalnih parkova: NP Krka (NN br. 1/90 i 22/92), NP Mljet (NN br. 23/01), NP Paklenica (NN br. 23/01), NP Risnjak (NN br. 23/01), NP Brijuni (NN br. 45/01), NP Kornati (NN br. 118/03). Prostorni plan NP "Sjeverni Velebit" donesen je u ožujku 2012. (NN br. 35/12).

U tijeku je ponovna javna rasprava za prostorni plan NP "Plitvička jezera". Do donošenja predmetnog plana na snazi je prostorni plan NP Plitvička jezera iz 1986. godine.

Od jedanaest parkova prirode za četiri su doneseni prostorni planovi područja posebnih obilježja i to za: PP Kopački rit (NN br. 24/06), PP Učka (NN br. 24/06), PP Lonjsko polje (NN br. 37/10), PP Vransko jezero (NN br. 58/12). Prostorni plan PP Medvednica je u izradi, pripremljen je prijedlog plana za ponovnu javnu raspravu. U izradi su slijedeći prostorni planovi: PP Telašćica, PP Biokovo, PP Papuk i PP Žumberak-Samoborsko gorje. U pripremi su prethodni radovi za slijedeće prostorne planove: PP Velebit i PP Lastovsko područje.

Prostorni plan područja posebnih obilježja višenamjenskog kanala Dunav-Sava donesen je u listopadu 2011. (NN br. 121/11).

III.3.2.IZRADA DOKUMENATA PROSTORNOG UREĐENJA PODRUČNE (REGIONALNE) RAZINE

1. Prostorni planovi područja posebnih obilježja (PPPPO) - regionalne razine

Obveza izrade Prostornog plana područja posebnih obilježja regionalne razine određuje se prostornim planom županije. Prema obvezi izrade PPPPO regionalne razine na području svih županija planirana je izrada 44 prostorna plana od čega je doneseno četiri, a pet su u izradi.

U Zagrebačkoj županiji u tijeku je izrada PPPPO Črnkovec - Zračna luka Zagreb. Plan je pripremljen za donošenje.

Obveza izrade PPPPO za Bakarski zaljev i Trasu željezničke pruge i autoputa Rijeka – Split određena Prostornim planom Primorsko-goranske županije iz 2000.g. se izgubila jer je prostor apsolviran i kao takav obuhvaćen izmjenama i dopunama PPŽ-a, a u prijedlogu novog PPŽ-a koji je u izradi više nema obveze njihove izrade.

U Istarskoj županiji za PPPPO Limski zaljev i Limska draga održana je javna rasprava, međutim zbog značajnih izmjena građevinskih područja stalo se s izradom plana dok se ne definiraju zone u Prostornim planovima uređenja

grada ili općine za jedinice lokalne samouprave koje se nalaze unutar obuhvata Plana. PPPPO priobalno područje od uvale Veštar do Barbarige (Rovinjsko Baljansko priobalje) je u fazi pripremnih radova.

U Splitsko-dalmatinskoj županiji u izradi je PPPPO Park šume Marjan. Za PPPPO Priobalje Save (krajobraz uz Savu - savski park) objavljen je Zaključak o utvrđivanju Programa za izradu tog prostornog plana, I. etapa – Savica, ali nije donesena Odluka o izradi navedenog prostornog plana.

Dinamika izrade prostornih planova područja posebnih obilježja državne razine:

Red.br.	PPPPO nacionalnih parkova	Doneseni	U izradi
1.	NP Krka	NN 01/90; 22/92	-
2.	NP Mljet	NN 23/01	-
3.	NP Paklenica	NN 23/01	-
4.	NP Risnjak	NN 23/01	-
5.	NP Brijuni	NN 45/01	-
6.	NP Kornati	NN 118/03	-
7.	NP Sjeverni Velebit	NN 35/12	-
8.	NP Plitvička jezera	NN 34/86	održana ponovna javna rasprava
	Ukupno PPPPO NP:	**8**	**1**
Red.br.	**PPPPO parkova prirode**	**Doneseni**	**U izradi**
1.	PP Kopački rit	NN 24/06	-
2.	PP Učka	NN 24/06	-
3.	PP Lonjsko polje	NN 37/10	-
4.	PP Vranjsko jezero	NN 58/12	-
5.	PP Medvednica	-	u fazi ponovne javne rasprave
6.	PP Telašćica	-	održana prethodna rasprava
7.	PP Biokovo	-	održana prethodna rasprava
8.	PP Papuk	-	održana prethodna rasprava
9.	PP Žumberak-Samoborsko gorje	-	održana prethodna rasprava
10.	PP Velebit	-	obavljena prethodna priprema
11.	PP Lastovsko područje	-	obavljena prethodna priprema
	Ukupno PPPPO PP:	**4**	**7**
Red.br.	**PPPPO temeljem SPURH**	**Doneseni**	**U izradi**
1.	Višenamjenski kanal Dunav-Sava	NN 121/11	-
	Ukupno PPPPO:	**1**	**0**

Izvor: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove, kolovoz 2012.

Dinamika izrade prostornih planova područja posebnih obilježja regionalne razine :

	Planirani PPPPO	Doneseni (Sl. gl. broj)	U izradi
MEĐIMURSKA, KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA, VIROVITIČKO-PODRAVSKA I OSJEČKO-BARANJSKA ŽUPANIJA			
1.	Regionalni park Mura-Drava	ne	ne (u sklopu EU projekta NATREG izrađene studije koje će poslužiti kao podloga za izradu PPPPO regionalnog parka Mura-Drava)
ZAGREBAČKA ŽUPANIJA			
2.	Črnkovec – Zračna luka Zagreb	ne	da (očekivani datum donošenja: rujan 2012.)
SISAČKO-MOSLAVAČKA ŽUPANIJA			
3.	Regionalni park Dolina rijeke Une	ne	ne
4.	Regionalni park Moslavačka gora		
5.	područje značajnog krajobraza Dolina rijeke Kupe		
6.	područje značajnog krajobraza Zrinska gora		
7.	područje značajnog krajobraza Odransko polje		
8.	područje značajnog krajobraza Sunjsko polje		
9.	područje značajnog krajobraza Petrova gora-Biljeg		
VARAŽDINSKA ŽUPANIJA			
10.	planirani PP Hrvatsko zagorje	ne	ne (predložena promjena stupnja zaštite u regionalni park; nakon izrade Stručne podloge procijenit će se potreba za izradu plana)
11.	za područje rijeke Drave	ne	ne (u obuhvatu regionalnog parka Mura-Drava; stav županije je da je područje odgovarajuće zaštićeno kroz prostorne planove uređenja JLS te nema potrebe za izradom PPPPO)
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA ŽUPANIJA			
12.	za područje rijeke Drave	ne	ne (izradit će se kao dio PPPPO regionalnog parka Mura-Drava)
13.	za područje Kalnika	ne	ne
14.	za područje pješčarskih i okolnih vrijednih površina đurđevačkog područja	ne	ne
PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA			
15.	Vinodolska dolina	da (SN PGŽ 30/04)	ne
16.	Tramuntana	da (SN PGŽ 4/03)	ne
17.	Dolina Kupe	ne	ne
VIROVITIČKO-PODRAVSKA ŽUPANIJA			
18.	za područje rijeke Drave	ne	ne (izradit će se kao dio PPPPO regionalnog parka Mura-Drava)
BRODSKO-POSAVSKA ŽUPANIJA			
19.	Zaštićeni krajolik Jezero Petnja zajedno s posebnim rezervatom šumske vegetacije Mlada Vodica i posebnim botaničkim rezervatima Livade kod Sv. Petke i Livade uz akumulacijsko jezero Petnja te posebnim geološkim rezervatom Špilja Pljuskara	ne	ne (moguća izrada tijekom 2013., ovisno o financijskim mogućnostima)
OSJEČKO-BARANJSKA ŽUPANIJA			
20.	Rekreacijsko područje Drava	ne	ne (planirane ID PPŽ preispitat će potrebu izrade plana, u međuvremenu prostor dodatno zaštićen proglašenjem Regionalnog parka Mura-Drava)
ŠIBENSKO-KNINSKA ŽUPANIJA			
21.	Sitsko-žutska otočna skupina	ne	da
SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA			
22.	Tok rijeke Cetine	ne	ne
23.	Park šuma Marjan	ne	da
24.	Pakleni otoci,	ne	ne
25.	Biševo	ne	ne
26.	Starigradsko polje na otoku Hvaru	ne	ne
27.	Arheološki lokalitet Salone	ne	ne
28.	Zlatni rat	da (SN 8/90)	ne
ISTARSKA ŽUPANIJA			

Planirani PPPPO		Doneseni (Sl. gl. broj)	U izradi
29.	**Donji Kamenjak i Medulinski arhipelag**	da (SN IŽ 2/09)	ne
30.	Limski zaljev i Limska draga	ne	da
31.	za priobalno područje od uvale Veštar do Barbarige (Rovinjsko-Baljansko priobalje)	ne	da (pripremni radovi)
32.	za područje sliva akumulacije Butoniga	ne	ne
DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA			
33.	Park prirode Donja Neretva	ne	ne
34.	Regionalni park Elafitski otoci	ne	ne
35.	Posebni rezervat Malostonski zaljev i Malo more	ne	ne
36.	Posebni rezervat Lokrum	ne	ne
37.	Park šuma Ošjak	ne	ne
38.	Značajni krajobraz Pupnatska luka	ne	ne
39.	Značajni krajobraz Prevlaka	ne	ne
MEĐIMURSKA ŽUPANIJA			
40.	Zaštićeni krajolik Mure	ne	ne (izradit će se kao dio PPPPO regionalnog parka Mura-Drava)
GRAD ZAGREB			
41.	Vukomeričke gorice	ne	ne
42.	Priobalje rijeke Save (krajobraz uz Savu-Savski park)	ne	ne u pripremi, nije donesena Odluka o izradi
43.	za područje Jakuševec - Petruševec - Črnkovec (u suradnji Grada Zagreba i Zagrebačke županije),	ne	ne
44.	Park Maksimir	ne	ne
	Ukupno:	**4**	**5**

Izvor: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove, kolovoz 2012.

2. Prostorni planovi županija (PPŽ)

Prostorni plan županije uz poštivanje ciljeva prostornog uređenja određenih Zakonom o prostornom uređenju, smjernica i zadaća iz Strategije, Programa i drugih razvojnih dokumenata te uvažavanjem specifičnih potreba koje proizlaze iz regionalnih osobitosti, prirodnih, krajobraznih i kulturnopovijesnih vrijednosti i mjera zaštite okoliša iz postupka strateške procjene utjecaja na okoliš određenih prema posebnim propisima, razrađuje ciljeve prostornog uređenja i određuje racionalno korištenje prostora i u skladu u najvećoj mogućoj mjeri sa susjednim županijama, prostorni razvoj i zaštitu prostora.

Prostorni plan županije određuje osobito: sustav središnjih naselja regionalnog značenja, odgovarajuću regionalnu gospodarsku strukturu županije, osnovu ekološki održive namjene prostora s razmještajem gospodarskih djelatnosti, smjernice za očuvanje i unapređenje krajobraznih, prirodnih i kulturnopovijesnih vrijednosti, prihvatljivu upotrebljivost područja pogodnih za rekreaciju, osnovu gospodarski i okolišno održive razvojne prometne, javne i druge infrastrukture i usluga, a osobito održivo korištenje voda i mineralnih sirovina, osnove prometne, javne, komunalne i druge infrastrukture otoka u detaljnijem mjerilu, mjere zaštite okoliša iz postupka strateške procjene utjecaja na okoliš određenih prema posebnim propisima, kriterije i uvjete za planiranje zahvata u prostoru županijskog značenja, smjernice za izradu dokumenata prostornog uređenja lokalne razine, program mjera za provedbu osnove prostornog razvoja županije i druge elemente od važnosti za županiju.

U skladu s PPŽ-om izrađuju se i donose dokumenti prostornog uređenja užih područja, a to su prostorni planovi uređenja gradova i općina, urbanistički planovi uređenja i detaljni planovi uređenja.

Prema ZPUG-u iz 2007. godine, u PPŽ-u osobito se određuju područja ugostiteljsko-turističke namjene izvan naselja (položaja, vrsta, najveći kapacitet i veličina) te smjernice za utvrđivanje izdvojenih građevinskih područja te namjene i to: (T1) – za hotele s najmanje 70% i vile s najviše 30% smještajnog kapaciteta, (T2) – za turističko naselje u kojem će hoteli imati najmanje 30% i vile najviše 70% smještajnog kapaciteta, (T3) – autokamp i kamp. U PPŽ-u se određuju i područja druge namjene izvan naselja (položaj, vrsta te najveći kapacitet i veličina) i smjernice za utvrđivanje izdvojenih građevinskih područja te namjene i to: luke nautičkog turizma, sportske namjene te područja za marikulturu i ribarsku infrastrukturu.

Do 2003. godine, a u skladu sa Strategijom i Programom prostornog uređenja RH iz 1999. godine doneseni su prostorni planovi nove generacije za sve županije i Grada Zagreb. Od tada su za sve PPŽ-ove donesene jedne ili više izmjena i dopuna, ciljanih ili sveobuhvatnih.

Godine 2004. donesena je Uredba o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora ("Narodne novine" broj 128/2004) te su se prostorni planovi sedam županija čiji se dijelovi nalaze unutar ZOP-a morali uskladiti s odredbama Uredbe, što je učinjeno do kraja 2005. godine.

Temeljem Upute MZOPUG-a, Klasa: 350-01/08-02/643, Urbroj: 531-01-08-3 od 19. studenog 2008. godine, u cilju osiguravanja nužnih preduvjeta za izgradnju elektroničke komunikacijske infrastrukture, odnosno antenskih stupova, devetnaest županija je donijelo izmjene i dopune PPŽ-a dok su izmjene i dopune kojima će se ovi preduvjeti osigurati za Koprivničko-križevačku i Splitsko-dalmatinsku županiju još u izradi.

Osim navedenog, razlozi izmjena i dopuna prostornih planova županija najčešće su bili zbog usklađenja s novim propisima, revizije infrastrukturnih sustava: prometa, energetike i obnovljivih izvora energije (vjetroelektrane, solarne elektrane), plinoopskrbe, vodoopskrbe i odvodnje, telekomunikacija i pošte, redefiniranje zaštite kulturnih dobara i zaštićenih područja prirode, određivanje ekološke mreže, gospodarenje otpadom, redefiniranje površina izdvojene ugostiteljsko turističke namjene, planiranje površina sportske namjene, redefiniranje područja i kriterija za marikulturu itd.

Trenutno su u izradu novog prostornog plana županije ušle Primorsko-goranska županija i Grad Zagreb, a jedanaest županija je u izradi izmjena i dopuna PPŽ-a.

Dinamika izrade izmjena i dopuna (ID) prostornih planova županija

Županije	Doneseni planovi i izmjene i/ili dopune (ID)	U izradi ID ili novi plan
I. ZAGREBAČKA	*Glasnik ZŽ br. 03/02, 6/02 (ispr.), 8/05, 8/07, 4/10, 10/11, 14/12 (pročišćeni tekst)*	da - V. ID
II. KRAPINSKO-ZAGORSKA	*Službeni glasnik KZŽ br. 4/02, 6/10*	ne
III. SISAČKO-MOSLAVAČKA	*Službeni glasnik SMŽ br. 4/01, 12/10*	ne
IV. KARLOVAČKA	*Glasnik KŽ 26/01, 33/01 (ispr.), 36/08*	da - II. ID
V. VARAŽDINSKA	*Službeni vjesnik VŽ br. 8/00, 29/06, 16/09*	ne
VI. KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	*Službeni glasnik KKŽ br. 08/01, 08/07*	da - II. i III. ID
VII. BJELOVARSKO-BILOGORSKA	*Županijski glasnik BBŽ br. 02/01, 13/04 (I. i II. ID), 07/09*	da - IV. ID
VIII. PRIMORSKO-GORANSKA	*Službene novine PGŽ br.14/00, 12/05 (usklađenje ZOP), 08/09, 50/06 (ispravak), 03/11*	u izradi novi plan
IX. LIČKO-SENJSKA	*Županijski glasnik LSŽ br.16/02, 17/02 (ispr.), 19/02 (ispr.), 24/02, 3/05 (usklađenje ZOP), 3/06, 15/06 (pročišćeni tekst),*	ne
X. VIROVITIČKO-PODRAVSKA	*Službeni glasnik VPŽ br. 7a/00, 1/04, 5/07, 1/10, 3a/10 (pročišćeni tekst), 02/12, 04/12 (pročišćeni tekst)*	da - V. ID
XI. POŽEŠKO-SLAVONSKA	*Službeni glasnik SPŽ br. 05/02, 5a/02, 04/11*	ne
XII. BRODSKO-POSAVSKA	*Službeni vjesnik BPŽ 04/01, 06/05, 11/08, 14/08 (pročišćeni tekst), 05/10, 09/12*	ne
XIII. ZADARSKA	*Službeni glasnik ZŽ br. 02/01, 06/04, 02/05 (usklađenje ZOP), 17/06, 25/09, 03/10 (ispr.)*	da - IV. ID
XIV. OSJEČKO-BARANJSKA	*Županijski glasnik OBŽ br. 01/02, 04/10*	ne
XV. ŠIBENSKO-KNINSKA	*Službeni glasnik ŠKŽ 11/02, 10/05 (usklađenje ZOP), 03/06, 05/08, 06/12*	da - IV. ID
XVI. VUKOVARSKO- SRIJEMSKA	*Službeni vjesnik VSŽ br. 07/02, 08/02, 08/07, 09/07 (ispr.), 09/11*	da - III. i IV. ID
XVII. SPLITSKO- DALMATINSKA	*Službeni glasnik SDŽ 1/03, 8/04, 5/05 (usklađenje ZOP), 5/06 (ispr.), 13/07*	da - IV. ID
XVIII.ISTARSKA	*Službene novine IŽ br. 02/02, 01/05 (usklađenje ZOP), 04/05, 14/05 (pročišćeni tekst), 10/08, 07/10, 16/11 (proč.tekst)*	da - IV. ID
XIX. DUBROVAČKO-NERETVANSKA	*Službeni glasnik DNŽ 06/03, 3/05 (usklađenje ZOP), 03/06, 07/10, 04/12 (ispr.)*	da - III. ID (ciljane)
XX. MEĐIMURSKA	*Službeni glasnik MŽ 07/01 (Odluka o donošenju), 08/01 (provedbene odredbe), 23/10, 03/11 (pročišćeni tekst)*	NE
XXI. GRAD ZAGREB	*Službeni glasnik GZ 08/01, 16/02, 11/03,02/06, 01/09, 08/09*	da - VI. ID i novi plan

Izvor: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove, kolovoz 2012.

III.3.3. IZRADA DOKUMENATA GRADSKE/OPĆINSKE RAZINE

1. Prostorni planovi uređenja grada/općine (PPUG/O)

Prostorni plan uređenja velikog grada, grada ili općine određuje usmjerenja za razvoj djelatnosti i namjenu površina te uvjete za održivi i uravnoteženi razvitak na području velikog grada, grada ili općine. Prostorni plan uređenja velikog grada, grada ili općine određuje osobito i uvjete za provedbu prostornog plana s granicama građevinskih područja te u grafičkom dijelu sadrži važan kartografski prikaz građevinskih područja naselja u MJ 1:5000.

Do 2008. godine PPUG/O je donijelo 506 (90%) JLS-a. U ovom izvještajnom razdoblju 65 JLS-a je donijelo PPUG/O. Do kraja 2011. PPUG je donijelo svih 127 gradova, a PPUO 428 općina, od njih 429. PPUO općine Zagvozd donesen je u lipnju 2012. Otkad postoji obveza donošenja PPUG/O-va do kolovoza 2012. dvadeset općina/gradova je taj prostorni plan donijelo dva puta: Marija Gorica, Samobor, Donja Stubica, Marija Bistrica, Stubičke Toplice, Zabok, Crikvenica, Omišalj, Biograd n/M, Kukljica, Obrovac, Škabrnja, Vodice, Gradec, Dugi Rat, Solin, Šolta, Sv. Lovreč, Lastovo i Orebić. U kolovozu 2012. u izradi je bilo i 7 novih PPUO (za općine Jasenice, Konjščina, Krapinske Toplice, Murter-Kornati, Štitar, Tar-Vabriga i Zemunik Donji), te Prostorni plan Grada Zagreba.

Zakonom o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj ("Narodne novine" broj 86/2006) iz sastava pojedinih gradova izdvojile su se općine: Štitar, Lopar, Vrsi, Tribunj, Funtana i Tar-Valbriga. Općina Lopar i Funtana donijele su PPUO-ove, a za ostale općine do donošenja novih PPUO-ova na snazi su još PPUG-ovi u čijem su sastavu bile do 2006.godine. Općina Štitar te Općina Tar-Vabriga su u postupku izrade novog PPUO.

Dinamika izrade prostornih planova uređenja grada/općine

Županije	Doneseni PPUG/O		U izradi ID	
	Do 2008	2008-2011	G	O
I. ZAGREBAČKA	34	2	8	11
II. KRAPINSKO-ZAGORSKA	26	10	2	7
III. SISAČKO-MOSLAVAČKA	18	1	4	4
IV. KARLOVAČKA	20	2	-	6
V. VARAŽDINSKA	28	/	3	10
VI. KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	20	5	1	11
VII. BJELOVARSKO-BILOGORSKA	23	-	3	8
VIII. PRIMORSKO-GORANSKA	31	7	6	7
IX. LIČKO-SENJSKA	11	1	1	3
X. VIROVITIČKO-PODRAVSKA	16	-	1	5
XI. POŽEŠKO-SLAVONSKA	6	4	2	3
XII. BRODSKO-POSAVSKA	28	-	2	3
XIII. ZADARSKA	32	4	5	10
XIV. OSJEČKO-BARANJSKA	42	-	6	8
XV. ŠIBENSKO-KNINSKA	18	2	3	6
XVI. VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	29	1	2	11
XVII. SPLITSKO-DALMATINSKA	46	12	12	16
XVIII. ISTARSKA	34	8	6	17
XIX. DUBROVAČKO-NERETVANSKA	18	6	4	9
XX. MEĐIMURSKA	25	-	2	8
XXI. GRAD ZAGREB	1	-	1	-
Ukupno PPUO/G:	**506**	**65**	**74**	**163**

Izvor: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove, kolovoz 2012.

2. Generalni urbanistički plan (GUP)

Generalni urbanistički plan donosio se, temeljem Zakona o prostornom uređenju ("Narodne novine" br. 30/94, 68/98, 61/2000, 32/2002 i 100/2004.) za naselja u kojima je sjedište županija, Grad Zagreb te druga naselja koja imaju više od 15.000 stanovnika. Zakon o prostornom uređenju i gradnji iz 2007. briše obavezu izrade GUP-a i ostavlja ih na snazi najdulje deset godina od dana stupanja na snagu Zakona tj. do 1. listopada 2017. Tako je do kraja kolovoza 2012. na snazi 41 Generalnih urbanističkih planova koji su prošli jednu ili više izmjena i dopuna te su se za velike gradove i gradove pokazali kao potrebna razina prostornog plana između planskih određenja PPUG-a i UPU-a.

Generalni urbanistički planovi - na snazi

Županije	GUP na snazi
I. ZAGREBAČKA	Jastrebarsko, Samobor, Zaprešić
II. KRAPINSKO-ZAGORSKA	Krapina
III. SISAČKO-MOSLAVAČKA	Kutina, Petrinja, Sisak
IV. KARLOVAČKA	Karlovac
V. VARAŽDINSKA	Varaždin, Varaždinske Toplice
VI. KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	Koprivnica, Križevci
VII. BJELOVARSKO-BILOGORSKA	Bjelovar, Daruvar
VIII. PRIMORSKO-GORANSKA	Rijeka
IX. LIČKO-SENJSKA	-
X. VIROVITIČKO-PODRAVSKA	Virovitica
XI. POŽEŠKO-SLAVONSKA	Kutjevo, Lipik, Pakrac, Požega
XII. BRODSKO-POSAVSKA	Nova Gradiška, Slavonski Brod
XIII. ZADARSKA	-
XIV. OSJEČKO-BARANJSKA	Đakovo,Osijek
XV. ŠIBENSKO-KNINSKA	Knin, Šibenik,
XVI. VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	Vinkovci, Vukovar
XVII. SPLITSKO-DALMATINSKA	Kaštela, Sinj, Solin, Split
XVIII. ISTARSKA	Pazin, Poreč, Pula, Rovinj
XIX. DUBROVAČKO-NERETVANSKA	Dubrovnik, Korčula
XX. MEĐIMURSKA	Čakovec
XXI. GRAD ZAGREB	Sesvete, Zagreb
Ukupno:	**41**

Izvor: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove, kolovoz 2012.

3. Urbanistički plan uređenja (UPU)

Urbanistički plan uređenja detaljnije određuje prostorni razvoj naselja ili dijela naselja s osnovom prostornih i funkcionalnih rješenja, uvjeta i oblikovanja pojedinih prostornih cjelina naselja. Za neizgrađene i neuređene dijelove građevinskog područja naselja i neizgrađena i neuređena izdvojena građevinska područja izvan naselja te za dijelove tih područja planiranih za urbanu obnovu obvezno se donosi urbanistički plan uređenja ili detaljni plan uređenja.

U praćenju izrade, donošenja i provođenja dokumenata prostornog uređenja u MGIPU utvrđeno je da je do ožujka 2011. od preko 5000 planiranih UPU-a čija je obveza izrade propisana PPUG/O-ima doneseno ili je u izradi tek oko 20 %, a od preko 2000 planiranih DPU-a čija je obveza izrade propisana PPUG/O-ima doneseno je ili je u izradi tek oko 50%. Veliki broj obveza izrade provedbenih planova propisanih prostornim planovima lokalne razine , a za čiju izradu zbog velikog broja ne postoje uvjeti dovodi do negativnog utjecaja zaustavljanja građenja čija se

mogućnost uvjetuje donošenjem UPU-a ili DPU-a. Već prije, u prosincu 2008. te u lipnju 2010. godine, Ministarstvo je izdalo Uputu županijama, Gradu Zagrebu, gradovima i općinama o preispitivanju PPUG/O-ova o ne postojanju obveze izrade UPU-a i DPU-a u svim slučajevima propisanim zakonom ili da sadrže obvezu izrade UPU-a i DPU-a i u drugim slučajevima koji nisu opravdani – da se hitno pristupi izmjeni PPUG/O. U tom slučaju nije bilo potrebno provesti javnu raspravu jer se radi o usklađenju prostornih planova sa Zakonom.

Također, zbog nepotrebnog preklapanja obveze izrade UPU-a i DPU-a na istom području, izmjenama ZPUG-a iz kolovoza 2011. propisano je da se na području za koje je donesen urbanistički plan uređenja ne može donijeti detaljni plan uređenja niti određivati obveza njegova donošenja, osim u svrhu provođenja urbane komasacije.

Dinamika izrade urbanističkih planova uređenja

Županije	Doneseni			U izradi
	do 2008.	2008.-2011.	01- 08/12	
I. ZAGREBAČKA	38	45	5	44
II. KRAPINSKO-ZAGORSKA	2	17	3	8
III. SISAČKO-MOSLAVAČKA	8	3	2	4
IV. KARLOVAČKA	4	16	2	6
V. VARAŽDINSKA	7	4	1	3
VI. KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	-	7	-	6
VII. BJELOVARSKO-BILOGORSKA	10	11	-	3
VIII. PRIMORSKO-GORANSKA	43	92	16	114
IX. LIČKO-SENJSKA	6	16	6	23
X. VIROVITIČKO-PODRAVSKA	4	8	-	6
XI. POŽEŠKO-SLAVONSKA	2	9	-	5
XII. BRODSKO-POSAVSKA	7	14	-	4
XIII. ZADARSKA	13	89	6	157
XIV. OSJEČKO-BARANJSKA	7	16	1	5
XV. ŠIBENSKO-KNINSKA	6	30	4	26
XVI. VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	3	8	-	7
XVII. SPLITSKO-DALMATINSKA	17	94	15	159
XVIII. ISTARSKA	32	48	12	115
XIX. DUBROVAČKO-NERETVANSKA	3	32	4	50
XX. MEĐIMURSKA	6	2	-	4
XXI. GRAD ZAGREB	47	29	1	11
Ukupno UPU:	**265**	**590**	**78**	**760**

Izvor: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove, kolovoz 2012.

Od 933 UPU-a donesenih od siječnja 1990. do kraja kolovoza 2012. godine na snazi su 904 UPU-a, a u izradi je 760 UPU-a.

Od 904 UPU-a koji su na snazi, analizom prema evidenciji MGIPU-a, utvrđeno je da je najviše UPU-a prema namjeni doneseno za: naselje/dio naselja (435), gospodarsko/ poduzetničko/ radno/ poslovnu zonu (255), ugostiteljsko-turističku zonu (98), mješovitu zonu (52), sport i rekreaciju (27), luke (15), povijesna jezgre (9), golf (5), pojedinačne zahvate (2) te ostalo (6).

4. Detaljni plan uređenja (DPU)

Detaljni plan uređenja u skladu s prostornim planom uređenja velikog grada, grada ili općine, odnosno urbanističkim planom uređenja detaljno razrađuje uvjete za gradnju i uređenje pojedinih zahvata u prostoru, osobito u odnosu na njihovu namjenu, položaj, veličinu, opće smjernice oblikovanja i način priključivanja na javnu, komunalnu i drugu infrastrukturu te određuje mjere za zaštitu okoliša, prirodnih, krajobraznih, kulturnopovijesnih i drugih vrijednosti propisanih ovim Zakonom.

Detaljni plan uređenja donosi se obvezno prema Zakonu o prostornom uređenju i gradnji za dijelove naselja na kojima je određeno provoditi urbanu komasaciju, te za groblja prema Pravilniku o grobljima (NN broj 99/2002).

Dinamika izrade detaljnih planova uređenja

Županije	Doneseni			U izradi
	do 2008.	2008.-2011.	01- 08/2012.	
I. ZAGREBAČKA	38	23	2	8
II. KRAPINSKO-ZAGORSKA	11	6	1	4
III. SISAČKO-MOSLAVAČKA	25	12	1	5
IV. KARLOVAČKA	13	9	-	7
V. VARAŽDINSKA	12	5	1	1
VI. KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	11	5	-	4
VII. BJELOVARSKO-BILOGORSKA	4	3	-	-
VIII. PRIMORSKO-GORANSKA	209	31	5	27
IX. LIČKO-SENJSKA	20	2	-	2
X. VIROVITIČKO-PODRAVSKA	5	2	-	5
XI. POŽEŠKO-SLAVONSKA	7	1	-	1
XII. BRODSKO-POSAVSKA	9	3	-	1
XIII. ZADARSKA	82	27	1	25
XIV. OSJEČKO-BARANJSKA	32	12	1	5
XV. ŠIBENSKO-KNINSKA	13	10	-	14
XVI. VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	13	10	-	-
XVII. SPLITSKO-DALMATINSKA	220	26	1	31
XVIII. ISTARSKA	117	40	2	18
XIX. DUBROVAČKO-NERETVANSKA	4	10	1	7
XX. MEĐIMURSKA	76	25	1	16
XXI. GRAD ZAGREB	9	2	-	3
Ukupno DPU:	**930**	**264**	**17**	**184**

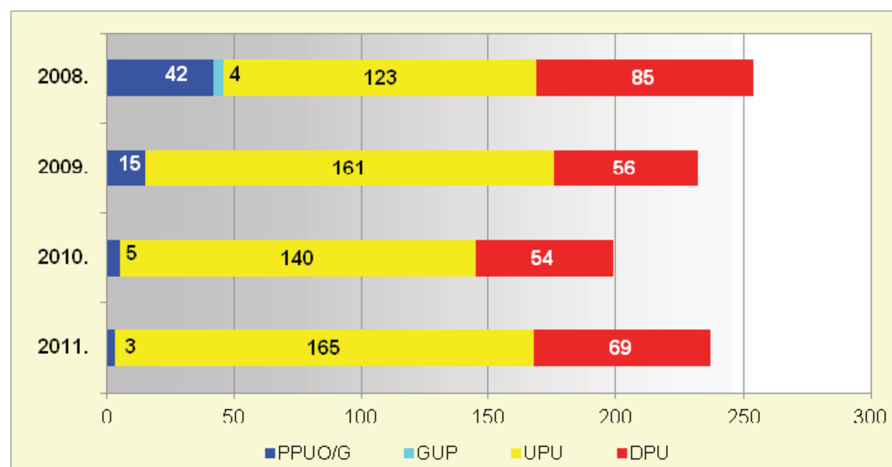
Izvor: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove, kolovoz 2012.

Od 1211 DPU-a donesenih od siječnja 1990. do kraja kolovoza 2012. godine na snazi su 1014 DPU-a, a u izradi je 184 DPU-a.

Od 1014 DPU-a koji su na snazi, analizom prema evidenciji MGIPU-a, utvrđeno je da je najviše DPU-a prema namjeni doneseno za: naselje/dio naselja (465), gospodarsko/ poduzetničko/ radno/ poslovnu zonu (204), groblje/ proširenje groblja (72), ugostiteljsko-turističku zonu (68), pojedinačne zahvate (59), mješovitu zona (48), sport i rekreaciju (44), luke (30), povijesna jezgre (11), golf (4), te ostalo(9).

Pored donesenih prostornih planova prikazanim na donjem grafičkom prikazu, u 2009. godini donesen je PPPPO Donji Kamenjak i Medulinski arhipelag, u 2010. godini PPPPO PP Lonjsko polje, te u 2011. godini PPPPO Višenamjenski kanal Dunav-Sava.

Prostorni planovi doneseni u razdoblju 2008.-2011. na području RH

Izvor: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove, kolovoz 2012.

Izdavanje suglasnosti MGIPU-a u postupku izrade i donošenja prostornih planova

Zakonom o prostornom uređenju i gradnji (NN broj 76/2007) propisano je da prije donošenja prostornog plana županije odnosno Grada Zagreba, prostornih planova područja posebnih obilježja, svih prostornih planova unutar ZOP-a i prostornih planova čiji se dijelovi nalaze unutar tog područja, nositelj izrade je dužan pribaviti suglasnost Ministarstva. Novelom Zakona iz kolovoza 2011. određen je rok od četiri mjeseca od završetka javne rasprave u kojem nositelj izrade dostavlja Ministarstvu zahtjev za suglasnost na prostorni plan, te je obveza pribavljanja suglasnosti Ministarstva određena za sve prostorne planove županija odnosno Grada Zagreba, prostorne planove područja posebnih obilježja, prostorne planove uređenja velikih gradova, gradova ili općina i provedbene dokumente prostornog uređenja za izdvojena građevinska područja izvan naselja, unutar ZOP-a ili čiji se dio nalazi unutar tog područja.

Nositelj izrade dostavlja Ministarstvu zahtjev za suglasnost na prostorni plan uz koji obvezno prilaže konačni prijedlog prostornog plana, izvješće o javnoj raspravi, nacrt odluke o donošenju i obvezne priloge prostornog plana.

U postupku izdavanja suglasnosti Ministarstvo na temelju prethodno pribavljenog mišljenja Zavoda za prostorno uređenje županije provjerava usklađenost prostornog plana s ovim Zakonom i propisima donesenim na temelju tog Zakona, odnosno s dokumentima prostornog uređenja državne, područne (regionalne) i lokalne razine. Ministarstvo je dužno izdati, odnosno odbaciti, izdavanje suglasnosti na prostorni plan te navesti razloge za odbijanje i prijedloge za otklanjanje nepravilnosti. Ako Ministarstvo u zadanom roku ne izda niti odbaci izdavanje suglasnosti, smatra se da je suglasnost izdana.

Za prostorne planove unutar ZOP-a i planove čiji se dijelovi nalaze unutar tog područja koji do dana stupanja na Zakona o prostornom uređenju i gradnji iz 2007. nisu dobili suglasnost Ministarstva propisanu Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o prostornom uređenju ("Narodne novine" broj 100/2004) morali su se uskladiti s odredbama Zakona kojima se uređuje ZOP. Odluku o usklađenju donosilo je općinsko, odnosno gradsko vijeće bez provođenja javne rasprave, a po ishođenoj suglasnosti Ministarstva. Prostorni plan unutar ZOP-a i planovi čiji se dijelovi nalaze unutar tog područja za koji nije data suglasnost Ministarstva prestali su važiti 1. travnja 2008.

Dinamika izdavanja suglasnosti

razdoblje /vrsta suglasnosti	2007	2008	2009	2010	2011
PPŽ i PPGZ		1	2	4	5
PPUO/G	41	32	20	23	42
GUP	4	2	1	1	2
PUP	8	22	1	1	1
UPU	18	51	50	84	84
DPU	40	73	18	26	16
UKUPNO:	111	181	92	139	150

Izvor: MGIPU, Uprava za prostorno uređenje

III.3.4. DOKUMENTI PRAĆENJA STANJA U PROSTORU

Izvješće o stanju u prostoru

Izvješće o stanju u prostoru i Program mjera za unapređenje stanja u prostoru dokumenti su čija je izrada do 2007. godine bila propisana Zakonom o prostornom uređenju ("Narodne novine' br. 30/94, 68/98, 61/2000, 32/2002 i 100/2004). Donošenjem novog Zakona o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 76/2007, 90/11 i 50/12) ukida se obveza izrade Programa mjera i ostaje samo obveza izrade Izvješća o stanju u prostoru, kao četverogodišnjeg dokumenta praćenja stanja u prostoru na državnoj, područnoj (regionalnoj) i lokalnoj razini.

Svrha izrade izvješća je dobivanje sveobuhvatnog pregleda prostornog razvoja i prostornog planiranja sa sustavom prostornog uređenja. Cilj izrade izvješća je predvidjeti prostorno razvojne trendove temeljene na postojećim uvjetima, prikazati instrumente prostornog planiranja te učinkovite mjere što su ih nadležna tijela poduzela u određenom razdoblju na svim razinama planiranja. Sadržaj Izvješća utvrđen je Pravilnikom o sadržaju i obveznim prostornim pokazateljima izvješća o stanju u prostoru ("Narodne novine" broj 116/12).

Izvješće sadrži analizu stanja i trendova prostornog razvoja na temelju obveznih prostornih pokazatelja o stanju u prostoru, analizu provođenja dokumenata prostornog uređenja i drugih dokumenata te ocjenu stanja i prijedloge za unapređenje prostornog razvoja s planom aktivnosti i prijedlogom prostornih pokazatelja za naredno razdoblje. Razmatra ga Hrvatski sabor, odnosno predstavnička tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave a objavljuje u "Narodnim novinama", odnosno u službenom glasilu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Stanje izrade Izvješća o stanju u prostoru

Županije	ISP županije / ZG	
	Doneseni	U izradi
I. ZAGREBAČKA	*Glasnik ZZ 09/06*	da
II. KRAPINSKO-ZAGORSKA	*Službeni glasnik KZŽ 21/11*	/
III. SISAČKO-MOSLAVAČKA	*Službeni glasnik SMŽ 08/10*	/
IV. KARLOVAČKA	*Službeni glasnik KŽ 2006.*	da
V. VARAŽDINSKA	*Službeni vjesnik VŽ 48/09*	/
VI. KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	*Službeni glasnik KKŽ 17/09.*	da
VII. BJELOVARSKO-BILOGORSKA	*2006.*	da
VIII. PRIMORSKO-GORANSKA	*2005.*	da
IX. LIČKO-SENJSKA	*Županijski glasnik LSŽ 5/08*	da
X. VIROVITIČKO-PODRAVSKA	*Službeni glasnik VPŽ 6/04; 2004-09. nije usvojeno*	da
XI. POŽEŠKO-SLAVONSKA	*PSSG 3/2005*	da
XII. BRODSKO-POSAVSKA	*Službeni vjesnik BPZ 17/2006*	da
XIII. ZADARSKA	*Službeni glasnik ZŽ 5/06*	da
XIV. OSJEČKO-BARANJSKA	*Županijski glasnik OBŽ 8/10*	/
XV. ŠIBENSKO-KNINSKA	*Službeni vjesnik ŠKŽ 02/07*	da
XVI. VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	*2001. - 2005.*	u postupku donošenja
XVII. SPLITSKO-DALMATINSKA	*2007.*	da
XVIII. ISTARSKA	*Službene novine IŽ 4/2007*	da
XIX. DUBROVAČKO-NERETVANSKA	*Službeni glasnik DNŽ 09/05*	da
XX. MEĐIMURSKA	*Službeni glasnik MŽ 3/06*	da
XXI. GRAD ZAGREB	*Službeni glasnik GZ 06/2005, 10/06, 14/06, 18/06, 04/07, 07/07, 12/07*	u postupku donošenja

Izvor: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove, kolovoz 2012.

Do kraja kolovoza 2012. godine Zavod za prostorno uređenje Vukovarsko-srijemske županije je završio izradu Izvješća o stanju u prostoru za razdoblje 2008.-2011. u skladu sa tadašnjim važećim Pravilnikom o sadržaju i obveznim prostornim pokazateljima izvješća o stanju u prostoru ("Narodne novine" br. 114/10 i 141/10) te je u postupku donošenja.

Prije upućivanja Izvješća o stanju u prostoru Grada Zagreba 2005-2009. u postupak donošenja na snagu je stupio Pravilnik o sadržaju i obveznim prostornim pokazateljima izvješća o stanju u prostoru ("Narodne novine" br. 114/10, 141/10.), te je bilo potrebno izraditi novo Izvješće u skladu s odredbama bitno izmijenjenog Pravilnika. Prijedlog Izvješća o stanju u prostoru Grada Zagreba 2005.–2009. s pregledom promjena u razdoblju 2010.–lipanj 2012. je u postupku donošenja.

Za područje Zagrebačke županije, s obzirom da je od prethodnog "Izvješća o stanju u prostoru Zagrebačke županije", proteklo više od četiri godine, izrađen je elaborat "Izvješće o stanju izrade prostornih planova s prikazom stanja u prostoru Zagrebačke županije" a Županijska skupština ga je u ožujku 2012. godine usvojila kao ažurni pregled donesenih prostornih planova i projekata koji su ponajviše utjecali na stanje u prostoru Zagrebačke županije u proteklom petogodišnjem razdoblju. Novo Izvješće o stanju u prostoru za područje Zagrebačke županije se izrađuje.

Izvješća o stanju u prostoru prema podacima ostalih županijski zavoda za prostorno uređenje su u izradi te prate izradu novog Pravilnika o sadržaju i obveznim prostornim pokazateljima izvješća o stanju u prostoru.

ZAKLJUČNO

Odgovornost nadležnih službi u slučaju nedonošenja i neobjavljivanja dokumenata praćenja stanja u prostoru nije propisana, pa se zakonski rokovi u većini slučaja ni ne poštuju.

Uspostavom informatičkog sustava prostornog uređenja na nivou cijele države i uspostavom NIPP-a (*Nacionalna infrastruktura prostornih podataka*), stvoriti će se pretpostavke za sustavno ažuriranje baze podataka GIS-a prostornih planova (PPŽ, PPU JLS G/O, PPPPO za NP i PP, GUP i UPU većih gradova) i drugim relevantnim podacima (npr. zahvati u prostoru od državnog značaja, izdani akti, posebni uvjeti, provođenje dokumenata prostornog uređenja, katastarski podaci, podaci o šumskom i poljoprivrednom zemljištu, državnoj imovini i drugi metapodaci iz ostalih sektora), odnosno kontinuirano praćenje stanja u prostoru putem e-servisa.

III.4. PROVEDBA DOKUMENATA PROSTORNOG UREĐENJA

III.4.1. Provedbeni dokumenti prostornog uređenja

1.Lokacijska dozvola

Donošenjem Zakona o prostornom uređenju 1994. godine, poštivajući dotadašnju tradiciju izdavanja dozvola, ali vodeći računa o nekim novim ekonomskim i gospodarskim čimbenicima uvedeno je niz novina, od kojih je najveća novina uz uspostavljanje nove strukture dokumenata prostornog uređenja bila lokacijska dozvola.

Kada je riječ o lokacijskoj dozvoli bitna izmjena Zakona o prostornom uređenju bila je 1998. godine kojom je ukinuta obveza izdavanja lokacijske dozvole na područjima za koje je donošen detaljni plan uređenja. Za zahvate u prostoru na takvim područjima izdavao se izvod iz plana i temeljem istog građevinska dozvola.

Jednako tako bitna značajka u provođenju dokumenata prostornog uređenja, u odnosu na lokacijsku dozvolu bilo je donošenje Pravilnika o određivanju zahvata u prostoru za koje se ne izdaje lokacijska dozvola ("Narodne novine", broj 98/99) kojim je određeno da se lokacijska dozvola ne izdaje za gradnju obiteljske kuće. Promjenom Zakona o prostornom uređenju 2004. godine i donošenjem novog Pravilnika o određivanju zahvata u prostoru za koje se ne izdaje lokacijska dozvola ("Narodne novine", br. 86/2004 i 138/2004), ponovo se za obiteljsku kuću izdavala lokacijska dozvola.

Donošenjem Zakona o prostornom uređenju i gradnji značaj i uloga lokacijske dozvole ostaje nepromijenjen, ali je postupak izdavanja iste izmijenjen u želji za ubrzanjem i racionalizacijom istog. Uveden je novi akt – rješenje o uvjetima građenja čija je uloga dvojaka, naime on je u isto vrijeme akt provedbe dokumenata prostornog uređenja, te kao takav zamjenjuje lokacijsku dozvolu, ali i akt na temelju kojeg se smije pristupiti građenju određenih građevina, dakle zamjenjuje građevnu dozvolu odnosno potvrdu na glavni projekt. Rješenje o uvjetima građenja izdaje se za zgrade čija građevinska (bruto) površina nije veća od 400 m^2, zgrade za obavljanje isključivo poljoprivrednih djelatnosti čija građevinska (bruto) površina nije veća od 600 m^2. Nadalje, sukladno Pravilniku o jednostavnim građevinama i radovima ("Narodne novine" br. 21/2009, 57/10, 126/10 i 48/11), određene su jednostavne građevine i radovi čijem građenju, odnosno izvođenju se može pristupiti bez rješenje o uvjetima građenja, potvrđenog glavnog projekta i građevne dozvole.

U odnosu na lokacijsku dozvolu i obvezu za što je ista potrebna, a za što nije, a sve u želji bržeg dobijanja odgovarajućih odobrenja za građenje, treba nastaviti na promišljanju potrebe izdavanja lokacijske dozvole za određene zahvate, ali imajući na umu obvezu procjene utjecaja na okoliš i prirodu, sve propise koji se vežu uz sadašnji institut lokacijske dozvole (Zakon o poljoprivrednom zemljištu, Zakon o šumama, Zakon o vodama, itd.) kao i problematiku Pravilnika o jednostavnim građevinama i radovima ("Narodne novine" br. 21/2009, 57/10, 126/10 i 48/11), i pri tome poštivati temeljna načela sustava prostornog uređenja usklađena sa trendovima EU. U konačnici, usporedo sa razvojem GIS-portala Ministarstva, treba razvijati sustav *e-dozvole* kao jedinstvenog akta za građenje na području cijele države.

Broj izdanih lokacijskih dozvola za zahvate od važnosti za državu, u razdoblju od 2007. do 2011. godine

godina	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
broj lokacijskih dozvola	**107**	**93**	**112**	**74**	**92**

Izvor: MGIPU, Uprava za prostorno uređenje, 2012.

2. Uvjerenje o izgrađenosti do 15. veljače 1968.

Zakonom o prostornom planiranju i uređenju prostora ("Narodne novine SRH", broj 54/80) regulirano je da će građevinski inspektor odrediti rušenje objekata koji se gradi ili je izgrađen bez građevinske dozvole samo ako je izgrađen poslije 15. veljače 1968. godine. Dakle, uvođenjem datuma 15. veljače 1968. godine omogućena je tzv. *"opća legalizacija"* te je za navedene građevine potrebno ishoditi dokaz da su građene prije navedenog datuma.

Jednako tako sukladno odredbi članka 330. Zakona o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11 i 50/12) određeno je da se građevina izgrađena do 15. veljače 1968. godine smatra izgrađenom na temelju pravomoćne građevinske dozvole, odnosno drugoga odgovarajućeg akta nadležnoga upravnog tijela. O vremenu evidentiranja takve građevine uvjerenje izdaju katastarski ured, odnosno Središnji ured Državne geodetske uprave na temelju podataka s kojima raspolažu (katastarski operat, katastarski plan, posjedovni list, Hrvatska osnovna karta, snimke iz zraka) koji se smatraju dokazom da je neka građevina izgrađena do 15. veljače 1968. godine.

Ako katastarski ured, odnosno Središnji ured Državne geodetske uprave ne raspolažu podacima na temelju kojih se može izdati uvjerenje tada isto izdaje nadležno upravno tijelo. Sastavni dio tog uvjerenja je snimka postojećeg stanja građevine i preslika katastarskog plana s ucrtanom građevinom ili geodetski situacijski nacrt stvarnog stanja (situacija) za izgrađenu građevinu na građevnoj čestici koji je podnositelj zahtjeva dužan priložiti uz zahtjev za izdavanje toga uvjerenja.

3. Akti za građenje

Sukladno odredbama Zakona o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11 i 50/12) građenju građevina može se postupiti na temelju tri različita akta a to su: rješenje o uvjetima građenja, potvrda glavnog projekta i građevinske dozvole. O rješenju o uvjetima građenja vidi *3.1. Lokacijska dozvola*. Građevinska dozvola se izdaje za gradnju velikih infrastrukturnih građevina koje su određene Uredbom o određivanju zahvata u prostoru i građevina za koje ovo Ministarstvo izdaje lokacijsku i/ili građevinsku dozvolu ("Narodne novine" broj 116/2007) i građevina koje se nalaze na području dviju ili više županija i Grada Zagreba. Dakle, građevinsku dozvolu izdaje samo Ministarstvo, dok se za sve ostale zahvate u prostoru izdaje potvrda na glavni projekt.

Ostali akti vezani uz građenje i uporabu su bili ili jesu: građevinska dozvola, rješenje o uvjetima građenja, potvrda glavnog projekta, rješenje za građenje, građevna dozvola, lokacijska dozvola kojom se dozvoljava građenje, građevna dozvola za jednostavne građevine, rješenje o uvjetima uređenja prostora, uporabna dozvola, potvrda tijela nadležnog za poslove graditeljstva da je zaprimilo završno izvješće nadzornog inženjera, uvjerenje za uporabu, potvrda upravnog tijela nadležnog za poslove graditeljstva da se za uporabu građevine ne izdaje akt za uporabu, dozvola za upotrebu, rješenje o izvedenom stanju i potvrda izvedenog stanja.

U cilju racionalizacije izdavanja akata za gradnju treba detaljnije definirati zahvate u prostoru i u odnosu na iste definirati složenost i zahtjevnost građevinske dozvole i uporabne dozvole, uvažavajući utjecaje i problematiku drugih čimbenika u procesu građenja, te slijedeći pri tome temeljna načela sustava prostornog uređenja, usklađena sa trendovima EU. U konačnici, usporedo sa razvojem GIS-portala Ministarstva, treba razvijati sustav *e-dozvole* kao jedinstvenog akta za građenje na području cijele države.

Broj izdanih građevinskih dozvola za zahvate od važnosti za državu, u razdoblju od 2007. do 2011.godine

godina	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
broj građevinskih dozvola	**173**	**173**	**177**	**164**	**183**

Izvor: MGIPU, Uprava za graditeljstvo, 2012.

5. Akti za uporabu

Stupanjem na snagu Zakona o prostornom uređenju i gradnji određeno je da se:

- za izgrađenu građevinu na temelju građevinske dozvole, odnosno drugoga odgovarajućeg akta nadležnog tijela izdanog do 19. lipnja 1991. godine ne izdaje uporabna dozvola,
- za izgrađenu građevinu na temelju građevinske dozvole izdane od 20. lipnja 1991. godine do dana stupanja na snagu ovoga Zakona umjesto uporabne dozvole nadležno upravno tijelo na zahtjev investitora odnosno vlasnika građevine izdaje uvjerenje za uporabu kojim se utvrđuje da je građevina izgrađena u skladu s građevinskom dozvolom u pogledu vanjskih gabarita i namjene.

Nadalje, izgrađena zgrada čija građevinska (bruto) površina nije veća od 400 m² i zgrada za obavljanje isključivo poljoprivrednih djelatnosti čija građevinska (bruto) površina nije veća od 600 m² mogu se početi koristiti, odnosno staviti u pogon, te se može izdati rješenje za obavljanje djelatnosti prema posebnom zakonu, nakon što investitor nadležnom upravnom tijelu dostavi za tu zgradu završno izvješće nadzornog inženjera o izvedbi građevine.

Građevine za koje je Ministarstvo izdalo lokacijsku dozvolu mogu se početi koristiti, odnosno staviti u pogon, te se može izdati rješenje za obavljanje djelatnosti prema posebnom zakonu, nakon što Ministarstvo izda za tu građevinu uporabnu dozvolu. Ostale građevine, osim jednostavnih građevina određenih u Pravilniku o jednostavnim građevinama i radovima ("Narodne novine" br. 21/2009, 57/10, 126/10 i 48/11), mogu se početi koristiti, odnosno staviti u pogon, te se može izdati rješenje za obavljanje djelatnosti prema posebnom zakonu, nakon što nadležno upravno tijelo, koje je izdalo potvrdu glavnog projekta, izda za tu građevinu uporabnu dozvolu.

Odredbom članka 257. Zakona o prostornom uređenju i gradnji, određeno je da uporabnu dozvolu izdaje Ministarstvo za izgrađenu građevinu za koju je izdalo građevinsku dozvolu, a nadležno upravno tijelo za izgrađenu građevinu za koju je izdalo potvrdu glavnog projekta. Uporabnu dozvolu izdaje Ministarstvo odnosno nadležno upravno tijelo, nakon što se tehničkim pregledom utvrdi da je građevina izgrađena u skladu s građevinskom dozvolom, odnosno potvrđenim glavnim projektom, a osobito glede ispunjavanja bitnih zahtjeva za građevinu. Nadalje, uporabna dozvola za građevinu za koju se prema posebnim propisima utvrđuju objedinjeni uvjeti zaštite okoliša, u dijelu koji se odnosi na te uvjete, prestaje važiti u roku i pod uvjetima određenim tim propisom.

Broj izdanih uporabnih dozvola za zahvate od važnosti za državu, u razdoblju od 2007. do 2011. godine

godina	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
broj uporabnih dozvola	**119** (od toga 18 privremenih uporabnih dozvola)	**107** (od toga 16 privremenih uporabnih dozvola)	**82** (od toga 9 privremenih uporabnih dozvola)	**49** (od toga 4 privremene uporabne dozvole)	**73** (od toga 4 privremene uporabne dozvole)

Izvor: MGIPU, Uprava za graditeljstvo, 2012.

ZAKLJUČNO

Prateći promjene zakonske regulative, očito je da je tijekom vremena dolazilo do promjena u provedbi dokumenata prostornog uređenja. U odnosu na lokacijsku dozvolu i obvezu za što je ista potrebna, a za što nije, a sve u svrhu bržeg ishođenja odgovarajućih odobrenja za građenje, treba nastaviti na promišljanju potrebe izdavanja lokacijske dozvole, ali imajući na umu obvezu procjene utjecaja na okoliš i prirodu, sve propise koji se vežu uz sadašnji institut lokacijske dozvole (Zakon o poljoprivrednom zemljištu, Zakon o šumama, Zakon o vodama, itd.) kao i problematiku Pravilnika o jednostavnim građevinama i radovima ("Narodne novine" br. 21/2009, 57/10, 126/10 i 48/11), i pri tome poštivati temeljna načela sustava prostornog uređenja usklađena sa trendovima EU.

U cilju racionalizacije izdavanja akata za gradnju treba detaljnije definirati zahvate u prostoru i u odnosu na iste definirati složenost i zahtjevnost građevinske dozvole i uporabne dozvole, uvažavajući utjecaje i problematiku drugih čimbenika u procesu građenja, slijedeći pri tome temeljna načela sustava prostornog uređenja, usklađena sa trendovima EU.

U konačnici, usporedo sa uspostavom informatičkog sustava prostornog uređenja i GIS-portala Ministarstva, treba razvijati sustav *e-dozvole* kao jedinstvenog akta za građenje na području cijele države.

III.4.2. Nadzor dokumenata prostornog uređenja

Urbanistička inspekcija

Urbanistička inspekcija, koja djeluje unutar Uprave za inspekcijske poslove Ministarstva, osnovana je donošenjem Zakona o prostornom uređenju ("Narodne novine" br. 30/94, 68/98, 61/2000, 32/2002 i 100/2004, u daljnjem tekstu ZPU). Premda su i neki prethodni propisi prostornog uređenja određivali osnivanje urbanističke inspekcije (Zakon o urbanističkom i regionalnom prostornom planiranju, "Narodne novine' broj 39/66 i 18/69), odnosno zajedničke inspekcije za građevinarstvo i urbanizam (Zakon o prostornom planiranju i korištenju građevinskog zemljišta, "Narodne novine' broj 14/73 i Zakon o prostornom planiranju i uređivanju prostora, "Narodne novine" br. 54/80 i 16/86), tek su donošenjem ZPU-a ostvareni uvjeti za odgovorno obavljanje zadaća te inspekcije.

ZPU određeni su dokumenti praćenja stanja u prostoru i dokumenti prostornog uređenja (Strategija i Program prostornog uređenja Države i prostorni planovi) te obveza jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave – JLP(R)S donošenje prostornih planova za 20 županija i Grad Zagreb i prostornih planova uređenja općina i gradova (danas 556). Navedeni prostorni planovi predstavljaju "drugu" generaciju prostornih planova donesenih na načelu administrativno-upravnih cjelina, kojima se u sustavu prostornog planiranja propisuje izrada prostornih planova užih područja - urbanističkih planova uređenja (UPU) i detaljnih planova uređenja (DPU), s obveznim obuhvatom i smjernicama za izradu.

U listopadu 2007. godine stupio je na snagu Zakon o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11 i 50/12, u daljnjem tekstu ZPUG), kojim su poboljšani uvjeti za obavljanje zadaća urbanističke inspekcije.

Područje rada i ovlasti urbanističke inspekcije

Unutar Sektora urbanističke inspekcije djeluju Služba dokumenata prostornog uređenja i Služba za pojedinačne akte i ovlaštene osobe. U početku svog djelovanja urbanistička inspekcija je postupala preventivno, provođenjem nadzora nad donošenjem dokumenata praćenja stanja u prostoru i njihovom usklađenošću s odredbama ZPU-a, osobito u dijelu koji određuje izradu propisanih dokumenata prostornog uređenja. Zatim, provođenjem nadzora nad pravnim osobama ovlaštenim za izradu dokumenata prostornog uređenja, osobito u dijelu koji se odnosi na stručnu osposobljenost i uvjete rada tih osoba, te sudjelovanjem urbanističkih inspektora u upravnim nadzorima Ministarstva nad radom nadležnih upravnih tijela u županijama i gradovima, osobito u dijelu koji se odnosi na izdavanja akata kojima se odobravaju zahvati u prostoru.

Prema ZPUG-u postupanje urbanističke inspekcije uključuje provedbu nadzora nad dokumentima praćenja stanja u prostoru, nad izradom i donošenjem dokumenata prostornog uređenja, nad općim i pojedinačnim aktima prostornog uređenja, uvjetima rada osoba ovlaštenih za izradu dokumenata prostornog uređenja i postupanje u slučajevima kada se provedenim nadzorom utvrde određene nezakonitosti i/ili nepravilnosti.

Inspekcijski postupak započinje povodom zahtjeva ili po službenoj dužnosti, a odnosi se najčešće na prostorni plan (PP) - doneseni PP ili postupak izrade i donošenja PP, ili na lokacijsku dozvolu (u daljnjem tekstu LD), rješenje o utvrđivanju građevne čestice, rješenje o zadržavanju objekata u prostoru (Zakon o postupanju s objektima građenim protivno prostornim planovima i bez odobrenja za građenje ("Narodne novine", broj 33/92) ili Zakona o prestanku važenja Zakona o postupanju s objektima građenim protivno prostornim planovima i bez odobrenja za građenje ("Narodne novine" broj 33/92), te akta o parcelaciji.

U postupcima nadzora nad PP provjerava se osobito zakonitost postupka izrade i donošenja prostornih planova kao što su: sadržaj odluke o izradi PP (odredba članka 78. ZPUG-a), ovlast stručnog izrađivača PP (odredba članka 39. ZPUG-a), objava javne rasprave (JR) o prijedlogu PP - početak i trajanje (odredba članka 86. ZPUG-a), sadržaj izvješća o javnoj raspravi – (odredba članka 92. ZPUG), ponavljanje JR u slučaju proteka roka (odredba članka 95. ZPUG), dostava pisane obavijesti sudionicima JR (odredba članka 96. ZPUG), usklađenost s odredbama posebnih zakona - suglasnosti i mišljenja, dok se u elaboratu PP provjerava usklađenost s PP šireg područja i sa ZPUG-om, usklađenost grafičkog dijela s tekstualnim dijelom - odredbama za provođenje, sadržaj propisan ZPUG-om i Pravilnikom o sadržaju i mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima i standardu elaborata prostornih planova ("Narodne novine" br. 106/98, 30/94, 45/2004 i 163/2004).

Nadzorom nad LD se provjerava pravomoćnost iste, zahtjev za izdavanje LD s prilozima (članak 107. ZPUG), sadržaj lokacijske dozvole (članak 106. ZPUG-a), te sudjelovanje stranaka u postupku.

U slučaju kada inspektor u provedbi nadzora utvrdi povredu ZPUG-a i/ili propisa donesenih na temelju ZPUG, rješenjem naređuje JLP(R)S otklanjanje utvrđenih nezakonitosti i nepravilnosti. Izmjene i dopune PP koje se naređuju rješenjem inspektora, ne podliježu provođenju JR (odredba članka 85. ZPUG), ukoliko se time ne mijenja namjena prostora ili se ne radi o nezakonitosti/nepravilnosti same JR. Ukoliko JLP(R)S ne postupi po rješenju, Ministarstvo će na prijedlog urbanističkog inspektora ukinuti izvješće, ili donijeti odluku o obustavi od primjene odluke o izradi PP, odnosno dokumenta prostornog uređenja ili pojedinih odredbi tih akata.

U provedbi nadzora urbanističke inspekcije nad lokacijskom dozvolom u slučaju utvrđenih nepravilnosti sukladno ovlastima, urbanistički inspektor će predložiti da se po pravu nadzora sukladno odredbi članka 293. stavka 1. podstavka 1. ZPUG-a poništi lokacijska dozvola i rješenje o utvrđivanju građevne čestice koji su očito izdani protivno ZPUG-u i propisima donesenim na osnovi tog zakona, dokumentu prostornog uređenja i posebnim propisima. Poništenje po pravu nadzora sukladno članku 278. ZPUG-a u nadležnosti je Samostalne službe za žalbe i

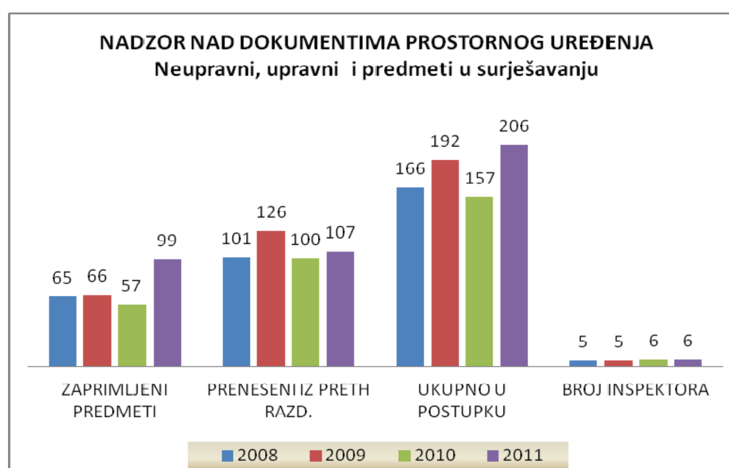
upravni nadzor MZOPUG-a. Nakon stupanja na snagu odredbe članka 278. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" broj 55/11) nezakonito izdane lokacijske dozvole mogu se poništiti samo iz razloga i na način na koji je isto propisano odredbama članka 129. do 131. Zakona o općem upravnom postupku.

Kada inspektor u provedbi nadzora utvrdi da pravna osoba/ovlašteni arhitekt ne ispunjava uvjete propisane za dobivanje suglasnosti za obavljanje stručnih poslova prostornog uređenja, ili te poslove obavlja protivno ZPUG-u ili propisu donesenom na temelju ZPUG-a i/ili posebnim propisima, predložiti će Ministarstvu oduzimanje te suglasnosti (odredba članka 294. ZPUG).

Nadzor nad dokumentima prostornog uređenja razdoblje od 2008.-2011. godine

	2008.	2009.	2010.	2011.	UKUPNO 2008.-2011.
Zaprimljeni predmeti	65	66	57	99	**287**
Preneseno iz prethodnog razdoblja	101	126	100	107	**434**
Ukupno predmeta u postupku	**166**	**192**	**157**	**206**	**721**
Arhivirani predmeti	40	92	50	44	**226**
Postupak izrade dokumenata prostornog uređenja	30	30	17	7	**84**
Pregledani prostorni planovi	332	384	314	550	**1580**
UKUPNO PREGLEDA	362	414	331	557	**1664**
Broj inspektora	**5**	**5**	**6**	**6**	

Izvor: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove, 2012.

Izvor: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove, 2012.

Učestali slučajevi

Primjenom odredbi ZPU i ZPUG, osobito odredbi o ZOP-u, smanjena su građevinska područja i provedene su promjene planskih rješenja prethodno važećih PP sukladno potrebama JLP(R)S. U slučajevima kada se građevinsko područje u skladu s odredbama ZPUG-a radi zaštite ZOP-a smanjivalo, ili se smanjivalo temeljem odredbi planova širih područja - županijskih prostornih planova, postupanje urbanističke inspekcije bilo je usmjereno na tu provjeru.

Posljedično, zaprimani su podnesci u kojima se upozoravalo o "nezakonitom" proširenju ili smanjenju građevinskog područja. Stoga su o tim prijavama obaviješteni nositelji izrade, kako bi navode prijava provjerili, odnosno razmotrili kao inicijative za buduće izmjene prostornih planova obzirom da se o tome odlučuje na općinskom/gradskom vijeću u skladu s odredbom članka 81. Zakona, te prilikom izrade i donošenja PPUO-a/PPUG-a u postupku javne rasprave, temeljem odredbi članaka 51. i 52. ZPUG-a. Iz sadržajno istih ili sličnih pritužbi, koje su zaprimane u fazi izrade i donošenja određenih prostornih planova, proizlazi nepovjerenje u "instituciju" javne rasprave, ili pak neznanje i nedovoljnu upućenost u postupak izrade i donošenja prostornih planova, zbog čega su se podnositelji pritužbi i zahtjeva obraćali urbanističkoj inspekciji s ciljem zaštite svojih prava.

Također su učestali upiti i prijave upućene Upravi za inspekcijske poslove radi ocjene o postupanju nositelja izrade PP u slučajevima objavljenih ispravaka grešaka u PP, postupka ponavljanja JR zbog proteka roka od završetka javne rasprave do donošenja PP te zbog nepotpunih obavijesti nositelja izrade plana o razlozima neprihvaćanja ili

djelomičnog prihvaćanja njihovih prijedloga/primjedbi na Prijedlog PP. U nekim od navedenih slučajeva, s naglaskom da je takav postupak jedino utemeljen na ZPUG-u, podnositelji se upućuju na nadležnost JLP(R)S, koja u postupku javne rasprave može prihvatiti zahtjev/prijedlog i unijeti ga u plansko rješenje ili ne prihvatiti uz odgovarajuće obrazloženje. S tim u vezi JLP(R)S se obavještava o obvezi da podnositeljima uputi odgovor na primjedbu uz detaljno obrazloženje o razlozima neprihvaćanja ili djelomičnog prihvaćanja njihovih prijedloga i primjedbi.

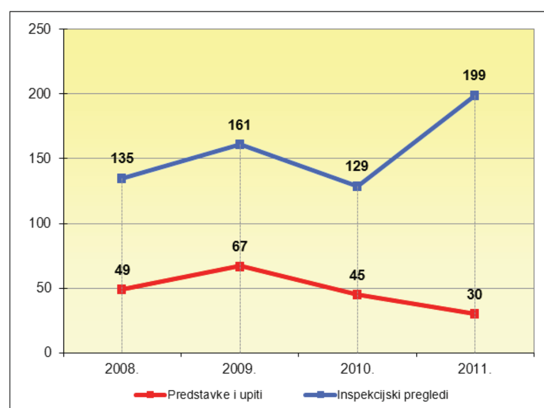
Prilikom svakog nadzora urbanistička inspekcija koristi elaborate prostornih planova koje su JLP(R)S bile dužne dostaviti ovom Ministarstvu temeljem odredbe članka 63. ZPUG-a. Utvrđeno je u nekim slučajevima da JLP(R)S nisu postupile u skladu s odredbom tog članka i dostavili ovom Ministarstvu PP s odlukom o donošenju u propisanom roku. Stoga je urbanistička inspekcija JLP(R)S upozorila na nepravilnost i zatražila hitnu dostavu.

U dijelu koji se odnosi na nadzor pojedinačnih akata prostornog uređenje, u postupcima provedbe nadzora uočeno je da se prijedlozi za poništenje po pravu nadzora lokacijskih dozvola temelje učestalo na istim povredama ZPUG-a, kao i da se u postupku izdavanja tih akata ponavljaju određeni nedostaci koji utječu na njegovu pravilnost. Najčešći razlog predlaganja na poništenje po pravu nadzora lokacijske dozvole je njezina neusklađenost s dokumentima prostornog uređenja ili posebnim zakonima i propisima, posebice u slučajevima kada ti zakoni i propisi određuju ishođenje odgovarajućih akata u postupku izdavanja lokacijske dozvole (vodopravni uvjeti, posebni uvjeti za gradnju u šumi i unutar pojasa 50 m od šume, te posebni uvjeti za građenje na javnoj cesti ili unutar zaštitnog pojasa javne ceste).

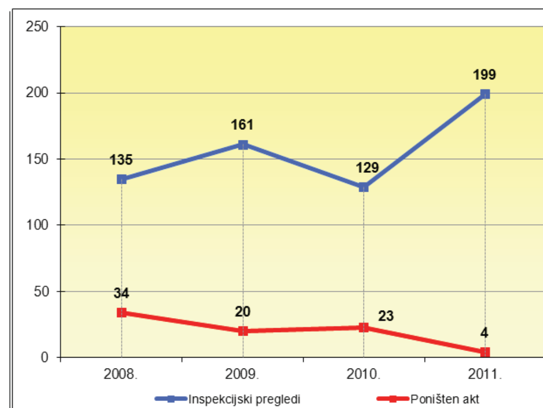
Postupanja Uprave za inspekcijske poslove od 2003. - 2011.godine

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	UKUPNO 2003.-2011.
Inspekcijski pregledi	99	106	147	143	135	161	129	199	**1119**
Poništeni akti	28	73	77	39	34	20	23	4	**298**
Bez povrede propisa	51	28	24	63	101	116	34	109	**526**
Predstavke i upiti	104	48	60	38	49	67	45	30	**441**
Ukupno predmeta	**203**	**154**	**207**	**181**	**184**	**228**	**174**	**229**	**1560**
Broj inspektora					6	5	5	5	

Izvor: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove, 2012.

Izvor: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove, 2012.

Izvor: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove, 2012.

Neusklađenost s dokumentom prostornog uređenja pojavljuje se pretežito za preizgrađenost građevinske čestice, visinu objekta višu od dozvoljene, smještaj objekta na čestici te rješenje prometa u mirovanju. Posebice je uočeno da idejni projekt kao sastavni dio lokacijske dozvole nije usklađen s tekstom njezinog dispozitiva. U pojedinim pak slučajevima lokacijske dozvole su izdane na način da su u dispozitivu, umjesto detaljno određenih elemenata građevine iz članka 106. ZPUG-a, bile citirane provedbene odredbe određenog prostornog plana bez odnosa prema konkretnom zahvatu u prostoru za koji se dozvola izdaje.

ZAKLJUČNO

Slijedom navedenog, nužno je i nadalje preventivno djelovanje urbanističke inspekcije, osobito kod manjih jedinica lokalne samouprave, koje u pravilu ne upošljavaju stručne osobe za obavljanje poslova prostornog uređenja. Preventivnim djelovanjem prioritetno će se obavljati nadzori zakonitosti dokumenata praćenja stanja u prostoru JLP(R)S koji prethode izradi dokumenata prostornog uređenja i postupcima njihovog donošenja, jer se time umanjuju moguće štete, koje bi za JLP(R)S nastale donošenjem nezakonitog dokumenta prostornog uređenja ili odgađanjem donošenja takvog dokumenta. Naime, ZPUG je propisao donošenje prostornih planova najkasnije u roku od šest mjeseci po okončanju javne rasprave uz moguće ponavljanje najviše dva puta, a nakon toga se cijeli postupak mora ponoviti. Preventivno djelovanje urbanističke inspekcije ostvarivati će se i kroz učestaliji nadzor nad pravnim i fizičkim osobama za izradu prostornih planova, što je zadaća novouspostavljenog odjela u sastavu urbanističke inspekcije, te daljnjim sudjelovanjem urbanističkih inspektora u upravnim nadzorima koje Ministarstvo provodi nad radom i postupanjem nadležnih tijela i osoba s javnim ovlastima koji se odnose na prostorno uređenje.

Broj akata čije se izdavanje temelji na odredbama Zakona o prostornom uređenju i gradnji (NN 76/07, 38/09, 55/11, 90/11 i 50/12)

	Županija	2007./2008.	2009.	2010.	2011.
1	Zagrebačka	2.250	3.553	2.908	2.736
2	Krapinsko-zagorska	1.045	1.348	1.014	1.037
3	Sisačko-moslavačka	954	1.218	1.007	1.205
4	Karlovačka	967	965	949	806
5	Varaždinska	1.605	1.623	1.484	1.326
6	Koprivničko-križevačka	894	1.009	897	882
7	Bjelovarsko-bilogorska	1.234	1.652	1.502	1.299
8	Primorsko-goranska	2.120	4.876	3.257	3.394
9	Ličko-senjska	896	954	902	963
10	Virovitičko-podravska	720	812	697	560
11	Požeško-slavonska	303	412	415	455
12	Brodsko-posavska	1.494	1.821	1.293	1.257
13	Zadarska	788	778	2.536	2.747
14	Osječko-baranjska	1.946	2.267	1.810	1.976
15	Šibensko-kninska	213	1.117	1.636	1.759
16	Vukovarsko-srijemska	1.305	1.342	1.100	1.228
17	Splitsko-dalmatinska	1.634	2.796	4.361	2.914
18	Istarska	1.504	3.899	5.154	5.035
19	Dubrovačko-neretvanska	404	938	903	462
20	Međimurska	785	1.268	1.027	1.155
21	Grad Zagreb	3.054	4.599	4.157	3.792
		26.115	**39.247**	**39.009**	**36.988**

Izvori: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove i Upravni odjeli, 2012.

Broj akata čije se izdavanje temelji na odredbama Zakona o prostornom uređenju (NN 30/94, 68/98, 61/00, 30/02 i 100/04) Zakona o gradnji (NN 175/03 i 100/04) i Zakona o prostornom uređenju i gradnji (NN 76/07, 38/09, 55/11, 90/11 i 50/12)

	Broj izdanih akata po godinama po oba Zakona	2002*	2003*	2004*	2005*	2006*	2007/ 2008*	2009*	2009**	2010*	2010**	2011*	2011**
	Županija												
1	Zagrebačka	4587	4872	5355	4856	4716	2250	308	3553	115	2908	8	2736
2	Krapinsko-zagorska	1140	1226	1249	1314	1381	1045	6	1348	0	1014	2	1037
3	Sisačko-moslavačka	1754	2502	2435	1951	1746	954	19	1218	7	1007	1	1205
4	Karlovačka	1053	1135	1246	1539	1495	967	151	965	45	949	17	806
5	Varaždinska	2005	2095	2125	1952	1830	1605	139	1623	1	1484	0	1326
6	Koprivničko-križevačka	1383	1306	1533	1713	1805	894	13	1009	11	897	0	882
7	Bjelovarsko-bilogorska	1663	1534	1477	1674	1564	1234	33	1652	14	1502	5	1299
8	Primorsko-goranska	5081	5981	5635	4854	5372	2120	1051	4876	237	3257	68	3394
9	Ličko-senjska	906	972	1028	997	1203	896	106	954	72	902	24	963
10	Virovitičko-podravska	911	1120	1117	1156	1206	720	10	812	0	697	0	560
11	Požeško-slavonska	823	828	831	731	708	303	6	412	4	415	0	455
12	Brodsko-posavska	1805	1822	1838	2057	2484	1494	18	1821	14	1293	0	1257
13	Zadarska	5256	4079	4163	4777	4603	788	214	778	794	2536	560	2747
14	Osječko-baranjska	3411	3682	3763	3854	4611	1946	109	2267	7	1810	3	1976
15	Šibensko-kninska	1067	1541	2606	1431	1775	213	438	1117	38	1636	21	1759
16	Vukovarsko-srijemska	2256	2181	1888	2212	2769	1305	142	1342	91	1100	13	1228
17	Splitsko-dalmatinska	3504	3574	4542	4270	3909	1634	322	2796	22	4361	37	2914
18	Istarska	5011	4142	4663	5392	5714	1504	1719	3899	1634	5154	912	5035
19	Dubrovačko-neretvanska	1963	1843	2334	1780	2816	404	312	938	78	903	22	462
20	Međimurska	1386	1169	1194	1541	1688	785	17	1268	0	1027	0	1155
21	Grad Zagreb	10313	9749	7679	6591	8239	3054	656	4599	146	4157	121	3792
	UKUPNO	**57.278**	**57.353**	**58.701**	**56.642**	**61.634**	**26.115**	**5.789**	**39.247**	**3.330**	**39.009**	**1.814**	**36.988**
								45.036		**42.339**		**38.802**	

* Broj izdanih akata temeljem Zakona o prostornom uređenju(NN 30/94, 68/98, 61/00, 30/02 i 100/04) i Zakona o gradnji (NN 175/03 i 100/04)
** Broj izdanih akata temeljem Zakona o prostornom uređenju i gradnji (NN 76/07, 38/09, 55/11, 90/11 i 50/12)

Izvori: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove i Upravni odjeli, 2012.

Broj donesenih akata čije se izdavanje temelji na odredbama starog Zakona o prostornom uređenju (NN 30/94, 68/98, 61/00, 32/02 i 100/04) i Zakona o gradnji (NN 175/03 i 100/04) jer je postupak započeo prije 01.10.2007. / od 01.01.2011. do 31.12.2011. godine

	Akt	UKUPNO	ZAKON O PROSTORNOM UREĐENJU			ZAKON O GRADNJI								
			LD	Izvod iz prostornog plana		GRAĐEVNE DOZVOLE						Potvrđeni projekt	UD	DU
	Odredbe propisa		34.	34.3.1	34.3.2	84.	106.2	109.1	109.2	114.2	119	118	129	145.1
1	Zagrebačka	8	7	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
2	Krapinsko-zagorska	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	Sisačko-moslavačka	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
4	Karlovačka	17	5	0	0	12	0	0	0	0	0	0	0	0
5	Varaždinska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	Koprivničko-križevačka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	Bjelovarsko-bilogorska	5	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0
8	Primorsko-goranska	68	45	0	0	20	0	0	0	0	0	0	3	0
9	Ličko-senjska	24	17	0	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0
10	Virovitičko-podravska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	Požeško-slavonska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	Brodsko-posavska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	Zadarska	560	425	2	0	110	1	0	0	0	0	2	20	0
14	Osječko-baranjska	3	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
15	Šibensko-kninska	21	17	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0
16	Vukovarsko-srijemska	13	7	0	0	5	0	0	0	0	0	0	1	0
17	Splitsko-dalmatinska	37	12	0	0	18	0	0	0	0	0	2	5	0
18	Istarska	912	228	302	0	349	0	0	0	0	0	4	29	0
19	Dubrovačko-neretvanska	22	7	0	0	15	0	0	0	0	0	0	0	0
20	Međimurska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
21	Grad Zagreb	121	16	0	0	84	0	4	0	0	0	0	17	0
		1.814	789	304	0	629	1	4	0	0	2	10	75	0

Izvori: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove i Upravni odjeli, 2012.

Broj donesenih akata čije se izdavanje temelji na odredbama starog Zakona o prostornom uređenju (NN 30/94, 68/98, 61/00, 32/02 i 100/04) i Zakona o gradnji (NN 175/03 i 100/04) jer je postupak započeo prije 01.10.2007. / od 01.01.2010. do 31.12.2010. godine

	Akt	UKUPNO	ZAKON O PROSTORNOM UREĐENJU			ZAKON O GRADNJI								
			LD	Izvod iz prostornog plana		GRAĐEVNE DOZVOLE						Potvrđeni projekt	UD	DU
	Odredbe propisa		34.	34.3.1	34.3.2	84.	106.2	109.1	109.2	114.2	119	118	129	145.1
1	Zagrebačka	115	85	0	5	11	0	0	0	0	0	1	13	0
2	Krapinsko-zagorska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	Sisačko-moslavačka	7	2	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0
4	Karlovačka	45	11	0	0	33	0	0	0	0	0	0	1	0
5	Varaždinska	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	Koprivničko-križevačka	11	0	0	0	10	0	0	0	0	0	0	1	0
7	Bjelovarsko-bilogorska	14	0	0	0	10	0	0	0	0	0	4	0	0
8	Primorsko-goranska	237	130	2	0	86	0	0	0	0	0	1	17	1
9	Ličko-senjska	72	36	0	0	34	0	0	0	0	0	0	2	0
10	Virovitičko-podravska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	Požeško-slavonska	4	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0
12	Brodsko-posavska	14	1	0	0	13	0	0	0	0	0	0	0	0
13	Zadarska	794	582	0	0	208	0	0	0	0	0	0	4	0
14	Osječko-baranjska	7	1	0	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0
15	Šibensko-kninska	38	27	0	0	11	0	0	0	0	0	0	0	0
16	Vukovarsko-srijemska	91	58	0	0	7	0	0	0	0	0	0	24	2
17	Splitsko-dalmatinska	22	9	0	0	12	0	0	0	0	0	1	0	0
18	Istarska	1634	853	174	0	440	0	0	0	0	0	9	154	4
19	Dubrovačko-neretvanska	78	52	0	0	15	0	0	0	0	0	2	9	0
20	Međimurska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
21	Grad Zagreb	146	51	0	0	95	0	0	0	0	0	0	0	0
		3.330	1.899	176	5	1.000	0	0	0	0	0	18	225	7

Izvori: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove i Upravni odjeli, 2012.

Broj akata čije se izdavanje temelji na odredbama Zakona o prostornom uređenju i gradnji (NN 76/07, 38/09, 55/11, 90/11 i 50/12) od 01.01.2011. do 31.12.2011. godine

	Propis		Zakon o prostornom uređenju i gradnji (NN 76/07, 38/09, 55/11, 90/11 i 50/12)										ZPUGRPU (NN 69/09)	ZPNIZ (NN 90/11)
	Akt	UKUPNO PO ZPUG-u	Lokacijska dozvola	Rješenje o utvrd. grad. čestice	Rješenje o uvjeti-ma građenja	Potvrda glavnog projekta	Rješenje o izvedenom stanju	Potvrda izvedenog stanja	Uporabna dozvola	Dozvola za uklanja-nje	Uvjerenje o vremenu građenja	Uvjerenje za uporabu	Rješenje za građenje	Rješenje o izvedenom stanju
	Odredbe propisa		103.	121.	213.	223.	241.	244.	257.	273.	330.	333.	2.	6.
1	Zagrebačka	2736	632	91	731	363	329	137	168	9	68	208	22	11
2	Krapinsko-zagorska	1037	173	102	187	112	92	38	40	1	230	62	22	3
3	Sisačko-moslavačka	1205	241	39	332	136	155	20	59	16	134	73	18	1
4	Karlovačka	806	136	73	165	79	136	17	42	26	50	82	24	2
5	Varaždinska	1326	136	47	329	86	166	19	102	0	301	140	58	10
6	Koprivničko-križevačka	882	211	43	142	104	109	23	102	4	49	95	17	12
7	Bjelovarsko-bilogorska	1299	194	85	277	158	146	31	58	0	236	114	5	3
8	Primorsko-goranska	3394	779	166	735	593	266	75	214	9	124	433	42	1
9	Ličko-senjska	963	157	92	254	92	121	19	50	5	83	90	3	1
10	Virovitičko-podravska	560	108	18	141	98	51	16	57	5	39	27	17	0
11	Požeško-slavonska	455	98	9	161	70	15	13	19	0	30	40	6	0
12	Brodsko-posavska	1257	271	37	394	147	149	26	56	1	91	85	30	6
13	Zadarska	2747	580	100	728	206	571	39	114	2	163	244	50	8
14	Osječko-baranjska	1976	438	78	531	320	81	28	212	6	96	186	71	0
15	Šibensko-kninska	1759	552	64	438	162	210	27	32	3	174	97	8	4
16	Vukovarsko-srijemska	1228	316	43	413	193	46	17	71	2	14	113	25	15
17	Splitsko-dalmatinska	2914	678	151	585	429	277	112	181	9	202	290	43	34
18	Istarska	5035	1112	474	1008	864	430	121	198	8	192	628	28	9
19	Dubrovačko-neretvanska	462	133	10	65	81	38	20	40	1	10	64	17	0
20	Međimurska	1155	186	5	235	132	152	29	82	0	162	172	57	3
21	Grad Zagreb	3792	1009	12	659	899	286	131	358	22	6	410	46	9
		36988	8140	1739	8510	5324	3826	958	2255	129	2454	3653	609	132

Izvori: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove i Upravni odjeli, 2012.

Broj izdanih akata čije se izdavanje temelji na odredbama Zakona o postupanju i uvjetima gradnje radi poticanja ulaganja (NN 69/09, 128/10) i Zakona o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama (NN 90/11)

	PROPIS	ZPUGRPU (NN 69/09, 128/10)				ZPNIZ (NN 90/11)
	Broj izdanih akata po godinama	**2009**	**2010**	**2011**	**UKUPNO**	**UKUPNO**
RB	**ŽUPANIJA**	Izdana rješenja (pozitivno riješeno)	Izdana rješenja (pozitivno riješeno)	Izdana rješenja (pozitivno riješeno)	**RJEŠENJA ZA GRAĐENJE**	**RJEŠENJA O IZVEDENOM STANJU**
1	ZAGREBAČKA ŽUPANIJA	2	17	22	41	11
2	KRAPINSKO-ZAGORSKA ŽUPANIJA	6	39	22	67	3
3	SISAČKO-MOSLAVAČKA ŽUPANIJA	4	14	18	36	1
4	KARLOVAČKA ŽUPANIJA	7	22	24	53	2
5	VARAŽDINSKA ŽUPANIJA	21	67	58	146	10
6	KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA ŽUPANIJA	3	15	17	35	12
7	BJELOVARSKO-BILOGORSKA ŽUPANIJA	4	15	5	24	3
8	PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA	8	38	42	88	1
9	LIČKO-SENJSKA ŽUPANIJA	1	3	3	7	1
10	VIROVITIČKO-PODRAVSKA ŽUPANIJA	6	18	17	41	0
11	POŽEŠKO-SLAVONSKA ŽUPANIJA	0	7	6	13	0
12	BRODSKO-POSAVSKA ŽUPANIJA	3	25	30	58	6
13	ZADARSKA ŽUPANIJA	6	19	50	75	8
14	OSJEČKO-BARANJSKA ŽUPANIJA	6	53	71	130	0
15	ŠIBENSKO-KNINSKA ŽUPANIJA	2	10	8	20	4
16	VUKOVARSKO-SRIJEMSKA ŽUPANIJA	15	54	25	94	15
17	SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA	10	43	43	96	34
18	ISTARSKA ŽUPANIJA	4	21	28	53	9
19	DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA	0	19	17	36	0
20	MEĐIMURSKA ŽUPANIJA	10	60	57	127	3
21	GRAD ZAGREB	12	59	46	117	9
	UKUPNO :	**130**	**618**	**609**	**1357**	**132**

III.5. NEZAKONITA GRADNJA

Nezakonitom odnosno bespravnom gradnjom definira se gradnja bez ishođene propisane pravno tehničke dokumentacije. Bespravna gradnja definira se u pravnom smislu kao protupravna gradnja bez građevne dozvole i bez propisane pravno tehničke dokumentacije koju nije moguće odobriti ili kao nezakonita gradnja za koju je moguće dobiti odobrenje ali ga investitor nije ishodio.

Radi se o pojavi koja obilježava hrvatski prostor proteklih pedeset i više godina, a rezultat je niza uzroka,od ideoloških i civilizacijskih do stručno urbanističkih, gospodarskih i socijalnih te upravno pravnih, koji se kreću u širokom rasponu od onih na pojedinačnoj, do onih na društvenoj razini. Između ostalog, to su preferiranje individualnog stanovanja i vlasništva uglavnom izgradnjom kuća osobnim radom, u više faza i uz nepoštovanje propisa bilo zbog nedostatnih financijskih sredstava ili nerazvijene svijesti o potrebi poštivanja propisa; izvođenje nezakonitih rekonstrukcija radi poboljšanja uvjeta stanovanja ponajprije u izgrađenim dijelovima građevinskih područja, utjecaj migracija i procesa litoralizacije i urbanizacije (naseljavanje i gospodarske aktivnosti na obali, nekontrolirano širenje gradova); stanje prostorno-planske dokumentacije (primjerice proširenje građevinskih područja kao najčešći glavni razlog i sadržaj izmjena prostornih planova), neriješeni imovinskopravni odnosi i sl.

Bespravna gradnja najčešća je u najvećim gradskim središtima, na čitavom obalnom području, pa i na otocima. Takvih pojava ima i u drugim gradovima i naseljima, kao i izvan naselja, uključujući i zaštićena područja prirode i kulturne baštine, a s migracijom stanovništva u veće gradove, taj se problem dodatno zaoštrio. Kada se sagledaju sve pojave, uzroci i mjesta nastanka, cjelokupno je područje Republike Hrvatske zahvaćeno bespravnom gradnjom. Nezakonitu gradnju u osnovi karakterizira nekvaliteta gradnje, odnosno nedokazana kvaliteta gradnje, neodgovarajuće oblikovanje građevina, zauzimanje i usitnjavanje poljoprivrednih parcela, kao i ilegalno priključivanje na komunalnu infrastrukturu, čime se poništava temeljni smisao planiranog korištenja prostora. Poseban su problem nezakonite rekonstrukcije postojećih objekata ili čitavih prostornih cjelina, kojima se na drugi način urušavaju postojeće i stvorene vrijednosti i značajno ugrožava uspostavljeni red i način funkcioniranja naselja. Korisnicima takvih područja smanjuje se kvaliteta osnovnih životnih uvjeta, mijenjaju se urbanistički standardi gradnje, a potrebna infrastruktura je nedovoljnog kapaciteta ili je nema. Takav životni prostor obilježava poremećaj te se gubi ili je dugoročno izgubljen red u prostoru.

Iz navedenog proizlazi da je nezakonita gradnja u suštini agresivni čin koji trajno mijenja prostor i nerijetko izravno utječe na sadašnje, kao i buduće razvojne mogućnosti.

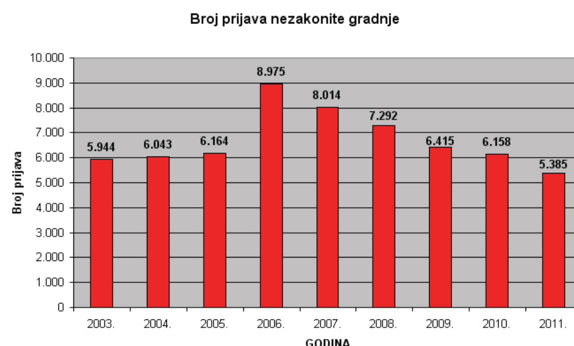
Postupanje građevinske inspekcije Ministarstva u vezi s nezakonitom gradnjom

Zaštita prostora od supstandardne i protupravne gradnje u okviru nadležnosti Ministarstva prioritetno je područje djelovanja građevinske inspekcije. Pritom je važno polazište da je planiranje nadzora i provođenje inspekcijskih rješenja bitno provoditi na čitavom teritoriju države, radi ujednačavanja rada i postupanja, te jednakih uvjeta za sve građane.

Prijave nezakonite (bespravne) gradnje najčešći su razlog zbog kojeg se građani obraćaju građevinskoj inspekciji Ministarstva. Podnositelji tih prijava pretežito su građani (više od 50%), slijede razne pravne osobe, državna tijela, javne i druge institucije pretežito zbog prijenosa nadležnosti, tijela JLS i udruge. Određeni broj anonimnih prijava također se s velikom sigurnošću mogu uključiti u prijave građana. Za istaknuti je da prijave nisu ravnomjerno raspoređene po područnim jedinicama građevinske inspekcije, odnosno po cjelokupnom teritoriju RH, nego da se najveći broj prijava zaprima, u pravilu, u Zagrebu i u Splitu. Tako se u izvješćima navodi da je 2009. godine PJ u Zagrebu zaprimila 1.291, a PJ u Splitu 1.279 prijava, odnosno 40% od ukupnog broja. U priobalnim PJ zaprimi se godišnje 57% od svih prijava, a u kontinentalnim PJ-ima (osim Zagreba) 22,8%.

Broj prijava nezakonite gradnje:

- u periodu od 2003.– 2011. prosječno godišnje 6.700 prijava
- u periodu od 2008. – 2011. prosječno godišnje 6.300 prijava

Prema podacima o provedenim nadzorima proizlazi da je u 2009. godini nadzirano građenje u 802 naselja na području 375 JLS-a, odnosno u 757 naselja na području 355 JLS-a u 2008. godini. Obzirom da je određeni broj nadzora obavljen tijekom dvogodišnjeg razdoblja u istim JLS, rasprostranjenost nadzora ili intenzitet građenja pokazuje podatak od 1204 naselja i 447 JLS (80,4%) u kojima su provedene radnje građevinske inspekcije.

Uspješnost rješavanja građevinske inspekcije po prijavama protupravne gradnje može se dijelom prepoznati iz podataka o broju donesenih rješenja (o uklanjanju), iako je dio tih rješenja rezultat planiranih tematskih i ciljanih nadzora.

Slijedom činjenice da još uvijek velik broj investitora ne postupa prema inspekcijskim rješenjima, odnosno ne uklanja protupravno izgrađene građevine ili dijelove građevina, svake godine građevinska inspekcija Ministarstva putem ugovornih izvođača provodi izvršenja inspekcijskih rješenja u svim PJ.

Detaljniji kriteriji u određivanu prioriteta za izvršenje inspekcijskih rješenja prvenstveno se osnivaju na poziciji građevine obzirom na prostorno planske pokazatelje iz prostornih planova uređenja općina i gradova u vezi namjene površina i kategoriji zemljišta na kojem je građevina izgrađena. Pritom je odlučujući status izgrađenog zemljišta u odnosu na građevinsko područje naselja, iz čega proizlazi:

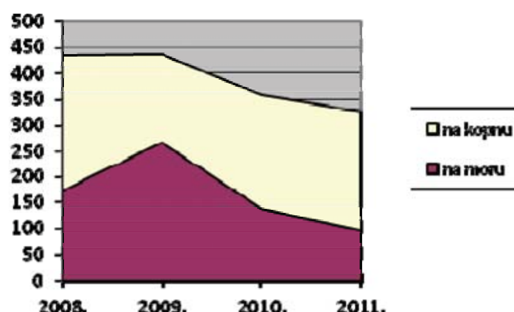
I. skupina prioriteta - izvršenja inspekcijskih rješenja osobito u zaštićenom obalnom području izvan građevinskog područja i to na pomorskom dobru, zaštićenim prirodnim vrijednostima (osobito nacionalnih parkova i parkova prirode), poljoprivrednom i šumskom zemljištu, te unutar infrastrukturnih koridora.

II. skupina prioriteta - izvršenja inspekcijskih rješenja unutar građevinskih područja naselja i njihovih izdvojenih dijelova na zemljištu druge namjene, a osobito na površinama planiranim za javne i ugostiteljsko turističke namjene, zelenim površinama, unutar infrastrukturnih koridora, u zaštićenim kulturnim dobrima, te na građevinama izvan gabarita odobrenih aktima za građenje.

III. skupina prioriteta – izvršenja inspekcijskih rješenja za tražitelje izvršenja kojima je povrijeđeno pravo na mirno uživanje vlasništva ili je prekoračen razumni rok od tri godine u kojem investitor nije izvršio rješenje, niti je pokrenuo postupak ozakonjenja.

U razdoblju od 2008. do 2011. godine za izvršenja inspekcijskih rješenja utrošeno je više od 10 mil.kn.

Izvršenja rješenja o uklanjanju s obzirom na lokaciju

U razdoblju od 01.01.2000. godine do 31.12.2011. godine građevinska inspekcija ovog Ministarstva donijela je 42.197 rješenja o uklanjanju, odnosno u prosjeku oko 3500 rješenja godišnje, od čega je 12.015 (28%) rješenja o uklanjanju doneseno od 2008. do 2011. godine. U istom razdoblju izvršeno je 1.557 rješenja, od čega su 1.447 izvršili investitori a preostalih 113 izvršeno je putem druge osobe.

Izvršenja tih inspekcijskih rješenja putem druge osobe direktno su ovisila i ovise o sredstvima državnog proračuna odobrenih za tu namjenu, a njihov godišnji iznos nikada nije bio ni približno adekvatan sredstvima potrebnim za uklanjanje svih nezakonito izgrađenih građevina za koje su donesena inspekcijska rješenja.

Također, posebno valja naglasiti da se cilj građevinske inspekcije ne može svesti samo na uklanjanje nezakonite gradnje, već ona svojim postupanjem i donošenjem rješenja prisiljava investitore da ozakone protupravnu gradnju. Stoga je ne mali broj investitora, upravo nakon donošenja inspekcijskog rješenja o uklanjanju, podnio zahtjev za ishođenjem akata kojim se odobrava građenje te ozakonio svoje građevine, o čemu najbolje govori podatak iz evidencije Ministarstva da je u razdoblju od 2008. do 2011. godine za 2.357 objekata promijenjen status legalnosti.

Postupanje JLS u vezi s bespravnom gradnjom

Budući da JLS u okviru svojih izvornih ovlasti neposredno odlučuju o planiranju i uređenju prostora, te su jedan od najvažnijih sudionika u procesu nastajanja i sprječavanja nelegalne gradnje, provedeno je anketno ispitivanje svih općina i gradova na području RH s ciljem utvrđivanja stanja i mogućnosti sanacije nelegalne gradnje, te spremnosti lokalnih službi za prihvaćanje partnerskog odnosa državne i lokalne razine u tome.

Analizom odgovora na upite kroz sedam tematskih cjelina, potvrđena je niska razina percepcije JLS-a o potrebi analize uzroka i posljedica te načina sprječavanja nelegalne gradnje na svom području. Većina tom problemu pristupa kao fenomenu kojim se treba baviti isključivo na državnoj razini.

Važno je reći da je analizom odgovora na upite potvrđena i pretpostavka da cjelokupna javnost još uvijek nije dovoljno senzibilizirana na problem zakonitosti u građenju. U narednom razdoblju predstoji velika zadaća u informiranju i podizanju svijesti građana o štetnosti pojave nelegalne gradnje na stanje u prostoru, kao i na javni interes u području gradnje.

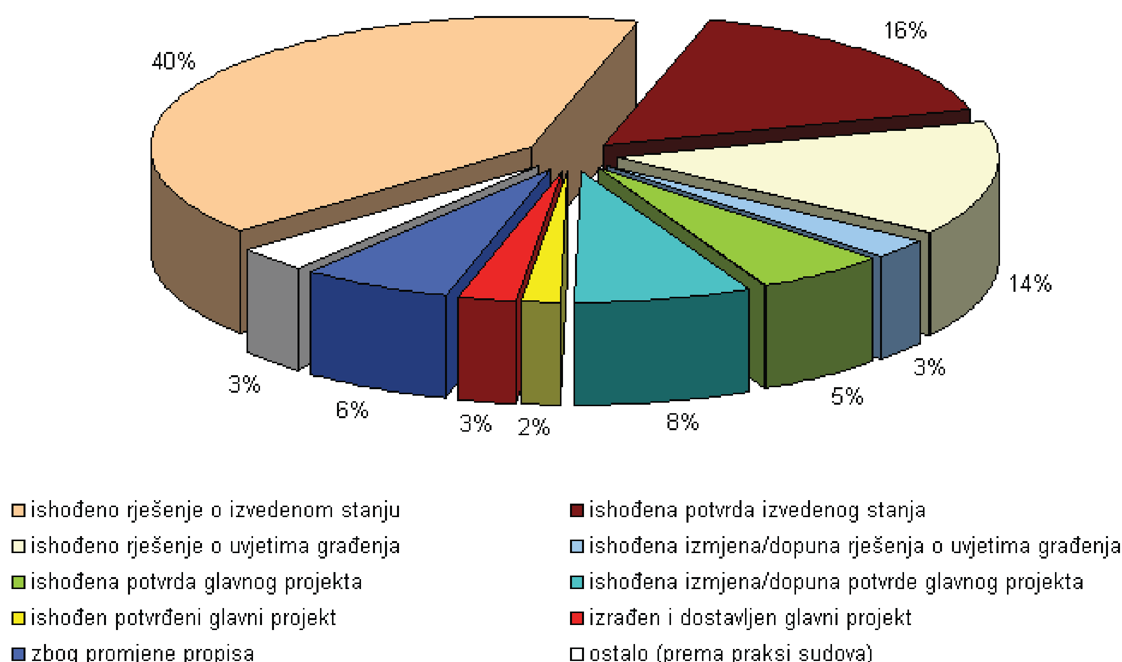
Postupanje Ministarstva u vezi ozakonjenja nezakonito izgrađenih građevina

Dugogodišnja bespravna gradnja rezultirala je u proteklom razdoblju različitim zakonskim uređenjima mogućnosti "legalizacije", od kojih posljednje predstavlja donošenje Zakona o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama ("Narodne novine" broj 90/11).

Naime, već je Zakonom o prostornom uređenju i gradnji, koji je stupio na snagu 1. listopada 2007. godine, uređeno, pored ostalog, i pitanje izdavanja akata o izvedenom stanju (rješenja o izvedenom stanju i potvrda izvedenog stanja) za građevine izgrađene bez odgovarajućih akata kojima se odobrava građenje, uz uvjet da su tako izgrađene građevine u skladu s prostornim planom koji se primjenjuje na području na kojem se nalaze. Tijekom primjene tog zakona, prema podacima Ministarstva, izdano je da kraja 2010. godine 8.452 akta o izvedenom stanju, od kojih se 78,8% odnosi na zgrade čija površina nije veća od 400 m² i zgrade za obavljanje isključivo poljoprivrednih djelatnosti čija bruto površina nije veća od 600 m².

Prema podacima građevinske inspekcije godišnje se sa zakonom uskladi prosječno 500 građevina za koje je proveden inspekcijski postupak, dok je u 2011. godini taj broj bio veći - 838 građevina. Struktura načina ozakonjenja nezakonito izgrađenih građevina u 2011. godini prikazana je dijagramom:

Način ozakonjenja nezakonito izgrađenih građevina - struktura 2011. godine

Međutim, u praksi se pokazalo da ovaj institut tzv. "legalizacije" predviđen ZPUG-om nije u dovoljnoj mjeri afirmirao nužnost rješavanja problema zbog kojih je ustanovljen, odnosno njegovom primjenom nije bilo moguće legalizirati značajan broj zgrada, dijelom zbog stanja prostornoplanske dokumentacije, neriješenosti imovinskopravnih odnosa, zahtjevnosti u postupanju nadležnih tijela itd.

Stoga je u paketu sa Zakonom o izmjenama i dopunama ZPUG-a donesen i Zakon o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama, koji je stupio na snagu 10. kolovoza 2011.godine. Navedeni Zakon donesen je u cilju uvođenja reda u prostoru, primjerenijeg gospodarenja i korištenja prostora, sređivanja imovinsko - pravnih odnosa evidentiranjem zgrada u katastarskom operatu i zemljišnoj knjizi, ispunjavanja uvjeta za korištenje sredstava za poticaje iz međunarodnih programa za potporu razvoja poljoprivrede, smanjivanja pritisaka za izmjene i dopune prostornih planova radi "uplaniravanja" nezakonito izgrađenih zgrada i prostornih cjelina, jačanja uloge i odgovornosti županija, općina i gradova u procesu rješavanja zatečene nezakonite gradnje te omogućavanja učinkovitijeg postupanja građevinske inspekcije u sprečavanju pojave novog nezakonitog građenja.

Posredni učinci navedenog Zakona usmjereni su prema stvaranju baze evidentiranih nezakonitih građevina i provedenih postupaka ozakonjenja, unapređenju komunalne opremljenosti naselja, uspostavi katastra nekretnina u funkciji racionalnog upravljanja zemljištem kao i razvoju projekata energetske učinkovitosti zgrada. U kontekstu navedenog, predmetnim su Zakonom uređena sljedeća važna pitanja:

- definiran je pojam nezakonito izgrađene zgrade, te su propisani osnovni i posebni uvjeti za ozakonjenje zgrada;
- uređen je postupak donošenja rješenja o izvedenom stanju kojim se ozakonjuje zgrada;
- propisana je obaveza plaćanja komunalnog i vodnog doprinosa kao uvjeta za donošenje rješenja o izvedenom stanju;
- propisana je obaveza plaćanja naknade za zadržavanje nezakonito izgrađene zgrade u prostoru kao uvjeta za donošenje rješenja o izvedenom stanju;
- uređena je raspodjela i način korištenja sredstava prikupljenih od spomenute naknade;
- propisane su pravne posljedice ozakonjenja, propuštanja ozakonjenja, te podnošenja zahtjeva za donošenje rješenja o izvedenom stanju;
- propisana je obveza izrade popisa nezakonito izgrađenih zgrada.

Osnovni institut za provođenje Zakona je digitalna ortofoto karta (DOF5) u mjerilu 1:5000 Državne geodetske uprave izrađena na temelju aerofoto-grametrijskog snimanja RH od 21. lipnja 2011. godine.

Prema podacima Ministarstva, u prva dva mjeseca primjene Zakona zaprimljeno je oko 1.650 zahtjeva.

Međutim, praćenjem primjene Zakona o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama uočeno je da postoji potreba za njegovom izmjenom i dopunom, u cilju otklanjanja postojećih nedostataka koji otežavaju njegovu primjenu, a bez dovođenja u pitanje zaštite i vrijednosti prostora i gospodarenja njime. U tom smislu mogu se očekivati sljedeće značajne posljedice: povećanja broja zgrada koje se mogu ozakoniti, omogućavanje ozakonjenja drugih građevina koje služe za uporabu nezakonito izgrađene zgrade, odnosno postojeće zgrade, olakšanje i ubrzanje provođenja postupka donošenja rješenja o izvedenom stanju, smanjenje i olakšanje plaćanja troškova ozakonjenja zgrade za podnositelja zahtjeva, olakšavanje i ubrzanje provođenja postupka donošenja rješenja o naknadi za zadržavanje nezakonito izgrađene zgrade u prostoru i praćenja njihova izvršenja.

ZAKLJUČNO

Problem bespravne gradnje ne odnosi se samo na omogućavanje i stvaranje uvjeta za izdavanje rješenja o izvedenom stanju izgrađenih zgrada, već i na potrebu utvrđivanja uvjeta i kriterija za rješavanje problematike koje su u prostoru nastale zbog neprimjereno izgrađenih zgrada bez nužne tehničke i društvene urbanističke infrastrukture. Posljedica dugogodišnje bespravne gradnje je prostor narušenih osnovnih vrijednosti.

Za omogućavanje rješavanja takvih problema u novom Zakonu o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama treba predvidjeti da se sredstva dobivena iz naknade za legalizaciju jedinice lokalne samouprave na čijem se području nezakonito izgrađena zgrada nalazi trebaju namjenski koristiti za izradu prostornih planova kojima se propisuju uvjeti i kriteriji za urbanu obnovu i sanaciju područja zahvaćenih nezakonitom gradnjom, te za poboljšanje infrastrukturno nedovoljno opremljenih i/ili neopremljenih naselja prema programu koji donosi predstavničko tijelo jedinice lokalne samouprave.

Navedeno je moguće izvesti u dva koraka i to:

(1) Prvi korak je izrada i donošenje izmjene i dopune prostornih planova uređenja općina/gradova/velikih gradova kojima bi se utvrdila nova ili povećanje postojećih građevinskih područja, ali samo za one prostorne obuhvate koji su temeljem i sukladno odredbama Zakona o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama legalizirani, odnosno izdana rješenja o izvedenom stanju. Jednako tako je u tom postupku planiranja potrebno utvrditi kriterije sanacije prostora, odnosno definiranja svih uvjeta za uključivanje istog u prostorno planerski prihvatljive okvire.

(2) Drugi korak čini eventualna izrada provedbenih dokumenata prostornog uređenja kojima bi se planirali uvjeti i kriteriji urbane obnove. Naime, na taj način bi se utvrdili načini i oblici korištenja i uređenja javnih i drugih prostora, kao i naročito vrednovala područja posebnih ograničenja u načinu korištenja.

Postupanje građevinske inspekcije u razdoblju od 2008. do 2011.godine:

GRAĐEVINSKA INSPEKCIJA	2008.	2009.	2010.	2011.	UKUPNO
Broj zaprimljenih neupravnih predmeta	34.180	29.308	27.832	27.121	**118.441**
Broj prijava početka gradnje	5.568	5.194	5.544	6.004	**22.310**
Broj prijava bespravne gradnje	**7.292**	**6.415**	**6.158**	**5.385**	**25.250**
UKUPAN BROJ ZAPRIMLJENIH PRIJAVA	12.860	11.609	11.702	11.389	**47.560**
% obavljenih prvih pregleda u odnosu na broj prijava	56,7%	67,4%	67,0%	62,9%	
Broj prvih inspekcijskih pregleda	7.291	7.829	7.837	7.162	**30.119**
Broj ostalih inspekcijskih pregleda	5.905	5.806	6.046	5.386	**23.143**
Broj pregleda po prijavi JLS	**747**	**571**	**555**	**445**	**2.318**
UKUPAN BROJ PREGLEDA	**13.943**	**14.206**	**14.438**	**12.993**	**55.580**
BROJ DONESENIH RJEŠENJA	**3.449**	**3.476**	**3.801**	**3.404**	**14.130**
Broj zaključaka o dozvoli izvršenja	647	*202	*104	*58	**1.011**
Broj zaključaka o obustavi postupka	633	784	732	735	**2.884**
Broj zaključaka o obustavi administrativnog izvršenja	495	510	389	371	**1.765**
Broj zaključaka o troškovima izvršenja	77	22	39	27	**165**
Broj svih ostalih zaključaka	405	313	269	85	**1.072**
UKUPAN BROJ ZAKLJUČAKA	**2.257**	**1.831**	**1.533**	**1.275**	**6.896**
Broj izvršenja koja su izvršili sami investitori	**386**	**397**	**338**	**303**	**1.424**
Broj prisilnih izvršenja (izvršilo Ministarstvo)	**48**	**39**	**21**	**6**	**114**
UKUPAN BROJ IZVRŠENJA	**434**	**436**	**359**	**309**	**1.538**
UKUPNI TROŠKOVI IZVRŠENJA (kn)	**7.171.917**	**1.709.098**	**1.396.902**	**NP**	**> 10 mil.**
Broj građevina za koje je promijenjen status legalnosti	**498**	**520**	**501**	**838**	**2.357**
Broj prekršajnih prijava	622	580	502	538	**2.242**
Broj kaznenih prijava	76	87	87	72	**322**

** smanjeno uslijed promjene zakona*

Izvori: MGIPU, Uprava za inspekcijske poslove i Upravni odjeli, 2012.

POPIS OBVEZNIH PROSTORNIH POKAZATELJA

	Osnovna tematska cjelina	Skupina pokazatelja		Pokazatelj	Jedinica	Vrijednost
1.	**OPĆI POKAZATELJI RAZVOJNIH KRETANJA**					
1.1.	**DEMOGRAFSKA STRUKTURA**	A. Razmještaj i struktura stanovništva	1.	Broj stanovnika	broj	**4.284.889**
			2.	Indeks kretanja broja stanovnika	broj	**96,56**
			3.	Prirodni prirast stanovništva	broj	**- 9.822**
		B. Razmještaj i struktura domaćinstava	1.	Broj domaćinstava	broj	**1.535.635**
			2.	Indeks rasta broja domaćinstava	broj	**96,21**
			3.	Prosječna veličina domaćinstva	broj	**2,79**
1.2.	**SOCIJALNO - GOSPODARSKA STRUKTURA**	Ekonomski razvoj	1.	Indeks razvijenosti	broj	u tekstu
			2.	Stupanj razvijenosti	broj	
2.	**STRUKTURA NASELJA I PODRUČJA ZA RAZVOJ IZVAN NASELJA**					
2.1.	**OBILJEŽJA SUSTAVA NASELJA**	Razmještaj, gustoća naselja i naseljenosti	1.	Broj naselja	broj	**6.755**
			2.	Gustoća naselja	broj naselja /1000km^2	**6,7**
			3.	Gustoća naseljenosti	broj stan. /km^2	**75,71**
2.2.	**KORIŠTENJE ZEMLJIŠTA U NASELJIMA**	A. Površina naselja	1.	Površina naselja	ha	**481.969**
		B. Građevinska područja (GP)	1.	Površina GP naselja – ukupno planirana	ha	**381.606**
			2.	Udio GP u odnosu na ukupnu površinu JLS	%	**6,74**
			3.	Udio izgrađenog GP u odnosu na ukupnu površinu JLS	%	**4,68**
			4.	Udio neizgrađenog GP u odnosu na ukupno GP	%	**30,67**
			5.	Ukupna površina GP/stanovniku	m²/stan.	**887**
			6.	Izgrađena površina GP /stanovniku	m²/stan.	**616**
2.3.	**IZDVOJENA GRAĐEVINSKA PODRUČJA (IZVAN NASELJA)**	Izdvojena građevinska područja (IGP)	1.	Površina izdvojenog građevinskog područja izvan naselja – ukupno planirana	ha	**100.363**
			2.	Površina i udio površine IGP pojedine namjene u odnosu na ukupnu površinu IGP :		
			2.a.	Ugostiteljsko-turistička namjena	ha, %	**13.189**
			2.b.	Gospodarska namjena - ukupna (proizvodna, poslovna, infrastrukturna, OIE i dr.)	ha, %	**37.271**
			2.c.	Sport i rekreacija	ha, %	**23.907**
			2.d.	Područja posebne namjene	ha, %	**1.919**
			2.e.	Površina groblja	ha, %	**3.637**
			3.	Ukupni planirani smještajni kapacitet u TRP	broj postelja	**833.118**
			4.	Broj turističkih postelja po km' obalne crte	broj/km'	**133,3**
3.	**POSTOJEĆA INFRASTUKTURNA OPREMLJENOST**					
3.1.	**PROMETNA INFRASTRUKTURA**	A. Cestovni promet	1.	Duljina cesta po vrstama	km	**uk.26.907,40**
			2.	Udio pojedinih vrsta cesta	%	tabl. u tekstu
			3.	Cestovna gustoća (dužina cesta / površina područja)	km/km^2	**0,475**
		B. Željeznički promet	1.	Duljina pruge prema vrsti	km	**uk.2.722,00**
			2.	Udio pojedinih vrsta željezničkih pruga	%	tabl. u tekstu
			3.	Gustoća željezničkih pruga (dužina / površina područja)	km/km^2	**0,048**
		C. Zračni promet	1.	Broj zračnih luka prema vrstama	broj	**29**
			2.	Površina zračnih luka	ha	**1,63**
		D. Pomorski promet	1.	Broj luka prema vrsti	broj	**425**
			2.	Površina kopnenog dijela luke	ha	**69.400**
			3.	Luke nautičkog turizma prema broju vezova	broj	**205**
		E. Riječni promet	1.	Broj riječnih luka prema veličini i rijeci	broj,	**19**
			2.	Klasa i duljina plovnih putova	klasa , km	**876**, u tekstu
		F. TK infrastruktura	1.	Broj postojećih baznih stanica na 100 stanovnika	broj/100 st.	**4.392**
3.2.	**ENERGETSKA INFRASTRUKTURA**	A. Opskrba električnom energijom	1.	Duljina elektroopskrbnih vodova	km	**7.515,00**
			2.	Udio i duljina elektroopskrbnih vodova prema vrsti	%, km	tabl. u tekstu
		B. Opskrba plinom	1.	Duljina plinovoda	km	**2.701,50**
			2.	Udio prema vrsti plinovoda	%	
		C. Opskrba naftom	1.	Duljina naftovoda	km	**931,12**
3.3.	**OPSKRBA VODOM I ODVODNJA OTPADNIH VODA**	A. Opskrba pitkom i tehnološkom vodom	1.	Duljina javne vodoopskrbne mreže	km	**22.900**
			2.	Potrošnja pitke vode	l / stan.	**135**
		B. Pročišćavanje otpadnih voda	1.	Duljina kanalizacijske mreže	km	**10.700**
			2.	Uređaji za pročišćavanje otpadnih voda – broj i kapacitet	broj, broj ES	**103** **3,7 milijuna**

3.4.	**GOSPODARENJE OTPADOM**	Odlagališta otpada	1. 2.	Broj i površina odlagališta prema vrsti Sanacija neuređenih odlagališta (broj, površina)	broj, ha broj, ha	**303** **107**
4.	**KORIŠTENJE I ZAŠTITA ZNAČAJNIH PROSTORA**					
4.1.	**KORIŠTENJE PRIRODNIH RESURSA**	A. Poljoprivreda	1. 2. 3.	Ukupna površina poljoprivrednog zemljišta Udio poljoprivrednog zemljišta Površina poljoprivrednog zemljišta po stanovniku	ha % ha/stanovniku	**2.693.874** **47,6** **0,63**
		B. Šumarstvo	1. 2. 3.	Ukupna površina šumskog zemljišta Udio šumskog zemljišta Površina šumskog zemljišta po stanovniku	ha % ha/stanovniku	**2.659.918** **47** **0,62**
		C. Vode	1. 2. 3.	Površine površinskih voda prema vrsti (jezero, ribnjak, umjetni bazeni, more ...) Udio površina površinskih voda u odnosu na površinu JLS/županije/države Dužina vodotoka	ha % km	**90.550** **1,6** **oko 32.000**
		D. Morska obala	1.	Morska obala - dužina obalne crte	km	**6.248**
		E. Mineralne sirovine	1.	Broj i površina eksploatacijskih polja po vrstama mineralnih sirovina	broj, ha	**670** **309.860**
4.2.	**ZAŠTIĆENA PODRUČJA**	Zaštićena područja prirode	1. 2. 3.	Broj i površina zaštićenih objekata prirodnih vrijednosti prema vrsti Broj i površina ekološki značajnih područja Broj i površina potencijalnih (NATURA 2000) područja	broj, ha broj, ha broj, ha	**433** **736.422,5** **1552** **2.677.209** **788** **2.093.598**
4.3.	**KULTURNA DOBRA**	Struktura registriranih kulturnih dobara	1. 2. 3.	Broj zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara Broj ili udio obnovljenih kulturnih dobara Broj ili udio ugroženih kulturnih dobara	broj broj, % broj, %	**5.936** **1.304** **21,9** **557** **9,3**
4.4.	**PODRUČJA POSEBNIH KARAKTERISTIKA***	Područja potencijalnih prirodnih i drugih nesreća		* opisati u tekstualnom dijelu Izvješća		u tekstu
5.	**DOKUMENTI PROSTORNOG UREĐENJA**					
5.1.	**POKRIVENOST PROSTORNIM PLANOVIMA**	Pokrivenost PP prema razini planova i izvješća	1. 2. 3.	Broj donesenih PP Broj donesenih izmjena i dopuna PP Broj PP u izradi	broj broj broj	tablice u tekstu
5.2.	**PROVEDBA PROSTORNIH PLANOVA**		1.	Broj izdanih pojedinačnih akata prostornog uređenja po vrstama	broj	tablice u tekstu
5.3.	**INSPEKCIJSKI NADZOR**		1. 2.	Nadzor urbanističke inspekcije (broj rješenja) Nadzor građevinske inspekcije (broj rješenja)	broj broj	tablice u tekstu

IV. PREPORUKE ZA UNAPRJEĐENJE ODRŽIVOG RAZVOJA U PROSTORU S PRIJEDLOGOM PRIORITETNIH AKTIVNOSTI

IV.1. MOGUĆNOSTI I OGRANIČENJA DALJNJEG ODRŽIVOG PROSTORNOG RAZVOJA U FUNKCIJI DRŽAVNIH I REGIONALNIH RAZVOJNIH POTREBA OBZIROM NA OKOLNOSTI, SEKTORSKE IZAZOVE I MOGUĆNOSTI

Aktualni razvitak Republike Hrvatske obilježava usmjerenost prema internacionalizaciji i globalizaciji uglavnom gospodarskih i ekoloških pitanja. Na toj osnovi sve se više dinamizira suradnja i usklađenje regulative s europskim, ali i drugim zemljama u bližem okruženju. U tim procesima sudjeluju i čimbenici iz društvene, gospodarske, tehničke, tehnološke i ekološke sfere. Posebno se to odnosi na prostorno planiranje i gospodarenje resursima zbog toga što je planiranje i skrb o prostoru neodvojiv dio ukupne strategije razvoja zemlje i preduvjet za održiv razvoj i integraciju u Europsku uniju.

Europska razvojna politika slijedi održivi razvoj kao univerzalan zahtjev na kojem se temelje osnovni ciljevi – *teritorijalna, socijalna i gospodarska kohezija.* Takva generalna strategija prenosi se i u područje prostornog razvoja na način da okolišu prihvatljiv gospodarski razvoj treba temeljiti na čvrstoj i uravnoteženoj prostornoj strukturi. Prostorno planska politika mora prepoznati ciljeve u razvoju, uravnoteženju i zaštiti prostora u skladu s regionalnim razlikama.

Slijedom toga, u postojećim okolnostima Hrvatska nastoji smanjiti pritisak na prostor i okoliš koji je rezultat rastućeg gospodarstva i prometa, utjecaja stvarnih i potencijalnih onečišćivača okoliša i osobito zahtjeva prema zemljištu. Tako održivi razvoj dovodi sve više u vezu ekološki kapacitet prostora sa zahtjevima razvoja gospodarstva i drugih djelatnosti. U tim su procesima osobito eksponirani obalno područje i more zbog svoje sve veću vrijednosti u svjetskim razmjerima. Nadalje, otvaraju se pitanja u vezi s mobilnošću radne snage, protokom kapitala, vlasništvom i međugraničnom suradnjom.

I. OKOLNOSTI

IV.1.I.1. Demografsko - sociološke okolnosti

Demografska analiza nam govori da je Hrvatska zemlja sa starim stanovništvom, odnosno slabim demografskim potencijalom, što se u skorijoj budućnosti može smatrati jednom od najvećih prepreka njezinom ekonomskom prosperitetu. Uz to, stanovništvo i gospodarske aktivnosti koncentrirani su oko nekoliko većih urbanih centara – primarno se to odnosi na Grad Zagreb i priobalne gradove, zbog čega zemlju karakteriziraju regionalne razvojne razlike te manjak endogenih resursa i potencijala u krajevima zahvaćenim depopulacijom i dezertifikacijom.

Na razini županija u Hrvatskoj uočavamo znatna demografska, socio-ekonomska, obrazovna i druga međuregionalna odstupanja. Stanovništvo, ekonomske aktivnosti i dohodak su polarizirani. Zaostajanje u razvoju velikog broja županija u izravnoj je vezi s njihovom slabom populacijskom osnovom, odnosno malom gustoćom naseljenosti; nepovoljnom demografskom i obrazovnom strukturom stanovništva; ekonomskom zaostajanju i manjkom sredstava za razvoj; niskim regionalnim stopama zaposlenosti; nedostatnoj dostupnosti izuzme li se generalno dobra mreža cestovne infrastrukture, te oslabljenim funkcijama srednje velikih i malih gradova.

2011. godine razvojno depresivne regije Hrvatske zauzimale su oko 47% površine zemlje, a na toj je površini živjelo oko 28% stanovništva Hrvatske. Tako su se Grad Zagreb i Zagrebačka županija iskristalizirali kao najvažnija socioekonomska jezgra. Na samo 6,6% površine Hrvatske okupljeno je 25,8% stanovništva (1.107.623), gotovo 70% investicija u dugotrajnu imovinu, oko četvrtina aktivnoga stanovništva (oko 24,6%) i ukupnog broja zaposlenih (oko 26%) Hrvatske. Sekundarne jezgre nalaze se u Splitsko-dalmatinskoj županiji, Primorsko-goranskoj županiji i Istri, dakle u priobalju. Depopulacija periferije dovodi do daljnjeg smanjenja njezinog mladog radnog i fertilnog potencijala, tako da su prisutni razvojni i regionalni dispariteti sve veći.

U uvjetima gospodarske stagnacije, odnosno odgode oporavka realnog sektora, nema značajnih povoljnih promjena na tržištu rada. Prema podacima DZS-a, iako od kolovoza 2011. godine broj nezaposlenih pada u međugodišnjoj usporedbi, isto se ne događa u sferi zapošljavanja. Naime, na broj registriranih nezaposlenih osoba na HZZ-u, značajno utječe brisanje iz registra zbog drugih razloga osim zapošljavanja te se smanjenje broja nezaposlenih ne prelijeva u rast broja zaposlenih. Stoga je broj zaposlenih *(1,408 milijuna u rujnu 2011.)* još uvijek ispod prošlogodišnje razine i to za znatnih 30 tisuća. Odljev iz nezaposlenosti koji se ne preljeva u zaposlenost, rezultira još jednom negativnom činjenicom: aktivno stanovništvo je smanjeno do najniže razine *(1,692 milijuna)* od početka 2000. godine. Trend smanjenja kontingenta aktivnog stanovništva prisutan je već tri godine, tijekom kojih je reduciran za 103,6 tisuća osoba. U usporedbi s predkriznom 2008. godinom, broj zaposlenih je manji za 165 tisuća, dok je broj nezaposlenih i umirovljenika zajedno, veći za 132,8 tisuća. U usporedbi sa zemljama EU, trenutna razina stope nezaposlenosti *(13,5 % prema međunarodno usporedivoj anketnoj stopi)* u Hrvatskoj je među najvišima: višu imaju zemlje u najvećim gospodarskim poteškoćama poput Portugala, Irske, Španjolske i Grčke.

Za razliku od Hrvatske, u većini zemalja EU će u ovoj godini prosječan broj zaposlenih porasti, u prosjeku 0,3 %. Izuzetak su Irska, Grčka, Španjolska, Cipar, Nizozemska, Portugal, Slovenija, Bugarska i Danska. Rast zaposlenosti u Hrvatskoj možemo očekivati tek u 2013.godini.

IV.1.I.2. Utjecaj procesa globalizacije i izravnih inozemnih ulaganja

Globalni procesi imaju jak utjecaj na transformaciju ruralnih prostora (pad interesa za poljoprivrednim djelatnostima, otežana konkurentnost u odnosu na velike svjetske proizvodne sustave) i urbanih prostora (gradova i gradskih aglomeracija) u kojima su bili i još uvijek jesu koncentrirani gospodarstvo i javne funkcije. Industrija naslijeđena iz razdoblja prije neovisnosti se velikim dijelom ugasila, privatizirala ili modernizirala, mijenjajući tehnologije i programe i poslujući sve više prema tržišnim uvjetima koji vrijede u Europi i svijetu. U gradovima sve više dominira komercijalni interes, trgovina se orijentira prema mega centrima i velikim poslovnim sadržajima. Kao važna gospodarska, kulturna, administrativna, prometna, a mnogi među njima i jaka turistička središta, gradovi se u globalizacijske procese uključuju na različite načine, pretežito mijenjanjem svoje fizionomije ambijentalnih i funkcionalnih značajki. Prostori transformacija su pretežito rubovi gradova i naselja dok očuvana povijesna središta sve više dobivaju kulturni, turistički i poslovni značaj. Slične procese doživljavaju i manji gradovi iako u znatno većoj mjeri zadržavaju svoj izvorni identitet, regionalna obilježja i uvjete humanog življenja s dosta tradicijskih elemenata. U tom kontekstu najizrazitije su očuvani otoci ali i dio zaobalnih i kontinentalnih prostora koje su dominantni razvojni tokovi zaobišli.

Globalizacija je u Hrvatskoj najsnažnije utjecala na bankarski i trgovački sektor, koji se u ovom trenutku i dalje ocjenjuju kao vitalni. U proizvodno-poduzetničkom sektoru situacija je drugačija. Gospodarske zone, i kvaliteta infrastrukture i usluga koje se pružaju kroz njih, još su relativno nerazvijeni.

Domaća proizvodnja povezana s izravnim stranim ulaganjima nije utvrđena kao važan dio izvoznog sektora. Ekonomska stagnacija hrvatske ekonomije u okruženju neizvjesnosti svjetskih financijskih tržišta, određuje nastavak slabog priljeva inozemnog kapitala. Prema podacima Centra za makroekonomske analize Hrvatske gospodarske komore, tijekom prvog polugodišta 2011. godine zabilježen je najskromniji iznos izravnih inozemnih ulaganja *(FDI)* unatrag sedam godina: u Hrvatsku je ukupno uloženo 485,3 milijuna eura, 20% manje nego u istom razdoblju prethodne godine te 76 % manje nego u prvom polugodištu 2008. godine. U omjeru s BDP-om, iznos FDI se trenutno nalazi na razini od tek 0,2%, što je čak 44 puta manje nego 2008. godine. Manjak novih inozemnih ulaganja u proizvodnji glavni je nedostatak u Hrvatskoj – FDI se u zemlji uglavnom odnose na financijske usluge i trgovinski sektor. Geografski položaj FDI nije ujednačen. Veći dio FDI ulijeva se u Zagreb, dok najmanje razvijene županije imaju vrlo niske stope FDI-a. Činjenica je da više od 75% svih FDI odlazi u Grad Zagreb, a ostalo svim drugim županijama.

Moguće je primijetiti kako Hrvatska bilježi prosječne rezultate u usporedbi s novim državama članicama EU vezano uz priljev izravnih stranih ulaganja. Međutim, za razliku od novih država članica, priljev ulaganja u Hrvatsku usredotočen je na nekoliko sektora. Samo pet industrijskih grana dobilo je više od 65% ukupnog priljeva izravnih stranih ulaganja: financijsko posredovanje 31,1%, telekomunikacije 13,5%, kemijska industrija 14,9%, proizvodnja koksa i naftnih derivata 4,7% i trgovina na veliko 4,1% ukupnog priljeva inozemnih ulaganja. Nejednolik tok izravnih stranih ulaganja i dominacija *brownfield* ulaganja naglašavaju potrebu za poboljšanjem poslovne i ulagačke klime ili općenito potrebu za strukturnim reformama koje će povećati konkurentnost cjelokupnog gospodarstva i njegovu privlačnost ulagačima, posebice onim stranim.

IV.1.I.3. Utjecaj strukturnih učinaka ekonomske /financijske krize

Europska komisija za ekonomska i financijska pitanja ocijenila je da Hrvatska mora provesti sveobuhvatne reforme čiji cilj treba biti rješavanje strukturalnih problema u gospodarstvu. Prema ocjeni EK za 2009.godinu, Hrvatska ima djelotvorno tržišno gospodarstvo i moći će se nositi s konkurentskim pritiscima iz EU, pod uvjetom da provede spomenute reforme. Provođenje strukturnih reformi ujedno je i odgovor na pritiske izazvane globalnom krizom.

Premda se očekivalo da će se u glavnoj gospodarskoj grani, a to je turizam, zbog globalne recesije prihodi značajno smanjiti, turistički se sektor pokazao uvjetno stabilnim i nije slijedio najavljene negativne trendove. Najveće pritiske proživjet će svakako područja u kojima je jedna od glavnih gospodarskih grana brodogradnja (priobalje), ali i veći gradovi sa svojim urbaniziranim prstenima u kojima je smještena većina preostalog gospodarstva. Problemi hrvatske ekonomije i gospodarstva najvećim su dijelom strukturne prirode, i tek su neznatno vezani uz globalne financijske tokove, što je očigledno imamo li u vidu mali udjel izravnih stranih investicija u zemlji vezanih na gospodarstvo.

U prilog tome, prema podacima HGK, u Hrvatskoj je u prvih 10 mjeseci 2011. godine zabilježen kontinuirani trend pada industrijske proizvodnje. Većina grana prerađivačke industrije bilježi nastavak pada, osim u sektoru energije. Razina ekonomske aktivnosti mjerena BDP-om U 2011. je 8,3% niža nego u pretkriznoj 2008. godini. Takvo kretanje BDP-a, u prošloj i prethodne dvije godine, udaljilo je Hrvatsku od prosječne razine razvijenosti Europske unije. Prema procjenama Eurostata, Hrvatska je 2009. godine bila na 64% tog prosjeka, a 2011. je pala na 61%.

Zabilježena ekonomska stagnacija iz 2011. godine sugerira da iz krize ulazimo u depresiju (to razdoblje obilježava nastavak niske razine proizvodnje, mala potražnja, visoka nezaposlenost i općenito niska razina gospodarske aktivnosti), nakon koje se očekuje pokretanje novog ekonomskog ciklusa kada treba doći do oživljavanja i rasta gospodarstva.

II. IZAZOVI

IV.1.II.1. Klimatske promjene kao potencijalna opasnost

Klimatske promjene jedan su od najvećih izazova s kojim se danas svi suočavamo, a ima direktne posljedice na svjetsko gospodarstvo, okoliš i društvo u cjelini. Posljedice klimatskih promjena vidljive su posvuda. Nalazi izvješća Međuvladinog tijela za klimatske promjene 2010.godine (*International Panel on Climate Change*) pokazuju da su klimatske promjene u tijeku te da je potrebno poduzeti značajne mjere kako bi se ublažio njihov učinak i razmjeri. Kako su posljedice klimatskih promjena neizbježne, potreba za prilagodbom klimi koja se mijenja postaje neodgodiva, i kada je riječ o načinu života i načinu razvitka. Za Hrvatsku još uvijek nije napravljena procjena socio-ekonomskih implikacija klimatskih promjena u zemlji ni analize mogućih prilagodbi i troškova koji bi ih pratili.

Hrvatska je izložena utjecajima slijedećih najvažnijih klimatskih promjena: suše, poplave, šumski požari, podizanje razine mora, nove vrste u moru, i sl. Opasnost od šumskih požara, suša i podizanja razine mora postoji u obalnom dijelu, a najveće štete proizlaze upravo iz požara za vrijeme ljetnih mjeseci koji ugrožavaju ljudske živote i okoliš. Porast morske razine relativno je dugoročan problem, koji bi, procjenjuje se, mogao značajno utjecati na život ljudi i u konačnici inducirati tzv. ekološke migracije. Isto tako, na Jadranu se bilježi porast temperature mora i širenje opasnih vrsta algi zbog industrijskog onečišćenja u širem području, što nepovoljno djeluje na njegovu bio-raznolikost. Suša je negativni klimatski utjecaj koji je osim na priobalju najčešći u poljoprivredno-intenzivnim nizinskim krajevima (Slavonija i Baranja), a dodatno ga pogoršava činjenica neadekvatnog i nedovoljno razvijenog sustava navodnjavanja. Opasnost od poplava prijeti nizinsko-brežuljkastim krajevima – to su područja uz rijeku Dravu, Savu i Dunav, te uz rijeku Muru. Na području Gorskog kotara (gorski dio Hrvatske) primjetan je štetni utjecaj kiselih kiša koje uništavaju šumsku masu.

Neke od negativnih utjecaja moguće je ublažiti planiranjem i izgradnjom, proširenjem, održavanjem i upravljanjem adekvatnom infrastrukturom (odnosi se na infrastrukturu za poljoprivrednu hidromelioraciju, odnosno na sustav za obranu od plavljenja rijeka), no druge će trebati rješavati u okviru šire makroregionalne suradnje sa susjednim zemljama, što se primarno odnosi na probleme vezane uz Jadran. Intenzivnim i kontinuiranim informiranjem javnosti o ovim problemima i opasnostima razvijat će se svijest svakog pojedinca o njihovoj važnosti i razmjerima te ga poticati na sudjelovanje u njihovom rješavanju.

IV.1.II.2. Očuvanje vodnih resursa

Znatno se pojačava skrb za očuvanje bioraznolikosti, skrb o moru i vodama, pažljivom gospodarenju prirodnim resursima i krajobrazu. To je ujedno i važan utjecajni čimbenik na promjenu gospodarske, posebno industrijske i turističke fizionomije prostora.

Od resursa koji će biti u središtu pažnje globalnih procesa važnu ulogu imat će sve više velike rezerve pitke vode, osobito podzemne. Vode su jedna od najvažnijih prostornih komponenti koja utječe na najviše segmenata korištenja prostora (ljudski, prirodni, razvojni i zaštitni). S ekološkog aspekta važna je činjenica da cijelo šire obalno područje pripada području krša što upozorava na izuzetnu osjetljivost svih sastavnica prostora. Primjerice u sektoru zaštite voda, očuvanja obalnih šuma kao važnog protuerozivnog čimbenika, u zbrinjavanju i obradi otpada, te u daljnjoj ekspanziji turizma.

Hrvatske zalihe vode su među najbogatijima u Europi, (prema istraživanju UNESCO-a iz 2003. Hrvatska je na 5. mjestu u Europi i na 42. u svijetu**)**. Vrlo malo dostupnih resursa se koristi (1 %) i vrlo je mnogo gubitaka u distribuciji crpljene vode što rezultira gubicima prihoda od gotovo 286 milijuna EUR (0,9 % BDP-a) godišnje i povećanim emisijama stakleničkih plinova, kao posljedicama povećane potrošnje električne energije za crpljenje vode (*podaci UNDP-a, 2011.*).

IV.1.II.3. Očuvanje mora

U prostoru Jadranskog mora, obale i otoka nalaze se najvredniji, ali i najosjetljiviji prirodni sustavi Republike Hrvatske. To je područje na kojem se odvijaju procesi koji ovise o uzajamnom djelovanju mora i kopna, a razvojni su pritisci i negativni utjecaji na prirodne sustave najizraženiji. Jadransko more predstavlja jedinstven i vrlo osjetljiv morski ekosustav koji se po svojim hidrografskim, oceanološkim, biološkim, biogeografskim i ostalim osobinama razlikuje od ostatka Sredozemnog mora čiji je sastavni dio. Jadransko je more karakteristično zbog bogatstva života, čistoće, prozirnosti i krajolika. Upravo zbog svojih specifičnih osobina Jadransko more ima status

posebne subregije u okviru Sredozemnog mora. Obalna područja također se odlikuju visokim stupnjem biološke raznolikosti, uključujući mnoge endemske vrste, posebno osjetljiva staništa i ekosustave. Jednako su tako značajna zbog visoko-razvijenoga gospodarstva, kulturnog i društvenog života. U tome smislu Jadranskom moru treba posvetiti posebnu pozornost u smislu njegovog korištenja i očuvanja.

Opterećenja ekosustava hrvatskog dijela Jadranskog mora pojedinim su onečišćivačima (ukupni fosfor i dušik, teški metali, organska i fekalna onečišćenja) izraženija u blizini velikih lučkih gradova i ušća velikih rijeka, ali su značajna i u manjim mjestima zbog poroznih septičkih jama i lošeg kanalizacijskog sustava. Na ostalom dijelu Jadrana opterećenja onečišćavajućim tvarima relativno su niska pa je za Jadransko more u cjelini stanje zadovoljavajuće. Sanitarna kakvoća mora za kupanje na plažama je visoka (oko 98,5 %), što hrvatski dio Jadrana svrstava u najčišća morska područja na Mediteranu i u Europi.

Globalne promjene kao što su prirodni procesi, klimatske promjene, podizanje razine mora, opasnosti od onečišćenja mora i druge odrazit će se i na hrvatsku obalu. More je pod velikim pritiskom različitih interesa. Sve više dolazi do izražaja potreba vrednovanja mora i usklađenje interesa, pa i sukoba u korištenju mora između rekreacijskih i gospodarskih funkcija, te posebno s gledišta zaštite podmorske arheološke baštine.

Najvažniji problemi zaštite mora, a time i održivog razvitka Jadrana jesu: nedostatak uređaja za pročišćavanje urbanih i industrijskih otpadnih voda, iznenadna i operativna onečišćenja mora s pomorskih objekata, nesreće pri prijevozu i pretovaru nafte i naftnih prerađevina, problem unosa stranih morskih mikroorganizama i patogena u morski okoliš, izlov i prelov ribljeg fonda, a nadasve pretjerana gradnja na obalnom području. Proizvodnja u marikulturi raste te se kontinuirano provodi praćenje njezina utjecaja na okolne sustave.

IV.1.II.4. Obalno područje i globalizacija

Održivo upravljanje obalnim područjem objedinjuje ekološka pitanja s razvojnim planiranjem. Obalna su područja često područja gdje se visoka gustoća naseljenosti preklapa s nizom prirodnih kvaliteta. Ta su područja također povezana sa specifičnim funkcijama koje su povezane s morem, npr. turističkom djelatnošću, pomorskim prometom ili ribarstvom. Izazov za obalne gradove i mjesta je stoga pitanje kako iskoristiti njihov potencijal bez uništavanja prirodnih i kulturnih kvaliteta na koje se oslanjaju.

Posebnost hrvatskog obalnog područja u globalnim okvirima proizlazi iz činjenice da je to jedno od najočuvanijih područja na Mediteranu kada je riječ o prirodnim, kulturnim i tradicijskim vrijednostima, čistoći mora i zalihama pitke vode. Sve to, uz sve intenzivnije uključivanje u globalne i EU tržišne tokove i standarde, uvjetuje rast prometa nekretninama uz enormno povećanje vrijednosti zemljišta. Ta se vrijednost prvenstveno očituje kroz interes stranih i određeni broj domaćih državljana koji su stalno nastanjeni izvan obalnog područja, za kupnju zemljišta i drugih nekretnina. Najvećim dijelom riječ je o prostorima namijenjenim za odmor i usputne komercijalne sadržaje, ali javlja se i interes poduzetnika za pokretanje određenih djelatnosti (ugostiteljstvo, trgovina i najčešće turizam) ili za povećanje vrijednosti nekretnina gradnjom i prodajom stambenog i poslovnog prostora. K tome, velika vrijednost obalnog, a posebno građevnog zemljišta, motivira vlasnike na prodaju radi brzog stjecanja materijalne dobiti.

Za očekivati je da će u slijedećem desetljeću obalno područje hrvatskog Jadrana biti najinteresantniji poduzetnički i graditeljski prostor, a za Europsku uniju ekonomski najzanimljivije investicijsko područje u Hrvatskoj. Najintenzivnije graditeljske aktivnosti očekuju se upravo u prostorima najbližim morskoj obali. Naime, već danas zakoni EU omogućuju svim njenim državljanima da slobodno stječu vlasništvo nad nekretninama i biraju mjesto prebivanja u zemljama EU.

Zato je Republika Hrvatska, štiteći javni interes, proteklog desetljeća pripremala odgovarajuće propise i dokumente prostornog uređenja, kako bi te graditeljske procese što spremnije dočekala, usmjeravala i kontrolirala, a prirodne i ljudskim radom stvorene vrijednosti očuvala i zaštitila. Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva uvažavajući navedeno, kroz djelovanje Zavoda za prostorno planiranje, posljednjih je godina započelo intenzivnije aktivnosti na prikupljanju i obradi raznovrsne stručne i prostorno planske dokumentacije u cilju pripremanja nužnih stručnih podloga za sva buduća planska djelovanja u Jadranskom prostoru. To je, prije svega, rad na izradi PPPPO "Hrvatski Jadran" koji je planska obveza iz Strategije i Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske iz 1997. i 1999. godine.

Naime, donošenjem prostornih planova županija stvoreni su kvalitetni i nužni uvjeti za pokretanje projekta koji obuhvaća 7 jadranskih županija pod nazivom "GIS PPŽ Jadrana" (Geografski informacijski sustav Prostornih planova 7 jadranskih županija). Tim projektom je obrađena, ujednačena i ugrađena u model baze podataka te geopozicionirana prostorna sadržajna struktura županijskih planova (oko 280 kartografskih tematskih slojeva, mjerilo kartografskih prikaza 1:100000). GIS Prostornih planova Jadranske Hrvatske treba stručnjacima u našem Ministarstvu kao i ovlaštenim stručnjacima iz drugih tijela državne uprave i stručno-znanstvenih institucija i tvrtki, omogućiti brz i kvalitetan uvid u važeće razvojne Prostorne planove. Time će se značajno podići kvaliteta i brzina njihovog rada a kroz prostorne analize i uvide olakšat će se donošenje brzih i optimalnih procjena i odluka vezanih uz vrednovanje različitih poduzetničkih planova i projekata.

IV.1.II.5. Utjecaj turizma na obalu

Danas je na obalnom području Jadrana smješteno 2446 naselja s 1.411.935 stanovnika, stotinjak prostorno izdvojenih turističkih zona, više desetaka gospodarskih zona i stotinjak većih luka ili marina s oko 17.000 vezova. Gradovi, naselja i ostali urbanizirani prostori "zauzeli su ili potrošili" oko 1.033 km ili oko 16,5 % površine u odnosu na ukupnu morsku obalnu liniju (6.278 km prema podacima Hidrografskog instituta u Splitu). Prema analizama do 1960. godine, kada na Jadranu započinje intenzivna gradnja svake vrste, ukupno je korišteno oko 120-150 km morske obale. To znači da je graditeljskim aktivnostima u posljednjih pedeset godina "potrošeno" 7 puta više, najčešće najkvalitetnijeg obalnog prostora, nego što su ga izgradile i koristile sve prethodne generacije. Prema važećim prostornim planovima predviđeno je daljnje širenje gradova i naselja uzduž obale za još oko 500 km, tako da sveukupna *planirana* urbanizirana obala iznosi oko 1.562 km ili 24,8 % u odnosu na ukupnu morsku obalnu liniju. Od toga su turističke zone planirane na oko 262 km obale prostora. Iako se u novoj generaciji dokumenata prostornog uređenja JLS primjećuje pozitivan trend optimiziranja građevinskih područja svih vrsta, porast urbaniziranosti morske obale treba sustavno regulirati učinkovitijom kontrolom provođenja prostornih i urbanističkih planova te provođenjem mjera za očuvanje obalnog i otočnog područja od neprimjerene gradnje.

Turizam je kroz izgradnju turističkih smještajnih i pratećih objekata, cestovnih prometnica i nautičkih luka i velikog fizičkog prometa turista, vizualno promijenio izvorna krajobrazna i ambijentalna obilježja jadranskog obalnog područja. U ljetnom razdoblju na brojnim dijelovima obale dolazi do saturacije prostora te psihološkog praga tolerancije turista i domicilnog stanovništva, što dovodi do neželjenih promjena i narušavanja dominantnih izvornih etno-socioloških i kulturnih vrijednosti.

Posljedice takvog dosadašnjeg izrazito razvojnog usmjerenja često su se pokazale razornima, u prvom redu zbog nekontroliranog i neracionalnog, gotovo rasipničkog korištenja prostorno ograničenih potencijala na najatraktivnijim lokalitetima u mnogim primorskim turističkim područjima. U takvom razvojnom modelu gospodarska uspješnost se mogla postizati isključivo stalnim širenjem odnosno dograđivanjem smještajnih kapaciteta. Nekontrolirano širenje građevinskih zona (često i zbog punjenja proračuna lokalnih zajednica) te često neodgovarajuće rješavanje osnovne komunalne infrastrukture (promet, kanalizacija, vodoopskrba i zbrinjavanje otpada) dovelo je brojna turistička mjesta i područja u kaotično stanje i u nesklad s ambicioznim turističkim razvojnim očekivanjima.

Posebno ozbiljan razvojno-koncepcijski promašaj u gotovo svim značajnijim turističkim područjima nastao je nekontroliranom ekspanzijom izgradnje privatnih kuća i objekata za odmor (vikendica) takvih razmjera da je njihov ukupan prihvatni smještajni kapacitet danas dvostruko veći od smještajnog kapaciteta u komercijalnim objektima, a višestruko nadmašuje kapacitet najkvalitetnije turističke ponude - hotela i sličnih objekata.

Zbog takvog često stihijskog razvoja i neuvažavanja elementarnih pravila i propisa s područja urbanizma i prostornog uređenja, mnoga današnja turistička mjesta još uvijek nemaju riješenu minimalnu razinu komunalne infrastrukture. Osim toga, treba pristupiti uređenju javnih prostora (ulice, trgovi, šetnice, parkirališta, zelene površine i drugo) na način da se prihvaćenim arhitektonskim rješenjima vrati fizionomija i privlačnost graditeljske tradicije primorskih i kontinentskih mjesta. Kvaliteta prirodnih vrijednosti i očuvanost okoliša, posebice na otocima, ali i na mnogim područjima kontinentalne Hrvatske (toplice, brdsko-planinska područja, brojni gradovi i kulturno-povijesna odredišta), velika je šansa novog razvojnog koncepta hrvatskog turizma.

III. MOGUĆNOSTI

IV.1.III.1. Teritorijalna kohezija

Uvažavanje prostorne raznolikosti i posebnosti manjih geografskih cjelina, a istovremeno i zajedničkih elemenata koji te manje cjeline povezuju u veće prostorne sustave bitno je polazište u uspostavi teritorijalne kohezije. Raznolikost kao jedno od izrazitih obilježja hrvatskog prostora uvažavano je u svim segmentima sustava prostornog uređenja, a kontinuirano prisutni aspekti u prostornom planiranju u RH, koji su važni u primjeni načela i određivanju ciljeva uspostave teritorijalne kohezije jesu:

- **Planiranje održivog razvoja nedjeljivo je od uvažavanja raznolikosti,** specifičnosti i osjetljivosti prostora pojedinih područja. Ono nalaže planiranje razvojnih modela primjerenih tim specifičnostima, osobito s gledišta obazrivog korištenja prirodnih resursa i drugih raspoloživih potencijala. Riječ je primjerice o poljoprivredi velikih nizinskih i malih (brdsko-planinskih, otočkih) areala, razvojnim potencijalima i ograničenjima u zaštićenim i osobito vrijednim područjima, u područjima disperzne i slabe naseljenosti i područjima velikih koncentracija.
- **Zajednička obilježja većih prostornih cjelina** koja nadilaze administrativno-teritorijalnu podjelu bitna je komponenta planiranja kroz koju se manji prostorni segmenti promatraju u kontekstu obilježja većih područja. Primjerice to su posebne smjernice i odredbe za planiranje obalnog područja, usklađeno planiranje manjih područja i planiranje na regionalnoj i međuregionalnoj razini.

- Prometni koridori kao razvojni koridori tema je posebno naglašena u Republici Hrvatskoj zbog ubrzane izgradnje velikih linearnih infrastrukturnih objekata. Time se stvara temeljna razvojno-integrativna okosnica povezivanja područja unutar zemlje i s međunarodnim prostorno-razvojnim sustavima. Umjesto pojave unificiranih koridorskih obrazaca razvoja nužni su specifični programi na pojedinim dionicama koji će upravo svojom različitošću postati interesantan dio velikih, integriranih sustava.

- Lokalni uvjeti i potencijali upućuju na potrebu primjene specifičnih modela policentričnog razvoja pri čemu je od posebne važnosti razvijanje mreža djelatnosti s kompatibilnim odnosima funkcija susjednih područja. Takva je na primjer relacija različitih područja, onog uz obalu mora (pod pritiskom) i zaobalja (slabije razvijeno), a koja zapravo čine jedan prostorni sustav s različitim elementima participiranja u cjelini.

Punopravno članstvo Republike Hrvatske u Europskoj Uniji zahtijevat će stvarnu primjenu načela i polazišta teritorijalne kohezije, urbanog razvoja i stanovanja oko kojih su se usuglasili ministri zemalja članica i koja su ugrađena u referente europske dokumente. S druge strane, Republika Hrvatska i svojom zakonskom legislativom osnažuje primjenu intencija sadržanih u načelima teritorijalne kohezije, a daljnjim aktivnostima, kako u nacionalnim tako i u međunarodnim okvirima, težiti će afirmaciji tih načela primjenjujući holistički pristup teritorijalnoj kohezijskoj politici, uključujući urbano-ruralnu, socijalnu, ekonomsku i kulturnu razvojnu komponentu.

IV.1.III.2. Integrirani urbani razvoj

Usvojivši 2007. godine Leipzišku povelju o održivim europskim gradovima, EU ministri zaduženi za urbani i prostorni razvoj su naglasili da je politika integriranog urbanog razvoja proces u kojem se koordiniraju prostorni, sektorski i vremenski aspekti ključnih područja urbane politike. Zadaća je ove politike da obuhvati gospodarske aktere, dionike i široku javnost te stvori održivi temelj za konsenzus između države, regija, gradova, građana i gospodarskih aktera.

Dodatno, pitanja i odluke politike urbanog razvoja treba prestati sagledavati isključivo na razini svakog grada zasebno. Umjesto toga, regije trebaju više uzimati u obzir svoje gradove, koje je na partnerskoj osnovi neophodno uključiti u izradu strateških dokumenata. Logika integriranog urbanog razvoja u stvari usmjerava gradove na njihova funkcionalna urbana područja (*FUAs-Functional Urban Areas*) te na njihov okolni ruralni (i peri-urbani) prostor, stvarajući urbano-ruralne veze.

Korištenje europskih strukturnih fondova za programe integriranog urbanog razvoja vrlo je važno. Ako to već do sada nije učinjeno, lokalne vlasti trebaju razviti neophodne vještine i učinkovitost za provedbu politika integriranog urbanog razvoja. Uz to, prijedlog novih uredbi EU-a za programsko razdoblje 2014.-2020. predviđa i tzv. Integrirane teritorijalne investicije *(ITIs-Integrated Territorial Investments*) za koje će se gradovima iz fondova alocirati sredstva kojima će trebati sami upravljati.

Ocjenjujući dosadašnju provedbu politike integriranog urbanog razvoja u RH, možemo izdvojiti dva ključna problema:

(1) nedostatak dijaloga, koordinacije i partnerstva između države, regija i gradova koji bi u stvarnosti rezultirali integriranim razvojem gradova; te

(2) nedovoljni ljudski kapaciteti u većini manjih i srednje velikih gradova, neophodni za provedbu osmišljenih i sveobuhvatnih urbanih strategija.

Takvo je stanje što prije potrebno promijeniti, posebno imajući u vidu mogućnosti financiranja urbane komponente kroz strukturne fondove EU-a. Tradicija prostornog planiranja, institucionalno znanje i iskustvo u području prostornog uređenja i prostornog planiranja, garancija su mogućnosti prijenosa dobre prakse i postulata EU teritorijalne kohezije u sustav prostornog uređenja RH. Integrirani prostorni razvoj RH omogućit će da RH maksimalno iskoristi dobrobiti iz snaga svoga teritorija, čime će doprinijeti održivom i uravnoteženom razvoju zemlje.

IV.1.III.3. Urbana obnova

Kao jedna od važnijih tema u kontekstu integriranog urbanog razvoja nameće se pitanje urbane obnove. Urbana obnova je tema koja nadilazi graditeljske zahvate u pojedinom gradu. Ona je osim uz ekonomska, vezana i uz niz društvenih, kulturnih, estetskih pa i upravljačko-političkih pitanja. Urbana obnova, urbana regeneracija, odnosno urbana re-kvalifikacija najčešće se provode za vidljivo zapostavljene gradske četvrti, no pri tome treba voditi brigu da se takve četvrti i susjedstva promatraju u kontekstu grada kao cjeline. Zapuštene gradske četvrti u različitim gradovima Hrvatske najčešće obuhvaćaju nerentabilne i ugasle industrijske, prometne, vojne i turističke prostore (tzv. *brownfield*) koje je potrebno privesti novoj namjeni, upravo kroz proces urbane obnove i revitalizacije. Razni vlasnički, pravni i planerski problemi, uz svu složenost, ipak ne bi smjeli poslužiti kao izgovor za neučinkovitost jer za takva ulaganja postoji interes raznih subjekata o čemu svjedoče brojni uspješni projekti revitalizacije koje potiče suvremena urbana politika razvijenih europskih sredina.

Velika većina gradova u RH do sada je provodila *ad hoc* te izrazito sektorske mjere urbane obnove, pa ne možemo govoriti o primjerima osmišljenih politika urbane obnove. Dapače, kako za *brownfield* investicije postoji interes raznih subjekata, a nema jasne koncepcije u njihovom korištenju unatoč brojnim planovima i projektima, značajan dio takvih područja se prenamijenio u zone isključivo trgovačko-komercijalne namjene, na taj način neadekvatno servisirajući ukupne potrebe grada i stanovništva. Također valja naglasiti da nedostaju preporuke ili smjernice na državnoj razini koje bi potaknule smisleniju provedbu urbane obnove na lokalnoj razini.

U nadolazećem će razdoblju stoga trebati:

(1) otvoriti partnerski dijalog između države razine (MGIPU) i gradova, posebno kada se radi o društveno osjetljivim aspektima urbane obnove;

(2) potaknuti razmjenu znanja o modalitetima i iskustvima provedbe urbane obnove između hrvatskih i europskih gradova.

IV.1.III.4. Regionalni razvoj i EU fondovi

Prostorni razvoj Republike Hrvatske, obzirom na sve dosadašnje okolnosti, rezultirao je prostornom činjenicom da je područje države podijeljeno na nekoliko većih regionalnih cjelina koje stvaraju specifične razvojne modele i da postoje razlike u razvijenosti između regija te unutar regija (županija). Nacionalno vijeće za konkurentnost navelo je četiri cilja regionalne politike pomoću kojih se može prevladati postojeće stanje, a oni su sljedeći:

- postizanje nacionalne kohezije i održivoga razvoja lokalnih i regionalnih zajednica,
- razvoj ljudskih resursa kako bi se stanovništvo zadržalo otvaranjem perspektive rada i zapošljavanja,
- očuvanje urbanog, ruralnog i obalnog prostora, njegovo vrednovanje i optimalno korištenje,
- razvoj konkurentnih i restrukturiranih sektora s posebnim naglaskom na razvoj malih i srednjih poduzeća te poduzetničkog okruženja.

Za provođenje svih mjera i aktivnosti u svrhu provođenja navedenih ciljeva, priliku za razvoj treba tražiti u EU strukturnim fondovima, koji nam stoje na raspolaganju. Detaljnim upoznavanjem sa svim instrumentima Europske unije za poticanje regionalnog razvoja zemalja članica i zemalja kandidatkinja, a time i jedinica lokalne i regionalne samouprave, uočeno je da prilika za razvoj postoji, kao i sredstva. Problem se javlja u samim zemljama pri apliciranju za sredstva Europske unije.

Razvijene zemlje Europske unije optimalno koriste raspoloživa sredstva, dok novije zemlje članice, kao i zemlje kandidatkinje imaju problem prilikom aplikacije za sredstva Europske unije. Radi se o nepripremljenosti cijelog sustava institucija nadležnih za provođenje programa pomoći na nacionalnoj razini. Glavni problem sadržan je u nedostatku znanja i iskustva. Kako je tek nedavno uspostavljen sustav ROP-ova i pripremljene Strategije razvoja županija, jedinice područne (regionalne) i lokalne samouprave tek su nedavno i prepoznale važnost ovakvih projekata i prihvatile dio odgovornosti za razvoj. Niz dobrih prilika se nije iskoristio isključivo zbog neznanja. Pri apliciranju, izrađivala se prosječna ili neadekvatna projektna dokumentacija, što je rezultiralo odbacivanjem takvih projekata. Osim toga, pojedine nadležne institucije nisu bile dovoljno educirane kako bi mogle pružiti konzultativne i konkretne savjete. Uočeno je, dakle, niz problema koji otežavaju rješenje ključnog problema – neuravnoteženost razvoja.

Ipak, primijećeno je da u novije vrijeme nadležne institucije, ali i sam privatni sektor prepoznaje ozbiljnost pri apliciranju projekata. Jedino adekvatna suradnja, razmjena informacija i znanja unutar cijelog sustava institucija i prakse može doprinijeti boljoj iskorištenosti ponuđenih sredstava.

IV.1.III.5. Povećanje energetske učinkovitosti

Rastuća potražnja za energijom suočena s ograničenim zalihama neobnovljivih izvora energije, i rastuća ovisnost o uvezenoj energiji kao i izazov promjene klime znači da je potrebno dalje istraživati i razvijati mogućnosti za decentraliziranu, učinkovitu, sigurnu i okolišno prihvatljivu proizvodnju obnovljive energije, koja je još uvijek nedovoljno iskorištena. Obnovljivi izvori nemaju odgovarajući udio i položaj u energetici Republike Hrvatske, iako imaju veliku važnost i raspoloživost (osobito sunčeva energija, energija vjetra, geotermalni izvori i biomase), zbog čega korištenje alternativnih izvora energije treba dodatno poticati, sve u cilju boljeg iskorištavanja regionalnih potencijala u ovom području, a koje bi moglo stvoriti prilike posebno u ruralnim područjima.

Okvir za korištenje obnovljivih izvora energije daju Strategija energetskog razvoja Republike Hrvatske donesena u listopadu 2009.godine, te politika zaštite okoliša, prvenstveno temeljem Zakona o zaštiti okoliša i Strategije održivog razvitka Republike Hrvatske. Cilj Strategije energetskog razvoja Republike Hrvatske je da Republika Hrvatska u neizvjesnim uvjetima globalnog tržišta energije i uz oskudne domaće energetske resurse izgradi održivi energetski sustav.

Strategija predviđa izgradnju novih termoelektrana i hidroelektrana, početak nuklearnog programa i korištenje obnovljivih izvora energije. Osim termo-elektrana koje trebaju činiti osovinu energetskog razvoja, značajna je novost predviđeno pokretanje nuklearnog programa te do 2012. godine donošenje konačne odluke o izgradnji nuklearne elektrane. Isto tako, Strategijom se predviđa izgradnja novih velikih hidroelektrana te zadržavanje

udjela HE i obnovljivih izvora energije na dosadašnjih 35 %, što bi uz prosječan godišnji porast potrošnje električne energije od 4,1% značilo važniju ulogu obnovljivih izvora energije, premda se eksplicitno ne spominje ciljani udio, osim projekcije od 9,2%. Što se tiče Sunčeve energije, nastavlja se s poticanjem dobivanja električne energije iz fotonaponskih sustava. Planska predviđanja daju veliki značaj vjetroelektranama, osobito u zaobalnom području. Jedna od važnih stavki u Energetskoj strategiji jest dovršenje plinifikacije Hrvatske izgradnjom magistralnog plinovoda tlaka 75 bara, izgradnja terminala za ukapljeni plin (LNG) te poticanje primjene ukapljenog plina na otocima i u područjima izvan dosega standardne distribucije plina. Također, bitno je skrenuti pažnju na namjeru primjene malih kogeneracijskih postrojenja i dizalica topline.

Prema procijenjenim podacima iz 2010. godine, navedenim u Drugom Nacionalnom akcijskom planu energetske učinkovitosti za razdoblje 2011.-2013. godine, 30,17% energije troši se u kućanstvima, 11,39% u sektoru usluga, 21,62% u industriji, 32,88% u prometu, a s 3,94% sudjeluje poljoprivreda. Izmijenjena energetska paradigma ima za cilj povećati energetsku učinkovitost postojećih sustava te povećati udio korištenja obnovljivih izvora energije na 20% do 2020. godine, posebno energije vjetra, sunca i biomase. Kako se za Hrvatsku u budućnosti očekuje porast uvoza električne energije, energetska učinkovitost i obnovljivi izvori energije imat će sve veći značaj.

IV.1.III.6. Krajobraz kao dodana vrijednost za razvoj

Hrvatska je usvajanjem Europske konvencije o krajobrazima (*European Landscape Convention*), preuzela obvezu skrbi o vlastitim krajobrazima. Slijedom obveza iz tog dokumenta u Hrvatskoj je potrebno razviti sustav zaštite krajobraza koji se temelji na prepoznavanju (identifikaciji), tipologizaciji, vrjednovanju, zaštiti i upravljanju krajobrazima. Krajobraz i njegovu zaštitu ne treba promatrati kroz moguća ograničenja, premda ona postoje u većoj ili manjoj mjeri, već kroz učinke koje on može donijeti u prostornom i gospodarskom razvoju. Kvaliteta krajobraza podiže vrijednost zemljišta i nekretnina, ali i uvelike pridonosi kakvoći stanovanja i života. Stoga su ulaganja u oporavak i održavanje krajobraza neznatna u odnosu na vrijednosti koje se mogu postići.

Prepoznavanje i zaštita krajobraza nisu sami sebi svrha, već su potrebni da bi se odredili način upravljanja prostorom i mogućnosti njegova unaprjeđenja u svrhu održivog prostornog i gospodarskog razvoja te poboljšanja kvalitete života. Po uzoru na druge europske zemlje, posebice one s dugom tradicijom u zaštiti krajobraza u smislu njegova korištenja i upravljanja, u Hrvatskoj je potrebno osigurati stručno utemeljen pristup prepoznavanju, vrjednovanju i aktivnoj zaštiti krajobraza osnivanjem odgovarajućih institucija s multidisciplinarnim stručnim sastavom (urbanisti, geografi, arhitekti, pejsažni arhitekti, šumari, agronomi, biolozi, povjesničari i dr.). Sektorski i nekoordinirani pristup problematici krajobraza nije više održiv ni prihvatljiv. Planiranje krajobraza jest dio prostornog i urbanističkog planiranja, koje mora puno više uvažavati krajobrazne posebnosti i vrijednosti prostora. Prostorni razvoj treba pridonijeti zaštiti, upravljanju i poboljšanju krajobraza a primjenom odgovarajućih mjera, posebno u boljoj suradnji između raznih sektora, krajobraze treba uključiti u regionalne i urbanističke politike. Prijeko je potrebno što prije izraditi odgovarajuće metodske obrasce, podzakonske dokumente i upute u cilju zaštite i očuvanja krajobrazne raznolikosti kao identiteta hrvatskog i europskog prostora.

IV.1.III.7. Kultura građenja

Kvalitetan izgrađeni prostor je, uz očuvanu prirodu, temeljna potreba svakog čovjeka i preduvjet svekolikog razvoja društva. Podizanje razine kvalitete izgrađenog prostora izravno utječe na kvalitetu života, što znači da vrsnoćom izgrađenog prostora povećavamo vrijednost životnog prostora kako pojedincu tako i društvu.

Vrsnoća izgrađenog prostora predstavlja opći interes koji se stvara neposrednim, savjesnim i koordiniranim djelovanjem arhitektonske i drugih struka, uz visoku društvenu svijest i političku volju. Odnos prema izgrađenom prostoru pokazuje kulturu naroda i važna je identifikacijska prezentacija prostornog razvoja. Prepoznatljiva i kvalitetna arhitektura ima potencijal pokretanja nacionalnog razvoja i napretka, te pozitivan utjecaj na pozicioniranje Hrvatske na međunarodnom planu.

U slijedećem razdoblju treba težiti podizanju razine kulture građenja provođenjem takve arhitektonske politike koja će kroz unapređenje, usklađenje i definiranje kriterija, standarda i normativa za izradu prostornih planova osigurati vrsnoću prostorno-planske dokumentacije kao preduvjet kvalitete izgrađenog prostora, te osigurati učinkovite mehanizme nadzora njihove provedbe kao uvjet visoke kvalitete životne okoline.

IV.2. OCJENA POTREBE IZRADE NOVIH I/ILI IZMJENE I DOPUNE POSTOJEĆIH DOKUMENATA PROSTORNOG UREĐENJA DRŽAVNE RAZINE

Perspektive prostornog razvoja Republike Hrvatske uvjetuju izradu novih dokumenata prostornog razvoja Republike Hrvatske. Promijenjeni kontekst prostornog razvoja i uvjeta korištenja prostora, kao i zakonske obveze, nalažu hitnost donošenja novih i/ili izmjena i dopuna postojećih dokumenata prostornog uređenja državne razine, kako zbog novih okolnosti, potreba praćenja procesa i odgovora na pritiske na prostor, tako i zbog potrebnih usklađenja s EU pravilima.

IV.2.1. Strategija i Program prostornog uređenja RH

Strategija je dokument na nacionalnoj razini koji određuje dugoročne ciljeve, osnove za uravnoteženje i smjernice prostornog razvoja i prostornu organizaciju, određuje prioritete i definira područja sa zajedničkim prostornim i razvojnim obilježjima za koje će se donositi prostorni planovi na nižoj razini. Program određuje mjere i aktivnosti za primjenu strategije. Oba su utemeljena na Prostornoj osnovi Hrvatske, informacijskoj bazi koja sadrži postojeće podatke o prostoru i podatke za vrednovanje primjerenosti postojećih mjera i planova. Te dokumente donosi Hrvatski sabor, nakon pribavljenih mišljenja JLS na prijedlog dokumenta, dok konačan prijedlog ocjenjuje nacionalni Savjet za prostorno uređenje.

Nemogućnost dosljednog provođenja Strategije i Programa prostornog uređenja RH bez jasno izražene političke podrške, kao i druge okolnosti vezane na dosadašnji razvoj Republike Hrvatske, rezultiralo je sljedećim generalnim prostornim činjenicama:

- izdiferenciranost područja države na velike regionalne cjeline koje stvaraju specifične razvojne modele i postojanje razlika u razvijenosti među regijama te unutar regija (županija);
- jačanje interesa izgradnje i ulaganja na osobito vrijednim prostorima (obala) i područjima uz gradove što dovodi do velikih razlika u razvojnoj dinamici i opterećenosti prostora;
- nedovoljno istražena aglomeracijska preobrazba naselja u području velikih gradova Zagreba, Splita, Rijeke i Osijeka te konurbacijskih procesa na području drugih urbanih središta;
- relativna očuvanost resursa poljoprivrednih površina, šuma, voda i vrijednih dijelova prirode i kulturne baštine uz probleme neiskorištenosti i zapuštenosti;
- migracije stanovništva iz graničnih i manje razvijenih područja u kojima dosadašnje mjere za unapređenje regionalnog razvoja i pomoć demografsko ugroženim područjima još uvijek nisu ostvarile potreban učinak.

Iako su načela, ciljevi i usmjerenja Strategije iz 1997. godine još uvijek jednim dijelom i danas aktualni, s obzirom na činjenice i procese u proteklih 15 godina kao i aktualne uvjete EU (posebno u konceptu ostvarenja europskih regionalnih politika), Strategiju u cijelosti treba preispitati. Prije svega u odnosu na promijenjenu demografsku sliku Hrvatske, na sustav mreže naselja, na odnos prema slabo naseljenim prostorima i prostorima s poteškoćama u razvoju, na primjenu načela teritorijalne kohezije, zatim na implementaciju EU direktive u vezi uključenja ekološke mreže RH u europsku ekološku mrežu NATURA 2000 područja, na važnost integralnog (intermodalnog) prometa, na nove velike gospodarske lokacije, na strukturne promjene poljoprivredne politike, na nova urbana pravila i prostorne standarde, na strateški okvir razvitka turizma, na vodno gospodarstvo i dr.

Izrada nove Strategije prostornog uređenja prioritetni je zadatak struke i znanstvenika u sljedećem razdoblju.

Polazišta za izradu nove Strategije i Programa PURH

Opća je ocjena znanstvene i stručne javnosti da Strategija nije uspjela postati integralni dokument prostornog razvoja, kao i da je Hrvatska podrazvijena u odnosu na raspoložive mogućnosti. Međutim, ocjenjuje se da su važeći dokumenti prostornog uređenja državne razine, doneseni 1997. i 1999. godine, Strategija i Program prostornog uređenja RH u generalnim opredjeljenjima još uvijek najvećim djelom aktualni te se mogu smatrati polaznim dokumentima za novu Strategiju.

Hrvatska ima izuzetno prirodno vrijedan, atraktivan i raznolik prostor te kvalitetan okoliš koji želi sačuvati i ujedno još povećati zaštitu vrijednosti prostora te održivo i obazrivo gospodariti nacionalnim bogatstvima što je vidljivo iz svih državnih dokumenata (1). Istovremeno, Hrvatska mora ubrzano pokrenuti razvoj (prvenstveno gospodarski i energetski) povećati zaposlenost i investicije i to što ravnomjernije, na svim područjima (2). To je također jasno izražena nužna mjera prisutna u svim državnim dokumentima. Za ta dva cilja nova Strategija mora utvrditi jasne okvire i smjerove razvoja, usklađene s navedenim interesima očuvanja vrijednosti prostora i regionalnim specifičnostima s jedne i nužnog ubrzanog razvoja s druge strane.

Za izradu nove Strategije potrebno je definirati dugoročno usmjeravajuće pokazatelje prostornog razvoja a potom operativne pokazatelje u Programu. Osobito je važno odrediti polazišta za koordinaciju razvojnih mjera koje će se

pojaviti u daljnjem planiranju, što će se postići interakcijom sektorskih dokumenata i otklanjanjem sukoba interesa u prostoru, utvrđivanjem prostornih potencijala i ograničenja, te primjenom obveza iz novih dokumenata (ekološka mreža, europski dokumenti, strateška procjena utjecaja na okoliš, objedinjeni uvjeti zaštite okoliša u svrhu održivog razvitka određenih na temelju strateške procjene utjecaja na okoliš, analize očekivanih učinaka u prostoru). U odnosu na navedenu interakciju sektorskih strateških i razvojnih dokumenata bitno je usuglasiti stavove sa slijedećim dokumentima državne razine:

- Strategija prometnog razvitka Republike Hrvatske (1999.) – nova Strategija u izradi
- Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske ("Narodne novine" broj 30/2009)
- Strategija gospodarenja otpadom Republike Hrvatske ("Narodne novine" broj 130/2005)
- Plan gospodarenja otpadom u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2007.- 2015. godine ("Narodne novine" broj 85/2007)
- Strategija upravljanja vodama ("Narodne novine" broj 91/2008)
- Strategija energetskog razvoja Republike Hrvatske ("Narodne novine" broj 130/2009)
- Strategija i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti Hrvatske ("Narodne novine" br. 81/99, 143/2008)
- Nacionalna strategija zaštite okoliša ("Narodne novine" broj 46/2002)
- Nacionalni plan djelovanja za okoliš ("Narodne novine" broj 46/2002)
- Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007.- 2015. ("Narodne novine" broj 63/2007)
- Strategija gospodarenja mineralnim sirovinama RH, 2008.
- Strategija regionalnog razvoja RH 2011-2013. godine
- Strateški okvir za razvoj Republike Hrvatske 2006 – 2013. (2006.)
- Strategija razvoja širokopojasnog pristupa u Republici Hrvatskoj 2012.-2015. (2011.)
- Strategija razvoja turizma RH do 2020.godine – u izradi

Strategija i Program su po svom značenju temeljni dokumenti za dugoročno i usklađeno usmjeravanje prostornog razvoja i znače dostignuti stupanj suglasja o bitnim ciljevima uređenja prostora, o načinu i instrumentima za njihovo ostvarivanje na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini u poštivanju sadašnjih i budućih europskih uvjeta. Stoga će novi dokumenti prostornog uređenja na državnoj razini uspostaviti suodnos s europskim dokumentima strategijske i nadnacionalne razine posebno u formiranju smjernica prostornog uređenja za urbani i ruralni sustav, obalno područje i prostorne koridore.

Nadalje ovim dokumentima će se provjeriti i uskladiti zahtjevi i prijedlozi iz PPŽ-a kao što su sustav središnjih naselja, urbana mreža, obalno područje, infrastrukturni zahvati i postupanje sa otpadom. Promovirat će se strateški locirana mjesta kao dijelovi opće hrvatske mreže, koja će potaknuti potencijal i razvoj ostalih urbanih i ruralnih područja kao i osigurati okvir za prostornu dimenziju razvoja gospodarstva u suglasju sa novom Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske.

Ovim dokumentima treba poticati prostorno uravnoteženu gradnju socijalne i gospodarske infrastrukture, s posebnim naglaskom na mrežu strateški lociranih mjesta, omogućiti informiranje kod donošenja odluka o strateškom investiranju, transportu i drugoj infrastrukturi za javni i privatni sektor, te pomoći oblikovati buduće razvojne planove i druge investicijske planove, a pri tom uključiti i sve relevantne planove i strategije izrađene od drugih javnih tijela i institucija te njihovom analizom utvrditi usklađenost i prihvatljivosti u odnosu na glavne ciljeve prostornog održivog razvoja. Isto tako odredit će se nacionalni kontekst prostornog planiranja kao podloga za županijske/regionalne planerske smjernice i strategije, te gradske razvojne planove i strategije. Unaprijedit će se metodološki okvir sadržaja dokumenta i analize prostorne strukture i procesa koji obilježavaju prostor na temelju određenih pokazatelja, kao i usmjeriti vladina tijela i druge institucije u formulaciji i provedbi politika i javnih investiranja koje imaju jaku prostornu dimenziju ili na koje bi prostorno planiranje moglo utjecati.

IV.2.2. Prostorni planovi područja posebnih obilježja (PPPPO), Nacionalnih parkova (NP) i Parkova prirode (PP)

Od Prostornih planova područja posebnih obilježja Nacionalnih parkova u slijedećem periodu treba dovršiti izradu:

- PPPPO *NP Krka* , čija je izrada u tijeku. Na snazi je još uvijek stari prostorni plan ("Narodne novine" br. 01/90 i 22/92).
- PPPPO *NP Plitvička jezera,* koji je u fazi ponavljanja javne rasprave. Na snazi je još uvijek stari prostorni plan iz 1985. godine.

Pri izradi prostornih planova nacionalnih parkova treba imati na umu da takva vrsta planova mora iskazivati jasan planerski stav prema tri dominantne teme :

(1) *Prirodne vrijednosti*

One se najbolje štite što manjim utjecajem i prisutnošću bilo kakve izgradnje i ljudskog djelovanja, osim u dijelovima gdje je takva potreba znanstveno utvrđena. Time se omogućuje da u budućnosti izgradnja prometne i tehničke infrastrukture i sustav posjećivanja nacionalnih parova u velikoj mjeri odterete sve prirodne sustave koji bi ljudskim djelovanjem mogli biti ugroženi. Unaprjeđenje svih sustava zaštite, upravljanje i briga o pojedinim specifičnim dijelovima prostora, kao i monitoring treba prepustiti znanstvenicima, a prostor osloboditi u najvećoj mogućoj mjeri od negativnih utjecaja naselja i turističkog razvoja.

(2) *Odnos prema stanovništvu i naseljima*

Stalno stanovništvo unutar nacionalnih parkova nikako nije ugrožavajući faktor za vrijednosti toga prostora. To više što današnje mogućnosti tehničke infrastrukture omogućavaju postupnu zaštitu hidrografski osjetljivog podzemlja od otpadnih voda, a gotovo svi ostali mogući negativni utjecaji više su tehničko-vizualne naravi i mogu se kroz mjere provedbe plana regulirati. Ipak, kako bi se trajno izbjegla i najmanja mogućnost nepovoljnog utjecaja naselja i stalnih stanovnika na prostor, postojeća naselja treba klasificirati na način da se odrede ona za koja je evidentno da će ostati bez stalno nastanjenog stanovništva, na ona koja mogu doživjeti tek ograničeni razvoj unutar već zauzetoga prostora i na ona koja mogu, bez opasnosti od nepovoljna utjecaja na prirodne vrijednosti, doživjeti izvjesnu razvojnu budućnost.

(3) Odnos prema gospodarstvu, posjetiteljskom turizmu i infrastrukturi

Planerski stav je da se unutar granica nacionalnih parkova postojeći turistički kapaciteti mogu samo rekonstruirati i kvalitetno poboljšavati, ali ne i povećavati. Ta činjenica omogućava da se najosjetljiviji dijelovi prostora operativnim planom posjećivanja rasterete i posjetitelji prostorno disperziraju u druga vrijedna područja NP. Prometni i ostali infrastrukturni sustavi zbog ovakvoga koncepta ne moraju se kvantitativno povećavati, ali se moraju tehnički unaprjeđivati radi podizanja razine zaštite cjelokupnog prostora.

Jasnim i jednoznačnim planerskim stavom prema ukupnom prostoru unutar granica zahvata prostora posebnih vrijednosti, osigurava se trajna zaštita prirodnih fenomena, ali i omogućava normalan život za postojeće i dio eventualnih novih stanovnika, te osiguranje gospodarskog rasta koji neće ugrožavati prirodne vrijednosti i krajobrazna obilježja zbog kojih se takav prostor proglasio nacionalnim parkom.

Od Prostornih planova područja posebnih obilježja Parkova prirode u slijedećem periodu treba dovršiti izradu:

- PPPPO *PP Telašćica* za koji je izrađen nacrt prijedloga i održana prethodna rasprava,
- PPPPO *PP Biokovo,* koji radi Zavod za prostorno uređenje Splitsko-dalmatinske županije po odluci Hrvatskog sabora,
- PPPPO *PP Medvednica*, za kojeg je završen prijedlog plana za ponovljenu javnu raspravu,
- PPPPO *PP Papuk,*
- PPPPO *PP Velebit,*
- PPPPO *PP Žumberak-Samoborsko gorje* i
- PPPPO *PP Lastovsko područje.*

Kroz prostorne planove posebnih obilježja za Parkove prirode, osim naprijed navedenih temeljnih planerskih stavova (1) i (2), treba nastojati štititi takvo prirodno područje od izrazitije gospodarske eksploatacije ili izgrađivanja koji su na prostoru već prisutni. Na taj se način prisutnost turizma, ili koje druge djelatnosti, ne isključuje s područja parka nego se dovodi u takve opće uvjete pod kojima se uklanja opasnost da razvitak turizma ili koje druge djelatnosti uništi glavno dobro koje taj razvitak omogućuje.

IV.2.3. PPPPO "Hrvatski Jadran"

Obalno područje hrvatskog Jadrana je najvrednije prirodno bogatstvo i gospodarski potencijal Republike Hrvatske, na kojem se odvijaju složeni socijalno-demografski, gospodarski i ekološki procesi a ujedno je jedno od najugroženijih njenih dijelova. Za očekivati je da će u razdoblju do 2015. godine ovo područje biti naj-interesantniji poduzetnički i graditeljski prostor, a za Europsku uniju ekonomski najzanimljivije investicijsko područje u Hrvatskoj. Brojni i raznovrsni sadašnji i budući korisnici ovih prostora natjecat će se za svoj novi i kvalitetniji "životni i radni" prostor, a prava invazija graditeljskih aktivnosti očekuje se upravo u prostorima najbližim morskoj obali. Naime, već danas zakoni EU omogućuju svim njenim državljanima da slobodno stječu vlasništvo nad nekretninama i biraju mjesto prebivanja u zemljama EU.

Zato je Republika Hrvatska, štiteći javni interes, proteklog desetljeća pripremila odgovarajuće propise i dokumente prostornog uređenja, kako bi te graditeljske procese što spremnije dočekala, usmjeravala i kontrolirala, a prirodne i ljudskim radom stvorene vrijednosti očuvala i zaštitila. Ministarstvo je, kroz djelovanje Zavoda za prostorno planiranje, posljednjih godina započelo intenzivnije aktivnosti na prikupljanju i obradi raznovrsne stručne i prostorno planske dokumentacije u cilju pripremanja nužnih stručnih podloga za izradu PPPPO "Hrvatski Jadran", koji je planska obveza iz Strategije i Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske iz 1997. i 1999. godine.

Donošenjem prostornih planova županija stvoreni su kvalitetni i nužni uvjeti za pokretanje projekta na području 7 jadranskih županija pod nazivom "GIS PPŽ Jadrana" (Geografski informacijski sustav Prostornih planova 7 jadranskih županija). Tim projektom je prostorna sadržajna struktura županijskih planova (oko 280 kartografskih tematskih slojeva, mjerilo kartografskih prikaza 1:100000) obrađena, ujednačena i ugrađena u model baze podataka i geopozicionirana. Unutar navedenog projekta izrađeno je i korisničko sučelje koje je imalo za cilj omogućiti korištenje baze podataka GIS PPŽ.

Kako je u nizu stručnih rasprava tijekom izvođenja projekta utvrđeno, a što je i izrijekom navedeno u usvojenom završnom dokumentu postojali su brojni problemi ulaznih podataka i posljedično tome njihovih standarda i stupnja homogenosti. Takvi navedeni objektivni razlozi imali su za posljedicu ozbiljna ograničenja u nekim analitičkim obradama osobito u onima koje se rade s podacima iz temeljne karte 1 - korištenje i namjena prostora. Tome je prvenstveno uzrok Pravilnik o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima i standardu elaborata prostornih planova iz 1998. godine, koji nije rađen i prilagođen (metodološki i sadržajno) i GIS zahtjevima.

Da bi se dijelom otklonili navedeni opravdani nedostaci i slabosti GIS-a PPŽ Jadrana i dobila kvalitetna baza podataka o urbaniziranim prostorima, osobito o prostorima za razvoj naselja tzv. građevinskim područjima mješovite namjene, pokrenuta je nova razvojna faza GIS-a za jadransko područje. To je Projekt "Uvođenje Enterprise GIS sustava" Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva - GIS Prostornih planova Jadranske Hrvatske: Prvi razvojni stupanj - GIS Prostornih planova uređenja JLS (gradova i općina). U okviru predmetnog projekta jedna od bitnih sastavnica jest i urbanizirani prostor koji je u određenoj mjeri bio obrađen i u GIS PPŽ.

Posljednjih mjeseci doneseni su svi Prostorni planovi uređenja gradova i općina Jadranske Hrvatske te su tako stvoreni nužni uvjeti koji su omogućili ostvarenje novog GIS projekta – GIS PPU G/O koji će obraditi bitni dio planske građe iz navedene razine planova. Ovaj GIS Projekt je podijeljen u dva razvojna stupnja: Prvi koji je obradio 35 PPU G/O (i još neke vrste planova) i Drugi koji će obraditi preostalih oko 180 PPU G/O (i još nekih planova – GUP/UPU, NP, PP).

Prvi razvojni stupanj GIS Prostornih planova uređenja JLS Jadranske Hrvatske je obradio 36 Prostornih planova uređenja JLS (gradova i općina - prvenstveno priobalnih JLS), nekoliko odabranih Generalnih urbanističkih planova, prostorne planove nacionalnih parkova i jedan park prirode.

Drugi razvojni stupanj, čija izrada je u tijeku, obuhvatit će GIS obradu svih preostalih oko 180 Prostornih planova uređenja gradova i općina Jadranske Hrvatske, sve donesene Generalne urbanističke planove i Urbanističke planove uređenja važnijih naselja te sve donesene Nacionalne parkove i Parkove prirode. Nakon završenih radova na Drugom razvojnom stupnju GIS Prostornih planova Jadranske Hrvatske stručnjaci Ministarstva i svi drugi ovlašteni korisnici raspolagali bi sa bitnim podacima Prostornih planova Jadranskih županija kroz uspostavljen poseban portal i pridruženo sučelje za jednostavnije internet korištenje.

GIS Prostornih planova Jadranske Hrvatske, nakon obavljenih navedenih radova, omogućio bi brojnim stručnjacima u našem Ministarstvu kao i ovlaštenim stručnjacima iz drugih tijela državne uprave i stručno-znanstvenih institucija i tvrtki, brz i kvalitetan uvid u važeće razvojne Prostorne planove. Time bi se značajno podigla kvaliteta i brzina njihovog rada a kroz prostorne analize/uvide i olakšalo donošenje brzih i optimalnih procjena i odluka vezanih uz vrednovanje različitih poduzetničkih planova i projekata koji dolaze na mišljenje u te institucije.

IV.3. PRIJEDLOG AKTIVNOSTI ZA UNAPRJEĐENJE ODRŽIVOG RAZVOJA U PROSTORU

IV.3.I.ZAKLJUČCI

1. Stanje u prostoru

Hrvatski prostor odlikuje se iznimnom vrijednošću krajolika, regionalnom raznolikošću i značajnim stupnjem prirodne očuvanosti, a u europskom kontekstu, zahvaljujući još nezagađenom okolišu postoji razmjerno visoka razina kakvoće življenja. Hrvatski prostor sadrži sve potrebne vrijednosti i objektivne mogućnosti za kvalitetan razvoj.

Geostrateški položaj Hrvatske zahtijeva stalnu brigu o zaštiti identiteta i učinkovitom gospodarenju prostorom. Promjene koje je Republika Hrvatska doživjela u svojih prvih 20 godina - osamostaljenje, suverenost, ratna stradanja s bespoštednim uništavanjem fizičke strukture brojnih urbanih i ruralnih krajolika, obnova, tranzicija, privatno vlasništvo, tržno gospodarstvo, parlamentarna demokracija, novi ustroj jedinica lokalne samouprave i procesi prilagodbe za uključivanje u Europsku uniju 01. srpnja 2013. godine, kao i globalizacija sa svim neizbježnim prostornim posljedicama, zahtijevaju učinkovit odgovor i ponašanje u odnosu na pitanja prostornog uređenja, poglavito s gledišta očuvanja vrijednosti prostora u otežanim uvjetima izrazito nepovoljnih strukturno-demografskih i migracijskih kretanja. To je razlog što djelovanje u prostoru, raspoređeno na sve subjekte i razine, ima strateško značenje.

Globalizacija, europska integracija, transnacionalna i transregionalna i prekogranična suradnja, te pristupanje u Europsku uniju nameću Hrvatskoj nove obveze suvremenoga prostornog razvoja, posebno u konceptu ostvarenja europskih regionalnih politika da bi se umanjile razlike u interesima i potencijalima razvoja. Procesi razvoja u Republici Hrvatskoj pokazuju velike regionalne razlike, što nameće potrebu eventualnih promjena dosadašnjih modela u prostornom planiranju, a potiču modele učinkovitoga korištenja prostora u skladu s nacionalnim interesima.

Razvoj u prostoru posljednjih desetak godina obilježava:

- nepovoljna demografska slika koja i dalje ima tendenciju pada prirodnog rasta stanovništva, starenja i smanjivanja udjela aktivnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika, naročito u graničnim i manje razvijenim područjima u kojima dosadašnje mjere za unapređenje regionalnog razvoja i pomoć demografsko ugroženim područjima još uvijek nisu ostvarile potreban učinak;
- jačanje interesa izgradnje i ulaganja na osobito vrijednim obalnim prostorima i područjima uz gradove što dovodi do velikih razlika u razvojnoj dinamici i opterećenosti prostora;
- neučinkovitost modela policentričnog razvoja središnjih i drugih naselja i nedovoljno istaknuta uloga manjih i srednjih gradova u formiranju cjelovitog urbanog sustava Hrvatske;
- nedovoljno promišljena funkcionalna i sadržajna preobrazba pojedinih područja u korištenju i namjeni zemljišta (tranzicija namjene) i nedovoljno korištenje postojećih potencijala u izgrađenim zonama (urbana obnova, transformacija, modernizacija);
- neprovođenje aktivne zemljišne politike što je uzrokovalo manipulacije sa građevinskim zemljištem;
- relativna očuvanost resursa poljoprivrednih površina, šuma, voda i vrijednih dijelova prirode i kulturne baštine uz uočene probleme neiskorištenosti i zapuštenosti;
- neravnomjernost razvoja prometne i energetske infrastrukture;
- dugotrajni postupci (ne)rješavanja problema gospodarenja otpadom;
- bespravna gradnja objekata i drugih zahvata u prostoru (npr. eksploatacija mineralnih sirovina) zbog nedosljedne provedbe zakonske regulative i neučinkovitosti mjera kojima se sankcionira takva pojava;
- nepostojanje strategije gospodarenja zemljišnom imovinom i nekretninama u vlasništvu države, područne (regionalne) i lokalne samouprave, kao važnog potencijalnog razvojnog resursa.

2. Sustav dokumenata prostornog uređenja

Sustav dokumenata prostornog uređenja, određen Zakonom o prostornom uređenju i gradnji, ustrojavao se na temelju nove administrativno- teritorijalne podjele zemlje, a uz postupno donošenje nove, koristilo se i još uvijek se koristi u uvjetima ograničenih materijalnih i stručnih mogućnosti, postojeća prostorno planska dokumentacija, osobito urbanistička. Do kraja 2011. godine sve županije (njih 20 i Grad Zagreb) donijele su županijske prostorne planove, a prostorne planove uređenja općina/gradova, do lipnja 2012. godine, donijele su sve jedinice lokalne samouprave, njih 556, uključujući Zagreb. Do sredine 2012. godine doneseno je 904 UPU-a (760 u izradi) i 1014 DPU-a (184 u izradi).

Sporost i problemi u izradi dokumenata prostornog uređenja kao glavnih instrumenata za osiguranje integralnog gospodarskog razvoja, upravljanja i zaštite prostora, jasan su indikator nedovoljnog prioriteta u provedbi tih aktivnosti. U postupku izrade i donošenja prostornih planova načelno se uočava:

- još uvijek prisutan problem dominacije uskog sektorskog planiranja umjesto interdisciplinarnog pristupa planiranju prostora, što dovodi do neusklađenosti sektorskih politika i ciljeva;
- nedostatnost ažurnih geodetskih podloga i neuređenost katastra i zemljišnih knjiga;
- nedostatak stručnih studija i nepostojanje jasnih razvojnih gospodarsko-društvenih programa razvoja prostora za koji se izrađuje plan, kao i mjerljivosti učinaka određenih zahvata u prostoru;
- upravno-teritorijalni ustroj države koji se odražava na prostorno planiranje na način da je u zakonskoj obvezi izrada (pre)velikog broja prostornih planova, a sa urbanističkim i detaljnim, potrebna su veća materijalna sredstva i vrijeme. Zato se izrada UPU-a i DPU-a najčešće pokreće temeljem parcijalnih interesa;
- ograničenost upravno-teritorijalnim uređenjem države utječe na istraživanje određenih regionalnih (prostornih) razvojnih problema i pojava;
- nedostatna provedba pravnih instrumenata uređenja građevinskog zemljišta kao što je izvlaštenje (osim za objekte od interesa za državu), urbana komasacija, i dr. u svrhu uređenje zemljišta kao preduvjet gradnji;
- nedostatak definicija i instrumenata kojima se osigurava ostvarivanje javnog interesa u uređenju zemljišta za gradnju, osobito u gradovima;
- često neuvažavanje stručnih argumenata prilikom pripreme i donošenja planskih odluka;
- nedovoljno odnosno nepravovremeno uključivanje državnih institucija i drugih subjekata u izradu prostornih planova kao i neefikasnost postupanja nadležnih tijela i pravnih osoba u izdavanju velikog broja podataka, posebnih uvjeta i mišljenja u zakonskom roku od 30 dana;
- problem broja i kvalitete stručnih kadrova u izradi planova, gdje često odabir financijski najpovoljnijeg izrađivača plana ne jamči zadovoljavajući nivo kvalitete izrade plana;
- nedostatna primjena prostornih standarda, kriterija i pravila u urbanističkom planiranju s pozicije vrsnoće građenja, radi očuvanja identiteta prostora i pronalaženja ravnoteže između urbane obnove i krajobraznih vrijednosti;
- nedovoljan kontinuitet praćenja i reagiranja na pojave i procese u prostoru, što je rezultiralo nepravovremenom i nedovoljnom zastupljenošću zakonske regulative za neke razmjerno novije ili naglašeno isplative djelatnosti (dopunskih/alternativnih i obnovljivih izvora energije);
- nezadovoljavajuća institucionalna organiziranost stručnog i istraživačkog kadra u području prostornog planiranja kao elementa potpore provođenju politike prostornog uređenja (ne postoji znanstvena ili institucija agencijskog tipa za prostorno planiranje).

Također nije uspostavljen sustav ažuriranja podataka praćenja stanja i procesa u prostoru a primjenu geoinformatičkih sustava u izradi prostorno-planske dokumentacije treba ubrzati. U svrhu racionalizacije dokumenata prostornog planiranja, s obzirom na namjenu i učinkovitost sustava prostornog uređenja, treba razmisliti o promjeni strukture dokumenata prostornog planiranja. Obzirom da su se u praksi, za naselja veća od 10.000 stanovnika, GUP-ovi pokazali kao potrebna razina prostornog planiranja između planskih određenja PPUG-a i UPU-a, treba razmisliti o njihovom ponovnom uvođenju u zakonsku regulativu. Isto tako, treba redefinirati granicu zaštićenog obalnog područja (ZOP-a) s obzirom na prirodne uvjete, te u izradu prostornih planova uključiti krajobrazno vrednovanje prostora.

Prijeko je potrebno osnovati koordinacijsko tijelo koje bi pripremalo i izrađivalo metode, normative i prostorne standarde za prostorne sustave (urbano-ruralni prostor, turizam, promet, infrastruktura i dr.), prikupljalo bazu podataka o prostoru, nadziralo i osiguravalo kontinuitet skrbi o prostoru. U tom smislu osobito važnim ocjenjuje se osnivanje Državnog zavoda za prostorni razvoj kao strateške planerske institucije, koja bi usklađivala interese svih resornih ministarstava i korisnika prostora i koji bi trebao poticati teme od važnosti za državu, a koje treba znanstveno i stručno istražiti i obraditi. Također, nužno je većinu županijskih zavoda za prostorno uređenje kadrovski, tehnički i programski bolje opremiti, te dati punu potporu u osnivanju "gradskih urbanističkih zavoda".

3. Kvaliteta prostornih planova

Prostorno planiranje sve manje nastaje u kreativnom procesu kojim se oblikuje ambijentalna i prostorna vrijednost. Najčešće prevladava određivanje građevnog područja bez dovoljno pozornosti usmjerene prema javnom (općem) interesu. Zadovoljavajuće uređenje prostora i izgradnja u prostoru nisu mogući samo primjenom propisa i formalno-pravnih odrednica za izgradnju nego je od presudne važnosti kakvoća potrebne dokumentacije. Uočen je nedostatak oblikovno-stručnih kriterija. Prijeko je potrebno sagledavati i vrednovati sve druge prostorne i ambijentalne kriterije koji nisu ugrađeni u zakonodavne akte, odnosno mehanizam ocjene prostornih planova i arhitektonsko-građevnih projekata.

U tom smislu treba osigurati obveznu kontrolu kakvoće, tj. reviziju prostornih/urbanističkih planova i arhitektonskih projekata, provoditi sankcioniranje izrađivača urbanističke i arhitektonske dokumentacije koja je u suprotnosti s osnovnim stručnim i kreativnim kriterijima, te pojačati ulogu inspekcije u proceduri donošenja i provedbe prostornih i urbanističkih planova.

Svakako je potrebno utvrditi strategiju revitalizacije urbanističke/prostorno planerske struke pri čemu je potrebna pomoć države i koordinacija Sveučilišta, Komore arhitekata i inženjera u graditeljstvu i Udruženja hrvatskih arhitekata.

4. Bespravna (nezakonita) gradnja

Bespravna gradnja definira se u pravnom smislu kao protupravna gradnja bez građevne dozvole i bez propisane pravno tehničke dokumentacije koju nije moguće odobriti, dok je nezakonita gradnja ona za koju je moguće dobiti odobrenje ali ga investitor nije ishodio. Te jednostavne definicije ne pokazuju sve posljedice takve gradnje. U obimu kakav je trenutno na području Republike Hrvatske, a osobito u obalnom području, očituju se mnogi uzroci ove pojave - od ideoloških i civilizacijskih do stručno urbanističkih, gospodarskih, socijalnih te upravno pravnih.

Na bespravnu odnosno nezakonitu gradnju značajno je utjecala nedosljedna i neodgovarajuća provedba postojeće urbanističke i građevinsko-tehničke regulative, loše gospodarske i socijalne prilike te pojava profiterskih interesa koji su osobito eskalirali posljednjih desetak godina. Građevinska uzurpacija najčešća je u najvećim gradskim središtima, na čitavom obalnom području, pa i na otocima. Takvih pojava ima u drugim gradovima i naseljima, kao i izvan naselja, uključujući i zaštićena područja prirode i kulturne baštine, a s velikom migracijom ljudi u veće gradove, taj se problem dodatno povećao. Kada se sagledaju sve pojave, uzroci i mjesta nastanka, cjelokupno je područje Hrvatske zahvaćeno bespravnom izgradnjom. Kako se nezakoniti objekti nisu uklanjali pa čak ni usklađivali s uvjetima za gradnju, urbanistička struka stalno se prisiljavala da promjenama prostornih planova prihvati takvo stanje, a građevna područja neko su vrijeme praktično bila, a i sada su, najčešće jedini razlog i sadržaj izmjena prostornih planova. Bespravnom, u osnovi nekvalitetnom gradnjom, neodgovarajućim oblikovanjem građevina, zauzimanjem i usitnjavanjem poljoprivrednih parcela, ilegalnim priključivanjem na komunalnu infrastrukturu, dakle nizom nepravilnosti što su obilježje svake takve gradnje, poništava se temeljna racionalnost korištenja prostora.

Poseban problem je nezakonita dogradnja postojećih objekata i prostornih cjelina, jer se njome na drugi način urušavaju postojeće i stvorene vrijednosti i značajno narušava uspostavljeni red i način funkcioniranja naselja, što često rezultira kaotičnim korištenjem takvih čestica te prostora ulica i zelenih površina. Red u prostoru, što je smisao svakog urbanističkog plana, je izgubljen. Unatoč tome što je takvim intervencijama novom zakonskom regulativom omogućeno da se legaliziraju, kada gospodarske prilike budu povoljnije bit će nužna ozbiljna analiza takvih naselja, u kojoj će se morati propisati uvjeti i kriteriji za urbanu obnovu i sanaciju područja zahvaćenih nezakonitom gradnjom, te mjere za poboljšanje stanja infrastrukturno nedovoljno opremljenih i/ili neopremljenih naselja.

Posljednjih godina mijenja se u pozitivnom smislu društvena klima u odnosu na nezakonitu odnosno bespravnu gradnju. To upućuje na potrebu osnaživanja zakonodavnog sustava, sustava nadzora, nužnost uspostave digniteta državne inspekcijske službe i stvaranja svih preduvjeta za njezino djelovanje i djelotvornu primjenu zakona.

5. Gradovi i naselja

Nagli rast velikih i većih gradova, kao i globalna pojava raseljavanja ruralnih područja u gradove, a s namjerom postizanja višega životnog standarda kroz zaposlenje, komunalnu opremljenost i opće obrazovanje – dovelo je u mnogim srednjim i većim gradovima do neodgovarajućega "širenja" gradova i pratećih posljedica nekvalitetne pa i bespravne gradnje.

Na razini države danas ne postoji dovoljno jasna strategija gradogradnje, s obzirom na neizbježne posljedice koje proizlaze iz napuštanja ruralnoga prostora, nove demografske slike gradova i ostalih naselja, te iz opredjeljenja za urbanom obnovom devastiranih dijelova kao i očuvanjem kulturnoga naslijeđa u takvim prostorima. Postoje brojni i znatni problemi, ali i prilike na lokalnoj razini, koje treba usmjeravati i stručno pomagati. Sustavnu obradu urbano-ruralne problematike naselja treba podići na razinu nacionalnog projekta koji bi istražio proces urbanizacije, skladni, humani i održivi razvoj gradova te revitalizaciju pojedinih naselja i kulturnoga naslijeđa kao nositelja prostornog identiteta područja.

Strateške mjere za podizanje standarda ruralnih naselja potrebno je utvrditi kroz razvoj komunalne, društvene i kulturno-socijalne infrastrukture na razinu životnih uvjeta u gradovima, kao i kroz samo unaprjeđenje urbano-ruralnih veza. Razvoj ruralnih područja jedan je i od ključnih razvojnih prioriteta Europske unije. Najveći razvojni fondovi usmjereni su upravo na revitalizaciju i razvoj diversifikacija/specijaliziranih djelatnosti u ruralnim područjima koje, manjim ulaganjima, omogućuju povećanje kvalitete života, zaustavljanje iseljavanja

stanovništva i stvaranje novih radnih mjesta te poticanje razvoja agroturizma, ruralnog turizma i tradicijskih obrta.

6. Turizam u prostoru

Prihvaćajući turizam kao jednu od glavnih gospodarskih aktivnosti, moramo prihvatiti i promjene u prostoru, ali istodobno donijeti odgovarajuće odluke o temeljnim resursima koji i nadalje moraju zadržati vrijednosti i prepoznatljiva obilježja u užoj i široj regiji.

Odnosi u prostoru iznimno su složeni, opterećeni sukobima interesa, pritiscima, a istodobno i sve strožim kriterijima zaštite prostora i okoliša. Stoga je rješenje prostornog razvoja turizma na prihvatljiv i održivi način iznimno zahtjevno te obuhvaća niz aktivnosti u pripremi i programiranju prostornoga razvoja. Osobito se to odnosi na razvoj turizma na obalnom području Jadrana, što zahtjeva cjelovit pristup ne samo kroz regulativu, nego i kroz odgovarajuće analize, te strategijske i planske interpretacije načelnih stavova. Stoga, u interesu prostorno-razvojne politike turizma i opće gospodarske učinkovitosti treba ubrzano utvrditi postavke održivog razvoja turizma za različite prostorne cjeline. Prostornu problematiku turizma treba sustavno obraditi pokretanjem nacionalnog projekta koji će istražiti održiv kapacitet prostora, kvalitetnu preobrazbu prostora i očuvanje pejzažnih i kulturno-povijesnih vrijednosti prostora.

7. Nekretnine u državnom vlasništvu

Stanje u prostoru obilježava nepostojanje cjelovite evidencije nekretnina (zemljišta i građevina) u vlasništvu države i drugih državnih subjekata u odnosu na prostorno-plansku dokumentaciju. S obzirom da se radi o većim površinama i važnom potencijalnom razvojnom resursu, nužno je objediniti gospodarenje državnom imovinom te se predlaže usvajanje strategije gospodarenja zemljišnom imovinom i nekretninama u vlasništvu države, područne (regionalne) i lokalne samouprave kao važnog potencijalnog razvojnog resursa.

8. Trendovi prostornog razvoja

Prostorni razvoj će biti ovisan o potrebama razvojnih mogućnosti te uključivanja u šire europske integracije koje donosi buduće članstvo u Europskoj uniji. U vezi s procesom globalizacije, na svim područjima otvaraju se pitanja osobito u vezi s mobilnošću radne snage, protokom kapitala, vlasništvom i međugraničnim sudjelovanjem. Očekuje se moguća daljnja preobrazba kulturnog krajobraza zbog prestrukturiranja poljoprivrede ulaskom u Europsku uniju, povećani pritisak na prostor zbog stranih ulaganja i interesa kapitala, te pritisak na prostor u infrastrukturnim koridorima koji su interes susjednih država i regija.

Obalno područje hrvatskog Jadrana najvrednije je prirodno bogatstvo i gospodarski potencijal Republike Hrvatske. Za očekivati je da će u slijedećem desetljeću ovo područje biti najinteresantniji poduzetnički i graditeljski prostor, a za Europsku uniju ekonomski najzanimljivije investicijsko područje u Hrvatskoj. Bez sigurne i učinkovite regulative i odgovarajuće prostorno planske dokumentacije nastaviti će se negativni trendovi i u budućnosti. Takav bi razvoj značio nastavak stihijske gradnje, sve veće opterećivanje okoliša i više troškove za infrastrukturno opremanje.

Smjernicama za postizanje ciljeva uređenja prostora treba na svim razinama odlučivanja zaštititi naselja, infrastrukturu i krajobraz. Pri tome treba planski i pažljivo usmjeravati policentrični razvoj mreže gradova i drugih naselja, te poticati funkcionalno povezivanje područja (makro-regija) koje nadilazi administrativne granice, skrbeći pri tom o zaštiti prirodnih vrijednosti i kulturne baštine.

Glavni ciljevi uređivanja prostora koje će pridonijeti njegovu održivom razvoju su:

- ukloniti posljedice pravnog nereda i razviti kulturu odnosa u prostoru;
- osigurati javni interes i kontinuirano usklađivanje suprotstavljenih interesa u prostoru;
- osigurati primjenu prostornih standarda u skladu s demografskom politikom;
- poticati funkcionalno povezivanje područja (makro-regija) koje nadilazi administrativne granice;
- osigurati edukaciju i istraživačke djelatnosti te uspostaviti promocijske djelatnosti u vezi s kvalitetom prostorno-planskih rješenja;
- efektivno prihvatiti i primijeniti načela i polazišta teritorijalne kohezije, urbanog razvoja i stanovanja, koja su ugrađena u referentne europske dokumente;
- poticati učinkovito sudjelovanje javnosti u odlučivanju o uređenju prostora.

IV.3.2. Perspektive prostornog razvoja

Savjet prostornog uređenja Republike Hrvatske u suradnji sa Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti (HAZU) organizirao je krajem listopada 2011.godine znanstveno-stručni skup "Perspektive prostornog razvoja Republike Hrvatske". U sklopu tematskih cjelina: Republika Hrvatska i Europska unija, Gospodarske i socijalne promjene u prostoru, Identitet, graditeljsko naslijeđe i zaštita prostora te Infrastruktura i prostor, istaknuti znanstvenici i stručnjaci istraživali su uvjete i okolnosti izrade Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske kao transresornoga dokumenta koji zastupa holistički pristup prostoru kao temeljnom nacionalnom dobru. Iz *Sažetaka* izdvajamo:

Perspektive prostornog razvoja Republike Hrvatske temelje se na očuvanju i prezentaciji regionalnih prostornih unaprjeđenja društvenog i gospodarskog razvoja i nacionalnog identiteta. Perspektive prostornog razvoja usmjerene su na postupno jačanje položaja Republike Hrvatske u kontekstu prostornih politika šireg okruženja i orijentiraju se vrijednostima europskog pristupa. Polazeći od identiteta prostora temelje se na očuvanju i prezentaciji regionalnih prostornih obilježja, kulturnih dobara, krajolika i okoliša kao čimbenika unaprjeđenja društvenog i gospodarskog razvoja i nacionalnog identiteta. One upućuju na viši stupanj usklađenosti sektorskih razvojnih politika, razvoj i inovacije, jačanje servisa javnog interesa te uključivanje javnosti.

Opći ciljevi perspektiva prostornog razvoja imaju zadaću predložiti smjernice i modele za:

- *saniranje i sprječavanje eventualnih rizičnih čimbenika sadašnjega trenda razvoja;*
- *jačanje potencijala razvoja Republike Hrvatske i položaja u europskom sustavu prostornog razvoja;*
- *regionalne koncentracije (klastere) aktivnosti i investicija konkurentne u nadmetanju i inovacijama;*
- *poboljšanje teritorijalnog upravljanja ruralnim i urbanim područjima;*
- *izgrađivanje kriterija vrsnoće kao polazišta svake intervencije u prostoru;*
- *poboljšanje mreže naselja - policentričan razvoj;*
- *očuvanje, uređenje i zaštitu prostornih obilježja i vrijednosti te prirodnih i kulturnih dobara kao čimbenika gospodarskog i društvenog razvoja, regionalnog i nacionalnog identiteta;*
- *učinkovitije povezivanje s transeuropskim infrastrukturnim koridorima (prometni i energetski sustavi);*
- *razvoj transeuropskog upravljanja rizicima;*
- *jačanje ekoloških struktura i kulturnih resursa kao dodanih vrijednosti;*
- *odabir koncepata/scenarija za uspješni prostorni i gospodarski razvoj Republike Hrvatske, posebno koncepta/scenarija za zaštitu i očuvanje biološke i krajobrazne vrijednosti i raznolikosti Hrvatske, a prema ekološkoj mreži NATURA 2000 s obzirom na planirane razvojne programe u Republici Hrvatskoj i u usporedbi (u postotcima zaštite) s visokorazvijenim zemljama Europske Unije.*

Prijedlog Zaključaka:

Svojom samostalnošću i pristupanjem Europskoj uniji Hrvatska ulazi u jedno od najodgovornijih razdoblja svoje povijesti u kojem će se formirati odnos europskih zbivanja i vlastite državotvornosti. Odgovarajući na taj izazov i vodeći računa o važnosti očuvanja nacionalnog identiteta prostorni razvoj mora rezultirati novim vrijednostima temeljenim na sljedećim činjenicama:

1. Prostor Republike Hrvatske kao njezin vrijedan i potrošiv resurs mora se čuvati i aktivno štititi. uvažavajući sve njegove specifičnosti.

2. Razvojne scenarije valja koncipirati vidljivom i mjerljivom gospodarskom i društvenom učinkovitosti, usklađeno s interesima održivog gospodarenja resursima.

3. Osobito vrijedna prirodna i kulturna dobra razvojni su potencijal na kojem se gradi identitet hrvatskoga prostora.

4. Odluke o korištenju i uređenju prostora donose se na znanstveno i stručno utemeljenim činjenicama, sagledavajući i prihvaćajući sve učinke kreativnog djelovanja u prostoru.

5. Kriteriji vrsnoće polazišta su svake intervencije u prostoru.

6. Valja uspostaviti institucionalnu mrežu i provesti strukturne promjene sustava prostornoga planiranja, počevši uspostavom Hrvatskoga zavoda za prostorni razvoj.

7. Transresorna i međuresorna koordinacija i metode multidisciplinarnog pristupa prostornom planiranju osnovni su uvjeti uspješne izrade i provedbe Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske.

Navedene činjenice polazišta su za prostorno-razvojno planiranje Hrvatske, i obvezuju sve sudionike, od pojedinca do najšire društvene zajednice.

IV.3.3. PRIJEDLOG AKTIVNOSTI

Na temelju dosadašnje analize stanja u području prostornog uređenja u razdoblju od 2004.-2007.-2011.godine, kao i na temelju Izvješća o radu Savjeta prostornog uređenja države u 2011. godini, u nastavku se predlažu prioritetne aktivnosti za daljnje unaprjeđenje prostornog razvoja i zaštite prostora:

1. Izrada nove Strategije prostornog razvoja RH

Perspektive prostornog razvoja Republike Hrvatske uvjetuju izradu novih dokumenata prostornog razvoja Republike Hrvatske. Promijenjeni kontekst prostornog razvoja i uvjeta korištenja prostora, kao i zakonske obveze, nalažu hitnost donošenja izmjena i dopuna i/ili izrade nove Strategije programa prostornog razvoja Republike Hrvatske, kako zbog novih okolnosti, potreba praćenja procesa i odgovora na pritiske na prostor, tako i zbog potrebnih usklađenja s EU načelima.

2. Zakonodavni okvir prostornog uređenja i gradnje

Zakon o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine" br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11, 50/12) objedinjeno postavlja organizacijske i provedbene temelje prostornog uređenja, gradnje i stručnog nadzora. Obzirom na opsežnu problematiku u svim aspektima uređenja prostora, radi postizanja veće učinkovitosti i odgovornosti svih subjekata predlaže se:

- donijeti nove ili unaprijediti postojeće zakonske akte, propise i norme, te donijeti stručne kriterije za prostorno i urbanističko planiranje u svrhu osiguranja kvalitete i vrsnoće prostorno-planske dokumentacije,
- racionalizirati postupke ishođenja akata za građenje na svim razinama,
- dosljedno provoditi kaznene odredbe propisane zakonima i propisima, koje reguliraju prostorno planiranje, zahvate u prostoru i izgradnju i
- osigurati dovoljan broj osposobljenih stručnjaka na svim razinama.

3. Metodologija prostornog planiranja

U postupku izrade prostorno-planske dokumentacije, formalno-pravni i pragmatičan pristup treba zamijeniti konceptualno-kreativnim pristupom izrade prostornih planova. Predlaže se:

- promjena strukture strateških i provedbenih dokumenata prostornog uređenja u svrhu racionalizacije sustava prostornog uređenja,
- ubrzati stvarnu primjenu geoinformatičkih sustava u izradi prostorno – planske dokumentacije na svim razinama,
- uspostaviti informacijski sustav praćenja i ažuriranja podataka o stanju u prostoru na nacionalnoj razini,
- uspostaviti koordiniranu suradnju i aktivno sudjelovanje nadležnih službi već u ranim etapama izrade planova i skratiti postupak izdavanja suglasnosti na prostorne planove,
- poticati izradu novih vrsta tematskih prostornih planova, regionalnih planova ili nekih drugih oblika zajedničke dokumentacije za nekoliko administrativno-teritorijalnih jedinica,
- uskladiti pokazatelje za provedbene odredbe prostornih planova uz uvažavanje lokalnih posebnosti,
- građevna područja planirati tako da su ona rezultat prostornih i urbanističkih rješenja,
- u izradu prostornih planova obvezno uključiti krajobrazno vrednovanje prostora.

4. Osnivanje državne institucije za prostorni razvoj

Predlaže se, sukladno čl. 30. Zakona o prostornom uređenju i gradnji, osnivanje državne institucije za prostorni razvoj, kao strateške planerske ustanove za usklađenje svih resornih ministarstava i korisnika prostora, koja bi pripremala i izrađivala metodologiju, normative i standarde za prostorne sustave, nadzirala učinkovitost provedbe nove Strategije kao integralnoga dokumenta za razvoj i osiguravala kontinuitet skrbi o prostoru.

5. Kvaliteta prostorno-planske dokumentacije

S obzirom na uočenu urbanističko i arhitektonski neprihvatljivu izgradnju i nedostatak oblikovno-stručnih kriterija, predlaže se:

- unapređenje standarda i normativa izrade prostornih planova u svrhu osiguranja vrsnoće prostorno-planske dokumentacije,
- kontrolirati tj. revidirati prostorne/urbanističke planove i arhitektonske projekte za objekte od značaja u prostoru od strane stručnih povjerenstava,
- provoditi sankcioniranje izrađivača urbanističke i arhitektonske dokumentacije koja je u suprotnosti sa zakonskim i stručnim kriterijima oduzimanjem suglasnosti (licence) za obavljanje stručnih poslova prostornog planiranja.

6.Usklađivanje rada ministarstava i zakonodavstva u djelokrugu prostornog uređenja

Obzirom na uočenu neusklađenost propisa i njihove provedbe kao i često neusklađeno djelovanje različitih državnih resora koji zadiru u problematiku prostornog uređenja (npr. suprotna tumačenja odredbi zakona), predlaže se:

- uspostaviti konačnu koordinaciju djelovanja pojedinih ministarstava, agencija i ostalih institucija i izvršiti usklađenje postojećih propisa i zakona i
- pojačati aktivnosti i suradnju svih nadležnih tijela na pripremi izrade prostorno-planske dokumentacije te pravodobnog osiguranja svih relevantnih podataka u svrhu skraćenja postupka donošenja akata prostornog uređenja.

7. Unaprjeđenje djelovanja građevne i urbanističke inspekcije

U svrhu osnaživanja sustava nadzora i digniteta jačanja inspekcijske službe kao i pravovremenog sprječavanja bespravne gradnje, predlaže se:

- unaprijediti sustav praćenja stanja u prostoru korištenjem suvremene tehnologije (DOF, GIS) radi pravodobnog uočavanja i sprječavanja/zaustavljanja bespravne izgradnje već u početku,
- dosljedno provoditi inspekcijski i upravni nadzor dokumenata prostornog uređena i izdanih akata za gradnju i
- dosljedno provoditi kaznene i prekršajne odredbe zakona i propisa koji reguliraju izgradnju i uređenje prostora.

8. Nekretnine u državnom vlasništvu

Potrebno je objediniti gospodarenje državnom imovinom te se predlaže:

- utvrditi cjelovita evidencija nekretnina (zemljišta i građevina) u vlasništvu države i drugih državnih subjekata i
- ustanoviti strategiju gospodarenja zemljišnom imovinom i nekretninama u vlasništvu države, područne (regionalne) i lokalne samouprave, u odnosu na prostorno-plansku dokumentaciju.

9. Edukacija i istraživanje u području urbanizma i prostornog planiranja

S obzirom na uočen nedostatak stručnjaka u području prostornog uređenja - od urbanista i prostornih planera do stručno osposobljenih djelatnika u JLS, predlaže se:

- utvrditi potrebe urbanističke/prostorno-planerske struke, pojačati naobrazbu u preddiplomskim i diplomskim studijima te kroz specijalističke studije i savjetovanja razvijati istraživački i znanstveno-istraživački rad u području urbanizma i prostornog planiranja i
- poticati veću popularizaciju i senzibilizaciju te opću edukaciju stanovništva o zaštiti i korištenju prostora.

Izvori podataka :

1. Agenda 21, materijal Svjetske konferencije o zaštiti okoliša, Rio de Janeiro,1992.
2. Bađun, Marijana (2009.) 'Hrvatsko gospodarstvo na putu prema EU: nužno rješavanje strukturalnih problema', Aktualni osvrti Instituta za javne financije, broj 13
3. Bajo, Anto i Bronić, Mihaela (2007.) 'Mogu li sve općine i gradovi u Hrvatskoj pružati adekvatne javne usluge?', Glasilo Instituta za javne financije, br. 30, 30.09.
4. Brošura: EU i zaštita okoliša, Gospodarenje otpadom na lokalnoj razini, Regionalni centar zaštite okoliša za Srednju i Istočnu Europu, listopad 2009.
5. Cities in a Globalizing World, Global Report on Human Settlements 2001., United Nations Centre for Human Settlements (Habitat) 2001.
6. CORINE Land Cover Hrvatske (CLC Hrvatske 1980.-2006.)
7. Corine Land Cover, Agencija za zaštitu okoliša, prosinac 2010.
8. Duplančić Leder, T.; Ujević,T.; Čala,M.:Duljine obalne crte i površine otoka na hrvatskom dijelu Jadranskog mora određene sa topografskih karata mjerila 1 : 25 000, Geoadria, Vol.9, No.1, str.5-32, Zadar 2004.
9. Europska komisija, Republika Hrvatska (2007.): Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske [http://www.delhrv.ec.europa.eu/images/article/File/Microsoft%20Word%20-%20JIM_hrv_0320071.pdf
10. Generalni urbanistički plan Grada Zagreba (2003.)
11. Geoinformacijski sustav Prostornih planova Republike Hrvatske (MZOPUG 2004.-2011.)
12. GIS prostornih planova Republike Hrvatske-Šesti razvojni stupanj(2004.-2007.-2011.), Ratimir Zimmermann
13. Grahovac, Petar 'Regionalne značajke uvjeta razvoja hrvatske poljoprivrede', *znanstveni članak 338.43:332.12 (497.5)*
14. Hrvatsko gospodarstvo 2011. godine, Centar za makroekonomske analize
15. Identifikacija i praćenje ključnih strukturnih mjera u Republici Hrvatskoj, Vlada RH Zagreb, kolovoz 2012.
16. Izvješće o obavljenim inspekcijskim nadzorima odlagališta otpada u 2010. godini (inspekcija MZOPU)
17. Izvješće o radu građevinske i urbanističke inspekcije 2011.-2012. (Uprava za inspekcijske poslove,Odjel za dokumentacijske poslove)
18. Izvješće o stanju okoliša i Program zaštite okoliša Zadarske županije, 2006.
19. Izvješće o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2005.-2008., Agencija za zaštitu okoliša, Zagreb 2012.
20. Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske 2003., MZOPU, prosinac 2003.
21. Lovrinčević, Željko; Mikulić, Davor i Budak, Jelena (2004.) 'Područja posebne državne skrbi u Hrvatskoj – razlike u regionalnoj razvijenosti i demografsko-obrazovne karakteristike', Ekonomski pregled, br. 55 (5-6) 389-411
22. Lukić, Aleksandar :Tipologija ruralnih i urbaniziranih naselja Hrvatske, Meridijani, Samobor, 2012.
23. Marinović-Uzelac, A. (1989.), Teorija namjene površina u urbanizmu, Tehnička knjiga, Zagreb
24. Marinović-Uzelac, A. (2001.), Prostorno planiranje, Dom i svijet, Zagreb
25. MGIPU/Inspekcija/Izvještaji o radu/Analiza postupanja općina i gradova u sprečavanju nelegalne gradnje
26. MGIPU/Inspekcija/Izvještaji o radu/Godišnje izvješće o radu građevinske i urbanističke inspekcije u 2009. godini
27. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, 2010.
28. Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, Uprava za otočni i priobalni razvoj, Energetika na otocima, Komiža, 26.-28. ožujka 2009.
29. Model diferencijacije urbanih, prijelaznih i ruralnih naselja u Republici Hrvatskoj 2011. (DZS Model)
30. Mrak-Taritaš, Ana :Analiza stanja u prostoru i normativnom uređenju kao podloga za izradu novih propisa, Novi informator
31. Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku (NKPJS), ("Narodne novine", broj 35/2007)
32. Nacionalna strategija zaštite okoliša ("Narodne novine", broj 46/2002)
33. Nacionalna strategija zaštite okoliša 2002. ("Narodne novine", broj 46/2002)
34. Nacionalni plan djelovanja za okoliš ("Narodne novine", broj 46/2002)
35. Nacionalni program demografskog razvitka, Ministarstvo razvitka i obnove, Zagreb, 1998.
36. Nacionalni program protuminskog djelovanja Republike Hrvatske ("Narodne novine", broj 120/2009.)
37. Odluka o utvrđivanju kriterija i normi razmjene podataka ("Narodne novine" broj 102/10.)
38. Okvir za usklađenost strategija 2007.-2013., Instrument pretpristupne pomoći (Republika Hrvatska, 2007.), str. 12
39. Operativni program za promet 2007.-2009.: Instrument za pretpristupnu pomoć (Republika Hrvatska)

40. Pejnović, Dane (2004.) 'Depopulacija županija i disparitet u regionalnom razvoju Hrvatske', Prirodoslovno-matematički fakultet u Zagrebu
41. Perspektiva europskog prostornog razvoja (ESDP), svibanj 1999.,
42. Perspektive prostornog razvoja RH, Znanstveno-stručni skup, Zbornik radova, HAZU, MZOPUIG, Hrvatska komora arhitekata – Zagreb 2011.
43. Plan gospodarenja otpadom u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2007-2015 godine (Narodne novine, br. 85/2007, 126/10, 31/11)
44. Plan upravljanja vodnim područjima (nacrt)
45. Plan za poljoprivredu i ruralni razvitak 2007.-2009. (Republika Hrvatska)
46. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, lipanj 2002.
47. portal croenergo.eu
48. Povelja europskih gradova i mjesta o održivosti, Europska Konferencija o održivim gradovima i naseljima, Aalborg, 1994.
49. Pravilnik o mjerama zaštite od elementarnih nepogoda i ratnih opasnosti u prostornom planiranju i uređivanju prostora – redakcijski pročišćeni tekst – preuzet ("Narodne novine" br. 29/83, 36/85 i 42/86)
50. Pravilnik o ocjeni prihvatljivosti plana, programa i zahvata za ekološku mrežu ("Narodne novine", broj 118/2009),
51. Pravilnik o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima i standardu elaborata prostornih planova ("Narodne novine" br. 106/98, 39/2004, 45/2004, 163/2004)
52. Pravilniku o jednostavnim građevinama i radovima ("Narodne novine" br. 21/2009, 57/10, 126/10 i 48/11)
53. Pregled podataka o odlaganju otpada i odlagalištima otpada Republike Hrvatske (Agencija za zaštitu okoliša, broj dokumenta 25-12-624/12, ožujak 2012.)
54. Pregled podataka o planovima gospodarenja otpadom (Agencija za zaštitu okoliša, svibanj 2011.)
55. Prelog, I.(1980.), Povratak gradu, “Arhitektura”, 174+5: Zagreb
56. Prezentacijski materijali s Prvog hrvatskog NIPP INSPIRE dana, 26. 11. 2009., Varaždin
57. Primjena Zakona o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama - postupanje Upravnih odjela općina i gradova po zahtjevima (Uprava za inspekcijske poslove,Odjel za dokumentacijske poslove,2011.-2012.)
58. Priroda kao zadaća, H. Wildermuth, Državna uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine, Zagreb 1994.,
59. Program prostornog uređenja RH, Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja, Zagreb 1999.,
60. Projekcije stanovništva Republike Hrvatske od 2010. do 2061., DZS
61. Prostor, komora, gradnja, Ministarstvo prostornog uređivanja, graditeljstva i stanovanja, listopad 1998.
62. Prostorni plana Grada Zagreba (2001.)
63. Prostorni planovi uređenja općina/gradova
64. Prostorni planovi županija
65. Prostorno uređenje, gradnja i legalizacija (J. Bienenfeld, B. Gagro, M. Kosanović – Marković, A. Mrak – Taritaš, N. Radišić), Novi informator, Zagreb, 2012.
66. Revidiran plan provedbe vodno-komunalnih direktiva (2010.)
67. RH Hrvatski centar za razminiranje, Sisak, 17.09,2012.
68. Savjet prostornog uređenja RH (2005.) Prijedlog prijeko potrebnih mjera za unapređenje politike uređenja prostora, Zagreb
69. Savjet prostornog uređenja RH (2006.) Procjena stanja u prostoru i preporuke za unapređenje uređenja prostora Republike Hrvatske, Zagreb
70. Savjet prostornog uređenja RH (2007.) Izvješće o radu 2004-2007, Zagreb;
71. Savjet prostornog uređenja RH (2008.) Izvješće o radu u 2008, Zagreb;
72. Savjet prostornog uređenja RH (2009.) Kriteriji za planiranje turističkih predjela obalnoga područja mora, Zagreb;
73. Savjet prostornog uređenja RH (2010.) Kriteriji i smjernice za planiranje golfskih igrališta, Zagreb;
74. Savjet prostornog uređenja RH (2010.) Smjernice i kriteriji za arhitektonsku vrsnoću građenja, Zagreb;
75. Savjet prostornog uređenja RH (2011.) Izvješće o radu u 2011, Zagreb;
76. Savjet prostornog uređenja RH (2011.) Zbornik radova i Zaključci znanstveno-stručnog skupa Perspektive prostornog razvoja Republike Hrvatske, Zagreb
77. Stanovništvo, kućanstva i stanova 2001., Gradski zavod za planiranje razvoja i zaštitu okoliša , Zagreb
78. Statističke informacije 2009. (Državni zavod za statistiku)
79. Statistički ljetopis 2001., Državni zavod za statistiku
80. Statistički ljetopis 2011., Državni zavod za statistiku
81. Strategija energetskog razvoja RH, 2009.

82. Strategija gospodarenja otpadom Republike Hrvatske ("Narodne novine", broj 130/2005)
83. Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske 2009. (MZOPUG „Narodne Novine", broj 30/2009)
84. Strategija prometnog razvitka Republike Hrvatske, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, kolovoz 1999.
85. Strategija prostornog uređenja RH, Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja, Zagreb 1997.,
86. Strategija razvoja širokopojasnog pristupa u RH 2012.-2015. (2011.)
87. Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011.-2013., Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva, svibanj 2010.
88. Strategija upravljanja vodama ("Narodne novine", broj 91/2008),
89. Strateški okvir za razvoj Republike Hrvatske 2006.-2013. (2006.)
90. Strateški plan Ministarstva graditeljstva i prostornoga uređenja za razdoblje 2012. – 2014., Zagreb, 2012.g.
91. Svržnjak Kristina, mr.sc. „Menadžment u poljoprivredi" iz modula „Ekonomika poljoprivrede"
92. Širenje horizonta, M.Hržić i drugi autori, 2012.
93. The European City - Sustaining Urban Quality, Part 1 - 2, A working Conference, Ministry of Environment and Energy, Spatial Planning Department, Copenhagen 1995.
94. *Tourism in Figures 2008.* (Turistički savez Hrvatske, 2009.)
95. UNDP Hrvatska (2007.) *Kvaliteta života u Hrvatskoj - regionalne nejednakosti* (UNDP)
96. Urbanistički planovi uređenja
97. UREDBA (EZ-a) br. 1059/2003 EUROPSKOGA PARLAMENTA I VIJEĆA od 26. svibnja 2003. o uspostavljanju zajedničke klasifikacije prostornih jedinica za statistiku (NUTS)
98. Uredba o informiranju i sudjelovanju javnosti i zainteresirane javnosti u pitanjima zaštite okoliša ("Narodne novine", broj 64/2008),
99. Uredba o javnoj raspravi u postupku donošenja prostornih planova ("Narodne novine" broj 101/98)
100. Uredba o procjeni utjecaja zahvata na okoliš ("Narodne novine", br. 64/2008 i 67/2009),
101. Uredba o strateškoj procjeni utjecaja plana i programa na okoliš ("Narodne novine", broj 64/2008),
102. Uredba o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora ("Narodne novine", broj 128/2004)
103. Ustav Republike Hrvatske
104. Uzgoj slatkovodne ribe, stanje i perspektive Zbornik radova – Hrvatska gospodarska komora ožujak 2009.,
105. Zakon o arhitektonskim i inženjerskim poslovima i djelatnosti u prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine", br. 152/2008 i 49/11)
106. Zakon o brdsko-planinskom području (pročišćeni tekst, "Narodne novine", br. 12/2002, 32/2002, 117/2003, 42/2005, 90/2005 i 80/2008)
107. Zakon o gradnji ("Narodne novine", br. 175/2003 i 100/2004)
108. Zakon o gradnji ("Narodne novine", br. 52/99., 75/99., 117/2001. i 47/2003.)
109. Zakon o građenju ("Narodne novine", br. 77/92., 82/92., 26/93., 33/95. i 91/96.)
110. Zakon o ID ZPUG-a, Osijek, 23. 09. 2011. (Uprava za inspekcijske poslove, Odjel za dokumentacijske poslove: JBP_ZAKON_UREDBA_GF)
111. Zakon o izgradnji objekata ("Narodne novine", br. 52/81., 12/82., 47/86., 54/86.- pročišćeni tekst, 18/87, 42/88., 29/89., 33/89.i 34/91.)
112. Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi ("Narodne novine", br. 33/2001., 60/2001., 129/2005., 109/2007., 125/2008., 36/2009. i 150/11)
113. Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj ("Narodne novine", broj 86/2006.)
114. Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj ("Narodne novine", br. 10/97., 124/97., 50/98.,68/98., 22/99., 42/99., 117/99., 128/99., 44/2000., 129/2000., 92/2001., 79/2002., 83/2002., 25/2003., 107/2003. i 175/2003.)
115. Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj ("Narodne novine", br. 86/2006., 125/2006. – ispravak, 16/2007. – ispravak, 95/2008. – Odluka USRH, 46/10 – ispravak i 145/10)
116. Zakon o poljoprivrednom zemljištu ("Narodne novine", br. 152/2008, 25/2009, 21/10, 39/11 i 63/11)
117. Zakon o postupanju i uvjetima gradnje radi poticanja ulaganja ("Narodne novine", broj 35/2009)
118. Zakon o postupanju s nezakonitim zgradama i Uredba o naknadi za zadržavanje nezakonito izgrađenih zgrada u prostoru (J. Blažević – Perušić) - Građevinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Savjetovanje
119. Zakon o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine", br. 76/2007, 38/2009, 55/11, 90/11 i 50/12)
120. Zakon o prostornom uređenju i gradnji (2004. - 2011.)
121. Zakon o prostornom uređenju i gradnji,("Narodne novine", br. 76/2007, 38/2009, 13/2007.)
122. Zakon o prostornom uređenju i korištenju građevinskog zemljišta. ("Narodne novine", broj 14/73)

123. Zakon o službenoj statistici ("Narodne novine", broj 103/2003.)
124. Zakon o šumama ("Narodne novine", br. 140/2005, 82/2006, 129/2008, 80/10, 124/10 i 25/12)
125. Zakon o urbanističkom i regionalnom prostornom planiranju ("Narodne novine", br. 39/66 i 1/69)
126. Zakon o vodama ("Narodne novine", br. 153/2009 i 130/11)
127. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", br. 69/99 i 151/2003)
128. Zakon o zaštiti okoliša ("Narodne novine", broj 110/2007)
129. Zakon o zaštiti prirode ("Narodne novine", br. 70/2005, 139/2008 i 57/11)
130. Zakona o prostornom planiranju i uređivanju prostora ("Narodne novine", br. 54/80, 16/86, 18/89, 47/89)
131. Znanstveno-stručni skup Perspektive prostornog razvoja Republike Hrvatske, 25. listopada 2011. Matija Salaj, dipl.ing.arh.
132. Živić, Dražen (2003.) 'Demografske odrednice i posljedice starenja stanovništva Hrvatske', *Institut društvenih znanosti Ivo Pilar*
133. Županijska izvješća o stanju okoliša
134. Županijski izvješća o provedbi plana gospodarenja otpadom
135. Županijski planovi gospodarenja otpadom
136. Županijski prostorni planovi
137. [http://hrcak.srce.hr/file/24708]
138. [http://hrcak.srce.hr/file/41474]
139. [http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=24563]
140. [http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_10_130_3192.html]
141. [http://www.dzs.hr/]
142. [http://www.ijf.hr/newsletter/30.pdf]
143. [http://www.mzopu.hr/doc/OP%20okolis%20_hrvatska%20verzija_.pdf]
144. [http://www.mzopu.hr/doc/ZPUiG_7607.pdf]
145. [http://www.revija-socijalna-politika.com/ojs2/index.php/rsp/article/view/107/111]
146. [http://www.sabor.hr/fgs.axd?id=14545]
147. [http://www.undp.hr/upload/file/167/83979/FILENAME/Regionalne_nejednakosti.pdf]
148. [www.strategija.hr]
149. http://inspire.jrc.ec.europa.eu/; 01. lipnja 2012.
150. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_06_103_1365.html
151. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_04_35_1120.html
152. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_07_76_2395.html
153. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_08_102_2794.html
154. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/232289.html
155. http://portal.hrsume.hr/, srpanj 2012
156. http://www.dgu.hr/UserDocsImages/Zakoni_pravilnici/Zakon%20o%20drzavnoj%20izmjeri.pdf
157. http://www.katastar.hr/dgu/ind.php,16. 07.2012.
160. http://www.mvep.hr/pre/default.aspx?p=14.10;
161. http://www.nipp.hr/default.aspx?id=10; 01. lipnja 2012.
162. http://www.nipp.hr/default.aspx?id=7; 01. lipnja 2012.

Popis kratica

1. AGN - European Agreement on Main Inland Waterways of International Importance
2. AZO – Agencija za zaštitu okoliša
3. BDP – Bruto Domaći Proizvod
4. BIEN - Bioenergija
5. BPP – Brdsko-planinsko područje
6. CADSES - Central Adriatic, Danubian, South-Eastern European Space
7. CEI - Srednjeeuropska inicijativa (Central Europe Inciative)
8. CEMAT - Council of Europe Conference of Ministers Responsible for Spatial/Regional Planning
9. CGO - Centar za gospodarenje otpadom
10. CLC – CORINE Land Cover
11. CSO-CEMAT- Committee of Senior Officials of CEMAT
12. čl. – članak
13. CONSPACE - Common Strategy Network for Spatial Development and Implementation
14. CORINE - COoRdination in INformation on the Environment
15. DG REGIO - Glavna uprava za regionalnu politiku
16. DGU – Državna Geodetska Uprava
17. DORH – Državno odvjetništvo Republike Hrvatske
18. DPU – Detaljni plan uređenja
19. DSZRH – Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
20. DZS – Državni zavod za statistiku
21. DZZP – Državni zavod za zaštitu prirode
22. EGTC – Europska grupacija za teritorijalnu suradnju (European Grouping of Territorial Cooperation)
23. EK – Europska komisija
24. ELC - Europske konvencije o krajobrazima (European Landscape Convention)
25. ENWIN – Energija vjetra
26. EP – eksploatacijsko polje
27. ESDP- Europska perspektiva prostornog razvoja (European Spatial Development Perspective)
28. ESPON - Europska mreža za praćenje prostornog razvoja (European Spatial Planning Observation Network)
29. EU – Europska unija
30. FDI – Izravna inozemna ulaganja
31. FUAs – Funkcionalna urbana područja (Functional Urban Areas)
32. GIS – Geografski informacijski sustav
33. GP – Građevinsko područje
34. GPH - Globalni parlamentarci za Habitat
35. G/O – grad ili općina
36. GUP – Generalni urbanistički plan
37. GIS PPŽ Jadrana - Geografski informacijski sustav Prostornih planova 7 jadranskih županija
38. ha - hektar
39. HAC – Hrvatske autoceste
40. HAKOM – Hrvatska agencija za poštu i elektroničke komunikacije
41. HAZU - Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
42. HC – Hrvatske ceste
43. HE - Hidroelektrana
44. HEP – Hrvatska elektroprivreda
45. HGK – Hrvatska gospodarska komora
46. HS – Hrvatski sabor
47. HZZ – Hrvatski zavod za zapošljavanje
48. HŽ – Hrvatske željeznice
49. ICZM Protokol - Protokol o integriranom upravljanju obalnim područjima (Integrated Coastal Zone Management)
50. IGP – Izdvojeno građevinsko područje
51. INA – Industrija naftnih artikala
52. INSPIRE - INfrastructure for SPatial Information
53. ISPU – Informacijski sustav prostornog uređenja

54. IPPC – International Plant Protection Convention
55. itd. – i tako dalje
56. ITIS - Integrated Taxonomic Information System
57. JJI - Jadransko-jonska inicijativa
58. JLS – Jedinice lokalne samouprave
59. JLP(R)S - Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave
60. km – kilometar
61. KUEN-CTS - Centralni toplinski sustavi naselja
62. LD – lokacijska dozvola
63. LNG – Terminal za ukapljeni plin
64. MAHE – Male hidroelektrane
65. MARRI - Pakt za stabilizaciju za Jugoistočnu Europu – Regionalnu inicijativu za migracije, azil i izbjeglice
66. MGIPU – Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja
67. mil. – milijun
68. MIEE – Povećanje energetske efikasnosti
69. mlrd. – milijarda
70. MMPI – Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture
71. MORH – Ministarstvo obrane Republike Hrvatske
72. MPPI - Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture
73. MRRFEU – Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
74. MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova
75. MVEP – Ministarstvo vanjskih i europskih poslova
76. MZ – Ministarstvo zdravlja
77. MZOIP – Ministarstvo zaštite okoliša i prirode
78. MZOPU - Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja
79. MZOPUG - Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva
80. NAPNAV - Nacionalni plan navodnjavanja
81. NIPP - Nacionalna infrastruktura prostornih podataka
82. NKPJS - Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku
83. NN – Narodne novine
84. NORH Habitat - Nacionalnog odbora Republike Hrvatske za Habitat
85. NP – Nacionalni park
86. NPDO - Nacionalni plan djelovanja za okoliš
87. NSZO – Nacionalna strategija zaštite okoliša
88. NUTS - Utvrđivanje statističkih prostornih jedinica prema EU klasifikaciji (Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques)
89. OECD - Organisation for Economic Co-operation and Development
90. OIE – Obnovljivi izvori energije
91. OPG – Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
92. PAP-RAC - - Priority Actions Programme Regional Activity Centre
93. PEOP - Pan Europan Oil Pipeline
94. PLANET CENSE - PLAnners NETwork for CENtral and South East Europe
95. PP – Park prirode
96. PPDS – Područja posebne državne skrbi
97. PPGZ – Prostorni plan Grada Zagreba
98. PPJH – Prostorni planovi Jadranske Hrvatske
99. PPPPO - Prostorni plan područja posebnih obilježja
100. PPU – Prostorni plan uređenja
101. PPUG – Prostorni plan uređenja grada
102. PPUO/G - Prostorni plan uređenja grada/općine
103. PPŽ – Prostorni plan županije
104. pSCIs – Područja posebne važnosti za zajednicu (Sites of Community Importance)
105. PUO - Procjena utjecaja zahvata na okoliš
106. PPURH – Program prostornog uređena Republike Hrvatske
107. RCGO – Regionalni centar za gospodarenje otpadom

108. RH – Republika Hrvatska
109. ROP – Regionalni operativni program
110. RZAJ - Radna zajednica Alpe-Jadran
111. SPA – Područja posebne zaštite (Special Protection Areas)
112. stan. - stanovnika
113. st/km² - stanovnika po kilometru kvadratnom
114. SUEN – Sunčeva energija
115. SUO – Studija utjecaja na okoliš
116. SZH – Sindikat Željezničara Hrvatske
117. t - tona
118. TER - Europska željeznička mreža
119. TIA – Procjene učinka na prostor (Territorial Impact Assessment)
120. tj. – to jest
121. tzv. - takozvani
122. UN – Ujedinjeni Narodi (United Nations)
123. UNESCO - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
124. UNDP – Program Ujedinjenih Naroda za razvoj (United Nations Developement Program)
125. UNEP - Programa Ujedinjenih Naroda za okoliš (United Nations Environment Program)
126. UNEP-MAP - Mediteranskoj akcijski plan (United nations Environment Program-Mediterranean Action Plan)
127. UPU – Urbanistički plan uređenja
128. USKOK – Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta
129. UzM – Unija za Mediteran
130. VE – Vijeće Europe
131. VSRH – Vrhovni sud Republike Hrvatske
132. VTS – Visoki trgovački sud
133. VUS – Visoki upravni sud
134. ZKG – Zakon o komunalnom gospodarstvu
135. ZOP – Zaštićeno obalno područje
136. ZPP – Zavod za prostorno planiranje
137. ZPP EU – Zajednička poljoprivredna politika Europske unije
138. ZPU - Zakon o prostornom uređenju
139. ZPUG – Zakon o prostornom uređenju i gradnji
140. ŽCGO – Županijski centar za gospodarenje otpadom
141. ŽCP – Željezničko cestovni prijelaz

